

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ - СОФИЯ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
(1917-2017)

100
ГОДИНИ

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ - СОФИЯ

**100 ГОДИНИ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
(1917-2017)**

София, 2017

Редакционна колегия
чл.-кор. проф. Иван Митов
проф. Силви Георгиев
проф. Цветелина Танкова
проф. Борислав Владимиров
доц. Димитър Буланов

Съставител и редактор
проф. Минчо Георгиев

Изданието е подготвено за печат от екип в състав:
Иван Митов, Минчо Георгиев,
Павлина Тодорова, Анелия Аврамова

На корицата: Първият випуск на Медицинския факултет, 1924 г.

ISBN 978-619-7283-13-6

Издателска къща „Св. Георги Победоносец“ ЕООД, 2017

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРИВЕТСТВИЕ ОТ РЕКТОРА НА МУ – СОФИЯ ПРОФ. ВИКТОР ЗЛАТКОВ.....	4
ПРИВЕТСТВИЕ ОТ ДЕКАНА НА МФ ЧЛ.-КОР. ПРОФ. ИВАН МИТОВ	5
КРАТКА ИСТОРИЯ НА МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ (1917–2017).....	7
ИСТОРИЯ НА КАТЕДРИТЕ	
Катедра по анатомия, хистология и ембриология.....	56
Катедра по биология.....	64
Катедра по епидемиология	72
Катедра по медицинска генетика.....	75
Катедра по медицинска микробиология.....	80
Катедра по медицинска физика и биофизика.....	90
Катедра по медицинска химия и биохимия	95
Катедра по патофизиология.....	102
Катедра по фармакология и токсикология.....	106
Катедра по физиология	113
Катедра по хигиена, медицинска екология и хранене	122
Катедра по акушерство и гинекология.....	128
Катедра по анестезиология и интензивно лечение	133
Катедра по вътрешни болести	139
Катедра по дерматология и венерология.....	152
Катедра по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина	161
Катедра по клинична лаборатория и имунология.....	164
Катедра по клинична фармакология и терапия	171
Катедра по неврология.....	179
Катедра по неврохирургия.....	183
Катедра по образна диагностика.....	188
Катедра по обща и клинична патология.....	191
Катедра по обща и оперативна хирургия	199
Катедра по обща медицина.....	203
Катедра по ортопедия и травматология.....	205
Катедра по очни болести	213
Катедра по педиатрия	216
Катедра по пропедевтика на вътрешните болести.....	221
Катедра по психиатрия и медицинска психология.....	225
Катедра по съдебна медицина и деонтология	230
Катедра по сърдечно-съдова хирургия и инвазивна кардиология.....	237
Катедра по урология.....	247
Катедра по ушни, носни и гърлени болести	251
Катедра по физикална медицина и рехабилитация	258
Катедра по хирургия	260
Клиничен център по алергология.....	264
Клиничен център по белодробни болести	269
Клиничен център по гастроентерология	275
Клиничен център по ендокринология и геронтология	282
Клиничен център по нефрология.....	290
Клиничен център по нуклеарна медицина, лъчелечение и медицинска онкология.....	295
Център по професионални болести	303
Клиничен център по спешна медицина.....	309
Център за езиково обучение, физическо възпитание и спорт	314
100 YEARS OF MEDICAL FACULTY - SOFIA	315

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

Щастлив съм, че имам привилегията да се обърна към всички вас по случай честването на 100-годишнината от създаването на Медицинския факултет. Историята на Медицинския факултет – София е неразривно свързана с началото на академичното медицинско образование в България. С Указ № 21 от 29.11.1917 г. на цар Фердинанд законът за създаването на Медицински факултет – четвъртият факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – София влиза в сила. Това е събитие с огромно значение за българската медицина, защото това е фундаментът, върху който е изграден днешният Медицински университет в София.

В продължение на един век в Медицинския факултет са работили и продължават да работят едни от най-високо квалифицираните специалисти в областта на медицината, здравеопазването и висшето образование. Още от първите години дейността на факултета е свързана с изграждането на академична школа, която да подготви нужните за страната лекари, издават се първите учебници, отбелязват се съществени постижения в научната дейност. С наши кадри и наша методология се изграждат и останалите академични медицински структури в страната – в Пловдив, Варна, Плевен и Стара Загора.

Последователните организационни и вътрешноструктурни подобрения през тези 100 години, непрекъснатото ни желание за развитие и усъвършенстване, усвояването на нови и уникални технологии, прилагането на най-добрите световни практики са предпоставки, гарантиращи високото качество на нашата дейност. Въвеждането на англоезичното обучение за нашите сту-

денти, осъществяването на изнесено обучение в чужбина са решителни стъпки за прилагане на съвременни подходи в управлението на факултета и университета.

Всички ние, заедно с нашите предшественици и следовници, ще посрещнем този юбилей удовлетворени от себе си и от извършените дела, защото най-важното за един човек е да има силите да върви по избрания път и да не забравя, че делата са неговото лице пред хората. Смятам, че в това отношение колективът на Медицинския факултет е показал характер с усилията и работата през годините, а преодолените трудности са гаранция за устойчивостта на институцията. Уважаеми колеги, гордея се, че съм част от колектива, който за тези 100 години премина през много изпитания, но запази позицията си на водещ медицински университет в България, с амбиция да бъде разпознаваем не само в Обединена Европа, но и в останалите региони на света. Комплексната образователна, научна и клинична дейност на всички специалисти в нашата Алма матер е голямото ни предимство, защото *Salus aegroti suprema lex* „Благодеянието на пациента е най-висшият закон“.

Изявявам признателността си към нашите предшественици, които направиха възможна тази едновековна годишнина, и към всички приятели и съмишленици, с които заедно допринасяме за нови творчески успехи и достойно бъдеще. Искам да ги уверя, че имаме амбицията да продължим да издигаме авторитета на Медицинския факултет, защото за мен и колегите ми той е не само място за реализация, а съдба и кауза, което е гаранция за неговата непреходност. Желая на всички вас здраве и сполука във всички начинания.

ПРОФЕСОР Д-Р ВИКТОР ЗЛАТКОВ, ДМ
РЕКТОР НА МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ –
СОФИЯ

СКЪПИ КОЛЕГИ,
СТУДЕНТИ, ДОКТОРАНТИ,
ПРЕПОДАВАТЕЛИ И СПЕЦИАЛИЗАНТИ,

Съдбата ни отреди привилегията да сме съвременници на стотната годишнина в летописа на националната академична медицинска общност, започнал с откриването на нашия медицински факултет. През 1917 г. в Европа все още бушува опустошителната Първа световна война. Революции променят хода на историята. И в това преломно време, с държавническа грижа за изтерзаната нация, с царски указ № 21 от 29.11.1917 г. се създава първият медицински факултет в страната, превърнал се в Алма матер на родната медицина, в авторитетно учебно и научно средище. С това се поставя началото и на днешния Медицински университет в София. Вековният юбилей е чудесен повод да си спомним с благодарност към тези, които не познаваме лично, но които благодарение на ентузиазма и прозорливостта си са поставили основата на медицинското образование. Първоучителите със сияйни имена като Методи Попов, Васил Моллов, Параскев Стоянов, Стоян Киркович, Владимир Марков, Константин Пашев, Владимир Алексиев, Александър Станишев и редица други получават образованието си, а някои от тях и преподават в тогавашните чуждестранни университети. Те въвеждат у нас науката и практиката на биомедицината като едно от завоеванията на новоевропейската цивилизация. Редица руски професори като В. П. Воробьев, А. Ф. Манковски, В. В. Завялов, Г. Е. Рейн имат огромна заслуга за започване на предклиничното образование в първите години. За какво са юбилеите, ако не ни привилегирова с културата на признателност към основателите и на отговорност за продължаване на животворното им дело. Вече сто години от паметната 1917 г. Медицинският факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а по-късно в състава на самостоятелното висше Медицинско училище „Медицински университет – София“ под-

готвя лекари, дентални лекари, фармацевти и специалисти по здравни грижи, медицински специалисти, развива медицинската наука и общественото здравеопазване в страната. През тези 100 години факултетът се превърна в символ на знаещите и можещите хора. На умовете, които търсят и даряват знания и здраве.

Като национален лидер, Медицинският факултет е източник на знания, опит и професионалисти при изграждането на всички медицински, образователни и научни институции в страната. Той е предпочитано медицинско училище за младежи от цял свят. В годината на юбилея повече от половината студенти са от страни в Европейския съюз и извън него. Преподавателите от приобщените университетски болници, консултативните кабинети, лабораториите, клиниките, катедрите и клиничните центрове са надеждна опора за страдащите, а като част от световната научно-медицинска общност те са канени лектори в чужбина и са участници и координатори на научно-изследователски проекти в сътрудничество с колеги от десетки български и чуждестранни университети.

В медицината качеството на образованието се измерва с цената на човешкия живот. Няма друга професия, в която професионализмът и науката, хуманността и всеотдайността да са така неразривно свързани. Стоте години на Медицинския ни факултет съвпадат с най-драматичната част от досегашната световна история. Велики научни открития и възхитителни художествени постижения съседстват с чудовищни посягательства върху живота, здравето, свободата и достойнството на хората. Въпреки историческите превратности, политическите, идеологическите и прочее противоборства академичната медицинска общност на Медицинския факултет и на Медицинския университет – София запазва, развива и предава на новите поколения хуманистичните ценности на медицинската нравственост.

В 100-годишния юбилей отдаваме на всички Вас огромна благодарност, уважение и признание за неуморните усилия за възхода на нашия факултет.

Честит вековен юбилей!

ЧЛ.-КОР. ПРОФ. Д-Р ИВАН МИТОВ, ДМ, ДМН
ДЕКАН НА МЕДИЦИНСКИЯ ФАКУЛТЕТ

**1. СЪЗДАВАНЕ И ПЪРВИ СЪТЪПКИ
НА ФАКУЛТЕТА (1917-1926)**

На 10.11.1917 г. Народното събрание приема изменение на Закона за просветата, с което урежда откриването на Медицинския факултет в София. Законът е утвърден с Указ № 21 от цар Фердинанд (ДВ, бр. 266/29 ноември 1917). С него се постановява откриването на факултета да стане на 1 януари 1918 г. и в състава му се предвиждат следните катедри: медицинска зоология и сравнителна анатомия, медицинска ботаника, медицинска физика, медицинска химия, анатомия на човека, хистология и ембриология, физиология, обща патология и патологическа анатомия, патологическа физиология и експериментална медицина, бактериология и серология, фармакология и терапия, вътрешна патология и пропедевтика, вътрешна клиника, хирургия и оперативна медицина, хирургическа клиника, ортопедия и механотерапия, гинекология и акушерство, детски болести, кожно-венерически болести, очни болести, ушни, носови и гърлени болести, нервни болести и психиатрия, хигиена и социална медицина, военна хигиена и санитарна администрация, съдебна медицина. Със закона се уреждат и редица други важни въпроси: продължителността на обучението да е 12 семестъра, завършилите 6-годишния курс и положили успешно всички университетски изпити да получават степен „доктор по медицина“, слушателите във факултета не се допускат, броят на студентите за всяка учебна година да се определя от Академичния съвет и да се одобрява от министъра на народното просвещение. Законът урежда и начина за конституиране на Факултетския съвет от лекари по предложение на АС на университета.

Многогодишните дебати и усилия в средите на Българския лекарски съюз, на Гражданската санитарна дирекция и на Върховния медицински съвет имат за резултат убеждението, че за нуждите на катедрите (институтите) на бъдещия факултет най-подходящи са сградата на тогавашната Първа мъжка гимназия (сегашната сграда на ул. „Дунав“ 2), а на клиниките – отделенията на Александров-

ската болница „Княз Александър Първи“ (сега „Александровска“) и на Майчин дом „Княгиня Мария Луиза“.

Откриването на Софийския медицински факултет е резултат от усилията на цялата българска медицинска и културна общественост. Измежду имената на най-заслужилите обаче се откроява това на видния деец на здравното дело в България д-р Марин Русев.

Той е роден през 1864 г. във Велико Търново. През 1890 г. завършва медицина в Женева и работи като лекар във Великотърновската болница, управител

Болница „Княз Александър I“ (Александровска)

на Софийския оспен (за борба с едрата шарка) институт, просектор в Александровската болница, окръжен лекар на София. През 1890-1894 г. той е поддиректор на Гражданската санитарна дирекция и член-секретар на Върховния медицински съвет, а през 1903-1908 и 1912-1918 г. е директор на санитарната дирекция и

председател на Върховния медицински съвет. По време на Първата световна война е зам.-началник на военносанитарната част при Министерството на войната като санитарен генерал. Той е автор на Закона за опазване на общественото здраве от 1903 г., ръководител е на либералното течение в Българския лекарски съюз (т.нар. русевисти), един от основателите е на Дружеството за борба против туберкулозата и е един от първите балнеолози в България. Като директор на Дирекцията за опазване на общественото здраве и като председател на Върховния медицински съвет д-р М. Русев неуморно пропагандира нуждата от висше медицинско училище и целенасочено работи за специализацията на много лекари в чужбина, за създаването на нови болнични отделения и институти, на медицинска библиотека и медицински музей, които да послужат за основа на бъдещия факултет.

През 1912 г. по настояване на д-р М. Русев ВМС възлага на комисия в състав д-р С. Данаджиев, д-р Б. Чавов и д-р Ат. Теодоров да проучи устройството на медицинските факултети в редица европейски страни и само избухването на Балканската война възпрепятства откриването на факултета. По инициатива на д-р М. Русев през 1915 г. ВМС възлага

* Този текст е преработена версия на студията „Медицинският факултет – център на медицинското образование и наука в България“ в сб. „Към историята на академичното медицинско образование в България“. Там е и списъкът на изворите.

Д-р Марин Русев

на д-р Хр. Тангилов да подготви нов проект за медицински факултет, но началото на Първата световна война осуетява неговото осъществяване. Решение относно откриването на факултета ВМС взима и на 16 декември 1916 г.

На 6 август 1917 г. ВМС възлага на д-р М. Русев да изготви проект за Допълнение към закона за народното просвещение за отваряне на медицински факултет, който проект се

обсъжда на заседанията от 20, 21 и 22 август и се решава откриването да стане същата година. По предложение на д-р М. Русев на 6 и 7 септември 1917 г. е проведено разширено заседание на членовете на ВМС, на отговорни дейци от Министерството на просвещението, народни представители и професори от Софийския университет (проф. И. Георгов – ректор, проф. И. Фаденхехт по гражданско право, проф. Шишков по зоология, проф. С. Киров по конституционно право, проф. Колушки – декан на Физико-математическия факултет,

телят д-р М. Русев съобщава за публикуването на закона в Държавен вестник от същия ден и се приемат докладите на д-р Хр. Тангилов и д-р П. Стоянов за устройството на Букурещкия медицински факултет и от д-р Ст. Киркович за медицинските факултети в Берлин, Хале, Йена, Мюнхен, Прага, Виена, Будапеща и Пресбург. Последният представя информация за помещенията, оборудването, персонала и програмите за обучение по биология, химия, физиология, анатомия и хистология, патологична анатомия и фармакология, хирургия и вътрешни болести; тамошните професори акцентирали върху желаното, а не само върху постигнатото, върху практическата насоченост на обучението и привличането на лекари от практиката за клиничните катедри; проф. Хлава от Пражкия чешки медицински факултет му дава свои писмени бележки по създаването на Софийския факултет и любезно и насърчително писмо до ВМС.

На същото и на следващото заседание от 30 ноември се обсъжда и проектът на д-р Киркович за устройството на факултета в 40 пункта: учебна програма, проектобюджет за 1918 г., строителство, кадри, работно време, заплати, обзавеждане, отопление, осветление и пр.; за предклинична база се иска Първа мъжка гимназия, а за клинична – отделенията на Александровската болница и Майчин дом; обсъжда се нуждата от създаване на 12 „института“ /бъдещи катедри/ по патология, хистология, физиология, обща

Факултетската АГ клиника „Княгиня Мария Луиза“

патология и патологична анатомия, патофизиология и експериментална медицина, бактериология и серология, фармакология и терапия, съдебна медицина, хигиена и социална медицина и на 12 клиники /по вътрешна медицина – две, хирургия – две, ортопедия и механотерапия, акушерство и гинекология, детски,

кожно-венерически, очни, ушно-носно-гърлени, нервни болести и психиатрия, заразни болести/. На същото заседание се гласуват и осем лекари (Ст. Киркович, А. Петров, Хр. Тангилов, Ат. Теодоров, Г. Джамджиев, Хр. Георгиев, П. Стоянов, И. Хаджииванов) за кандидат-членове на бъдещата Факултетска комисия. Академичният съвет на университета избира петима от тях (Ст. Киркович, Ат. Теодоров, Хр. Тангилов, А. Петров и И. Хаджииванов) и двама професори от СУ (Г. Шишков и П. Райков), които под председателството на професора по ботаника Стефан Петков образуват „Факултетската комисия“ с права на временен Факултетски съвет. Този съвет (комисия) работи

през първата учебна година. Проф. д-р Стефан Павликянов Петков е роден на 5 юни 1866 г. в Ловеч и през 1894 г. се дипломира като доктор по естествени науки на университета в Гент, Белгия. През 1896-1898 г. той е асистент в Катедрата по ботаника при Софийския университет, през 1901 г. е доцент, а от 1911 до 1936 г. е професор и титуляр на катедрата. За кратко време през 1907-1908 г. Ст. Петков е учител в българската солунска гимназия. Той е декан на Физико-математическия факултет при СУ през 1915/16, 1918/19, 1924/25, ректор на университета през 1925/26 и действителен чен на БАН от 1907 година. Проф. Петков е председател на Българското природоизпитателно дружество, на Българското ботаническо дружество, на Съюза за защита на родната природа и е член на множество чуждестранни ботанически дружества.

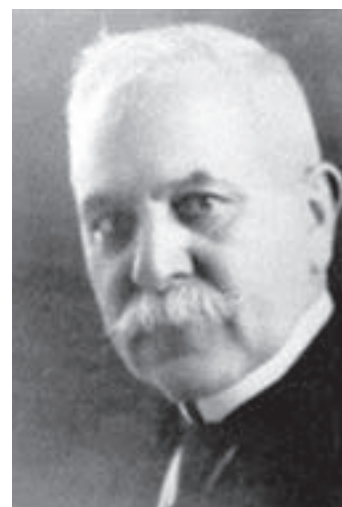
Съгласно чл. 292 от закона за Медицинския факултет последният следва да се открие на 1 януари 1918 г. и затова ВМС предлага да се пристъпи към приемането на 100 студенти, от които 10 студентки. Една година след откриването на факултета комисията избира професори за почти всички катедри, но АС одобрява само В. Моллов, П. Стоянов, К. Пашев, Ат. Теодоров и Т. Петров.

След преодоляване на редица трудности Академичният съвет на университета решава занятията да започнат на 10 април. За деня на откриване на факултета – 10 април 1918 г. – д-р М. Русев изпраща писмо да ректора на университета, в което четем: „Като директор на народното здраве и председател на Върховния медицински съвет, който взе инициативата за отваряне на първия медицински факултет в България, считам се щастлив, че доживях деня да видя започването лекциите в храма на българската медицинска наука. В знак на

моята преданост към това културно народно дело и от желание да взема макар и слабо участие в неговата подкрепа и насърчение, моля Ви, Господине Ректоре, да благоволите и приемете днес, в откриването на Медицинския факултет при Софийския университет, гдето българската младеж за първи път започва да изучава медицинските науки на свой роден език, един мой скромнен подарък за образуване частен фонд „Д-р Марин Русев“...на стойност 8000 лева... Целият годишен приход от тоя фонд...да се дава ежегодно... под звание „Награда д-р Марин Русев“ на първите по успех от свършващите лекар и лекарка. Връч-

ването на наградата да става лично от Ректора или от Декана на Медицинския факултет, всяка година, на 25 ноември, празникът на университета“. А пред заседанието на Върховния медицински съвет от 11 април 1918 г. д-р М. Русев докладва: „Вчера, сряда в 10 часа сутринта започнаха без особено тържество лекциите в Медицинския факултет в присъствието на министъра на народната просвета

г. Пешев, главния секретар Г. Арнаудов, ректора на университета г. професор Шишков, временния декан на Медицинския факултет г. професор Петков, подпредседателя на Централния народен хигиенически съвет - народния представител Ил. Янулов, директора на народното здраве д-р М. Русев, председателя на Върховния медицински съвет д-р Г. Золотович, членовете на същия съвет д-р Киркович, д-р Теодоров и членовете на лекарската комисия при Медицинския факултет д-р Тянев, д-р Хаджииванов и д-р Недков. Новопригответената аудитория в Първа мъжка гимназия беше препълнена със студенти и студентки от медицинския и другите факултети. Господин министър Пешев държа кратка реч за значението на факултета и му пожела бляскаво бъдеще. След това четеха първите си лекции г. професор Христов по медицинска физика и г. професор Шишков по медицинска зо-

Акад. Стефан Петков

Предклиничният учебен център на факултета (бившата Първа мъжка гимназия на ул. „Дунав“ 2)

ология. И двете тия лекции бяха изслушани с внимание от всички гореизброени лица и направиха отлично впечатление. По тоя начин се откри първият наш медицински факултет, който в близкото

*Учебна програма на Медицинския факултет, приета от Върховния медицински съвет
на 30 ноември 1917 г. (ЦДА, ф.372-К, оп. 1, а.е. 54)*

<i>Година</i>	<i>Предмет</i>	<i>Часове (седмично)</i>
I	Анатомия	9
	Медицинска ботаника	3
	Мед. зоология и сравн. анатомия	3
	Медицинска физика	4
	Практ. занятия по анатомия	цяла седмица
	Практ. занятия по ботаника	2
	Практ. занятия по зоология	2
	Практ. занятия по физика	4
II	Анатомия	9
	Хистология	3
	Физиология	5
	Медицинска химия	5
	Практ. занятия по анатомия	цяла седмица
	Практ. занятия по хистология	3
	Практ. занятия по физиология	4
	Практ. занятия по химия	4
III	Болничен стаж	12
	Вътрешна патология и пропедевтика	5
	Хирургическа патология и опер. мед.	5
	Обща патология и патол. анатомия	5
	Бактериология	3
	Практ. занятия по патол. анатомия	4
	Практ. занятия по бактериология	4
	Операции на труп	4
IV	Болничен стаж	12
	Вътрешна клиника	5
	Хирургическа клиника	5
	Патол., физиол. и експ. медицина	5
	Фармакология и терапевтика	5
	Практ. занятия по патол. физиология	4
	Практ. занятия по фармакология	4
	V	Болничен стаж
Вътрешна клиника		5
Хирургическа клиника		5
Очни болести		7 1/2
Нервни и душевни болести		5
Хигиена		5
Практ. занятия. по хиг., вкл. ваксинации		3
Болничен стаж		12
Кожни болести		5
VI		Гинекология и акушерство
	Съдебна медицина	5
	Ортопедия	4
	Ушно-носно-гърлени болести	4
	Военна хигиена и администрация	3

Проф. Иван Кипров

бъдеще ще снабдява България с ратници на народното здраве, изходящи от средата на народа и получили образованието си в родния край”.

За отбелязване е, че лекарската колегиална общност в страната гледа на Медицинския факултет като на свое дело и липсва разделение и още по-малко противопоставяне на академичните и неакадемичните лекарски

среди. Така е при близо 20-годишната подготвителна работа за откриване на факултета, така е и през годините на неговото утвърждаване и възходящо развитие до 1944 г. Свой библиотеки, инструменти, клиничко-лабораторни пособия и други дарения на факултета правят лекари и техните близки, българската държава и обществени организации и чуждестранни дипломатически мисии. Новосъздаденият медицински факултет предоставя възможност за 322 български студенти по медицина и зъболекарство в чужбина да се дипломират в страната (поради войните те са прекъснали обучението си там). По инициатива на Върховния медицински съвет и съгласно ПМС от 30.10.1919 г. участвалите във войните студенти-медици с повече от седем заверени семестъра (над 100 души) отиват на специални 6-месечни курсове и след положен изпит пред държавна комисия от представители на ВМС и Софийския университет получават лекарска правоспособност, а тези с по-малко от седем заверени семестъра продължават редовното си обучение в Медицинския факултет.

На 16.04.1919 г. временната Факултетска комисия в състав професорите В. Моллов, П. Стоянов, К. Пашев, Ив. Кипров, Т. Петров и Ат. Теодоров се преобразува във Факултетски съвет на Медицинския факултет с декан проф. Ив. Кипров и секретар проф. Ат. Теодоров. Декани на факултета през годините са проф. Стефан Петков (1917-1919), проф. Иван Кипров (1919-1920), проф. Тошко Петров (1920-1921, 1924-1925), проф. Владимир Алексиев (1921-1922), проф. Васил Моллов (1922-1923, 1936-1937), проф. Константин Пашев (1923-1924), проф. Атанас Теодоров (1925-1926), проф. Богомил Берон (1926-1927), проф. Стефан Ватев (1927-1928), проф. Андрея Сахатчиев (1928-1929, 1935-1936, 1938-1939), проф. Стоян Киркович (1929-1930), проф. Александър Станишев (1930-1931, 1937-1938), проф. Димитър Стаматов (1931-1932), проф. Димитър Ораховац (1932-1934, 1939-1941, 1943-1945), проф.

Стоян Белинов (1934-1935), проф. Методий Попов (1941-1942), проф. Анастас Клисуров (1942-1943), проф. Иван Иванов (1945-1946), проф. Любен Попов (1946-1947), проф. Марко Марков (1947-1950), проф. Георги Узунов (1950-1952), проф. Борис Славков (1952 -1956), проф. Георги Янков (1956-1958), проф. Райко Райнов (1958-1960)*, проф. Радан Раданов (1960-1962), проф. Георги Михайлов (1962-1964), проф. Любомир Томов (1964-1968), проф. Николай Попов (1968-1970), проф. Сашо Божинов (1970-1971), проф. Янаки Холевич (1971-1973), проф. Иван Ушев (1973-1976), проф. Никола Узунов (1976-1978), проф. Мария Златева (1978-1983), проф. Пейо Узунов (1983-1985), проф. Емил Стоянов (1985-1987), проф. Иван Михайлов (1987-1988), доц. Нено Славков (1988-1989), доц. Александър Георгиев (1989-1992), проф. Иван Смилов (1992-1999), проф. Николай Цанков (1999-2008), проф. Марин Маринов (2008-2016) и чл.- кор. проф. Иван Митов (от 2016 г.).

Работата на Факултетския съвет е изключително интензивна. Неговите заседания са практически извънредни, те са повече от едно седмично и включват решаването на много широк кръг въпроси: от разписа за занятията, през графици и изпитните комисии, намиране на помещения и персонал, записване на студенти и признаване на семестри, приемане правилници за работата на отделни звена, на бюджета за всяко полугодие, поръчки за доставки, конкурси за преподаватели, определяне на такси, транспорт и осветление и пр.

Факултетският съвет приема **план и програма** за шестгодишно обучение по медицина, съгласно който през първата и втората година се изучават предклинични медико-биологични дисциплини, от третата до петата – клинични и през шестата се провежда клинична практика по основните медицински специалности: вътрешни, детски, хирургически, ушно-носно-гърлени, очни и кожно-венерически болести, акушерство и гинекология. Преддипломният стаж е обект на чести промени. С правилника за него от 1924 г. се регламентира 10-месечната му продължителност, разпределянето на стажантите по клиники и сроковете за работата им там, видовете дейности и пр. През 1947 г. Факултетният съвет предлага на МНЗ този

Проф. Тошко Петров

*Първият випуск на МФ – 1924 г.
Седналите на първия ред са преподаватели във факултета*

университетски стаж да е платен и възлага на комисия да изработи нов правилник за него, но това става значително по-късно. Учебните практики за други курсове във факултета се въвеждат за пръв път през 1942 г.: тогава със специален правилник се устройва „30-дневна ваканционна практика по болноглеждане“ за студентите от трети и четвърти курс.

С решение на Факултетския съвет се уреждат и въпросите относно критериите за **избор на асистентите и хабилитирането на преподавателите**: назначаването на асистенти става след решение на Факултетния съвет по доклад на уредника на института /клиниката/; хабилитациите за доцент и професор се осъществяват след доклад от уредника до съвета, избор на комисия от двама хабилитирани преподаватели /рецензенти/, докладване на рецензиите пред съвета, избор с тайно гласуване и утвърждаване в Академичния съвет на университета. В доклада си пред Академичния съвет на университета от 31 май 1919 г. проф. Иван Кипров посочва като най-важни следните задачи пред Медицинския факултет: да подготвя лекари за страната, да създава условия за опресняване и попълване на знанията на лекарите, за специализиране по отделните дисциплини и за научна медицинска дейност.

Проф. Владимир Алексиев

Основоположниците и първите професори в Софийския медицински факултет са не само випускници, специализанти и докторанти, но и преподаватели в най-престижните европейски университетски клиники от началото на XX в. Например Вл. Алексиев е асистент и доцент по вътрешни болести в Женева (1902-1911), Ив. Кипров е асистент по оториноларингология във Виена (1908), Никола Кръстников е асистент по неврология и психиатрия в Петербург (1905-1906), Михайл Минев е асистент по анатомия в Нанси (1908-1910), Методий Попов е асистент по зоология и сравнителна анатомия в Мюнхен (1907-1909), Александър Станишев е асистент по хирургия в Мюнхен (1910-1912), Димитър Каданов е асистент по анатомия във Вюрцбург (1925-1933) и други.

През следващите години Софийският медицински факултет е източник на опит, традиции и кадри за всички учебни и научни медицински учреждения в България. Екип професори от факултета в състав Г. Янков, Т. Гоцев, М. Марков и П. Николов организира новия медицински факултет при Пловдивския университет „П. Хилендарски“ (1945). Екип професори от факултета – Г. Митов, З. Кемилева и Р. Раданов през 1961 г. създават Медицинския факултет във Варна

и са първите негови ректори. Много от катедрите в новосъздадения Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) (1950) се заемат от университетски професори по медицина като Г. Тенчов, Т. Ташев, Ив. Пенчев, Бр. Братанов. Създадените по-късно медицински научно-изследователски институти към Министерството на здравеопазването и към Българската академия на науките, както и висши медицински училища във Варна (1960), Плевен (1974) и Стара Загора (1982) също разчитат на научно-преподавателския потенциал на Софийския медицински факултет.

Като професори по редица специалности в Софийския медицински факултет през 1920 г. постъпват и редица руски учени-медици, емигрирали след Гражданската война в Съветска Русия: В. П. Воробъев е избран за професор по анатомия, А. Ф. Манковски – по хистология и ембриология, В. В. Завялов – по физиология, Г. Е. Рейн – по акушерство и гинекология, А. К. Медведев – по физиологична химия. В различно време през 20-те години във факултета работят и професорите И. Шапшал, С. С. Абрамов, Д. Д. Крилов, Н. М. Попов, А. Е. Янишевски и други преподаватели. Преди приемането на специалния закон за реда на назначаване на чужденци на държавна служба (1926 г.) МС се произнася по назначаването на всеки поотделно.

Проф. Васил Моллов

Например постъпването на проф. Александър Ф. Манковски в Катедрата по хистология и ембриология и на проф. Владимир П. Воробъев в Катедрата по анатомия на човека се одобрява с решение на МС от 24.02.1920 г. Руските емигранти – преподаватели във факултета имат своя „академична група“.

През 1926 г. групата организира 50-годишния юбилей на научната дейност на акад. Г. Рейн, на който Факултетният съвет му поднася поздравителен адрес и отпечатва научната му биография в 650 екземпляра. Същата година в Прага се провежда Събор на руските задгранични академични групи, за участие в който е командирован от факултета проф. Д. Крилов. Като израз на признателност за приноса на руските професори в изграждането на факултета дълго след основаването му се поддържа квота за приемане на студенти от емигрантско-руски произход.

С усилията на Дирекцията на народното здраве,

Академичният съвет на университета и Върховният медицински съвет започва ускореното укрепване на факултета: кадрово окомплектоване, снабдяване с клинична база, апаратура, учебни помагала и литература: Медицинската библиотека при Дирекцията на народното здраве и Анатомическият музей при Хигиеническият институт към дирекцията се предоставят на Медицинския факултет; военното министерство предоставя на факултета микроскопи, микротомии, термостати, автоклави, реактиви и друго оборудване; медицинската библиотека се попълва с книги и с цели лични библиотеки – дарения на лекари. По свидетелства на тогавашни студенти и преподаватели самите те изработват голяма част от учебните помагала: микроскопски колекции, картинни изображения на органи и тъкани, схеми и таблици, макроскопски анатомически препарати. През 1921 г. се открива обновеният под ръководството на В. П. Воробъев анатомически музей, превеждат се учебници от чужди езици, издават се стенографски записи на лекции, появяват се и авторски учебници на български език, първите от които са „Основи на фармакологията“ от Вл. Алексиев, „Органична химия“ от Ас. Златаров, „Основи на общата психопатология“ от Н. М. Попов, „Физиологична химия“ от В. В. Завялов, „Патологични процеси“ от С. Абрамов. Печатането на учебници от самото начало се разрешава от ФС.

Спонтанната активност на студентите за подобряване условията на обучението придобива все по-организираны форми. Със задачата да отстоява техните искания се ангажира студентско „постоянно присъствие“, което прераста в ръководство на **Студентското медицинско дружество** (1919). Сред първите членове на дружественото ръководство са тогавашните студенти и бъдещи професори Бойчо Бойчев, Асен Хаджиолов и Петър Попхристов. През 1925 г. по тяхна инициатива излиза и първият брой на списание „Graemedicus“ (орган на дружеството), което се издава и понастоящем.

Приемането на студентите в Медицинския факултет се осъществява въз основа на класиране по общ успех на завършилите класически и полукласически, а тези от реалните гимназии – след изпит и по латински език. **Броят на студентите** първокурсници е от около 100 души годишно и се определя от ФС. През годините на Втората световна война бро-

Проф. Константин Пашев

ят на новоприеманите студенти се увеличава: например през 1943/44 г. приетите са 150, от които 15 жени и 30 – деца на военноинвалиди, през 1944/45 броят им се намалява на 80, но през декември същата година Министерството на просветата нарежда броят им да се увеличи, след като вече е разрешило бойците от фронта да се записват за студенти, където пожелаят. Недостигът на лекари налага формирането на огромните курсове от студенти по медицина и на огромните трудности пред факултета в тази следвоенна ситуация: през летния семестър на 1945/46 г. в МФ се обучават 5000 медици, 1000 стоматолози плюс първокурсниците за бъдещия Пловдивски медицински факултет, а в писмо до АС и Министерството на просветата Факултетният съвет заявява, че сменя от себе си отговорността за обучението им. През 1945 г. ФС решава новите студенти да се приемат чрез класиране по успех от средното образование и броят им да не надхвърля 500 души, през 1946/47 се предлага те да не бъдат повече от 400, а през 1947/48 – 300.

Проф. Атанас Теодоров

Извънреден прием на студенти по медицина се осъществява от самото създаване на факултета. През 1918-1920 и годините след това голям брой български студенти по медицина в чужди университети идват да продължат образованието си в София с разрешения от Факултетния съвет. Такива студенти отново се насочват към София през 1939 и през следващите военни години

и това допълнително утежнява работата на факултета. Например през 1941 г. 100 души от странство със заверени шест семестъра идват да продължат образованието си във факултета. Стипендиантите на военното министерство са друга форма на извънреден прием през 1920 г. и тази практика с прекъсвания продължава до 80-те години на ХХ в. През 1920 г. се приемат и стипендианти на окръжните здравни комисии.

Като форма на привилегироване в Медицинския факултет може да се разглежда освобождаването от семестриална учебна такса на студентите със свидетелство за бедност от съответната община по местожителство и на студентите – деца на опълченци. С привилегии през 30-те години се ползват младежи от „поборените краища“, през 40-те – децата на военноинвалидите и жителите на „новите земи“. Например през 1941 г. за студенти по медицина са записани 50 младежи от Македония.

След войната освен бойците от фронта с предимство се ползват партизаните и концлагеристите. След 50-те години привилегированият прием все повече се разширява.

Материално неосигурените студенти са обект на специално внимание от страна на Факултетния съвет. През 1919 г. са освободени от учебна такса за текущия семестър трима студенти след молба и свидетелство за бедност от съответната община.

Периодично в съвета постъпват помощи за бедни студенти. Например през 1941 г. Н. В. Царят дарява 4200 лв., а д-р Методи Славчев – 100 000 лв. за тази цел. През 1943 г. фирмата Сандоц предоставя безплатни лекарства за тези студенти, през 1947 г. за тях се организират безплатни трапезарии и се създава Общ фонд за подпомагане на студентите. През първите години **семестриалните изпити** се полагат в три сесии – „зимна“ през февруари, лятна или „юнска“ и есенна „септемврийска“ и една „повторителна“. Явяването на изпит става след подаване на молба до декана и внасяне на изпитна такса от 20 лв. за преподавателя и 5 лв. за „служителя“. Всяка изпитна сесия се провежда с решение на ФС относно програмата, допуснатите до изпит студенти, мястото и времето на изпитите и състава на изпитната комисия. Ако студентът не приключи с изпитите си на есентата сесия, деканатът го записва в горен курс „условно“, а той е длъжен да приключи на повторителната сесия и в противен случай отпада от факултета. Още през 1924 г. ФС решава за клинично обучение в трети курс да се записват само тези студенти, които са взели изпитите си за IV семестър включително, а за преддипломен стаж тези, които са приключили със семестриалните си изпити. Изглежда, че този принцип е нарушаван спорадично, защото и по-късно се преутвърждава многократно. С решение на ФС от 1949 г. изпитните комисии отпадат и преподавателят изпитва само тези студенти, които той е обучавал срещу 50 лв. за изпитан студент. През годините броят на сесиите се променя, названията им – също. Например през 1962 г. изпитите са „редовен“, „поправителен“ и „повторителен“. През следвоенните години между 1946 и 1950 г. се разрешават извънредни сесии по различни причини /интензивно движение на студентите, летни бригади, военни лагери, малък брой на завършващите лекари/: въпреки отдавна влязлото в сила положение да няма пети условен

Проф. Богомил Берон

семестър, през 1947 г. съветът дава възможност на нередовните второкурсници да приключат с изпитите си на извънредна сесия, разрешава извънредна „бригадирска“ сесия и приема да има установени, а не инцидентни извънредни сесии за всички курсове през месеците ноември и април. От 1951 г. насетне е налице постоянен стремеж на съвета да сведе изпитните сесии до две редовни /януари и юни/ и една поправителна /септември/.

На заседанието си от 05.05.1924 г. Факултетният съвет признава като издържали държавния изпит 42 абсолвенти от първия випуск на факултета. Протоколите от изпита с оценки и „писмените тези“ на кандидатите за степента „доктор по медицината“ се изпращат в Дирекцията на народното здраве. Първите наградени от дарението на д-р Марин Русев за най-висок успех сред завършващите са Стефан Кадиев, Елена Шеханова и Елена Попова. През следващите години ФС дава парични награди на абсолвентите с висок успех и първите наградени са Драгомир Матеев и Васил Цончев. На същото заседание през 1924 г. се приема и програма за предстоящата промоция, на която абсолвентите произнасят следната „**Лекарска клетва**“: „Приемайки с дълбока признателност правата на лекар, които ми се дават в името на науката, и разбирайки всичката важност на задълженията, що ми налага това високо звание, аз обещавам да не опетня през целия си живот достойнството на званието си и честта на съсловието, в което днес встъпвам.

Обещавам да се притичвам в помощ на страдащите, които се обръщат към мене, а във важни случаи да диря съветите на лекари с по-голяма опитност и знания от мене. По съвест ще признавам заслугите и старанията на другите лекари и обещавам строго да спазвам лекарската етика.

Обещавам свято да пазя узнатите от мене като лекар тайни и да не злоупотребявам с оказаното ми доверие, нито да използвам положението си във вреда на морала.

Обещавам, че ще продължавам да изучавам медицинската наука, че с всички сили ще подпомагам нейното развитие, съобщавайки на учения свят това, което открива.

Като помня завета на великите учители по медицинската наука и традицията на медицинската професия, обещавам в присъствието на моите учители и другари, че в каквито условия да попадна, през цялата си дейност ще следвам повеленията на честта и на добросъвестността, присъщи на служителите на лекарското изкуство, на което посвещавам своите сили и способности.

За неспазване на тая клетва ще отговарям пред съвестта си и пред законите на страната.

Заклевам се.”

През 1921 г. Софийският медицински факултет е представен на честването на 700-годишнината на

Медицинския факултет в Монпелие от професорите К. Пашев и Т. Петров. Първите **чуждестранни гости на факултета** са д-р Еверсон от Рокфелеровата фондация (1921), проф. Бауер (1926) и проф. Шерцел (1928) от Загреб и техният брой непрекъснато расте през годините. Първите лекари – „доктор хонорис кауза“ на факултета/университета са проф. П. Мюленс – директор на Тропическия институт в Хамбург (1929) за организиране на борбата с маларията у нас, д-р М. Русев (1930) за създаване на Медицинския факултет и за изграждане на здравното дело в страната и д-р Димо Тянев (1939) за организиране на медицинската служба през Първата световна война и за цялостната му дейност. Проф. П. Мюленс е бил хигиенист на Втора българска армия през Първата световна война. С посвещение на неговия приятел проф. В. Моллов през 1939 г. той издава спомените си за работата на българската военномедицинска служба през Първата световна война. През 1926 г. той лекува тежко болните от малария в Бургаската болница с новооткрития плазмохин и изнася доклад по темата пред конференция на лекарите от Бургаски окръг.

През 1921 г. Факултетският съвет насърчава създаването на научни медицински дружества и първото от тях е Дермато-венерологическото дружество под ръководството на проф. Б. Берон, основано през месец 1923 г.

Ползотворното сътрудничество и взаимодействие между Медицинския факултет при просветното и Александровската болница при здравното ведомство, обаче не трае дълго. Възникват противоречия между отделенията към болницата и клиниките при факултета, разположени на една и съща територия. Например, през 1925 г. управителят на болницата моли ФС да се върнат на очно-ушно отделение взетите за временно ползване в Очната и Ушната клиника инструменти; на същия съвет се иска назначаването на още двама санитарии от Дирекцията за народно здраве за нуждите на клиниките и да се осигурат коне за извозване на труповете от анатомическия институт и пр. За избягване на двувластието с решение на Народно събрание през 1926 г. факултетските клиники поемат службата на дотогавашните болнични отделения и Александровска болница става факултетска болница и част от Медицинския факултет към просветното министерство.

Проф. Стефан Ватев

Медицинският факултет заема своето достойно място в университета и петима от най-изтъкнатите професори-медици са негови ректори: Методий Попов (1920-1921), Васил Моллов (1923-1924, 1934-1935), Владимир Алексиев (1926-1927), Стоян Киркович (1930-1931), Александър Станишев (1938-1939).

2. УКРЕПВАНЕ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ФАКУЛТЕТА (1926-1947)

След трайното превръщане на **Александровската болница (1926) в клинична база на Медицинския факултет** нейното развитие се осъществява с оглед нуждите на лечебната, преподавателската и изследователската работа на факултета – преустройват се съществуващи и се строят нови университетски клиники.

Проф. Андрия Сахатчиев

Веднага след икономическата криза през 30-те години на ХХ век са преустроени или изградени нови учебни и болнични бази като Кожно-венерологическата клиника (1936), сградата на „трупните институти“ (анатомия, патологична анатомия и съдебна медицина) (1946), Нервно-психиатричната клиника (1941), Биологическия институт (1936), Втора хирургия (1938), Про-

педевтичната хирургическа клиника (1952) и по-късно – новата акушеро-гинекологична болница “Майчин дом” (1976). За съжаление, **катедрените архиви** са унищожени при бомбардировката на София през януари 1944 г. с изключение на една папка с откъслечни сведения за работата на Института /катедрата/ по обща патология и патологична анатомия през първите две десетилетия от историята на факултета. От тези данни става ясно, че тогава се работи за утвърждаване водещото значение на подготовката по патология и се експериментират различни допълнения към редовната учебна програма: факултативен доцентски курс с най-важните теми се въвежда и пред студентите от трети и четвърти курс, и пред стажант-лекарите по три пъти седмично след обяд, въвежда се участието на патологоанатом в държавния изпит по вътрешни болести, провеждат се извънредни и платени от студентите „повторителни курсове“ и „подготвителни предизпитни курсове“ в свободно от занятия време, предлага се до изпит по педиатрия да се допускат само тези

студенти, които са положили успешно изпита си по патологична анатомия и други.

Деловата атмосфера в колектива, изключителният професионализъм на сътрудниците и тяхната немуморна работа превръщат института в средище на медицинската наука, през което преминават едни от най-значимите фигури в историята на българската медицина: Д. Крилов, Ангел Пенчев, Анастас Клисуров, Боян Кърджиев, Георги Михайлов, Ем. Шаранков, Любен Телчаров, Райко Райнов, Иван Киров, Сашо Божинов и много други.

За научната информираност на сътрудниците свидетелстват получаваните в института през 1926 г. списания, между които The Journal of Experimental Medicine, The British Journal of Experimental Pathology, The Journal of Pathology and Bacteriology, The American Journal of Pathology. На дългосрочни специализации в чужбина са изпратени д-р Ангел Пенчев в Германия /1925/, д-р Асен Проданов във Франция /1925/ и Англия /1928/, д-р Боян Кърджиев в Германия /1937/ и други. Чрез участието си в изложба на книги в Рим през 1939 г. институтът осъществява книгообмен на 21 заглавия по патология, издадени от факултета.

Исключително отговорно се осъществява следдипломната квалификация на лекарите по патология. Институтът на „доброволните лекари“ /лекари от практиката на 6-мес. специализация в съответната катедра/ в Медицинския факултет се въвежда още през 1920 г., вкл. и по патология. Например програмата за специализация от 1938 г. по тази дисциплина включва 6-месечна работа в института като „доброволен лекар“ за запознаване с литературата по специалността, посещаване на лекциите със студентите, работа като демонстратор, изработване на препарати, извършване на аутопсии в продължение на два месеца и съставяне на аутопсионни протоколи, ежедневно участие в обсъждането на сецираните случаи, текущо проучване на биопсичния материал и на микроскопските сбирки, участие в срещите с лекарите клиницисти. Освен по патология в програмата са включени лекции по вътрешни болести, хирургия, педиатрия, акушерство и гинекология, кожно-венерически болести, офталмология, УНГ, хигиена, епидемиология, инфектология, бактериология. Наред с редовните клинично-анатомични срещи

Проф. Стоян Киркович

институтът организира „научни заседания“ с предварително обявен график и дневен ред. Например на поредното заседание от 14.05.1926 г. се четат доклади от проф. Д. Ораховац върху функцията на далака, от д-р А. Проданов върху костния гранулом и от д-р Сарафов върху

Клиниката по кожни и венерически болести, УМБАЛ „Александровска“, построена през 1936 г.

действието на вазомоторите. Освен това в работата на института е и грижата за развитието на националната здравна служба: в писмо до главния директор на народното здраве от 1935 г. се предлага създаването на просектури към първостепенните болници, завеждани от добре подготвени патологоанатоми, които да са в помощ на клиницистите при поставяне на диагнозите, разширяване на познанията за полза на болните и в помощ на съдебните власти при липсата тогава на специалисти по съдебна медицина. Допълнителна светлина върху работата на института хвърля и едно писмо на проф. Д. Крилов до декана на факултета от 1932 г. по повод предстоящо съкращаване на асистентския състав.

Проф. Александър Станишев

потока практически занятия по патологична хистология и по техника на патоанатомичните аутопсии, 350-400 биопсии, 30 печатни работи в реномирани издания през последните седем години, организация на макроскопски и микроскопски

Като протестира срещу него, той пише, че с щат от него самия, доц. Ан. Клисуров, асистентите Б. Кърджиев и С. Стефчев и 6 души помощен персонал, катедрата преподава годишно обща и частна патологична анатомия и патологична хистология, както следва: два лекционни курса по обща патология и патологична анатомия, демонстрационен курс по частна патоанатомия, два

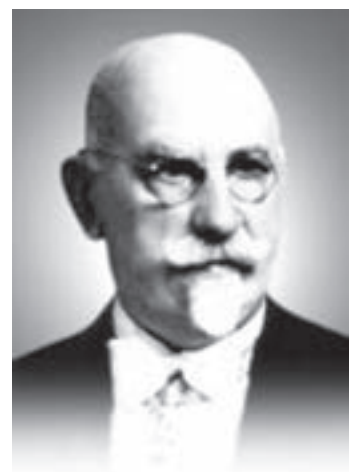
жени наши студенти, трудностите по време на двете войни, увеличени извънреден прием през войната, неуправляемото движение на студенти от воюващи страни към България, малкият брой преподаватели и постоянният стремеж за съкращаването им, недостигът на учебни бази и други.

Първоначално студентите стават много поради записаните над 300 души от чужди университети, прекъснали обучението си там поради войната, над 100 български студенти по медицина в състава на армията продължават обучението си в новия факултет, през междувоенния период във факултета масово се записват за стаж завършили семестриално в чужбина, през годините на Втората световна война отново прииждат български студенти от воюващи страни, а и редовно приетите във факултета тогава се увеличават, следвоенният наплив на новоприети студенти-фронтовици и увеличеният брой редовно новоприети студенти по искане на МНЗ изправя факултета пред неразрешими проблеми. Например за летния семестър на 1945 г. са записани 3888 студенти по медицина от всичко 5000 и ФС от 12.03.1945 г. съобщава на АС и на просветното министерство, че снема от себе си отговорността за обучението поради липсата на кадри, помещения и пособия.

Недостигът на преподаватели е постоянна тема от самото създаване на факултета. Още през

музейни препарати, учебни помагала, библиотека и други при хронична липса на средства.

За изключително напрегнатата работа във факултета допринася и големият брой студенти, записвани извънредно /допълнително/ по различни причини: идващите от чужди факултети по финансови и други съобра-

Проф. Димитър Стаматов

1920 г. с обучението се ангажират студенти от по-горните курсове /демонстратори/ и незавършили образованието си студенти /помощник-институтски асистенти/. През 1932 г. ФС протестира против решението на Народното събрание за съкращаване на академичния персонал и заплашва със стачка, а проф. В. Моллов и проф. Б. Берон подават оставките си от Факултетската болнична комисия в знак на протест срещу това решение. През 1939 г. ФС иска нови длъжности за

асистенти, които да посрещнат наплива на български студенти от чужбина. През 1941/42 г. ръководителите на институти и ФС искат от военното ведомство да не се мобилизират преподаватели или мобилизираните да се оставят в софийски болници, за да са в помощ на факултета. Поради липса на асистенти ФС през 1944 г. прибегва до назнача-

Проф. Димитър Ораховац

чаване на демонстратори срещу заплащане за водене на упражненията със студентите, а през 1945 г. решава да се обявят всички свободни преподавателски места. За справяне със ситуацията съветът прибегва и до такива мерки като дублиране на лекции в два успоредни курса, прави енергични постъпки за нови помещения, ангажира театрални и кино зали за нуждите на обучението и иска спешна откриване на втори медицински факултет. През 1944 г. съветът определя комисия в състав Д. Ораховац, Вл. Марков, Л. Попов и Д. Каданов, която да докладва за откриването на нов факултет в Пловдив или Варна след като се създадат необходимите предпоставки /помещения, пособия, преподаватели/. Решава се също във факултета да се организира обучението на новоприетите за Пловдивския факултет студенти през летния семестър на 1945 г. и да се организира събирането на пособия, инструменти

Колективът на Втора хирургия в Александровска болница, 1926 г. Седнали от ляво на дясно: д-р Владимир Томов, д-р Воденичаров, проф. Александър Станишев, д-р П. Момчилов, д-р Иван Гребенаров

на демонстратори срещу заплащане за водене на упражненията със студентите, а през 1945 г. решава да се обявят всички свободни преподавателски места. За справяне със ситуацията съветът прибегва и до такива мерки като дублиране на лекции в два успоредни курса, прави енергични постъпки за нови помещения, ангажира театрални и кино зали за нуждите

обща патология и патологична анатомия, бактериология и серология, патологична физиология и експериментална медицина; четвърта – вътрешна патология и терапевтика, хирургична патология и оперативна медицина, фармакология и терапевтика; пета - вътрешна клиника, хирургична клиника и ортопедия, детска клиника, гинекология и акушерство, кожно-венерически болести, психиатрия и нервни болести, очни болести, УТГ болести, хигиена и съдебна медицина; шеста – практически докторски изпит по вътрешни и детски болести, хирургически болести, акушерство и една от следните дисциплини по избор /УНГ болести, очни болести, КВ болести/, практически задачи по съдебна медицина и хигиена /устно или писмено/. Периодично през следващите години учебният план се подлага на нови обсъждания и подобрения.

Проф. Стоян Белинов

През 1936 г. по предложение на проф. Моллов се приема нов учебен план, според който хистология се чете два, а не четири семестъра, въвежда се задължително обучение по един „модерен език“ през първите две години на следването, топографската анатомия се измества в по-горните курсове, предвижда се редовно преподаване по история на медицината и по деонтология.

и книги от софийските катедри за нуждите на новия факултет.

Основа на **учебното планиране** в Медицинския факултет е планът, приет във ФС от 26.05.1919 г. В този план са предвидени и „незадължителни лекции“ по деонтология, санитария, история на медицината и физиотерапия. Изпитите по години се разпределят както следва: първа - зоология и сравнителна анатомия, ботаника, физика и химия; втора - анатомия, физиология, хистология и ембриология; трета -

Съществени промени в учебните планове се налагат през Втората световна война. През 1939 г. се въвежда задължително обучение по противогазова и противовъздушна защита и се въвежда преподаване по военна хигиена.

ФС от 25.06.1940 г. решава студентите от шести курс да бъдат веднага изпитани и изпратени като военни лекари във войската, а тези от пети курс да завършат след 6 м. стаж, изпитани и пратени във войската.

ФС от 27.05.1941 г. по предложение на Главната дирекция по народното здраве дава съгласието си стажант-лекарите да бъдат граждански мобилизирани като лекари в „новите земи“ и това да им се признава за стаж, при условие че получават отпуск за явяване на държавен изпит, да не се назначават на отговорни места, а в помощ на дипломирани лекари, от които да се учат.

Проф. Методий Попов

мирновременното обучение за 12 семестъра.

ФС от 08.07. 1947 г. решава да се разработи нов план в съответствие с новия Закон за висшето образование от същата година. Съществен елемент в този план е въвеждането на обществено-научни дисциплини в светлината на комунистическата идеология: „философия на естествознанието“ и „въведение в медицината“.

Факултетният съвет периодически обсъжда работата на **Студентското медицинско дружество** и назначава наставник, който да посещава събрани-

ята му и да напътства студентите в дружествената дейност. Например през 1928 г. за негов наставник /тutor/ е назначен доц. Д. Ораховац. По-късно такива са доц. Л. Цветков и доц. Т. Гоцев. Студентското ръководство на дружеството се осъществява

Сградата на Втора хирургична клиника „Проф. Александър Станишев“, построена през 1938 г.

от „тричленки“: през 1943 г. тя се състои от Никола Мандаджиев – председател и членове Иван Данчов и Кръстю Кръстев. През 1943 г. въз основа на писмо от просветното министерство преподавателите се задължават да уведомяват декана за комунистически прояви в клиниките, а от дружеството се очаква да организира просветно политическа дейност в посока на „националното възпитание“ и да докладва на академичните власти за прояви на „комунизъм и партизанство в студентските среди“. По повод на това Факултетската болнична комисия докладва в съвета, че „специална служба при факултета за следене на политическата принадлежност на студентите е невъзможна“. Студентското медицинско дружество организира издаването на учебници на коли със съгласието на авторите и разпространението им сред студентите. Дейността на дружеството се активизира отново през 1947 г., когато ФС съставя комисия в състав проф. Сл. Давидов, доц. Г. Узунов и доц. Ал. Пухлев, която да докладва мерките за активизиране на студентските инициативи.

Размяната на студентски групи за летни практики между Софийския и чужди факултети се осъществява за пръв път през 1946 г., когато по предложение на Общия народен студентски съюз 20 чешки студенти стажуват в София, а през лятото на следващата година съветът определя д-р Георги Балчев да придружи студентите, отиващи в Чехия.

Проф. Анастас Клисуров

След първите хабилитации на В. Моллов и П. Стоянов, Т. Петров, К. Пашев, Ат. Теодоров, Б. Берон, Ал. Станишев /1919/, Вл. Алексиев, Ст. Ватев, А. Сахатчиев, Ст. Белинов /1920/, Вл. Марков, М. Балан /1921/, М. Минев, Д. Стаматов /1922/ и Н. Кръстников /1924/, след 1926 г. факултетът все повече засилва своята **кадрова база**. Като доценти,

а после и като професори през 30-те и 40-те години са хабилитирани Д. Ораховац и Ас. Златаров /1926/, през 1930 г. – А. Хаджиолов, Ан. Клисуров и А. Пенчев, през 1931 г. – Л. Попов, Н. Боев, Р. Русев, Н. Дабовски, Г. Москов, през 1933 г. – Ив. Москов, Л. Цветков, Ан. Клисуров, Б. Клайн, Вл. Томов, през 1934 – П. Николов, през 1935 г. – Ив. Иванов и К. Чилов, през 1936 г. – В. Цончев, Минко Добрев, Евг. Николов и Т. Гоцев, през 1937 г. – М. Марков, през периода 1940-1950 г. – К. Чилов, Ас. Фиков, Хр. Петров, Г. Капитанов, Б. Кърджиев, Дончо Костов, К. Димитраков, Б. Юруков, Г. Янков, Г. Узунов, Н. Боев, Ал. Спасов, Ив. Йонков, Б. Бойчев, З. Ячева, Р. Попиванов, Ж. Ламбрев, М. Рашев, след 1950 г. – Ст. Писарев, Ст. Димитров, Р. Райнов, Д. Пасков, К. Кирчев, В. Петков, Г. Попов, Вл. Томов, Г. Тошев, Ил. Щъркалев, С.

Божинов, Л. Бакалова, Р. Раданов, Б. Баев, Хр. Хаджиолов, Л. Томов, Св. Бърдаров, Е. Живков, Б. Бърлиев, Г. Ламбрев, А. Чакърв и много други. Университетът е не само място за обучение, но и място за **научно творчество**. Годишите 1933-1943 г. са години на подем. Освен отлично организирания учебен процес имената си налагат не само у нас, но и в чужбина редица преподаватели от факултета, които и до днес считаме за колоси на медицината в България. Фундаментални научни проучвания и трудове създават проф. Асен Златаров, акад. Асен Хаджиолов, проф. Методий Попов, акад. Димитър Ораховац, акад. Владимир Марков, проф. Стефан Ватев, проф. Васил Мол-

лов, проф. Стоян Киркович, проф. Владимир Алексиев, проф. Парашкев Стоянов, проф. Александър Станишев, проф. Стоян Белинов, акад. Константин Пашев, проф. Богомил Берон, проф. Любен Попов, проф. Никола Кръстников, проф. Тошко Петров. Тогава израства и следващото талантливо поколение в лицето на проф. Димитър Каданов, проф. Константин Чилов, проф. Бойчо Бойчев, проф. Марин Петров, акад. Иван Пенчев, проф. Петър Попхристов, проф. Никола Шипковенски, акад. Алекси Пухлев, акад. Ташо Ташев. Това са личности с голям авторитет в българското общество и със завидна международна известност. Те дават облика и на Софийския медицински факултет като уважавано европейско висше медицинско училище.

Наскоро след учредяването си МФ се заема с организацията на **следдипломната квалификация** на лекарите. През 1920 г. ФС решава да се организира периодично «лекарски курсове» срещу заплащане, а специализиращите лекари да работят в клиниките и институтите като „доброволни лека-

Сграда на клиниките по неврология и психиатрия в УМБАЛ „Александровска“, открита през 1941 г.

ри“. Оттогава насетне по искане на Дирекцията за народно здраве МФ периодично одобрява програми за лекарските курсове, съставени от нарочни комисиии. Например през 1937 г. МФ съгласувано с ДНЗ определят, че до изпит за специалност се допускат лекарите със стаж, както следва: за обща патология и патологична анатомия – 3 г. и 6 м. стаж по хистология, за съдебна медицина – 2 г. и 6 м. стаж по патология, за анатомия – 3 г., за рентгенология – 2 г., за рентгенология и физиотерапия – 3 г., за бактериология – 2 г., за вътрешни болести – 3 г., за хирургия – 4 г., за акушерство и гинекология – 3 г. стаж по специалността и 1 г. по хирургия, за очни болести – 3 г., за УНГ – 2 г. по специалността

Проф. Иван Иванов

и 1 г. по хирургия, за периатрия – 3 г. в детска клиника или 2 г. в детска и 1 г. във вътрешна клиника, за хигиена – 2 г. Изглежда, че специализиращите като доброволни лекари по 6 м. в съответната клиника на Александровската болница са зачислявани на храна и квартира там, тъй като през 1946 г. Факултетската болнична комисия съобщава на МНЗ, че вече няма за-

конно основание за това. Асистентите в клиниките са командироваани за по 6 м. на специализация в друга клиника. Например през 1948 г. ФС командирова д-р Живко Андреев от АГ клиниката за 6 м. в хирургическата клиника да изучава абдоминална хирургия.

През 1950 г. с Указ 528 на Народното събрание е основан Институтът за усъвършенстване и специализация на лекарите /ИСУЛ/ с основната задача да осъществява тази дейност. Това е заключителният акт на поредица от инициативи, дискусии и решения, чието начало е поставено още през 1946 г. с избирането на комисия във ФС в състав проф. Вл. Марков, проф. Ас. Хаджиолов, проф. Вл. Томов, проф. Сл. Давидов и представител на МНЗ, която да представи проект за създаването на такъв институт. Наскоро след създаването на ИСУЛ през 1951 г. се учредява и „клиничната ординатура“ като основна форма за подготовка на квалифицирани медицински специалисти. Десет години по-късно се отчита, че поради големия брой специализанти ИСУЛ вече не можел да се справи със задачите си и през 1960 г. се съставя комисия с представители на министерството, висшите медицински институти и ИСУЛ, която да предложи варианти за решение.

За стимулиране на научната работа в Медицинския факултет се създава Фонд за научни цели. Със средства от фонда Факултетният съвет субсидира изследванията по определени теми. Например, през 1937 г. са отпуснати 6 хил. лв. на проф. Н. Давовски, 5 хил. лв. на проф. В. Моллов и 3 хил. лв. на д-р Ас. Тошев. Към 1947/48 г. средствата във фонда се изчерпват и той прекратява своето съществува-

не. Въпросът за планирането на научната работа е поставен във ФС през 1946 г., а първият тематичен двугодишен план е съставен през 1947 г.

В клиниките на факултета се **изпитват нови лекарства**. В малкото оцелели документи за работата на Първа вътрешна клиника се съдържат и сведения за изпитване на препарати на фирмите Байер, Шеринг и Рош през 1933 г.

През учебната 1944/45 г. във факултета се записват огромен брой студенти в т.нар. „курс магнус“, а през 1945/46 още повече. Това довежда до неимоверни трудности, вкл. до ангажирането на залите на кино „Царя“, на „Свободния театър“, на Окръжната, Банковата и други болници като клинични бази за обучение. От 5557 през 1947/48 г. студентите намаляват на 4227 през 1951/52 г., а през 1949 г. завършва последният курс с петгодишно обучение. Успоредно с нарастването на студентите, расте и броят на преподавателите в Медицинския факултет: през 1951 г. те са 363 (294 асистенти и 69 професори и доценти), през 1970 г. – 697 (109 професори и доценти), през 1980 г. – 2449 (331 са

На снимката от самолет през 30-те години на миналия век разположената в парк от 360 дка Александровска болница е бомбардирана от съюзническата авиация на 10.01.1944 г. Наред с материалните загуби е унищожен архивът на катедрите, убити са пациенти и лекарите Христо Петров, Димитър Попов, Весела Василева, Иван Иванов, Илия Топалов и Асен Карадимов

професорите и доцентите), през 1990 г. – 2463 (271 професори и доценти). **Към 2017 г. МФ-София разполага с 851 души преподавателски състав на основен трудов договор, от които 111 професори, 170 доценти, 169 главни асистенти и 401 асистенти и със 152 хонорувани преподаватели, от които 37 професори и доценти и 115 асистенти.**

С цел кадрово укрепване на факултета през 1948 г. са обявени 19 **аспирантури /докторантури/**, вкл. и за подготовка в чужбина, но на конкурсите се явяват само пет души. Затрудненията с обучението на големия брой студенти довеждат до определяне на терен за нова база на Медицинския факултет зад Духовната семинария в Лозенец съгласно Закона за градоустройствения план на столицата (ДВ, бр. 233/6.10.1945). През 1948 г. Деканатът и библиотеката на Медицинския факултет са преместени от базата на ул. „Дунав“ в Александровската болница, а през 1949 г. е създаден Център за научна документация, Централна микробиологична лаборатория и Вивариум.

Проф. Любен Попов

След 1944 г. започва кампания за „почистване“ на факултета от студенти и преподаватели с „реакционни“ и „фашистки“ прояви. Още през есента на 1944 г. завинаги са уволнени от факултета осем преподаватели, един от които – проф. Александър Станишев – е осъден на смърт. През декември 1944 г. във ФС се съобщава за писмо от Министерството

на просветата, с което се искат сведения за „фашистки прояви при предишния режим“; във ФС от 25.12.1944 г. се чете резолюция на студентския ОФ комитет, който призовава да не се посещават лекциите на професорите Клисуров, Дабовски и Чилов, иска се тяхното уволнение и назначаване на техни заместници. Във връзка с това те временно са отстранени и на мястото на проф. Дабовски е назначен за временен уредник на Катедрата по педиатрия проф. Вл. Алексиев, а на мястото на проф. Клисуров – проф. Д. Каданов. През пролетта на 1945 г. студентският комитет на ОФ съставя списък с имената на студенти, проявили се като „фашисти“. ФС от 26.03.1945 г. решава писмата от местните комитети на ОФ партии и комитети относно политическата преценка на кандидат-студентите и на студентите първокурсници да се отнасят до ФК на ОФ и в желанието си да се дистанцира от тази дейност решава, че «въпросът следва да се реши поначало от съответните институции на държавата». През следващите години уволнени от факултета, временно отстранени и въдворени извън София са десетки преподаватели, а чистката след студентите започва през 1948/49 г.

Политизирането на обществения живот, вкл. и на академичните среди през войната и след нея, води до претенции за участието на съсловни и обществени представители във взимането на решения като членове на Факултетския съвет. В резултат на това ФС от 29.05. 1945 г. решава, че частни хонорувани доценти могат да са членове на съвета само ако са титulary на катедри и че такива доценти, асистенти и студенти могат да бъдат канени на заседания на съвета само ако е необходимо да се чуе мнението им по конкретен въпрос. През 1947 г. съветът вече приема изборения за представител на асистентите д-р Андрей Балчев и обсъжда частните доценти Филип Филипов и Никола Боев също за членове на съвета. По-късно в състава на съвета ще се включат представители на факултетските орга-

низации на БКП, на комунистическия младежки съюз и на профсъюза на здравните работници.

Гостуванията на чужди медици във факултета се урежда с покана от Факултетния съвет по предложение на уредниците на институти и клиники. Например покани за изнасяне на лекции получават проф. Мюлер от Мюнхен, проф. Вагнер и проф. Льонорман от Париж през 1930 г., професорите Мунк и Антони през 1936 г. и други. Само през 1940 г. съветът изпраща покани на професорите от Италия Фазиани и Морели, от Франция – Лъориш, Лъометр, Ламбри, от Унгария – Нойбер и Бенедек и от Германия – Сибек, Степ, Аксхаузен, Поликар, Браун, Зауербрух, Бауер, Фолхард и Хемлер.

През 1948 г. на Софийския медицински факултет гостуват проф. Томсен от САЩ и проф. Мисенроли от Италия, а 12 български преподаватели са командирани във Франция, СССР, Полша, Унгария, Чехословакия и Румъния.

Както може да се очаква, след 1945 г. на факултета гостуват лекари предимно от Съветския съюз и „народнодемократичните страни“. Например, още през 1945 г. съветският проф. Н. Дубинин изнася лекция върху „популациите“ и работата на Медико-биологичния институт в Москва, през 1946 г. проф. Дараш от Будапеща изнася две лекции по дерматология, а през 1947 г. проф. Целиу от Букурещ – по биохимия.

Пътуванията на български medici в чужбина също се ориентират по посока на страните от Източния блок. През 1946 г. съветът на факултета изпраща на „научна екскурзия в Съветска Русия“ Д. Ораховац, Л. Попов, М. Балан и Г. Капитанов, през 1947 г. проф. Л. Рачев гостува на Югославското здравно министерство, откъдето искат наши преподаватели за медицинските факултети в Скопие и Сараево и други. По правило Факултетният съвет разрешава „задгранични командировки с научна цел“ без ограничения и след 1945 г. Например през 1947 г. за една година във Франция е командирован д-р Богдан Ганчев, в задграничен отпуск в Англия са Б. Бойчев, Г. Капитанов и Вл. Томов. Но след началото на студената война контактите със Запада се ограничават за сметка на тези с Изтока.

Пътуванията в чужбина „с научна цел“ /специализации, лекции и участия в научни форуми/ са обичайна практика за преподавателите от факултета и за целта съветът постоянно одобрява техни молби и им предоставя „задграничен отпуск“, а нерядко и специално финансиране, което включва парични помощи от „Фонд за задграничен отпуск“. Макар и на изчерпване, този фонд през 1947 г. предоставя на д-р Д. Пасков 50 хил.лв. за специализация в Ленинград, на проф.Т. Ташев – 150 хил.лв. за Франция, на проф. Б. Бойчев – 50 хил.лв. за Италия и на д-р Анна Петрова – 30 хил. лв. за Франция.

3. ПО ПЪТЯ НА РЕФОРМИТЕ (1947-1950)

За осигуряване на „верни на Партията“ медицински кадри, съгласно чл. 41 от Закона за висшето образование от 1947 г. от нарочни дисциплинарни комисии са образувани стотици дисциплинарни преписки и са отстранени от университета голям брой студенти по обвинения за връзки със старата власт: от 1734 отстранени от СУ 554 са студенти по медицина и зъболекарство /по-късно студентските права на по-голямата част от тях са възстановени/. През следващите години се осъществяват редица форми на политически контрол в медицинската професия и в кариерното развитие да не попаднат „антинародни“ и „буржоазни“ елементи: при назначения, повишения и командировки в чужбина се иска задължително попълване от кандидатите на автобиографичен формуляр; при назначаване на демонстратори се искат препоръки от Съюза на народната младеж; повишаването в длъжност вече не става с решение на ФС, а с мотивирано предложение от съвета, което се одобрява от АС и от КНИК.

Приемът на нови студенти става с изпити по естествена история, които се провеждат през септември 1947 г., така че занятията започват едва през втората половина на ноември /през лятната ваканция има студентски бригади/.

През 1949 г. съветът обсъжда да се въведе съветският опит с приемни изпити по физика и химия, но изпитът по естествена история остава, а оценките от дипломата по физика и химия се изчисляват в бала. Преподавателите през тази 1947/48 г. са 256, от които 202 асистенти и 54 хабилитирани лекари. Освен в Софийския медицински факултет те преподават и във факултетите в Пловдив и Скопие, заемат ръководни длъжности в институтите на БАН и в Съюза на научните работници. През 1948 г. факултетът осигурява преподаватели и бази по физика, химия, анатомия и хистология за обучение на фелдшери в школа на МНЗ, а със заповед от здравното министерство през 1950 г. в ИСУЛ са прехвърлени редица преподаватели от факултета. Противно на очакванията броят на записаните след 1946 г. студенти се увеличава. Макар по план новоприетите да остават 300, през 1948/49 г. те са 324, а през 1949/1950 – 371 студенти. Свъръщатно записаните с разрешение от КНИК са представени като „технически грешки при провеждане на приемния конкурс“. Освен тези в различни курсове са прехвърлени от следващи в чужбина 103 души през 1948/1949 г. и 135 през 1949/50 учебна година, записани са и 299 души, напуснали по каквито и да е причини в предишни години, записани са свъръщатно за студенти през 1950/51 г. и 60 работници от т.нар. „кадрови работнически гимназии“. В крайна сметка общият брой студенти по меди-

цина от всички курсове е както следва: 1946/47 – 5029, 1947/48 – 5337, 1948/49 – 4696, 1949/1950 – 5002 души.

В началото на учебната 1950/51 г. няма редовно дипломиран курс, тъй като едва през декември ще завърши първият випуск по мирновременната програма със стажантска шеста година. За ускоряване «производството на кадри» се взимат редица временни компромисни решения: стажът след 10-ти семестър се започва и без взети изпити за пети курс; тези изпити се полагат перманентно по време на самия стаж; организират се предизпитни курсове за компенсиране на изоставането и повишаването на успеха; ректоратът протестира пред МНЗ и КНИК заради това, че 426 студенти са с условно заверен семестър поради участие в партийни, спортни и пр. мероприятия.

Студентите по медицина, идващи от кадровите работнически гимназии са обект на специални грижи от страна на вузовското ръководство през годините: закупуват им се учебници, за надзора върху тях е назначен специален асистент, осигуряват се с квартири, стипендии и допълнителни занятия. Много години занаят тези студенти /заедно с други привилегирани като деца на АБПФК, съкратени офицери, политемигранти/ са с най-нисък успех въпреки големите грижи за тях. С 47-мо постановление на МС от 1978 г. се въвежда нов начин за „подобряване на социалния състав“ на лекарското съсловие: в МА се организират 8-месечни кандидатстудентски курсове за младежи с работническо-селски произход, които са предложени от окръжните народни съвети.

Трудностите, свързани с обучението на огромния брой студенти, пораждаат различни идеи. В ход са и вече познати мерки като дублиране на лекции и упражнения, ту въвеждане, ту изоставяне на цикличната система за обучение в по-големите курсове, ту засилен, ту отслабен контрол върху посещенията на лекции и упражнения, прослушване и препоръки към лекторите от страна на Учебно-методичния съвет /УМС/ при факултета, грижа за недостигащите учебници и учебни помагала без резултатни мерки за набавянето им. През 1948 г. ФС удължава с една година работата на навършилите пенсионна възраст проф. М. Попов и проф. Вл.Алексиев и ангажира като хонорувани преподаватели проф.

Проф. Марко Марков

К. Пашев и проф. Ст. Киркович. Предвидените до тогава платени предизпитни курсове се отменят от ФС, но АС разрешава провеждането им безплатно. В края на 1947/48 г. се възстановява **мирновременният учебен план** за студентите по медицина, като завършилите пети курс започват преддипломен стаж в университетските клиники и завършват с държавен изпит. По искане на МНЗ и по примера на СССР този стаж се организира по профили /терапевтичен, педиатричен и хигиенно-профилактичен/ „с оглед на належащи кадрови нужди за провеждането на общата здравна политика“. Изборът на профил е доброволен и за такъв се записват съответно 304, 113 и 63 души.

Освен чрез специализация по време на стажантската година със заповед на МНЗ през от 1952 г. при факултета се създават три отдела – терапевтичен, педиатричен и санитарно-хигиенен. Записването в съответния отдел на студентите вече се осъществява още с приемането им в първи курс. Предвижда се до края на третата година студентите да преминават общо обучение, а след това да работят по „специални планове“, през 1953/54 г. да се разработят съответните програми, да се осигурят необходимите кадри и помещения за бъдещите отдели, чието окончателно обособяване да стане от 1 януари 1955 г. Първите студенти по профили се приемат през 1952/53 г.: 200 в терапевтичния, 50 в педиатричния и 100 в санитарно-хигиенния. На редица съвети през 1953 г. има бурни разисквания по организацията на това обучение, катедрите искат повече асистенти, доценти и бази, нови катедри и клиники, нови учебни дисциплини като детска хирургия, професионални болести, промишлена травматология, детска фтизиатрия и повече студентски групи с по-малък брой студенти в тях.

Преподаването по латински език се въвежда за пръв път през учебната 1947/48 г., поради това че новопостъпващите студенти идват от гимназии без изучаване на класически езици. Обучението по руски и западни езици се води само в семинарни занятия и първите преподаватели се назначават през 1948 г. по немски, френски и руски език и през 1953 г. и по италиански език.

След първите кампанийни курсове по политико-идеологически дисциплини през 1947/48 г., с новия учебен план през 1948/49 г. се въвежда редовно преподаване от щатни преподаватели на основи на марксизма-ленинизма, диалектически и исторически материализъм и други такива предмети. С годините това преподаване все повече се разширява и към 1957 г. история на КПСС се преподава в I и II семестър, политическа икономика – във II семестър, история на БКП – в IV и исторически и диалектически материализъм – в IV и V семестър.

С учебния план от 1948/49 г. медицинското образование не само се идеологизира, но и се мили-

таризира пред лицето на Студената война. През 1948 г. са назначени и първите запасни офицери като щатни преподаватели по общовойскова, военномедицинска и физическа подготовка. Например за преподаването по общовойскова подготовка се предоставят 93 часа през III и IV семестър и летен лагер за 1 ½ м. след това, а за военно-медицинска подготовка – 93 часа в V и VI семестър и летен лагер за 1 ½ м., 107 часа в VII и VIII семестър, 62 часа в IX и X семестър и 60 часа в XI семестър. Преподават се и се полагат отделни изпити по военни дисциплини като военна топография, военна тактика, военна история, военни устави, военномедицинско снабдяване, ОТМС, военна токсикология, военна епидемиология, санитарно-химическа защита и други. Идеологическото и военното обучение се въвеждат с разпореждане от КНИК и неговото протичане е обект на контрол от няколко институции. Например по предложение на секретаря на вузовския партиен комитет през 1950 г. зам.-ректорът докладва в АС за пропуските в преподаването по военна хигиена.

През учебната 1952/53 г. студентските групи в клиниките са от по 10-15 души, а в параклиничните дисциплини – двойно повече. Групите имат административни групови отговорници /асистенти/ - помощници на курсовите ръководители, които формират Учебно-методическия съвет при факултета. Началото на тази учебна година за I курс е 1 септември с „програмно слово“ от зам.-декана и „напътствено слово“ от зам.-министър на МНЗСГ. На тържествено заседание курсовият ръководител връчва студентските книжки, разпределя студентите по групи и им съобщава седмичната програма за занятията. Поради провежданата военна и военномедицинска лагерна подготовка през лятото III и IV курс започват учебната година на 21 септември, а II и V – на 1 октомври.

Решителни стъпки към „революционна промяна“ на учебните планове се предприемат след 1948 г. Според доклада на зам.-декана пред ФС от 29.10.1948 г. новият учебен план целял „съществена промяна“, а не технически подобрения, каквито били направени от 1944 до 1948 г., той следвало да скъса с „реакционната буржоазна идеология“, да преодолее „стихийността на промените“ след 1944 г. и да допринесе за преустройството на медицинското образование относно изучаваните предмети, броя на часовете, съотношението лекции/упражнения, изпитната система, производствените практики и пр. За целите на революционната промяна са ангажирани големи сили и средства: нарочна комисия от ФС общава предложенията от ръководителите на катедрите; успоредно с нея „свещателно тяло от преподавателни-комунисти“ провежда 32 заседания за обсъждане на промените и дава своите препоръки; през октомври 1948 г. 5-членна комисия, съставена от КНИК

при МС с участието на трима сътрудници на кадровия отдел на МНЗ окончателно доработва плана с цел осигуряване на учебни часове за военно-медицинска подготовка, за идейно-политическите предмети и за въвеждане на профилирания стаж през шестата година на обучението.

Промените в учебния план на факултета наистина са много големи /нововъведените военни и идеологически дисциплини са за сметка на медицинските/: 1. Въвеждат се проверочни изпити /зачоти/ по анатомия, чужди езици, общовоискава подготовка, идейно-политически предмети, секционна техника, вътрешна поликлиника, акушерство и гинекология, инфекциозни болести и епидемиология, организация на здравеопазването и санитарна статистика; 2. Редица семестриални изпити се комбинират в един – вътрешна клиника с фтизиология, хирургична пропедевтика с оперативна хирургия и топографска анатомия, инфекциозни болести с епидемиология, терапия на вътрешните болести с фармакотерапия, хигиена с трудова хигиена, хирургична клиника с урология, ортопедия и травматология и други; 3. Въвеждат се идейно-политически и военни дисциплини. По-общите „въведение в медицината“ и „философия на естествознанието“ се заменят с по-конкретните „основи на марксизма-ленинизма“, „конституция на НРБ“ и „исторически и диалектически материализъм“; 4. Съкращават се часовете по обща биология, химия, физика, физиология, анатомия, физиологична химия, патологична анатомия, вътрешна клиника, хирургическа клиника, УНГ, очни, нервни и КВ болести; 5. Занятията по физическа култура се премахват, а физическата подготовка се провежда по време на лагерното военно обучение след втория семестър за един и половина месеца и чрез обществените организации в извънучебно време; 6. Лекциите по латински, руски и западноевропейски езици се отменят и обучението се осъществява само на семинари с текуща оценка; 7. Увеличават се часовете за хирургична пропедевтика с добавяне на преподаването по топографска анатомия и оперативна хирургия и по детски болести заради въвеждането на профилиран педиатричен стаж през XI и XII семестър; 8. Въвеждат се дисциплините „конституция на НРБ“ /III семестър по 2 ч. седмично/, общовоискава подготовка /93 часа в III и IV семестър и месец и половина летен лагер/, военно-медицинска подготовка /93 часа в V и VI семестър и летен лагер за месец и половина, 107 часа в VII и VIII семестър, 62 часа в IX и X семестър и 60 часа в XI семестър/, основи на марксизма-ленинизма /124 часа в I и II семестър/ и исторически и диалектически материализъм /93 часа в V и VI семестър/; 9. Продължителността на стажантското обучение през XI и XII семестър за съответните профили е както следва: медицините от терапевтичния профил стажуват по вътрешни болести 90 дни, по хирургия 70, по педиатрия 40,

по акушерство и гинекология 40, по неврология и психиатрия 20, по КВ болести 30, по офталмология 20, по УНГ болести 20, по инфекциозни болести 15; стажантите от педиатричния профил - по вътрешни болести 30, по хирургия 30, по педиатрия 70, по акушерство и гинекология 30, по неврология и психиатрия 10, по КВ болести 25, офталмология 10, по УНГ болести 10, по инфекциозни болести 25, детски домове и училища 15, детски ясли 40, по отделение за новородени 15 и здравно-съвещателна станция 30 и тези от хигиенния профил – вътрешни болести 35, по хирургия 20, по педиатрия 20, по акушерство и гинекология 20, по неврология и психиатрия 20, по КВ болести 20, по офталмология 10, по инфекциозни болести 25, по организация на здравеопазването и санитарна статистика 30, по обща хигиена 15, по санитария и санитарен надзор 30, по трудова хигиена 45, по епидемиология 25, по хранознание, 15 училищна хигиена 15; 10. Стажант-лекарите по отделните профили полагат държавни изпити по следните дисциплини: от терапевтичния профил – вътрешни болести, хирургия, акушерство и гинекология, патологична анатомия, патофизиология, детски болести, хигиена и организация на здравеопазването, диалектически и исторически материализъм, съдебна медицина; от педиатричния профил – същите като тези за терапевтичния профил плюс неврология и КВ болести; стажантите от хигиенния профил – вътрешни болести, хирургия, детски болести, организация на здравеопазването и санитарна статистика, диалектически и исторически материализъм, съдебна медицина, хигиена с трудова хигиена, инфекциозни болести с епидемиология и КВ болести.

Методичното преустройство на медицинското образование включва и първенстващото значение на възпитателната пред учебната работа или т. нар. „комунистическо възпитание“ с цел „изменяне на гражданския облик на нашите студенти, на отношението им към студентските задължения, към обществената собственост, към личното поведение, към другарите и към колектива, към съветската наука и страна, към въпроса за мира и към задачите на комунистическото строителство у нас“. И ако през първите следвоенни години това възпитание е дело на общественно-политическите организации, то след визитата на съветския помощник-министър на висшето образование у нас през 1949 г. тази работа се възлага и на факултетската администрация и преподавателите. Със заповед на ректора се разпорежда и подмяна на обръщението „господин“ с „другар“.

Във Факултетния съвет се отчита нуждата от „преподавателско тяло, монолитно в обществено-политическо, научно и методологично отношение“. Затова идеологическото преустройство на медицинското образование върху основата на марксистко-ленинското учение се осигурява чрез кур-

Акад. Георги Узунов

студентите: още през 1947 г. се въвежда преподаване по научна философия, конституция на НРБ и ОФ програма, а от 1948 г. – на марксизъм-ленинизъм с преподаватели от Историко-филологическия факултет на Софийския университет и на военни дисциплини.

В края на 1950/51 г. факултетът разполага с 69 хабилизирани преподаватели и 194 асистенти. Разширява се работата по идеологическото преустройство на преподавателите: работи курс по диалектически материализъм, разисква се идейното и методологическо състояние на науката за вътрешните болести, на хигиенно-епидемиологическите дисциплини, на стоматологията. Особено деен в това отношение е Учебно-методическият съвет при факултета /УМС/, съставен от курсовите ръководители и представители на обществените организации, който провежда политиката на здравното министерство и на неговото управление „Медицинско образование“ /УМО/. В УМС по график се обсъждат лекциите и упражненията по учебни дисциплини по доклади на съответния курсов ръководител и въз основа на препоръки, дадени от гостуващи съветски преподаватели.

Идеологическото превъоръжаване на преподавателите с марксистко-ленинското учение се осъществява и чрез успоредно провеждани курсове: 45-дневен идейно-политически курс с откъсване от работата в Баня, който дори зам.-ректорът и деканът на факултета посещават; вечерен партиен университет; курс за изучаване на Павловското учение; семинари за изучаване материалите на XIX конгрес на КПСС. Съгласно наредба на КНИК от 1949 г. във факултета се провежда лекционен курс по диалектически и исторически материализъм за преподаватели всеки вторник от 19 ч. в първа медицинска аудитория. Всички катедри съставят свои планове за изучаване на Павловското учение, чието изпълнение се следи от зам.-декан, текат обследвания на катедри с препоръки за подобряване на работата им.

сове по диалектически и исторически материализъм за преподаватели през 1948/49 г., а партийният комитет при факултета организира дискусии за състоянието и преустройството на биологията, неврологията и психиатрията с продължение и по другите академични дисциплини. В началото на учебната 1948/49 г. започва идеологизацията на учебния процес и за

Курсът по Павловското учение се открива на заседание на АС от 06.02.1951 г. с доклад от началника на Отдела за висше медицинско образование в МНЗСГ за делото на Павлов и от авторитетен професор медик за научните сесии на АН СССР и АМН СССР от 1950 г. относно състоянието на Павловското учение и неговото по-нататъшно развитие. Ректорът на МА съобщава програмата за 12 лекции и 12 семинарни занятия от по два часа, които предстои да се проведат след дискусията по методология на експерименталната медицина. За лектори са определени едни от най-авторитетните преподаватели във факултета.

Идеологическото преустройство засяга не само студентите и преподавателите, но и учебниците. По разпореждане на КНИК през 1949 г. ФС решава да се издадат нови учебници по всички дисциплини с цел „ревизия“. Със заседанието си от 18.04.1949 г. Факултетният съвет започва серия от обсъждания – **ревизии на учебниците** с доклад от нарочна комисия /рецензия, обсъждане, препоръки, решение за приемане на новия учебник, за преработката, допълването или спирането му/.

Плановото начало в работата на факултета се въвежда през 1946 г. Тази дейност се засилва пред следващите години до краен предел. През 1952 г. плановете и отчетите на катедрите вече са по тримесечия и пътуват по маршрута катедрен съвет – факултетен съвет – ректорски съвет – УМО – и обратно. От 1951 г. УМС към факултета вече има стройна структура, която по план осъществява своята работа върху методиката, организацията, контрола и отчитането на обучението във факултета: например чрез прослушване и критично обсъждане на лекциите относно тяхната структура, методично равнище и пр.

Без да е планирана до 1946 г., **научната работа** по медицина е резултат от инициативата на отделните катедри/институти/. За периода от 1 октомври 1945 г. до 30 септември 1946 г. от преподавателите във факултета са публикувани 39 книги и 111 статии. През 1947 г. е съставен първият цялостен план на факултета по научната работа и е назначен зам.-декан по учебната и научната работа. Според критичния отчет на декана темите в този план не са изпълнени задоволително, работено е по много други теми без връзка със стопанския план на страната, те имали повече казуистичен и по-малко експериментален характер; направени са 183 публикации и 316 са под печат. През 1950 се провежда първата „открита научна сесия“ на факултета, на която се отчитат изпълнените теми. При одобряването на планираните и отчетените теми са в сила критерии като експериментален характер, практическа насоченост, съответствие с нуждите на здравеопазването в страната, колективност и комплексност, използване на Павловското учение като обща методология и други.

През 1948/49 г. са завършени 349 научни работи, а през 1949/50 – 359. За високи научни постижения през 1950 г. са удостоени с Димитровска награда М. Попов, К. Пашев, Д. Ораховац, Вл. Марков. По-добре е снабдяването с реактиви и медикаменти, внесени са 50 нови микроскопа от СССР.

За управлението на науката в духа на онова време красноречиво свидетелства отчетът от 1951 г.: от заплануваните 439 теми са завършени 319; 21 теми са снети от ръководството като «нереално запланувани» и 28 поради преминаване на изпълнителите на друга работа, 18 поради претрупване с работа за други ведомства, 10 са пренасочени към плана за следващата година поради «новата Павловска преориентация», 43 по други причини; в същото време са изпълнени други 120 теми по задачи на БАН, МНЗСГ и други институции; практическа насоченост имат 50 % от темите, 50 «са колективни и комплексни разработки», 30 са с експериментален характер, 45 теми са годни за внедряване, 26 теми са кандидатски дисертации, 20 са разработени с участието на студенти-кръжочници, 50 работи съдържат оригинални приноси, 63 внедряват съветски методи, 18 – отечествени, разработките са на високо идейно ниво в духа на „Павловската физиология, Мичуринската биология, учението на Лепешинская“. На поредица заседания Факултетният съвет в края на годината обсъжда, поправя и приема плановете за научната работа на катедрите.

През 1947/48 г. на **научни командировки** в СССР, Чехословакия и Франция са били Т. Ташев, Д. Пасков, Л. Томов, Стойне Стоянов, Ив. Василев, Анна Петрова, Моис Меламед и други.

През 1948/49 г. 12 души са командировани „в приятелски страни“, Т. Ташев и Б. Бойчев в Холандия, М. Балан и П. Попхристов в Полша; през 1949/50 г. на специализации в чужбина са командировани Ас. Панев в СССР, Ил. Петков в Полша и Франция, Л. Рачев и П. Петров във Франция, Бр. Папазов, А. Андреев и Ил. Петков в Англия, Ст. Коларов в Швейцария, Р. Райнов във Франция, а за участия в конгреси и в състава на културни делегации за кратко време – П. Попхристов, Б. Бойчев и Н. Карабашев в Чехословакия, Т. Гоцев в Унгария, Д. Ораховац и Г. Гълъбов в СССР, Вл. Марков в Румъния, Бр. Папазов в Полша, Г. Узунов в Англия, Ф. Филипков и В. Зеленодръвски във Франция, Вл. Томов, Б. Бойчев, Р. Райнов, А. Луканов, Г. Балчев, Б. Камфорти, Кр. Чоканов и Ил. Икономов в Чехословакия.

Със Закона за висшето образование от 1947 г. се учредява **аспирантурата** /докторантура/ и се изработва съответен правилник. През 1948/49 има 4 аспиранти, а за 19 места се явяват само 5 кандидати. През 1949/50 г. постъпват 7 нови, през 1952 те вече са 15 и през следващите години аспирантурата се утвърждава като важна форма за подготовка на

научни и преподавателски кадри. Първите аспиранти през 1948 г. постъпват без конкурс, но още същата година се въвеждат конкурсни изпити по специалността и по диалектически и исторически материализъм, а по-късно и по чужд език.

Като форма на допълнителна работа с най-добрите и отлични студенти **студентските научни кръжоци** все повече се утвърждават. През учебната 1947/48 г. при 13 катедри са учредени 25 научни кръжока, а през 1949/50 те вече са 46 с 433 членове. През 1949 г. се провеждат Факултетска и Национална конференция на научните кръжоци, а през 1952/53 г. кръжоците се масовизират и се обединяват в Студентско научно дружество /СНД/.

Повечето от нововъведенията през следвоенния период се осъществяват под името „съветски опит“ /и идеологизацията, и милитаризацията, и профилирането, и планирането, и комунистическото възпитание и пр./ . Съставянето на новите учебни планове се представя като „съгласуване“ със съветските такива; методиката на лекциите и упражненията /конспекти на лекциите и методички за упражненията/ се съобразяват с препоръките на гостуващи съветски преподаватели и пр. Най-ревностен проводник на новата политическа линия в медицинското образование е УМО към здравното министерство, откъдето млади и напористи лекари-администратори размахват пръст на утвърдени университетски професори, например: недостатъчна била идейно-политическата насоченост на лекциите, недостатъчно се изобличавала „упадъчната, фашизирана, съвременна буржоазна медицина“; много преподаватели искали да блеснат с новости от „съмнителни англо-американски източници“ и пр.

Внедряването на съветския опит във висшето медицинско образование има за резултат редица промени в Закона за висшето образование от 1950 и 1951 г. и внасянето на промени в учебния план по всички учебни дисциплини. Със заповед от КНИК се налагат планове по диалектически и исторически материализъм, а от МНЗСГ - промени в плановете на катедрите по военна подготовка, хигиена, епидемиология, организация на здравеопазването, съдебна медицина и болнична терапия с цел включване на курсове по военно-медицинско обучение. По съветски образец през 1951г. се разкрива Катедра по болнична хирургия (Трета хирургия) с ръководител проф. Стефан Димитров. Тя просъществува до 1972 г. фактически като втора катедра по факултетска хирургия и в нея работят и се утвърждават редица видни хирурзи като Баю Баев, Стоян Попкиров, Лукан Симеонов, Стойчо Тенев и Алфред Аврамов. Пак по съветски образец между 1952 и 1972 г. е създадена Катедра по оперативна хирургия и топографска анатомия (Четвърта хирургия). Неин ръководител през първата година е доц. Антонина Брехович

от едноименната катедра в Ленинград. След това ръководители на катедрата са видните ни хирурзи Георги Бранков, Стефан Димитров, Георги Капитанов, Марин Петров, Райко Райнов.

За осъществяване на „революционните промени“ във висшето медицинско образование се разчита на методичната помощ и на самите съветски преподаватели. От 19.04. 1951 г. за завеждащ Катедрата по очни болести при факултета е назначен проф. Андрей Коленко и в негово лице съветът благодари „на съветското правителство и др. Сталин за помощта при укрепване на катедрата“, а през 1952 г. са назначени и съветските преподаватели доц. Иванова и доц. Антония Брохович.

Лечебно-диагностичната работа не е обект на внимание в нито едно от заседанията на Факултетния съвет през разглеждания период. Във вихъра на промените, отчетите, плановете, инициативите по учебно-възпитателната и научната дейност през 1950 г. има и един циркуляр от зам. ректора относно „строежите, стандартните методи на лечение, лечебното хранене и организацията на поликлиничната работа“.

Идеята за **отделяне на Медицинския факултет от СУ „Св. Климент Охридски“** и за преминаването му на подчинение на МНЗ датира още от създаването на това министерство: този въпрос се обсъжда на ФС от 29.05, 1945 г. и се формира становище, че „факултетите на университета следва да си останат в общността на всички науки и така да се гарантира свободата на академичната мисъл и преподаване“, но и че факултетът и министерството следва да задълбочат своето сътрудничество „в името на общото здравно дело в страната“. През 1946 г. факултетният съвет вече съставя комисия за колаборация с МНЗ от декана проф. Ив. Иванов и професорите Методи Попов, Марко Марков, Петър Николов, Георги Узунов и Димитър Свраков. През годините след това МНЗ все по-настойчиво заявява претенциите си за контрол както върху Александровската болница, така и върху Медицинския факултет при университета. През 1946 г. с циркулярно писмо до факултета и до областните лекари МНЗ иска сведения за стажант-лекарите, за програмата и базите за обучението им, списък на преподавателите и други. На ФС от 15.11. 1948 г. е избрана нова комисия, която да изработи проект за правилник за взаимоотношенията между факултета и министерството в състав А. Пухлев, Г. Янков, Д. Каданов, Ас. Хаджиолов и Сл. Давидов. В процеса на готвените промени комисията по устройственния правилник предлага и ФС приема „катедрата“, а не „института“ да е основна структурна единица на факултета. Друга съществена промяна в управлението на факултета е включването на нехабилитирани лица за членове на Факултетния съвет: през 1948 г. за такива се при-

емат представителят на хоноруваните доценти, на асистентите, на лекторите, на профкомитета, на Съюза на народната младеж, а през 1951 г. – и на партийната организация. За членове на Академичния съвет на новосъздадената Медицинска академия през 1951 г. са избрани секретарят на Вузовския партийен комитет, представител на ДСНМ и директорът на дирекция „Медицинско образование“ в министерството.

През 1948 г. във ФС е поставен въпросът за отделяне на факултета от Софийския университет и за преминаването му на подчинение на МНЗСГ. Решението на съвета гласи: „При положение че Медицинският факултет се отделя от университета, същият да бъде към Комитета за наука, изкуство и култура и да носи името Университет за медицински науки с три или повече факултета“.

С Указ на Президиума на Народното събрание № 247/ 28.05. 1950 г. /ДВ от 02.06.1950 г./ Медицинският факултет се отделя от Софийския университет и става самостоятелно висше медицинско училище – Медицинска академия. В началото на учебната 1950/51 г. академията придобива името „Вълко Червенков“. На извънредно заседание на Академичния съвет на МА от 25.09.1950 г. се приема адрес-обръщение до патрона В. Червенков, в който се предлага той да бъде избран за почетен член на АС. Предвижда се адресът да се подпише от всички служители и студенти с обещание за отлична работа по всички направления и да му се изпрати. На учредителното събрание на Факултетния съвет на Медицинския факултет при МА от 14.07.1951 г. съгласно заповед от МНЗСГ се съобщава временната управа от декан /проф. Г. Узунов/, зам.-декан по научната работа /проф. Ал. Спасов/ и зам. декан по учебно-преподавателската работа /доц. Ив. Панчев/. Следващата реорганизация и преименуване на МА е през 1954 г., когато в АС се обсъжда проектопостановление на МС за преименуване на вузовете. Предложението МА да стане Висш медицински институт първоначално не се приема от съвета с аргументите, че „институт е по-малко от факултет“ и че „става смесване между ВМИ и НИИ по различни медицински специалности към МНЗСГ“. Проф. Ал. Спасов предлага МА да стане „Медицински университет“ или „Университет за медицински науки“. Приема се решение МА да си остане, но ако все пак се налага промяна, то МА да стане „Университет за медицински науки“.

Ако през следвоенните години недостигът на медицински кадри се преодолява чрез механично увеличаване броя на приетите студенти с произтичащите от това огромни неуредици, то след 1947 г. се осъществяват качествени промени за изграждане не само на повече, но и на нов тип медицински кадри, способни да работят в условията на „социалистическото здравеопазване“ от съветски

тип. Създава се нова организация на учебната работа и на нейното администриране и нови структури /отдели, факултети, катедри/, въвеждат се нови учебни дисциплини, установява се нов тип на централизирано и йерархично управление от административни групови и курсови ръководители, УМС към факултета, УМС и УМО към МНЗСГ. Краят на този период съвпада със създаването и укрепването на ново висше медицинско училище чрез отделяне на Медицинския факултет от Софийския университет и превръщането му в Медицинска академия с три факултета.

Десет години след 1944 г. са повод за равностойност на изминатия път и тогавашното ръководство на академията отчита като значими следните постижения, изразени чрез съотношението им между 1944 /взети за единица/ и 1954 г.: персонал на МА – 1:2,21, преподаватели – 1: 2,77, асистенти – 1: 2,18, катедри – 1: 1,83, клиники – 1: 1,64, легла – 1: 1,28, студенти по медицина – 1: 2,08, клинични ординатори – 1: 2,88, аспиранти по медицина – 1: 5; завършено е строителството на Патоанатомичния блок /1945/, на Първа хирургия /1952/ и на автомобилен гараж, направена е пристройка към болницата „Майчин дом“, надстроени са клиниката по факултетска и по терапия на вътрешните болести, стоматологичният факултет и клиниката по неврохирургия, преустроени са редица жилища за персонала на болницата, възстановени са сградите на парната централа, кухнята и аптеката, установен е «патронаж» над обекти в Димитрово /Перник/ като мини, аптека и транспортна поликлиника, в Димитровград /младежка аптека/, София /Транспортна стоматологична поликлиника/, Елин Пелин /училище/, язовир „Сталин“ и Долни Богров /ТКЗС/.

Идейно-организационна основа на промените през този период са новата програма на ОФ /1947/, V партиен конгрес /1948/ и директивите на първия петгодишен план и особено решението на управляващата комунистическа партия да осъществи цялостно преустройство на здравното дело на основата на принципите на съветското здравеопазване. Решаваща за развитието на факултета през тези години е амбицията да се осигури цялостно обхващане на населението с достъпна и квалифицирана медицинска помощ, т.е. откритата се нужда от огромен брой нови медицински кадри и превръщането на медицинското образование и наука в част от здравеопазватата система. С изваждането на факултета от Софийския университет и създаването на Медицинската академия под ръководството на МНЗСГ /1950/ и въвеждането на безплатната медицинска помощ за населението /1951/ започва новият /социалистически/ период в развитието на медицинското образование и наука.

След 1950 г. Софийският медицински факултет е подложен на следните преобразования: през 1954 г. академията е преименувана във Висш медицински институт, с Указ № 921/1.05.1972 г. на Държавния съвет на НРБ на мястото на ВМИ - София е създадена Медицинска академия с Медицинския факултет в състава си, с Решение от 10.12.1975 г. Медицинският факултет и изличен от състава на Медицинската академия и е сведен до Деканат по медицина (деканите на МФ през този период в списъка по-долу са декани на Деканат), с Решение на Бюрото на МС от 10.01.1979 г. в структурата на Медицинската академия са включени Висшите медицински институти в София (без Медицински факултет в състава си), Пловдив, Варна и Плевен, с Решение на Бюрото на МС от 17.12.1986 г. ВМИ - София излиза от състава на МА и преминава на подчинение пряко на МНЗ, това решение се отменя с Постановление на МС от 27.03.1991 г., с ПМС от 7.10.1991 г. се възстановява Медицинският факултет в структурата на ВМИ - София, с Решение на Народното събрание от 8.07.1992 г. се закрива Медицинската академия и с Решение на НС от 12.05.1995 г. ВМИ - София се преименува в Медицински университет - София.

4. МЕДИЦИНСКИЯТ ФАКУЛТЕТ ПРИ СОЦИАЛИЗМА И ПОСТСОЦИАЛИЗМА (1950-2016)

В новосъздаденото висше медицинско училище /Медицинска академия/ под ведомството на МНЗСГ през 1950 г. ректорският и деканският състав и академичния и факултетският съвет са назначени със заповед от министерството /СДА, ф. 927, оп.3, а.е.1/, а първата годишнина на новото училище приключва с доклади до министъра както на ректора, така и на началника на управление „Медицинско образование“ /УМО/ при самото министерство. Сякаш и отговорността, и задълженията в работата на МА са споделени. Докладът на ректора има характер на отчет, на началника – на предписание да се издигне учебният процес до равнището на съветските ВУЗ, да се възпитават нови медицински кадри, науката да осигурява практическите нужди на здравеопазването, учебната работа да е образец за бъдещите лекари. Колегията на министерството обсъжда и двата доклада и решава да продължи **преустройството на медицинското образование по съветски образец**, а ректорът да разработи устройствен правилник на Медицинската академия с регламент за всички видове дейности.

За ускоряване на преустройството или „ревизията“ (по тогавашната терминология) УМО се разпорежда в два дни през април 1952 г. в Пловдив да се проведе „Открита сесия по въпросите на

учебно-методическия процес при медицинското обучение и внедряването на комунистическото възпитание“ с един доклад и два съдоклада. Като един вид подготовка за сесията УМО се разпореж-

Проф. Борис Славков

да преподавателите по сродни дисциплини във вътрешната медицина, хирургията и профилактиката да изслушат по две лекции и две упражнения и да ги обсъдят на заседания на Учебно-методическите съвети / УМС/ при факултетите в присъствието на лекторите. Практиката на взаимно посещаване и последващо обсъждане на лекции и упражнения в сродни

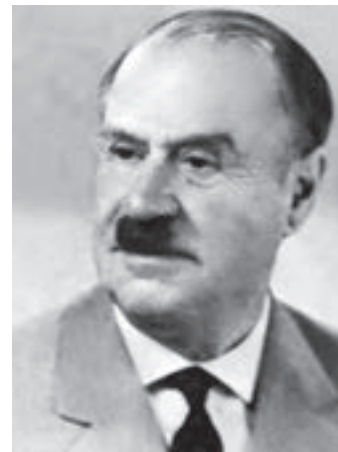
катедри с последващо обсъждане в УМС, Катедрените съвети, факултетските и академичните съвети се въвежда с нареждане на Комитета за наука, изкуство и култура /КНИК/ през 1951 г.

Главните насоки при преустройството на **учебно-методическата работа** се дават в един добре структуриран доклад по темата от зам.-ректора на МА „Вълко Червенков“: какви кадри са нужни / овладяващи прогресивната съветска медицинска наука, годни за самостоятелна работа и постоянно самоусъвършенстване, познаващи бита и задачите на строящия социализъм народ, свързани с него комунисти-общественици с активно профилактично отношение към здравеопазните проблеми/; как да се формират тези кадри /плановост, стройна организация и строга дисциплина при осъществяване на учебната работа, възпитаване на самостоятелност и активно участие в организирани мероприятия, актуално съдържание и ясна методология на преподаването/; подготовка на преподавателите /идеологическа издържаност на преподавания материал, единство между теория и практика, връзка и последователност при обучението по отделните дисциплини, критика и самокритика при взаимното прослушване на лекции и упражнения, другарски обсъждания на тези прослушвания на катедрени съвети и междукатедрени съвещания, в УМС, ФС, декански и ректорски съвети/ и пр.

Преустройството или „Ревизията“ се съпровожда от задължителна шаблонна документация и строг административен и обществено-политически контрол. В речника на документите от това време доминират „дисциплина“, „контрол“, „критика и самокритика“, „активист“, „партийност“, „мерки“, например, „Мерки за техническо провеждане на януарската изпитна

сесия през учебната 1951/52 година в МА „В. Червенков“-София.

Уместно е да се отбележи, че след 1950 г. здравното министерство установява абсолютна власт над МА „В. Червенков“ и неговото Управление /отдел, дирекция/ „Медицинско образование“ дублира всички дейности на вузовската администрация /от учебните планове и работата на кръжоците до научните степени и звания, командировките в чужбина, лечебната и научно-изследователската работа/ - инициира, планира, отчита, контролира, наказва и поощрява като последна инстанция. Например, планът за работа на Отдел „Медицинско образование“ при МНЗСГ за 1962 г. включва обсъждане на мероприятия за подобряване работата на катедрите по учебно-възпитателната работа и подготовката на научни кадри, календарен график за разглеждане на плановете на ВМИ и ИСУЛ, на правилниците за тяхната организация, на работата на отделните катедри, на деканатите, на зам.-ректорите, на учебните планове, на практическата подготовка на студентите, на лечебно-диагностичната работа /графици за дежурства, поликлинична работа, сгради, инструментариум, методична помощ за здравната мрежа, рехабилитационната работа, социалистическото съревнование/, специализацията на висшите медицински кадри, качеството на учебно-възпитателната работа в средните медицински училища и други. А примерите за текуща намеса и липса на координация са безбройни: през 1950 г. без да информира ректората на Медицинската академия МНЗСГ отнема базата на Катедрата по фтизиатрия; ректоратът пита УМО защо планът за издаване на 40 учебници през 1951 г. е подменен така, че от предложените са включени само 18 главия и са добавени нови 14; през 1951 г. УМО нарежда на деканатите и на катедрените съвети периодично да разглеждат плановете за подготовка на ординаторите и аспирантите, да правят проверки на изпълнението им и протоколите от тях да изпращат в министерството; със заповед на МНЗСГ през 1952 г. се учредяват терапевтичен, педиатричен и санитарно-хигиенен „отдели“, съответни на едноименните три факултета в съветските висши медицински училища; всички решения на Академическия съвет подлежат на „потвърждаване“ от МНЗСГ; през 1954 г. УМО разпорежда включването на учебни тематични единици в учебния план; със заповед

Проф. Георги Янков

на министерството се провежда атестирането на преподавателите във факултета през 1954 г.; в МА се назначават лица със заповед от министерството без съгласуване с нейното ръководство; процедурите за хабилитации се разкриват със заповеди от МНЗСГ; командировките в чужбина и гостуванията на чужди учени се разрешават от министерството; през 1969 г. ректорът връща в министерството разпореденото от там щатно разписание на ВМИ, което не е съгласувано с Академичния съвет. Само през 1952 г. УМО връща плановете за научно-изследователската работа на катедрите със забележки за поправки; удължава крайната дата за явяване на септемврийската изпитна сесия до 1 октомври, след като деканатът вече е обявил за крайна датата 20 септември; прави предложение до Факултетния съвет за повишение на доцент в професор без съгласуване с катедрата по местоработата му; по своя инициатива изпраща в изпитната комисия за държавния изпит свой представител; спира отпечатването на учебник за студенти. За пръв път в хода на партийно-политическата кампания за развенчаване на „култа към личността“ през 60-те години се чуват гласове против властовия контрол: на ФС от 17.11.1961 г. се изказват мнения решенията на Академичния съвет да не се пращат за одобрение в министерството; след XXII конгрес на КПСС и Ноемврийския пленум на БКП /1961/ на ФС от 09.05.1962 г. се разискват последиците от култа към личността и се цитира определението на Т. Живков за ВК на БКП във ВМИ-София като „Романовска династия“; в изказванията „биологичната дискусия от 1948 г. и Павловската дискусия от 1950 г.“ се определят като резултат от „прякото влияние на култа към личността“; според друго изказване „преди Девети септември автономията на университета е била положително явление...сега от такава автономия няма нужда, обаче вузът има нужда от свое лице, известна самостоятелност... неантагонистични противоречия с МНЗСГ“, по „култовски начин“ било дадено името на МА „Вълко Червенков“, така бил решен и въпросът с въвеждането на „профилите“ в медицинското ни образование по съветски образец; „догматизмът е главна опасност... критикувахме наши професори само за това, че са цитирали западни автори. Догматично е да делим учените на източни и западни...схематизъм е да се смята, че на западните учени фактите са ценни, но теориите – неверни“; „вмешателствата на вузовския партийен комитет и на министерските представители бяха стигнали дотам, че наистина не можеше да се диша“; на ФС от 19 и 26.12.1962 г. се правят предложения за разпускане на учебно-методическите съвети към деканата и към УМО и се протестира против това УМО да „спуска“ решения без съгласуване с Факултетния съвет; едва през 1969 г. Ректорски-деканският съвет при ВМИ-Со-

фия прави конкретни предложения за разширяване правата на института да разполага с бюджета си, да решава хабилитациите на преподавателите си, командировките в чужбина, учебните плановете и пр. Това така и не се случва и до 1971 г. вкл. МНЗСГ разкрива процедурите за хабилитации и управлява командировките в чужбина, а след 1972 г. властовата позиция на министерството се подменя с тази на Президиума на новосъздадената Медицинска академия.

Надеждите за възстановяване на отговорната и пълноценна работа на ФС да ръководи факултетските дела имат за резултат съставянето на разгърнати плановете за работата на съвета след 1966 г., но към 1972/1973 г. със създаването на Медицинската академия дневният му ред избледнява и включва вяло и рутинно докладване за резултати от изпитни сесии и гласуване в конкурси за асистенти, хабилитации и защиты на дисертации. В общи линии се запазва практиката ръководителите на катедрите да се избират с две или три рецензии от ФС и да се утвърждават в Академичния съвет с тайно гласуване; през 1961 г. се въвежда петгодишен, после и четиригодишен мандат за тези ръководители с уговорката, че кандидатите предварително се одобряват от Вузовския партийен комитет /по-късно и от председателя на МА/.

Учебната работа и нейната идейно-методологична ревизия засяга и **възпитателната работа със студентите**, която е на път да измести по важност първата. За целта се разгръща широкомащабна планово осъществявана дейност. През 1950 г. е съставен първият план и оттогава всяка година Академичният съвет приема плановете за комунистическо възпитание и доклад на ректора по темата. Например, АС от 25.11.1953 г. обсъжда доклада, чиито ключови изрази са „революционност“, „борба със старото и утвърждаване на новото“, „коллективизъм“, „трудов героизъм“, „социалистически патриотизъм“, „социалистически хуманизъм“, „оптимизъм и вяра в новия живот“.

С годините идеологическата острота на възпитателната работа все повече намалява и все повече се свързва с ежедневните задължения за по-добра учебна дисциплина и по-активна културно-масова работа сред студентите.

Бригадирското движение сред студентите се

Проф. Радан Раданов

осъществява като специфична форма на идейно-възпитателна работа, а задължителната есенна бригада – като трети „трудов семестър“. По случай 40-годишнината от Девети септември 1944 г. в Академичния съвет през 1984 г. е внесен подробен отчет по темата, който хвърля обилна светлина върху тази част от дейността на Медицинския и другите факултети в Медицинската академия: целогодишно работи Вузовски бригадирски щаб, който по предварително съставен план организира идейно-възпитателната работа, определя командирските състави, организира курсове за обучението им по политически, технически и стопански въпроси, организира медицинска комисия за освобождаване от бригада на физически нетрудоспособните студенти, сключва договори с предприятия в селското стопанство и консервната промишленост, организира текущи бригади /“

*Сгради на Патологичния блок, открит през 1945 г.
и на Предклиничния университетски център, открит през 1971 г.*

нински съботници“ / през март и международен бригадирски обмен /наши студенти работят в Берлин, Ленинград и Москва, чужди – в Сливенски окръг/ и пр. През отчетната 1984 г. са работили близо 3000 студенти като бригадири в различни окръзи на страната, 614 са били отклонени за работа в София от „горни инстанции“ и са изработени 49 260 човекодни.

В съответствие с действащия принцип за ръководната роля на БКП след всички решения на Секретариата, на Политбюро, на пленуми на ЦК на БКП, на Национални партийни конференции, конгреси и други партийни форуми се разразява същинска буря от „мероприятия“ за изпълнение на партийните решения в плановете на катедрни, факултетски, академични съвети и пр. органи и организации в Медицинския факултет – все едно дали се тематизира комунистическото възпитание, планирането, култът към личността, практическото обучение, профилактиката, компютризацията и пр.

Съветският опит продължава да е неоспорим аргумент при всяка по-важна промяна в работата на Медицинския факултет. В края на всяка учебна година се правят текущи промени, „съобразени

със съветските програми“ относно броя на учебните часове по отделни предмети, съотношението лекции/упражнения, местене на предмети от един семестър в друг и пр. Разбира се, че промените се въвеждат след одобрението и поправките им в УМО. Освен съветския, съобразява се опитът и на „народнодемократичните страни“: през 1952 г. проф. Д. Каданов докладва във ФС за учебните планове и програми в ГДР. С аргумента, че са настъпили големи промени в биологичните науки и в „технизирването на медицината“, ФС от 21.11.1962 г. създава комисия, която да проучи чуждия опит в медицинското образование не само в СССР, но и в западноевропейските страни. Във ФС от 21.06.1963 г. се изразява открито недоволство от това, че в УМО не обърнали внимание на донесените от Западна Германия и Австрия от проф. Кр. Балабанов учебни планове.

Особено чуждо на традициите в Медицинския факултет е въвеждането на **обучение по профили /терапевтичен, педиатричен и санитарно-хигиенен/**. Профилирането започва още през 1948 г. чрез промени в учебния план за стажантската година. През 1952 г. въз основа на решение на Министерския съвет МНЗСГ издава заповед за учредяване на „отдели“ по трите профила. И макар че отмяната на профилираното обучение да се предлага още през 1954 г., край на това нововъведение идва на АС от 30.06.1958 г., когато ректорът докладва за работата на Симпозиум по висшето медицинско образование на социалистическите страни в Полша и съобщава, че там не е обсъждано това обучение; обсъжда се и нов традиционен за Софийския медицински факултет учебен план. Същинска буря от промени в **учебните планове и програми** се разразява между 1950 и 1954 г. във връзка с измененията в Закона за висшето образование и със стремежа за съгласуване със съветските планове: въвеждане на марксизъм-ленинизъм, политическа икономия и военни дисциплини, инфилтриране на преподаването с теориите на Мичурин, Лисенко, Лепешинская и Павлов, въвеждане на профилираното обучение за ранна

Учебен план на Медицинския факултет от 1958 г.

Год.	Предмет	Лекции	Упражнения
I	История на КПСС	60	30
	Физика	75	60
	Химия	90	75
	Биология	90	75
	Латински език	-	75
	Руски език	-	30
	Западноевропейски език	-	60
	Анатомия	75	110
	Физкултура	-	60
II	Руски език	-	60
	Западноевропейски език	-	105
	Политическа икономия	30	30
	Анатомия	135	255
	Хистология и ембриология	60	90
	Биологична химия	90	90
	Физиология	120	90
	Физкултура	-	60
	История на БКП	30	30
Диамат	30	30	
III	Диамат	60	45
	Микробиология	60	90
	Патологична физиология	60	75
	Пропедевтика на вътр. болести	105	120
	Пропедевтика на хир. болести	75	90
	Рентгенология	30	30
	Патологична анатомия	75	75
	Операт. хир. и топографска анатомия	15	45
	Фармакология	30	45
IV	Патологична анатомия	90	105
	Операт. хир. и топографска анатомия	30	60
	Фармакология	60	90
	Хигиена	90	60
	Клиника на вътр. болести	90	120
	Физиология	15	15
	Нервни болести	45	60
	Ушни болести	30	30
	Акушерство и гинекология	60	75
	Инф. болести и епидемиология	45	30
	Психиатрия	15	-
	Клиника на хир. болести	75	75
V	Акушерство и гинекология	90	105
	Инф. болести и епидемиология	75	60
	Психиатрия	45	30
	Клиника на хир. Болести	165	165
	Очни болести	30	30
	Кожни и венерически болести	45	60
	Детски болести	75	75
	Болнична терапия	90	90
	Съдебна медицина	45	60
	Орг. на здр. и история на медицината	45	45

Проф. Георги Михайлов

специализация; на ФС от 21.04.1952 г. се приема нов учебен план с намалени часове по микробиология и съдебна медицина и рязко увеличение на часовете по военните и идеологическите, в отговор на което акад. Вл. Марков напуска заседанието на съвета, проф. Ив. Москов декларира, че не поема отговорност за преподаването по съдебна медицина, а проф. Б. Кърджиев и проф. Г.

Тошев остават на особено мнение по плана; ФС от 07.05.1952 г. приема учебните програми за „субординатури“ на стажант-лекарите по акушерство и гинекология, рентгенология и физиотерапия; през 1952 г. УМО разпорежда катедрите да съставят свои планове за учебната работа по тримесечия и към края на учебната 1951/52 г. са преработени и приети нови учебни програми във всички катедри; през 1954 г. при обсъждане в АС на Постановлението на Политбюро на ЦК на БКП за подобряване работата във висшите учебни заведения се чуват и гласове за голям брой обучавани студенти от малко преподаватели, за много странични дисциплини в учебните планове /военни и идеологически/, за излишна претовареност на преподавателите със събрания, заседания и пр. обществени инициативи, за нуждата от нови учебници, за намаляване часовете по параклиничните и увеличаването им по клиничните дисциплини и други; ФС от 09.04.1955 г. об-

съжда промени в учебния план с 36 ч. седмична натовареност, намаляване часовете за идеологическите дисциплини, за военно обучение само през летните месеци, за профилиране само по време на стажа, за преподаване по оперативна хирургия само на специализанти; през 1956 г. вече и УМО и ФС искат мнението на катедрите относно преподаването на военните и идеологическите дисциплини. Въз основа на препоръки от катедрите и партийните организации, на чуждия опит и на докладите на две комисии през цялата 1962/63 г. във

Факултетния свет се обсъждат исканите промени. Като обективна предпоставка за необходимостта от тях се сочи напредъкът в биологичните науки и в технизацията на медицината, а спектърът на препоръките е изключително богат /от кандидатстудентските въпроси през организацията на учебните програми, за очистване на плановете от всичко „немедицинско“, за факултативно изучаване на военните и идеологически дисциплини до въвеждането на нови като биофизика, цитохимия, патобиохимия, изучаване на западни езици чрез стажове в съответните страни, за практическото обучение и стажантските проблеми/.

През 1964 и 1965 г. дискусиите във Факултетския съвет продължават и в учебния план се включват нови и **нови дисциплини** като математика, медицинска психология, медицинска генетика, медицинска радиология, клинична фармакология, дискутира се интегрираното преподаване по патоанатомия и патофизиология, неврология и психиатрия, МСЗ и социална хигиена, анатомия и хистология, детски с инфекциозни болести и епидемиология, обсъжда

Университетска болница „Майчин дом“, 1976 г.

се съгласувана програма по трите хирургични дисциплини, намаляване на часовете по политикономия, учебните часове да станат по 45 вместо по 60 минути, въвеждане на текущи оценки, удължаване на стажантската година от 10 на 11 месеца наред с вечните въпроси за приема на много студенти, за практическото обучение, за задължителните лекции и пр. Нагласата за промени, за „рационален хорариум“, „по-добра практическа подготовка“ и „въвеждане на нови дисциплини“ през 1968 г. води до съставяне на пет комисии за съответните курсо-

ве и за осигуряване на свързаност на програмите във вертикална посока, на седем комисии по групи сродни дисциплини и на една координационна комисия. През 1968 г. във ФС се обсъжда обединяването на втора и трета хирургия и закриването на четвърта, през 1969 г. се преминава от тристепенно към двустепенно /хирургична пропедевтика и хирургична клиника/ обучение по хирургия, дискутират се темите за трети поток в курсовете, за преподаване на медицинска психология, генетика и деонтология през стажантската година, за връщане на цикличната система и други.

Проф. Любомир Томов

Нова радикална промяна на учебните планове и програми се задава с включването на Медицинския факултет в новосъздадената Медицинска академия и ФС от 19.12.1972 г. избира шест комисии, които да подготвят предложения за промените по идеологическите и предклиничните дисциплини, по вътрешни болести, хирургия и групата от очни, УНГ и кожно-венерически болести и на 15 януари 1973 г. вече обсъжда техните проекти за 5 1/2 годишно обучение по медицина /9 семестъра за лекции и упражнения и два семестъра за стаж/, при което часовете за някои дисциплини са намалени. При обсъждането не са спестени забележките, че по редица предмети лаборантите имат повече учебни часове, че отменените съветски профили са за предпочитане и че този проект не е съобразен нито със съветския, нито със световния опит. Любопитно е, че в протокола за ФС от 08.06.1973 г. за приемане отчета за работата на факултета през учебната 1972/73 г. е записано „изказвания и предложения нямаше“. В дневния ред на факултетните съвети оттогава насетне вече не се обсъждат учебни планове и други определящи дейността на факултета проблеми и той се ограничава до престепенувания, избор на асистенти, защиты на дисертации и други. На ФС от 01.04.1974 г. ректорът на МА проф. Ат. Малеев предлага да се използват наличните аудитории в събота и неделя, но „трябва да изпълним новата учебна програма. Партията иска съкращаване на обучението“. Междувременно на проведените общи събрания на Медицинския факултет през 1973 и 1974 г. се отчита подобряване на учебната работа на студентите поради по-големия брой преподаватели и болнични легла и превръщане на факултета във „факултет от нов тип“ поради

включване в работата му на следдипломната квалификация на лекарите, но се отчита и настъпилата дезинтеграция на управленческите дейности – административното ръководство било на едно място, финансовото – на друго, учебно-научната работа – на трето и т.н.

В отчета за първата учебна година в МА /1973/74/ с нови планове и програми се сочат постижения като нови 2060 легла за клинично обучение и нови 228 преподаватели /асистенти и научни сътрудници/, три потока от студенти-първокурсници, намален брой на студентите в една група, нови методични указания по редица дисциплини, нови учебни тетрадки /дневници/ за упражненията на студентите, проведена теоретична конференция на тема „Мирогледно-идеологическото възпитание чрез учебния процес“, от всичките 3114 студенти във факултета в края на учебната година отпадат 392 души, които съгласно ново министерско разпореждане следва да отработят 8 месеца в производствени предприятия преди да продължат образованието си, постигнат е среден успех за първи курс мн.добър 4,62. Въпреки това на ФС от 24.03.1975 г. три години след създаване на мощната откъм клинични и учебни бази и многохилядни преподавателски кадри Медицинска академия се повдигат въпроси без отговор: защо учебните зали, учебниците и апаратурата пак са недостатъчни, защо студентските клинични групи остават големи /от по 17-19 души/, а потоците са от по 300 души при огромен брой хабилитирани преподаватели, защо хабилитирани лица водят практически упражнения, защо липсва анализ на 5 1/2 годишното обучение и други.

Въпреки че във ВМИ-София вече работят 903 хабилитирани преподаватели и 2162 асистенти за обучението на около 5500 студенти и през 1980 г. АС на ВМИ-София обсъжда вечните теми като намаляване на студентите в групите, курсовете и потоците, за защита на теза от завършващите, за съгласуване на темите за лекции и упражнения, за подобряване посещаемостта на занятията, за приемственост и интегрирано преподаване по сродните дисциплини, за недостига на учебни зали, пособия, учебници и преподаватели, за недостатъчната работа и с изоставащите, и с отличните студенти, за недостатъчната педагогическа квалификация на преподавателите и пр.

Проф. Николай Попов

Проф. Сашо Божинов

ректорат-деканат-институти-катедри, зам.-директорите на институтите по учебната работа са без правомощия и само усложняват работата и се търсят нови и нови решения чрез непрекъснато усложняване на административния апарат.

УМБАЛ „Царица Йоанна-ИСУЛ“, основната сграда на която е открита през 1937 г.

Важна стъпка към подобряване на учебната работа по медицина е включването в учебните планове на **обучение за работа с „електронно-изчислителна техника“**: въз основа на Решение на Политбюро на ЦК на БКП от 1984 г. АС на ВМИ-София от 12.12.1984 г. приема „Програма за осигуряване на комплексни условия за обучение и работа с ЕИТ на студентите от ВМИ-София за периода до 1995 г.“. Програмата включва подготовка на преподаватели и осигуряване на материална база за обучение, разработка и внедряване на програмни продукти за персонални компютри и подготовка на бъдещите здравни работници за работа с тази техника. Същата година започва обучението по „основи на компютърната техника“ на студенти от първи курс в четири оборудвани за целта зали. След Февруарския пленум на ЦК на БКП от 1985 г. АС на ВМИ-София прави редица нововъведения в учебните планове и програми: въвеждат се свободно избираеми курсове, шестмесечни интернатури в болнични бази първа категория за новозавърш-

ващи лекари, увеличаване обема на профилактичното съдържание на учебните планове и обогатяване с теми върху първичната профилактика на учебниците по физика, химия, биология и хигиена и върху вторичната и третичната профилактика /професионални болести, рехабилитация, експертиза на трудоспособността и диспансеризацията/ в тези по клиничните дисциплини и по социална медицина.

През 1986/87 г. в Медицинския факултет се обучават 2921, от които 2411 български и 510 чуждестранни студенти със среден успех мн. добър 4,61 /добър 4,0 за чуждестранните/.

Обучението на непосилно голям брой студенти при недостатъчно преподаватели и ограничена болнична база в Медицинския факултет през следвоенния период поражда убеждението, че **практическата подготовка** не е на нивото на теоретическата и дори при наличието на повече от необходимите и преподаватели, и бази през 70-те и 80-те години това натрапчиво убеждение оста-

ва непроменено. За пръв път тази теза е формулирана през 1955 г., когато в АС се провежда дискусия по темата и се търсят решения чрез контрол върху упражненията в болничните бази и текуща проверка на знанията. През следващите години тази тема се актуализира във всеки раз-

говор за медицинското образование и периодично влиза в дневния ред на Факултетния съвет. Кулминацията на вниманието към този въпрос е достигната през 1983 г., когато е проведена Научно-практическа конференция за практическата подготовка на студентите от ВМИ - София. Конференцията е посветена на 65-годишнината на Медицинския факултет и на нея се предлага ВМИ - София да носи името на възрожденския лекар-енциклопедист д-р Петър Берон. С цел подобряване на практическата подготовка през 1985 г. се разширява поликлиничното обу-

Проф. Янки Холевич

чение, като 15% от занятията се изнасят в предоставените за тази цел от Столичната община седем поликлиники.

Легните производствени практики и преддипломният стаж се схващат като част от темата за практическата подготовка на студентите. За пръв път такава практика за студентите от четвърти курс е въведена през 30-те години. Прекъсната по време на войната, тя е възстановена през учебната 1948/49 година.

Нова инструкция за провеждането ѝ се приема от АС през 1951 г. Този път програмата за едномесечен стаж по хирургия и вътрешни болести в София и страната е заета от СССР, студентите имат личен картон и дневник

за извършената работа с данни за работата в отделението, манипулациите, операционната, лабораторните изследвания, профилактичната работа и обществената дейност, управителите на болниците им осигуряват храна и квартира, инспектори от деканата следят да бъде проведено на практиката в провинциалните болници и докладват за това, ръководител на

Проф. Иван Ушев

практиката упражнява контрол върху провеждането ѝ, като главни недостатъци се сочат неуплътняването на работното време и извършването главно на технически дейност от стажантите като писане на болнични листове, пасивна бърза визитация, някоя и друга инжекция, много им пречели многобройните стажанти от средните медицински училища и други. Този стаж се определя като за ниво „фелдшер“ и през 1953 г. е с продължителност 40 дни - по 20 в хирургично и вътрешно отделение. През 1956 г. тази практика се провежда по 15 дни по хирургия, вътрешни болести и акушерство, а през 1959 г. - по 10 дни в същите отделения.

Клиничен център по гастроентерология, УМБАЛ „Царица Йоанна-ИСУЛ“

от първи и втори курс с функции на санитар и отчасти на медицинска сестра - хранене и хигиена на болния и здравното заведение и се запазват 30-дневната сестринска практика след трети курс и 45-дневната практика „в помощ на лекаря“ след четвърти курс.

Първите стажантски студентски групи от чужбина /Унгария, Чехословакия и Полша/ провеждат лятната си производствена практика в София през 1948 г. Разменни гостувания на стажантски групи с Чехословакия и Полша се осъществяват през 1957 г., с ГДР и Полша - през 1961 г. и през следващите години такива гостувания се провеждат с медицински факултети от почти всички социалистически страни.

След възстановяване на шестгодишното обучение по медицина след Втората световна война XI и XII семестър са предназначени за преддипломен стаж или **стажант-лекарска практика** в столични и провинциални първостепенни болници.

Следвайки съветските образци, за основно ръководство относно този стаж е прието „Производствена практика студентско медвузов“, издадено през 1952 г. Същата година УМО провежда съвещание по темата и на него се разяснява организацията на стажа, който и дотогава се провежда, но без задължително установени правила. В доклада

Задължителен „сестрински стаж“ от един месец след третата година се въвежда през 1958 г.

Въвеждането на производствена практика по гледане на болния след втори курс се въвежда за пръв път през 1959 г. През 1962 г. се провеждат производствени практики след втори, трети и четвърти курс и нощни дежурства в клиниките за студентите от пети курс.

През 1983 г. се въвежда 24-дневна лятна производствена практика за студен-

Проф. Никола Узунув

на УМО „Състояние на производствената практика на студентите от медицинските академии“ от 1953 г. се регламентира изборът на бази от вузовете, договорите със здравните отдели по места за практиката и заплащането ѝ от тях, уреждането на

Проф. Мария Златева

пътните и квартирните въпроси, определянето на отговорници на групите и на инспектори, съвещания с началниците на отделения по места по темата, задължения на курсовия ръководител – планове, дневници на стажантите, доклади пред ФС, АС и УМО, определяне обема на стажантските дейности и пр. Стажант-лекарската практика се определя като работа на субординатор на самостоятелна работа под прекия контрол на лекар-специалист – визитации, дежурства, изследвания, диагностика и лечение, отчетна и учетна документация, санитарно-противоепидемични мероприятия.

През годините преддипломният стаж периодично се обсъжда в съветите на Медицинския факултет и често временно се внасят незначителни промени като двуседмична практика в селска здравна служба, стаж по профили, промени в продължителността на практиката по отдели дисциплини, стажовете са ту само в София, ту и в провинцията, ту се въвежда, ту се отменя стажът по „малките“ клинични дисциплини, лекциите и факултативните предмети, след 1970 г. стажантите са вече на заплата, а работата с тях е част от учебната заетост на преподавателите, през 1983 г. този стаж е с продължителност 310 дни в групи от по 6-10 души /90 дни – във вътрешно, 75 – в хирургично отделение, 45 дни – по акушерство и гинекология, 45 – по педиатрия и 55 – по хигиена, инфекциозни болести и епидемиология/.

Като правило **семестриалните и държавните изпити** се провеждат пред изпитни комисии, но на практика екзаминаторът е един от хабилюираните сътрудници на катедрата. През 1960 г. се въвежда изискване за изпити пред комисии с един и същи състав. Освен посочените вече особености при държавните изпити по профили най-често тези изпити са по вътрешни болести, хирургия, акушерство и гинекология, педиатрия и профилактични дисциплини. През 50-те години има държавен изпит и по марксизъм-ленинизъм, а в едни или други години изпитът по инфекциозни болести се провежда заедно с този по педиатрия,

хигиена, социална хигиена и епидемиология или държавният изпит по определена дисциплина се провежда в края на стажа по същата и пр.

От създаването на факултета до 1945 г. е обичайна практика защитата на **докторска теза** от завързващите медицина. Изглежда, че след това тази практика е изоставена и периодично се иска нейното възстановяване. Например и през 1970, и през 1980 г. във ФС се обсъжда, но не се приема въвеждането на тези в допълнение към държавните изпити с аргумента, че при многото обучавани студенти ще се развие търговия с готови тези.

Започнало през следвоенния период, **обучението на чуждестранни студенти, специализанти и докторанти** в Медицинския факултет все повече се разширява и това обучение е обект на специално внимание и грижи от страна на факултетското ръководство. Например през 1961 г. във факултета се учат 252 чуждестранни студенти, от които 202 са от ГДР и 50 – от африкански, близоизточни и латиноамерикански страни; деканатът определя курсови отговорници за тези студенти, за тях се организират извънредни лекционни занятия и пр.; през 1963 г. АС обсъжда доклад от зам.-декана за работа с чуждестранните студенти и се правят предложения за допълнителни учебни занятия с тях, осигуряване на учебници, включване в научни кръжоци, провеждане на изпитите на чужд език или писмено поради лошото владение на български; на ФС от 12.04.1961 г. се обсъжда възможността за обучение на тези студенти и по български език.

Проф. Пейо Узунув

През учебната 1962/63 г. във факултета се обучават 350 души от 28 страни. Тогава е създадена смесена комисия за работа с чуждестранните студенти, която им оказва помощ в учебната работа, при битовото настаняване, осигуряване с микроскопски препарати, с предизпитни опреснителни курсове и курсове по български език в Софийския университет. През 1968/69 г. чуждестранните студенти във факултета са 457 от 51 страни, а през 1980/81 г. – 614. През 1983/84 г. при среден успех за факултета 4,83 чуждестранните студенти имат 4,10. За тези студенти в Медицинския факултет е въведено обучение по тропически болести в продължение на един месец след края на преддипломния стаж, което през 1986 г. преминава в 8-ми и 9-ти семестър с държавен изпит. На факултетните

съвети през 1966 и 1967 г. за тях се разрешава удължена изпитна сесия, заемане на учебници от Централната медицинска библиотека с предимство, включване в смесени с българи студентски групи, приемане в съставите на Културния клуб при факултета, задължително обучение по български език в Института за чуждестранни студенти. През 1969 г. се пристъпва към изграждане на административна структура за управление обучението на тези студенти /зам.-ректорът по учебната работа отговаря за тях, назначават се още инспектор, касиер и машинописец/, която по-късно прераства в Деканат за чуждестранни студенти. Значителното нарастване броя на чуждестранните студенти започва след 2007/2008 г. От 1999 до 2017 в Медицински факултет - София се обучават по години следният брой чуждестранни студенти:

1999/2000 г.	595 от 25 страни
2000/01 г.	517 от 22 страни
2001/02 г.	391 от 23 страни
2002/03 г.	350 от 24 страни
2003/04 г.	359 от 24 страни
2004/05 г.	350 от 26 страни
2005/06 г.	340 от 30 страни
2006/07 г.	362 от 31 страни
2010/11 г.	708 от 25 страни
2016/17 г.	1824 студенти

От учебната 1999/2000 г. в Медицински факултет се провежда обучение на английски език. В тези курсове преобладават студенти от Индия, Иран, Ливан, Мароко, Турция, Гърция.

Протичащият процес на диференциация на медицинските науки през втората половина на ХХ век неизбежно влияе върху учебните планове чрез създаването на нови сектори, отделения, катедри и включването отначало факултативно, а после и редовно на нови и **нови учебни дисциплини**: оперативна хирургия /1952/, фтизиатрия /1958/, кардиология /1959/, биофизика, цитохимия, патобиохимия /1963/, мед. радиология, медицинска психология, математика, медицинска генетика /1964/, клинична фармакология /1965/, медицинска педагогика /1966/, вирусология /1968/, урология и детска хирургия /1969/, професионални болести, алергология, пластична и гръдна хирургия, ортопедия и травматология, коремна хирургия, проктология, ендокринна хирургия, спешна и белодробна хирургия /1969/, хистохимия, патобиохимия, имунология /1970/, информатика /1984/ и други.

Въведено със замах през 50-те години, обучението по **военните дисциплини** бавно, но сигурно се редуцира заедно с политическото „разведряване“ през 60-те години на ХХ век. Т.нар. „Катедра 22“, която води преподаването по военните дисципли-

ни е обект на мълчаливо неодобрение от всички останали катедри най-малкото поради това, че отнема голям брой часове от учебната програма. След 1958 г. редица от тях се сливат и рязко се съкращава броят на изпитите и не след дълго това обучение е сведено до преподаване само по „медико-санитарна защита“ /по-късно – медицина на бедствените ситуации/.

За разлика от военните, **идеологическите дисциплини**, макар и редуцирани, остават в учебните планове до 1989 г. „Дадени от централно място“ в учебните планове, през 50-те години са включени „марксизъм-ленинизъм“ /диалектически и исторически материализъм/, политическа икономика, история на БКП, история на КПСС. През 1957

Проф. Емил Стоянов

г. тези дисциплини се преподават през всичките първи пет семестъра. Първите предложения за намаляване на часовете по тези дисциплини се правят през 1954 и 1956 г. На ФС от 03.06.1959 г. ръководителят на Катедрата по марксизъм-ленинизъм проф. Ив.Панчев настоява политическа икономика да се преподава в два семестъра и подчертава, че „има увлечение в съкращаването на идеологическите дисциплини“. През 1964 г. се съкращават часовете по политикономия в рамките на един семестър, през 1967 г. се предлага премахването на история на БКП и КПСС и се съкращават преподавателските длъжности така, че през 1969 г. се налага един преподавател да води три студентски групи едновременно.

Преподаването по чужди езици (по руски и един западен език) се осъществява от отделна катедра, създадена през 1952 г.

Считани винаги за недостатъчни или остарели, **учебниците и учебните помагала** са постоянно във вниманието на факултетските и катедрените съвети. Всички учебници се издават след обсъждане и положително решение във Факултетския и Академическия съвет. Например въз основа на рецензии от професорите Г. Янков, Т. Гоцев и А. Коленко, през 1951 г. АС решава да се откаже отпечатването на „Специална офталмология“ от К. Пашев, „тъй като в същия се намира неправилно отношение към придобивките на съветската и славянската наука и други идеологически слабости“; учебникът по оториноларингология под редакцията на Г. Янков се приема за печат след декларациите на рецензентите Капитанов и Данаилов, че техните и препоръ-

Проф. Иван Михайлов

ките на ФС са взети под внимание; учебникът на Д. Каданов върху анатомията на двигателния апарат е приет през 1952 г., при условие че авторът нанесе поправки, с които отново ще занимае съвета; УМО избира свои рецензенти за учебника на проф. Цветков по хигиена и ги налага на ФС, освен ако катедрата не оттегли ръкописа и пр. Практиката с обсъждането на учебниците във

ФС и АС на ВМИ-София се запазва до създаването на Медицинската академия през 1972 г.

Макар да е определена като една от основните, **лечебната работа** е рядко във вниманието на Факултетния съвет. За пръв път през този период по повод самоубийството на двама пациенти в АС от 03.12.1954 г. се разисква „лечебният процес, който е също така важен, както учебният и научният“, според доклада на Лечебно-профилактичното управление на МНЗСГ. Изнасят се тревожни факти като лоша инфраструктура, липса на транспорт, недостатъчно финансиране, малко сестри за гледане на болните и пр. През 1955 г. вече има зам.-ректор по лечебната работа, който е и главен лекар на „болницата“ (тя вече не се именува „Александровска“ на княз Александър I) и в чийто доклад пред Академичния съвет се прави годишен преглед на работата и предложения за подобрието ѝ.

Организационно-методичната работа е част от ангажимента на академичния лекарски състав от факултета към здравното министерство и здравната мрежа в страната. Например през 1960 г. лекарите от Медицинския факултет са осигурили консултативна помощ за всички столични болници, провели са 33 командировки в страната за проверки, 150 консултации на пациенти и апаратура, 109 доклада и други. След създаването на Медицинската академия през 1972 г. организационно-методичната работа е още по-интензивна и многостранна.

Работата на **студентските научни кръжоци** получава силен тласък през 1951 г. Същата година е

проведена Вузовска конференция на студентските кръжоци с доклад и мерки за подобряването ѝ. През декември 1953 г. до ведомствата и вузовете от КНИК са изпратени „Указания“ за подобряване на работата с кръжоците с критики за стихийност, подценяване, лош подбор на кръжочници и ръководители, откъснати от практиката на социалистическото строителство научни теми, лошо планиране и неритмичност в работата и с препоръки за един свободен полуден за кръжочна работа, ежегодни научни сесии и пр. През 1961 г. на Деветата студентска научна конференция във ВМИ-София са изнесени 110 доклада и са отчетени 37 кръжока с 550 членове измежду 4000 студенти. През следващите години студентската научна дейност остава все така масова под формата на Движение за научно и техническо творчество на младежта /ТНТМ/. След създаването на МА „В. Червенков“ през 1950 г. **аспирантурата** /докторантурата/ се ут-

Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология

върждава като една от основните форми за подготовка на научни и преподавателски кадри. През 1952/53 г. вече има 18 аспиранти в 11 катедри на факултета. Освен това на редовни преподаватели в катедрите по доклад на ръководителите им Факултетският съвет разрешава откриването на процедура за работа върху дисертация.

Във времето до 1989 г. важна роля за квалификацията на медицинските специалисти е **международното научно сътрудничество** под формата на научни форуми, специализации и обмяна на опит. Международните връзки на Медицинския факултет не се прекъсват нито през военните, нито през следвоенните и годините на Студената война. Например, през 1948 г. на факултета гостуват проф. Цедершром от Швеция и проф. Хора от Чехословакия; поканени са още проф. Валрен от Стокхолм

и проф. Робер Дебре от Франция; П. Попхристов, М. Балан, Т. Ташев и Б. Бойчев са командирани в чужбина.

Началото на Студената война е причина ръководството на факултета да прибегва както до засилване на връзките със страните от Източния блок, така и до осъществяването на програма за

Доц. Александър Георгиев

„вътрешни специализации“ на преподавателите във факултета. За целта през 1950 г. е съставена Комисия по уреждане на курсовете и програма по теми за лекции по гастроентерология, хематология, микробиология, обмяна на веществата, детска ревматология и кардиология, методика на биохимичните изследвания и пр. Командировките в чужбина се заместват с

„вътрешни“ с различна продължителност: например физиологът д-р Ас. Иванов специализира във вътрешна клиника, патолозите С. Сивчев – в невро-психиатрична, Б. Лазаров и Д. Кръстев – в терапевтична, К. Попов – в стоматологичните катедри, Н. Пелова – в Катедрата по микробиология и пр. Подобно на своите знаменити предшественици руските учени-медици от 20-те години на ХХ в. при създаването на Медицинския факултет, много съветски учени-медици споделят своите специални знания и опит с българските си колеги и заслужават нашата признателност. През 50-те години у нас гостуват професорите Бирюков, Василенко, Жданов, Н. П. Орлов, Н. П. Иванов, А.И. Недбайлик, М. З. Теросипова, В. С. Захарова, Г. Д. Залесский, Н. С. Анфилогов, В. В. Огнев, Ф. В. Шебанов, академиките К. И. Скрябин, А. В. Паладин, М. П. Чумаков, А. А. Топчибашев, А. Д. Адо и други.

От 1950 г. датират и първите специализации в „народнодемократичните страни“: П. Алтънков в Чехословакия, А. Николаев в Унгария, Е. Балчева в Унгария. По същото време тези страни сключват спогодби за културно сътрудничество, по силата на които се осъществява и размяна на специалисти за обучение, квалификация и интеграция на научните изследвания.

Пробивът за по-интензивно общуване с научните среди от Западна Европа започва през 1955 г., когато на факултетен съвет е съобщено, че по заповед на МНЗСГ група лекари от ВМИ-София са заминали в задгранична командировка там. По повод на това ФС гласува командировките да се предлагат от катедрите.

Налице са и първите специализации по линията на ООН: със стипендии от СЗО: през 1958 г. д-р Д. Димитров специализира по гръдна хирургия в Париж, а през 1960 г. д-р К. Марков – по микробиология в Западна Германия.

С ускорени темпове продължава и здравното сътрудничество с развитите западни страни. Само

през периода 1976-1980 г. са осъществени 603 командировки, вкл. и дългосрочни, със стипендии от западни фондации и от СЗО за специализация на български медици. В междудържавните договори за културно и научно сътрудничество с Обединеното кралство, Австрия, ФРГ, Франция, САЩ, Гърция и други страни са включени клаузи за съвместна работа в редица научни медицински области.

Проф. Иван Смилов

Особено ефективна е работата с неправителствени и с организации в системата на ООН – БМС, АМИЕВ, СЗО, ФАО, УНИЦЕФ, ЮНЕСКО, МОТ. В сътрудничество и с помощта на Фонда за развитие и СЗО през 70-те години в София е изграден Център по хигиена и епидемиология. По споразумение между СЗО и МНЗ от 1976 до 1982 г. у нас са проведени 27 курса с 367 участници – висши медицински кадри от развиващи се страни по актуални за тях проблеми /първична медицинска помощ, майчино и детско здравеопазване, трудова медицина, медицинска екология, борба с маларията и други/, много български специалисти са консултанти на СЗО.

Извънредни обстоятелства през следвоенния период са причина за огромния брой обучавани студенти в Медицинския факултет и това се разбира и приема като неизбежно и от студентите, и от преподавателите. Но и след отделянето на факултета от Софийския университет и създаването на самостоятелната Медицинска академия през 1950 г. за нуждите на изграждащото се социалистическо здравеопазване са нужни още много лекари и количеството на новоприетите студенти при наличния преподавателски състав и материална база остава голямо. Така се формира убеждението за **недостиг на преподаватели по медицина**, то постоянно се тематизира в изказванията на академични и факултетски съвети, повод е за непрекъснати искания за нови преподавателски длъжности и в бъдеще довежда до редица организационни промени. Един от възприетите изходи е назначаването на преподаватели по съвместителство, което след

Проф. Николай Цанков

асистенти, което оскъпява обучението. Във ФС от 07.10.1964 г. проф. Г. Попов заявява: „Ние имаме всеки ден по 10-12 групи за практически упражнения, а разполагаме само с 8 асистенти. Ние възлагаме упражнения и на ординаторите, но не се знае

дали ще им бъде заплатено. Операции започваме едва в 10 ч. и 30 мин. И едвам привършваме в 16 часа. Как е възможно да се издържи така всеки ден?“. Убеждението в прекомерната натовареност на преподавателите с учебна работа и в недостатъчното им количество е трудно разбираемо, при положение че в Медицинския факултет през

1934 г. има 93 преподаватели, през 1952 – 372 / от тях 71 хабилитирани, 255 асистенти и 46 преподаватели и лектори/, във ВМИ-София през 1970 – 697, а в Медицинската академия през 1981 – 903 хабилитирани преподаватели и 2162 асистенти. На АС от 12.03.1959 г. се драматизира и положението с **учебните болнични бази**: предлага се недостигът им да се преодолее чрез използване за студентско обучение на научните институти при министерството, да се използват софийските болнични бази, в София да се обучават само 200 медици, в Пловдив и Варна – по 150, с клиниките на ВМИ да се слоят Институтът по дерматология и венерология и Институтът по неврология и психиатрия при МНЗСГ, „Пирогов“ да стане част от Катедрата по болнична хирургия на ВМИ, в ИСУЛ да се провежда и студентско обучение и други. Любопитно е, че по същото време /1960 г./

1955 г. се преразглежда и ограничава. Друг начин за справяне е назначаването на аспиранти и лекари-ординатори за временни хонорувани асистенти. С тази цел се удължава и редовната работа на навършилите пенсионна 65-годишна възраст преподаватели. Поради малкото редовни масово се използват хонорувани

нарочна комисия, съставена от МНЗ обсъжда „невъзможността“ ИСУЛ да се справи с обучението на многобройните специализанти. През 1964 г. е приет Правилник за координация между ВМИ и учебните болнични бази извън него, със заповеди от министерството се разкриват филиални клиники към големи болници с хабилитирани ръководители и числящи се към съответните катедри за обучение на студенти. След създаването на Медицинската академия през 1972 г. и обединяването на всички налични в страната човешки и материални ресурси в тази област, за обучението на студентите и специализантите са на разположение 5738 болнични легла и 18 аудитории и се изграждат 4 нови аудитории и 12 нови семинарни зали. За сравнение, през 1952/53 г. факултетът разполага с 9 аудитории с 2219 места, 27 лаборатории с 630 места и 49 семинарни зали с 1447 места, а през 2017 г. – с 20 аудитории със 2580 места и с 4082 места за семинарни и практически занятия.

Катедра по образна диагностика

1961 г. Факултетският съвет настоява да не се приемат повече от 200 студенти в курс поради недостатъчната учебна база, но министерството иска много повече. През 1969 г. положението е още по-тежко: на 250 болнични легла се обучават 850 студенти по медицина и стоматология и във връзка с това съветът иска нови длъжности за 15 хабилитирани преподаватели и 30 асистенти. ФС от 25.12.1968 г. протестира пред министерството за това, че при план 230 са приети допълнително привилегировани и с „бележки от МНЗСГ“ още 220 първокурсници. За сравнение, през учебната 1952/53 г. в Медицинския факултет се обучават 3418 студенти от всички курсове, през 1973/74 – 3114 /при курсове от 546 до 760 души/, през 1985/86 – 2921, през 2016/2017 – 3360, от които 1824 чуждестранни.

Както бе посочено по-горе, планирането на **научната работа** в Медицинския факултет се въвеж-

Въпреки приемането на по-малък брой първокурсници във факултета в края на следвоенния период убеждението, че **броят на обучаваните студенти** е голям, се запазва през следващите десетилетия. Комбинацията „голям брой студенти – малко преподаватели с извънмерна заетост“ е обект на обсъждане в Академичния съвет през 1954 г. През

Проф. Марин Маринов

с цел внедряване на диалектико-материалистическия метод и на Павловската физиология. Например през 1951 г. се провеждат дискусиите по методология на морфологичните дисциплини с отговорници Б. Кърджиев и Ас. Хаджиолов и на експерименталните дисциплини с отговорници Т. Гоцев и П. Николов.

Колкото и да е странно, едва през 1971 г. във Факултетния съвет се изразява учудването, че ръководството на научната работа се осъществява от ректората на ВМИ, а не от деканата, респ. съвета на факултета. Тогава се избират и специализирани комитети към Факултетния съвет, които да координират планирането под ръководството на зам.-декана по научната работа. Няколко години по-късно тази дейност става рутинна за съвета на факултета и през 1975 г. по доклад от зам.-декана планът се приема дори без обсъждане. Въпреки идейно-политическите увлечения, партийния надзор и административния натиск /през 1960 г. е прието

ПМС и на ЦК на БКП за по-нататъшно развитие на българската наука/ научно-изследователската работа става неотменна част от всекидневието на университетския преподавател по медицина и през 60-те години на миналия век вече бележи видим напредък. Например през 1960, 1961 и 1962 г. са завършени съответно 118, 113 и 184 теми. През 1960 г. са създадени 25 нови диагностични и лечебни методики, внедрени са над 10 други такива, осъществени са 27 дългосрочни специализации в чужбина, доставени са много нови апарати, като приносни се оценяват много от изследванията.

да за пръв път през 1948/49 г. по инициатива на БАН и съгласувано с МНЗ и Държавната планова комисия. Научната работа е в центъра на вниманието още със създаването на МА „Вълко Червенков“ и нейното планиране, контрол и отчитане по време съвпада с известните дискусии по методологията на медицинските науки

Атмосферата на т.нар. „разведряване“ в отношенията на блоково противопоставяне в Европа през 60-те години, засилените международни връзки в научната област, доставката на модерна апаратура, отпадането на идеологическите догми в науката видимо ускоряват развитието на медицинската наука у нас. През 1964 г. в структурата на научния план на ВМИ-София вече преобладават темите, предложени от катедрите и след това – тези от ведомството и от държавата. Порасналото самочувствие и по-големи амбиции получават израз и в стремежа да се създават по-мощни и комплексни колективи за научна работа.

За високи научни постижения редица учени-медици са удостоени с държавни награди и почетни научни звания: през 1952 г. за академици са избрани Вл. Марков, Ас. Хаджиолов и Г. Узунов, през 1955 г. научното звание „доктор на медицинските науки“ е присъдено на Д. Каданов и Л. Попов, а през 1956 и на Г. Янков и Сл. Давидов, научната степен „кандидат на медицинските науки“ през 1955 г. е присъдена на Г. Митов, Св. Бърдаров и

УМБАЛ „Света Екатерина“, 2010 г.

Здр. Ячева, най-високото държавно отличие „Лауреат на Димитровска награда“ е присъдено на П. Попхристов /1952/, Д. Каданов и сътр. /1958/, Ив. Пенчев и сътр., Ат. Малеев и сътр., Г. Узунов и сътр. /1969/, Б. Бойчев /1971/, Г. Гълъбов /1982/. Развитието на медицинската наука и след създаването на МА през 1972 г. е налице. И критичните анализи с днешна дата трудно биха го отrekli. След разформирането на Медицинската академия и създаването на Медицинския университет през 1995 г. започва същинската реформа на медицинското образование в духа на изискванията

на Европейския съюз. Значителен принос за тази реформа имат съвместните проекти със западноевропейски университети. С цел реинтегриране на Софийския медицински факултет в междууниверситетското сътрудничество в Европа през 1995/98 г. се осъществява

В аудитория „Проф. Янко Добрев“

проектът „Реформиране на медицинското образование в България“ /главно на обучението в IV, V и VI курс/ с участието на Софийския и Варненския и медицински университети от Франция и Белгия, чиито резултати водят до утвърждаване на цикличната система, подобряване на практическото обучение, повишаване квалификацията на преподавателските кадри /66 преподаватели и 17 стажант-лекари специализират в двете чужди страни/, създадена е система за обмен на студенти, подобро е оборудването с аудиовизуална техника за преподаването. Осъществяват се още проектите „Преподаване и обучение по молекулярна биология и молекулярна патология за студенти по медицина“ съвместно с френски, белгийски и германски университети, обучение и програма по „приложна механика и теория на системите с компютърно ориентирано приложение“, проект за стандартизиране на преподаването по хематология, проектите „Политика за обучение на персонала“, „Университетско обучение по обща медицина“, „Разработване и използване на биомаркери при оценката на риска от експлозия на генотоксични химикали“, програми за междууниверситетско сътрудничество, за епидемиологично проучване върху захарния диабет, върху генетичните заболявания и други.

През 1998 г. обучението си остава 6 години, от които три за семестриално обучение, 2 – за циклично /модулно/ обучение и една за преддипломен стаж. В учебния план са предвидени свободно избираеми дисциплини и свободно избираем стаж по клиничните дисциплини. Въведен е и нов учебен план.

След 2001 г. организацията на учебния процес във факултета се осъществява от Учебния отдел с ръководител, главен специалист, инспектори учебна дейност и студентска канцелария. Работата на отдела се ръководи от заместник-декана по учеб-

ната дейност. В отдела се изготвят графиците на студентите по модулната система и преддипломния стаж, поддържа се ежедневна връзка с всички катедри, клинични центрове и болници по организацията и провеждането на учебните занятия, изпитни сесии, летни

практики, осъществява се сътрудничеството с Ректората на МУ, с факултетите и колежите със Студентския съвет.

Основните насоки в организацията на учебния процес са към подобряване практическата подготовка на студентите по медицина и комуникацията с пациентите. Усъвършенства се и клиничното обучение, което се провежда на модулен принцип. През 2007 г. година са извършени и редица промени в предклиничното обучение. Намален е хорариумът на дисциплини като химия, физика, биология и анатомия до часовете, определени от единните държавни изисквания. В значителна степен се извършва и промяна на самите програми, като е дадена сериозна медицинска насоченост и акцент върху въпроси, свързани с механизми на имунитета, стареенето, онкологията. Специално място в програмите е отделено на психология, медицинска етика и комуникации, спешна и обща медицина, медицина на бедствените ситуации, болка, обезболяване и палиативни грижи, молекулярна медицина, наркомании, СПИН и сексуално здраве, вирусология, гериатрия и др. От 2005/2006 г. са въведени над 30 избираеми курса, засягащи социално значими заболявания с техните механизми, диагностика и лечение. Избираемите курсове, за които се присъждат кредити, са насочени към по-ранно включване в обучението на клиника в съчетание със засилване на биоетични и хуманитарни елементи в медицинското образование.

От 2005/2006 г. е въведена кредитна система за оценяване. Присъждат се кредити и за участия на студентите в научни проекти, научни конгреси и конференции, както и за публикации в български и чуждестранни списания.

За показан отличен успех 6.00 през следването и държавните изпити през 1971 г. е учредена наградата „Златен Хипократ“ и първите ѝ носители са З.

Донев /1971/, Ц. Воденичаров /1972/, А. Стойнев /1973/ и И. Митов /1974/ - последните трима са преподаватели в МУ-София и понастоящем. През периода 2001-2006 г. 23 студенти са носители на наградата. На същите се дава възможност за избор на специализация.

От 2005 г. към дипломите на завършилите Медицински факултет се издава Европейско дипломно приложение.

През учебната 2005/06 г. е сформирана постоянно действаща експертна комисия по реструктуриране на учебните програми и поддържане качеството на учебния процес в МФ в съответствие с европейските стандарти и с критериите на водещите в света медицински училища.

Промяната в програмите цели промяна на концепцията за обучение – от пасивно възприемане към активно решаване на проблеми от студента; студентите отрано да станат част от лечебно-диагностичен тим; големият брой лекции се заменят със семинари, обсъждане и решаване на случаи при леглото на болния; включване на студентите в научно-изследователска дейност – теза, проекти; увеличаване времето за самостоятелна работа/подготовка; засилване на контрола върху подготовката и практическата подготовка на бъдещия лекар.

осигурява възможност за многостранен обмен на информация между различни групи потребители от Медицинския университет. Студентите могат да се информират чрез видимия сайт след персонална регистрация за учебните занятия, изпитните сесии, академичното си състояние.

За осигуряване на качеството на учебно-преподавателския процес след 2008 г. е разработен нов Каталог на общите и специфични образователни цели и резултати на обучението по медицина. През 2008 г. е проведена двудневна работна среща с кръгла маса на тема „Развитие и предизвикателства пред медицинското образование – нужна ли е реформа и в каква насока?“, на която д-р Б. Маршал – учебен декан и директор на Института по медицинско образование и студентски въпроси при Вестфалския Вилхелмов университет, Мюнстер, Германия, представя реформата в медицинското образование / Мюнстерски модел/. В учебния план за специалността „медицина“ е въведена новата дисциплина „неврохирургия“; преподаването по чужди езици става под формата на избираеми дисциплини с цел интензивно обучение; изграден е нов уеб-сайт за Медицинския факултет и отделните му звена – катедри и клинични центрове и в реално време може да се получи достъп

За периода 2001-2006 г. са приети с конкурсен изпит и са дипломирани студенти както следва:

Учебна година	Общ брой студенти	Приети		Дипломирани	
		брой	% от общ брой	брой	% от общ брой
2001/02	893	125	14,00	180	20,16
2002/03	843	133	15,78	131	15,54
2003/04	891	130	14,59	125	14,02
2004/05	931	130	13,96	127	13,64
2005/06	911	120	13,17	115	12,62
Общо	4469	638	-	678	-

ООН обявява 2004 г. за Международна година на инвалида и МФ пръв откликна на Европейските изисквания за осигуряване на комплексна медицинска и социална рехабилитация на хората с увреждания. За целта от учебната 2004/05 г. се разкрива нова специалност “Медицински рехабилитатор ерготерапевт” с образователно-квалификационна степен “бакалавър”.

От 2000/01 г. Учебният отдел на факултета работи с компютърната програма “Информационна система – студенти” при административното обслужване на студентите. Създадена е и информационната система “МУС – ПОРТАЛ”, която

до учебната програма; създадена е електронна социална мрежа за всички студенти, преподаватели и администрация на МФ – платформа с функции като електронна поща, блог, личен уеб-сайт, работа в групи по интереси, live messenger и др.; създадена е първата в България анкетна система (Lumina) – българска и английска версия с оглед постигане на реална обратна връзка между студенти, преподаватели и деканат, налище е график с лекции и упражнения в профила на всеки студент, извършва се анкета с оценки, мнения, справки и форум за всяка лекция, упражнение, цикъл; през 2011 г. се подготвя задължителното въвежда-

Церемония по дипломирането на Витупк 2008, проведена на 5 декември 2008 година в Националния дворец на културата

не на системата и обвързването ѝ със семестърните заверки; реализиран е проект за комуникационен център на МФ и цялостно обновяване на компютърната мрежа на деканата, конвертирани са студентските бази данни, изградени се сървъри за студентската база данни, за анкетната система и за социалната мрежа, ускорено е многократно издаването на академични справки; от 2010 г. ежегодно се провежда среща със студенти от 5 и 6-ти курс на тема "Новозавършващият лекар: възможности за реализация в България" с оглед създаване на реален контакт между студентите и работодателите на пазара на медицински услуги; обновена е изцяло компютърната зала в ПУЦ с 10 работни станции, мултимедиен проектор и работно място за инструктора.

От създаването си през 1917 г. до Втората световна война Софийският медицински факултет приема за обучение ежегодно по около 100 студенти. През военните години техният брой нараства до 250 души, а в следвоенните 1945-1947 г. във факултета са приети над 5000 демобилизирани военнослужещи (т. нар. „cursus magnus“). През следващите години броят на новоприеманите студенти се движи между 400 и 500 души, а след 1990 г. спада на около 200-300 души. През 1994/95 г. във факултета се обучават 1907 български и 942 чуждестранни, през 1995/96 – съответно 1645 и 963, през 1996/97 – 1380 и 893, през 2010/2011 – 1246 и 708, през 2011/2012 – 2251 и 1017, през 2016/2017 – 1556 и 1824. За сравнение през 1951/52 година обучаваните студенти са 4227 и през 1985/86 – 3469. **От създаването на факултета до 2017 година са дипломирани 39 503 лекари, от които 2966 чужденци от над 80 страни.**

Студентското обучение се осъществява по осъвременен план и завършва с образователната степен „магистър“, а следдипломното обучение се про-

вежда по 52 основни и профилни медицински специалности.

Медицинският факултет организира и провежда продължителната **квалификация на специалисти с висше образование** в системата на здравеопазването при условия и ред, определени в договори с базите за следдипломно обучение по единни учебни програми. Тези бази са 15 държавни университетски болници, които са водещи в страната в разработването и прилагането на световно признати методи-

ки на изследване и терапия в различните области на медицината. За целта ежегодно се изготвя и утвърждава План-разписание с тематични курсове и индивидуално обучение и се изпраща до лечебните заведения в страната.

През 2015 година са проведени над 60 основни и над 400 тематични курсове за специализация с общо 4362 специализанти.

Съвременните тенденции в науката и здравеопазването, както и интегрирането ни в европейските структури, определят стратегията за развитие на **научната дейност** на Медицински факултет. Последната е насочена към развитие на българската медицинска наука и утвърждаване на МФ като научно-изследователски център на европейско ниво, подпомагане въвеждането на базирано на новите научни знания медицинско образование, провеждане на научни изследвания, необходими за адекватното осъществяване на лечебно-медицинската дейност в България, създаване и развитие на млади научно-преподавателски кадри чрез създаване на благоприятни условия за разработване и защита на докторски дисертации, популяризиране на постигнатите научни резултати и учредяване на награди за научни постижения.

I. ЛЯТНА УЧЕБНА ПРАКТИКА

- след II семестър - 15 календарни дни

- след IV семестър - 15 календарни дни

- след VI семестър - 15 календарни дни

ОБЩО УЧЕБНА ПРАКТИКА

След I, II и III курс - 45 дни по 8 часа = 360 часа

II. КЛИНИЧНА ПРАКТИКА И ПРЕДДИПЛОМЕН СТАЖ

IV и V курс и VI курс (по модулната система)

90 седмици + 1 ден по 5 работни дни - 451 работни дни

Учебен план по специалност „Медицина“
ОКС „магистър“ за 6 г. обучение /2005-2006/

Дисциплини	изпити в семестър	часове			семестри					
		всичко	лекции	упражн.	I	II	III	IV	V	VI
1. Биология	II	180	90	90	3/3	3/3	-	-	-	-
2. Физика	II	120	60	60	2/2	2/2	-	-	-	-
3. Химия	II	120	60	60	2/2	2/2	-	-	-	-
4. Латински език с медицинска терминология	т. о. - II	60	-	60	0/2	0/2	-	-	-	-
5. Анатомия и хистология	IV	375	165	210	2/2	3/5	3/5	3/2	-	-
6. Цитология	I	90	45	45	3/3	-	-	-	-	-
7. Биофизика	III	75	30	45	-	-	2/3	-	-	-
8. Биохимия	IV	210	120	90	-	-	4/3	4/3	-	-
9. Физиология	IV	225	105	120	-	-	3/4	4/4	-	-
10. Медицинска информатика и биостатистика	т.о. - III	45	15	30	-	-	1/2	-	-	-
11. Социална медицина	-	45	30	15	-	-	-	2/1	-	-
12. Медицинска етика	т.о. - II	30	15	15	1/1	-	-	-	-	-
13. Чужд език	т.о. - IV	120	-	120	0/2	0/2	0/2	0/2	-	-
13.1. Български език за чуждестранни студенти	т.о. - II	120	-	120	0/4	0/4	-	-	-	-
14. Студентски спорт	Усп. заверил - III	90	-	90	0/2	0/2	0/2	-	-	-
15. Обща медицина*	т.о. - IV	30	15	15	-	-	-	-	-	-
16. Социална медицина	V	105	60	45	-	-	-	2/1	2/2	-
17. Микробиология	V	150	60	90	-	-	-	2/3	2/3	-
18. Медицина на бедствените ситуации	т.о. - V	45	15	30	-	-	-	-	1/2	-
19. Медицинска генетика	V	60	30	30	-	-	-	-	2/2	-
20. Патофизиология	VI	120	60	60	-	-	-	-	2/2	2/2
21. Фармакология	VI	165	75	90	-	-	-	-	3/3	2/3
22. Обща патология	VI	105	45	60	-	-	-	-	2/2	1/2
Общо часове по предклиника		2 520	1 065	1 455						
23. Пропедевтика на вътрешните болести	VI	240	60	180	-	-	-	-	2/6	2/6
24. Обща и оперативна хирургия	VI	165	60	105	-	-	-	-	2/3	2/4
25. Образна диагностика и лъчелечение	IV к	100	30	70	Цикъл					
26. Оториноларингология	IV к	80	30	50	Цикъл					
27. Хигиена, екология и професионални заболявания	IV к	150	45	105	Цикъл					
28. Офталмология	IV к	70	30	40	Цикъл					
29. Неврология	IV к	120	60	60	Цикъл					
30. Клинична патология	IV к	105	45	60	Цикъл					
31. Клинична фармакология	т.о. V к	60	30	30	Цикъл					
32. Акушерство и гинекология	V к	200	60	140	Цикъл					
33. Дерматология и венерология	V к	90	45	45	Цикъл					
34. Психиатрия	VI к	75	45	30	Цикъл					
35. Вътрешни болести и терапия	V к	510	150	360	Цикъл IV и V к.					
- клинична лаборатория	т.о.V к.	60	30	30	Цикъл					
- клинична имунология	т.о.V к.	30	15	15	Цикъл					
Общо за т. 35		600	195	405						
36. Хирургия	V к	270	90	180	Цикъл IV и V к.					
37. Ортопедия и травматология	V к	90	30	60	Цикъл					
38. Урология	т.о.VI к	45	15	30	Цикъл					
39. Анестезиология и интензивно лечение	т.о.VI к	75	30	45	Цикъл					
40. Педиатрия	V к	210	90	120	Цикъл					
41. Физиотерапия и рехабилитация	т.о. VIк	45	15	30	Цикъл					
42. Епидемиология	VI к	60	30	30	Цикъл					
43. Инфекциозни болести	VI к	60	30	30	Цикъл					
44. Медицинска паразитология и тропически бол.	VI к	30	15	15	Цикъл					
45. Съдебна медицина и деонтология	VI к	75	30	45	Цикъл					
Общо часове по пропедевтика и клиника		3015	1110	1905						

451 работни дни по 2 часа - 902 часа = 113 дни
- VI курс - преддипломен стаж
220 календарни дни по 8 часа - 1760 часа
ОБЩО клинична практика и преддипломен стаж
-2662 часа

III. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПРЕДДИПЛОМНИЯ СТАЖ (В КАЛЕНДАРНИ ДНИ)

Вътрешни болести - 30 дни
Хирургия - 30 дни
Акушерство и гинекология - 30 дни
Педиатрия - 30 дни
Хигиена, инфекциозни болести, епидемиология и социална медицина - 35 дни
Обща медицина - 15 дни
- 170 дни
Изпитни сесии - 50 дни

ОБЩО 220 дни

Факултативен стаж* - 10 дни

Държавните изпити се полагат след всеки проведен стаж.

Преддипломният стаж по обща медицина се провежда без полагане на държавен изпит (успешно заверил).

* Неврология, рентгенология, оториноларингология, офталмология, дерматология и венерология, психиатрия, физиотерапия и рехабилитация, урология, анестезиология и интензивно лечение, ортопедия и травматология.

Основните звена за развитие на научно-изследователската дейност са катедрите и клиничните центрове на МФ, в които се провеждат:

1. Научни изследвания, подбрани чрез прилагане механизмите на свободна конкуренция и експертна оценка (конкурси), подчинени на национални и ведомствени здравни и научни приоритети и финансирани целево от Националния съвет „Научни изследвания“ (НС „НИ“), фонд „Млади учени“ на МОН и със средства на МУ - София - бюджетни и собствени приходи.

2. Научни изследвания, финансирани от Европейската комисия, по програмите Леонардо да Винчи, Сократ, SEEPUS и по IV, V и VI Рамкови програми за научни изследвания, технологично развитие и демонстрационни дейности.

3. Научни изследвания, провеждани от кадри и екипи на МФ - София по пътя на сътрудничеството с други научни организации и университети в България и в чужбина.

През 2001-2006 г. броят на проведените научни изследвания, въз основа на проекти, финансира-

ни от МОН, от Медицински университет или съвместни проекти с други научни организации в България по 334 проекта. Преподавателите и специалистите от МФ са участвали и участват в над 24 проекта, финансирани по рамковите програми за научни изследвания на ЕС. Един от най-значимите по Шеста рамкова програма в направление „Геномика“ е инфраструктурният проект на стойност 1 млн. евро за създаване на Център по молекулярна медицина, открит през 2006 г. По образователните програми Сократес, Леонардо да Винчи и други е осъществена мобилност на значителен брой студенти, докторанти и преподаватели. В 58 научни проекти, финансирани от Международни организации извън ЕС, са участвали повече от 400 преподаватели. Това са проекти, финансирани от НАТО, Световната банка, Асоциация на франкофонските страни, научно-изследователски институти и университети от САЩ, Япония, Индия и други.

Резултатите от научно-изследователската дейност на преподавателския състав, докторантите и студентите се публикуват в реномирани български и чуждестранни научни списания и се докладват на национални и световни научни форуми. През 2001-2006 г. броят на реалните научни публикации е 6728, от тях 1555 са в чуждестранни списания, а 44% от тези публикации са в списания с импакт-фактор. Участието на преподавателите в конгреси и конференции у нас и в чужбина е, съответно, 5071 и 2374, а броят на издадените монографии, учебници и ръководства е 569.

Средногодишно реалните публикации на преподавателите от МФ за периода 2007-2009 г. са 1092, от които 81 самостоятелни и 380 в съавторство в български реферирани списания, 7 самостоятелни и 208 в съавторство в чуждестранни реферирани списания, 214 доклади на конференции, отпечатани в пълен текст в страната и чужбина, 132 монографии и глави от книги, 861 цитирания, 138 рецензии, 196 участия на преподавателите и учените в редколегии на научни списания у нас и в чужбина, 46 получени национални и/или международни научни награди, 9 броя подадени заявки за защита на интелектуална собственост и издадени защитни документи към български и международни организации и 6 свидетелства за интелектуална собственост, поддържани за периода на оценяване.

Преподавателите, докторантите и студентите от МФ за периода 2008-2010 г. са работили в над 100 проекта по Шеста и Седма рамкова програми на ЕС, по други европейски и извъневропейски програми, по проекти на фармацевтични фирми, по проекти на МФ „Научни изследвания“, по проекти с други университети и на Съвета по медицински науки на МУ-София.

Клиника по образна диагностика към УМБАЛ „Александровска“, 2011 г.

На основата на активната научно-изследователска дейност, постиженията и традициите МФ подготвя студенти и **докторанти** със знания, компетентности, умения и нагласи в съответствие с европейските стандарти за университетско медицинско образование. През 2002-2007 г. в катедрите и клиничните центрове на МФ са зачислени и обучавани 378 докторанти. Успешно са защитени 156 дисертационни труда, като за 119 от тях е получена научната и образователна степен „доктор“, а за 37 - „доктор на науките“. През 2008 г. обучаваните са 224, през 2009 - 205, през 2010 - 198, 2011 - 189, през 2012 - 324 и през 2017 г. - 242 по повече от 50 научни специалности в областта на медицината и биологията.

Наред с учебната научно-изследователската дейност е предпоставка факултетът и МУ-София да бъдат класирани ежегодно на водещо място сред медицинските факултети и университети в страната в Рейтинговата система на университетите от началото на нейното въвеждане през 2012 г. в страната.

За стимулиране на професионалната и творческа активност на преподавателите, докторантите и студентите през 2001 г. Медицински факултет - София учредява ежегодни награди за значителни приноси в научната и преподавателската дейност в областта на фундаменталните науки - на името на акад. Димитър Ораховац, хирургията - на името на проф. Парашкев Стоя-

нов, терапията - на името на проф. Константин Чилов, за млад учен до 35 години - на името на проф. Асен Хаджиолов. През 2002 г. се учреди още една награда за цялостна преподавателска и научна дейност на името на проф. Стоян Киркович, а през 2003 г. - и студентска награда за научна дейност на името на проф. Асен Златаров.

Носители на наградата за фундаментални науки по години са професор Иво Кременски (2001), професор Владимир Овчаров (2002), професор Иван Митов (2003), доцент Драга Тончева (2004), професор Ваньо Митев (2005), доцент Людмила Боянова (2006), доцент Радослав Гърчев (2007), професор Надка Бояджиева (2008), доцент Лъчезар Сурчев (2009), про-

фесор Николай Лазаров (2010), за 2011 г. не е присъдена награда, доцент Румяна Марковска (2012), доцент Таня Стратева (2013), няма (2014), доцент Радка Кънева (2015), проф. Бойчо Ланджов (2017).

Носители на наградата за хирургични науки по години са професор Станислав Баев (2001), професор Иван Ценев (2002), професор Петър Панчев (2003), професор Борислав Владимиров (2004), професор Илко Карагъзов (2005), доцент Димитър Трифонов (2006) и професор Николай Яръмов (2007), академик Петя Василева (2008), професор Чавдар Славов (2009),

Катедра по анестезиология и интензивно лечение

професор Виолета Димитрова (2010), доцент Ива Петкова (2011), проф. Панайот Танчев (2012), професор Георги Тодоров (2013), доцент Атанас Йонков

(2014), доцент Костадин Ангелов (2015), проф. Пламен Кинов (2017).

Носители на наградата за терапевтични науки по години са професор Ивайло Търнев и доцент Снежина Василева (2001), д-р Любка Митева (2002), доцент Лъчезар Трайков (2003), д-р Михаил Боянов (2004), професор Иван Миланов (2005), доцент Пенка Переновска (2006) и доцент

Здравко Каменов (2007), доцент Силвия Чернинкова (2008), професор Вихра Миланова (2009), професор Симеон Стойнев (2010), професор Ирена Костадинова и доцент Венета Божинова (2011), професор Татяна Хаджиева (2012), професор Златимир Коларов (2013), професор Борислав Владимиров (2014), професор Огнян Колев и професор Цветалина Танкова (2015), проф. Борис Богов (2017).

Носители на наградата за млад учен по години са Албена Йорданова (2001), д-р Янко Янков и д-р Десислава Богданова (2002), Мария Праскова (2003), д-р Велина Гергелчева (2004), д-р Борян Бужов и д-р Боряна Захаријева (2005), д-р Иванка Димова (2006), д-р Доброслав Кюркчиев и д-р Мила Дончева (2007), д-р Лазар Желев (2008), д-р Виолета Михайлова (2009), д-р Георги Георгиев (2010), д-р Шима Мехрабиан (2011), д-р Васил Папанчев (2012), д-р Антоанета Гатева и д-р Пламен Димитров (2013), д-р Теодора Чамова (2014), ас. д-р Руска Шумналиева (2015), ас. д-р Румяна Димова-Драганова и ас. д-р Елена Арабаджиева.

Носители на наградата за цялостна преподавателска и научна дейност по години са професор Здравко Киряков (2002), професор Камен Узунов (2003), професор Веселин Танев (2004), доцент Кирил Праматаров (2005), доцент Берислава Десева (2006) и професор Захарий Кръстев (2007), професор Параскева Стаменова (2008), професор Иван Смилов (2009), професор Елисавета Наумова (2010), доцент Пенка Переновска (2011), професор Ангел Димитров (2012), професор Сабина Захаријева (2013), професор Илия Ватев (2014), професор Виктор Златков (2015), няма (2017).

Носители на студентската награда по години са Емануил Найденов и Васил Папанчев (2003), Цвета Иванов (2004), Юлиян Борисов (2005), Делян Фердинантов (2006) и Георги Георгиев (2007), Лили Лалева и Тома Спириев (2008), Тодор Мирославов По-

Лабораторен блок и клинична фармакология към УМБАЛ „Александровска“, 2008 г.

пов (2009), Камелия Станоева (2010), Роксана Минчева и Валерия Матеева (2011), Мартина Трайкова и Деян Попов (2012), Радислав Наков и Никола Томов (2013), Кирил Сурчев и Александър Стратиев (2014), Димитър Пенчев и Алекса Андонов (2015), Виктория Георгиева (2017).

От 2014 г. - НАГРАДА „PROFESSOR EMERITUS“ по слу-

чай 90 години житейски и професионален път се присъжда на ПРОФ. Д-Р ПЕТКО ЕМАНУИЛОВ ПЕТКОВ, дмн (2014).

От 2015 г. - НАГРАДА „ПРОФ. Д-Р ИВАН МИТЕВ“ за научни постижения в областта на педиатрията на професор Лилия Пенева (2015).

В **международното сътрудничество**, което е значително оживено през последните години, участват преподаватели и студенти. Преподавателите се включват в изследвания по проекти от Рамковата и други значими програми на Европейския съюз. Дългогодишна практика е сключването на двустранни договори между сродни образователно-научни звена. Въз основа на тях се сформират съвместни изследователски екипи за разработване на значими теми. Докторанти провеждат част от изследванията си в чуждестранни университети. Чуждестранни учени и преподаватели гостуват на лекционната катедра на факултета, а български преподаватели гастролират с успех в чужбина.

Преподаватели и изследователи от Медицинския факултет (от катедрите по химия и биохимия, генетика, неврология, патофизиология, инфекциозни болести, клинична лаборатория и имунология, физиология и др.) работят в международни колективи с учени от цял свят (Великобритания, Германия, Франция, Белгия, Италия, Швеция, Финландия, Полша, Унгария, Словакия, Швейцария, САЩ, Япония, Канада, Китай и др.).

Медицинският факултет има двустранни дългогодишни и активни контакти с Университет Париж 5 и Париж 6, Свободен университет в Брюксел, Университета в Антверпен, Университета в Безансон, Фридрих Бауер институт към Лудвиг-Максимилиан университета в Мюнхен, Университета в Маастрихт, Университета в Кардиф, Университета на Западна Австралия, Университета в Нотингам и Хелзинки и други.

След 2008 г. Медицинският факултет членува в 6 международни организации – Association for Medical Education in Europe (AMEE), Association for the Study of Medical Education (ASME), Association of the Medical Schools in Europe (AMSE), International Association of Medical Science Educators (IAMSE), Alliance for Continued Medical Education, ECTS MA – обмяна на студенти в страните от ЕС, Норвегия и Швейцария, и в един международен проект (MEDINE 2) за оценка и цялостно развитие на медицинското образование в Европейското икономическо пространство

Водещи изследователи в най-значимите проекти с международно участие са проф. В. Митев, проф. И. Търнев, проф. Е. Наумова, проф. Д. Свиначков, проф. Др. Тончева, проф. С. Захаријева, проф. Н. Бояджиева, доц. В. Гергелчева, доц. А. Савов, проф. В. Миланова, проф. К. Вутова, доц. Ил. Ватев и други.

През последните години преподавателите от Медицинския факултет средногодишно имат 500 публикации в български и 350 – в чуждестранни списания, над 400 доклада пред научни форуми, над 100 монографии и над 15 изобретения и патенти.

Студентите имат своя организация (**Асоциация на студентите-медици в България**), която е пълноправен член на Международната федерация на дружествата на студентите-медици и осъществява дейности в няколко направления: участие в програмата за международен клиничен обмен на студенти чрез договори за такъв обмен с повече от 15 страни (Германия, Италия, Испания, Холандия, Русия, Бразилия, Израел, Египет и др.), осигуряване на участие на над 300 студенти в програмата за научен обмен с тези страни, обмен на научна литература и учебници, поддържане на база данни с програмите за медицинско образование в различни страни и университети в света. На студентите е осигурен достъп до студентски обществения, студентски стол, медицинска библиотека, компютърни зали, вкл. работа в Интернет, възможности за спортуване и организирани ваканции в морски и планински курорти. Студентите от Медицинския факултет поддържат

интензивна мобилност, за каквато се настоява и в Болонския процес. Европейската образователна програма Еразмус предоставя всяка година възможност на много студенти, владеещи английски, немски или френски език да провеждат част от клиничните практики в реномирани университетски болници на европейски държави. Проведените занятия и взетите след тях изпити в съответната чуждестранна катедра се регистрират чрез съответен брой точки по кредитната система. В рамките на Програмата Еразмус студенти от Германия, Франция, Полша и Турция също провеждат клинични стажове в катедрите на факултета. Фондацията Lions Club Wien – Europe предоставя всяка година едномесечна стипендия на студенти, владеещи немски език, за да участ-

АСМБ организира през 2017 г. 16-ти международен конгрес на студентите-медици в София

ват в летни клинични практики в австрийски университетски клиники във Виена, Грац и Инсбрук. Студентите участват редом с преподавателите в международни екипи, извършващи медицински изследвания, резултатите от които намират място в реномирани научни периодични издания. Студентите развиват международно сътрудничество и

в системата на национални и международни младежки организации. Асоциацията организира ежегоден международен конгрес по медицински науки за студенти и млади лекари (ICMS) със стотици участници от цял свят (през 2015 г. те са 417). Студентите от МУ-София участват и в международни научни конгреси в чужбина: през 2015 г. 13 души изнасят доклади в Холандия, Полша, Англия, Австрия, Италия, Малта и Турция; същата година 55 студенти участват в международния научен и професионален обмен.

От 2016 г. декан на факултета е чл.-кор. проф. Иван Митов.

Той е роден в София, завършва медицина в МА-София /1975/, работи като научен сътрудник в Института по микробиология при БАН /1977-1979/, асистент /1979/, доцент, професор /2006/ и ръководител на Катедрата по микробиология в МУ-София /от 2000 г./, зам.-декан /2008-2016/ и декан на Медицинския факултет /от 2016 г./. Той специа-

лизира по микробиология и имунология в БАН и МА-София /1977-1981/ и в Макс Планк институт във Фрайбург, Германия /1985,1992, 1995/. Проф. Митов е доктор по медицина /1987/, доктор на медицинските науки /1992/ и чл.-кор. на БАН/.

Преподава микробиология на студенти и специализанти в МУ-София на български и английски език и е научен ръководител на дипломанти, специализанти и докторанти. Автор е на над 230 научни публикации /от тях 95 в международни издания/, на 6 учебника и монографии с импакт фактор над 230 и с над 1700 цитирания и на 11 изобретения и патенти. Председател е на Българското дружество по медицинска микробиология, член е на научни съвети и комитети, на факултетния и Академичния съвет на МФ и МУ-София, на Съюза на учените в България, на Международното дружество по ендотоксини, на Европейското дружество по клинична микробиология и инфекциозни болести и други. Носител е на Наградата „Златен Хипократ“ на МА-София /1974/ , на наградата на МФ при МУ-София за значими приноси в научната и преподавателската дейност в областта на фундаменталните науки /2003/ и други.

Като отчита устойчивото развитие и стабилните резултати при осъществяване на качествено висше медицинско образование, наличните висококвалифицирани преподаватели, достатъчната научно-техническа и информационна база и растящото търсене на училището от български и чуждетранни кандидат-студенти, в годината на 100-я юбилей на Медицинския факултет ръководството му прави предложение през НАОА за повишаване на капацитета за обучение на студенти по медицина от 3300 на 3700 души.

Към 2015-2016 г. структурата на факултета включва следните катедри и клинични центрове*:

КАТЕДРА ПО БИОЛОГИЯ : проф. Методи Попов (1924-1954), проф. Радой Попиванов (1954-74), проф. Ботьо Ботев (1974 - 1982), проф. Людмил Након (1982-1999), доц. Илия Ватев (1999-2012), проф. Димитрина Димитрова-Диканарова (от 2012 г.).

* В миналото към факултета е имало и други структури като Катедра 22 (Катедра по медико-санитарна защита, Катедра по медицина на бедствените ситуации) /1947-1992/, Катедра по оперативна хирургия с топографска анатомия /1952-1972/, Катедра по болнична хирургия /1951-1972/, Катедра по гръдна хирургия /1972-1991/ и др.

Чл.-кор. проф. д-р Иван Митов
(декан от 2016 г.)

КАТЕДРА ПО АКУШЕРСТВО И ГИНЕКОЛОГИЯ: акад. Георгий Ермолаевич Рейн (1920-1925), проф. Димитър Стаматов (1925-1942), проф. Иван Иванов (1942-1951), проф. Георги Бояджиев (1951- 1955), проф. Георги Тошев(1955-1958), проф. Илия Щърка-

лев (1958-1977), проф. Георги Стоименов (1977-1980), проф. Божил Василев (1980-1981), проф. Евтимия Светославова (1981-1984), проф. Кирил Мирков (1984-1987), проф. Атанас Атанасов (1988-1989), проф. Илко Карагъзов (1989-1999), проф. Ангел Димитров (2000-2011), проф. Асен Николов (от 2012 г.)

КАТЕДРА ПО АНАТОМИЯ И ХИСТОЛОГИЯ: проф. Владимир Воробъев (1920 - 1921), доц. Михаил Минев (1921,1933-1935), проф. Илья Шапшал (1923-1933), проф. Асен Хаджиолов (1935-1945), проф. Димитър Каданов (1945 - 1965), проф. Георги Гълъбов (1965-1982), проф. Кирил Ичев (1982-1990), проф. Васил Василев (1992-1993), проф. Владимир Овчаров (1990-2008), проф. Димка Хинова-Палова (от 2008 г.).

КАТЕДРА ПО АНЕСТЕЗИОЛОГИЯ И ИНТЕНЗИВНО ЛЕЧЕНИЕ : проф. Емил Стоянов (1972-1990), проф. Стоян Саев (1990-1992), проф. Иван Смилов (1992- 2008), проф. Силви Георгиев (от 2008 г.).

КАТЕДРА ПО ВЪТРЕШНИ БОЛЕСТИ : проф. Васил Моллов (1918-1938), проф. Константин Чилов (1940-1955), проф. Михаил Рашев (1956-1972), проф. Атанас Малеев (1972 - 1976), проф. Александър Попов (1976-1981), проф. Асен Цанев (1981 - 1989), проф. Иван Груев (1990 - 1994), проф. Ана Еленкова (1994-1999), проф. Захари Кръстев (1999-2008), проф. Людмила Матева (2008-2012), проф. Здравко Каменов (от 2012 г.).

КАТЕДРА ПО ОБРАЗНА ДИАГНОСТИКА: проф. Андрея Сахатчиев (1940 - 1947), проф. Ангел Николаев (1948-1966), проф. Борис Бърлиев (1972 - 1976) проф. Георги Хаджидеков (1976-1977), проф. Борис Ботев (1977-1981), след 1981 г. - проф. Личо Величков, проф. Милчо Лесев, проф. Ангел Томов, проф. Васил Хаджидеков (от 2000 г.).

КАТЕДРА ПО КЛИНИЧНА ФАРМАКОЛОГИЯ И ТЕРАПИЯ: Никола Беловеждов (1982 - 1984), проф. Витан Влахов (1984-2000), проф. Нина Бакрачева (2000-2008), доц. Емил Гачев (от 2008 г.).

КАТЕДРА ПО ИНФЕКЦИОЗНИ БОЛЕСТИ, ПАРАЗИТОЛОГИЯ И ТРОПИЧЕСКА МЕДИЦИНА: проф. Иван Танев (1947 - 1950, 1961-1962), проф.

Петър Вербев (1950-1961), проф. Иван Киров (1962 - 1976), проф. Михаил Радев (1976 - 1992), проф. Иван Диков (1992 - 1993), проф. Пенчо Драганов (1993-1999), проф. Майда Тихолова (1999 - 2016), доц. д-р Атанас Мангъргов (от 2016 г.).

КАТЕДРА ПО ОБЩА И КЛИНИЧНА ПАТОЛОГИЯ: проф. Сергей Абрамов /1920-1925/, проф. Димитрий Крилов /1925-1934/, проф. Анастас Клисуров /1934-1944/, проф. Боян Кърджиев /1946-1965/, проф. Георги Михайлов /1965-1974/, проф. Иван Горанов /1974-1976/, проф. Сивчо Сивчев /1976-1979/, проф. Мария Златева /1979-1989/, проф. Пею Узунов /1989-1990/, проф. Иван Вълков /1990-1995/, проф. Иван Михайлов /1995-2008/, проф. Светлана Христова /от 2008 г./.

КАТЕДРА ПО ОБЩА И ОПЕРАТИВНА ХИРУРГИЯ: проф. Георги Капитанов /1942-1965/, проф. Марин Петров /1965-1970/, проф. Ганчо Ганчев /1970-1979/, проф. Карл Енев /1980-1985/, проф. Георги Милков /1985-1989/, проф. Радослав Гайдарски /1990-1993, 1995-1999/, доц. Венко Младенов /1993-1995/, проф. Виолета Димитрова /от 2000 г./.

КАТЕДРА ПО ОБЩА МЕДИЦИНА: доц. Стоян Чакъргов /1997-2008/, доц. Николай Петков /2008-2012/, доц. Арман Постаджиян /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО ПРОПЕДЕВТИКА НА ВЪТРЕШНИТЕ БОЛЕСТИ: проф. Стоян Киркович /1920-1947/, проф. Иван Йонков /1947-1965/, проф. Радол Цолов /1965-1972/, проф. Александър Станчев /1972-1977/, проф. Константин Койчев /1977-1984/, проф. Добри Добрев /1984-1988/, проф. Христо Маринов /1988-1991/, проф. Чудомир Начев /1991-1999/, проф. Константин Чернев /1999-2012/, проф. Огнян Георгиев /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО ОРТОПЕДИЯ И ТРАВМАТОЛОГИЯ: проф. Бойчо Бойчев /1951-1968/, проф. Янаки Холевич /1967-1979/, проф. Александър Герчев /1979-1983/, проф. Иван Матев /1983-1987/, проф. Димитър Джеров /1987-2000/, проф. Петър Тивчев /2000-2008/, проф. Николай Милев /от 2008 г./, доц. Христо Георгиев /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО МЕДИЦИНСКА МИКРОБИОЛОГИЯ: проф. Владимир Марков /1921-1958/, проф. Светослав Бърдаров /1958-1972/, проф. Герго Митов /1972-1988/, проф. Юри Тягуненко /1988-1991/, доц. Юлиана Дончева /1991-1999/, чл.-кор. проф. Иван Митов /от 1999 г./.

КАТЕДРА ПО ПСИХИАТРИЯ: проф. Николай Попов /1920-1934/, проф. Никола Кръстников /1934-1936/, проф. Андрея Сахатчиев /вр.и.д. 1936-1940/, проф. Ангел Пенчев /1941-1944/, проф. Любен Попов /вр.и.д. 1944-1946/, проф. Георги Узунов /1946-1952, 1952-1967/, след 1968 г. - проф. Иван Темков, проф. Коста Заимов, проф. Христо Христозов, проф. Владимир Иванов, проф. Меглена Ачкова, доц. Тома Томов, проф. Вихра Миланова /от 2008 г./.

КАТЕДРА ПО НЕВРОЛОГИЯ: проф. Николай Попов /1920-1934/, проф. Никола Кръстников /1934-1936/, проф. Андрея Сахатчиев /вр.и.д. 1936-1940/, проф. Ангел Пенчев /1941-1944/, проф. Любен Попов /вр.и.д. 1944-1946/, проф. Георги Узунов /1946-1952, 1952-1956/, проф. Сашо Божинов /1956-1972, 1975-1977, 1979-1980/, проф. Георги Настев /1972-1975/, проф. Иван Георгиев /1978-1982/, проф. Борислав Йорданов /1982-1984/, проф. Харалан Хараланов /1984-1989/, проф. Димитър Хаджиев /1989-1990/, проф. Людмил Мавлов /1990-2000/, проф. Пенко Шотеков /2000-2008/, чл.-кор. проф. Лъчезар Трайков /от 2008 г./.

КАТЕДРА ПО НЕВРОХИРУРГИЯ: проф. Филип Филипов (1952-1971), проф. Петър Петров (1972-1979), проф. Любомир Карагъзов (1980-1986), проф. Адруш Къркеселян (1986-1999), проф. Кирил Романски (2000-2007), проф. Венцеслав Бусарски (2008-2012) и проф. Марин Маринов (2012-2016), доц. Асен Бусарски (от 2016 г.).

КАТЕДРА ПО ПЕДИАТРИЯ: доц. Христо Павлович /1918-1920/, проф. Стефан Ватев /1920-1936/, проф. Никола Дабовски /1936-1944/, проф. Любен Рачев /1945-1970/, проф. Лора Бакалова /1970-1976/, проф. Шимон Ниньо /1976-1990/, проф. Драган Бобев /1990-2000/, доц. Илия Калев /2000-2008/, доц. Мариана Маринова /2008-2012/, проф. Иван Литвиненко /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО МЕДИЦИНСКА ГЕНЕТИКА: проф. Мария Цонева /1971-1989/, проф. Стоян Лалчев /1989-2000/, проф. Драга Тончева /от 2000 г./.

КАТЕДРА ПО ОЧНИ БОЛЕСТИ: проф. Константин Пашев /1918-1941/, доц. Данаил Данаилов /1951-1958/, проф. Евгени Живков /1958-1970/, доц. Роза Големинова /1970-1971/, проф. Стоимен Дъбов /1971-1972, 1978-1990/, проф. Иван Василев /1972-1977/, проф. Искра Маждракова /1990-1991/, проф. Веселин Танев /1991-1992/, проф. Православа Гугучкова /1992-1999/, доц. Геновева Алексиева /1999-2008/, проф. Ива Петкова /от 2008 г./.

КАТЕДРА ПО СЪРДЕЧНО-СЪДОВА ХИРУРГИЯ: проф. Димитър Димитров /1961-1972/, проф. Чавдар Драгойчев /1972-1986/, проф. Александър Чирков /1986-2000/, проф. Генчо Начев /от 2000 г./.

КАТЕДРА ПО СЪДЕБНА МЕДИЦИНА И ДЕОНТОЛОГИЯ: проф. Атанас Теодоров /1919-1939/, проф. Иван Москов /1939-1952/, проф. Марко Марков /1953-1965/, проф. Георги Михайлов /вр.и.д. 1965-1967/, проф. Ружа Василева /1967-1973/, проф. Иван Попвасилев /1973-1988/, проф. Стойчо Раданов /1988-1993, 1995-2000/, доц. Николай Ненков /1993-1995, 2000-2002/, проф. Севдалин Начев /2002-2008/, проф. Станислав Христов /2008-2016/, доц. Александър Александров /от 2016 г./.

КАТЕДРА ПО ФАРМАКОЛОГИЯ И ТОКСИКОЛОГИЯ: проф. Владимир Алексиев /1920-1948/.

проф. Петър Николов /1948-1963/, проф. Димитър Пасков /1963-1976/, проф. Делчо Желязков /1976-1980/, доц. Георги Фурнаджиев /1980-1983/, проф. Ради Овчаров /1983-1990/, проф. Петко Узунав /1990-1995/, проф. Иван Крушков /1995-2000/, проф. Надка Бояджиева /2000-2016/, доц. Румен Николов /от 2016 г./.

КАТЕДРА ПО УРОЛОГИЯ: проф. Стоян Ламбрев /1961-1973/, проф. Никола Атанасов /1973-1980/, проф. Николай Минков /1980-1982/, проф. Христо Куманов /1982-1989, 1995-1999/, доц. Ламбо Доновски /1989-1993/, проф. Петър Панчев /1993-1995, 1999-2016/, доц. Красимир Янев /от 2016 г./.

КАТЕДРА ПО ХИГИЕНА, МЕДИЦИНСКА ЕКОЛОГИЯ И ХРАНЕНЕ: проф. Тошко Петров /1919-1940/, проф. Любомир Цветков /1941-1964/, проф. Борис Славков /1965-1971/, проф. Борис Янев /1971-1973/, доц. Анна Петрова /1973-1974/, проф. Владимир Бояджиев /1974-1979, 1984-1989/, проф. Мирчо Луканов /1980-1983/, доц. Бисерка Митева /1989/, проф. Димитър Цветков /1990-2000/, проф. Божидар Попов /2000-2998/, проф. Емил Воденичаров /от 2008 г./.

КАТЕДРА ПО МЕДИЦИНСКА ФИЗИКА И БИОФИЗИКА: проф. Николай Карабашев /1947-1975/, проф. Виктор Врански /1975-1980/, проф. Стоил Стоилов /1980-1986/, проф. Стефан Рибаров /1986-2000/, доц. Марин Маринов /2000-2007/, проф. Димитър Михов /2007-2012/, проф. Борис Тенчов /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО ФИЗИКАЛНА МЕДИЦИНА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ: проф. София Кирчева /1952-1962/, проф. Петър Слънчев /1969-1972/, проф. Димитър Костадинов /1972-1980/, след 1980 г. - проф. Й. Гачева, доц. Тодор Кпраев, доц. Майя Рязкова и доц. Марина Дикова, доц. Асен Алексиев /от 2016 г./.

КАТЕДРА ПО ФИЗИОЛОГИЯ: проф. Василий Завялов /1918-1928/, проф. Димитър Ораховац /1928-1958/, проф. Тошо Гоцев /1958-1965/, проф. Начо Начев /1965-1981/, доц. Антон Пенчев /1981-1988/, проф. Боряна Пирьова /1988-1995/, доц. Ангел Логофетов /1995-2008/, проф. Радослав Гърчев /от 2008 г./.

КАТЕДРА ПО ПАТОФИЗИОЛОГИЯ: проф. Стефан Писарев /1950-1967/, проф. Атанас Райнов /1967-1972/, проф. Здравка Кемилева /1972-1984/, проф. Никола Николов /1984-1990/, проф. Емил Янев /1990-1996, 2000-2001/, доц. Иванка Сиракова /1996-2000, 2001-2002, 2004-2008, доц. Здравко Велков /2002/, доц. Ангел Логофетов /2002/, доц. Мария Тодорова /2008-2012/, проф. Александър Стойнев /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО ХИРУРГИЯ: проф. Александър Станишев /1918-1944/, проф. Владимир Томов /1945-1951/, проф. Георги Попов /1952-1966/, проф. Янко Добрев /1966-1977, 1979-1984/, проф. Дими-

тър Маринов /1977-1978/, проф. Станислав Баев /1984-1999/, доц. Димитър Трифонов /2000-2005/, проф. Николай Ярѐмов /2006-2912/, проф. Георги Тодоров /от 2012 г./.

КАТЕДРА ПО МЕДИЦИНСКА ХИМИЯ И БИОХИМИЯ: Катедра по медицинска химия - проф. Александър Спасов /1947-1971/; Катедра по биохимия - проф. Борис Койчев /1947-1967/, проф. Александър Спасов /1967-1970/, проф. Тодор Николов /1970-1972/; обединена Катедра по медицинска химия и биохимия - проф. Досьо Бакалов /1972-1974/, проф. Здравка Кемилева /1974-1975/, проф. Емануил Гачев /1975-1977/, проф. Драгомир Цонев /1977-1986/, проф. Любен Сираков /1986-1997/, акад. проф. Ваньо Митев /от 1999 г./.

КАТЕДРА ПО УШНИ, НОСНИ И ГЪРЛЕНИ БОЛЕСТИ: проф. Иван Кипров /1919-1922/, проф. Стоян Белинов /1923-1940/, проф. Георги Янков /1944-1945, 1947-1968/, проф. Владимир Павлов /1968-1986/, проф. Георги Георгиев /1986-1992, 1995-2000/, проф. Дичо Димов /1992-1995/, проф. Тодор Карчев /2000-2008/, проф. Кунчо Кунев /2008-2010/, проф. Диана Попова /от 2010 г./.

КАТЕДРА ПО ЕПИДЕМИОЛОГИЯ: проф. Петър Вербев /1950-1960/, проф. Евгени Гъбев /1960-1972/, проф. Емил Каменов /1973-1981/, проф. Кольо Кузмов /1981-1984/, проф. Петър Георгиев /1984-1991/, проф. Иван Диков /1992-1993/, проф. Пенчо Драганов /1993-2000, 2002-2008/, проф. Майда Тихолова /2000-2002/, проф. Тодорка Димитрова /2008-2012/, доц. Виктория Дойчева /2012-2016/, доц. Йорданка Митова - Минева /от 2016 г./.

КАТЕДРА ПО ДЕРМАТОЛОГИЯ И ВЕНЕРОЛОГИЯ: проф. Богомил Берон /1923-1936/, проф. Любен Попов /1937-1961/, проф. Петър Попхристов /1961-1970/, проф. Крум Балабанов /1970/, проф. Илия Петков /1970-1975/, проф. Петър Михайлов /1975-1985/, проф. Никола Ботев-Златков /1985-1989/, проф. Асен Дурмишев /1989-1995/, проф. Николай Цанков /1995-2008/, проф. Любомир Странски /2008-2010/, проф. Любка Митева /от 2010 г./.

КАТЕДРА ПО КЛИНИЧНА ЛАБОРАТОРИЯ И ИМУНОЛОГИЯ: проф. Йордан Тодоров /1956-1972/, доц. Маргарита Хлебарова /1972-1973/, проф. Николай Попов /1973-1974/, проф. Дочо Дочев /1976-1991/, проф. Стоян Данев /1991-2000/, проф. Камен Цачев /2000-2016/, проф. Добрин Свиначаров /от 2016 г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО ГАСТРОЕНТЕРОЛОГИЯ: проф. Ташо Ташев /1972-1974/, проф. Христо Браилски /1974-1982/, проф. Аршавир Дереджян /1982-1986/, проф. Лукан Балабански /1986-1992/, проф. Симеон Стойнов /1992-1994/, проф. Антония Мендизова /1995-1999/, проф. Дамян Дямянов /1999-2016/, проф. Борислав Владимиров /от 2016 г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО АЛЕРГОЛОГИЯ: проф. Петър Кирчев /1967-1978/, проф. Георги Костурков /1978-1990/, проф. Жени Милева /1990-2000/, проф. Васил Димитров /2000-2016/, доц. Мария Стаевска /от 2016г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО БЕЛОДРОБНИ БОЛЕСТИ: Катедра по фтизиатрия /1952-1972/, Катедра по пневмология и фтизиатрия /1972-1991/ и Клиничен център по белодробни болести /от 1991 г./ с ръководители проф. Минко Мондешки, проф. Радан Раданов, проф. Петър Добрев, проф. Милко Милчев, проф. Никола Алексиев, проф. Емил Бенов, доц. Денчо Османлиев, доц. Владимир Максимов, проф. Димитър Костадинов /от 2012 г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО НУКЛЕАРНА МЕДИЦИНА, ЛЪЧЕЛЕЧЕНИЕ И МЕДИЦИНСКА ОНКОЛОГИЯ: от 1958 г. с ръководители проф. Атанас Боздуганов, проф. Елена Шейретова, проф. Петър Николов, проф. Стефан Миланов, проф. Христо Млъчков, проф. Николай Пешев и проф. Ирена Костадинова /2008-2016/, проф. Лилия Гочева /от 2016 г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО НЕФРОЛОГИЯ: проф. Георги Маждраков /1966-1972/, проф. Атанас Малеев /1972-1973/, проф. Светозар Разбойников /1974-1975, 1976-1977/, проф. Николай Попов /1975-1976/, проф. Игнат Андреев /1977-1978/, проф. Анжел Аструг /1978-1985/, проф. Георги Стефанов /1985-1990/, проф. Иван Гишков /1990-1999/, доц. Пенчо Симеонов /1999-2012/, проф. Емил Паскалев /от 2012г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО СПЕШНА МЕДИЦИНА: проф. Елена Панева /1988-1989/, проф. Иван Вячки /1989-1992/, проф. М. Харизанов и проф. А. Митов /1992-2000/ и проф. Николай Яръмов /2000-2005/, проф. Асен Гудев /от 2005 г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО ЕНДОКРИНОЛОГИЯ И ГЕРОНТОЛОГИЯ: от 1951 г. ръководители са проф.

Иван Пенчев, проф. Панайот Коларов, проф. Ема Бозаджиева, проф. Драгомир Коев, проф. Боян Лозанов и проф. Сабина Захариева /2000-2016/, проф. Цветалина Танкова /от 2016 г./.

КЛИНИЧЕН ЦЕНТЪР ПО ДИАЛИЗА - проф. З. Киряков /1967-2000/, проф. Здравко Краев /2000-2004/, доц. С. Антонов /2004-2008/, проф. Диана Йонова /2008-2017/.

ЦЕНТЪР ПО ПРОФЕСИОНАЛНИ БОЛЕСТИ: проф. Христо Хаджиолов /1950-1973/, доц. Мария Демирова /1996-1999/, доц. Антон Савов /2000-2004/, проф. Таня Кунева /от 2004 г./.

ЦЕНТЪР ПО ЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ, ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ: Сектор по езиково обучение от 1947 г. с ръководители старши преподаватели Иван Попов, Надежда Цоневска, Аделаида Златарска, Манол Бозвелиев, проф. Кольо Гаргов, Ефросина Атанасова, Анна Иванова, Бистра Дудева, Милена Радева; Сектор по физическо възпитание и спорт /от 1954 г. Катедра по физическо възпитание, спортна медицина и лечебна физкултура и от 2008 г. - център/ с ръководители след 1947 г. Цено Кръчмарски, проф. Борис Славков, проф. Тошо Гоцев, С. Гюмишев, проф. Любен Кротев, доц. Еньо Бояджиев, доц. Иван Тулилов, з.м.с. Петко Пантелеев и м.с. Константин Василев.

Като отчита устойчивото развитие и стабилните резултати при осъществяване на качествено висше медицинско образование, наличните висококвалифицирани преподаватели, достатъчната научно-техническа и информационна база и растящото търсене на училището от български и чуждетранни кандидат-студенти, в годината на 100-я юбилей на Медицинския факултет ръководството му прави предложение през НАОА за повишаване на капацитета за обучение на студенти по медицина от 3300 на 3700 души.

Анатомията е една от основните дисциплини във висички медицински училища в цял свят. Латинска сентенция гласи *In via est in medicina* - няма път в медицината без анатомията. През 1754 г. Tiedemann отбелязва, че „без анатомията лекарят прилича на къртица - рие на тъмно и от неговата дейност остават купчини пръст”. Много хора свързват анатомията само със черепи, скелети дисекции. Така е започнало изучаването на анатомията на човека, така през 320 г. пр. Хр Аристотел сецира маймуни с цел да разбере устройството на човешкото тяло. Съвременната анатомия обхваща изучаването структурата на човека от оплодената яйцеклетка до структурата на мозъка, механизмите на обучението, паметта, поведението т.е. от молекулярно ниво до цялостния организъм. Анатомията е истинско предизвикателство към интелектуалните и физически качества на тези, които я преподават и изучават. Необходими са познания от молекулярното ниво до топографската и клинична анатомия и до образната диагностика. Това е предизвикателството на новото време. Дали сме се справили с това предизвикателство ще отсъдят следващите поколения. Ние сме обърнати с лице към съвременните тенденции в обучението по анатомия като неделима част от медицинското образование. Наша непосредствена задача е да помагаме за получаването на съответните анатомични познания от лекарите. Дори в следдипломните курсове в много европейски университети по редица специалности започват отново в секционната зала.

Проф. Владимир Воробьев

През 2017 г. честваме 100 годишнината на Медицинския факултет при МУ-София. През месец юни 1918 г. са поканени намиращите се в чужбина д-р К. Вайгнер - за редовен професор по анатомия и д-р Н. Попов - за редовен професор по хистология и ембриология. И двамата обаче отказват да заемат местата. Ето защо се възлага на проф. П. Стоянов да изнесе съкратен курс по анатомия през

1919 г. След редица безрезултатни избори на 20 март 1920 г. са избрани проф. Вл. Воробьев за професор по анатомия и от 1 март същата година проф. А. Манковски за професор по хистология и ембриология.

Проф. д-р Владимир Петрович Воробьев е редовен професор по анатомия във факултета до 20 септември 1921 г., когато напуска по негово же-

лание. Роден е на 27 юли 1876 г. в Одеса, завършва медицина в Харков /1903/, от 1908 е пом. Просектор и просектор в Анатомичния институт в Харковския университет, частен доцент /1911/, професор по анатомия в университета в Дорпат, сега Тарту, Естония /1913/, професор в Харковския женски медицински факултет /1916/, професор в Харковския университет /1918/. Проф. Воробьев е ръководител на Катедрата по анатомия в продължение на година и половина и е нейн реален основател. Негов асистент по това време е д-р Милко Баллан, помощник-асистенти са Лобанов и Доков. С помощта на студенти той поставя началото на анатомическия музей.

Проф. Иля Ф. Шапшал

Проф. Воробьев работи върху нови методи на консервация на труповете. Той е отличен лектор, преподава много артистично и поддържа интереса на слушателите през цялото време. След като получава лично писмо от Ленин се завръща в Русия и работи като ръководител на Катедрата по анатомия в Харковския университет. След смъртта на Ленин балсамира и поддържа неговото тяло. За своите научни приноси става академик на АН СССР. Умира на 31 октомври 1937 г. във Виница, Украйна. Смятан е за основоположник на съветската анатомична школа, а негови по-известни ученици са А. П. Лаврентьев, А. А. Отелин, Р. Д. Синельников, А. Л. Шабадаш. След напускането на проф. Вл. Воробьев катедрата временно се ръководи от доц. М. Минев.

Проф. Милко Балан

Ръководител на катедрата през периода 1923-1933 г. е проф. Иля Феодорович Шапшал. Той е роден през 1878 г. в Санкт Петербург, професор е по анатомия в Одеса и извънреден професор по анатомия в Белградския университет. Автор е на първия български учебник по анатомия на човека. През периода 1933-1935 г. катедрата се ръководи от доц. Михаил Минев. Той е роден през 1874 г. в

гр. Ловеч, завършва естествени науки в София и медицина в гр. Нанси, Франция.

През 1935 г. се сливат катедрите по анатомия и по хистология и ембриология и проф. А. И. Хаджиголов ръководи слятата катедра до 1945 г., когато катедрите се разделят отново.

През 1939 г. преподаването по анатомия се поема

Проф. Димитър Каданов

от доц. Димитър Димитров Каданов, а от 1945 г. той става редовен професор и ръководител на Катедрата по анатомия. Той е роден на 12 април 1900 г. в Шумен, следва медицина в Прага и завършва във Вюрцбург, Германия. От 1925 до 1933 г. е асистент в института по анатомия на Вюрцбургския медицински факултет. Овладал до съвършенство сребърните импрегнационни методи

за визуализиране на нервните влакна и рецепторите, той изучава сетивната инервация на редица органи. След завръщането си в България той е избран през 1939 г. за доцент.

До 1952 г. в катедрата се преподава и топографска анатомия, а след това този курс се поема от създадената през същата година Катедра по оперативна хирургия. Двадесет години по-късно, през 1972 г. този курс се поема отново от катедрата. Ръководството на проф. Каданов се характеризира с възискателност към учебната работа, академичност в отношенията и активна научна дейност от страна на преподавателите. Публикуват се голям брой работи в областта на морфологията на рецепторите, начин на разклонение и типове кръвоносни съдове, билатералната симетрия, антропологична характеристика на българите, преобразуване на мускулатурата. Проф. Д. Каданов ръководи катедрата до 1965 г. През 1958 г. е избран за чл. кореспондент на БАН и за ръководител на Секцията по антропология при Института по морфология. Той умира на 7.10.1982 г. във Виена, където участва в научен форум.

През периода 1965-1982 г. ръководител на катедрата е проф. Георги Гълъбов. Той е роден на 7.11.1918 г. в с. Яворово, Асеновградско. Негови съученици са бележития български писател Николай Хайтов и големия карикатурист Борис Димовски, с които поддържа приятелски отношения до смъртта си. Завършва медицина в София през 1943 г. е от 1944 г. е асистент, доцент /1950/ и професор /1960/ в Катедрата по анатомия. Той е зам. министър на МНЗ от 1951 до 1959 г. Проф. Гълъбов е признат учен със

световно значими приноси в областта на невроморфологията, деен организатор на социалистическото здравеопазване и учител на много морфолози. Той е Лауреат на Димитровска награда, заслужил и народен деятел на науката. През периода 1959-1966 г. е научен секретар на Българската академия на науките и основател на Централната лаборатория по регенерация при БАН, на която остава директор до края на живота си.

Големи са заслугите на широко скроения и неотразим човек Георги Гълъбов за просперитета и възхода на българската научна мисъл. Когато на контактите със Запада се е гледало с недобро око, той намира начин да подпомогне талантиливи анатоми да специализират в престижни научни институти на Германия и Франция. Така се създават връзки, чрез които българските морфолози участват на международни форуми, получават съдействие за работа в модерни направления и допринасят за развитието на българската морфологична наука. Признание за това Конгресът на Френското анатомично дружество през 1968 г. в София, 81-ия Конгрес на Anatomische Gesellschaft през 1981 г. във Варна и редица методични школи за млади морфолози, ръководени от известни чужди учени. Научните му интереси са главно в областта на невроморфологията. За катедрата и за Лабораторията по регенерация той осигурява модерна апаратура за съвременна научна работа – електронна микроскопия, хистохимия, експерименти. Така той създава школата на българската експериментална невроморфология. Плод на научното му творчество са над 320 публикации в реномирани списания и участия в научни форуми.

Образно казано, този титан на българската морфология със своя авторитет и личностно обаяние в тежките времена на конфронтация между Изтока и Запада успява да преодолее тежките бариери и забрани и да изпрати свои талантиливи сътрудници да специализират дългосрочно в институти на западните страни като Германия, Франция, Англия, Белгия. В Института по морфология в Вюрцбург, оглавяван от проф. Шиблер, специализират акад. Владимир Овчаров, чл. кор. проф. Мишо Давидов, проф. Христо Чучков, проф. Васил Василев. В Макс-Планк институт във Франкфурт на Майн специализират големият български невроморфо-

Проф. Георги Гълъбов

лог проф. Камен Узунов, бележитият световен и български неврохирург проф. Кирил Романски. В Улм в Инстута по морфология специализират проф. Овчаров, проф. Узунов, проф. Палов, проф. Лазаров, доц. Гълъбов. В Париж специализират

Проф. К. Ичев

проф. Ичев, проф. Пенев, проф. Спасова, доц. Радка Димова. В Белгия при проф. Жеребцов специализира доц. Радка Димова. В Института по морфология във Франкфурт няколкократно специализира проф. Димка Хинова - Палова при световно известните проф. Хейко и Ева Брак, изучаващи едно от най-тежките заболявания - болестта на Алцхаймер. В Берлин в Институт Шерите в Катедрата по морфология специализира д-р Татяна Христова. След смъртта на проф. Гълъбов ръководството на катедрата се поема от проф. К. Ичев, който я ръководи от 1982 до 1990 г. Той е роден през 1931 г. в София, завършва медицина през 1956 г и от 1959 г. е асистент, доцент /1969/ и професор /1977/ в Катедрата по анатомия. През 1969 е избран за доцент, през 1977 г. - за професор.

Проф. Васил Василев

От 1992 до 1993 г. ръководител на катедрата е проф. В. Василев. Той е роден през 1928 г. в София, завършва медицина в София и от 1953 г. е асистент, доцент /1967/ и професор /1977/ в катедрата. През 1990-1992 и 1993 - 2010 г. катедрата се ръководи от академик Вл. Овчаров. Владимир Овчаров е роден на в София. авършва медицина в София /1966/ и от 1967 г. е асистент, доцент и професор в Катедрата по анатомия. Научните области, в които работи са невроморфология, синапси, развитие на ЦНС, двигателен апарат, клетъчни мембрани, полови различия в ЦНС. Акад. Овчаров е председател на Българската национална академия по медицина от 2002 г., член е на Специализирания научен съвет по морфология /1987-2003/, на Научния съвет на Института по експериментална морфология и антропология при БАН /1997-2005/, заместник-председател е на Международната Академия „Homo perfectus integralis”,

председател е на Биологичната секция към Международната академия „Homo perfectus integralis” от 2002 г., член е на Висшия медицински съвет /2000-2008/, на Научната комисия биологични и медикобиологични науки към ВАК /1992-1997/, на фондацията Молекулярна медицина /1997-2000/, на фондацията „Развитие на човека” /1995-1998/, на Управителния съвет на Съюза на университетските преподаватели /2000-2002/, на European Medical Research Councils at the European Science Foundation, председател е на Съвета на медицинските ректори от /2000-2008/ и много други. Акад. Овчаров е главен редактор на Acta medica bulgarica /2000-2008/, член е на редакторския съвет на Neuroanatomy; член на редакторския съвет на European Journal of Histochemistry /1990-2005/, на Comptes rendus de l'Academie bulgare des Sciences, на Acta morphologica et Anthropologica, на Молекулярна медицина (1990-1999), на Свят (1996-2001), главен редактор на броеве на European Journal of Morphology и много други. Той е ректор на Медицинския университет - София от 1999 до 2008 г.

Акад. Овчаров е световно признат учен, авторитетен и прецизен изследовател. Работил е в университетите във Вюрцбург, Улм и в Техническия университет в Мюнхен, Германия.

Акад. Овчаров е автор на 34 учебника и учебни помагала, в общо 49 издания. Публикувал е 265 статии в списания и книги, от които 123 в международни списания, 5 монографии,

от които 3 на английски език издадени в чужбина. Неговите публикации са цитирани над 1500 пъти преди всичко в реномирани списания с висок Impact Factor в Германия, САЩ, Франция, Норвегия, Испания, Китай, Япония и др.

За своите професионални заслуги акад. Овчаров е удостоен с с наградите „Проф. Димитър Каданов” за изследователска дейност /1999/, „Акад. Д. Ораховац” за наука и преподаване /2002/, Почетен знак на Съюза на учените в България за значими научни постижения и принос в системата на висшето образование по медицина /2003/, Почетен знак Aescularius за големи заслуги в развитието на българското медицинско образование, наука и практика на МУ София - /2006/, Лекар на годината - за цялостна дейност в областта на медицината /2003 и 2007 г./, златен медал „Алберт Швайцер” на Световната Академия по Медицина Алберт Швайцер /2010/.

Акад. Владимир Овчаров

*Проф. Димка Вълчанова
Хинова-Палова*

Gesellschaft, на Европейската федерация по експериментална морфология. От 2015 е в издателския борд на американското списание „Claustrum“ със седалище гр. Чикаго и главен редактор Лауренс Еделщайн, с който в последните години публикуват статии в международни реномирани списания с висок импакт фактор.

През 1989 г. е на специализация в Гьоте Университет във Франкфурт на Майн – Германия, а през 1995/96 г. е гост преподавател в същия университет.

Проф. Лъчезар Сурчев

Полша, Чили и други. През последните 10 години работи в сътрудничество с проф. Lawrence Edelstein и Prof. F.J., Denaro от САЩ, в резултат на което са отпечатани стойностни публикации. Основната дейност на проф. Хинова е преподавателската. Тя чете лекции по анатомия, хистология и ембриология и на англоговорящи студенти от основаването на чуждоезичното преподаване. Тя е носител на университетската награда „Златна Панацея“ за отлична преподавателска и научна дейност.

Понастоящем в Катедрата по анатомия работят следните хабилитирани преподаватели: проф. Сурчев, проф. Лазаров, проф. Ланджов, проф. Желев и доц. Малинова. Освен тях хонорувани са акад. Овчаров, проф. Палов и проф. Божилова.

Проф. Сурчев е роден в Стара Загора, завършва

От 2010 г. ръководител на катедрата е проф. Д. Хинова-Палова.

Тя е родена в гр. София, завършва медицина в София /1974/, след което постъпва като асистент, впоследствие доцент /1996/ и професор /2011/ в Катедрата по анатомия. Член е на Българското анатомично дружество, на Българското дружество за невронауки, на Anatomische

медицина в София /1977/ и от 1979 г. е асистент, доцент /2007/ и професор /2009/ в Катедрата по анатомия, хистология и ембриология. Има 120 публикации в наши и чужди списания, 160 участия в наши и международни конгреси и 285 цитирания. Многократно специализира в Германия.

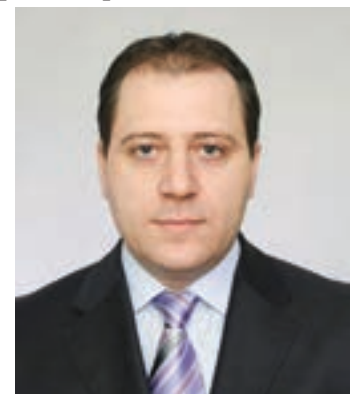
Проф. Николай Лазаров е роден във Видин /1955/, от 1982 г. е асистент, доцент /1994/ и професор /2001/ в Медицинския факултет на Тракийски университет – гр. Стара Загора и от 2007г. е професор в Медицински факултет, Медицински университет – София.

От 2011 г. той е заместник-председател на Хумболтовия съюз в България. През 1993 г. специализира, в Катедрата по анатомия и клетъчна биология в Университет Улм, Германия, през 1994 г. работи в Лабораторията по клетъчна биология и хистология при Кралския университет в Антверпен (RUCS), Белгия, а през 1995 - в Катедраа по анатомия и клетъчна биология в Университет Улм, Германия. Броят на научните му трудове е 285. Неговите научни публикации са цитирани 1022 пъти в наши и чужди реномирани издания. Ръководител е на много научни проекта и осъществява широко международно сътрудничество.

Проф. Бойчо Ланджов е роден във Велинград /1975/, завършва медицина през 1998 г. в София и от 2001 г. е асистент, доцент /2012/ и професор /2015/ в Катедрата по анатомия. Той е водещ изследовател и участник в 11 научни проекта към МУ-София и Министерството на образованието, работи в сътрудничество с Dr. L. M. Edelstein, MD, Medimark Corp., San Diego, CA, USA, Assos. Prof. F. Denaro-Dept. of Biol., Morgan State Univ., Baltimore, USA, J S. Stamm, MD, Hartford, CT, USA, Dr. Z. Tatsiou, MD - Dept. of Patology, Thessaloniki, Greece, Dept. of Anatomy, Switzerland. Проф. Ланджов е автор на над 90 научни труда, които са цитирани повече от 250 пъти в наши и международни реномирани списания.

Проф. Николай Лазаров

Проф. Бойчо Ланджов

Проф. Лазар Желев

Проф. Лазар Желев е роден 1977 г. в гр. Дулово, завършва медицина /2001/ в София и от 2002 г. е асистент по анатомия. доцент/2011/ и професор /2015/ в катедрата. Работи в областта на ендотелната морфология и клинична анатомия. Публикувал в над 70 статии в наши и чужди издания и има над 250 цитирания.

Доц. Лина Малинова е родена в гр. Пловдив, завършва медицина в София /1997/ и от 2001г. е асистент и доцент /2014/ в Катедрата по анатомия, хистология и ембриология в МУ - София. Работи в областта на невроморфологията, има 50 публикации в наши и международни издания и 75 цитирания.

Всички хабилитирани лица участват в англоезичното обучение.

В настоящия момент в катедрата по анатомия работят като главни асистенти докторите по медицина д-р Николай Кръстев, д-р Ангел Дандов, д-р Александър Илиев и асистентите д-р Станчо Станчев, д-р Тодор Киров и д-р Делчо Андреев. Като хонорувани преподаватели работят проф. Адриан Палов и проф. Анастасия Божилова.

Първият лекционен курс по хистология се чете през учебната 1919/1920 г. от проф. д-р Методи Попов. На 1 март 1920 г. за редовен професор по хистология и за титуляр на Катедрата по хистология и ембриология е избран проф. Александър Феодорович Манковски. Той е роден на 15 април 1868 г. в Одеса, Русия, следва медицина в Киев и става професор по хистология и ембриология в Одеския университет. Проф. Манковски е един от основателите на хистофизиологията и на експерименталната хистология. Той ръководи катедрата до 15 февруари 1929 г. Проф. Манковски притежавал огромна енергия и любов към катедрата, бил трудолюбив и оригинален учен. След напускането му катедрата остава без ръководител и през учебната 1929/1930 г. лекциите по хистология са четени от патолога проф. Д. Крилов, а лекциите по ембриология - от зоолога проф. Т. Моров.

От 1 юли 1930 г. д-р А. И. Хаджиолов /1903-1994/ е назначен за доцент и поема и временното ръководство на катедрата. Той е роден в с. Широково, Беленско, завършва медицина в София /1926/ и след това философия и психология в Париж. Като стипендиант на Рокфелеровата фондация специализира в Париж, Копенхаген, Берлин и Стокхолм. През 1930 г. става доцент, през 1934 г. - извънреден професор и временен титуляр на катедрата, а от

1935 г., когато се обединяват двата института по анатомия и хистология, той става ръководител на Института /катедрата/ по анатомия, хистология и ембриология. През 1945 г. катедрите отново се разделят и проф. Хаджиолов е редовен професор и ръководител на Катедрата по хистология и ембриология. През 1947 г. е избран за член кор. на БАН, а през 1952 г. - за академик.

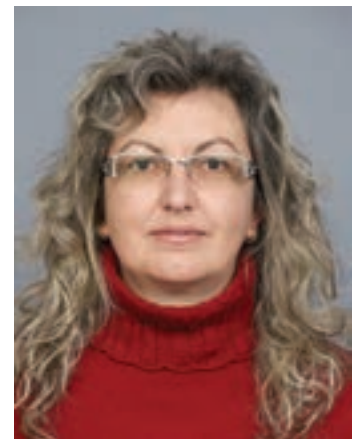
След пенсионирането на акад. Хаджиолов през 1969 г., ръководството на Катедрата по хистология и ембриология се поема от доц. Петко Емануилов Петков. Той е роден през 1924 г. в с. Пордим, Плевенско, завършва медицина в София/1951/, става асистент /1956/, доцент /1965/ и професор/1969/ към катедрата. Той е гост-професор в Париж, в Ленинград, в Пенсилванския университет, САЩ, в Лимож и Тулуза - Франция и гр. Алже - Алжир. Провежда интензивни научни изследвания върху ендокринния панкреас.

През 1972 г. се създава единна Катедра по анатомия, хистология и ембриология с ръководител проф. Г. Гълъбов. Със сливането на катедрите преподавателския състав се разраства с присъединилите се доценти и асистенти: доц. Стойчо Донеv, доц. Цветанка Такева, доц. Емануил Чакъров, доц. Надежда Дамова, доц. Регина Жабленска, доц. Веска Огнева, д-р Измиров, д-р Христо Господинов, д-р Църнушанов, д-р Татяна Христова, д-р Митко Николов, д-р Мая Зафирова.

В катедрата работят и изтъкнатите преподаватели Милко Балан и Йосиф Дрексел. Проф. д-р Милко Балан завършва медицина във Виена и е първият асистент в Института по анатомия - постъпва на 1 декември 1919 г., става частен доцент през 1930 г., след което напуска катедрата и се завръща в нея през 1945 г. Роден е през 1888 г. в София, в семейството на първия ректор на Софийския ниверситет проф. Александър Теодоров Балан.

Доц. д-р Йосиф Дрексел постъпва като асистент през 1925 г. и през 1930 г. става частен доцент. Той е роден в гр. Франкентал, Германия. Следва медицина във Вюрцбург. Напуска България през септември 1944 г.

През годините до Втората световна война в Катедрата по анатомия и в Катедрата по хистология и ембриология работят асистентите д-р Гунчев, д-р Желязков, д-р Иванов, д-р Илиев, д-р Казаков, д-р Карпаров, д-р Халачев, д-р Лобанов.

Доц. Лина Малинова

В катедрата са били асистенти и редица ръководители на катедри по анатомия, хистология и ембриология в другите медицински факултети в страната: проф. Димитър Станишев – в Катедрата по анатомия във ВМИ – Пловдив, проф. Жорес Йорданов – в Катедрата по хистология и ембриология в Пловдив, проф. Ванко Ванков – в Катедрата по анатомия във Варна, доц. Ем. Чакъров – в Катедрата по анатомия и хистология във Варна, проф. Константин Койчев – в Катедрата по анатомия, хистология и ембриология в Плевен, проф. Христо Чучков – в Катедрата по анатомия, хистология и ембриология в Стара Загора. Ръководител на катедрата по анатомия към Националната спортна академия е проф. д-р Спиридон Морков. Доц. Георги Ангелов ръководи Сектора по анатомия при Биологическия факултет. Проф. д-р Виктория Радева преподава анатомия в Катедрата по дефектология при Софийския университет. Ръководител на Лабораторията по регенерация при БАН е проф. д-р Ст. Манолов. Ръководител на Катедрата по анатомия и хистология в СУ е доц. П. Йотовски. Ръководител на Секцията по анатомия и хистология в Медицинския колеж „И. Филаретова“ е доц. Д. Кръстев.

През годините в катедрата работят проф. И. Спасова, проф. Д. Пенев, проф. С. Долапчиева, проф. К. Узунов, проф. Н. Виденов, доц. Боев, доц. Кънев, доц. Хр. Скопаков, доц. Н. Дамова, доц. Жабленска, доц. В. Огнева, доц. М. Христова, доц. Н. Нарлиева, доц. К. Михайлова, д-р Младенов, д-р Попов, д-р Минчев, д-р Петър Дертлиев, д-р Бояджиев, д-р Ацев, д-р Калайджиев, д-р Г. Балкански, д-р Н. Димитров /бивш професор в Нигерия/, д-р А. Мисанков /професор в ЮАР/, д-р Х. Господинов, д-р Т. Христова, д-р Д. Николов, Измиров, д-р Д. Савов /САЩ/, д-р Ю. Вълчанов /САЩ/, д-р М. Ванкова /САЩ/, д-р Църнушанов, проф. Ц. Такева, д-р Попратилов /САЩ/, д-р М. Зафирова /САЩ/ и др. От Катедрата по анатомия и хистология излизат проминентни клиницисти като акад. Узунов (психиатър), проф. Сашо Божинов (невролог), проф. Бранимир Папазов (акушер-генеколог), проф. Крум Балабанов (дерматолог), проф. Светослава (акушер-генеколог), проф. Койчев (биохимик), доц. Танков (физиолог), проф. А. Гюровски (хирург), проф. Златарски (хирург), проф. Балкански (невролог), проф. Карагъзов – световно известен неврохирург и дълги години ръководител на катедрата по неврохирургия към МА, проф. Янков – невролог, доц. Коликовски – ръководител на катедрата по топографска анатомия и оперативна хирургия на МА, проф. Димитър Джеров – ортопед, два пъти ректор на МА и дълги години ръководител на Института по ортопедия, проф. Борислав Владимиров – ортопед, проф. Кирил Романски – световно известен неврохирург и дълги години ръководител на катедрата по неврохирур-

гия към МА, доц. Роман Романски – ръководител на катедрата по пластична хирургия, д-р Кирил Чакалски – ортопед, д-р Георги Николов – хирург-ендокринолог, д-р Манол Калниев – ортопед в Окръжна болница.

Днес по света работят бележити морфолози, започнали своята кариера в Катедрата по анатомия и хистология като проф. Дойчин Ангелов – в Катедра по анатомия в Медицински институт в гр. Кьолн Германия, проф. Валентин Джонов – ръководител на Катедрата по анатомия в Берн, Швейцария, проф. Александър Мисанков – ръководител на Катедрата по анатомия гр. Йоханесбург, ЮАР, проф. Юли Вълчанов – ръководител на Катедрата по анатомия и зам. декан в Американския университет в Антигуа, проф. Анастас Попратилов – Медицински университет в Вашингтон, САЩ, доц. Петър Йотовски – Катедра по анатомия, гр. Фрайбург; професорите Александър и Иван Александрови – гр. Лунд, Швеция, проф. Надежда Стефанова – Франция, проф. Попов – Лозана, Швейцария, проф. Хаджийски – Париж, Франция, проф. Вл. Божилов – Варшава и Битгощ, Полша, проф. Славчо Миленков – Якутск, Ташкент и Минск, СССР. Асистентите, които днес работят в чужбина са д-р Миряна Ванкова – Сан Диего, САЩ, д-р Йордан Савов (хирург) – Дърман, Северна Каролина, д-р Ненчо Кондов (уролог) – Лондон, д-р Минев – САЩ, д-р Каймакчиев – САЩ, д-р Мария Велинова – Холандия, д-р Христос Гекас (ортопед) – Атина, Гърция.

В катедрата като хонорувани асистенти са работили проф. Запрянова, проф. Бурнева, доц. Цветкова, доц. Цачева и др.

Много активно в преподавателската работа участват демонстрантите. Това са студенти, които са взели изпита си по анатомия и хистология с отличен успех. След одобрение на катедрения съвет се избират кои да бъдат демонстранти за съответната учебна година. Това са студенти, които пряко помагат на асистентите и от друга страна са в огромна помощ на обучаващите се студенти. Често пъти престояват в секционните и хистологичните зали, заобиколени от групи студенти, на които обясняват или допълват всичко онова, което се е преподавало за деня. Така и самите демонстранти усъвършенстват своите знания и умения в областта на анатомията, които в последствие са им необходими за просперитет в профила, който те си избират в катедрите или клиниките.

Като демонстранти в катедрата работят проф. Чирков – кардиохирург, проф. К. Романски – неврохирург, проф. Карагъзов – акушер-генеколог, проф. Цанков – дермато-венеролог, доц. Василев – акушер-генеколог, доц. Духовников – акушер-генеколог, проф. Писева – психиатър, д-р Димитър Игнатов, доц. М. Христов – хирург. Като демон-

странти работят и бъдещите морфолози чл.кор. Давидов и чл.-кор. Й. Йорданов, проф. Николов, доц. П. Гълъбов, проф. Спасимир Николов, проф. А. Божилова, проф. Адриан Палов, проф. Димка Хинова-Палова, д-р Георги Малинов, д-р Д. Андреев и др.

От 30 години насам студентите-кръжочници към катедрата са сред най-добрите на студентските научни сесии и конгреси у нас и в чужбина и често получават най-високите награди.

опитни и добросъвестни лаборанти. С уважение и с риск да пропуснем някое име, дължим признателност на Люба Джанъмова, Славка Димитрова, Соня Иванова, Елена Силяновска, Фани Каишева, Елза Бориславова, Росица Котупанова, Евгения Степанова – старши лаборант, Боряна Кръстева – старши лаборант, Веска Петрова, Катерина Гешева, Иванета Добрева, Симеонка Кръстева, Джина Джелепова, Ваня Студенткова, Веска Шопова, Мария Сахатчиева, Мария Налбантска, Екатерина Златанова, Еле-

*1 ред долу - от ляво на дясно
проф. Адриан Палов, проф. Димка Хинова-Палова, акад. Владимир Овчаров, проф. Бойчо Ланджов
2 ред горе - от ляво на дясно: д-р Станчо Станчев, д-р Тодор Киров, д-р Делчо Андреев,
д-р Ангел Дандов, д-р Александър Илиев*

Още със създаването на Катедрата по анатомия и хистология се обособяват хистологична и експериментална лаборатория, а по-късно във времето и електронно микроскопска лаборатория. Основните функции на тези лаборатории са две: изготвяне на препарати за обучение на студентите и изготвяне на препарати, които се използват като демонстративен материал при изготвянето и публикуването на научни статии в наши и чужди реномирани списания. Лаборантите не са механични помагачи, а активни участници в приготвянето на учебни препарати и материали, необходими за изработването на качествени научни разработки. В историята на катедрата са работили изключително прецизни,

на Иванова, Рени Рочкова, Бонка Гайдарска, Петя Георгиева и др.

Днес в катедрата работят отлично подготвените лаборанти Снежина Илиева – старши лаборант, Галина Маринова и Събина Митова. Резултатите от тяхната работа могат да се видят в научни разработки по страниците на високо реномирани световни журналы. Даниела Атанасова и Даниела Лашова се грижат за сертария и са в полза на студентите за улесняване на техния учебен процес по цитология и органна хистология.

През 1965 г. в Катедра по анатомия, хистология и ембриология се създава Лаборатория по електронна микроскопия и е получен първия електронен

микроскоп „Хитачи“ НУ - 11А. Тогавашният ректор проф. Г. Гълъбов назначава екип за обслужване на ел. микроскоп с ръководител Ив. Емануилов – физик. В състава му са научните сътрудници д-р Н. Страшимирова, М. Русева, Р. Николова – биолог, Е. Петкова – лаборант, Г. Гунев – техник, Д. Милев – фотограф, Ц. Димитрова, Б. Балев – технолог, Р. Стефанов – технолог, С. Виденова – фотограф, Е. Лазарова – фотограф, П. Тютюнджиев – технолог и инж. Е. Пешев. През 1972 г. към ЦЛЕМ се присъединява ел. микроскопска лаборатория от ИСУЛ с микроскоп СЕМ – 3-2. В екипа ѝ влизат д-р доц. Р. Петков – ръководител, С. Добролюбов – биолог, И. Балев – технолог, Д. Атанасова – лаборант, П. Георгиева – лаборант и М. Пешева – санитар. През 1979 г. се закупува нов съвременен, модерен ел. микроскоп Хитачи Н-11А.

От 1994 г. в катедрата се разкрива лаборатория по компютърен анализ на образи с ръководител Дорлес Бръзицова – програмист,

Най-голям дял от дейността на катедрата заема учебната работа. Благодарение на усилията на преподавателския състав студентите са осигурени с учебници и учебни помагала за всички етапи и части на обучението. От 15 години се провежда и англоезично преподаване. Членовете на катедрата са високо ценени и в европейските катедри по анатомия. Днес в катедрата се провеждат лекции и упражнения на студенти медици, дентални медици, фармацевти, студенти от Медицински колеж, от ФОЗ, от НБУ. Преподавателите са обичани и ува-

жавани от студентите. В катедрата се осъществява интензивна научна дейност. Основни направления са 1/изучаване цитоархитектониката, ултраструктурата, синаптичната организация, хистохимия и имуноцитохимия на определени структури във главния мозък /клауструм, коликулус инфериор, мезенцефално тригеминално ядро на средния мозък и корпус амигдалоидеум/, 2/ съдова система. Поддържат се активни научни контакти с редици чуждестранни университети. Членове на катедрата са канени в чужбина да изнасят лекции, да водят курсове, да участват в научни разработки, да бъдат там гост-професори – изследователи. Разширяват се международните контакти, на които радители са били първите учители. Този дух на интернационалност е дълбоко вкоренен в катедрата още от самото начало на създаването ѝ, когато в нея са работили руските професори Воробъев и Шапшал, немецът доц. Дрекслер. Към днешна дата общият брой на публикациите в катедрата е над 1000, цитиранията – над 5000, а общият импакт фактор – над 300. Всичко това е отражение на академичния дух и стремежа към стойностна наука, завещани от основателите на катедрата, на които дължим дълбок поклон.

В катедрата е създадена атмосфера на приемственост, на академичност, на колегиални отношения, на страст към науката, на любов и отговорност към студентите и тяхното качествено обучение, на стремеж към развитие и усъвършенстване на кадрите.

Катедрата по обща биология при Медицинския факултет на Софийския университет е създадена през 1924 г. Нейният основател проф. д-р Методий Атанасов Попов, по-късно академик, е назначен през 1925 г., но поради продължително отсъствие от страната (извънреден пратеник и пълномощен министър в Берлин от 1923 до 1931 г.) заема длъжността през 1931 г.

През първата (1917–1918) учебна година на новооткрития Медицински факултет студентите медици имат лекции и упражнения по медицинска зоология и медицинска ботаника, четени съответно от проф. Г. Шишков и проф. Ст. Петков. През следващите две учебни години проф. М. Попов чете лекции по медицинска биология и сравнителна анатомия, в които се включват теми от сравнителната анатомия и паразитологията. По този начин той въвежда обединяваща дисциплина за най-общите прояви и закономерности на живота, свойствени на всички живи организми, включително и за човека, и внася необходимата биологична основа в обучението на студентите по медицина.

Акад. проф. д-р Методий Попов

Първоначално практическите занятия със студентите се водят във Физико-математическия факултет на СУ, а от 1925 г. – в сградата на ул. „Дунав“. През 1931 г. катедрата се премества в новоизградения Институт за стимулационни и биологични проучвания на бул. „Цариградско шосе“, където разполага с две учебни лаборатории и 7 големи помещения за научна работа и кабинети.

Това създава възможност за развитието на катедрата не само като учебен център с удобни и добре обзаведени студентски лаборатории, но и като изследователско звено за разработка на общобиологични проблеми. Последното преместване на катедрата на територията на Александровска болница е през 1971 г. в новопостроената сграда на ул. „Здраве“ № 2 и разполага с 5 добре оборудвани учебни лаборатории, с научни лаборатории и кабинети. На студентите от I курс се преподава биология за медици и дентални медици (включваща обща биология, основи на имунологията, паразитология и сравнителна анатомия на гръбначните) и клетъчна и молекулна биология за фармацевти. Освен това за студентите по медицина и дентална медицина се провеждат два свободно избираеми курса – „Биология на паразити с медицинско зна-

чение“ и „Биология и имунология на развитието“. На тези избираеми курсове студентите имат възможност да допълнят знанията си за биологията на важни паразити и тяхната етиологична диагноза и да се запознаят със съвременни имунохимични и имуноцитохимични методи за диагностика, както и нови методи за диагностика, и лечение на безплодието при човека.

След акад. М. Попов ръководители на Катедрата са акад. Радой Петров Попиванов (от 1953 до 1977 г.), чл.-кор. проф. Ботю Атанасов Ботев (от 1977 до 1982 г.), проф. д-р Людмил Стоянов Наков (от 1982 до 1998 г.), проф. д-р Илия Цветанов Ватев (от 1999 до 2012 г.) и понастоящем проф. д-р Димитрина Димитрова-Диканарова.

Акад. Радой Попиванов

След 1970 г. в катедрата са хабилитирани следните преподаватели: доц. Кирчо Игнатов Киров (1971), проф. Лилия Иванова Новоселска (1973), проф. Тодор Илиев Еврев (1978), доц. Стефан Михайлов Живков (1979), доц. Иван Димитров Буланов (1980), доц. Людмил Христов Мархолов (1984), проф. Илия Цветанов Ватев (1988), проф. Цветанка Цанкова Маринова (1994), проф. Димитрина Кирилова Димитрова-Диканарова (2002), проф. Недка Любомирова Трифонова (2003), доц. Иван Веселинов Младенов (2003), доц. Стефка Методиева Делимитрева (2012), доц. Ралица Стефанова Живкова (2012) и доц. Майя Дянкова Маркова (2012).

През 1926 г. е назначен първият асистент в новосъздадената Катедра по обща биология – д-р Ариадна Димитрова. През 40-те години за асистенти са назначени д-р Веселин Москов, д-р Радой Попиванов, Живко Ламбрев, Иван Панчев, д-р Нели Недялкова, д-р Елена Димитрова, д-р Асен Златаров и Ботю Ботев, през 50-те години – д-р Мария Цонева, д-р Ангел Шейков, Лилия Новоселска, д-р Людмил Наков и д-р Кирчо Киров, през 60-те години – д-р Людмил Мархолов, д-р Тодор Еврев, д-р Стефан Живков и д-р Иван Буланов; през 70-те години – д-р Илия Ватев, Иван Младенов, д-р Станимир Кюркчиев, Мария Стаменова, Румяна Коларова и Вера Бояновска, през 80-те години – д-р Васко Узунов, д-р Димитрина Димитрова, д-р Юли Милев, д-р Филип Фичев и д-р Райна Фичорова, през 90-те години – д-р Цветанка Маринова, д-р Недка Трифонова, д-р Ива Гатева, д-р Вера Дамянова, Стефка Делимитрева, Ралица Живко-

ва, Майя Маркова и д-р Светослав Калайджиев, и след 2000 г. – д-р Радослав Борисов, д-р Ралица Чурова-Джупанова, Венера Николова, д-р Валери Велев, Живка Иванова, д-р Зафер Сабит, Ирина Чакърова, Владислав Лазаров, Валентина Хаджинешева, Катерина Кавалджиева, Никола Младенов и Магдалена Пенчева.

Първоначално в катедрата няма обособени сектори. През 1967 г. се оформят лаборатории по имунология на репродукцията, имунология на туморите, имунология на трансплантациите, имунохимия и ензимохимия. Тенденцията към концентриране върху по-малък брой научни проблеми довежда до формирането през 1972 г. на три основни звена – един учебен сектор и две научни лаборатории (по серология на размножаването, ръководена от проф. Р. Попиванов, и по серология на туморите, ръководена от проф. Б. Ботев). През 1985 г. се създава и функционална лаборатория по оплождане *in vitro* и трансплантация на човешки зародиши, ръководена от доц. Илия Ватев. Понастоящем в катедрата има три научни лаборатории (по имунология на размножаването, по оплождане *in vitro* и предимплантационна ембриология, и по клетъчна биология), а основно научно направление е репродуктивната биология.

В историята на българската наука важно място заема теорията за клетъчната стимулация на проф. М. Попов. Тя се основава на дългогодишни проучвания в катедрата от М. Попов и научните сътрудници от неговата школа – Г. Паспалев, М. Добрев, П. Петков, Б. Ботев, В. Вълчанов и др. Теорията засяга въпроси на геронтологията, размножаването, ембрионалното развитие, регенерацията, храненето, ендокринологията, канцерогенезата, имунитета и др. М. Попов и сътр. провеждат подробни антропометрични и кръвнотипови изследвания върху българската популация.

Акад. Р. Попиванов разработва въпроси на изосерологията и създава оригинален метод за определяне на кръвните подгрупи. С участието на сътрудници от катедрата (Ст. Живков, Т. Еврев, Ив. Буланов) акад. Р. Попиванов проучва влиянието на антигенната абсорбция и показва, че сперматозоидите притежават както собствени, така и абсорбирани от спермалната плазма антигени. Доц. Ст. Живков и доц. Ив. Буланов установяват, че десорбцията на адсорбираните антигени се извършва при промяна на рН или при реакция със съответни антители и вероятно има защитна за сперматозоидите роля. По техни данни високомолекулните сперматозоидо-обличащи антигени свързват значително повече антители и вероятно по този начин неутрализират спермоантителата в женските полови пътища.

Проф. Б. Ботев експериментира методи за култивиране на растителни тъкани и органи. Той уточнява редица условия на тази биотехнология, която

по-късно намира широко приложение. Освен това той и сътрудниците му (доц. Л. Мархолев и доц. К. Киров) получават туморно-клетъчна линия от експериментален лейомиосарком и я поддържат много години *in vitro* и *in vivo* в солидна и асцитна форма. Работейки върху нея, Б. Ботев установява важни зависимости относно клетъчно-пролиферативните особености и имунологията на злокачествените новообразувания.

Въз основа на експериментални данни проф. Л. Наков създава хипотеза за ролята на микросредата при диференцирането на клоновете имунокомпетентни клетки. Освен това той предлага оригинален метод за получаване на органно- и клетъчно-специфични/видово-неспецифични антисеруми. Друго основно направление в дейността на проф. Наков и ръководената от него лаборатория е свързано с идентифициране и характеристика на сперматозоидните антигени и диагностика на имунологично обусловеното безплодие при човека.

Повече от 30 години Лабораторията по имунология на размножаването (акад. Р. Попиванов, проф. Л. Наков, доц. Ст. Живков, проф. Т. Еврев, д-р Р. Фичорова, проф. Д. Димитрова, проф. Н. Трифонова, ас. В. Лазаров, ас. К. Кавалджиева, ас. М. Пенчева, ас. Н. Младенов) е специализирана в диагностика на спермоантителата и оценяване на ролята им в безплодието. Друго направление формират изследванията, доказващи връзката между продукцията на спермоантитела и антителя срещу антигени на причинители на различни бактериални и вирусни инфекции, както и с етиопатогенезата и значението на т. нар. „естествени“ антители. Особено място заемат проучванията върху имунния отговор срещу антигени в имунологична изолация. Дейността на същата лаборатория обхваща и ензимохимични и имунохимични изследвания в областта на репродуктивната биология (доц. Ив. Буланов, В. Бояновска и др.).

Открит, разработен и патентован (доц. Ив. Младенов) е нов биологичен продукт – лектин, получен от растението *Arum maculatum*. Лектинът е сиаоспецифичен, негликозилиран протеин, притежаващ аглутиниращи, преципитиращи и бласттрансформиращи свойства. Създадени са и нови лектинови форми с широки възможности за приложение в биологичен експеримент.

Чл.-кор. проф. Ботю Ботев

Проучени са някои промени в ензимните изоформи при сперматогенезата (д-р В. Узунов). Проследени са изоензимите на лактатдеhidрогеназата,

Проф. д-р Людмил Наков

малатдеhidрогеназата и глюкозо-6-фосфатдеhidрогеназата и промените им при онтогенезата в тестиси на гризачи и човек. Намерени са нови данни за репресията и дерепресията на гените, контролиращи синтезата на посочените ензими. Изследвана е експресията на кристалините на очната леща по време на индивидуалното развитие на човека, появата им в

ранната ембриогенеза, както и възрастозависимите промени в състава им (проф. Н. Трифонова, гл. ас. Р. Коларова). Проучена е имуногенността на кристалините в условия на ксено-, изо- и аутоимунизация, а също и антигенното сходство между човешките кристалини и тези на други гръбначни животни. Тази насока продължава с изследвания на алфа-В кристалин като нискомолекулен стресов протеин в различни тъкани в норма и патология и в най-новите проучвания в потенциалната му роля при репродукцията.

Новите научни направления и постижения на катедрата в репродуктивната биология са свързани с дейността на проф. Ил. Ватев и сътрудниците от Лабораторията по *in vitro* оплождане и предимплантационна ембриология (доц. Делимитрева, доц. Живкова, гл. ас. И. Чакърова и ас. В. Хаджинешева).

Катедрата е пионер в разработването и внедряването на техниките за оплождане *in vitro* и в експерименталната и предимплантационната ембриология не само у нас, но и в Югоизточна Европа. Преди повече от 35 години са разработени експериментални модели за *in vitro* оплождане на различни видове бозайници, за което д-р Ватев става лауреат на младежката научна премия за ме-

дицина (1982 г.). След проучванията върху капацитацията на сперматозоидите и фините механизми на пенетрацията им *in vitro* е постигнато оплождане извън организма и на оперативно получени човешки яйцеклетки (признати са две методични изобретения). След завръщането си от дългосрочна специализация в Париж (1984 г.) д-р Ватев предлага на ръководството на МА и на Министерството на здравеопазването програма за клинично приложение на извънтелесното оплождане в колаборация с поканени от катедрата акушер-гинеколози от МА. Координацията на програмата и ключово важните етапи на техниката за *in vitro* оплождане, популярна и като „бебе от епруветка“ – селекция и култивиране на овоцитите, капацитация и извънтелесно оплождане, подбор на зародишите и тяхната трансплантация, са дело на катедрата и на д-р Ватев. Те са увенчани с успех на 03.01.1988 г., когато се ражда Илияна – първото българско дете, заченото извън организма. Седмица по-късно се ражда Христо, а след това и още десетки „бебета от епруветка“, заченати в лабораторията ни, пре-

За своята научна, лечебна и преподавателска дейност проф. Ватев бе удостоен с I награда от МУ на името на проф. Стоян Киркович (2014 г.) и с орден „Стара планина“ – I степен, като „баща на техниките за *in vitro* оплождане у нас“ (2015 г.)

ди отделните екипи от последователи да поемат самостоятелен път на развитие. За постигнатите първи практически резултати за лечение на тежките форми на човешко безплодие през 1988 г. в катедрата пристигна международен сертификат

за интелектуална собственост върху метода за *in vitro* оплождане при човека. През 90-те години в катедрата е внедрена и техниката за интраовоплазмено инжектиране на сперматозоид (ИКСИ), в резултат на което през 1998 г. са родени и първите български „ИКСИ-бебета“, при това близнаци. В резултат на колаборация по два големи международни проекта на Европейския съюз проф. Ватев и сътр. разработват и други модерни микрохирургични подходи на репродуктивната биология. За своята научна, лечебна и преподавателска дейност проф. Ватев бе удостоен с I награда от МУ на името на проф. Ст. Киркович (2014 г.) и с орден „Стара планина“ – I степен, като „баща на техниките за *in vitro* оплождане у нас“ (2015 г.). Ст. Делимитрева и Р. Живкова публикуват първите наши резултати в предконцепционната и предимплантационна диагностика. В бъдеще се очаква тези разработки да позволят ранна (преди трансплантацията) селекция на здрави човешки зародиши при някои от често срещаните наследствени заболявания. В последните години доц. Делимитрева и доц. Живкова насочват изследванията си към хромозомни и цитоскелетни причини за неуспешното зреене и оплождане на яйцеклетките от бозайници и сравнително ниския потенциал за развитие на предимплантационните ембриони.

Друго научно направление в дейността на Катедрата по биология се развива от Лабораторията по клетъчна биология (проф. Цв. Маринова, доц. М. Маркова, гл. ас. В. Николова). Провеждат се клетъчно-биологични проучвания на гамети и соматични клетки при човек и други групи гръбначни животни. Изследвани са светлинномикроскопски и ултраструктурни особености (включително след химична дисекция), антигени, цитоскелетни структури и белтъци на човешки сперматозоиди и овоцити при норма и патология. Съвместно с катедрите по хирургия, патологична анатомия и съдебна медицина са изследвани някои структурни особености на органи на имунната система от биопсичен и некропсичен материал на пациенти с автоимунни, туморни и възпалителни заболявания.

Дейността на лабораторията за оплождане *in vitro* е свързана и с анализиране на резултати от тестове за диагностика на имунологично обусловено безплодие, както и връзката им с първите успешни резултати у нас от прилагането на новия микроманипулационен метод ИКСИ при безплодни пациенти с клинично значими стойности на спермоантителата (проф. Ил. Ватев, проф. Димитрова, д-р В. Дамянова и сътр. от лабораторията по имунология на размножаването).

Приносите на Катедрата по биология за практическото здравеопазване се отнасят главно до внедряване на резултати от изследвания за резус-фактор при кръвопреливането, бременност и хемолитич-

на болест на новороденото (акад. Попиванов и сътр.), диагностика на имунологично обусловеното безплодие (проф. Наков, проф. Димитрова) и най-вече до разработването и приложението на метода за оплождане *in vitro* и трансплантация на човешки ембриони в едноименната лаборатория (проф. Ил. Ватев и първоначален ръководител на програмата доц. Ст. Живков). По инициатива и с ключовото съдействие на лабораторията за оплождане *in vitro* към катедрата (д-р Ил. Ватев) са основани две звена за *in vitro* оплождане и асистирана репродукция извън Медицинския факултет на МУ – София, които приложиха успешно новите методи за лечение на тежки форми на човешко безплодие: в АГ болница „Т. Киркова“ (днес „Св. София“) – София и в Медицинския университет – Плевен (първа програма от този род в страната).

От лабораторията за *in vitro* оплождане на катедрата са започнали своя път в асистираната репродукция доц. М. Истатков, доц. А. Щерев, д-р П. Табакова, д-р Ф. Фичев, д-р Г. Бакърджиев и много други лекари и биолози, които от своя страна са предали опита си на по-млади колеги, за да имаме днес родени стотици, заченати извън организма, българчета. Разработеното в Катедрата ново направление за лечение на тежките форми на човешко безплодие – асистирана репродукция, има обществено значение на фона на демографската ситуация у нас. Постижението бе държавнически оценено и чрез „Фонд асистирана репродукция“ към МЗ ежегодно се разпределят внушителни финансови средства за лечението на хиляди безплодни български двойки.

В Катедрата по биология се изнасят лекции, семинари и упражнения за студенти по медицина, дентална медицина и фармация, обучаващи се на български и на английски език. В обучението се съчетават класически и нови лабораторни и аудио-визуални техники. Катедрата участва в организирането и провеждането на кандидатстудентската кампания по биология за прием в МУ. В съответствие със Закона за развитие на академичния състав се провежда обучение на докторанти и специализанти по специалността „Медицинска биология“ („Биология на човека“). В рутинната практика на катедрата се включва и провеждането на държавен изпит по тази специалност. Катедрата по биология

Проф. д-р Илия Ватев

има акредитация от НАОА по докторски програми Имунология, Ембриология и Морфология.

Под ръководството на Катедрата по биология в МУ – София и с участието на нейни сътрудници са създадени и съответните катедри в останалите

Проф. д-р Димитрина
Кирилова Димитрова –
Диканарова

Преподаватели

Проф. д-р Димитрина Кирилова Димитрова-Диканарова, дм

Проф. д-р Илия Цветанов Ватев, дм

Проф. д-р Недка Любомирова Трифонова, дм

Доц. Стефка Методиева Делимитрева, дб

Доц. Ралица Стефанова Живкова, дб

Доц. Майя Дянкова Маркова, дб

Гл. ас. Венера Панталеева Николова, дб

Гл. ас. Ирина Вълчева Чакърова, дб

Ас. Владислав Владимиров Лазаров

Ас. Валентина Проданова Хаджинешева

Ас. Катерина Каменов Кавалджиева

Ас. Никола Йорданов Младенов

Ас. Магдалена Петкова Пенчева

Учебници, учебни помагала и монографии

D. Dimitrova-Dikanarova, M. Markova (Editors). Practical manual of Biology for students of medicine, dental medicine and pharmacy. Recco, Sofia, 2016.

Димитрова-Диканарова, Д., М. Маркова (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология за студенти по медицина, дентална медицина и фармация. Реко, София, 2014.

Н. Трифонова, Н., Л. Йотова, М. Стаменова (ред.). Имунохимични методи в биотехнологиите. Университетско издателство ХТМУ, София, 2013.

Ватев, Ил. и колектив от катедра Биология. Тестове по биология, паразитология и сравнителна анатомия за студенти по медицина, стоматология и фармация от медицинските университети. Реко, София, 2005, 2006, 2007.

Ватев, Ил., В. Ишев, Д. Ковачев, Цв. Маринова, Г. Николов, С. Станилова. Биология. Реко, София, 2005, 2006.

Ватев, Ил., Б. Ботев, Б. Буланов, Р. Попиванов, Цв. Маринова, М. Цонева-Манева. Паразитология. Реко, София, 2003, 2007.

те висши медицински училища в страната: в Пловдив – от Р. Попиванов и Ж. Ламбрев, във Варна – от М. Цонева, в Плевен – от Л. Новоселска, в Стара Загора – от Т. Евреви, и в СУ „Св. Кл. Охридски“ – от Цв. Маринова. Катедрата по обща биология в Скопие също е създадена от сътрудник на нашата катедра – д-р Ариадна Димитрова.

Василевска-Декова, М., В. Сарафян, Ил. Ватев. Паразитология. 2. прер. и доп. изд. Пловдив, 2002.

Василевска-Декова, М., Ил. Ватев, Хр. Радева-Куямова, В. Сарафян. Медицинска биология, Пловдив, 2002.

Наков, Л. (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология. Медицина и физкултура, София, 2000.

Василевска-Декова, М., В. Сарафян, Ил. Ватев. Паразитология. Пловдив, 1996.

Попиванов Р., Б. Ботев (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология. Медицина и физкултура, София, 1985, 1990.

Попиванов, Р., Б. Ботев (ред.). Биология. Учебник за студенти по медицина и стоматология. Медицина и физкултура, София, 1-3 изд. 1984-1992.

Попиванов, Р., Б. Ботев (ред.). Ръководство за практически упражнения по биология. Медицина и физкултура, София, 1974.

Попиванов, Р., Б. Ботев, Л. Након, К. Киров. Сравнителна анатомия на гръбначните. Медицина и физкултура, София, 1-3 изд., 1966-1995.

Попиванов, Р., Б. Ботев, М. Цонева-Манева. Паразитология. Медицина и физкултура, София, 1-3 изд., 1966-1980.

Попиванов, Р., Б. Ботев. Обща биология. Медицина и физкултура, София, 1-5 изд., 1962-1977.

Попов, М. Кратък учебник по паразитология. Университетска печатница, София, 1947.

Попов, М. Хистология на човека и на гръбначните животни. Соф. университет, София, 1921.

Попов, М. Сравнителна анатомия на гръбначните и на човека. Университетска печатница, София, 1-4 изд., 1921-1947.

Попов, М. Обща биология. Държавна печатница, София, 1-6 изд., 1919-1947.

Представителни научни статии

Buteva-Hristova, I., V. Lazarov, V. Lozanov, A. Gateva, B. Bechev, K. Kavaldzieva, N. Mladenov, N. Trifonova, D. Dimitrova-Dikanarova, Z. Kamenov. Serum anti- α -crystallin antibodies in women with endocrine disorders. *Biotechnology & Biotechnological Equipment*, 2017, pp. 1-7, Published online: 24 Mar 2017;

Nikolova, V., S. Delimitreva, I. Chakarova, R. Zhivkova, V. Hadzhinesheva, M. Markova (2017). Dynamics of lamins B and A/C and nucleoporin Nup160 during meiotic maturation in mouse oocytes. *Folia Biol (Praha)*, 63(1): 6-12.

Лазаров, В. В., Н. Л. Трифонова, Д. К. Димитрова-Диканарова. Антитела срещу имунологично изолирани антигени при пациентки със синдрома на поликистозните яйчници – PCOS. *Акушерство и гинекология*. Vol. 64, № 6, 2016, 35-39

Bechev, B., S. Stoeff, M. Magrisso, V. Lazarov, N. Trifonova, D. Dimitrova. Hemiluminescent data on the functional state of polymorphonuclear leukocytes (PMNs) from blood and pleural effusions, in cases of inflammation and malignancies. *Series on Biomechanics*, Vol. 30, № 1, 2016, 43-47. Chakarova, I., Delimitreva, S., Hadzhinesheva, V., Zhivkova, R., Nikolova, V., Dimitrov, R., Markova, M.

Correlation between defects of chromatin condensation and spindle assembly in oocytes of two mouse strains (2016) *Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences*, 69 (9), pp. 1167-1174.

Dimitrova-Dikanarova, D. K., V. V. Lazarov, R. Tafradjiska-Hadjiolova, I. I. Dimova, N. U. Petkova, Z. A. Krastev. Association between Helicobacter pylori infection and the presence of anti-sperm antibodies. *Biotechnology & Biotechnological Equipment*, 2016, pp. 1-8, Published online: 21 Nov 2016; <http://dx.doi.org/10.1080/13102818.2016.1258330>

Evangelatov, A, Skrobanska R., Mladenov N., Petkova M., Yordanov G., Pankov, R. Epirubicin loading in poly(butyl cyanoacrylate) nanoparticles manifests via altered intracellular localization and cellular response in cervical carcinoma (HeLa) cells. *Drug Deliv.* 2016 Sep;23(7):2235-2244. Epub 2014 Sep 30.

Nikolova, V, Delimitreva, S., Zhivkova, R., Chakarova, I., Hadzhinesheva, V., Markova, M. (2016). Immunocytochemical study of mouse oocytes suggest conserved keratin organization in tetrapod oogenesis. *Acta zool. Bulg.*, 68(1): 35-38.

Markova, M. D., Nikolova, V. P., Chakarova, I. V., Zhivkova, R. S., Dimitrov, R. K., Delimitreva, S. M. Intermediate filament distribution patterns in maturing mouse oocytes

patients with idiopathic male infertility (2014) *Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences*, 67 (2), pp. 281-288.

Hristova, I., Novachkov, V., Petrov, S., Vatev, I., Dimitrova-Dikanarova, D., Marinova, D., Slavova, Y., Trifonova, N. Immunohistochemical study of Hsp27 in human embryos (2014) *Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences*, 67 (3), pp. 367-372.

Buteva-Hristova, I., Novachkov, V., Kurkchiev, G., Petrov, S., Krupev, M., Trifonova, N., Dimitrova-Dikanarova, D. Expression of small heat shock proteins Hsp27 and α B-crystallin in human tubal pregnancy (2013) *Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences*, 66 (12), pp. 1777-1784.

Damyanova, V., Dimitrova-Dikanarova, D., Hadjidekova, S., Savov, A., Nesheva, D., Rukova, B., Vatev, I., Toncheva, D. [Genomic study in patients with idiopathic azoospermia and oligoasthenoteratozoospermia]. (2013) *Akusherstvo i ginekologija*, 52 (5), pp. 27-34.

Delimitreva, S., Wedi, E., Bakker, J., Tkachenko, O. Y., Nikolova, V., Nayudu, P. L. Numerical chromosome

От ляво на дясно, I ред: гл. ас. И. Чакърова, доц. Р. Живкова, доц. С. ДелIMITРЕВА, проф. Д. ДИМИТРОВА-ДИКАНАРОВА, проф. Илия Ватев, проф. Н. Трифонова, гл. ас. В. Николова, ас. К. Кавалджиева. II ред: ас. В. Хаджинешева, ас. Н. Младенов, ас. В. Лазаров, биолог Г. Петрова, ас. М. Пенчева.

and cumulus cells (2015) *Biocell*, 39 (1), pp. 1-7.

Nikolova, V., Chakarova, I., Markova, M., Zhivkova, R., Delimitreva, S. Changes in localization of lamin B during meiotic maturation of mouse oocytes (2015) *Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences*, 68 (9), pp. 1113-1118.

Tkachenko, O.Y., Delimitreva, S., Heistermann, M., Scheerer-Bernhard, J.U., Wedi, E., Nayudu, P.L. Critical estradiol dose optimization for oocyte in vitro maturation in the common marmoset (2015) *Theriogenology*, 83 (8), pp. 1254-1263.

Damyanova, V., Dimitrova-Dikanarova, D., Hadjidekova, S., Savov, A., Nesheva, D., Rukova, B., Tafradzhiyska-Hadjiolova, R., Vatev, I., Toncheva, D. Genomic study in

disorders in the common marmoset (*Callithrix jacchus*) - comparison between two captive colonies (2013) *Journal of Medical Primatology*, 42 (4), pp. 177-185.

Marinova, D. M., Slavova, Y. G., Trifonova, N. B., Maksimov, V. N., Kostadinov, D. T., Petrov, D. B.

Evaluation of the expression of the low weight heat shock protein α B-crystallin in pulmonary neuroendocrine tumours (2013) *Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences*, 66 (2), pp. 281-288.

Marinova, D. M., Slavova, Y. G., Maksimov, V. N., Trifonova, N. B., Kostadinov, D. T., Petrov, D. B.

Evaluation of the expression of the low weight heat shock protein hsp27 in pulmonary neuroendocrine tumours

- (2013) Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences, 66 (3), pp. 451-458.
- Marinova, J. D. M., Slavova, Y. G., Trifonova, N., Kostadinov, D., Maksimov, V., Petrov, D.
- Stress protein Hsp27 expression predicts the outcome in operated small cell lung carcinoma and large cell neuroendocrine carcinoma patients (2013) Journal of B.U.ON., 18 (4), pp. 915-920.
- Zhivkova, R., Panevska, M., Delimitreva, S., Markova, M., Nikolova, V., Chakarova, I., Tenev, T., Hadzhinesheva, V., Mainhard, K., Vatev, I. Investigation of cytokeratin and vimentin intermediate filaments in polycystic ovaries (PCOS) -- presence and specific structure of Balbiani body in primordial follicles. (2013) Akusherstvo i ginekologija, 52 (7), pp. 7-12.
- Cherneva, R. V., Georgiev, O. B., Petrova, D. S., Trifonova, N. L., Stamenova, M., Ivanova, V., Vlasov, V. I.
- The role of small heat-shock protein α B-crystalline (HspB5) in COPD pathogenesis (2012) International Journal of COPD, 7, pp. 633-640.
- Delimitreva, S., Tkachenko, O. Y., Berenson, A., Nayudu, P. L. Variations of chromatin, tubulin and actin structures in primate oocytes arrested during in vitro maturation and fertilization-what is this telling us about the relationships between cytoskeletal and chromatin meiotic defects? 2012 Theriogenology, 77 (7), pp. 1297-1311.
- M. Mollova, D. Dimitrova, K. Danailov, M. Genov, M. Stamenova, P. Rashev. Investigations on immunogenicity of the sperm-specific antigen AG60 involved in gamete fusion in infertile patients. Comp. Rend. Acad. Bulg. Sci., Vol. 64, №1, 2011, 53-60.
- Nikolova, V., Delimitreva, S., Zhivkova, R., Chakarova, I., Dimitrova, D., Markova, M. Cytoskeletal changes during mouse oocyte maturation revealed by variation of nuclear matrix and intermediate filaments (NM-IF) extraction (2011) Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences, 64 (11), pp. 1571-1576.
- Petkova S., K. Vutova, E. Pozio, V. Velez, Z. Sabit, V. Dilcheva. Species Identification of Three Trichinella Isolates from Bulgaria. CR Acad. Bulg. Sci. 64 (No. 11), 2011, 1577-1582.
- Zhivkova, R., Delimitreva, S., Markova, M., Panevska, M. Polar bodies--by-product of oogenesis or source of information in assisted reproduction. (2011) Akusherstvo i ginekologija, 50 (5), pp. 49-54.
- Живкова, Р., С. Делимитрева, И. Ватев (2010). Значение на овоцитни цитоплазмени фактори за неуспеха на in vitro оплождането при човека. Акушерство и гинекология, 49 (бр. 5), 2010, 27-32.
- Маркова, М., С. Делимитрева, Р. Живкова, В. Николова, Д. Димитрова. Цитоплазмени интермедиерни филamenti в гамети от бозайници. Андрология, Vol. 19, №3, 2010, 14-17.
- Cherneva, R., Petrov, D., Georgiev, O., Trifonova, N. Clinical usefulness of α -crystallin antibodies in non-small cell lung cancer patients (2010) Interactive Cardiovascular and Thoracic Surgery, 10 (1), pp. 14-17.
- Cherneva, R., Petrov, D., Georgiev, O., Slavova, Y., Toncheva, D., Stamenova, M., Trifonova, N.
- Expression profile of the small heat-shock protein alpha-B-crystallin in operated-on non-small-cell lung cancer patients: clinical implication (2010) European Journal of Cardio-thoracic Surgery, 37 (1), pp. 44-50.
- Dimova, I., V. Damyanova, D. Nesheva, S. Hadjidekova, I. Vatev, R. Stanislavov, V. Nikolova, D. Toncheva. Array comparative genomic hybridization (CGH) analysis of sperm DNA to detect copy number variations in infertile men with idiopathic azoospermia. Journal of Clinical Medicine and Research, 2, 2010, 42-48.
- Delimitreva, S. Meiotic maturation of oocytes--interaction between chromatin and cytoskeletal elements. (2010) Akusherstvo i ginekologija, 49 (5), pp. 51-58.
- Tkachenko, O.Y., S. Delimitreva, E. Isachenko, R. R.Valle, H. W. Michelmann, A. Berenson, P. L. Nayudu. Epidermal growth factor effects on marmoset monkey (Callithrix jacchus) oocyte IVM, IVF and embryo development are altered by gonadotrophin concentration during oocyte maturation. Hum. Reprod. 25, 2010, 2047-2058.
- Lyubov Y., N. Trifonova, T. Vrabcheva, V. Mironova, V. Chuchuranova. Investigation of the properties of covalent immobilized anti-aphlatoxin B1 antibody on membranes of copolymer of Polyacrylamide-polyacrylonitrile. Int. J. Bioautomation, 14 (No. 3), 2010, 187-196.
- Zhivkova, R. S., S. M. Delimitreva, D. I. Toncheva, I. T. Vatev. Chromatin quality as a crucial factor for the success of fluorescent in situ hybridization analyses of unfertilized oocytes, polar bodies and arrested zygotes. BJMG, 13 (No. 1), 2010, 1-8.
- Buteva-Hristova, I., Trifonova, N., Genov, M., Bechev, B., Stamenova, M. Antibodies against alpha crystallins in women with reproductive failures (2009) Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences, 62 (2), pp. 285-292.
- Cherneva, R., Georgiev, O., Petrov, D., Slavova, Y., Toncheva, D., Bechev, B., Stamenova, M., Trifonova, N. Expression of small heat shock protein α B-crystallin in non-small cell lung cancer (2009) Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences, 62 (11), pp. 1483-1488.
- Cherneva, R., Georgiev, O., Petrov, D., Slavova, Y., Toncheva, D., Bechev, B., Stamenova, M., Trifonova, N. Alpha-crystallin antibodies in non-small cell lung cancer patients (2009) Comptes Rendus de L'Academie Bulgare des Sciences, 62 (12), pp. 1615-1620.
- Stoeff, S., S. Jovtchev, I. Dikov, D. Kolarov, T. Galabova, N. Trifonova, S. Hadjieva, A. Mladenova, L. Lambreva, M. Penev. Quantitative expediency assessment of the zeta sedimentation ratio and the plasma viscosity in arterial hypertension research. Clin. Hemorheol. Microcirc. 39, 2008, 381-384.
- Делимитрева, С., И. Ватев. Причини за ранната загуба на човешки ембриони - приносят на изследванията върху ембриони, получени in vitro. Акушерство и гинекология, 46 (бр. 6), 2007, 20-26.
- Kalaydjiev, S., D. Dimitrova, I. Mitov, I. Dikov, L. Nakov. Serum sperm antibodies after diarrhoeal diseases. Andrologia 39, 2007, 101-108.
- Zhivkova, R. S., S. M. Delimitreva, D. I. Toncheva, I. T. Vatev. Analysis of human unfertilized oocytes and pronuclear zygotes - correlation between chromosome/chromatin status and patient-related factors. Eur. J. Obstet. Gynecol. Reprod. Biol. 130, 2007, 73-83.
- Delimitreva, S., R. Zhivkova, E. Isachenko, N. Umland, P. L. Nayudu. Meiotic abnormalities in in vitro-matured marmoset monkey (Callithrix jacchus) oocytes: development of a non-human primate model to investigate causal factors. Hum Reprod. 21, 2006, 240-247.

- Marinova, Ts., M. Markova, L. Aloe. NGF overexpression and distribution in cortical thymic epithelial cells of mice with experimentally-induced leukemia. *In Vivo* 20, 2006, 259–264.
- Dimitrova, D., S. Kalaydjiev, A. Mendizova, E. Piryova, L. Nakov. Circulating antibodies to human spermatozoa in patients with ulcerative colitis. *Fertil. Steril.* 84, 2005, 1533–1535.
- Delimitreva, S. M., R. S. Zhivkova, I. T. Vatev, D. I. Toncheva. Chromosomal disorders and nuclear and cell destruction in cleaving human embryos. *Int. J. Dev. Biol.* 49, 2005, 409–416.
- Dimitrova, D., S. Kalaydjiev, L. Hristov, K. Nikolov, T. Boyadjiev, L. Nakov. Antichlamydial and antisperm antibodies in patients with chlamydial infections. *Am. J. Reprod. Immunol.* 52, 2004, 330–336.
- Iankov, I. D., D. P. Petrov, I. V. Mladenov, I. H. Haralambieva, O. K. Kalev, M. S. Balabanova, I. G. Mitov. Protective efficacy of IgA monoclonal antibodies to O and H antigens in a mouse model of intranasal challenge with *Salmonella enterica* serotype Enteritidis. *Microbes Infect.* 6, 2004, 901–910.
- Markova, M. D. Electron microscopic observations of human sperm whole-mounts after extraction for nuclear matrix and intermediate filaments (NM-IF). *Int. J. Androl.* 27, 2004, 291–295.
- Kalaydjiev, S., D. Dimitrova, M. Nenova, S. Peneva, I. Dikov, L. Nakov. Serum sperm antibodies are not elevated after mumps orchitis. *Fertil. Steril.* 77, 2002, 76–82.
- Kalaydjiev, S. K. Sperm antigenicity shared in five vertebrate classes. *Theriogenology*, 57, 2002, 1073–1085.
- Kalaydjiev, S. K., D. K. Dimitrova, N. L. Trifonova, R. N. Fichorova, N. G. Masharova, Y. N. Raicheva, M. N. Simeonova, E. I. Todorova, V. I. Todorov, L. S. Nakov. The age-related changes in the incidence of 'natural' anti-sperm antibodies suggest they are not auto-/isoantibodies. *Am. J. Reprod. Immunol.* 47, 2002, 65–71.
- Markova, M. D., T. T. Marinova, I. T. Vatev. Asymmetric vimentin distribution in human spermatozoa. *Folia Biol. (Praha)* 48, 2002, 160–162.
- Mladenov, I. V., I. H. Haralambieva, I. D. Iankov, I. G. Mitov. Characterisation of 20-kDa lectin-spermagglutinin from *Arum maculatum* that prevents *Chlamydia pneumoniae* infection of L-929 fibroblast cells. *FEMS Immunol. Med. Microbiol.* 32, 2002, 249–254.
- Iankov I. D., D. P. Petrov, I. V. Mladenov, I. H. Haralambieva, I. G. Mitov. Lipopolysaccharide-specific but not anti-flagellar immunoglobulin A monoclonal antibodies prevent *Salmonella enterica* serotype enteritidis invasion and replication within HEp-2 cell monolayers. *Infect. Immun.* 70, 2002, 1615–1618.
- Trifonova, N., S. Kalaydjiev, M. Stamenova, R. Trifonova, W. Breipohl. Porcine eye lens crystallins: antigenic similarity with human crystallins and tool for the detection of anti-crystallin antibodies. *Graefes Arch. Clin. Exp. Ophthalmol.* 240, 2002, 777–781.
- Delimitreva, S. M., R. S. Zhivkova, I. T. Vatev. Supernumerary human preembryos provide potential for preimplantation genetic diagnosis. *Folia Biol. (Praha)* 47, 2001, 88–91.
- Marinova, T., I. Altankova, D. Dimitrova, Y. Pomakov. Presence of HLA-DR immunopositive cells in human fetal thymus. *Arch. Physiol. Biochem.* 109, 2001, 74–79.
- Markova, M. D. Electron microscopic observations of mouse sperm whole mounts after extraction for nuclear matrix and intermediate filaments. *Arch. Androl.* 47, 2001, 37–45.
- Tarlatzis, B. C., D. I. Toncheva, I. T. Vatev. Significance of chromosomal aberrations for the unsuccessful procedures of assisted reproduction. *Eur. J. Obstet. Gynecol. Reprod. Biol.* 88, 2000, 181–187.
- Дамянова, В., Д. Димитрова-Диканарова, С. Калайджиев, Ил. Ватев. Честота на спермоантителата у пациенти, включени в програма за асистирана репродукция. *Акушерство и гинекология*, 38 (бр. 2), 1999, 31–33.
- Boulanov, I., I. Mladenov, R. Fichorova. Lectin from *Arum maculatum* detects glycoprotein differences in seminal plasma. *CR Bulg. Acad. Sci.* 51 (No. 5-6), 1998, 105–106.
- Dimitrova-Dikanarova, D. K., T. T. Marinova, R. N. Fichorova. Heterogeneity in the presence of CD4-like molecules on human spermatozoa. *Andrologia*, 30, 1998, 147–151.
- Vatev, I., I. Karagyozov, M. Istatkov, M. Srebrev. Successful application of fallopian sperm perfusion method and intracytoplasmic sperm injection (ICSI) technique for the treatment of human infertility. *BJMG*, 3, 1998, 115–119.
- Dimitrova-Dikanarova, D. K., Y. Tsuji, Y. Nakata, H. Shibahara, M. Mitsuo, T. Hashimoto, J. Furuyama, K. Koyama K. Characterization of anti-sperm antibodies and their coding cDNA sequences by Epstein-Barr virus transformed B cell lines from lymphocytes of infertile women possessing anti-sperm antibodies. *J. Reprod. Immunol.* 32, 1996, 171–191.
- Trifonova, N. L., C. Alexiev, M. Stamenova, M. Goranov. Age-related changes of water-soluble proteins of human eye lens during the prenatal period. *Ophthalmic Res.* 25, 1993, 162–171.
- Vatev, I., P. Fitchev, P. Tabakova, M. Dimitrov, T. Yanakieva, V. Yordanov, G. Vakrilov. The in vitro fertilization and embryo transfer program at the First Women's Hospital "T. Kirkova", Sofia, Bulgaria. *J. In Vitro Fert. Embryo Transf.* 7, 1990, 119.
- Vatev, I. T. Human in vitro fertilization and embryo transfer program at the Medical Academy, Sofia, Bulgaria. *J. In Vitro Fert. Embryo Transf.* 5, 1988, 48–49.
- Узунов, В. Изследване на лактатдеhidрогеназни изоензими в еякулата при мъже след оперативно лечение на крипторхизъм-орхидопексия. *Хирургия*, XXXIX, 1986, 2, 35–41.
- Узунов, В. Изоферменти лактатдеhidрогеази при нормо-, олиго- и азоспермии. В: *Акт. вопр. клет. имун. и имуноген. Мед. и физк.*, София, 1980.

В началото на 30-те години университетското преподаване по епидемиология се извършва от Катедрата по хигиена, ръководена от акад. Т. Петров. През 1939 г. П. Вербев издава „Частна приложна епидемиология“, а Ив. Голосманов – „Основи на епидемиологията“. През 1938 г. се освещава новата сграда на Института „Народно здраве“ (сегашият Национален център по заразни и паразитни болести).

Проф. д-р П. Вербев

Периодът 1920–1940 г. се характеризира с относително слаб епидемиологичен контрол, поради което епидемичните процеси се развиват по своя естествен път, с характерната за съответните групи и нозологични единици ендемичност и епидемичност, с подчертана цикличност и с висока смъртност и леталитет. По същото време се полагат основите на съвременната организация на протиепидемичното дело: серотерапия и серопротекция, специфична имунопротекция по отношение на бешенство, дифтерията, коремния тиф, вариолата и други. Създадени са и условията за самостоятелно университетско обучение по епидемиология.

В организирането на протиепидемичната дейност през 30-те години активно участие взема д-р П. Вербев – главен инспектор по борбата със заразните болести в санитарното ведомство. Завърнал се от специализация в САЩ, натрупал богати фактически данни от проучванията на редица епидемии, той поставя началото на българската епидемиологична школа.

През 1946 г. година с Указ № 151 (ДВ, бр. 209//13.09.1946) се създава Катедра по инфекциозни болести и епидемиология към Медицинския факултет в София. През следващата година се разкрива и Клиника по инфекциозни болести (ДВ, бр. 153/5.07.1947), а катедрата и клиниката се обединяват под ръководството на доц. (по-късно професор) П. Вербев до 1962 г.

Проф. П. Вербев е роден през 1891 г. в гр. Шумен в семейството на д-р Евтим Вербев (последният завършва медицина в Атина и е народен представител). Той е доброволец в Балканската война, завършва медицина в Харков, работи като земски лекар в Тамбовска губерния (Русия) и след Руската революция през 20-те години се установява в България.

Като стипендиант на Рокфелеровата фондация през 1928 г. е на специализация в университета „Джон Хопкинс“ в Балтимор – САЩ. След това започва работа като епидемиолог в Главната дирекция на народното здраве. Епидемиологът д-р Вербев не само организира борбата със заразните болести в България, но още тогава най-дейно се посвещава на изучаване на приложната и на теоретичната епидемиология. Той е редактор на „Известия на Главната дирекция на народното здраве“, публикува множество статии в различни списания и вестници, издава ръководството „Борба със заразните болести“ (1938), последвано от две издания (1939 и 1941) на ръководството му „Обеззаразяване“, които за дълго време са настолни книги в областта на приложната епидемиология. Проф. Вербев е автор на над 200 научни труда върху епидемиологията на инфекциозните болести. Обобщение на опита и знанията му са учебниците „Обща епидемиология“ (1954) и „Частна епидемиология“ (1957).

Проф. Е. Гьбев и проф. П. Георгиев със специализанти от основен курс по СДК

Проф. Вербев развива широка обществена дейност за борба със заразните болести в страната като член на научни съвети и комисии, дългогодишен председател е на Научното дружество на епидемиолозите в България, редактор е на списание „Хигиена“ (впоследствие „Хигиена, епидемиология и микробиология“), участва в делегацията на България на Асамблеята на СЗО в Женева (1957),

предложен е за номиниране за Нобелова награда по физиология и медицина за 1963 г.

От 1963 до 1973 г. ръководител на вече самостоятелната Катедра по епидемиология е проф. Евгени Гъбев – един от първите ученици на проф. П. Вербев. Той е автор на повече от 15 монографии, сборници и учебници и на голям брой научни трудове, разработва внедрителски продукти за приложната епидемиология, учител е на стотици български епидемиолози.

Докъм 1970 г. асистенти в катедрата са Д. Желязков, В. Монеv, X. Веселинова, Ив. Воденичарски. След създаването на Медицинска академия (1972) Катедрата по епидемиология в Медицинския факултет и Отделът по епидемиология при НЦЗПБ се обединяват в голяма катедра (над 70 сътрудници), която е включена в състава на центъра, в рамките на академията. Ръководители на катедрата последователно са проф. Евгени Каменов (1973–1981), проф. Кольо Кузмов (1982–1984) и проф. Петър Георгиев (1985–1991).

В състава на катедрата през тези години работят като преподаватели и научни работници В. Монеv, П. Кътеv, Вл. Новкиришки, Р. Савова, С. Неделчева, П. Драганов, Н. Рибарова, Хр. Радева, М. Кожухарова, С. Димитрова, Т. Димитрова, Ал. Грозев, К. Миланов, М. Стаменова, С. Попова, Г. Гечева, Г. Георгиева, К. Алфандари, В. Леви, В. Илиева.

Големият научен потенциал на катедрата има за резултат издаването на следните учебници, ръководства, сборници и монографии:

Учебник по епидемиология от Д. Братованов, Е. Гъбев, К. Кузмов (1970);

Сборник „Съвременни проблеми на инфекциозната патология“ – П. Андонов, Е. Гъбев, В. Зозиков (1971); Учебник по епидемиология за стоматолози от Е. Гъбев, К. Кузмов (1972); Учебник по епидемиология от Д. Братованов и Е. Гъбев (1974); „Дезинфекция, дезинсекция, дератизация“ от Е. Гъбев (1973); „Обеззаразяване“ от Е. Гъбев (1978); Учебник „Хигиена и епидемиология“ за фармацевти – Д. Цветков, Е. Гъбев, К. Кузмов (1981); Учебник по епидемиология за медици от К. Кузмов, Е. Гъбев, П. Георгиев, Б. Илиев, А. Ангелов (1986); Терминологичен речник от Е. Гъбев, Т. Кръстев (1990); Ръководство по борбата със заразните заболявания от Св. Бърдаров, Е. Гъбев, П. Георгиев и др. (1987 – 1992); Ръководство по остри респираторни заболявания от Г. Капрелян, К. Кузмов, Хр. Радева (1988); Сборник „Зоозоози“ от Р. Арсов, Хр. Радева, П. Драганов (1992); „Епидемиологически надзор за грипом и прогнозиране зпидемии в странах СЗВ“ от Ю. Г. Иваникова, Хр. Радева (1987); Сборник „Стафилококова инфекция“ от Петровски, Н. Рибарова и др. (1988); Сборник „Вътреболнични инфекции“ под редакцията на П. Андонов (1987); „Ликвидация и елиминация на инфекциозните

болести“ от П. Георгиев (1992); „Летопис на българската епидемиология през XX-ия век“ от П. Георгиев и кол. (1995).

През 70-те и 80-те години в страната се изграждат и утвърждават ефективен епидемиологичен контрол и епидемиологичен надзор за управление на епидемичните процеси, снижава се заболяемостта от дифтерия, морбили, коклюш, тетанус, полиомиелит и епидемичен паротит, ликвидирани са вариолата и полиомиелита, навлиза се в етап на ваксинален контрол над вирусен хепатит тип В, започва борбата със СПИН. През тези две десетилетия постиженията на страната в областта на борбата със заразните болести са най-близко до показателите на развитите страни, а в някои случаи са на престижно водещо място. Появяват се и отрицателни тенденции в резултат на управленчески слабости в протиепидемичната система – повишава се заболяемостта от кореман тиф, епидемичан паротит, вирусан хепатит А и ентеровирусни инфекции, влиза в застой мониторинговата информация и други.

През 1992 г. от епидемиолози, инфекционисти и паразитолози се формира Катедрата по инфекциозни болести, епидемиология, паразитология и тропическа медицина към Медицинския университет с ръководител проф. Иван Диков. Същата година за ръководител на катедрата е избран проф. Пенчо Иванов Драганов (до 2000 г.), а след него – проф. Майда Михайлова Тихолова (до 2002 г.).

Проф. Драганов завършва медицина в София (1966). Избран е за доцент (1986) и професор (2005) и прави значими приноси в проучването на вирусните хепатити и салмонелозите, участва в изграждане на организацията на протиепидемичната дейност в страната и като сътрудник на здравното министерство.

Самостоятелната Катедра по епидемиология се възстановява през 2002 г. с ръководител доц. Пенчо Драганов и преподаватели доц. Тодорка Траянова Димитрова, доц. Нели Христова Рибарова, гл. ас. Виктория Цветанова Дойчева, гл. ас. Йорданка Иванова Митова-Минева, гл. ас. Красимир Павлов Миланов, гл. ас. Александър Николов Грозев, ас. д-р Мариана Григорова Йорданова, ас. Димитър Николов Николов и сътрудници А. Павлова и И. Павлова.

От 2008 г. ръководител на катедрата е проф. Тодорка Траянова Димитрова. Тя е родена в Дуп-

Доц. Йорданка Митова-Минева

ница, завършва медицина в Москва (1969), става асистент, доцент (1998) и професор (2010) при катедрата. Научните ѝ интереси са в областта на вирусните хепатити, трансмисивните инфекции, HIV инфекцията и СПИН. Автор и съавтор е на 8 учебника и практически ръководства и на 5 монографии.

През този период са публикувани два учебника по епидемиология на инфекциозните болести под редакцията на проф. Т. Димитрова и на проф. Нели Рибарова. Преподаватели и сътрудници на катедрата са проф. Нели Рибарова, доц. Виктория Дойчева, доц. Йорданка Митова-Минева, гл. ас. Красимир Павлов Миланов, гл. ас. Александър Николов Грозев – хоноруван, ас. Наталия Александровна Чумак-Цанева, ас. Теодор Боянов Даков, ас. Милена Димитрова Вълчева, Аделина Павлова, Илияна Павлова.

От 2012 г. за ръководител на катедра е избрана проф. д-р Виктория Цветанова Дойчева. Тя завършва медицина в София (1990) и изминава пътя от асистент до професор (2016) в катедрата.

Автор и съавтор е на над 90 научни публикации върху туларемия, трансмисивни инфекции, кърлежово преносими инфекции, HIV инфекция и СПИН.

През периода 2012–2016 г. в катедрата са защитени три докторски дисертации от Светла Ангелова

Ангелова, Цветанка Минчева и Емилия Петрова. Преподаватели и сътрудници на катедрата са проф. Виктория Дойчева, доц. Йорданка Иванова Митова-Минева, гл. ас. Красимир Павлов Миланов, гл. ас. Светла Ангелова Ангелова, гл. ас. Емилия Илиева Петрова, гл. ас. д-р Цветанка Величкова

Минчева, ас. Наталия Александровна Чумак-Цанева, А. Павлова и И. Павлова.

От 2016 г. ръководител на катедрата е доц. д-р Йорданка Иванова Митова-Минева. Тя завършва медицина в София (1994). Научните ѝ интереси са в областта на имунопрофилактиката, нозокомиалните инфекции, респираторните инфекции и природоогнищните инфекции. Автор и съавтор на над 60 публикации, две монографии и два учебника.

*І ред, от ляво на дясно: гл.ас. д-р Цветанка Минчева, гл.ас. д-р Емилия Петрова, доц. д-р Йорданка Митов-Минева, проф. д-р Виктория Дойчева, д-р Наталия Чумак
ІІ ред: д-р Жорж Донков, гл.ас. д-р Светла Ангелова, д-р Марияна Иванова*

Преподаватели и сътрудници:

проф. д-р Виктория Цветанова Дойчева, дм
доц. д-р Йорданка Иванова Митова-Минева, дм
гл. ас. д-р Светла Ангелова Ангелова
гл. ас. д-р Емилия Илиева Петрова, дм
гл. ас. д-р Цветанка Величкова Минчева, дм
ас. д-р Наталия Александровна Чумак-Цанева
ас. д-р Жорж Олев Донков
Илияна Павлова
Мая Белишка

КРАТКИ ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ
ЗА НАЧАЛОТО И РАЗВИТИЕТО
НА КАТЕДРАТА ПО МЕДИЦИНСКА ГЕНЕТИКА

Катедрата по медицинска генетика е основана през 1971 г. към Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ), София. През 1972 г. всички учебни и научни звена на МНЗ се обединяват в Медицинска академия (МА) и катедрата е включена в състава на Научния медико-биологичен институт (НМБИ). В структурата ѝ са цитогенетична лаборатория, лаборатория по молекулярна генетика и кабинет за медико-генетична консултация.

Проф. д-р Мария Цонева

В новосъздадената Катедра по медицинска генетика през следващите няколко години постъпват проф. д-р Мария Цонева, д-р Мария Крачунова, д-р Ксения Скачокова, д-р Венета Георгиева, д-р Мария Маврудиева, д-р Надежда Проинова, д-р Петранка Илиева, д-р Стоян Лалчев, д-р Мария Цанчева, д-р Митко Абаджиев, д-р

Анета Тоцева, Биолог Андроника Раданова, биолог Танка Лозанова, биолог Мария Стойкова, биолог Лиляна Йорданова, биохимик Димитър Танев, лаборант Мария Гуслекова, лаборант Цветана Биволарска. По-късно академичният щат на катедрата е разширен с новите асистенти д-р Лукан Луканов,

Доц. Венета Георгиева

д-р Драга Тончева, д-р Мария Начева, д-р Върбан Ганев, д-р Стефан Славчев, д-р Роберт Юлзари. През 1976 г. д-р Митко Абаджиев е избран за доцент към Катедрата по медицинска генетика. Асистент в катедрата е от 1972 г. Той завършва медицина (1952) в София, работи като ординатор и завеждащ неврологично отделение при Окръжната болница в гр. Русе, от 1958 г. е асистент в Катедрата по нервни болести на ИСУЛ и завежда сектор по клинична и популационна генетика. Интересът му към наследствените неврологични заболявания датира

от 1962 г., когато изнася лекции и тематични занимания по въпросите на медицинската генетика и медико-генетичната консултация и извършва проучвания на невралната мускулна атрофия.

През 1982 г. д-р Венета Георгиева е избрана за доцент в катедрата. Тя завършва медицина в София (1962). Работи като ординатор във вътрешно отделение на Окръжна болница гр. Разград до 1965 г., след което е последователно асистент в Катедра „Обща биология“ на ВМИ – София, научен сътрудник по медицинска генетика в секция „Профилактична генетика“ на НИОТПЗ и асистент в катедрата от 1971 г.

През 1989 година за доцент е избран д-р Стоян Лалчев, а през 1997 г. – д-р Драга Тончева. Новите доценти към Катедрата са д-р Иванка Димова и д-р Савина Хаджидекова (2014 г.).

През 1989 г. щатът на Катедрата е значително редуциран във връзка с финансовата нестабилност, недостига на средства, процеса на разформирание на Медицинската академия и наложените съкращения на персонала. В края на 1999 г. катедрата е административно прехвърлена към Деканата на МФ и започва подготовката за преместването ѝ от ИСУЛ на територията на университетската болница „Майчин дом“.

В момента нехабилитираните членове на колектива са главните асистенти д-р Рада Станева, д-р Олга Боянова, д-р Вера Дамянова, д-р Марта Михайлова, д-р Михаил Ганев, д-р Виктория Спасова, Сена Карачанак, Драгомира Николова, молекулярните генетици Блага Рукова, Десислава Нешева, Зора Хамуде и Екатерина Николова.

Доц. Митко Абаджиев

Всички защитават докторски дисертации в катедрата под ръководството на проф. Д. Тончева, с изключение на Е. Николова, защитила дисертация в Катедрата по химия и биохимия, и З. Хамуде и д-р М. Ганев, които в момента работят по докторантурите си.

Пръв ръководител на катедрата (1971–1989) и неин основател е проф. Мария Цонева.

Нейната научна кариера започва през 1950 г. като асистент на академик Методи Попов, през 1962 г. е доцент по обща биология във ВМИ – Варна; 1965 г. – ст.н.с. II ст. по медицинска генетика в МФ – София, 1966 г. – професор по обща биология, 1969 г. – ст.н.с. I ст. по медицинска генетика в МФ – София, 1982 г. – хоноруван професор към БФ на СУ. Специализирала е през 1960 г. в курс

на СЗО по хромозомна диагностика в гр. Базел, Швейцария, 1961–1962 – обща медицинска генетика в АМНСССР в Институт по цитология, Ленинград, Институт по молекулярна биология, Москва, и Институт по експериментална патология и терапия, Сухуми, 1965 г. – стипендиант на СЗО в Дания, Швейцария, Англия и Франция. През периода 1979–1982 г. е зам.-директор по научната работа на МБИ, 1969–1984 г. – основател и зам.-председател на РНМД по медицинска биология и генетика, зам.-председател на специализирания научен съвет по генетика при ВАК, 1979–1984 г. – член на Комисията по медико-биологични и хигиенни науки при ВАК.

Проф. Стоян Лалчев

След проф. М. Цонева ръководството на катедрата поема проф. Стоян Лалчев (1989–2000 г.).

Той работи в катедрата от 1972 г. последователно като стажант-асистент и асистент, главен асистент, доцент (1989) и професор (2013). Има специализации и квалификационни курсове в Университетска болница „Некер“, Отделение по имунопатология, Париж, Франция (1981–1982 г.), International Clearinghouse for Birth Defects Monitoring Systems (ICBDMS) и National Research and Development Centre for Welfare and Health, Helsinki, Finland (1994), Институт по човешка генетика и антропология при Университета Алберт-Людвигс, Фрайбург, Германия (1995 г.).

Проф. Лалчев е национален консултант по медицинска генетика към МЗ (1989–2008), дългогодишен председател на Българското научно дружество по генетика на човека, член е на международни научни организации като European Society for Immunodeficiencies (ESID); European Cytogenetic Association (ECA); European Association in Human Genetics (ESHG); Balkan Association of Human Genetics; ESHG, ESID, ECA, за пръв път въвежда през 1985 г. профилирано и адаптирано преподаване по медицинска генетика за студенти по специалността дефектология и логопедия при ФНПП на Софийския университет.

Проф. Драга Тончева е ръководител на катедрата от 2000 г. Тя е кандидат на медицинските науки (1978) и доктор по молекулярна биология, асистент (1978), доцент (1997) и професор към катедрата (2008), гост-професор към Нишкия университет (от 2008), хоноруван професор към БФ на СУ „Климент Охридски“ (от 1999), Ръководител на Националния геномен център за социално значими заболявания (от 2006), генетичен консултант в „Токуда болница“ и в болница „Д-р Малинов“, чл.-кор. на БАН (2014). Специализира в Institute of Medical Genetics, Moscow Academy of Science, Moscow; International Institute of Genetics and Biophysics – Napoly, Italy и MRC Epidemiology and Medical Care Unit, Norkwick Park Hospital, London, Nuffield Department of Clinical Medicine, John Radcliffe Hospital, Headington Oxford (2 months, 1985), Tokyo Genome Center, Tokyo University.

Проф. Тончева е председател на Българското дружество по генетика и геномика на човека, национален консултант по медицинска генетика при МЗ, член на Национален консултативен съвет по редки болести, МЗ, консултант на комисия към президентството на Р България „Българска Коледа“, била е член на международни организации – научна програмна комисия на European Association in Human Genetics (ESHG), член на Европейския съвет на European Association of Human Cytogenetics (ECA), член на директорския борд на COST мрежата, EUROKUP, multi-disciplinary network for European cooperation in the field of scientific-technological research, focused on translational proteomic studies in kidney disease, член на Европейския научен комитет по аниридия (от 2017 г.), член на международните консорциуми The International Schizophrenia Consortium; The Schizophrenia Psychiatric Genome Wide Association Study (GWAS) Consortium и др. Отличена е с Honourable plaque for the contribution to Tokyo Medical and Dental University (2006); Почетен медал на Institute Cantacusino, Romania, Национална награда за утвърден учен в областта на биомедицинските науки „Питагор“ (2010), МОМН; Юбилеен плакет „Signum Laudis“ на Медицински Университет Варна за цялостен принос в развитието на клиничната генетика в България (2011 г.).

Първоначално преподавателската работа е насочена към организиране на профилирани курсове по медицинска генетика за лекари от редица клинични специалности, на основни курсове за лекари за получаване на специалност по медицинска генетика и интегрирано преподаване с отделни лекции в курсове за специализация на други катедри в ИСУЛ и Медицинска академия.

През периода от 1971 до 1992 г. катедрата органи-

ридни“ (от 1999), Ръководител на Националния геномен център за социално значими заболявания (от 2006), генетичен консултант в „Токуда болница“ и в болница „Д-р Малинов“, чл.-кор. на БАН (2014). Специализира в Institute of Medical Genetics, Moscow Academy of Science, Moscow; International Institute of Genetics and Biophysics – Napoly, Italy и MRC Epidemiology and Medical Care Unit, Norkwick Park Hospital, London, Nuffield Department of Clinical Medicine, John Radcliffe Hospital, Headington Oxford (2 months, 1985), Tokyo Genome Center, Tokyo University.

Проф. Тончева е председател на Българското дружество по генетика и геномика на човека, национален консултант по медицинска генетика при МЗ, член на Национален консултативен съвет по редки болести, МЗ, консултант на комисия към президентството на Р България „Българска Коледа“, била е член на международни организации – научна програмна комисия на European Association in Human Genetics (ESHG), член на Европейския съвет на European Association of Human Cytogenetics (ECA), член на директорския борд на COST мрежата, EUROKUP, multi-disciplinary network for European cooperation in the field of scientific-technological research, focused on translational proteomic studies in kidney disease, член на Европейския научен комитет по аниридия (от 2017 г.), член на международните консорциуми The International Schizophrenia Consortium; The Schizophrenia Psychiatric Genome Wide Association Study (GWAS) Consortium и др. Отличена е с Honourable plaque for the contribution to Tokyo Medical and Dental University (2006); Почетен медал на Institute Cantacusino, Romania, Национална награда за утвърден учен в областта на биомедицинските науки „Питагор“ (2010), МОМН; Юбилеен плакет „Signum Laudis“ на Медицински Университет Варна за цялостен принос в развитието на клиничната генетика в България (2011 г.).

Първоначално преподавателската работа е насочена към организиране на профилирани курсове по медицинска генетика за лекари от редица клинични специалности, на основни курсове за лекари за получаване на специалност по медицинска генетика и интегрирано преподаване с отделни лекции в курсове за специализация на други катедри в ИСУЛ и Медицинска академия.

През периода от 1971 до 1992 г. катедрата органи-

*Чл.-кор на БАН,
професор Драга Тончева*

зира ежегодни курсове на базата на почти всички бивши окръжни болници в страната за завеждащи отделенията и специалисти от всички области на медицината за приложението в практиката на постиженията на медицинската генетика. В. Търново и Бургас – 1990 г.; Окръжна болница в София – 1992 г. Катедрата организира и тематични курсове като „Медико-генетична консултативна помощ – организация и задачи“ (1989), „Психиатрична генетика“ (1987), „Новости в стоматологията“ (1987), „Генетични проблеми на човешката репродукция“ (1990) и др. Настоящата преподавателска работа е допълнително фокусирана върху провеждане на лекции и практически упражнения като част от задължителната програма на студенти по медицина и фармация, обучение на лекари специализанти и изготвяне на съвременни учебници и учебни помагала за студенти и лекари в съзвучие със световните тенденции за приложение на постиженията на генетиката, геномиката и персонализираната медицина.

В първите години от създаването на катедрата студентите от Медицинския факултет изучават факултативно „Основи на медицинската генетика“ в IV семестър, а от 1975 г. се провежда редовно обучение с общ хорариум от 28 часа – 14 часа лекции и 14 часа практически упражнения. През 1992 г. учебният план в Медицинския факултет при МУ – София е и учебният хорариум е увеличен от 30 на 60 часа (30 часа лекции и 30 часа упражнения) и преподаването е преместено в III курс, V семестър, като завършва с изпит в редовната семестриална сесия. През 1992 г. за студентите медицина е организиран факултативен курс „Хромозомна патология“. Въпреки че катедрата предлага медицинската генетика да се изучава в IV или V курс, когато студентите са навлезли в клиниката и са запознати с основната терминология, тази промяна в преподаването все още не е реализирана.

Програмата по медицинска генетика на студентите по медицина е актуализирана и през 2010–2012 г. „Медицинска генетика в постгеномната ера. Геномна медицина“. В нея за първи път се включват нови направления – геномна медицина и таргетна терапия. Въведени са и тестове по медицинска генетика.

От 2004 г. се провежда ежегоден свободно избираем курс за студенти по медицина „Генетични основи на социално значими заболявания“. Модулът е с общ хорариум 35 часа, 1.8 кредита по системата ECTS.

Първият учебник в България по медицинска генетика е „Основи на медицинската генетика“ от проф. д-р М. Цонева и д-р Е. Бошнакова (1971) за студенти медицина в IX семестър във ВМИ – Варна. Вторият учебник от проф. д-р М. Цонева, доц. д-р Е. Бошнакова и д-р Л. Василева е издаден в София през 1977 г. Нов, трети учебник по „Основи на медицинската

генетика“ от проф. д-р М. Цонева и доц. д-р М. Абджиев е издаден през 1979 г., а второто му издание е през 1983 г. През 1989 г. под редакцията на проф. д-р М. Цонева е издаден нов учебник „Основи на медицинската генетика“ с участието на преподаватели от София (проф. д-р М. Цонева и доц. д-р В. Георгиева), от Пловдив (доц. д-р Г. Вълкова) и от Варна (доц. д-р Л. Василева). Нов учебник „Медицинска генетика“ за студенти и специализиращи лекари под редакцията на чл.-кор. проф. д-р Д. Тончева и проф. д-р Ст. Лалчев е издаден през 1999 г., както и „Медицинска генетика в клинична практика. Ръководство за лекари и студенти“ под редакцията на чл.-кор. проф. д-р Д. Тончева. В тези две учебни помагала са включени нови съвременни данни относно молекулярната генетика на наследствените болести, както и новости, свързани с диагностиката и терапията. Учебникът „Медицинска генетика в постгеномната ера. Геномна медицина“ (2010) под редакцията на чл.-кор. проф. д-р Драга Тончева отразява най-новите пости-

Първи национален конгрес по медицинска биология и генетика, София, 1981

жения на геномната медицина, прицелната терапия и прецизираната медицина. Той е осъвременен, разширен и преиздаден в две части през 2015 г. и е издаден на английски език през 2016 г. През 2014 г. под редакцията на чл.-кор. проф. д-р Драга Тончева е издадена и монографията „Редки генетични болести – част първа и част втора“. През 2011 г. е издадено „Практическо ръководство по медицинска генетика за студенти“ на български и английски език под редакцията на чл.-кор. проф. д-р Драга Тончева и доц. д-р Иванка Димова и е преиздадено през 2015 г. с изцяло обновено съдържание.

През 1983–1984 г. е въведено преподаване по „Основи на биологията и клиничната медицина“ във Фармацевтичния факултет, в което медицинската генетика съставлява 1/3 от хорариума, а останалата част включва проблеми на клиничната медицина – вътрешни болести, неврология и дерматология. За целта е издаден редовен учебник под редакцията на проф. д-р И. Попилиев и съавтори

(1992) проф. д-р М. Цонева, доц. д-р П. Шотеков и ст. н.с. д-р А. Дурмишев. През 1992 г. преподаването по медицинска генетика е отделено като самостоятелна дисциплина с хорариум 30 часа (15 ч. лекции и 15 ч. упражнения) и заключителен зачет. Преподаването продължава да се води в III курс, VI семестър, а от 1997 г. е прехвърлено в IV курс, VIII семестър и завършва с изпит в редовната семестриална сесия.

През 1995 г. започва преподаването по медицинска генетика на медицински сестри, акушерки и медицински лаборанти първоначално в колежа в София, а от 1997 г. и в колежа във Враца и Благоевград, включени в състава на Медицинския университет, София. То се осигурява от преподавателските кадри на Катедрата по медицинска генетика. През март 1999 г. за първи път е организиран и двусед-

Катедрата има съществен принос при организацията на преподаването в новосъздадените медицински факултети в страната. Проф. д-р М. Цонева води преподаването в МФ – Варна (1971–1972), доц. д-р М. Абаджиев и по-късно доц. д-р В. Георгиева са били лектори в МФ – Плевен от създаването на факултета до 1988 г., в МФ – Ст. Загора проф. д-р Ст. Лалчев води преподаването от 1989 г. до 2013 г.

През 1972 г. към катедрата е създаден студентски научен кръжок, ръководен от д-р Мария Крачунова, д-р Мария Цанчева и д-р Драга Тончева. Научната тематика на кръжока е тясно свързана с проблематиката на катедрата. Кръжочници участват със свои научни разработки в голям брой български и задгранични студентски научни прояви и някои от тях са отличени с награди. През последните седем

години по време на летния стаж в катедрата работят 40 чуждестранни студенти (от Чехия, Испания, Германия, Гърция, Румъния, Латвия, Република Македония, Франция, Сърбия, Италия, Япония, Украйна, Полша, Тайланд и Япония), включени в наши научни проекти: “Molecular-cytogenetic studies of ovarian tumors”, “Molecular pathways in sporadic and familial carcinomas of the urinary tract”, “Cytogenetic and molecular-cytogenetic study in intellectual and developmental disabilities”, “Proteome screening in sera of patients with schizophrenia at different stages and courses of drug therapy”, “Molecular Karyotyping of Patients with Congenital Malformations”.

От ляво на дясно: гл. ас. Драгомира Николова, ас. д-р Михаил Ганев, биол. Зора Хамуде, гл. ас. Сена Карачанак, гл. ас. д-р Вера Дамянова, доц. д-р Савина Хаджидекова, ас. д-р Виктория Спасова, чл.-кор. проф. Драга Тончева, биол. Деслава Нешева, доц. д-р Иванка Димова, гл. ас. д-р Рада Станева

мичен специализиран тематичен курс по СДО за медицински сестри „Профилактика на наследствените заболявания и дефекти – място и задачи на полувисшия и среден медицински персонал“.

От 1983 г. в Софийския университет от катедрата се преподава медицинска генетика в специализиран курс за студенти по биология и молекулярна биология. Катедрата предоставя и база за разработване на дипломни работи върху наследствената патология и диагностиката ѝ. Защитени са над 50 дипломни работи под ръководството на чл.-кор. проф. д-р Д. Тончева. От 1985 г. в СУ започва и редовно преподаване по медицинска генетика с хорариум 30 часа и заключителен изпит за студенти по специалността дефектология с лектор проф. д-р Ст. Лалчев. Няколко години по-късно такова преподаване започна и в Югозападния Университет в Благоевград с лектор доц. д-р В. Георгиева.

Тези специализации са осъществени по линия на международния научен обмен (Research Exchange Project Details на International Federation of Medical Students' Association – IFMSA).

Клиничната специалност „Медицинска генетика“ в България е сред първите в Европа (1976 г.), а катедрата е основна база за специализация. Чрез СДО обучението катедрата подготвя кадри със специалност по медицинска генетика за нуждите на генетичните консултативни и диагностични звена основно към медицинските факултети в страната и за някои областни болници и дава базисна подготовка на лекарите от мрежата от различни клинични специалности.

В Катедрата по медицинска генетика се осъществява интензивна научна дейност.

През 70-те и 80-те години на XX в. се работи по програмата „Генетичен статус на българския народ и

фактори, индуциращи мутации“. Темата за хромозомния полиморфизъм се разработва съвместно с Института по медицинска генетика при АНСССР (проф. А. Захаров) и резултатите се представят в монографията „Перспективи, медицинска генетика“ под ред. на акад. Н. Бочкова (1982). Цялостните изследвания по хромозомния полиморфизъм са представени в монографията „Актуални проблеми на медико-биологичните науки“ под ред. на проф. Кирил Ичев и проф. Мария Цонева (1986). Авторският колектив от катедрата включва проф. Мария Цонева, доц. Венета Георгиева, д-р Мария Крачунова, д-р Мария Цанчева, д-р Роберт Юлзари и н.с. Лиляна Йорданова.

През 80-те години се работи по проекта „Разпространение и полиморфизъм на Г6ФД недостатъчност и хемоглобинопатиите в нашата популация“, субсидирани от СЗО и с участието на Ст. Лалчев, Д. Тончева, Мария Маврудиева, Мария Крачунова и Мария Начева. Резултатите са цялостно представени в монографията „Глюкозо-6-фосфат дехидрогеназна недостатъчност“ под ред. на проф. М. Цонева (1982).

Проектът „Мутагенеза на околната среда“ се осъществява съвместно с Института по биология при Националния изследователски център „Демокритос“ в Атина (1983–1988), проектът „Разработване и приложение на биомаркери за оценка на риска от експозиция на генотоксични химикали“ (1995–1998) е финансиран от Европейската общност по програмата „Коперникус“ и се разработва в сътрудничество с учени от Гърция, Чехия и други. След 2000 г. научната дейност е насочена в нови направления: психиатрична генетика и геномика, онкогенетика и онкогеномика, генетична предразположеност към Балканска ендемична нефропатия, популационна генетика и геномика, генетични фактори в патогенезата на редки и разпространени заболявания, генетични фактори при нарушена репродукция и ембриогенеза, характеризирани на генетични типове на папилома вируси и геномни нарушения при рак на шийката на матката. Защитени са 33 дисертации и 44 магистърски тезиса под ръководството на проф. Д. Тончева. За първи път у нас са внедрени десетки върхови генетични/геномни техники в научната и диагностичната дейност. Катедрата е съавтор, изпълнител и координатор на няколко национални програми – за диагностика и профилактика на наследствените болести,

предразположения и вродени аномалии, редки болести и други.

Научната работа на катедрата е пряко свързана с дейността на Републиканското научно-медицинско дружество по медицинска биология и генетика. То е учредено през 1969 г. с активното участие на членове на бъдещата ни катедра. За председател е избран проф. Братан Братанов, за зам.-председатели: проф. Радой Попиванов и проф. Мария Цонева и за секретар д-р Митко Абаджиев.

Освен първоначално създадения Софийски клон през следващите години се организират клонови дружества в Пловдив, Варна, Плевен и Стара Загора. Сътрудниците на катедрата по медицинска генетика участват редовно с научни съобщения в заседанията на дружеството и са сред основните организатори на периодичните научни прояви.

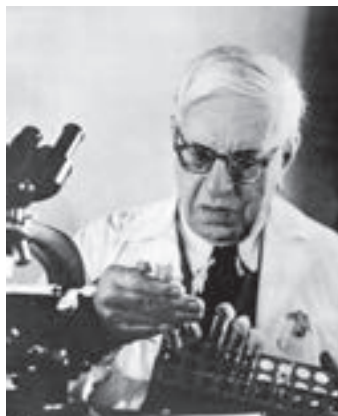
Специалистите биолози Десислава Нешева и Зора Акрам Хамуде в лабораторията за протеомен анализ

Проведени са две национални конференции през 1972 и 1976 г., както и три национални конгреса с международно участие през 1981, 1985 и 1990.

През периода 1990–2000 г. председателството на дружеството, преименувано в Национално научно-медицинско дружество по генетика на човека, се поема от доц. Емил Симеонов, зам.-председател е доц. Стоян Лалчев, а секретар д-р Мария Цанчева от Катедрата по медицинска генетика. През 1994 г. дружеството става съорганизатор на Балканската асоциация по генетика на човека, учредена на Първата ѝ конференция в Солун. Нейните членове активно участват в работата на периодично организираните конференции от асоциацията. През 2002 г. дружеството организира и проведе в София 5-а конференция на асоциацията.

През 2016 г. дружеството е преименувано в „Българско дружество по генетика и геномика на човека“ с председател чл.-кор. проф. Драга Тончева. През 2017 г. в Пловдив дружеството ще организира и ще проведе 12th Balkan Conference of Human Genetics.

Създаването на Медицинския факултет при Софийския университет (с Указ от 29 ноември 1917 год.) е крупен успех за България. По силата на закона към факултета е предвидено и създаване на самостоятелна Катедра по бактериология и серология. На обявения международен конкурс за ръководител на катедрата (21 май 1919 г.), освен д-р Владимир Марков участват и двама кандидати от Германия и Русия. Последните не се явяват. Поради това на д-р Вл. Марков, специализирал микробиология преди това при видни немски учени, защитил докторската си теза през 1911 г. при Берлинския ветеринарен факултет, утвърден вече специалист и учен, се предлага да заеме място на главен асистент. Само няколко месеца след това през 1921 г. той е избран за частен доцент и му е възложено ръководството на Катедрата по бактериология и серология. Ето защо тази дата се смята за рожден ден на Катедрата по микробиология, а за неин пръв ръководител – Владимир Нестеров Марков.

Акад. д-р Владимир Марков

Сам и с незадоволителна материална база, той полага неимоверни усилия за организиране на учебния процес, като изнася лекции пред медици, агрономи и химици и разгръща научноизследователска дейност. Тя е високооценена още по това време и впоследствие последователно е избран за редовен доцент (1923), извънреден професор (1926), редовен професор (1929), член-кореспондент на БАН (1947) и академик (1952). Владимир Марков е несменяем ръководител на Катедрата по микробиология и създател на научна школа до пенсионирането му през месец септември 1958 г., когато научната общност му отрежда най-високата награда за един учен и преподавател – почетен ръководител на катедрата. Първият асистент на доц. Вл. Марков е д-р Здравка Ячева (1923), по-късно професор. В катедрата са постигнали своето развитие Благой Юруков, по-късно професор, зав.-катедра при Пловдивския ВМИ, Е. Желязкова, Д. Матеев, проф. Светослав Бърдаров, заместил академик Марков като ръководител на катедрата през 1958 г. В колектива на катедрата по това време са още д-р Калчо Марков, по-късно член-кореспондент на БАН, д-р Георги Христов, д-р Славчо Нейчев, д-р Слави Марков, д-р Герго Митов (по-късно ръководител на Катедрата при ВМИ – Варна и ВМИ – София), д-р Никола Нинов, Георги Гушеров (по-късно професор, ръководи-

тел на Катедрата по микробиология при Биологичния факултет на СУ, д-р Димитър Димитров (по-късно професор) и други. През този период от време се провеждат изследвания по медицинска и промишлена микробиология. Въвежда се обучение по микробиология на студентите стоматолози и фармацевти. Акад. Марков откликва на нуждите на Александровска болница и през 1955 г. към катедрата е разкрита Централна микробиологична и вирусологична лаборатория, която и да обслужва клиниките на Александровска болница. След пенсионирането на акад. Марков (1958), ръководител на катедрата става проф. д-р Светослав Бърдаров, който продължава традициите на своя учител и осигурява по-нататъшното ѝ развитие.

В условията на новосформираната Медицинска академия (1972) в катедрата са обединени всички микробиологични звена от ВМИ, ИСУЛ и Националния институт (сега център) по заразни и паразитни болести (НИЗПБ, понастоящем НЦЗПБ). Обединената катедра, включена в НИЗПБ, има за задача да провежда учебната работа по микробиология, следдипломната подготовка, да организира и провежда научноизследователската, диагностичната и определена производствена дейност, както и да оказва организационно-методична помощ на периферната здравна мрежа. Така класическият характер на катедрата се променя съществено, обемът на научните микробиологични изследвания нараства значително.

С многобройните задачи се заема и се справя огромният колектив (над 130 души) с над 30 висши кадри: професорите Герго Митов (ръководител катедра, ректор на ВМИ – Варна и първи заместник-ректор на МА), Юри Тягуненко, Димитър Димитров (заместник-декан на ВМИ – София), Веселин Денчев и ст.н.с. I степен – Мария Григорова, Антония Трифонова, Роза Коен, Свобода Атанасова, Методи Димитров; доцентите Николай Цанев, Юлияна Дочева, Руска Аврамова, Иван Митов, и ст.н.с. II степен Славчо Нейчев, Никола Нинов, Анастасия Ефремова, Димитър Моллов, Момка Братоева, редица асистенти и научни сътрудници: Менка Лобутова, Вера Цацова, Надежда Кирова, Весел Кантарджиев, Кремена Папаркова, Милка Лесева, Иван Друмчев, Евгения Чекова, Владимир Строков, Любка Чорбаджийска, Гинка Опълчено-

Проф. д-р Светослав Бърдаров

ва, Светла Бързашка, Емма Кьолеян, Иван Митов, Лена Сечанова, Мария Балабанова, Людмила Боянова, Бойка Маркова, Нася Хаджиева, Стефанка Бобчева, Галина Железова, Людмила Караиванова, В. Сарафова, Христо Манев, Пепа Пенчева, Катя Тошкова, Мая Марина, Лили Младенова, Ива Христова.

Проф. д-р Герго Митов

През периода 1972–1988 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Герго Митов, от 1988–1991 г. – проф. д-р Юри Тягуненко, а след разформирането на Медицинска академия от 1991 до 1999 г. – доц. д-р Юлиана Дочева. След 1999 г. и понастоящем ръководител на катедрата е чл.-кор. проф. д-р Иван Митов. Катедрата първоначално се помещава в две стаи в сградата на настоящия Фармацевтичен факултет на ул. „Дунав“ 2. Условието постепенно се подобряват и през 40–50-те години тя заема половината от втория етаж на сградата на ул. „Дунав“ 2. Създават се по-нормални териториални условия, подобро е снабдяването с апаратура, химикали, хранителни среди и др., което се отразява благоприятно на учебната и на научноизследователската дейност.

Проф. д-р Юри Тягуненко

При поредните размествания в Медицинска академия през 1976 г. катедрата се пребазира от „Дунав“ 2 на булевард „Волгоград“ № 16 (сега „В. Левски“ 16), а по-късно – в сградата на Предклиничния университетски център на ул. „Здраве“ № 2. Независимо от трудностите катедрата бе осигурена материално с апаратура и необходими консумативи, за да отговори на съвременните изисквания на учебната и научната дейност, резултатите от което не закъсняха.

До 1972 г. в структурно отношение катедрата е моноплатна и без обособени структурни звена. Разнообразната учебна и научна дейност се извършва на функционален принцип. Със създаването през 1972 г. на интегрираната катедра по микробиология в системата на НИЗПБ – МА се оформят две секции:

секция „Обща микробиология“ (проф. Д. Димитров) с функционално звено по инфекция и имунитет (проф. В. Денчев) и секция „Специална микробиология“ (проф. Ю. Тягуненко) със седем лабораторни звена по: шигели, салмонели, ентеропатогенни E.coli и условно-патогенни бактерии, стафилококи и найсерии, зоонози, клинична микробиология, превърнала се по-късно в секция с три диагностични лаборатории, обслужващи съответно Александровска болница, ИСУЛ и Инфекциозна болница.

Тази структура след възстановяването на Медицинския факултет (1991) отново търпи промени, като всички звена от секция „Специална микробиология“ отново са включени в структурата на НИЗПБ, а катедрата – в състава на Медицински факултет с нова структура. Сега Централната микробиологична лаборатория остава в щата на университетската Александровска болница, микробиологичната лаборатория при ИСУЛ – в щата на университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“, и третата част – в Инфекциозна болница. Към катедрата е създадена диагностична микробиологична лаборатория.

В кадрово отношение през периода 1972–1992 г. катедрата не е имала затруднения. Благодарение на оптималната административна структура, добрите взаимоотношения между НИЗПБ и катедрата, висококвалифицираните кадри във всички направления на медицинската микробиология катедрата се справя със сложните задачи: учебно-преподавателски, научноизследователски, диагностични, организационно-методична помощ на микробиологичната мрежа и решаване на спешни проблеми на протиепидемичната дейност в страната. В изпълнение на съвременните изисквания е създадена материална база и са въведени нови научно-приложни направления. С водещо значение е разработване методите и въвеждане в производството на диагностикумите за изследване на антибиотичната резистентност. В областта на биотехнологиите е въведена хибридомната технология и са получени моноклонални антители за изучаване антигенния строеж на бактериите и тяхната диагностика. Съществува и участието на катедрата в разработването и въвеждането в производството на имуностимулиращи препарати.

Редица сътрудници на Катедрата осъществяват международни дългосрочни специализации в прес-

Доц. д-р Юлиана Дочева

тижни изследователски центрове, напр. проф. И. Митов в Макс Планк институт по имунобиология, Фрайбург, ФРГ 1985, 1992 и 1995 с обща продължителност 3 години, проф. Л. Боянова във Франция – Universite Bordeaux 2, Bordeaux (1990–1991 г.) и в САЩ – Washington University, Saint Louis, Missouri (1994 г.) и проф. Л. Сечанова в Инфекциозна болница „Ласло“, Будапеща (1988), в Университета на Нотингам, Англия (1994) и в САЩ – Нью Йорк, Рокфелер университет (1996–1997 г.).

Чл.-кор. проф. д-р Иван Митов

След разформиране на Медицинска академия и излизане от състава на НЦЗПБ катедрата има определени трудности във връзка със същественото намаляване на преподавателския състав, откъсване на създадените от нея диагностични лаборатории и поредното пребазиране през 1993 г. от бул. Волгоград в сградата на Предклиничния учебен център. Постепенно благодарение на разбирането на университетските ръководства материално-техническата база се попълва със съвременна апаратура. Проектното финансиране от СМН към МУ – София подпомага научната дейност. Всичко това довежда до широко използване на молекулярно-биологичните методи в изследователската и диагностичната дейност. Катедрата осъществява ползотворно сътрудничество с други университетски звена, особено с Катедрата по медицинска химия и биохимия.

Понастоящем научно-преподавателският състав на Катедра медицинска микробиология включва персонал от 36 души, вкл. 15 научно-преподавателски кадри, както следва: двама професори, 6 доценти и 9 асистенти. В научните изследвания участват също като кадри с висше образование 1 химик, 2 ординатори и 4 биолози.

Независимо от променящите се условия за работа катедрата осигурява пълноценен учебен процес със студентите медици, стоматолози и фармацевти и специализанти, както и със студентите от медицинския колеж „Филаретова“ и колежа във Враца, и високо ниво на научноизследователската дейност като необходимо условие и изискване към всеки преподавател. Учебният процес е онагледен със съвременна компютърна техника за презентации, включително компютърна мрежа в залите за практически занятия.

Стремежът на катедрата винаги е бил да няма семестър без учебници за студентите. От 1920 г. до 2001 г.

от катедрата самостоятелно или в съавторство с катедрите в Пловдив и Варна са издадени 35 учебника и практически ръководства, последният от които е издаден през 2000 г. За студентите, обучавани на английски език, е разработено Ръководство за практически упражнения. През 2016 г. е издадено илюстрирано Ръководство по микробиология. Студенти по медицина участват и в кръжочната дейност на катедрата и са включвани в проекти на колектива. Част от кръжочниците продължават научната си дейност като асистентни в катедрата.

Следдипломното обучение е важен раздел от работата на катедрата. Започнато е от проф. Св. Бърдаров във военна болница, продължено е през 50-те години в Катедрата по микробиология при ИСУЛ от проф. Д. Хаджидимова и след 1972 година – в обединената катедра към МА под формата на основни, профилни и тематични курсове. Понастоящем следдипломното обучение по микробиология се провежда съвместно от катедрата и НЦЗПБ въз основа на договор между МФ – София и НЦЗПБ.

В областта на научноизследователската работа на катедрата едва ли има област, в която тя да не е дала своя принос: обща и специална микробиология, вирусология, проблеми на инфекцията и имунитета, промишлена и почвена микробиология и пр. През ранния период от развитието на катедрата (Вл. Марков) има върхови постижения по проблемите за изменчивостта на микроорганизмите и ролята на кръговрата на веществата в природата като резултат на биохимичната активност на микроорганизмите, което става основа за развитието на промишлената микробиология в България. Катедрата разработва и предлага на промишлеността и селското стопанство чисти култури от селектирани дрожди за производство на вино, пиво, хлебна мая. През годините на Втората световна война са разработвани важни проблеми на храненето и бита: разработана е закваска за избягване „провлачеността“ на хляба, създаден е препаратът „Радиксоя“, с който са обработвани семена за засяване на над един милион декари земя, разработени са методи за производство на соево сирене и за откриване фалшификацията на хляба, извършени са оригинални изследвания върху българското кисело мляко и върху етиологията на редица инфекциозни заболявания по човека и животните.

През петдесетте години във връзка с новите задачи в областта на здравеопазването научната работа на катедрата е насочена към нови теоретични и практически проблеми, свързани с борбата за снижаване на инфекциозната заболяемост и ликвидиране на някои от заразните болести: открити са т.нар. летливи антибиотици, получена е пеницилиназа и антипеницилиназен серум (Св. Бърдаров), проуче-

ни са редица въпроси в генетиката на бактериите (К. Марков), разработен и внедрен в заводско производство е българският антибиотик гентамицин (Д. Димитров), установена е ролята на ентеропатогенните *E.coli* в страната (Г. Христов, Св. Атанасова). В резултат на проучванията върху живата полиомиелитна ваксина и нейната имунологична и епидемиологична ефективност (Г. Митов, Н. Нинов, З. Стефанова) полиомиелитът за кратко време е ликвидиран още през 1964 г. като епидемично заболяване в България. Проучени са ензимното декапсулиране за естествената резистентност при антраксния бацил (Н. Цанев), субмолекулярната структура на IgG (Ю. Дочева), генетичната трансформация при стафилококите (Ю. Тягуненко, Р.

Тягуненко). Катедрата участва в разработването и въвеждането в производството на имуностимулиращи препарати (Уростим – И. Митов), постигнати са съществени успехи в диагностиката на анаеробните (Л. Боянова) и особено на възискателните бактерии (Л. Сечанова), разработени са методите за изолиране и диагностика на *Moraxella catarrhalis* (Р. Гергова).

Внедрена е хибридомната технология за получаване на моноклонални антитела срещу Грам-отрицателни бактерии – салмонели (внедрени в производството на НЦЗПБ), *Vibrio cholerae*, *H. pylori*, *Chlamydia*, *Moraxella* и др. и диагностични методи, в които се използват (И. Митов, Д. Петров, Я. Янков, Я. Хараламбиева, Р. Гергова), извършват се широки

От ляво на дясно:

I ред: доц. Весела Райкова, доц. Таня Стратева, проф. Лена Сечанова, чл.-кор. проф. Иван Митов, проф. Людмила Боянова, доц. Румяна Марковска, доц. Райна Гергова

II ред: Адиле Мухтарова, д-р Вирна Циту, Петя Станкова, д-р Даниел Йорданов, д-р Галя Гергова, Ганка Терзиева, инж. Невена Гугова, Ваня Паскова

III ред: Драгомир Петров, д-р Гергана Мизгова, д-р Иво Сираков, д-р Николай Кълвачев

Аврамова, М. Лобутова). Постигнато е първото изолиране на щамове *Yersinia enterocolitica* (А. Ефремова), на легионели от водоеми (Н. Цанев), изолиран е нов ентеровирус 71 и е проучена етиологията на прогресиращия хиперкинетичен паненцефалит от Г. Митов и Н. Нинов, постигнати са приноси в диагностиката на *Helicobacter pylori* и разпространението му в страната (Л. Боянова), открити са нови фаги, приети в международната класификация (К. Папаркова, Н. Страшимирова, Д. Моллов), разработен е и внедрен в производството на НИЗПБ и в диагностичната практиката на страната дифузионно-дисковият метод за определяне чувствителността на бактериите към антибиотици (Ю.

проучвания върху антибиотичната резистентност на микроорганизмите (Р. Аврамова, Б. Маркова, Н. Хаджиева, Е. Кьолеян, Л. Сечанова, Л. Боянова, Р. Гергова, Р. Марковска, Т. Стратева и др.) и намират широко приложение в изследванията молекулярно-биологичните генетични методи – полимеразно-верижна реакция, секвениране, електрофореза в пулсово поле, изоелектрично фокусиране и др.

Научноизследователската работа продължава да бъде тясно свързана с практическото здравеопазване: проучена е етиологичната роля на ентеропатогенните *Escherichia coli*, шигели, салмонели, стрептококи, стафилококи, хемофилни бакте-

рии, найсерии, легионели, *Yersinia enterocolitica*, *Helicobacter pylori*, *Borrelia burgdorferi* и за диагностиката на много от тях са разработени методи и диагностични препарати като различни коагутинационни тестове (за легионели, ротавируси и др.), хемаглутинационни тестове (стафидент и др.), бърз уреазен тест за доказване на *H. pylori*, нови хранителни среди, високо чувствителни клетъчни култури за култивиране на вируси и хламидии и др. Широко се прилагат серологичните методи с използване на собствени моноклонални антитела. Въвеждат се молекулярно биологични и генетични методи, както и нови неинвазивни методи като 13С уреиния дихателен тест за неинвазивна диагностика на *H. pylori* инфекцията и real-time PCR. Катедрата е водеща в страната в научните и практическите разработки по установяване наличието, разпространението и механизмите на резистентността на клиничнозначими патогенни микроорганизми към антибиотици и химиотерапевтици – *S. pneumoniae* (Л. Сечанова), *Helicobacter pylori*, *Clostridium difficile*, *Prevotella* spp. и анаеробните коки (Л. Боянова), представители на сем. Enterobacteriaceae (Р. Марковска), *Moraxella catarrhalis* (Р. Гергова), неферментиращи глюкозата Грам-отрицателни бактерии и ентерококи (Т. Стратева) и др. Установени са появата и разпространението на редица важни ензими на резистентността (съществуващи и откриването на нови). Катедрата работи с болниците в страната за намаляване на честотата на тези проблемни патогенни микроорганизми. Проучва се и влиянието на различни техни фактори на вирулентност, както и тяхната връзка с отделните клонове или механизми на резистентност. Друг основен момент в работата на катедрата са диагностиката, контролът и проучването на разпространението и резистентността на причинители на полово преносимите инфекции като *C. trachomatis*, микоплазми и уреоплазми, *N. gonorrhoeae*, *T. vaginalis* и *Candida* spp (В. Райкова, Р. Байкушев). През последните години изследователската дейност на Катедрата по медицинска микробиология е насочена така, че да отговори на следните европейски и национални приоритети в биологичните науки и общественото здравеопазване: Моноклонални антитела за диагностика и типизиране на Грам-негативни бактерии (И. Митов, Д. Петров). Живи ваксини срещу *Salmonella* spp. и полимикробни имуностимулиращи препарати срещу Грам-отрицателни бактерии като причинители на уроинфекции (Уростим – И. Митов). Разработване на методи за контрол на производството на Уростим и Респивакс (И. Митов, Р. Марковска). Определяне на продукция и роля на проинфламаторните цитокини в системни инфекции (И. Митов).

Надзор на антибиотичната резистентност. Определяне антимикробното действие на нов тип антимикробни средства.

Изследвания върху честотата на инфекциите, мониториране еволюцията на резистентността, определяне на фактори за резистентност и вирулентност на важни причинители на бактериални инфекции: *Helicobacter pylori*, *Campylobacter* spp., и анаеробни бактерии (Л. Боянова, Р. Марковска, Д. Йорданов), *Streptococcus pneumoniae*, *Haemophilus* spp. и *Neisseria meningitidis* (Л. Сечанова, А. Александрова), *Moraxella catarrhalis*, *Gardnarella vaginalis*, *Streptococcus pyogenes* и *Staphylococcus aureus* (Р. Гергова), представители на сем. Enterobacteriaceae (Р. Марковска, Л. Боянова, П. Станкова), неферментиращи глюкозата Грам-отрицателни бактерии (*Pseudomonas aeruginosa*, *Acinetobacter* spp., *Stenotrophomonas maltophilia*) и *Enterococcus* spp. (Т. Стратева), *Chlamydia* spp. (И. Митов, Я. Хараламбиева, В. Узунова, Д. Йорданов).

Антибактериална активност на пробиотици и други неантибиотични вещества (И. Митов, Л. Боянова, Т. Стратева).

Проучване и контрол на вътреболничните инфекции – ВБИ (Р. Марковска, Т. Стратева).

Разработване на молекулярно-генетични методи за доказване на инфекциозни причинители, епидемиологично типизиране и определяне на гени за вирулентност и резистентност (И. Митов, Л. Боянова, Л. Сечанова, Р. Марковска, Т. Стратева, Р. Гергова, В. Райкова, Д. Йорданов, А. Александрова, П. Станкова).

Част от научната продукция на сътрудниците на катедрата са оформени и защитени като дисертации за научните степени „Доктор“ (44) и „Доктор на науките“. Израстването на кадрите на Катедрата в последните години е бързо и възходящо, като обхваща защита на дисертации за образователната и научна степен „Доктор“: Н. Хаджиева (1980 г.), И. Митов (1987 г.), Г. Железова (1987 г.), С. Бързашка (1990 г.), Б. Маркова (1991 г.), Л. Боянова (1996 г.), Л. Сечанова (1999 г.), Я. Харалампиева (2003 г.), Я. Янков (2003 г.), Р. Гергова (2008 г.), Т. Стратева (2008 г.), Р. Марковска (2008 г.), д-р В. Узунова (2010 г.), А. Александрова (2015 г.). Дисертация за научната степен „Доктор на медицинските науки“ защитават проф. И. Митов (2005 г.) и проф. Л. Боянова (2009 г.). Благодарение на изявената си изследователска и преподавателска дейност в последните години в катедрата са хабилитирани трима професори – проф. д-р И. Митов (2006 г.), проф. д-р Л. Боянова (2012 г.) и проф. д-р Л. Сечанова (2013 г.), и петима доценти – д-р Я. Хараламбиева (2011 г.), д-р Р. Гергова, д-р Р. Марковска, д-р Т. Стратева (2012 г.) и д-р В. Райкова. Двама от сътрудниците на катедрата (Я. Харалампиева и Я. Янков) понастоящем рабо-

тят в престижния изследователски център на Mayo Clinic, Rochester, MN, САЩ.

Изследователската работа на Катедрата по медицинска микробиология се финансира от проектни договори със Съвета по медицинска наука на Медицински университет – София. От 2004 г. досега научно-преподавателският състав на Катедрата ръководи или участва в 63 научноизследователски проекта на Съвета по медицинска наука при МУ – София, в проекти към Фонд научни изследвания и в Leonardo проект за компютърно обучение в областта на микробиологията и имунологията.

През периода 1991–2012 г. научно-преподавателските кадри на Катедра медицинска микробиология имат 537 реални публикации, вкл. 247 публикации в международни медицински списания с импакт фактор и 290 в български списания, както и множество ежегодни участия в конгреси и конференции у нас и в чужбина. Публикациите се оценяват високо от международната научна общност, като са цитирани над 1800 пъти предимно от чуждестранни автори. Кадри на катедрата участват в написването на 8 български и една английска (*Helicobacter pylori*. Voyanova L. (ed.) Caister Academic Press, Norfolk, UK) монографии.

Цялостната дейност на катедрата се извършва в съответствие с девиза на родоначалника на българската микробиология академик Владимир Марков – „Микробиологията в служба на живота“. Катедрата подпомага създаването на едноименните катедри във висшите медицински институти във Варна, Плевен, Ст. Загора като обединяващо звено на всички микробиологични катедри в страната.

Катедрата е и съорганизатор на конгресите по микробиология и по паразитни болести с национално и международно участие, създател е на Българското дружество по медицинска микробиология (БДММ) и основен център за дейност в него, организира Първата конференция на БДММ „Рационална антибиотична политика“, София, 3–5 юни 2005 г., Eastern European Workshop on beta-lactamase resistance of Enterobacteriaceae (2002) и съвместно с European Society of Pediatric Gastroenterology and Nutrition – Summer Postgraduate School, Sofia, 15–17 June 2006.

Много от членовете на катедрения колектив са членове на международни и чуждестранни научни организации, на редколегии, на научни съвети и са канени често за рецензенти в престижни международни списания.

Преподаватели

Проф. д-р Иван Гергов Митов, дмн
Проф. д-р Людмила Боянова Георгиева, дмн
Проф. д-р Лена Петрова Сечанова, дм
Доц. д-р Райна Цветанова Гергова, дм
Доц. д-р Румяна Донкова Марковска, дм
Доц. д-р Таня Василева Стратева, дм

Доц. д-р Весела Васкова Райкова, дм
Ас. д-р Радослав Ромейов Байкушев
Ас. д-р Даниел Валентинов Йорданов
Ас. д-р Иво Николаев Сираков, дм
Ас. д-р Николай Златков Кълвачев, дм
Ас. д-р Гургана Иванова Мизгова
Ас. Д-р Юлия Стоянова Мартева-Проевска
Ас. Александра Сашева Александрова, дм – биолог
Ас. д-р Вирна-Мария Ставрос Циту
Д-р Галина Милюва Гергова
Инж. Невена Димитрова Гилова – химик
Драгомир Петров Петров – биолог
Светлана Тодорова Жотева-Атанасова – биолог
Петя Борисова Станкова – биолог
Адиле Акифова Мухтарова – биолог, редовен докторант

Учебници и монографии

Марков, Вл. Кратко ръководство по дезинфекция при заразните болести по домашните животни. С., М-во на земедел., 1921, 60 с.

Марков, Вл. Методи на микробиологични и серологични изследвания за медицински и ветеринарни лекари, технолози и студенти. (Практическо ръководство). С., Соф. унив., 1928, 432 с.

Марков, Вл. Патогенни микроорганизми и имунитет. С., Соф. унив., 1932, 485 с.

Марков, Вл. Из живота на невидимия свят, микроорганизмите и техните прояви. С., Художник, 1933, 100 с.

Марков, Вл. и Здр. Ячева. Бактериалната флора в киселото мляко. – В: Год. Соф. унив. . Мед. физк., 18, 1939, 343–418 с.

Марков, Вл. Медицинска микробиология, имунитет и вируси. (Учебник за медицински и ветеринарни лекари, биолози и студенти). 2 прераб. изд., С., Соф. унив., 1945. 440 с.

Марков, Вл. Медицинска микробиология, имунитет и вируси. (Учебник за медицински и ветеринарни лекари, фармацевти, зъболекари, биолози и студенти). 4 прераб. изд., С., Соф. унив., 1948, 481 с.

Марков, Вл. Медицинска микробиология. 5 прераб. изд., С., Н. изк. . 1950, 121 с.

Марков, Вл. Микроорганизмите в биохимичната индустрия. С., БАН, 1951, 317 с.

Ячева, Здр. и др. Ръководство за практически занятия по медицинска микробиология за студенти медици, стоматолози и фармацевти. С., Н. изк., 1953, 227 с. Автори: Ячева, Здр., Св. Бърдаров, Г. Христов, Сл. Нейчев, К. Марков. Марков, Вл. Микробиология. 6 прераб. и доп. изд., С., Н. изк., 1955. 750 с.

Хаджидимова, Д. и др. Ръководство по микробиологична диагностика. С., Н. изк., 1955, 387 с. Автори: Хаджидимова, Д., Ив. Богданов, Ю. Тягуненко, Г. Михайлов, Е. Славчева.

Ячева, Здр. и др. Ръководство за практически занятия по микробиология. С., Н. изк., 1956, 296 с. Автори: Ячева, Здр., Св. Бърдаров, Г. Христов. Сл. Нейчев. К. Марков. Марков, Вл. и Г. Христов. Антибиоза и антибиотици. С., Мед. физк., 1957, 206 с.

Wladimir Markov, Gergo Mitov und Georgi Saev. Die Eigenschaften der biogenen Substituenten der fluchtigen Antibiotika und ihre Verbreitung. Zeotralblatt filr

- Bakteriologie, Parasitenkunde, Intektionskrankheiten und Hygiene, I Orig. 173. S. 128–140 (1958)
- Марков, К. Микробиология за студенти фармацевти. С., Мед. физк., 1963, 245 с.
- Бърдаров, Св. Медицинска микробиология. С., Мед. физк., 1963, 406 с.
- Хаджидимова, Д., Ю. Тягуенко и Г. Михайлов. Ръководство по микробиологична диагностика. 2 прераб. изд., С., Мед. физк., 1964, 416 с.
- Марков, К. Микробиология за студенти фармация. С., Мед., физк., 1964, 254 с.
- Бърдаров, Св. и др. Ръководство за практически занятия по микробиология за студенти медици, стоматолози и фармацевти. 3 прераб. изд., С., Мед. физк., 1964, 152 с. Автори: Бърдаров, Св., К. Марков, Г. Христов, Сл. Нейчев, Сл. Марков, Г. Митов.
- Бърдаров, Св. и др. Експериментална микробиология. С., Мед. физк., 1964, 440 с. Автори: Бърдаров, Св., К. Марков, Е. Головински, М. Йомтов.
- Бърдаров, Св. и К. Марков. Микробиология – учебник за студенти медици, стоматолози и фармацевти. С., Мед. физк., 1970, 504.
- Марков, К., М. Лобутова и В. Иванов. Бактериална трансформация. С., Мед. физк., 1971.
- Бърдаров, Св. и К. Марков. Микробиология. (Учебник за студенти медици и фармацевти). 2 изд., С., Мед. физк., 1972, 507 с.
- Нейчев, Сл. Клинична микробиология в медицинската практика. 2 прераб. изд., С., Мед. физк., 1973, 222 с.
- Бърдаров, Св., К. Марков. Функционална микробиология. С., Мед. физк., 1974, 343 с. Автори: Бърдаров, Св., К. Марков, Р. Аврамова, П. Георгиев, Б. Головински. Ю. Дочева, В. Иванов, В. Кантарджиев, М. Лобутова, Л. Манова.
- Хаджидимова, Д. и др. Микробиологична диагностика. С., Мед. физк., 1975, 512 с. Автори: Хаджидимова, Д., Г. Михайлов, Зл. Кьолеан, Ч. Талакова.
- Марков, К. и Св. Бърдаров. Светът на бактериите. С., Мед. физк., 1975, 81 с.
- Димитров, Д. Промислена медицинска микробиология. С., Н. изк., 1976, 260 с.
- Атанасова, Св. Коли инфекции. С., Мед. физк., 1976, 176 с.
- Митов, Г. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология за студенти медици, стоматолози и фармацевти. С., Мед. физк., 1978, 178 с. Автори: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Н. Нинов, Ст. Златев, Н. Цанев, М. Талев, М. Лобутова, В. Иванов, В. Русева, В. Цацова, Н. Кирова.
- Димитров, Д. и Н. Гигова. Ръководство за практически упражнения по промишлена медицинска микробиология. С., Н. изк., 1978, 179 с.
- Тягуенко, Ю., Т. Саркисян и Хр. Киселинов. Медицинска микробиология и техника на микробиологичните изследвания. (Учебник за медицински лаборанти). 2 изд., С., Мед. физк., 1978, 413 с.
- Денчев, В. и др. Имунизации и ваксинации. (Под ред. на Ив. Киров). С., Мед. физк., 1978, 191 с. Автори: Денчев, В., Ив. Диков, Ж. Кънева, Б. Рашева.
- Бърдаров, Св. Ръководство по заразни болести. (Под ред. на Св. Бърдаров). С., Мед. физк., 1978, 480 с.
- Костурков, Г. и др. Лабораторна диагностика на имунните заболявания. (Под ред. на И. Друмчев). С., Мед. физк., 1979, 286 с.
- Ченчев, Ив., Св. Бърдаров. Болести общи за животните и човека (зоонози). С., Земиздат, 1979, 248 с.
- Митов, Г. Микробиология. (Учебник за студенти стоматолози). С., Мед. физк., 1980, 324 с.
- Митов, Г. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология за студенти по медицина, стоматология и фармация. С., Мед. физк., 1980, 184 с. Автори: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Н. Нинов. Ст. Златев, Н. Цанев, М. Талев, М. Лобутова, В. Иванов, В. Русева, В. Цацова, Н. Кирова.
- Димитров, Д., Г. Митов и Н. Нинов. Микробиология за студенти по фармация. С., Мед. физк., 1980, 272 с.
- Митов, Г. и др. Микробиология. (Учебник за студенти медици). С., Мед. физк., 1981, 558 с. Автори: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Ю. Тягуенко, Р. Маринова, Ст. Златев.
- Кантарджиев, В. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология. С., Мед. физк., 1982, 121 с. Автори: В. Кантарджиев, Г. Иванов, Д. Димитров, Ил. Станкова, М. Лобутова, Сл. Марков.
- Митов, Г. и др. Микробиология за студенти медици. 2 изд., С., Мед. физк., 1983, 552 с. Автори: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Ю. Тягуенко, Р. Маринова, Ст. Златев.
- Митов, Г. Микробиология. (Учебник за студенти по стоматология). С., Мед. физк., 2 изд., 1983, 371 с.
- Димитров, Д., Г. Митов и Н. Нинов. Микробиология за студенти по фармация. 2 прераб. изд., С., Мед. физк., 1982, 299 с.
- Нейчев, Сл. Резидентни микроорганизми, причинители на болестни процеси. С., Мед. физк., 1984, 163 с.
- Данон-Моше, С., М. Козарева и Кр. Папаркова. Санитарна микробиология. С., Мед. физк., 1985, 193 с.
- Бърдаров, Св. Ръководство по заразни болести. (Под ред. на Св. Бърдаров). С., Мед. физк., 1985, 570 с.
- Костурков, Г. Лабораторна диагностика на имунните заболявания. (Под ред. на Ив. Друмчев). 2 изд., С., Мед. физк., 1987, 381 с.
- Тягуенко, Ю., Т. Саркисян и Г. Тодоров. Медицинска микробиология и техника на микробиологичните изследвания. (Учебник за медицински лаборанти). 3 изд., С., Мед. физк., 1987, 404 с.
- Тошков, А. и В. Денчев. Имунна система. (Имулната система в норма и патология). С., Мед. физк., 1987, 230 с.
- Митов, Г. и др. Микробиология за студенти медици. С., Мед., физк., 1988, 373 с. Автори: Митов, Г., Г. Капралян, Д. Димитров, Ю. Тягуенко, Р. Маринова, Ст. Златев, В. Денчев, Сп. Хаджиев, С. Петровски.
- Митов, Г. Микробиология. (Учебник за студенти по стоматология). С., Мед. физк., 1988, 349 с.
- Димитров, Д., Г. Митов и Н. Нинов. Микробиология за студенти по фармация. 3 изд., С., Мед. физк., 1988, 290 с.
- Стоянова, М. и Г. Митов (ред.). Сборник от инструктивни материали по микробиологична диагностика на бактериалните инфекции. С., 1989, т. I – 163 с., т. II – 244 с.
- Тошков, А. и др. Имуномодулатори при инфекциозните болести. С., Мед. физк., 1989, 241 с. Автори: Тошков, А., В. Димов, В. Денчев, Ч. Василев.
- Нейчев, Сл. Клинична микробиология. 3 осн. прераб. изд., С., Мед. физк., 1989, 263 с.
- Митов, Г. и др. Ръководство за практически упражнения по микробиология. С., Мед. физк., 1990, 190 с. Авто-

- ри: Г. Митов, Г. Капралян. Св. Петровски, Н. Нинов, М. Братоева, Л. Костова, Н. Цанев, Р. Аврамова, Ю. Дочева, В. Русев, В. Цацова, В. Батинова, А. Червенкова, И. Хайдушка, Ив. Друмчев, Хр. Манев, Д. Моллов, Л. Караиванова, П. Пенчева, Л. Младенова.
- Тягуненко, Ю., Т. Саркисян и Г. Тодоров. Медицинска микробиология и техника на микробиологичните изследвания. (Учебник за медицински лаборанти). 4 прераб. изд., С., Мед. физик., 1991, 448 с.
- Маркова, Б. Практически подходи в микробиологията. Ст. Загора, издателство „Знание“ ЕООД 2000, 1995, 1–84.
- Тягуненко, Ю., П. Сотирова. Клинична бактериология, 1997, издателство „Знание“ ЕООД.
- Илиев, Б., Г. Митов и М. Радев (ред.). Инфектология. Академично издателство „М. Дринов“.
- Митов, Г., Н. Цанев, Ю. Дочева, Р. Аврамова, Ив. Митов. Микробиология (учебник за студенти от медицинските университети). С., Мед. и физик., 1998.
- Мечков, Гр., А. Михова, Л. Боянова, Кр. Кацаров. Хеликобактер пилори /*Helicobacter pylori*/. 1999. Монография (Григор Мечков, ред.), Сиела, София, 284 стр.
- Хаджиева, Н., Д. Иванова. Микробиология на нозокомиалните инфекции. Нозокомиални инфекции. Медарт-2000.
- Митов, Г., Н. Цанев, Ю. Дочева, Р. Аврамова, И. Митов. Микробиология (учебник за студенти от медицинските университети). Второ преработено издание, С., издателство „Арсо“, 2000.
- Boyanova L. (ed.), I. Mitov, V. Vladimirov. *Helicobacter pylori*. Caister Academic Press (ISBN: 978-1-904455-84-4), Norfolk, UK, 2011, 289 pp.
- И. Митов, Л. Сечанова, Л. Боянова, Р. Гергова, Р. Марковска, Т. Стратева, Г. Железова, Р. Байкушев, Д. Йорданов, Д. Петров. Практическо ръководство по микробиология. Част II, С., издателство „Арсо“, 2016.
- Представителни публикации 1990–2017 г.**
- Boyanova, L., A. Mentis, M. Gubina, E. Rozynek, G. Gosciniak, S. Kalenic, V. Goral, L. Kupcinskas, B. Kantarcheken, A. Aydin, A. Archimandritis, D. Dzierzanowska D., A. Vcev, K. Ivanova, M. Marina, I. Mitov, P. Petrov, A. Ozden, M. Popova. The status of antimicrobial resistance of *Helicobacter pylori* in eastern Europe. *Clin. Microbiol. Infect.*, 2002; 8 (7):388–396.
- Boyanova, L., D. Osmanliev, D. Petrov, I. Mitov, I. Usunova, S. Petrov, Tz. Minchev. Anaerobic cocci and their resistance patterns to penicillin, cefoxitin, clindamycin and metronidazole: a Bulgarian study. *Clin. Microbiol. Infect.*, 2000, 6:622–624.
- Boyanova, L., Gergova, G., Evstatiev, I., Spassova, Z., Kandilarov, N., Yaneva, P., Markovska, R., Mitov, I. *Helicobacter pylori* resistance to six antibiotics by two breakpoint systems and resistance evolution in Bulgaria. *Infect Dis (Lond)*. 2016;48(1):56–62.
- Boyanova, L., Markovska, R., Yordanov, D., Gergova, G., Mitov, I. Clarithromycin resistance mutations in *Helicobacter pylori* in association with virulence factors and antibiotic susceptibility of the strains. *Microb Drug Resist*. 2016b;22(3):227–32.
- Boyanova, L., Stephanova-Kondratenko, M., Mitov, I. Anti-*Helicobacter pylori* activity of *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus* strains: preliminary report. *Lett Appl Microbiol*. 2009; 48 (5): 579–584.
- Boyanova, L. Susceptibility of anaerobes to fusidic acid and fosfomycin. *Int J Antimicrob Agents*. 2015b; 45(5):560–561.
- Boyanova, L., Markovska, R., Yordanov, D., Marina, M., Ivanova, K., Panayotov, S., Gergova, G., Mitov, I. 2009. High prevalence of virulent *Helicobacter pylori* strains in symptomatic Bulgarian patients. *Diagn Microbiol Infect Dis*. 64 (4): 374–380).
- Gergova, R, Georgieva, T., Angelov, I., Mantareva, V., Valkanov, S., Mitov, I., Dimitrov, S. Photodynamic therapy with water-soluble phthalocyanines against bacterial biofilms in teeth root canals. *Proc. SPIE 8427, Biophotonics: Photonic Solutions for Better Health Care III*, 842744, 2012; doi:10.1117/12.923859; <http://dx.doi.org/10.1117/12.923859>
- Gergova, R., Gueorgieva, Tz., Dencheva-Garova, MS, Krasteva-Panova, A., Kalchinov, V., Mitov I., Kamenoff, J. Antimicrobial activity of different disinfection methods against biofilms in root canals“ *Journal of Investigative and Clinical Dentistry* 2015a; doi: 10.1111/jicd.12147
- Gergova, R., I. Sirakov, I. Mitov and T Strateva, (2016) Detection and phylogenetic characterization of *Gardnerella vaginalis* exotoxin in samples from Bulgarian women with bacterial vaginosis, *C R Acad Bulg Sci (Proceedings of the Bulgarian Academy of Sciences)*, 69(8), 1085–94
- Gergova, R., Muhtarova, A., Mitov, I. Virulence potential of Bulgarian *Streptococcus pyogenes* clinical isolates, *Comptes rendus de l'Académie bulgare des sciences: sciences mathématiques et naturelles*. 2015b, 68(8):1061–1070
- Gergova, R., Markovska, R., Mitov, I. Antimicrobial resistance and production of beta-lactamases in Bulgarian clinical isolates *Moraxella catarrhalis* *Annals of microbiology*, 59, 1, 2009, 169–172,
- Gergova, R., Petrova, G., Gergov, S., Minchev, P., Mitov, I., Strateva, T. Microbiological features of the upper respiratory tract infections in Bulgarian children for the period 1998–2014 – our University’s experience. *Balk. Med. J.* 2016; 33 (6): 675–680.
- Gergova, RT, Iankov, ID, Haralambieva, IH, Mitov, IG. Bactericidal monoclonal antibody against *Moraxella catarrhalis* lipooligosaccharide cross-reacts with *Haemophilus* spp. *Curr. Microbiol.* 2007; 5485–90
- Gergova, RT, Strateva, TV, Mitov, IG. *Gardnerella vaginalis* – associated bacterial vaginosis in Bulgarian women, *The Brazilian Journal of Infectious Diseases*, 2013 17(3):313–318
- Haralambieva, I., Iankov, I., Mitev, V., Mitov, I. KN-62 enhances *Chlamydia pneumoniae*-induced p44/p42 mitogen-activated protein kinase activation in murine fibroblasts and attenuates in vitro infection. *FEMS Microbiology Letters*, 2002; 215 (1):149–155.
- Haralambieva, I., Iankov, I., Petrov, D., Ivanova, R., Kamarinchev, B. and Mitov, I. Cross-reaction between the genus-specific lipopolysaccharide antigen of *Chlamydia* spp. and the lipopolysaccharides of *Porphyromonas gingivalis*, *Escherichia coli* O119 and *Salmonella newington*: implications for diagnosis. *Diagn. Microbiol. Infect. Dis.*, 2001; 41: 99–106.
- Haralambieva, I., Iankov, I., Petrov, D., Mladenov, I., Mitov, I. Monoclonal antibody of IgG isotype against a cross-reactive lipopolysaccharide epitope of *Chlamydia* and *Salmonella* Re chemotype enhances infectivity in L-929 fibroblast cells. *FEMS Immunology and Medical Microbiology*, 2002; 33(2):71–76.

- Haralambieva, IH, Iankov, ID, Ivanova, PV, Mitev, V, Mitov, IG. Chlamydomydia pneumoniae induces p44/p42 mitogen-activated protein kinase activation in human fibroblasts through Toll-like receptor 4. *J Med Microbiol.* 2004; 53(Pt 12): 1187-1193.
- Iankov, I., Atanasova, G., Praskova, M., Kalenderova, S., Petrov, S., Mitev, V., Mitov, I. Bacterial lipopolysaccharide induces proliferation of IL-6-dependent plasmacytoma cells by MAPK pathway activation. *Immunobiology*, 2004; 208:445-455
- Iankov, I., Petrov, D., Mladenov, I., Haralambieva, I., Ivanova, R., Velev, V., Mitov, I. Production and characterization of monoclonal immunoglobulin A antibodies directed against Salmonella H:g,m flagellar antigen. *FEMS Immunology and Medical Microbiology*, 2002; 33 (2):107-113.
- Iankov, I., Petrov, D., Mladenov, I., Haralambieva, I., Kalev, O., Balabanova, M., Mitov, I. (2004) Protective efficacy of O and H antigen specific monoclonal antibodies of immunoglobulin A isotype in a model of experimental infection after intranasal challenge of BALB/c mice with live Salmonella enterica serotype Enteritidis. *Microbes and Infection* 2004; 6 (10): 901-910.
- Iankov, I., Petrov, D., Mladenov, I., Haralambieva, I., Mitov, I. Lipopolysaccharide specific but not anti-flagellar immunoglobulin A monoclonal antibodies prevent Salmonella enteritidis invasion and replication within HEp-2 cell monolayers. *Infection and Immunity*, 2002; 70:1615-1618.
- Markovska, R., Boyanova, L., Yordanov, D., Gergova, G., Mitov, I. Helicobacter pylori oipA genetic diversity and its associations with both disease and gagA, vacA s, m and i alleles among Bulgarian patients. *Diagn Microbiol Infect Dis.* 2011; 71(4):335-340.
- Markovska, R., I. Schneider, D. Ivanova, E. Keuleyan, T. Stoeva, M. Sredkova, B. Markova, K. Bojkova, R. Gergova, A. Bauernfeind, I. Mitov. High prevalence of CTX-M-15-producing O25b-ST131 Escherichia coli clone in Bulgarian hospitals. *Microb Drug Resist*; 2012. 18(4):390-5
- Markovska, R., Schneider, I., Ivanova, D., Mitov, I., Bauernfeind, A. Predominance of IncL/M and IncF plasmid types among CTX-M-ESBL-producing Escherichia coli and Klebsiella pneumoniae in Bulgarian hospitals. *APMIS.* 2014 Jul;122(7):608-15.
- Markovska, R., Schneider, I., Stoeva, T., Bojkova, K., Boyanova, L., Bauernfeind, A., Mitov, I. First identification of KPC-2 and VIM-1 producing Klebsiella pneumoniae in Bulgaria. *Diagn Microbiol Infect Dis.* 2013 Nov;77(3):252-3.
- Markovska, R., Schneider, I., Keuleyan, E., Sredkova, M., Ivanova, D., Markova, B., Lazarova, G., Dragijeva, E., Savov, E., Haydouchka, I., Hadjjeva, N., Setchanova, L., Mitov, I., Bauernfeind, A. Extended-spectrum beta-lactamase-producing Enterobacteriaceae in Bulgarian hospitals. *Microb Drug Resist.* 2008. 14(2):119-128.
- Mitov, I., Denchev, V., Linde, K. Humoral and cell-mediated immunity in mice after immunization with live oral vaccines of Salmonella typhimurium: auxotrophic mutants with two attenuating markers. *Vaccine* 1992;10(1):61-66.
- Mitov, I., Freudenberg, M., Bamberger, U., Galanos, C. Cross-binding activity and protective capacity of monoclonal antibodies to lipid A. *Immunobiology* 1993 Jun;188(1-2):1-12.
- Mitov, I., Georgiev, G., Ivanova, R., Petrov, D., Levterova, V., Strahilov, D. Monoclonal antibodies directed to the O antigen of Salmonella serogroup E cross-react with lipopolysaccharides of Salmonella serogroups C, F and S. *Zentralbl Bakteriol* 1992 Oct;277(3):345-356.
- Mitov, I., T. Strateva, B. Markova. Prevalence of virulence genes among Bulgarian nosocomial and cystic fibrosis isolates of Pseudomonas aeruginosa. *Braz. J. Microbiol.* 2010; 41 (3): 588-595.
- Mitov, I., A. Kropec, A. Benzing, H. Just, G. Garotta, C. Galanos, M. Freudenberg. Differential cytokine production in stimulated blood cultures from intensive care patients with bacterial infections. *Infection*, 25(4), 1997, 14-19.
- Mitov, I., Georgiev, G., Ivanova, R., Petrov, D., Haralambieva, I., Iankov, I. Monoclonal antibody against O:5 Salmonella antigen cross-reacts with unidentified lipopolysaccharide epitope of Salmonella serogroup O:8 (C2-C3). *FEMS Microbiol Lett*, 2003; 225:299-304
- Mitov, I., M. Tiholova. Production of cytokines (IFN-g, TNF-a and IL-6) in whole blood culture after stimulation with lipopolysaccharide, concanavalin a and killed bacteria. *Infectology*, XXXIII (4) 1996, 27-31.
- Mitov IG, Terziiski DG. Immunoprophylaxis and immunotherapy of gram-negative sepsis and shock with antibodies to core glycolipids and lipid A of bacterial lipopolysaccharides. *Infection* 1991;19(6):383-390.
- Mitov, I. Haralambieva, D., Petrov, R., Ivanova, B., Kamarinchev, Iankov I. Cross-reactive monoclonal antibodies raised against the lipopolysaccharide antigen of Salmonella minnesota Re chemotype: diagnostic relevance. *Diagn. Microbiol. Infect. Dis.*, 2003; 45:225-231
- Mitov, I.G., Gergova, R.T., Ouzounova-Raykova V.V. Distribution of genes encoding virulence ompB2, ompCD, ompE, beta-lactamase and serotype in pathogenic and colonizing strains Moraxella catarrhalis, *Archives of medical research*, 41, 7, 2010, 530-535
- Ouzounova-Raykova, V., D. Jordanov, M El-Tibi, I. Mitov. Gonococcal infection in symptomatic and asymptomatic persons seeking medical clinics in Sofia. A 3-year study 2008-2010. *Acta Pathologica, Microbiologica et Immunologica Scandinavica*, 2011, 119(12):864-7
- Ouzounova-Raykova V.V, El Tibi M, Mitov IG. The first simultaneous study of the prevalence of Neisseria gonorrhoeae and Chlamydia trachomatis infections by polymerase chain reaction and standard methods (2011) *Sexual Health*, 8 (3): 442-444.
- Ouzounova-Raykova, V.V., Markovska, R., Mizgova, G., Mitov, IG. 2011. Detection of the sexually transmissible genital mycoplasmas by polymerase chain reaction in women. *Sex Health.* Sep;8(3):445-6
- Ouzounova-Raykova, V., Rangelov, S., Ouzounova, I., Mitov, I. Detection of Chlamydia trachomatis, Ureaplasma urealyticum and Mycoplasma hominis in infertile Bulgarian men with multiplex real-time polymerase chain reaction (2015) *APMIS*, 123 (7), pp. 586-588.
- Schneider, I., Markovska, R., Keuleyan, E., Sredkova, M., Rachkova, K., Mitov, I., Bauernfeind, A. Dissemination and persistence of a plasmid-mediated TEM-3-like beta-lactamase, TEM-139, among Enterobacteriaceae in Bulgaria. *Int J Antimicrob Agents.* 2007; 29(6): 710-714.
- Setchanova, L., Alexandrova, A., Mitov, I., Nashev, D., Kantardjiev, T., The Group for Microbiological surveillance of pneumococci. Serotype Distribution and Antimicrobial Resistance of Invasive Streptococcus pneumoniae Isolates

- in Bulgaria before the Introduction of Pneumococcal Conjugate Vaccine. *J Chemother.* 2012; 24 (1):12-17.
- Setchanova L., Murdjeva, M., Stancheva, I., Alexandrova, A., Sredkova, M., Stoicheva, T., Yoneva, M., Kurchatova, A., Mitov, I. Serotype changes and antimicrobial nonsusceptibility rates of invasive and non-invasive *Streptococcus pneumoniae* isolates after implementation of 10-valent pneumococcal nontypeable *Haemophilus influenzae* protein D conjugate vaccine (PHiD-CV) in Bulgaria. *Braz J Infect Dis.* 2017; May 1.
- Setchanova, L., Ouzounova-Raykova, V., Zhelezova, G., Mitov, I. Prevalence and macrolide resistance phenotypes and genotypes among clinical isolates of *Streptococcus pneumoniae* collected in Sofia, Bulgaria from 2001 to 2005. *J Chemother.* 2007; 19 (3):256-262.
- Setchanova, L., Tomasz, A. Molecular characterization of penicillin-resistant *Streptococcus pneumoniae* isolates from Bulgaria. *J Clin Microbiol.* 1999 Mar;37(3):638-48.
- Setchanova, L. Clinical isolates and nasopharyngeal carriage of antibiotic-resistant *Streptococcus pneumoniae* in Hospital for Infectious Diseases, Sofia, Bulgaria, 1991-1993. *Microb Drug Resist.* 1995 Spring;1(1):79-84.
- Setchanova, LP, Alexandrova, A., Dacheva, D., Mitov, I., Kaneva, R., Mitev, V. Dominance of multidrug-resistant Denmark(14)-32 (ST230) clone among *Streptococcus pneumoniae* serotype 19A isolates causing pneumococcal disease in Bulgaria from 1992 to 2013. *Microb Drug Resist.* 2015 Feb;21(1):35-42.
- Setchanova, LP, Kostyanov, T., Alexandrova, AB, Mitov, IG, Nashev, D., Kantardjiev, T. Microbiological characterization of *Streptococcus pneumoniae* and non-typeable *Haemophilus influenzae* isolates as primary causes of acute otitis media in Bulgarian children before the introduction of conjugate vaccines. *Ann Clin Microbiol Antimicrob.* 2013 Mar 25;12:6.
- Setchanova, LP, Kostyanov, T., Markovska, R., Miloshev, G., Mitov, IG. Serotypes, antimicrobial susceptibility, and beta-lactam resistance mechanisms of clinical *Haemophilus influenzae* isolates from Bulgaria in a pre-vaccination period. *Scand J Infect Dis.* 2013 Feb;45(2):81-7.
- Strateva, T., Atanasova, D., Savov, E., Petrova, G., Mitov, I. Incidence of virulence determinants in clinical *Enterococcus faecalis* and *Enterococcus faecium* isolates collected in Bulgaria. *Braz. J. Infect. Dis.* 2016-a; 20 (2): 127-133.
- Strateva, T., Atanasova, D., Sirakov, I., Katrandjieva, A., Mitov, I. Emergence of VanB phenotype-vanA genotype *Enterococcus faecium* clinical isolate in Bulgaria. *Braz. J. Infect. Dis.* 2014; 18 (6): 693-695.
- Strateva T., Dimov S. G., Atanasova D., Petkova V., Savov E., Mitov I. Molecular genetic study of potentially bacteriocinogenic clinical and dairy *Enterococcus* spp. isolates from Bulgaria. *Ann. Microbiol.* 2016-b; 66 (1): 381-387.
- Strateva, T., Markova, B., Ivanova, D., Mitov, I. Distribution of the type III effector proteins-encoding genes among nosocomial *Pseudomonas aeruginosa* isolates from Bulgaria. *Ann. Microbiol.* 2010; 60 (3): 503-509.
- Strateva, T., Markova, B., Ivanova, D., Mitov, I. Distribution of the type III effector proteins-encoding genes among nosocomial *Pseudomonas aeruginosa* isolates from Bulgaria. *Ann. Microbiol.* 2010; 60 (3): 503-509.
- Strateva, T., Markova, B., Markovska, R., Marteva-Proevska, Y., Ivanova, D., Mitov, I. Emergence of 16S rRNA methylase-producing nosocomial *Acinetobacter baumannii* isolates in a University hospital in Bulgaria. *J. Chemother.* 2011; 23 (6): 374-375.
- Strateva, T., Markova, B., Marteva-Proevska, Y., Ivanova, D., Mitov, I. Widespread dissemination of multidrug-resistant *Acinetobacter baumannii* producing OXA-23 carbapenemase and ArmA 16S ribosomal RNA methylase in a Bulgarian university hospital. *Braz. J. Infect. Dis.* 2012; 16 (3): 307-310.
- Strateva, T., Mitov, I. Contribution of an arsenal of virulence factors to pathogenesis of *Pseudomonas aeruginosa* infections. *Ann. Microbiol.* 2011; 61 (4): 717-732.
- Strateva, T., Ouzounova-Raykova, V., Markova, B., Todorova, A., Marteva-Proevska, Y., Mitov, I. Widespread detection of VEB-1-type extended spectrum β -lactamases among nosocomial ceftazidime-resistant *Pseudomonas aeruginosa* isolates in Sofia, Bulgaria. *J. Chemother.* 2007-b; 19 (2): 140-145.
- Strateva, T., Ouzounova-Raykova, V., Markova, B., Todorova, A., Marteva-Proevska, Y., Mitov, I. Problematic clinical isolates of *Pseudomonas aeruginosa* from the university hospitals in Sofia, Bulgaria: current status of antimicrobial resistance and prevailing resistance mechanisms. *J. Med. Microbiol.* 2007; 56 (7): 956-963.
- Strateva, T., Petrova, G., Mitov, I. Antimicrobial activity of tobramycin against respiratory cystic fibrosis *Pseudomonas aeruginosa* isolates from Bulgaria. *J. Chemother.* 2010; 22 (6): 378-383.
- Strateva, T., Petrova, G., Perenovska, P., Mitov, I. Bulgarian cystic fibrosis *Pseudomonas aeruginosa* isolates: antimicrobial susceptibility and neuraminidase-encoding gene distribution. *J. Med. Microbiol.* 2009; 58 (5): 690-692.
- Strateva, T., Todorova, A., Ouzounova-Raykova, V., Mitov, I. Emergence of a PER-1 extended-spectrum β -lactamase-producing *Acinetobacter baumannii* clinical isolate in Bulgaria. *J. Chemother.* 2008; 20 (3): 391-392.
- Strateva, T., Yordanov, D. *Pseudomonas aeruginosa* - a phenomenon of bacterial resistance. *J. Med. Microbiol.* 2009; 58 (9): 1133-1148.
- Yordanov, D, Boyanova, L, Markovska, R, Gergova, G, Mitov, I. Significance of *Helicobacter pylori vacA* intermediate region genotyping-a Bulgarian study. *Diagn Microbiol Infect Dis* 2012; 74(3):253-257.

Преподаването по физика на студентите по медицина започва в първия учебен ден (10 април 1918 г.) на новооткрития тогава Медицински факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с лекция на проф. Александър Христов. В продължение на близо 30 години, до откриването на самостоятелна катедра по физика, лекциите и упражненията са водени от преподаватели на Катедрата по опитна физика във Физико-математическия факултет на Софийския университет. В началото, при седмичен хорариум 4 часа лекции и 4 часа упражнения, лекциите са изнасяни от проф. А. Христов, след него от доцент Петър Пенчев, впоследствие професор, и от бъдещите академици Георги Наджаков и Емил Джаков, тогава доценти. Катедрата по медицинска физика и биофизика при Медицинския факултет се открива под името Катедра по физика за медици с Указ № 151 за изменение и допълнение на чл. 278 и чл. 280 от Закона за народното просвещение, публикуван на 13 септември 1946 г. Дейността на Катедрата започва от учебната 1947/48 г. под ръководството на доцент Николай Карабашев. Първоначално се четат само лекции, а от 1948 г. се водят и лабораторни упражнения със студентите. Новосъздадената катедра е настанена в сградата на I мъжка гимназия на ул. „Дунав“ и ул. „Московска“ (сега Фармацевтичен факултет) заедно с още няколко катедри на Медицинския факултет. През 1971 г. Катедрата е преместена в новопостроената сграда за предклиничните катедри на ул. „Здраве“ 2, където се намира и понастоящем.

Проф. Николай Карабашев

При създаването на Медицинската академия през 1972 г. катедрата се интегрира с Централната биофизична лаборатория към Висшия медицински институт, която е създадена през 1961 г. Обединеното звено с ръководител проф. Карабашев е наречено Катедра по физика и биофизика и се състои от Сектор по физика с ръководител доц. Христина Иванова

и Сектор по биофизика с ръководител ст.н.с. I ст. Петър Николов. Секторът по биофизика поема преподаването на новата дисциплина биофизика, въведена в учебния план от 1973/74 уч. г. с хорариум 15/15 часа лекции/упражнения за специалност медицина, 15/0 за стоматология и 0/6 за фармация. През 1974 г. Петър Николов издава учебник по биофизика за студенти по медицина.

Професор Николай Карабашев започва научноизследователската си дейност като асистент по опит-

на физика във Физико-математическия факултет. През 1941 г. в Георг-Август Университет в Гьотинген защитава докторат върху проникването на електрони в алкалохалогенните кристали. През 1946 г. е избран за доцент по физика в Медицинския факултет на Пловдивския университет, а от 1947 г. оглавява Катедрата по физика за медици в Софийския медицински факултет. Заедно с доц. Георги Димов проф. Карабашев е съавтор на учебници по физика за различни класове на средното училище и на учебник по медицинска физика, претърпял четири издания за 15 години (1961–1974). Едновременно с работата си в Катедрата, от 1947 до 1950 г. проф. Карабашев е началник на Отдела за наука и висше образование на Комитета за наука, изкуство и култура, а по-късно – заместник-декан и декан на Фармацевтичния факултет и заместник-ректор по учебната работа на ВМИ. След 1950 г., в продължение на около 20 години катедрата наред с много добрата учебно-преподавателска работа успява да организира и научноизследователска работа по определени проблеми. Само няколко години след нейното основаване от Пловдивския панаир е закупен един от първите у нас апарати за атомноемисионен спектрален анализ – кварцов спектрограф ИСП-22. С него се поставя началото на най-дълго продължилата изследователска тема в катедрата в близко научно сътрудничество с колеги от Катедрата по химия.

Наред с тази тема и темата за биологичното действие на ултразвук и построяване на ултразвукови генератори активно се работи върху фотоелектрични процеси в полупроводници, изучава се режимът на работа на самогасящите се Гайгер-Мюлерови броячи, изследва се дисперсност на мазилкови основи и мази с електронен микроскоп, разработват се спиопрееобразувател и метод за изследване на външното дишане.

През 1975 г. ръководител на катедрата става проф. д-р Виктор Врански. Той е между първите физици у нас, насочили се към проблемите на медицинската и биологичната физика.

Проф. Виктор Врански разработва дисертация по рентгенова спектроскопия в Карловия университет в Прага, която защитава през 1942 г. във Физико-математическия факултет на Софийския университет. Като доцент по физика в Медицинския факултет на Пловдивския университет той е автор на

Проф. Виктор Врански

първия у нас учебник по медицинска физика. По негово предложение през 1961 г. Научният медицински съвет към МНЗ признава необходимостта да се започне научноизследователска работа в областта на медицинската биофизика. Така в рамките на тогавашния Висш медицински институт се създава първата в България биофизична лаборатория, ръководена до 1967 г. от ст.н.с. II ст. д-р В. Врански. С голямата си активност и широки научни интереси проф. Врански развива и разнообразява учебната и научната работа в катедрата – съставят се нови учебни програми по медицинска физика и биофизика, съобразени със съвременното ниво на развитие на тези науки и изискванията на медицинското образование; подготвя се нов учебник по медицинска физика в съавторство с преподаватели от ВМИ – Пловдив и ВМИ – Варна, издаден през 1978 г. и използван до 1995 г., както и ръководство за лабораторни упражнения по биофизика. Разнопосочната научна тематика се групира с перспектива към изследвания на биологичните мембрани. По идеи на проф. Врански в катедрата се разработват нови изследователски задачи – определяне минералното съдържание на кости, електрофоретични изследвания на клетъчни суспензии, изследване на вискоеластичните свойства на човешка кожа *in vivo*. Работи се и върху определяне на проникваемост на мембрани и кожа, виталност на тъкани и се правят проучвания върху ДНК от стрептомицети. От 1980 г. ръководител на катедрата е проф. Стоил Стоилов, дхн (от 2004 г. член-кореспондент на БАН, Институт по физикохимия). Основните му научни постижения се отнасят до разработване на теория и апаратура за изследване на разсеяна светлина от колоидни частици (включително и с биологичен произход) в електрично поле и анализ на получените данни.

Чл.-кор. проф. Стоил Стоилов е завършил физика във Физическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1959 год. От 1960 г. до пенсионирането си работи в Института по физикохимия на БАН. В трудовия си път той работи по множество проекти с различни международни институти. През 1965 г. защитава дисертация под ръководството на проф. Шелудко, а през 1972 г. става доктор на науките. През различни периоди от време е работил в CRM (CNRS) Страсбург, Франция (1966–1967); като гост-професор по оптика в Мали (1973–1975); Биологически факултет на СУ (1976–1986) и др. През 1968 е избран за ст.н.с. II ст., а през 1981 за ст.н.с. I ст. в ИФХ БАН. В периода 1981–1986 работи като професор по биофизика и ръководител на катедрата по медицинска физика и биофизика в МУ – София. През 2004 г. е избран за член-кореспондент на БАН. С постъпването си в катедрата проф. Стоилов продължава започнатото от проф. Врански осъвременяване на учебната и научната дейност. То се

изразява в създаване на нови програми и учебни материали, както и в разширяване на изследователската работа върху биологични мембрани.

През 1985 г. от авторски колектив под негова редакция е издаден учебник по биофизика за студенти по медицина и стоматология, а през 1986 г. под редакцията на доц. Радка Петрова – ръководство за лабораторни упражнения по биофизика. По идея на проф. Стоилов започва издаването на тезиси за подготовка по физика и биофизика, на протоколни тетрадки със задачи, защитаването на реферати от изявени студенти вместо явяване на изпит. В учебната работа се включва и Лабораторията по ядрен магнитен резонанс, прехвърлена към катедрата от Фармацевтичния факултет. През октомври 1981 г. по инициатива на проф. Стоилов се провежда тържествено честване на 35-годишнината от основаването на катедрата и се издава юбилеен сборник. Най-характерното за неговото ръководство е академичният дух, ориентиране към модерни биофизични проблеми (изследвания върху пурпурни мембрани, електросливане на клетки) и отваряне на Катедрата за вътрешни и международни контакти и сътрудничество.

Основният проблем, около който се обединяват усилията на колектива, са изследванията върху клетъчните мембрани – изследване промените на повърхностния електричен заряд, устойчивостта и формата на еритроцитни мембрани при ендотоксиков шок и под влияние на барбитурати; електрични поляризационни явления в еритроцитни мембрани; изследване на мембрани в електрично поле за изясняване на някои транспортни механизми; разработване на апаратура и методи за изследване на мембрани. Поставя се началото и на международно научно сътрудничество по този проблем – с Катедрата по биофизика на II Московски медицински институт (1981–1989 г.), с Института по медицинска физика и биофизика и Клиниката по вътрешна медицина на Хумболт-Университет в Берлин (1984–1991 г.).

През 1981 г. учебната натовареност по физика е 380 ч. лекции и 5100 ч. упражнения със студенти и 100 ч. подготвителен работнически курс; по биофизика – 140 ч. лекции и 1850 ч. упражнения. Общо по двете дисциплини се обучават около 2000 студенти (I и II курс медици, стоматолози и фармацевти). Ка-

Чл.-кор. проф. Стоил Стоилов

тедрата оказва организационна помощ при основаване на Катедрата по физика и биофизика в гр. Стара Загора и подпомага учебната ѝ дейност, като командирова преподаватели за провеждане на лекциите и семестриалните изпити.

В края на 1986 г. ръководител на Катедрата става проф. Стефан Рибаров, дбн. Преди това той е бил ръководител на Катедрата по физика и биофизика във ВМИ – Плевен от нейното основаване през 1974 г. Основната му научна дейност са изследванията върху свободнорадикалните процеси в биологични системи в норма и патология. Той въвежда за първи път у нас метода на биохимичната луминесценция, като създава и необходимата апаратура. В катедрата в София под ръководството на проф. Рибаров се оформя група по свободнорадикални процеси, която изучава генерацията на активни форми на кислорода в биологични системи и механизмите за тяхното увреждащо действие върху организма.

Проф. Стефан Рибаров

Проф. Стефан Рибаров е роден в Нова Загора. Завършва атомна физика във Физическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Работи като научен сътрудник във Физическия институт на БАН. През 1971 г. защитава докторска дисертация. През 1974 г. основава Катедрата по физика и биофизика при ВМИ – Плевен, с хабилитация доцент

по физика. През 1984 г. защитава дисертация за доктор на науките и от 1985 г. е професор по биофизика. Основната научна дейност на проф. Рибаров, която той пренася в Катедрата по медицинска физика и биофизика в София, са изследванията в областта на свободнорадикалните процеси в биологични системи в норма и патология.

Продължава научноизследователската работа върху електрични и механични свойства на мембрани и клетки. С апарат за електросливане и електротрансформация на клетки, конструиран в катедрата, се изследват взаимодействията между клетъчни мембрани в електрично поле и трансмембрания транспорт.

През периода 1987–1999 г. колективът на катедрата работи по 9 научни проекта, финансирани от Съвета за медицинска наука при МУ – София, Националния фонд „Научни изследвания“ към МОН, Националния фонд „Млади учени“ и др. През 1990 г. се отпечатва „Ръководство за лабораторни упражнения по физика за висшите медицински инсти-

тути“ от 19 автори от сродните катедри в София, Стара Загора, Плевен и Варна. През 1995 г. доц. В. Тодоров издава учебник по медицинска физика за студенти по медицина и стоматология, а през 1996 г. такъв учебник издава и проф. С. Рибаров.

През 2000 г. за ръководител на катедрата е избран доц. Марин Маринов, дх. Доц. Маринов издава учебник по биофизика за студенти по медицина, фармация и стоматология, учебник по физика за студенти по фармация и учебник по медицинска физика за студенти по медицина и дентална медицина. Тези учебници са се наложили като основните учебници, използвани от студентите в подготовката им за изпитите по медицинска физика и по биофизика. М. Маринов ръководи подготовката за тържественото честване на 55 години от основаването на катедрата и издаването на юбилеен сборник.

Доц. Маринов постъпва в Катедрата като асистент през 1966 г. и работи в нея до 1988 г., когато е избран

за доцент по биофизика във ВМИ – Плевен. През 1994 г. е избран за доцент по физика в МУ – София. Научните му приноси са по атомно-емисионен спектрален анализ на биологични материали с нетрадиционни източници за възбуждане на спектри. От 1996 г. той ръководи групата, която изследва електрични и механични свойства на клетки и мембрани.

През 2001/2002 уч. г. учебната натовареност по физика е 201 ч. лекции (от тях 60 ч. на английски език) и 3122 ч. упражнения (от тях 80 ч. на английски език); а по биофизика – 111 ч. лекции (от тях 30 ч. на английски език) и 2103 ч. упражнения (от тях 96 ч. на английски език) за трите специалности.

Основните направления в научноизследователската работа на катедрата по това време са изследване на свободнорадикални процеси в организма, изследване на реологични свойства на кръвта и кръвните клетки в норма и патология, изучаване на действието на лекарства и на физични фактори. Катедрата по медицинска физика и биофизика през 2001 г. разполага със следната материална база за научна работа: апаратура за клетъчна електрофореза, апарат за изследване на светоразсейването в електрично поле, апарат за електросливане на клетки, няколко съвременни спектрофотометри, спектрофлуориметър, хемилуминометър, ултрацентрифуга, течен хроматограф.

През 2007 г. за ръководител на Катедрата по ме-

Доц. Марин Маринов

Проф. Димитър Михов

дицинска физика и биофизика е избран доцент Димитър Михов, дм, от 2012 г. професор.

Проф. Димитър Михов, доктор по медицина от 1982 г. с дисертация на тема „Геомагнитна активност и смъртност от мозъчно-съдова болест“ работи от 1973 до 1992 г. като научен сътрудник в НИИ по неврология, психиатрия и неврохирургия. През 1992 г. постъпва на работа в Катедрата по медицинска физика и биофизика като главен асистент. През 2006 г. е избран за доцент и през 2012 г за професор. Той има признато изобретение „Метод за определяне скоростта на поток от частици“, Авторско свидетелство № 40174/14.10.1988 г., което е класирано като изобретение на месеца на НРБ.

Проф. Д. Михов издава два учебника по медицинска физика за подготовка на студенти, обучаващи се на английски език.

През 2008 г. Катедрата по физика и биофизика се преименува в Катедра по медицинска физика и биофизика. Това название е възприето с оглед на извършваната учебна работа, тъй като в преподаването по физика на студентите по медицина, дентална медицина и фармация основните закони и методи на физиката се разглеждат в тясна връзка с техните приложения в медицинската практика.

След 2007 година значително се увеличава броят на студентите, обучаващи на английски език. Непрекъснато разрастващото се англоезично обучение поставя нови, по-високи изисквания пред преподавателите от катедрата, които трябва да подготвят лекциите и упражненията си както на български, така и на английски език.

Нараства и общият брой на обучаваните студенти в Катедрата по медицинска физика и биофизика, който през учебната година 2015/2016 е над 1600 души. Броят на преподаваните свободноизбираеми курсове от 2 се увеличава на 4. През 2013 г. за ръководител на Катедрата по медицинска физика и биофизика е избран академик Борис Тенчов, професор към катедрата от 2012 г.

Академик Борис Тенчов завършва физика във Физическия факултет (катедра биофизика) на МГУ „М. В. Ломоносов“, Москва. След редовна докторантура и защита на дисертацията в МГУ постъпва през 1975 г. на работа в Централната лаборатория, впоследствие Институт по биофизика на БАН. През 1982 г. е избран за ст.н.с. II ст., през 1985 г. защитава дисертация за степента доктор на биологическите науки, през 1988 г. е избран за ст.н.с.

I ст. (професор). Чел е лекции по биофизика и биологични мембрани във ФФ, ХФ и БФ на Софийския университет. През 1995 г. е избран за член-кореспондент и през 2003 г. за академик на БАН. В периода 2000–2012 г. работи в САЩ. През 2012 г. е избран за професор в катедрата по медицинска физика и биофизика на МФ на МУ – София. Академик Б. Тенчов е учен с голямо международно признание, Със своите над 100 публикации в списания с импакт-фактор той е един от най-високоцитираните български учени.

Академик Борис Тенчов успява за кратко време значително да подобри материалната база на катедрата. Доставена е съвременна апаратура на стойност около 1 млн. лева, която включва високопрецизни микрокалориметри за сканираща и за изотермична титрационна калориметрия, спектрофлуориметър със смесителна камера и температурен контрол, дензитометър за определяне с голяма точност на специфичния обем на биомолекули, апарат за определяне на размерите и зета-потенциала на макромолекули и наночастици и ред други апарати. С помощта на тази апаратура са започнати изследвания по ред нови, най-актуални проблеми на съвременната медицина, например изследвания върху промените в мозъчния протеом при невродегенеративни заболявания и при мозъчни тумори, върху процесите на агрегация и фибрилизация на белтъците, които са в молекулните основи на голям брой заболявания. През 2016 г. по негово предложение Факултетният съвет на Медицински факултет и Академичният съвет на МУ – София взимат решение за образуване на Лаборатория по медицински нанотехнологии като ново функционално звено. Изследванията се провеждат в рамките на проекти, финансирани от Съвета за медицинска наука при МУ – София, както и от Фонд „Научни изследвания“ към МОН. Три от досега завършилите 4 договора получават отлична оценка от СМН, като през 2015 г. академик Тенчов и неговият колектив получават наградата на МУ – София Signum Laudis pro Scientiae Meritis за високи научни постижения.

Академик Тенчов се занимава също с осъвременяване на учебните програми и на лекционния курс по биофизика. Той въвежда нов избираем модул „Нанотехнологии в медицината“, посрещнат с голям интерес от студентите. През 2015/2016 учебна година над 1600 студенти първи и втори курс от факултетите по медицина, дентална медицина,

Акад. Борис Тенчов

фармация и обществено здраве на МУ – София са преминали обучение и са се явили на изпит по преподаваните предмети „Медицинска физика“ и „Биофизика“ (за МФ и ФДМ), „Физика и биофизика“ (за ФФ), „Биомеханика и биофизика“ (за ФФЗ), като 494 от тях са студенти англоезично обучение. Лекционната учебна натовареност на катедрата е

учебни помагала по предметите „Медицинска физика“ и „Биофизика“, преподавани в катедрата, както и над 130 учебно-методични помагала и научнопопулярни статии. Броят на научните публикации на катедрата надминава 500, от които над 200 са в списания с импакт фактор. Служители на катедрата са защитили 4 дисертации за степента

Колективът на Катедрата по медицинска физика и биофизика – март 2017 г.

От ляво на дясно: I ред: доц. Иван Антонов, доц. Пепа Узунова, акад. Борис Тенчов, проф. Трайко Трайков, доц. Вера Хаджимитова, гл. ас. Стилиян Стоев

II ред: специалист Димитринка Герасимова, ас. Янчо Иванов, гл. ас. Светослав Йовчев, гл. ас. Светла Митева, ас. Иван Джанев, гл. ас. Любомир Трайков, специалист Диана Петкова, гл. ас. Силвия Абарова.

III ред: гл. ас. Борислава Антонова, гл. ас. Анжела Петкова, ас. Лили Атанасова, ас. Мария Вълчева, ас. Благовест Бечев, ас. Свободан Александров, специалист Пенка Иванова

IV ред: ас. Тодор Богданов, ас. Ивайло Атанасов. Отсъства: ас. Надя Христова

била общо 453 часа, от които 228 часа лекции са на английски език. По медицинска физика лекциите са 265 часа и по биофизика – 187 часа. Упражненията са общо 4750 часа, от които 1948 часа са на английски език. Учебната натовареност (общо лекции и упражнения) през учебната 2015/2016 г. възлиза на 5200 часа. През учебната 2016/2017 година в Катедрата по медицинска физика и биофизика работят висококвалифицирани преподаватели. Между тях са двама професори, трима доценти и 15 главни асистенти и асистенти. Повечето от тях имат научна степен – един е доктор на биологическите науки и 13 имат образователната и научна степен „доктор“. Всички преподаватели владеят в достатъчна степен английски език и участват в англоезичното преподаване на дисциплините „Медицинска физика“ и „Биофизика“.

През периода 1947–2017 г. от преподавателите на катедрата са издадени над 15 учебника и над 120

доктор на науките (акад. Б. Тенчов, чл.-кор. С. Стоилов, проф. С. Рибаров и доцент Петър Антонов) и 27 са защитили дисертации за образователната и научна степен „доктор“. В катедрата са изработени също над 50 дипломни и кръжочни работи. Катедрата по медицинска физика и биофизика е инициатор за учредяването през 1971 г. на Републиканското научно дружество по биомедицинска физика и техника към Съюза на научните медицински дружества. За председател на новооснованото дружество е избран ръководителят на Катедрата проф. Н. Карабашев. По-късно негови председатели са били проф. С. Стоилов, доц. В. Тодоров и акад. Б. Тенчов.

В настоящия текст са използвани материали от юбилейните сборници „35 години Катедра по физика и биофизика 1946–1981“, „55 години Катедра по физика и биофизика“, „65 години Катедра по физика и биофизика“.

Катедрата по медицинска химия и биохимия се състои от две секции – по химия и по биохимия.

СЕКЦИЯ ПО ХИМИЯ

Преподаването по химия за студентите медици започва през 1918 г. Първоначално (1918–1922 г.) лекции по неорганична химия се четат от професора по неорганична и аналитична химия при Физико-математическия факултет на Софийския университет Захари Караогланов, а по органична химия – от проф. Пенчо Райков. В периода 1922–1936 г. лекционният курс се води от проф. Асен Златаров (1885–1936 г.) с продължителност два семестъра по 5 часа седмично. Под ръководството на проф. Ас. Златаров се провеждат системни изследвания в областта на химията и биохимията, както и върху храненето и ензимните процеси. Лекционният курс е съпроводен от практически занятия по аналитична, неорганична

Чл.-кор. проф. Александър Спасов

и органична химия (4 часа седмично). Упражненията по химия се ръководят от асистентите М. Андрейчева, Д. Калчева и асистентите от Катедрата по органична химия Д. Далев и Ал. Спасов. След смъртта на проф. Златаров през декември 1936 г. сборният лекционен курс се води от професора по органична химия от Катедрата по органична химия при Физико-математическия факултет Димитър Иванов. През 1938 г. този курс се поема от редовния доцент при Катедрата по органична химия Александър Спасов (1905–1986 г.). След конкурс за редовен професор Александър Спасов е назначен за ръководител на катедрата. Под негово ръководство в преподаването по дисциплината „Медицинска химия“ настъпват значими промени – в практическите упражнения по химия нараства делът на аналитичната химия, като се изучава качествен и количествен анализ, които са особено необходими за биохимичната, клиничната и хигиенната практика на медика. Заедно с това в лекционния курс нараства делът на физикохимията. През 1943–49 г. от литопечат излизат първите издания на учебника по неорганична химия и учебника по органична химия на проф. Ал. Спасов.

Успоредно с преподавателската дейност се провежда и значителна научна работа. Силен ак-

цент в общата научна продукция са поредицата от работи върху стереохимията на бис-фенилхидразоните. В това научно направление проф. Спасов заедно с постъпилата през 1966 г. асистент Надя Христова публикуват повече от 20 научни труда. За тези изследвания проф. Спасов е удостоен с Димитровска награда през 1984 г. Критерий за нивото на провежданите изследвания е фактът, че първите работи на проф. Ал. Спасов по изолиране на стереоизомерите на фенилозони са цитирани от лауреата на Нобелова награда по химия, харвардския професор R. W. Woodward, като „изключителни експериментални изследвания“. Според него това са: „Extraordinary experimental works, which we were able to reproduce in every detail“. Научното дело на проф. Спасов намира признание: от 1961 г. е член-кореспондент на БАН, през 1977 г. става първият носител на учредената от Българската академия на науките и Софийския университет „Св. Климент Охридски“ награда за химични и биологични науки „Проф. д-р Асен Златаров“, през 1983 г. е удостоен със званието „Заслужил деятел на науката“, а през 1984 г. става „Лауреат на Димитровска награда“.

През 1947 г. е създадена самостоятелна Катедра по химия за медици (медицинска химия). От 1956 г. катедрата носи името на своя създател проф. д-р Асен Златаров. До 1970 г. катедрата по химия се помещава на ул. „Дунав“ № 2 и разполага с аудитория, две студентски лаборатории, една научна лаборатория (в мазето до химичния склад, където е обичайно да се работи до 21–22 часа) и четири кабинета. От 1971 г. катедрата е преместена на ул. „Здраве“ № 2, в сградата на Научния медико-биологичен институт (НМБИ). С постановление № 197 от 07.10.1991 г. на МС се закрива НМБИ. Катедрата преминава на подчинение към Предклиничния университетски център (ПУЦ) на Медицинския факултет при МУ – София. През 2005 г. ПУЦ се закрива и Катедрите му преминават към Деканата на МФ – София. От 1972 г. сектор „Медицинска химия“ е част от катедрата „Медицинска химия и биохимия“.

Ръководители на катедрата последователно са проф. Ал. Спасов /1947–1971/, проф. Д. Бакалов (1972–1974 г.), проф. Здравка Кемилева (1974–1975 г.), проф. Емануил Гачев (1975–1977 г.), проф. Драгомир Цонев (1977–1986 г.), проф. Любен Сираков (1986–1997 г.), акад. проф. Ваньо Митев /от 2000 г. /.

Ръководители на Сектора по химия в състава на катедрата са доц. Благой Благоев (1975–1977 г.), проф. Драгомир Цонев – ръководител и на катедрата (1977–1986 г.), доц. Лилия Дамянова (1986–1992 г.), доц. Надя Христова (1992–1994 г.), проф. Стефан Робев (1995–2000 г.), доц. Мария Иванова

(2001–2007 г.), доц. Иван Иванов (2007–2011 г.). По настоящем секторът се ръководи от проф. Кирил Найденов (2011 г.).

Акад. проф. Евгени Головински

Възпитаници на Катедрата и сътрудници на проф. Спасов са известни наши учени и преподаватели: проф. д-р Иван Иванов, акад. Богдан Куртев, чл.-кор. Димитър Еленков, проф. Николай Тютюлков, проф. Стефан Робев, акад. Евгени Головински, проф. Младен Генчев, проф. Иван Пожарлиев, проф. Георги Демиров, проф. Досьо Бакалов, проф. Александър Алексиев, проф. Захари Райков, доц. Стоян Марков (МУ – Пловдив), доц. Боян Чемишев, доц. Бисерка Панайотова, ст.н.с. Хозе Канети, доц. Надя Христова, доц. д-р Мария Иванова. За продължителен период от време като хонорувани асистенти работят: проф. Демиров (1960–1975 г.), Мери Мухтарова (ст.н.с. в Института по хигиена), Васил Симеонов (професор по аналитична химия в СУ), Мариана Дабева (н.с. в БАН), Спас Ангелов (ст.н.с. във ВХТИ), Стоян Йорданов (асистент във ВХТИ), Корнелия Алексиева (н.с. в Стоматологичния факултет), М. Парушев, Борис Атанасов (професор към БАН), Иван Пожарлиев (професор към БАН), Любомир Лилков (доцент към ВВМИ – София). През годините в катедрата работят много кръжочници, между които се открояват Марин Арнаудов (професор в БАН), Георги Русев (проф. в Института по Молекулярна биология – БАН), Хозе Канети (проф. – БАН), проф. Гълъбов (ХФ – СУ). През 1963/64 г. като редовен аспирант в Катедрата постъпва Захари Райков (проф. във ВМИ – Ст. Загора).

Движението на кадрите в Секцията по химия през годините е следното: до 1947 г. – проф. Ал. Спасов и трима асистенти: Ив. Иванов (1939–1947 г.), Б. Куртев (1940–1946 г.) и М. Генчев (1945 г.); след 1947 г. – проф. Ал. Спасов и асистенти: Д. Еленков (1949–1951 г.), Н. Тютюлков, Досю Бакалов (1944–1949 г.), М. Атанасова; 1951–1960 г. – проф. Ал. Спасов и асистенти Н. Тютюлков (1951–1960 г.), Б. Панайотова (1953 г.), Е. Головински; 1961–1964 г. – проф. Ал. Спасов, асистенти: Д. Бакалов, Б. Чемишев (1961 г.), М. Атанасова, Е. Головински, Б. Панайотова; 1965–1974 г. – проф. Ал. Спасов, проф. Д. Бакалов с асистенти: М. Иванова (1966 г.), Н. Христова (1966 г.), Б. Панайотова, Б. Чемишев (през 1982 г. става завеждащ едноименната катедра във ВМИ Ст. Загора), М. Атанасова, Ив. Мицев, А. Алексиев (1970 г.) и Ч. Палашев (1971 г.); 1975–1977 г. – доц. Благод Благоев, М. Иванова, Н. Христова, Б. Панайотова, Ив. Мицев, М. Атанасова, А. Алексиев (през 1978 г. става завеждащ катедра във ВМИ – Плевен), Ч. Палашев, Ив. Иванов (1976 г.) и М. Николов (1976 г.); 1978–1980 г. – проф. Драгомир Цонев (1978 г.), Л. Дамянова (1978 г.), същите асистенти и новопостъпилите през 1979 г. асистенти: М. Василева, К. Найденов и Зл. Костадинова; 1981–1989 г. – проф. Д. Цонев (1978–1986 г.), доц. Лилия Дамянова (1980–1994 г.), доц. Бисерка Панайотова (1981–1990 г.), същите асистенти и новопостъпилите асистенти Ц. Цанова (1987 г.), М. Матова (1988 г.), Д. Джаров и ст.н.с. Стефан Робев (1983 г. прехвърлени от Катедра „Фармакология“); 1990–1999 г. – проф. Стефан Робев (1990–1999 г.), доц. Надя Христова (1991–2002 г.), доц. Мария Иванова (1993 г.), същите асистенти и новопостъпилите Р. Томова (1991 г. от ВМИ – Варна), ас. Ст. Петров (1996 г.) и доц. Б. Михов (1999–2007 г.); 2000–2007 г. – доц. Иван Иванов (2002 г.), доц. д-р Мария Иванова, доц. д-р Будин Михов (напуснал юни 2007 г.), гл. ас. д-р Мариан Николов (доктор 2002 г.), гл. ас. д-р Кирил Найденов (доктор 2000 г.), гл. ас. Златка Костадинова, гл. ас. Цонка Цанова, гл. ас. Мариана Матова, гл. ас. Радка Томова, ст. ас. Стефан Петров. От 2011 г. ръководител на сектор „Медицинска химия“ е проф. Найденов. През последните години в сектор „Медицинска химия“ постъпват като преподаватели гл. ас. Таня Монова (2010 г.), гл. ас. Силвия Русева (2013 г.), Доротея Александрова и доц. Ивайло Иванов (2014 г.), ас. Анелия Василева (2015 г.) и доцент Валентин Лозанов (2016 г.).

В по-ново време лекционни курсове по химия за медици и стоматолози се водят от доц. Бл. Благоев (1975–1977 г.), проф. Д. Цонев (1978–1986 г.), доц. Л. Дамянова (1980–1994 г.), доц. Б. Панайотова (1981–1990 г.), проф. Ст. Робев (1990–1999 г.), доц. М. Иванова (1993–2007 г.), доц. Б. Михов (1999–2007 г.), доц. Иван Иванов (2002–2011 г.), проф. Найденов (2011–2014 г.), а от 2015 г. лекциите се водят съвместно от хабилитираните преподаватели в сектора проф. Кирил Найденов, доц. Ивайло Иванов и доц. Валентин Лозанов.

От 2000 г. в сектор „Медицинска химия“ се обучават на английски език чуждестранни студенти с лектор доц. Иван Иванов. Практическите упражнения се водят от доц. Иванов, гл. ас. Матова, гл. ас. Монова, гл. ас. Русева и Александрова. От 2006 г. към секция „Химия“ са въведени следните свободни избираеми дисциплини (модули): доц. Иван Иванов – „Витамини и биогенни елементи“ – 30 часа (1,8 кредита). Модулът е съвместен с Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология; доц. д-р Мария Иванова, дмн – „Експериментални проучвания относно патогенетичните

ев (1970 г.) и Ч. Палашев (1971 г.); 1975–1977 г. – доц. Благод Благоев, М. Иванова, Н. Христова, Б. Панайотова, Ив. Мицев, М. Атанасова, А. Алексиев (през 1978 г. става завеждащ катедра във ВМИ – Плевен), Ч. Палашев, Ив. Иванов (1976 г.) и М. Николов (1976 г.); 1978–1980 г. – проф. Драгомир Цонев (1978 г.), Л. Дамянова (1978 г.), същите асистенти и новопостъпилите през 1979 г. асистенти: М. Василева, К. Найденов и Зл. Костадинова; 1981–1989 г. – проф. Д. Цонев (1978–1986 г.), доц. Лилия Дамянова (1980–1994 г.), доц. Бисерка Панайотова (1981–1990 г.), същите асистенти и новопостъпилите асистенти Ц. Цанова (1987 г.), М. Матова (1988 г.), Д. Джаров и ст.н.с. Стефан Робев (1983 г. прехвърлени от Катедра „Фармакология“); 1990–1999 г. – проф. Стефан Робев (1990–1999 г.), доц. Надя Христова (1991–2002 г.), доц. Мария Иванова (1993 г.), същите асистенти и новопостъпилите Р. Томова (1991 г. от ВМИ – Варна), ас. Ст. Петров (1996 г.) и доц. Б. Михов (1999–2007 г.); 2000–2007 г. – доц. Иван Иванов (2002 г.), доц. д-р Мария Иванова, доц. д-р Будин Михов (напуснал юни 2007 г.), гл. ас. д-р Мариан Николов (доктор 2002 г.), гл. ас. д-р Кирил Найденов (доктор 2000 г.), гл. ас. Златка Костадинова, гл. ас. Цонка Цанова, гл. ас. Мариана Матова, гл. ас. Радка Томова, ст. ас. Стефан Петров. От 2011 г. ръководител на сектор „Медицинска химия“ е проф. Найденов. През последните години в сектор „Медицинска химия“ постъпват като преподаватели гл. ас. Таня Монова (2010 г.), гл. ас. Силвия Русева (2013 г.), Доротея Александрова и доц. Ивайло Иванов (2014 г.), ас. Анелия Василева (2015 г.) и доцент Валентин Лозанов (2016 г.).

В по-ново време лекционни курсове по химия за медици и стоматолози се водят от доц. Бл. Благоев (1975–1977 г.), проф. Д. Цонев (1978–1986 г.), доц. Л. Дамянова (1980–1994 г.), доц. Б. Панайотова (1981–1990 г.), проф. Ст. Робев (1990–1999 г.), доц. М. Иванова (1993–2007 г.), доц. Б. Михов (1999–2007 г.), доц. Иван Иванов (2002–2011 г.), проф. Найденов (2011–2014 г.), а от 2015 г. лекциите се водят съвместно от хабилитираните преподаватели в сектора проф. Кирил Найденов, доц. Ивайло Иванов и доц. Валентин Лозанов.

От 2000 г. в сектор „Медицинска химия“ се обучават на английски език чуждестранни студенти с лектор доц. Иван Иванов. Практическите упражнения се водят от доц. Иванов, гл. ас. Матова, гл. ас. Монова, гл. ас. Русева и Александрова.

От 2006 г. към секция „Химия“ са въведени следните свободни избираеми дисциплини (модули): доц. Иван Иванов – „Витамини и биогенни елементи“ – 30 часа (1,8 кредита). Модулът е съвместен с Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология; доц. д-р Мария Иванова, дмн – „Експериментални проучвания относно патогенетичните

механизми на уролитиазата от различен химичен вид“ – 20 часа (1,0 кредит); доц. д-р Будин Михов – „Химия на възпалението и алергията“ – 20 часа (1,0 кредит); гл. ас. Цонка Цанова – „Химичен състав и свойства на хранителните добавки“ – 20 часа (1,0 кредита), съвместен модул с Катедра хигиена, екология и професионални заболявания; доц. Ивайло Иванов – Биоорганична химия (кредит 1.8).

Акад. проф. д-р Ваньо Митев

След обединението на двете катедри се създават две научни лаборатории - Ензимология и белтъчен анализ и Синтез и анализ на биологично-активни вещества, в чиито предметни полета се осъществява научната дейност на сътрудниците в следните научни направления:

1. Проф. Д. Иванов – изследвания в областта на органомгнезиевите съединения, познати в литературата като „реактиви на Иванов“ и „реакция на Иванов“.
2. Проф. Ал. Спасов – изследвания върху синтеза и свойствата на хетероциклени съединения, за които получава награда за химични и биологични науки „Проф. д-р Асен Златаров“ през 1977 г.
3. Проф. Ал. Спасов – изследвания в областта на стереохимията на ароматните бис-фенилхидразони, за които получава Димитровска награда през 1984 г.
4. Проф. Ст. Робев – откриване на нова реакция – т.нар. „прегрупировка на Ст. Робев“, цитирана в монографията S. Patai Chemistry of the C=N bond, 1970, Interscience Publishers и в „Именные реакции в органической химии“, К. В. Вацуру Вацуру и Г. Л. Мищенко, Москва, 1976.
5. Доц. Л. Дамянова – методики за диагностика на аномални хемоглобини чрез електрофореза и изоелектрофокусиране.
6. Доц. М. Иванова, Г. Георгиев, М. Понева – внедряване на препарата „Фармалит нео“ за лечение и профилактика на уратна и смесена литиаза. Доц. М. Иванова внедрява също препаратите „Оксалит В“ – за профилактика на оксалатна литиаза и „Холелит А“ – за лечение и профилактика на жлъчно-каменната болест (1977 г.).

До обединяването на катедрите по химия и по биохимия съществуват отделни направления в научната проблематика без щатно оформени единици. За химията това са: Органичен синтез и структурни изследвания – проф. Ал. Спасов; Бъбречни конкременти – проф. Д. Бакалов и Имобилизирани ензими – доц. Б. Благоев.

7. Доц. М. Иванова – внедряване на методи за определяне на повърхностно напрежение на урина на болни от нефролитиаза и методи за количествено определяне на урея и гликопротеини в бъбречни конкременти и на оксалова киселина в урина.

8. Доц. Б. Панайотова и гл. ас. д-р М. Николов – внедряване на препарата „Хелатекс“ за химично разширяване на коренови канали.

9. Доц. Иван Иванов – Разработване и внедряване на мануални количествени методи за определяне на урея, глюкоза, пикочна киселина в биологични течности и холестерол в храни с помощта на коимобилизирани ензими.

10. Гл. ас. д-р М. Николов – разработване на йонообменно-хроматографска методика за определяне на гликохемоглобин при контрол на диабет.

11. Проф. Найденов поставя началото на теоретико-методични изследвания върху аналитичния метод изоелектрично фокусиране (1982 г.). Работата е фокусирана върху развитието на теорията и практиката на метода, което е обусловено от констатацията, че в методологията на споменатия метод има неоправдано висок дял емпиричният подбор на реакционни условия за анализ и недобрата възпроизводимост на крайния резултат. В хода на изследванията е открит неописан рН градиент (първичен рН градиент). Доказано е, че последният се формира в резултат на процеси на електромиграция и дифузия в гелен носител, както и че по време предшества и активно влияе върху амфолитовия рН градиент. Откритието води до целенасочен, а не емпиричен избор на електродни разтвори, до възпроизводимост на получените резултати, както и до установяването на сигурен критерий за установяване на стационарно състояние, придружено с методични способности за бързото му достигане. Резултатите са публикувани в престижни международни списания, с висок импакт фактор – J. Chromatogr. A, Chromatographia, Nature Genetics. По темата е защитена докторска дисертация, в ход е и процедура за „Доктор на науките“.

12. Гл. ас. Зл. Костадинова – изследвания върху ефектите от скоростта на дозата на електронно и гама-облъчване от ускорителя ISIS върху бактериални организми.

13. Гл. ас. Р. Томова и гл. ас. Мариан Николов – изследване съдържанието на тежки метали в биологични обекти.

14. Гл. ас. М. Матова – определяне на фармакофорите на редица серии биологично активни съединения чрез количествено изследване на връзката структура-активност.

15. Гл. ас. Ц. Цанова и гл. ас. М. Матова – синтез и анализ на структурата на серия амидини като потенциални MAO-A селективни инхибитори.

16. Доц. Б. Панайотова – изследвания върху химията на бета-лактамите.

17. Гл. ас. Таня Монова постъпва в катедрата през 2009 г. Научните ѝ интереси са в областта на електронното, дистанционното и интерактивното обучение по химия и биохимия, включващо виртуални модели – видеофилми и анимации.

18. През 2014 г. в сектора постъпва доцент Ивайло Иванов. Научните му интереси са в областта на синтеза и приложението на хромогенни, флуорогенни и флуоресцентни ензимни субстрати и на флуоресцентни маркери, също и в областта на биокатализата – ензимна кинетика и инхибиторен анализ, механизъм на ензимни реакции и изследване на ензими с медико-диагностично значение и анализа на биологично активни вещества.

19. През 2016 г. към сектора по химия се присъединява доцент Валентин Лозанов, който от 2000 г. е ръководител на сектор „Анализ и синтез на биологично активни вещества“, който териториално се помещава на етаж на сектор „Биохимия“.

СЕКЦИЯ ПО БИОХИМИЯ

Преподаването по биохимия в Медицинския факултет започва през 1921 г. от проф. Анатолий Медведев под името „физиологична химия“ към Катедрата по физиология и физиологична химия. След него преподаването се води от проф. В. Завялов, а по-късно лекции са четени от проф. Ас. Златаров, доц. Е. Николов и проф. Ал. Спасов. През 1946 г. за доцент по физиологична химия е избран д-р Борис Койчев (1909–1982 г.).

През 1947 г. от Катедрата по физиология и физиологична химия се отделя Катедра по биохимия. През 1958 г. д-р Б. Койчев е избран за редовен професор и ръководител на Катедрата по биохимия до 1967 г. От 1967 г. до 1970 г. ръководител на Катедрата е проф. Ал. Спасов, а от 1970 г. до 1972 г. ръководител е проф. Т. Николов.

През 1972 г. с формирането на Медицинска академия Катедрата по медицинска химия и Катедрата по биохимия се сливат в обща Катедра по химия и биохимия с ръководител проф. Досю Бакалов. След него ръководители на Катедрата по химия и биохимия са проф. Здравка Кемилева (1974–1975), проф. Е. Гачев (1975–1977), проф. Драгомир Цонев (1977–1986), проф. д-р Л. Сираков (1987–1999) и акад. проф. д-р Ваньо Митев / от 1999 г./.

През 2007 г. е издадена „60 години медицинска биохимия в България“, в която подробно е описано миналото на секция „Биохимия“. Поради това в настоящето изложение ще се спрем на постиженията предимно през последните 10 години, които са твърде съществени.

Към секцията по биохимия има редовни курсове по биохимия за медици, за стоматолози и за фармацевти (редовни и задочни студенти) и „Биохимия на човека“ – курс за студенти биолози. Води се

и редовен курс на английски език по „Биохимия за медици“.

Като избираеми дисциплини от 2005–2006 г. секцията провежда курс по „Патобиохимия“ (акад. В. Митев), посещаван от над 150 студенти и курс по „Иновационни образователни технологии в медицинското образование и методология на научните изследвания“ (проф. Г. Косекова).

Ръководители на секция „Биохимия“ са проф. Кирана Данчева (1972–1975), проф. Емануил Гачев (1975–1977), проф. Кирана Данчева (1977–1993), акад. Ваньо Митев / от 1999 г./.

Лабораторията по клетъчна сигнализация е основана през 1995 г. от акад. Ваньо Митев. С постепеното си разширение в нея се оформят 3 сектора.

Секторът „Клетъчна пролиферация, диференцировка и апоптоза“ се ръководи от

акад. Митев и включва доц. Владимир Нейчев, доц. Мария Праскова-Драгнева, гл. асистент Николай Ишкитиев, гл. асистент Антоанета Исаева, асистент Виолета Димитрова. Изучават се молекулните механизми на пролиферация, диференцировка и апоптоза в различни клетъчни модели.

Специално внимание се отделя на различните трансдукционни пътища, като протеин киназа А, протеин киназа С, протеин киназа D, MAP киназното семейство, JAK/STAT трансдукционния път, казеин киназа 2, полиамини, малки G-белтъци, транскрипционни фактори, регулатори на клетъчния цикъл, каспазни пътища и др. Резултатите от тези изследвания са публикувани в десетки престижни статии. През последните години се оформя направление „Стволово-клетъчни изследвания“ към сектора, което се занимава с изолиране, поддържане, характеризиране и определяне на фундаменталните способности за диференциация на стволови клетки от възрастния организъм. Рутинно се изолират стволово-клетъчни култури с епителен и мезенхимен произход – кожа, орална лигавица, дентални тъкани.

Изследванията върху мезенхимни стволови клетки започват през 2006 година от докторанта на акад. Митев д-р Николай Ишкитиев. Тогава успешно е изолирана култура от зъбна пулпа. Последвалите изследвания дават основата за доказването на плурипотентността на мезенхимни стволови клетки от зъбна пулпа. През 2014 година лабораторията е изцяло модернизирана. В момента разполага с апаратура за изолиране, култивиране, клетъчно банкиране, магнитно сепариране, флуоресцентно характеризиране, протеомен и РНК анализ на клетки на най-високо световно ниво.

В момента се работи върху определяне капацитета за пролиферация със запазване на стволово-клетъчните свойства, възпроизводството и влиянието на междуклетъчното вещество върху

стволово-клетъчните свойства, създават се нови протоколи за *in vitro* диференциация и се изследват молекулните механизми на диференциация под действието на биологично-активни вещества на стволово-клетъчни култури от възрастния организъм.

Едно от направленията на научно-експерименталната работа в секцията е изследване на участието

дователски и научноприложни дейности: синтез на биологично активни пептиди (киназни каспазни субстрати и инхибитори) и пептидомиметици; изолиране и пречистване на активни вещества от натурални източници; аминокиселинен анализ включително хомоцистеин в човешка плазма; анализ на биогенни полиамини в клетъчни култури и тъканни проби; анализ на катехоламини и метанефрини

Преподавателски състав на катедрата по Медицинска химия и биохимия, 2017

I ред, от ляво на дясно: проф. д-р Кирил Найденов, доц. д-р Владимир Нейчев, доц. д-р Радка Кънева, акад. проф. д-р Ваньо Митев, проф. д-р Албена Годорова-Георгиева, доц. д-р. Валентин Лозанов, доц. д-р Албена Йорданова

II ред: ас. Весела Лозанова, гл. ас. д-р Николай Ишкитиев, гл. ас. д-р Таня Монова, ас. Виолета Димитрова, гл. ас. д-р Антония Исаева, гл. ас. д-р Силвия Русева, ас. Силвия Календерова-Вълкова

III ред: ас. Светослав Кръстев, гл. ас. д-р Атанаска Миткова, гл. ас. д-р Олга Белчева, гл. ас. д-р Биляна Георгиева, ас. Мариана Матова, доц. д-р Иван Иванов, доц. д-р Ивайло Иванов

на протеин киназа СК2 в сигнално-трансдукционната регулация на различни аспекти от клетъчната физиология на човешки нормални соматични (епидермални кератиноцити), стволони (от различни зъбни структури) и патологични (лещни епителни клетки от антериорен субкапсуларен катаракт) клетки на възрастния организъм (гл. ас. Антония Исаева, дб и ас. и докторант на самостоятелна подготовка Виолета Димитрова).

През 2000 г. към Лабораторията се сформира сектор „Анализ и синтез на биологично активни вещества“ с ръководител Валентин Лозанов. Съставът на секцията е доц. Валентин Лозанов, доц. Ивайло Иванов, гл. ас. Силвия Русева, ас. Анелия Василева, ас. Весела Лозанова и специалистите Доротея Александрова, Паулина Сугарева, Ясен Христов и Делян Жеков – редовни докторанти. Понастоящем там се осъществява широк спектър от научноизсле-

в биологични течности. Всичките тези дейности се реализират чрез оригинално разработени процедури и методи. Аналитичните процедури са валидирани и публикувани в престижни международни списания. Едно от най-значимите достижения на секцията е разработването на уникален метод за едновременен анализ на каспази, ключови ензими в процесите на апоптоза и възпаление.

Лабораторията е една от най-високотехнологичните в рамките на университета. През годините колективът на лабораторията е реализирал над 30 научноизследователски проекта, повечето в сътрудничество с клинични специалисти, в това число и по европейски програми. Резултатите от тези изследвания са представени в над 30 научни публикации и над 50 доклада и постери на научни конференции у нас и чужбина. Общият импакт фактор на публикациите на колектива е над 100,

а цитиранията са на път да достигнат 1000. Разработени са и внедрени в практиката множество оригинални аналитични методи – за анализ на аминокиселини, полиамини, биогенни амини катехоламини, хомоцистеин, казпазна активност и др. Едни от най-значимите достижения на лабораторията са свързани с изследване на метаболизма на непротеиногенната аминокиселина хомоцистеин. В лабораторията е разработена оригинална методика за изследване на метаболизма на хомоцистеина, базирана на използването на високоразделителна прецизна мас спектрометрия в съчетание с изотопно белязване. В резултат, за първи път в света бе доказано експериментално, използвайки плъщи модел, че екзогенния хомоцистеин участва в синтеза на полиамини и че той се натрупва в специфични органи, като концентрациите му не се повлияват от използването на витамин Б базирани терапии. За първи път в света колективът на лабораторията доказва наличието на хомоцистеин във вино и житни култури. Друго оригинално достижение на колектива е разработването на уникален метод за едновременен анализ на каспази – ключови ензими в процесите на апоптоза и възпаление. През годините в лабораторията се изгражда колектив от високо квалифицирани специалисти и са защитени 4 докторски дисертации.

От 2002 г. започва сформирването на трета секция – „Молекулярна генетика“, с ръководител от 2006 г. ст. ас. Албена Тодорова. Сега в секцията има 2 самостоятелни групи, които се ръководят съответно от проф. Албена Тодорова и доц. Албена Йорданова.

Групата на проф. Албена Първанова Тодорова включва още

гл. ас. Биляна Георгиева и хоноруваните асистенти Андрей Киров, Анита Цветкова, Иглика Йорданова.

Секторът по молекулярна генетика е фокусиран върху молекулярно-генетична диагностика на генетични заболявания и предразположения с няколко основни направления: Онкология, Метаболитни заболявания, Епигенетични модификации чрез метилиране, Селективни скринингови програми, Митохондриални болести

Към сектора са защитили докторантите Тихомир Първанов Тодоров, Андрей Венциславов Киров, Анита Огнянова Цветкова, Савина Савчева Тинчева и са зачислени докторантите Мария Цанева Глушкова, Виктор Димитров Славов, Кремена Стойчева Славова, Славена Христова Цанева, Емилия Красимирова Николова, Михаела Бойкова Младенова.

В резултат на извършваната научна дейност годишно се публикуват 3–5 статии в списания с IMPACT фактор и специализирани български списания. Членове на сектора за периода 2004–

2017 участват в 36 проекта, финансирани от Медицински университет – София и 3 проекта, финансирани от Фонд „Научни изследвания“ на МОН. Проф. Албена Първанова Тодорова е награждена с „Панацея Златна“ от МУ – София за особени приноси при реализацията на преподаването, научноизследователската и експертната дейност в професионално направление медико-биологично за 2010 г.

Ръководител на направление „Неврогенетика“ е доц. Албена Йорданова, която е експерт по човешка молекулярна генетика и геномика и по молекулярни невронауки. От 2008 г. е доцент в катедра „Медицинска химия и биохимия“, МУ – София, а същата година е избрана за професор по молекулярни невронауки в Антверпенския университет. От юли 2016 г. е заместник-директор на Центъра за молекулярна неврология към Фламандския институт по биотехнология (VIB) в Белгия. Доц. Йорданова е специализирала в Института Scripps в САЩ, в Белгия и в Германия. Носител е на наградата за отлични научни постижения „Проф. Асен Хаджиолов“ на МУ – София през 2001 г. и е първият носител на наградата „Жените в науката“ на Министерството на образованието и науката през 2005 г. Тя е била и посланик на Европейския съвет за мозъка (European Brain Council) за 2015 г.

Групата по неврогенетика се занимава с идентифицирането и характеризирането на гени и молекулярни пътища, имащи отношение към молекулярната етиология на наследствените невромускулни заболявания. През последните 10 години екипът на сектора и неговите колаборатори са открили 7 нови гена, отговорни за невромускулни заболявания, два от които са станали основа за разработването на диагностични тестове, защитени с международни патенти. Специален интерес на екипа представлява генетичния анализ на инбредни популации, като подход за изучаване на молекулярната архитектура на хетерогенни неврологични заболявания и провеждането на генотип-фенотипни корелации. В това направление групата е наследник и продължител на традициите, създадени от именити български учени като проф. Люба Калайджиева, доц. Димитър Абаджиев и проф. Ивайло Търнев. Друго направление, в което групата по неврогенетика е с водещо място в света, е изучаването на молекулярните механизми на деградацията на периферните нерви в резултат на мутации в аминоксил-тРНК синтетази. За отбелязване е, че първите описания на подобни дефекти са направени в български семейства. Групата по неврогенетика работи в тясно сътрудничество с водещи български клиницисти. Тя е член на Международните консорциуми по наследствени периферни полиневропатии, по

генетични епилепсии и по ранни деменции. Защитени са две дисертации и членове на екипа са научни консултанти на 5 клинични дисертации.

ЦЕНТЪР ПО МОЛЕКУЛНА МЕДИЦИНА

Основно научноизследователско звено в структурата на Медицински университет – София е Центърът по молекулна медицина, създаден през 2006 г. с финансовата подкрепа от 1 млн. евро на ЕК по 6-а Рамкова програма на ЕК (FP6-ACSSA-2004-2, договор INCO 017147). Центърът е създаден по инициатива на колектив от Националната генетична лаборатория – проф. Иво Кременски (първи ръководител на ЦММ), доц. Радка Кънева, доц. Албена Йорданова, а от 2008 година е част от Катедрата по медицинска химия и биохимия, МФ, МУ – София с ръководител акад. Ваньо Митев. ЦММ развива стратегически научни направления на биомедицинската наука и персонализираната медицина, съобразени с потребностите на националната наука и здравеопазване. Той е включен в националната пътна карта на научноизследователските инфраструктури в България, в област „Науки за живота“ и през 2009 и 2014 година успешно валидиран от международна експертна комисия като Център за върхови постижения. От 2009 г. ЦММ е асоцииран член на Европейската инфраструктура за биобанкиране (BBMRI). На базата на наличното високотехнологично оборудване в Катедрата по медицинска химия и биохимия се извършват модерни биохимични, молекулярно генетични и геномни изследвания, разработват се нови и оригинални методики за анализ на вещества с диагностичен и терапевтичен потенциал. Апаратурата дава безпрецедентен капацитет за геномен, протеомен и метаболомен анализ и търсене на подходящи биологични маркери при различни заболявания.

Паралелно с технологичното оборудване бяха положени усилия за подбор на висококвалифициран персонал, който гарантира тяхното ефективно използване и достъпност за всички колабориращи с ЦММ изследователски групи и независими изследователи. В хода на инфраструктурния проект за създаване на ЦММ бяха привлечени като пост-докторанти защитили и

специализирали в Швеция, Япония, САЩ, Германия млади специалисти, Атанаска Миткова, Олга Белчева, Зорница Каменарска, Кунка Каменарова, Иван Попов. Обучени бяха и успешно защитиха дисертации в областта на молекулярната генетика и молекулярната биология Дарина Качакова, Румяна Додова, Рени Цвеова, Гергана Станчева, Мина Ангелова, Далия Кънчева. Понастоящем докторанти и специалисти, работещи в ЦММ, са Калина Михова, Валентина Пейчева, Силва Гирагосян, Вероника Петкова, Радосвета Божилова. Осигурени са краткосрочни специализации и обучение на персонала на ЦММ във водещи европейски центрове. Катедрата се включва активно в обучение на дипломанти от СУ „Св. Кл. Охридски“ от магистратури по биохимия, молекулярна биология, генетика и геномика, клетъчна биология.

Научноизследователската дейност на ЦММ се простира в областта на молекулярната биология и генетика на чести, социално значими и редки заболявания като онкологични, неврологични и невродегенеративни, психиатрични, метаболитни, сърдечно-съдови, ушни, очни и фармакогенетика. За последните 10 години са финансирани и реализирани над 150 проекта от МУ – София, МОН, ФНИ, МОН и международни организации. Научната продукция на ЦММ се измерва с над 100 публикации в авторитетни международни списания с импакт фактор и български списания, с над 1500 цитирания. Колективът е в активна колаборация с изследователски центрове и учени от Германия, Белгия, Англия, Франция, САЩ и Австралия. Мерило за постиженията на колектива са престижни награди на МФ и МУ – София и МОН за членовете на колектива. Носител на наградата „Питагор“ за съществен принос в науката, категория утвърден учен в биомедицинските науки на МОН за 2006 г. (тогава учен на годината) и 2014 г. е акад. В. Митев, а за 2016 г. е доц. Р. Кънева. Награда „Панацея“ за особени приноси при реализацията на преподаването, научноизследователската и експертната дейност в медикобиологичната област на Академичен съвет, МУ – София е присъдена на доц. Р. Кънева /2008/ и доц. Владимир Нейчев /2017/.

Патофизиологията е интердисциплинарна медицинска наука, чийто предмет са нарушенията в регулаторните механизми при възникването, развитието и изхода на заболяванията. Основите на преподаването по патофизиология са положени през XVIII век в Германия. Първите лекции по „патологична физиология“ са изнесени в 1790 г. от клинициста (дерматолог) проф. Август Хекер от Ерфуртския университет [11], който само година по-късно публикува първото ръководство по тази дисциплина – Grundriss der

Проф. д-р Васил Моллов

Physiologia pathologica, 1791 г. [5]. За възникването и обособяването на патофизиологията като отделна дисциплина важна роля изиграва необходимостта от експериментален анализ и моделиране на болестните процеси. По тази причина в миналото патофизиологията е била определяна и като „експериментална патология“ (Франсуа Мажанди, Клод Бернар, Иван П. Павлов). Решаваща

роля за утвърждаване на наименованието на дисциплината са изиграли трудовете и авторитетът на основателя на клетъчната патология Рудолф Вирхов. Той изтъква водещата роля на регулаторните нарушения на физиологичните процеси в механизмите на заболяванията, като обосновава и налага термина „патологична физиология“ [11]. За първи път преподаване по патофизиология като самостоятелна дисциплина е осъществено от проф. Виктор Пашутин в Казанския университет (Русия) в основаната от него Катедра по обща и експериментална патология през 1874 г. [2, 5]. Патофизиологията навлиза и се утвърждава в обучението на медицински кадри и след началото на XX век е включена в учебните програми на факултетите по медицина, стоматология и фармация и на колежите за медицински сестри и акушерки. Наименованието „патофизиология“ е вече утвърдено, въпреки че все още в някои медицински школи се използват и термини като „физиопатология“ и „функционална патология“. През 1991 г. е основано Международното научно дружество по патофизиология (International Society for Pathophysiology) [12].

Откриването на Медицинския факултет в София е предшествано от над 10 години подготвителна дейност. На специализация в Западна Европа са изпратени изявени лекари, сред които са и първите

бъдещи професори при Медицинския факултет. В него се предвижда преподаване и по „патологична физиология и експериментална медицина“ в едно полугодие от третата година на обучението в обем 5 часа лекции и 4 часа упражнения седмично [6]. Това е само едно от многобройните доказателства за компетентността и прозорливостта на строителите на българския медицински факултет, както и за отговорността, с която са подхождали в пионерската си дейност при изграждане на национален модел на съвременно медицинско образование. Въпреки включването на дисциплината в учебната програма, организацията по създаване на самостоятелна катедра започва едва през 1946 г. Началото на обучението по патофизиология е положено по-рано от видния наш интернист проф. Васил Моллов, който през 1936–1937 г. изнася цикъл лекции по т. нар. „клинична патофизиология“ в Катедрата по вътрешни болести.

Проф. д-р Васил Моллов (1875–1938) – основоположник на преподаването на патофизиология в България.

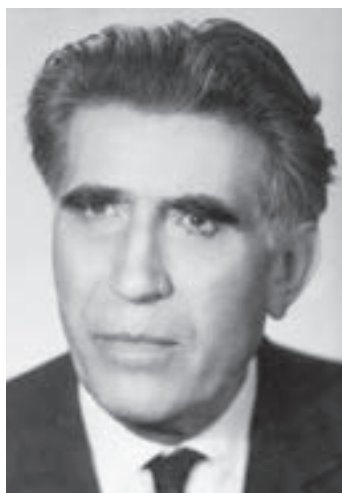
Впоследствие проф. Моллов възлага преподаването по патофизиология на своя сътрудник, доцент Минко Добрев, който подготвя пълен курс от 32 лекции. Това дава основание да се приеме доц. М. Добрев за първия наш патофизиолог. За съжаление, смъртта на проф. Моллов, а не след дълго и трагичната и преждевременна кончина (при нещастен случай) на доц. Добрев стават причина курсът да просъществува едва три години (1936–1939). Тези обстоятелства, както и възникналите трудности по време на Втората световна война (1939–1945), забавят разкриването на Катедра по патофизиология в структурата на Медицински факултет – София едва през 1946 г. [8]. Първата самостоятелна катедра по дисциплината с изцяло погълнен преподавателски състав започва да функционира през 1947 г. в новосъздадения Медицински факултет в гр. Пловдив [1]. Впоследствие катедри по патофизиология са сформирани в София (1950), във Варна (1961), Плевен (1975) и Стара Загора (1982) [4, 8].

Началото на Катедрата по патофизиология на МФ – София е поставено през 1946 г., когато са назначени първите двама асистенти – Васил Серафимов и Добри Кипров, които работят първоначално на базата на Катедрата по патология. През 1950 г. за ръководител на вече самостоятелно обособената Катедра по патофизиология е назначен доц. Стефан Писарев (впоследствие професор).

Проф. д-р Стефан Писарев, основател и първи ръководител (1950–1967) на Катедрата по патофизиология на МФ, МФ – София.

По същото време постъпват още двама асистенти – Райна Събева и Здравка Кемилева, две лаборантки и двама санитаря. Материалната база е скромна –

две стаи в Катедрата по анатомия, а практическите занятия със студентите се провеждат в мазето на Анатомичния блок. По-късно са отпуснати допълнително две стаи, зала и избено помещение за вивариум. Впоследствие катедрата е прехвърлена в сградата на бившата Офталмологична клиника заедно с Катедрата по фармакология. След построяването на новия Предклиничен блок на ул. „Здраве“ и преместването в него на Катедрата по фармакология цялата сграда е предоставена на катедрата по патофизиология.

Проф. д-р Стефан Писарев

През началния период в развитието на катедрата се полагат усилия главно за създаване на материална база и формиране на научно-преподавателски кадри. Особено внимание проф. Писарев отделя на квалификацията и развитието на преподавателите. За сравнително кратък срок до 1958 г. са подготвени чрез вътрешни и редовни аспирантури (докторантури) дисертационните трудове на В. Серафимов, Д. Кипров, М. Папазова, И. Попдимитров, Л. Димитров и З. Кемилева. През този период водещ научен проблем на катедрата е патогенезата на експерименталния миокардит и артрит [8]. Създаден е експериментален модел, който е подробно охарактеризиран чрез морфологични, биохимични и имунологични проучвания. Отделено е внимание и на патогенезата на диабета (експериментален алоксанов модел), на участието на нервната система в протичането на туберкулозата, участието на надбъбречните жлези в патогенезата на някои патологични процеси. Създадени са учебни помагала – първоначално са отпечатани лекциите на циклостил, а впоследствие са издадени на редовен печат ръководство за практически занятия (1958) и учебник за медици и стоматолози (1962), в сътрудничество с Катедрата по патофизиология – Пловдив. Все още недостатъчната материална база принуждава преподавателите от катедрата да използват за онагледяване някои сравнително примитивни опитни установки, както и да заимстват апарати и уреди [8]. За изпълнение на научния план поради липса на собствена апаратура катедрата често прибегва до сътрудничество с клинични звена за използване на техните бази. Тази тенденция се запазва продължително време и оказва влияние върху развитието на редица преподаватели от катедрата. През 1966 г. в Катедрата по пато-

физиология има един професор, двама доценти, седмина асистенти, петима лаборанти и четирима санитарни [10]. До пенсионирането на проф. Писарев през 1967 г. са защитени още 3 дисертации, а някои от преподавателите преминават в други академични структури. Проф. В. Серафимов продължава кариерата си в Института по хематология и кръвопреливане, на който впоследствие става директор. В същия институт работи и ст. н. с. I ст. Л. Димитров. Доц. З. Кемилева оглавява Катедрата по патофизиология на новосъздадения Висш медицински институт във Варна, където по-късно става професор и ректор на ВМИ – Варна. Проф. Д. Кипров ръководи Група за изучаване на хипертонията към БАН [7, 10].

От 1967 до 1972 г. ръководител на катедрата е проф. Ат. Райнов, който утвърждава стила на работа на проф. Писарев. Водещо направление в изследователската работа продължава да бъде патогенезата на експерименталния миокардит и артрит, разработва се патогенезата на възпалителния процес, както и отделни аспекти на патофизиологията на сърдечно-съдовата система и хипертонията, дишането, храносмилането, имунните и ендокринните нарушения. През този период са защитени 6 дисертации, хабилитират се доц. М. Аргиров, ст.н.с. II ст. Н. Попова и ст.н.с. II ст. Ц. Цочев. Запазва се тенденцията преподаватели, изградени в катедрата, да продължават развитието си в други звена: проф. Хр. Маринов става ръководител на Катедра по пропедевтика на вътрешните болести, проф. Б. Божков – ръководител на имунологична лаборатория в Катедрата по алергология, проф. Ст. Миланов – ръководител на Централната радиоизотопна лаборатория, ст.н.с. II ст. Л. Сомова – сътрудник в Групата за изучаване на хипертонията в БАН.

През 1972 г. със създаването на Медицинската академия се обединяват Катедрата по патофизиология на ВМИ – София и сформираната през 1970 г. Катедра по патофизиология на Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ). Ръководител на обединената катедра през периода 1972–1984 г. е проф. З. Кемилева [3]. По-късно към катедрата се присъединяват сътрудници на разформираната Група за изучаване на хипертонията в БАН – проф. Д. Кипров и д-р Т. Димитров. През 1973 г. в катедрата постъпва доц. Н. Николов (впоследствие професор). В научната тематика на катедрата през

Проф. д-р Здравка Кемилева

последващия период се разработват активно участието на тимуса в реактивността на организма, патофизиологията на артериалната хипертония, кортико-висцералната патология, шокът и стресът. По време на ръководството на проф. З. Кемилева (1972–1984) са защитени 9 кандидатски дисертации и 2 дисертации за „доктор на медицинските науки“, едната от които в Москва. Проф. З. Кемилева е председател на Републиканското научно дружество по физиологични науки [9]. Издаден е учебник за студенти по медицина и стоматология под редакцията на проф. З. Кемилева и три научни монографии. Доц. М. Аргиров (впоследствие професор) оглавява Катедрата по патофизиология в новосъздадения ВМИ – Плевен, а доц. Я. Якимов – Катедрата по

Проф. д-р Александър Г. Стойнев

патофизиология във ВМИ – Стара Загора. Под ръководството на проф. Никола Николов (1984–1990) в катедрата продължава активната изследователска дейност в сътрудничество с руски, американски и японски учени. Защитени са 5 кандидатски дисертации. Продължава да работи активно и студентският научен кръжок, основан от проф. С. Писарев. Модернизирано е преподаването чрез използване на съвременни полифизиографи, компютри, видеосистеми и др. Въведени са тестове за компютърно обучение и контрол на студентите, възлага се разработването на реферати по избрани теми [7, 10]. Провеждат се Вечери на патофизиологията със състезания между участващите студенти и поставяне на оценки, валидни за освобождаване от годишен практически изпит [10].

Периодът след 1990 г. се характеризира с чести смени на ръководителите на катедрата. През 1990 г. я оглавява доц. Емил Янев (впоследствие професор), последван от доц. Иванка Сиракова (1996), отново проф. Е. Янев (2000), доц. И. Сиракова (2001), доц. Здравко Велков (2002), доц. Ангел Логофетов (2002), доц. И. Сиракова (2004), доц. Мария Тодорова (2008), проф. Александър Стойнев (2012), проф. Адриана Бочева (2016), проф. А. Стойнев (от 2016 г.).

През този период основните усилия на катедрата са насочени към поддържане нивото на преподаване, въпреки наличието на затруднения от материално-технически характер като остаряла апаратура и недостиг на животни [7]. Продължава тенденцията преподаватели, изградени в катедрата, да продължават развитието си в други звена – гл. ас. Росица Коларова се хабилютира като

доцент в Катедра по физиология и биохимия на Спортната академия и оглавява катедрата. Издават се осъвременени учебни помагала – учебник за студенти по медицина и стоматология под редакцията на проф. Р. Лолов (1999), учебник за студенти по фармация и студенти от медицинските колежи под редакцията на проф. Е. Янев (2000), ръководство за практически занятия за студенти по медицина и стоматология под редакцията на доц. З. Велков (2005). През 2002 г. за нуждите на англоезичното обучение на чуждестранни студенти са разработени учебна програма и тестове за програмиран контрол на английски език, съобразени със съвременните учебни помагала по патофизиология, използвани във водещи чужди англоезични медицински факултети под ръководството на доц. А. Стойнев (впоследствие професор). През последните години са публикувани нови съвременни учебници – за студенти по медицина и стоматология под редакцията на проф. Д. Илчев и проф. А. Стойнев (2010), за студенти по фармация и рехабилитатори/ерготерапевти под редакцията на проф. А. Стойнев (2011) и за студенти по дентална медицина под редакцията на проф. А. Стойнев (2015). След възникване на пожар и разрушаване на сградата на катедрата, през 2006 г. тя е преместена в предклиничния блок (Предклиничния университетски център), където започва работа при трудни условия – липса на достатъчно учебни зали, на кабинети за преподавателския и помощния състав, на изследователски лаборатории, на помещения за вивариум. Унищожаването при пожара на почти цялата материална база, използвана в практическата работа, налага незабавното преустройство на преподаването. Практическите занятия, включващи експериментални постановки с широко използване на опитни животни, са заместени със семинарни занятия. За целите на обучението се използват клинични казуси, компютърни модели и анимации, филми и задачи, като за целта учебните зали са оборудвани с компютърни конфигурации и монитори с голям размер. Научноизследователската дейност продължава по утвърдената тематика. След 1990 г. от сътрудници на катедрата са защитени 1 дисертация за научната степен „доктор на науките“ (проф. Р. Лолов) и четири дисертации за образователната и научна степен „доктор“ (д-р С. Лазаров, Е. Джамбазова, д-р Р. Тафраджийска-Хаджиолова, д-р Х. Ночева). Работи се в сътрудничество с изследователи и колективи от други звена на Медицинския университет, БАН, и други ВУЗ от страната и чужбина. Катедрата оказва съдействие на изследователи от други звена да вършат и подготвят за защита дисертации за научна степен. В резултат са приключили две докторантури и защитени успешно две дисертации за образователната и научна степен „доктор“ (Кристина Грън-

чарска, ЮЗУ-Благоевград и д-р Анелия Първанова, Институт за фармакологични изследвания „Марио Негри“ – Милано, Италия), както и една дисертация за научната степен „доктор на науките“ (д-р Анелия Първанова, Институт за фармакологични изследвания „Марио Негри“ – Милано, Италия). Студентски научен кръжок в традиционната му форма понастоящем не съществува. Отделни сту-

биолог Бойка Неделчева Белтова-Воденова ст. мед. лаб. Лучия Стоянова Христова мед. лаб. Стефка Георгиева Карабенчева, мед. лаб. Мина Иванова Пехливанова-Томова орг. обучение Иван Красимиров Филипов животногл. Лиляна Алексиева Стоянова животногл. Надка Димитрова Маркова животногл. Ана Ивайлова Димитрова

*Г ред, седнали, от ляво на дясно: доц. Роман Емилов Ташев, доц. Симеон Димитров Лазаров, проф. Александър Георгиев Стойнев, доц. Мария Колева Тодорова-Богданова, гл. ас. д-р Методи Стоянов Балуцов (хоноруван преподавател).
Г ред, прави, от ляво на дясно: гл. ас. д-р Христина Христова Ночева-Димитрова, гл. ас. д-р Радка Кирилова Хаджиолова-Тафраджийска, ас. д-р Зафер Ахмед Сабит, ас. д-р Мимоза Асенова Цветкова, ас. д-р Кирил Иванов Петров*

денти с интерес към механизмите на заболяванията докладват разработки, осъществени съвместно със сътрудници на катедрата на ежегодните международни конгреси по медицински науки, организирани от АСМБ. Нови насоки в изследователската работа възникват след постъпването в катедрата на проф. А. Стойнев – хронобиология (регулация на циркадианните ритми) и на доц. А. Бочева (впоследствие професор) – патофизиология на болката. Проф. А. Стойнев е председател на Българското дружество по физиологични науки (2007–2011) [9]. Понастоящем основните проучвания са върху експериментални животински модели на захарен диабет, епилептичен статус и стрес-индуцирана аналгезия. Работи се по конкурсни проекти, финансирани от Медицински университет – София и Министерството на образованието и науката.

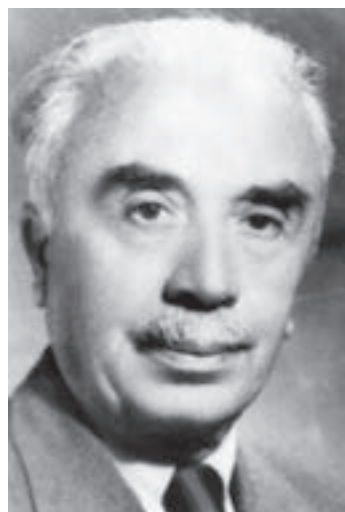
Преподаватели и служители:

проф. д-р Александър Георгиев Стойнев, дм, дмн – ръководител на катедрата
доц. д-р Мария Колева Тодорова-Богданова, дм
доц. д-р Симеон Димитров Лазаров, дм
доц. д-р Роман Емилов Ташев, дм
гл. ас. д-р Радка Кирилова Хаджиолова-Тафраджийска, дм
гл. ас. д-р Христина Христова Ночева-Димитрова, дм
ас. д-р Мимоза Асенова Цветкова
ас. д-р Кирил Иванов Петров
ас. д-р Зафер Ахмед Сабит

Литература:

1. Илчев, Д., С. Костянев. Катедра по патофизиология Медицински университет-Пловдив. 60 години история и развитие. Васил Петров-ВАП, Пловдив, 2007, 36 стр.
2. Ишимова, Л. М. Краткий исторический очерк развития отечественной патологической физиологии. В: Патологическая физиология. Ред. А.Д. Адо, Л.М. Ишимова, Медицина, Москва 1980, стр. 7–12.
3. Кемилева, З. Увод към патологичната физиология. Предмет, задачи и историческо развитие. В: Патологична физиология. Ред. З. Кемилева, И. Кирин, Медицина и Физкултура, София 1973, стр. 3–8.
4. Козарев, С. Предмет, задачи, методи и историческо развитие на патологичната физиология. В: Патологична физиология. Ред. Р. Лолов и Д. Митков. Арсо, София 1999, стр. 11–15.
5. Литвицкий, П. Ф. Патофизиология. Т. 1. ГЭОТАР-Медиа, Москва 2006, стр. 9–24.
6. Панев, А. 40 години Медицински факултет. В: 40 години Медицински факултет (1918–1958). Юбилеен сборник. Ред. А. Панев. Медицина и Физкултура, София 1958, стр. 5–85.
7. Петкова, М., З. Велков. Катедра по патологична физиология. В: Медицински факултет – София – 85 години. Ред. М. Георгиев, Studio Artline, София 2003, стр. 81–83.
8. Писарев, С. Кратки данни за създаването и развитието на катедрата по патологична физиология при ВМИ – София (1950–1958 г). В: 40 години Медицински факултет (1918–1958). Юбилеен сборник. Ред. А. Панев. Медицина и Физкултура, София 1958, стр. 197–201.
9. Стойнев, А. Патофизиология. В: История на медицинските науки в България. Ред. М. Георгиев и В. Митев. Академично издателство „Марин Дринов“, София, 2013, стр. 441–452.
10. Янев, Е. Катедра по патологична физиология. В: Медицински факултет – София – 75 години. Ред. М. Апостолов. ВМИ, София 1993, стр. 89–95.
11. Kryzhanovsky, G. N. Modern Pathophysiology. The Physiologist 35(4): 140–142, 1992.
12. Taylor, A. E. International Society for Pathophysiology. The Physiologist 35(4): p. 140, 1992.

В учебния план на новосъздадения през 1917 г. Медицински факултет към Софийския университет е включен курс Фармакология и терапия с преподаване през двата семестъра на четвърти курс. Тогава ръководител на Катедрата по фармакология и терапия е проф. д-р Владимир Алексиев, завършил медицина в Женева. Той написва и първите български учебници по тази дисциплина: Основи на фармакологията, Ръководство по фармакология, Фармакология, Лекарственик с рецепти (в съавторство с доц. д-р П. Николов), Терапевтика на вътрешните болести (в съавторство с проф. д-р Константин Чилов) и др. Проф. д-р В. Алексиев поканва младия студент Петър Николов като демонстратор за упражненията по фармакология. След завършване на медицина през 1925 г. д-р П. Николов постъпва като асистент по фармакология при проф. В. Алексиев. Той работи като фармаколог, но продължава да води и болнични легла. Получава специалност по сърдечни и белодробни заболявания. По-късно

Чл.-кор. проф. д-р Петър Николов

д-р П. Николов признава: Заедно с фармакологията най-много съм обичал работата с болните. С него се съветват и лекуват проф. Асен Златаров, проф. д-р Стоян Киркович, проф. д-р Стефан Ватев и др. По негово настояване поради онкозаболяване проф. Асен Златаров заминава да се лекува във Виена, откъдето му пише предсмъртно писмо през 1935 г.: Благодаря за твоята доброта и братско лекарско

чувство. Това е така рядко в наше време! И аз – за последен път вече може би се уверих, че само добрият човек може да бъде и добър лекар. На тебе желая успех: ти го заслужаваш и като лекар, и като изследовател. Жалко, че у нас няма размах за тия, които имат какво да дадат... През 1927–28 г. д-р П. Николов специализира при известните виенски фармаколози Пик и Молитор, а през 1937 г. специализира в университета в Рим. През 1935 г. частният доцент по фармакология д-р Петър Николов чете въстъпителната си лекция Нашите народни средства, в която подчертава: Трябва да припомним, че научната медицина се е развила от народната. Доц. д-р П. Николов прави за първи път задълбочен анализ на голямото богатство на нашия народ, високо оценено от него като народна фармакопея. През 1938 г. той е из-

бран за редовен доцент, през 1945 г. – за извънреден професор и ръководител на новосъздадения първи самостоятелен Институт по фармакология (впоследствие Катедра по фармакология), която ръководи до 1962 г. През 1946 г. е натоварен да организира като първи декан новосъздадения Медицински факултет в Пловдив. През 1958 г. е избран за член-кореспондент на БАН, а през 1962 г. – за завеждащ Секция по фармакология в Института по експериментална медицина при БАН (понастоящем Институт по невробиология).

Проф. д-р П. Николов е първият български учен, работил в областта на експерименталната фармакология и токсикология. Той проучва лечебната активност на голям брой растителни видове: *Digitalis lanata*, *Adonis vernalis*, *Atropa belladonna*, *Rosa damascena*, *Allium sativum*, *Helleborus odoratus*, *Salix alba*, *Onopordum acanthium*, *Foeniculum officinale*, *Pimpinella anisum*, *Carum carvi*, *Galega officinalis*. Създава редица фитопродукти (вкл. препарата Pulmochin® за лечение на пневмония). Известни са неговите учебници и книги за лечебните растения. Клиничното ръководство „Фитотерапия“ в съавторство със специалисти по ботаника от БАН, е преведено на руски и немски език. Проф. д-р П. Николов създава първите у нас специалисти в областта на експерименталната фармакология и лекарствената токсикология. Той изгражда основите на няколко научни школи.

Проф. д-р Димитър Пасков

Проф. д-р Димитър Пасков е достоен продължител на делото на проф. П. Николов. Като млад лекар участва в първата фаза на Отечествената война (1944–1945). Специализира в Ленинград под ръководството на световноизвестния руски фармаколог С. В. Аничков. След защита на кандидатската си дисертация, посветена на изследване на спазмолитичната и вазодилатиращата активност на дибазола, той е избран за зам.-директор на Института по експериментална медицина при БАН. През периода 1951–1959 г. изследва фармакологичната активност на изолирания от блатното кокиче алкалоид галантамин (*Nivalin*®) у нас в Ленинград. През 1961 г. става професор. Той ръководи Катедрата по фармакология при Медицински факултет – София от 1963 до 1977 г., а след това ръководи научноизследователска група в Химикофармацевтичния комбинат – София. Проф.

Д. Пасков е водещ организатор на Първия национален конгрес по фармакология с международно участие (1978 г.).

Проф. д-р Ради Овчаров

По негово време в Катедрата са създадени Учебен сектор по фармакология за обучение на студенти по медицина, стоматология и фармация и Сектор по химия и фитохимия, които съществуват до 1990 г. Те са ръководени последователно от проф. Йовчев и проф. Стефан Робев. Проф. Д. Пасков въвежда голям брой експериментални методи у нас и

създава просперираща научна школа от български фармаколози. Ръководи повече от 12 аспиранти, успешно защитили кандидатски дисертации. Двама от тях са чужденци – от Монголия и Виетнам. Той внедрява голям брой оригинални лекарства – Nivalin® (изолиран по негова идея от вида *Galanthus nivalis* var. *gracilis* от ст. н.с. Л. Бубева – Иванова), Dibazol®, Pymadin®, Tabex®, Nivalin P®, INHA-17®, Depreton®, Verbascan®, Aminton®, Dimex® и др. Изследва лечебната активност на растителните видове *Verbascum nobile et pseudonobile*, *Reseda luteola*, *Erysimum repandum*, *Betula alba*, *Leonurus cardiaca*, *Cytisus laburnum*, *Scrophularia canina*, *Calendula officinalis*. С оригиналните си фармакологични изследвания върху галантамина проф. д-р Д. Пасков прослави името на България сред фармаколозите и лекарите на Европа. Неговата монография „Нивалин“ е преведена и издадена в Италия. Носител е на престижната международна награда за наука „Еньо“ (1961) и на званието „Заслужил лекар“. Съвместно с проф. д-р Д. Пейчев разработва учебник по фармакология за студенти медици, претърпял няколко издания.

През периода от 1977 г. до 1993 г. катедрата е преименувана на Катедра по фармакология и фитотерапия. Нейни ръководители са последователно проф. д-р Д. Желязков (1977–1980), усъвършенствал преподаването по обща фармакология и въвел първите фармакобиохимични методи на изследване и доц. д-р Г. Фурнаджиев (1980–1983) внедрил заедно с денталния медик проф. д-р М. Вутов препаратата Furin M® за лечение на пародонтоза и хеморагични гингивити.

От 1977 г. до 1993 г. в Катедрата е създаден Сектор по фитохимия и фитофармакология с ръководител доц. д-р Петър Манолов. Основната фитофармакологична дейност е осъществена от асистенти-

те д-р Ив. Ламбев, д-р М. Марков и д-р Кр. Якимова. Изследвана е фармакологичната активност на биологично активни вещества от растителен произход (нарингин, мангиферин) и растителни екстракти от видовете *Calendula officinalis*, *Colladonia triquetra*, *Hypericum perforatum*, *Plantago major*, *Symphytum officinale*, *Verbascum decorum* и др. Фармакологично и токсикологично са изследвани и предложени за внедряване фитопрепаратите Нефротон (при пациенти с първи или втори стадий на хронична бъбречна недостатъчност) и Бронхоплант (за симптоматична терапия на бронхити). Защитена е и дисертация върху нефротона. От средата на 1983 г. до средата на 1990 г. катедрата е преименувана на Катедра по фармакология и токсикология с ръководител проф. д-р Ради Овчаров (дългогодишен директор на Държавния институт за контрол на лекарствените средства, сега Изпълнителна агенция по лекарствата). През този период тя е включена в новосъздадения Научен институт по фармакология и фармация като едно от основните негови звена. По същото време са защитени голям брой кандидатски дисертации, а доцентите Димитър Тодоров, Иван Крушков и Владимир Мицов стават доктори на медицинските науки и са избрани за професори.

Следващият ръководител на катедрата е проф. д-р Петко Узунов (1990–1995) – световноизвестен и често цитиран учен в областта на фармакологията и фармакобиохимията, работил и в САЩ. Той е изследовател на аденилатциклазата, цикличния аденозинмонофосфат, първите шест изоформи на фосфодиестеразата и др. Допринася много за специализацията на преподавателите в чужбина и за оборудването на катедрата с компютри и съвременна апаратура. Проф. Узунов е председател на Медицинската академия и зам.-министър на здравеопазването (1990–1992).

От 1995 до 2000 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Ив. Крушков. Разработва фармакологично Depreton®, Aminton® и други препарати. В съавторство с акушер-гинеколозите проф. д-р Илия Щъркалев и проф. д-р Любомир Яръков доказва спазмолитичния ефект на аналгина върху изолиран рог от човешка матка. Съавтор е на много учебници и лекарствен справочници. В съавторство с доц. Ив. Ламбев разработва претърпелия 7 издания „Фарма-

Проф. д-р Петко Узунов

Проф. д-р Ив. Крушков

котерапевтичен справочник“ и учебника по фармакология за медицинските колежи, издаван шест пъти. От 1991 до 1993 г. е зам.-председател на Медицинската академия. Проф. д-р Ив. Крушков е изключително ерудиран преподавател и обаятелен лектор, много години ръководи студентския научен кръжок и трима от студентите кръжочници по фармакология стават асистенти в катедрата – чл.-кор. проф. д-р Мила Власковска, доц. д-р Марко Марков и доц. д-р Мирослава Варадинова. Проф. д-р Надка Бояджиева ръководи Катедрата по фармакология и токсикология през периода 1990–1992 и от 2000 до 2016 г. Временно изпълняващи длъжността ръководител катедра през периода 2000–2016 г. са били проф. д-р Кр. Якимова и доц. д-р Ив. Ламбев. Грижата за професионалното и кадровото развитие на катедрата е една от водещите задачи в работата на проф. Бояджиева: назначени са 12 нови асистенти и по-голяма част от тях са отличниците на медицински курсове към МФ – София. Всичките защитават успешно дисертации до 2017 г., като доценти се хабилитират д-р Р. Николов, гл. ас. Цв. Маркова-Петрова, д-р М. Марков и д-р Сл. Сурчева, а като професори д-р Кр. Якимова, д-р М. Власковска и д-р Сл. Сурчева. От новоназначените асистенти по-късно се хабилитират като доценти д-р Ж. Бочева, д-р Т. Ханджиева-Дърленска, д-р М. Варадинова, д-р П. Гатева. Успешно защитават ОНС „доктор“ 16 докторанти и двама – дисертации за „доктор на медицинските науки“ – проф. К. Якимова и проф. М. Власковска. Научните направления в катедрата се увеличават и разширяват значимо и с най-нови направления като фармакогенетика и епигенетика. Наши преподаватели специализират във водещи университети на Англия, Германия, Япония, Швеция, Италия, САЩ, Холандия и др. Катедрата е водеща по спечелени и изработени конкурсни научноизследователски проекти у нас и в чужбина: у нас (МОН и МУ – София – общо над 48 проекта за пе-

Проф. д-р Надка Бояджиева

риода); оценявани и спечелени в конкурси от Европейски съюз – 4 проекта, научни проекти към фондации и университети в Англия (2), Япония (4), Италия (2), Германия (5), Швеция (2), САЩ (5), Дания (1) и др. Публикационната дейност на преподавателите е значима и катедреният колектив е сред първите по брой на научни публикации, импакт фактор на публикациите, иновации, h фактор. Шест нови учебници и ръководство за студенти по медицина и по дентална медицина са издадени под редакторството на катедрата. Издадени са 8 нови книги/монографии, преподавателите са автори на различни медицински научни книги у нас общо на над 70 раздела, в книги в САЩ – на 5 раздела и др. Катедрата е водеща и в издаването на учебници и ръководства за студентите по медицина и дентална медицина на английски език (4 броя). Обучават се много студенти кръжочници (през последните години над 50) и се провежда ежегодната научно-образователна конкурсна сесия по фармакология за студентите от III курс, стартирала преди 12 г. Ръководител на Катедрата по фармакология и токсикология от 2016 г. е доц. д-р Румен Николов, дм. Той е специалист по фармакология и дерматология, дълги години работи като главен учебен асистент на катедрата и ръководи студенти кръжочници. Научните му интереси са в областта на фармакологичното повлияване на терморегулацията и неврофармакологията. През 2010 г. доц. Николов въвежда в Катедрата преподаване по лекарствена токсикология. Автор е на много научни статии, раздели в учебници и справочници, доклади и др. От Катедрата по фармакология започва творческия си път акад. Веселин Петков (1916–2000), основател и ръководител на Катедрата по фармакология в ИСУЛ и дългогодишен директор на Института по физиология (сега по невробиология) към БАН. Той е автор на оригинални монографии и ръководства (вкл. „Съвременна фитотерапия“, преведена на руски език) и голям брой публикации върху експериментални фармакологични и физиологични изследвания, посветени на междумедиаторните взаимодействия и въпросите на паметта. Автор е и на първия учебник по фармакология за стоматолози. Акад. В. Петков изгради у нас научна школа в областта на експерименталната фармакология и физиология.

риода); оценявани и спечелени в конкурси от Европейски съюз – 4 проекта, научни проекти към фондации и университети в Англия (2), Япония (4), Италия (2), Германия (5), Швеция (2), САЩ (5), Дания (1) и др. Публикационната дейност на преподавателите е значима и катедреният колектив е сред първите по брой на научни публикации, импакт фактор на публикациите, иновации, h фактор. Шест нови учебници и ръководство за студенти по медицина и по дентална медицина са издадени под редакторството на катедрата. Издадени са 8 нови книги/монографии, преподавателите са автори на различни медицински научни книги у нас общо на над 70 раздела, в книги в САЩ – на 5 раздела и др. Катедрата е водеща и в издаването на учебници и ръководства за студентите по медицина и дентална медицина на английски език (4 броя). Обучават се много студенти кръжочници (през последните години над 50) и се провежда ежегодната научно-образователна конкурсна сесия по фармакология за студентите от III курс, стартирала преди 12 г. Ръководител на Катедрата по фармакология и токсикология от 2016 г. е доц. д-р Румен Николов, дм. Той е специалист по фармакология и дерматология, дълги години работи като главен учебен асистент на катедрата и ръководи студенти кръжочници. Научните му интереси са в областта на фармакологичното повлияване на терморегулацията и неврофармакологията. През 2010 г. доц. Николов въвежда в Катедрата преподаване по лекарствена токсикология. Автор е на много научни статии, раздели в учебници и справочници, доклади и др. От Катедрата по фармакология започва творческия си път акад. Веселин Петков (1916–2000), основател и ръководител на Катедрата по фармакология в ИСУЛ и дългогодишен директор на Института по физиология (сега по невробиология) към БАН. Той е автор на оригинални монографии и ръководства (вкл. „Съвременна фитотерапия“, преведена на руски език) и голям брой публикации върху експериментални фармакологични и физиологични изследвания, посветени на междумедиаторните взаимодействия и въпросите на паметта. Автор е и на първия учебник по фармакология за стоматолози. Акад. В. Петков изгради у нас научна школа в областта на експерименталната фармакология и физиология.

Доц. д-р Румен Николов

Негови достойни ученици са проф. Д. Станева-Стойчева (основател на Катедрата по фармакология във Фармацевтичния факултет при МУ), доц. д-р Ив. Цонев, проф. д-р П. Манолов, доц. д-р Г. Нешев, проф. д-р В. Георгиев, акад. проф. д-р Р. Радомиров (екс-директор на Институт по невробиология, БАН), проф. д-р Л. Казаков (бивш зам.-директор на същия институт), проф. д-р М. Лазарова (Институт по невробиология, БАН), проф. д-р В. В. Петков (Институт по невробиология, БАН), проф. д-р Д. Гетова (Катедра по фармакология, Медицински факултет – Пловдив), ст. н. с. д-р С. Тодоров (Институт по невробиология, БАН) и др. Катедрата по фармакология и токсикология е неколккратно акредитирана за обучение и провеждане на изпита по научната специалност фармакология (вкл. фармакокинетика и химиотерапия) и съответната образователна и научна степен „доктор“.

От Катедрата по фармакология при Медицинския факултет към ВМИ – София започват своята научна и преподавателска дейност много фармаколози – доц. д-р Н. Аврамов (развил направлението стоматологична фармакология); доц. д-р В. Тодоров (работил в областта на фармакологията на антихелминтните лекарства), доц. Бачев (създал няколко дентални препарата – полиминерол, фитодонт, зъбната паста

„Поморин“), доц. д-р Хр. Добрев, проф. д-р Д. Желязков (основател на катедрата по фармакология в гр. Варна), проф. д-р Л. Далева (НИХФИ), проф. д-р М. Николова (НИХФИ), ст. н. с. К. Русинов (БАН), чл.-кор. проф. Ц. Стойчев (БАН), доц. д-р Цв. Бояджиев (основател на катедрата по фармакология в гр. Плевен), проф. д-р Витан Влахов (основател на катедрата по клинична фармакология в София), проф. д-р Вл. Мицов (изследвал 4-аминопиридина), проф. д-р П. Статков, маг. фарм. д-р П. Нинова (ръководила фитохимична лаборатория към катедрата), проф. д-р Димитър Тодоров, (развил проспериращо онкофармакологично направление у нас, ръководил Националния онкологичен център), доц. д-р Васил Спасов (ръководил Катедрата по фармакология в Стара Загора), доц. д-р Ив. Ламбев (работил в областта на

фармакологията на сърдечно-съдовата и отделителната система и развил мащабно Web-базираното обучение по фармакология у нас – medpharm-sofia.eu, в което са включени също много студентски презентации през последните 12 г.), доц. д-р М. Марков (работил в областта на фармакологията на дихателната система), проф. д-р Нина Бакрачева (ръководила Катедрата по клинична фармакология в София, изследвала обстойно фармакологията и токсикологията на аналгина), чл.-кор. проф. д-р М. Власковска (разработваща механизмите на действие на аналгетици, наркоманогенни средства и НСПВС) е зам.-министър на здравеопазването (2009–2010), председател на Комисията за регистрация на лекарствените продукти в България и член на Европейската агенция за медицински продукти на ЕК (от 2009 г.), проф.

І ред от ляво на дясно: ас. д-р Катерина Симеонова, доц. Мирослава Варадинова, доц. Павлина Гатева, доц. Цветанка Петрова, проф. Надка Бояджиева, доц. Румен Николов, проф. Красимира Якимова, проф. Славина Сурчева, доц. Жоржета Бочева, Добринка Евтимова, Емилия Сотирова

ІІ ред от ляво на дясно: д-р Стефана Грудева, гл. ас. д-р Евгений Харитов, доц. Теодора Ханджиева-Дърленска, д-р Людмил Лазаров, д-р Милен Христов, гл. ас. д-р Георги Богданов, маг. фарм. Радослав Клисуров, Росица Методиева, маг. фарм. Павел Джуров

д-р Красимира Якимова (разработваща въпросите на терморегулацията), проф. д-р Славина Сурчева (разработваща фармакологичното повлияване на болката), доц. д-р Диана Дренска (работила в областта на фармакологията на антиоксидантите), ас. д-р К. Симеонова (проучваща влиянието на някои невропептиди и на азотния оксид върху сърдечно-съдовите функции, внедрила съвременни методи за изследване на хемодинамични показатели в опити с хронично инструментирани будни плъхове и методи за изследване на барорефлекса), гл. ас. д-р К. Маразова (изследвала антиулкусни лекарства), доц. д-р Р. Николов (работещ в областта на фармакологията на терморегулацията, доц. д-р Цв. Петрова (работеща в областта на фармакотерапията на бронхиалната астма), доц. д-р Жоржета Бочева (фармакологично по-

вливяване на ендокринни нарушения с кожна симптоматика; експериментална дерматология), доц. д-р Павлина Гатева (клинична фармакология), доц. д-р Т. Дърленска (работеща в областта на затлъстяването и предиабета), доц. д-р М. Варадинова (работеща в областта на неврофармакология), гл. ас. д-р Е. Харитов, гл. ас. д-р Г. Богданов, гл. ас. маг. фарм. Джуров, асистентите д-р Христов и д-р Лазаров, маг. фарм. Клисуров.

В началото на учебната 1995/96 г. в Катедрата по фармакология доц.д-р Ив. Ламбев и доц. Тр. Трайков (от Катедрата по медицинска физика и биофизика) въвеждат за първи път в Медицински факултет при МУ – София компютърно мултимедийно обучение и предават своя опит на много колеги. През 1995 г. излизат от печат и се въвеждат в обучението по фармакология за студенти по хуманна и дентална медицина тестове под редакцията на доц. Ив. Ламбев, претърпели четири издания. В последните повече от 20 години по време на практическите занятия със студенти по хуманна и дентална медицина се използват още тестове, видеофилми и мултимедийен многомодулен софтуер CAL за обучение по фармакология, закупен от Великобритания предимно по програмите на ЕС (TEMPUS и PHARE).

През зимния семестър на учебната 2000/2001 г. за първи път се въвежда англоезиковото обучение по фармакология за студенти по хуманна медицина. През 2003 г. под редакцията на доц. д-р Ив. Ламбев и проф. Н. Бояджиева се издава учебник по фармакология за студенти по медицина, претърпял три издания (2003, 2009, 2010). През 2003 и 2012 г. под редакцията на проф. Н. Бояджиева излизат съответно I и II издание на учебник по фармакология за дентални медици. През 2012 г. излиза първият учебник по фармакология и лекарствена токсикология на английски език под редакцията на проф. Н. Бояджиева.

Всяка година в катедрата се провеждат редица свободно избираеми курсове: Основи на болката и аналгезията, Съвременни фармакотерапевтични подходи в лечението на социално значими заболявания, Лекарствена токсикология, Основни знания за HIV и HIV инфекцията, наркомании – превенция, диагностика и лечение, Pharmacogenetic and gene therapy и др.

Анализът на наукометричните показатели на катедрата показва: общ брой научни публикации в реферирани списания – 382, общ брой цитирания за последните 5 години – 1364, h-индекс – 80, общ брой доклади на научни конгреси и конференции у нас и в чужбина – над 650, общ брой монографии и медицински книги на български и английски език – 44, общ брой отпечатани статии в книги и монографии по медицина – над 150, общ брой спечелени конкурсни научни проекта у нас – 61, общ брой спечелени конкурсни научни проекта в чужбина (Европа, САЩ, Азия) – 14.

От 1975 г. насам преподаватели от Катедрата по фармакология (проф. д-р Ив. Крушков, доц. д-р Ив. Ламбев, проф. д-р П. Узунов) успешно разработват серия от учебници и тестове (предназначени за колежани и студенти от медицинските университети у нас), а също лекарствени справочници и фармакотерапевтични ръководства за лекари, зъболекари и фармацевти. Много от тях са претърпели от 5 до 7 издания и се използват в ежедневната клинична и фармацевтична практика. Някои от тях са отличени с годишната награда на издателство СИЕЛА за значителен авторски принос в медицинската литература (Фармакотерапевтичен справочник – V изд., 2001 г.) и с наградата на БЛС „Чл.-кор. проф. д-р Константин Чилов“ за съществен принос в специализираната медицинска литература (Справочник на лекарствените средства – V изд., 2004 г.).

Катедрата по фармакология и токсикология полага непрекъснати усилия за повишаване качеството на обучение, доказателство за което е удовлетвореността на студентите от преподаването по фармакология. В електронната анкета на сайта на Медицински факултет студентите поставят Катедрата по фармакология и токсикология на първо място сред предклиничните учебни дисциплини.

Специална форма на обучение е ежегодната студентска сесия, в която с постер или доклад участват студентите, получили отлична оценка на предварително подготвени реферати. Катедрата е една от първите във факултета, която предостави на студентите възможности за web-базирано обучение. Страницата на катедрата разполага с лекции, презентации на български и английски език, учебни програми, програми за избираеми курсове и различни учебни помагала по фармакология.

През последните 5 години в Катедрата са защитени 6 дисертации за придобиване на ОНС „доктор“. По своя сумарен IF Катедрата по фармакология и токсикология се нарежда в челната тройка сред медицинските звена на Медицински университет – София. Много от нейните сътрудници специализират в Германия, Великобритания, САЩ, Италия, Швеция, Япония, Испания, Ирландия, Гърция, Холандия и други държави и ползотворно си сътрудничат с колеги от тези страни.

В Катедрата работят вискоквалифицирани кадри в сравнително добре оборудвани лаборатории по следните основни направления: фармакология на цнс, фармакологично повлияване на аналгезията и възпалението, фармакология на терморегулацията, фармакологично повлияване на затлъстяването и предиабета, фармакология на дихателната и сърдечно-съдовата система, изследване на фармакологични средства за остра, подостра и хронична токсичност, web-базирано обучение по фармакология и токсикология със селектирана лекарствена информация.

Понастоящем в Катедрата по фармакология и токсикология при МФ на МУ – София работят следните щатни преподаватели:

Чл.-кор. проф. д-р Мила Власковска, дмн

Проф. д-р Надка Бояджиева, дмн

Проф. д-р Красимира Якимова, дмн

Проф. д-р Славина Сурчева, дм

Доц. д-р Румен Николов, дм

Доц. д-р Жоржета Бочева, дм

Доц. д-р Цветанка Петрова, дм

Доц. д-р Мирослава Варадинова, дм

Доц. д-р Теодора Дърленска, дм

Доц. д-р Павлина Гатева, дм

Гл. ас. д-р Евгени Харитов, дм

Гл. ас. д-р Георги Богданов, дм

Ас. д-р Катерина Симеонова

Ас. д-р Людмил Лазаров

Ас. д-р Милен Христов

Гл. ас. маг. фарм. Павел Джуоров

Ас. маг. фарм. Радослав Клисуров

Монографии с участие на преподаватели от Катедрата:

Яръков, Л., И. Крушков, И. Ламбев. Под ред. на проф. Л. Яръков. Фармакотерапия и бременност. С., Мед. и физк., 1981, 180 стр. (Монографията е отличена с Втора награда на Президиума на МА за 1982 г.)

Ламбев, Ив. Съвременни лекарства в клиничната практика. София. „Медицина и физкултура“ ЕООД, 2000.

Бояджиева, Н., Ив. Ламбев и съавт. Лекарства, бременност и кърмене. Под ред. на Н. Бояджиева и Ив. Ламбев. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2006.

Учебници с участие на преподаватели:

Ламбев, Ив. и сътр. Тестове по фармакология (за студенти по медицина и стоматология). II преработено издание. София. Издателство „Медицина и физкултура“ ЕООД, 2002

Крушков, Ив., Ив. Ламбев, С. Крушкова. Фармакология (учебник за медицинските колежи) – шесто основно преработено издание. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2006.

Крушков, Ив., М. Караиванова, Ив. Ламбев, М. Марков. Фармакология и токсикология (учебник за помощник-фармацевти). Под ред. на Ив. Крушков, Издателство „Медицина и физкултура“, София, 2006.

Ламбев, Ив. и съавт. Принципи на медицинската фармакология – II допълнено издание. Под ред. на Ив. Ламбев. Медицина и физкултура. София, 2010.

Ламбев, Ив., Н. Бояджиева (ред.). Фармакология – II актуализирано издание. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2010.

Бояджиева, Н. и сътр. Фармакология (учебник за студенти по дентална медицина). Под ред. на проф. д-р Н. Бояджиева. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2012.

Сурчева, Сл. (ред). Фармакология и фармакотерапия за ерготерапевти. Медицинско издателство „АРСО“. София, 2013.

Бояджиева, Н. Илюстрована фармакология. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2014.

Бояджиева, Н., Кр. Якимова (редактори). Фармакология и токсикология – 2ро изд. АРСО, София, 2017.

Basic & Clinical Pharmacology with Toxicology. Ed. by N. Boyadjieva. ARSO. Sofia, 2012.

M. Varadinova, N. Boyadjieva, Pharmacology and pharmacotherapy at a glance, 2015.

Basic & Clinical Pharmacology with Toxicology. Ed. by N. Boyadjieva. ARSO. Sofia, 2015.

Лекарствени справочници с участие на преподаватели:

Справочник на лекарствените средства. V основно преработено и актуализирано издание. Под ред. на доц. Ив. Ламбев и проф. П. Узунов. Издателство „Медицина и физкултура“ ЕООД, София, 2004.

Крушков, Ив., Ив. Ламбев. Фармакотерапевтичен справочник. VI допълнено издание. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2007.

Ламбев, Ив. Лекарствени препарати (справочник за лекари, фармацевти и зъболекари). II основно преработено и допълнено издание. Медицина и физкултура, София, 2008.

Ламбев, Ив. и съавт. Фармакотерапевтичен справочник. VII основно преработено и допълнено издание. Под ред. на Ив. Ламбев. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2010.

Ламбев, Ив. и съавт. Джобен фармакотерапевтичен справочник. Под ред. на Ив. Ламбев. Медицинско издателство „АРСО“, София, 2015.

Ламбев, Ив. Selecta medicamentorum (справочник за лекари, фармацевти и зъболекари) – второ основно преработено издание. Сдружение „ПНР“ – София, София, 2015.

Представителни статии с участие на преподаватели:

Boyadjieva N.I., M. Dokur, J.P. Advis, G.G. Meadow, Chronic ethanol inhibits NK cell cytolytic activity: role of opioid peptide β -endorphin. The Journal of Immunology, 2001, 16, 156-172.

Boyadjieva N.I., K. Chaturvedi, M.M. Poplawski, D.K. Sarkar, Opioid antagonist naltrexone disrupts feedback interaction between μ and δ opioid receptors in splenocytes to prevent alcohol inhibition of NK cell function. The Journal of Immunology, 2004

Boyadjieva N.I., Maria Ortiguela, Alvaro Arjona, Xiaodong Cheng, Dipak K. Sarkar, β -Endorphin Neuronal Cell Transplant Reduces Corticotropin Releasing Hormone Hyperresponse to Lipopolysaccharide and Eliminates Natural Killer Cell Functional Deficiencies in Fetal Alcohol Exposed Rats. Alcohol Clin Exp Res. 2009 May; 33(5): 931-937.

Vlaskovska, M., Hertting, G., Knepel, W. Adrenocorticotropin and b-endorphin release from rat adenohypophysis in vitro: Inhibition by prostaglandin E2 formed locally in response to vasopressin and corticotropin-releasing factor. Endocrinology 115, 895-903, 1984.

Vlaskovska, M., Schramm, M., Nylander, I., Kasakov, L., You, Z-B., Herrera-Marschitz, M., Terenius, L. Opioid effects on Ca^{2+} uptake and glutamate release in rat cerebral cortex in primary culture. J. Neurochem. 68, 517-524, 1997.

Vlaskovska, M., Kasakov, L., Rong, W., Bodin, P., Bardini, M., Cockayne, D., Ford, A., Koch, B., Burnstock, G. P2X3 knockout mice reveal a major sensory role for urothelial released ATP. J. Neurosci. 21, 5670 - 5677, 2001.

Yakimova, K., H. Sann, H.A. Schmid, Fr.-K. Pierau. Effects of GABA agonists and antagonists on temperature-sensitive neurons in the rat hypothalamus. – The Journal of

- Physiology (London), 494, 1996, 1, 217-230. IF 4.79
- Yakimova, K.S., H. Sann, Fr.-K. Pierau. Effects of kappa and delta opioid agonists on activity and thermosensitivity of rat hypothalamic neurons. – *Brain Research*, 786, 1998, 133-142. IF 2.494
- Yakimova, K.S. Effects of GABAB agonist on rat hypothalamic neurons: Functional antagonism with mu-receptor agonist. – *Neuroscience Research*, 54, 2006, 4, 281-287. IF 2.473
- Simeonova, K., I. Lambev, H. Higashino and A. Suzuki. Influence of L-NNA and GTN on blood pressure and heart rate in conscious SHRSP and WKY. *Med J Kinki univ*, 18, 1993, 4, 33-37.
- Higashino, H., K. Simeonova, I. Lambev and A. Suzuki. Tissue variation of acute haemodynamic changes by NG-nitro-L-arginine in Stroke-prone spontaneously hypertensive and Wistar-Kyoto rats. *Clin. Exp. Pharmacol. Physiol.*, 24, 1997, 249-255.
- Marinova Z., V. Vukojevic, S. Surcheva, T. Yakovleva, G. Cebers, N. Pasikova, I. Usynin, L. Hugonin, W. Fang, M. Hallberg, D. Hirschberg, T. Bergman, U. Langel, K. F. Hauser, A. Pramanik, J. V. Aldrich, A. Graslund, L. Terenius, and G. Bakalkin. Translocation of Dynorphin Neuropeptides across the Plasma Membrane: A Putative Mechanism of Signal Transmission *J. Biol. Chem.*, July 15, 280(28): 26360 – 26370, 2005
- Surcheva, S, Surchev, L., Nashar, M., Milev, M., Kasakov, L., Vlaskovska, M. Sex differences in castrated male and female rats in neuropathic pain. Behavioural and morphological studies. *Comptes rendus de l' Academie bulgare des Sciences* 61 (9), 1211-1218, 2008.
- Tsakova, A., Surcheva, S., V. Bankova, M. Popova, D. Peev, P. Popivanov, K. Surchev, M. Ratkova, L. Surchev, M. Vlaskovska The Effect of *Apium Nodiflorum* in Experimental Osteoporosis *Current Pharmaceutical Biotechnology*, 2015, 16, 414-423
- Nikolov, R., Yakimova, K. Effects of GABA-acting drugs diazepam and sodium valproate on thermoregulation in rats. *Journal of Thermal Biology*, 33, 2008, 8, 459-463. Impact Factor 1,021
- Nikolov, R. Influence of GABA-acting drugs on morphine-induced hyperthermia in rats. *Methods and Findings in Experimental and Clinical Pharmacology*, 32, 2010, 6, 401-406. Impact Factor 1,037
- Nikolov, R.P., Yakimova, K.S. Effects of GABA-transaminase inhibitor vigabatrin on thermoregulation in rats. *Amino Acids*, 40, 2011, 5, 1441-1445. Impact Factor 4,106
- Andreeva-Gateva P, Nankova V., Angelova V., Gatev T. Synthetic cannabimimetics in Bulgaria 2010-2013. *Drug and alcohol dependence*. *Drug Alcohol Depend.* 2015 Dec 1;157:200-4. IF (2015) = 3.349
- Andreeva-Gateva PA, Stamenova E. Gatev T. The place of inhaled corticosteroids in the treatment of chronic obstructive pulmonary disease: a narrative review. *Postgrad Med.* 2016, 128(5), 474-84. IF (2016) = 1.906
- Andreeva-Gateva PA, Konsulova P, Orbetzova M, Georgieva-Nikolova R, Tafradjiska-Hadjiolova R, Angelova V, Voynikov Y, Nikolova I & Simova I. Differentiation of obese patients at moderate or higher Fındrisc score based on their atherogenic index. *Postgrad Med.* 2016 Nov;128(8):790-796. IF (2016) = 1.906
- Larsen, L.H., Ångquist, L., Vimalaswaran, K.S., Hager, J., Viguerie, N., Loos, R.J.F., Handjieva-Darlenska, T., Jebb, S.A., Kunešova, M., Larsen, T.M., Martinez, J.A., Papadaki, A., Pfeiffer, A.F.H., Van Baak, M.A., Sørensen, T.I.A., Holst, C., Langin, D., Astrup, A., Saris, W.H.M. Analyses of single nucleotide polymorphisms in selected nutrientsensitive genes in weight-regain prevention: The DIOGENES study (2012) *American Journal of Clinical Nutrition*, 95 (5), pp. 1254-1260.
- Larsen, T.M., Dalskov, S.-M., Van Baak, M., Jebb, S.A., Papadaki, A., Pfeiffer, A.F.H., Martinez, J.A., Handjieva-Darlenska, T., Kunešová, M., Pihlsgård, M., Stender, S., Holst, C., Saris, W.H.M., Astrup, A. Diets with high or low protein content and glycemic index for weight-loss maintenance (2010) *New England Journal of Medicine*, 363 (22), pp. 2102-2113.
- Handjieva-Darlenska, T., Handjiev, S., Larsen, T.M., Van Baak, M.A., Jebb, S., Papadaki, A., Pfeiffer, A.F.H., Martinez, J.A., Kunesova, M., Holst, C., Saris, W.H.M., Astrup, A. Initial weightloss on an 800-kcal diet as a predictor of weight loss success after 8 weeks: The Diogenes study (2010) *European Journal of Clinical Nutrition*, 64 (9), pp. 994-999.
- Varadinova M, Boyadjieva N. Epigenetic mechanisms: A possible link between autism spectrum disorders and fetal alcohol spectrum disorders., *Pharmacol Res.* 2015 Dec;102:71-80.
- Boyadjieva N, Varadinova M., Epigenetics of psychoactive drugs. *J Pharm Pharmacol.* 2012 Oct;64(10):1349-58
- Parikh G, Varadinova M, Suwandhi P, Araki T, Rosenwaks Z, Poretsky L, Seto-Young D., Vitamin D regulates steroidogenesis and insulin-like growth factor binding protein-1 (IGFBP-1) production in human ovarian cells., *Horm Metab Res.* 2010 Sep;42(10):754-7.
- Stefansson K, Brattsand M, Roosterman D, Kempkes C, Bocheva G, Steinhoff M, Egelrud T., Activation of proteinase-activated receptor-2 by human kallikrein-related peptidases., *J Invest Dermatol.* 2008 Jan;128(1):18-25.
- Bocheva G1, Rattenholl A, Kempkes C, Goerge T, Lin CY, D'Andrea MR, Ständer S, Steinhoff M., Role of matriptase and proteinase-activated receptor-2 in nonmelanoma skin cancer., *J Invest Dermatol.* 2009 Jul;129(7):1816-23. doi: 10.1038/jid.2008.449.
- Bocheva, G., Landzhov, B., Bozhilova-Pastirova, A., Boyadjieva, N., Krushkov, I., Document Effect of hypothyroidism on TSH-receptor expression in rats and its possible role in the pathogenesis of thyroid-associated dermatopathy, *Source of the Document Comptes Rendus de l'Academie Bulgare des Sciences.* 2007 60 (7), pp. 805-808
- Markova TP, Niwa A, Yamanishi H, Aragane Y, Higashino H (2007) Antagonism of IL-4 signaling by phosphodiesterase-4 inhibitor rolipram in human T cells. *Int Arch Allergy Immunol*, 143 (3):216-224; IF 2.215
- M. Kondeva-Burdina, S. Valcheva-Kuzmanova, Tz. Markova, A. Beronova-Belcheva, M. Mitcheva (2015). Cytoprotective and antioxidant effects of *Aronia melanocarpa* total extracts on isolated rat hepatocytes. *Pharmacognosy Magazine*, 11 (44): S592-S596.; IF 1.525
- Zhifeng Ma, Wen Li, Shinichi Yoshiya, Yunfeng Xu, Masaki Hata, Yosif El-Darawish, Tzvetanka Markova, Kyosuke Yamanishi, Hiromichi Yamanishi, Hideaki Tahara, Yoshimasa Tanaka, and Haruki Okamura (2016). Augmentation of immune checkpoint blockade therapy with IL-18 *Clin Cancer Res*, 10: 1-46. IF 8.72

Катедрата по физиология е основана през есента на 1918 г. като Катедра по физиология и физиологична химия почти веднага след откриването на Медицинския факултет. Първият ръководител на Катедрата е проф. Василий Василевич Завялов, биохимик, руски емигрант, един от изгънатите ученици на Данилевски. Професор Завялов е бил ръководител на основаната с участието на И. М. Сеченов Катедра по физиология на животните и човека в Новорусийския университет. От 1918 г. до края на живота си (24.02.1930 г.) той живее и работи в България. Завялов се отличавал с голямо лекционно майсторство. Той е автор на първите български учебници по физиология и физиологична химия. В катедрата преподават още двама изявени учени емигранти от Русия – видният биохимик проф. А. Медведев от Одеса и проф. Черевков – физиолог, от университета в Харков. Професор Черевков е положил много усилия да постави преподаването на модерни физиологични основи с подходящи демонстрации. Професорите Завялов, Медведев и Черевков поставят основите на физиологията у нас, на обучението на студентите по тази дисциплина и създават и организират Катедрата по физиология и физиологична химия.

Проф. Василий Завялов

От 1923 до 1931 г. в Катедрата като главен асистент работи и синът на професор Василий Завялов, Всеволод Завялов. Той проучва въпроси, свързани с електрофизиологията на сърцето. Неговите публикации, свързани с промените в електричната ос на сърцето, са едни от първите трудове в световната литература по векторкардиография.

След създаването на Медицинския институт в Пловдив Всеволод Завялов е сред основателите на Катедрата по физиология и неин ръководител от 1945 до 1953 г. Под ръководството на Завялов и Медведев работят едни от първите биохимици в България – д-р Евгени Николов и химичката Надежда Добрева (от 1923 до 1955 г.). С Н. Добрева работят научни сътрудници на Катедрата, занимаващи се с биохимични методи на изследване. Между тях е и проф. Борис Койчев, по-късно завеждащ Катедрата по биохимия. При Катедрата работи от 1924 до 1943 г. включително д-р Евгени Николов, специализирал се в областта на биохимията и заел през 1941 г. редовното място на доцент по физиологична химия. В Катедрата по физиология и физиологична химия

първата стъпка като биохимици проф. Т. Николов, Д. Калицин, проф. Г. Саев, академик Ас. Хаджиолов и др., оглавили по-късно катедри по биохимия и научни институти в БАН. През 1924 г. в Катедрата постъпва като асистент Димитър Ораховац, който дотогава е асистент на големия български интернист проф. Васил Моллов.

Д. Ораховац е роден на 28.09.1892 г. в град Ловеч, завършва медицина в Мюнхен и в края на 1924 г. заминава на специализация като стипендиант на Рокфелеровата фондация в Института по физиология в Кеймбридж, Англия. Там работи в продължение на година и половина при световноизвестния физиолог Джоузеф Баркрофт. Съвместно с Баркрофт, Харис и Вайс, Ораховац открива резервоарната функция на слезката, с което записва името си в световната наука. През 1926 г. е избран за редовен доцент към Катедрата по физиология и физиологична химия. Той поставя началото на съвременно преподаване по физиология, което е на равнището на европейското по онова време. Лекциите на Д. Ораховац са увлекателни, старателно подготвени и отразяващи последните достижения на медицинската наука. През 1928 г. Д. Ораховац става ръководител на Катедрата по физиология и физиологична химия, а през 1931 г. – професор към Катедрата. Със значителна парична помощ от Рокфелеровата фондация, помещенията на Катедрата на улица „Дунав“ са обзаведени с учебна и научна апаратура. Това дава възможност практическите упражнения със студентите да се водят на равнище, общоприето във висшите учебни заведения, значително се подобрява и онагледяването на лекциите с опити, показващи закономерностите на различни жизнени функции. Д. Ораховац е декан на Медицинския факултет през 1932–1934 г., през 1939–1941 г. и 1943–1945 г. През 1945–1947 г. е ректор на Софийския университет, към който тогава се числи МФ. Като декан и ректор Д. Ораховац влага много енергия и използва всичките си умения и талант за развитието на университетската наука и за създаването и развитието на голяма част от болничната мрежа на МФ и за построяване на централната сграда на Софийския университет. Бил е председател на Българския червен кръст и председател на България в Световната здравна организация. Член е на физиологичното дружество на Великобритания и на Берлинското медицинско дружество. Удостоен

Акад. Димитър Ораховац

е със званието „заслужил лекар“ през 1958 г. Като дългогодишен директор той има заслуга за организирането и за цялостното материално, кадрово и научно изграждане на създадения през 1947 г. към БАН Институт по експериментална медицина, преименуван по-късно в Институт по физиология. През 1948–1953 г. Д. Ораховац е научен секретар на БАН. През 1949 г. проф. Д. Ораховац е избран за академик. През 1954 г. е избран за секретар на новосъздадения Научен съвет за координация към БАН. Като ръководител на този съвет академик Ораховац взема дейно участие в планирането и координирането на отделните научни направления. През цялата си академична кариера проф. Д. Ораховац е блестящ лектор, слушан с интерес от студенти по медицина, дентална медицина, ветеринарна медицина и биологични науки. В своите лекции той подчертава единството на жизнените функции и единството на организма с околната среда. Академик Ораховац е личност, която придава блясък на университетската атмосфера, а неговата научна и преподавателска ерудиция, общобиологичният му подход и лично обаяние го правят достоен учител за много поколения медици.

През 1931 г. като редовен асистент в Катедрата постъпват д-р Тошо Гоцев, по-късно ръководител на Катедрата и автор на множество учебни помагала, и д-р С. Попов, забележителен експериментатор, който изобретява онкошлетизмографа и с това дава възможност на Д. Ораховац и Т. Гоцев да покажат за първи път съдоразширяващото действие на адреналина.

Проф. Тошо Гоцев

та по физиология, от 1941 г. е доцент, а от 1949 г. е професор в същата Катедра. Завежда Катедрата по физиология от 1959 до 1965 г. Проф. Гоцев е и заместник-ректор на ВМИ – София, член-основател на Дружеството на интернистите в България и дългогодишен доверен лекар на Св. Синод на Българската православна църква. Член е на Кралското дружество на физиолозите във Великобритания от 1939 г. Има научни публикации в областта на

кръвоносната и кръвотворната система, терморегулацията, храносмилането и др. Неговите научни приноси са публикувани на чужди езици и са получили международно признание. Проф. Т. Гоцев е един от взискателните преподаватели в МФ. Лекциите му са интересни и запомнящи се, онагледени са с експерименти и демонстрации. Изпитът при него е предизвикателство и истинско изпитание.

През 40-те години на миналия век към Катедрата се присъединяват млади и амбициозни преподаватели и учени като д-р Ст. Попов, д-р А. Иванов, д-р Н. Начев, д-р Н. Стефанова, д-р Ц. Братанова.

През 1952 г. Катедрата се премества от ул. „Дунав“ 2 (сегашният Фармацевтичен факултет) в бившето здание на Първа хирургия в района на Александровската болница, където се провеждат практическите занятия със студентите. Под ръководството на проф. Ораховац и д-р Начев започва работа един от най-активните кръжоци в тогавашния МФ. Много от участниците

Проф. Начо Начев

в този кръжок по-нататък свързват съдбата си с Катедрата по физиология или продължават да работят в областта на физиологията в сродни катедри и звена на БАН. Голяма заслуга за развитието на кръжока към Катедрата по физиология има д-р Н. Начев, който с личните си качества на ерудиран експериментатор в областта на физиологичните изследвания извежда голяма група студенти до нивото на млади физиолози, представили свои проучвания в най-големите международни форуми и престижни физиологични списания. По това време в Катедрата се разработват въпросите на нервно-ендокринната регулация на въглехидратната обмяна, на кръвосъсирването, проблемите на интэрорецепцията и продължават изследванията върху резервоарната функция на далака.

От 1965 г. ръководител на Катедрата е доц. Начо Начев. През 1969 г. той е избран за професор. Професор Начо Донков Начев е роден на 02.05.1922 г. в София. В продължение на 16 години, от 1965 до 1981 г. е ръководител на Катедрата. В периода 1963-1969 г. е завеждащ сектор „Наука“ при Министерството на здравеопазването. От 1982 г. до пенсионирането си през 1987 г. е бил зам.-ректор на ВМИ – София. Като заместник-ректор полага много усилия, енергия и умение за модернизиране на учебната база и за повишаване на ефективността на учебния процес. Бил е председател на

спортен клуб „Медик“. От 1992 до 2000 г. е председател на СНМД, а от тази година до смъртта си на 05.01.2005 година е почетен председател на съюза. Професор Н. Начев е член на Немското нефрологично дружество. Многократно е канен като гост-професор да изнася лекции в университетите в Мюнхен, Франкфурт, Хайделберг, Берлин, Варшава, Триполи.

След избирането на професор Н. Начев за ръководител на Катедрата по физиология започват процеси на учебно и научно обновление в дух на подчертана колегиалност и взаимопомощ. Преподаването се осъвременява, въвежда се текущ контрол на знанията на студентите (Катедрата по физиология е пионер във въвеждането на програмираното препитване). Важно е съдействието в тази насока на вече редовния доцент Асен Иванов и на хабилитирания се през 1969 г. Антон Пенчев. Разширяват се залите за практически занятия, въвеждат се нови упражнения за студентите, включващи методи за функционална диагностика на хора. Значително се подобрява материалната база за учебна и научна дейност на Катедрата. А. Пенчев създава модерен лекционен курс по неврофизиология. Издават се няколко учебника по физиология за студенти меди – та регулация на хомеостазата, ръководено от Н. Начев, и оглавяваното от А. Пенчев направление, свързано с физиологията на зрителния анализатор.

Като административна единица Секторът по нервно-ендокринна регулация на хомеостазата се оформя през 1969 г. Под ръководството на проф. Н. Начев се създава направление за централно-нервна и вегетативна регулация на бъбречната функция, на постоянството на обема и състава на телесните течности. От 1988 г. секторът се ръководи от професор Б. Пирьова. В изследователската работа на сектора последователно се включват Ц. Братанова, Б. Пирьова, А. Логофетов, Л. Йорданова, Д. Димитров, Н. Цанева, Р. Гърчев, О. Икономов, А. Стойнев, а по късно и Т. Аврамова, Н. Белова, Е. Кабакчиева, И. Мунтян, Д. Михов, И. Василева, Р. Милева, С. Михайлов, Ю. Няголов, В. Тодоров. Постигат се сериозни резултати при проучване ролята на хипоталамуса за осъществяване на ефектите на еритропоетина (А. Логофетов, Н. Начев), секрецията на ренин (Н. Начев, А. Логофетов, Н. Цанева, Л. Киркова) и регулиране на плазменото алдостероново и кортикостероново ниво (Л. Йорданова, Н. Белова). Изследвана е и ролята на хипоталамуса за секрецията на атриалния натриуретичен пептид (Н. Белова, Т. Аврамова). В резултат на сички тези изследвания се оформя по-цялостна картина за това, как различна аферентна сигнализация от обемни, хемо- и осморорецептори се обработва на нивото на хипоталамуса за осъществяване на телесната хомеостаза. Друга

група от изследвания са насочени към ролята на бъбрека и регулацията на бъбречната функция в поддържане на обема и постоянството на телесните течности (Б. Пирьова, Р. Гърчев, Д. Димитров). По този проблем през 1979 г. изтъкнати европейски физиолози вземат участие в организирания от Катедрата по физиология симпозиум „Бъбрек и бъбречни хормони“. В Катедрата се провеждат изследвания, които хвърлят мост към някои клинични проблеми, например относно ролята на нервната система за действието на диуретиците (Б. Пирьова, О. Икономов, Р. Гърчев), относно механизмите на натриевата задръжка. Проучва се значението на вегетативния контрол и бъбречните хормони върху бъбречната екскреторна функция. Началото е поставено от Н. Начев, Б. Пирьова, Ц. Братанова, Д. Димитров. По-нататък това направление се развива и модернизира от Р. Гърчев с участието на И. Мунтян, Д. Михов, П. Маркова. В резултат на техните усилия става възможно изследването на бъбречната екскреторна функция, регистрирането на артериалното налягане и повлияването им от различни физиологични или фармакологични агенти на будни неанестезирани плъхове. Доказателство за това, че работата на Катедрата е оценена, е фактът, че организирането на VI европейски колоквиум по бъбречна физиология през 1988 г. е възложено на колектива на Сектора по нервно-ендокринна регулация на хомеостазата. Подобно признание е и осъщественият в продължение на няколко години изследователски проект съвместно с проф. Клаус Турау от Института по физиология в Мюнхен върху регулацията на секрецията на атриалния натриуретичен пептид, както и съвместната разработка на О. Икономов и Ал. Стойнев, които въвеждат модерните методи за 24-часово проследяване на функциите на будни неанестезирани опитни животни, с Лабораторията по хронобиология в Минеаполис (САЩ) върху хронобиологията на артериалното налягане в норма и патология. В края на 80-те години Секцията по водно-солева обмяна насочва усилията си към изследване на един модерен въпрос за ролята на новооткрития атриален натриуретичен пептид в регулацията на бъбречната функция и неговото протективно значение за бъбречната исхемия, както и изучаване участието на АНП в общия централно-нервен контрол на водно-солевата обмяна и сърдечно-съдовата система (Н. Начев, Р. Гърчев, Д. Димитров, И. Мунтян, Д. Михов). От средата на 90-те години започва проучване на влиянието на наскоро откритите съдови ендотелни фактори, ендотелини и азотен оксид върху бъбречната екскреторна функция и ролята на взаимодействието между бъбречните симпатикови нерви и съдовите ендотелни фактори за регулацията на бъбречната функция и артериалното налягане. Проучва се

също и участието на азотния оксид и бъбречните нерви в компенсиране функцията на останалия след едностранна нефректомия бъбрек (Р. Гърчев, Д. Михов, П. Маркова, В. Вучидолова, Л. Софийска, Ц. Иванова).

Като административна единица Секторът по физиология на зрителната система е обособен през 1970 г. Доц. А. Пенчев и доц. С. Белчева създават почти едновременно двете направления в Сектора по физиология на зрението-електрофизиологичното и психофизичното. Ръководител на целия сектор е А. Пенчев, който е едновременно генератор на идеи, автор на редица методични разработки и активен участник и в двете направления. Доц. А. Пенчев организира и оборудва електрофизиологична лаборатория с модерна апаратура за регистрация на ретинални отговори и евокирани потенциали от опитни животни и хора. А. Пенчев дава идеи и участва в разработката и направата на уникална апаратура, чиято реализация се осъществява предимно от Централната лаборатория по електромедицинска апаратура (ЦЛЕМА) към МУ - София с ръководител проф. Даскалов. Разработката на тази апаратура получава широко, включително международно признание.

Доц. С. Белчева, специализирала във водещи физиологични лаборатории в Прага и Пиза, изследва синаптичното предаване в ретината чрез комбиниране на електрофизиологични и фармакологични методи. Нейната работа се отличава с изключителна прецизност, поради което тя е високо оценена от редица водещи учени в тази област. За развитието на тези направления допринасят включилите се последователно в психофизиологичното направление сътрудници на Катедрата: Н. Стефанова, А. Куртев, Б. Стоименова, Ю. Йорданов, М. Георгиев, а в електрофизиологичното направление (освен А. Пенчев и С. Белчева): И. Мезан, Л. Митова (по-късно ръководител на електрофизиологичната лаборатория), Е. Янков, Л. Витанова (настоящ ръководител на сектора), П. Купенова, Е. Попова, а също и Р. Цеков, Д. Александрова, Д. Жекова, както и студенти кръжочници. За сравнително кратък период от време методичните възможности на сектора се обогатяват с най-модерни и сложни методи на изследване като отвеждане на предизвикани потенциали от подкорови ядра и от зрителната зона на кората в условия на хроничен опит на животни, изследване на пространствено-времените характеристики на възбуждане и задържане в корови зрителни рецептивни полета, отвеждане на импулсна активност от ганглийни клетки на ретинален препарат в условия, позволяващи тестирането на биологично активни вещества. Добрите методични възможности, съчетани с оригиналните идеи, поставени главно от А. Пенчев, позволяват да се получат оригинални резултати, потвърдени и от други лаборатории,

както и важни изводи като този за физиологичната сила на дразнителите с променлив интензитет, която се определя от скоростта на промяна на интензитета, а не от неговата абсолютна стойност. В Електрофизиологичната лаборатория на сектора са получени едни от първите данни за наличието на отделни структури в зрителната система, реагиращи съответно на увеличаване и намаляване на силата на светлинното дразнене - т.нар. on- и off- канали - факт, потвърден и от други автори и понастоящем общоприет в съвременната литература. Изследванията върху задържните механизми в ретиналната нервна мрежа са принос в знанията за невроналните механизми на светлинна адаптация и за значението им за константно възприемане на зрителните обекти при различни нива на осветяване. Получени са едни от първите данни, обясняващи механизма на специфичната чувствителност на някои видове корови неврони към определена скорост и посока на движение на зрителния обект. Изследвани са свойствата на зрителните корови рецептивни полета чрез собствена установка за регистрация на активност от единични зрителни корови неврони на котка (Л. Митова, Л. Витанова). В психофизиологичното направление се въвежда модерна тахистоскопска апаратура. Изследват се механизмите на разпознаване в зрителната система на човека (Н. Стефанова), значението на пространствено-честотната характеристика на зрителните обекти за тяхното разпознаване (А. Куртев), провеждат се психофизични изследвания на механизмите на ориентационна избирателност при човека (А. Пенчев и Б. Стоименова). По-късните изследвания в лабораторията се развиват в две нови направления - определяне на психофизични и други характеристики на

Доц. Антон Пенчев

лица страдащи от миопия и разширено изследване на механизмите за регулация на акомодацията. В периода 1968-1975 г. се провеждат едни от първите изследвания на зрителни евокирани потенциали на хора у нас (И. Мезан). Доц. Е. Янков, специализирал няколкократно в института Макс Планк в Германия, установява редица специфични особености на синьо-виолетовия светочувствителен механизъм на зрително-евокирания отговор при човека. Изследователската работа в Сектора по физиология на зрителната система е провеждана в сътрудничество с лабораторията по физиология на

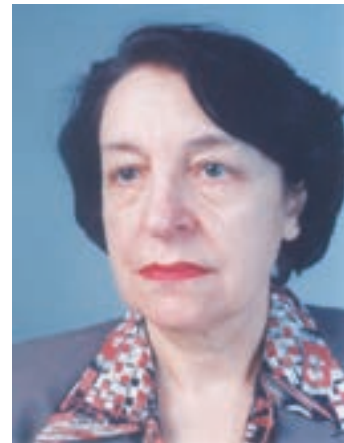
зрението в БАН, лабораторията по физиология на зрението в Института по физиология на Руската академия на науките в Санкт Петербург (ръководител В. Д. Глезер), с лаборатория в Института по проблемите на предаване на информация на Руската академия на науките в Москва (ръководител А. Л. Бызов), с Института по Висша нервна дейност и неврофизиология на Руската академия на науките в Москва, с Института по физиология на Украинската академия на науките в Киев (ръководител П. Костюк), с Imperial College London. Установено е сътрудничество с Офталмологичната клиника в МУ – София, с Медицинския транспортен институт – София, и с Института по молекулярна биология на БАН. В сътрудничество с очна клиника са изследвани ефектите върху ретиналните отговори и тези от подкорови зрителни структури на частичното заместване на стъкловидното тяло с перфлуорокарбони – процедура, която се използва в терапията на отлепване на ретината. В сътрудничество и по покана от секцията по молекулярна невробиология при Института по молекулярна биология на БАН доц. П. Купенова разкрива електрофизиологична лаборатория към Лабораторията по неврогенетика на дрозофилата. Получени са данни за свойствата, функцията и чувствителността към инсектициди на определен вид рецептори за фоторецепторния медиатор хистамин.

През 1981 г. за ръководител на Катедрата по физиология е избран доц. Антон Пенчев. Той е роден на 10.11.1929 г. в Дряново. През 1954 г. става редовен аспирант в Катедрата по физиология. Под научното ръководство на академик Д. Ораховац разработва дисертационна тема, която защитава през 1958 г., след което е назначен като асистент в Катедрата по физиология. Избран е за доцент през 1969 г. Бил е зам.-декан на Медицински факултет. Задълбочен учен, високо ерудирана личност, доцент А. Пенчев е високо ценен в научните среди. Той поддържа активни контакти с физиологични лаборатории в Санкт Петербург, Москва, Киев, Гьотинген.

След внезапната смърт на доц. А. Пенчев през 1988 г. за ръководител на Катедрата по физиология е избрана проф. Боряна Генчева Пирьова. Тя е родена на 19.01.1934 г. в София. Постъпва в Катедрата по физиология през 1962 г. От 1980 г. е доцент, а от 1990 г. е професор към Катедрата. Заместник-директор е на Научния медико-биологичен институт (1982-1989) и заместник-декан на Медицински факултет (1991-1995). От 1997 г. е професор по невробиология към Нов български университет. Удостоена е със званието „Почетен професор на НБУ“ през 2002 г. Автор е на множество учебници за студенти по медицина, дентална медицина и фармация, както и на специализирани учебници в областта на невробиологията за

студенти по психология. През 1989 г. голяма част от сградата на Катедрата по физиология е разрушена с цел разширение на строящия се Институт по вътрешни болести.

Катедрата е преместена и разпръсната по всички етажи на Медико-биологичния институт. Преместването и преоборудването на учебните и експерименталните лаборатории е много тежък период и предизвикателство пред Катедрата, но благодарение на усилията и енергията на тогавашния ръководител професор Б.

Проф. Боряна Пирьова

Пирьова и целия колектив, нивото на учебната и научната дейност в Катедрата се запазва.

През 1995 г. за ръководител на Катедрата по физиология е избран доц. Ангел Петров Логофетов. Той се хабилитира през 1984 г. и веднага става ръководител на Катедра по физиология при ВМИ – Стара Загора. Бил е заместник-ректор по учебната работа на ВМИ – Стара Загора. През 1991 г. се връща в Катедрата по физиология на МУ – София. За периода 1993–2006 г. е ръководител на Предклиничния университетски център на МФ, МУ – София. В продължение на 2 години 2002–2003 е ръководител и на Катедрата по патофизиология, МУ – София.

След 1993 г. се създават пет научни лаборатории, ръководени от хабилитираните сътрудници в Катедрата: Лаборатория по хемодинамика и бъбречна функция (проф. Р. Гърчев), Лаборатория по клинична физиология (доц. А. Логофетов), Лаборатория по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система (проф. Б. Пирьова, а след пенсионирането ѝ – доц. Н. Белова), Неврофизиологична лаборатория (доц. Л. Митова, а след пенсионирането ѝ – проф. Л. Витанова), Психофизиологична лаборатория (доц. А. Куртев).

Доц. Ангел Логофетов

Лабораторията по „Клинична физиология“ е създадена през 1996 година от доцент А. Логофетов със съдействието на акад. Чудомир Начев. Тя разполага с модерна апаратура (съдов ултразвуков

доплер флоуметър, ELISA reader, коагулометър, работещ на фотометричен принцип) и е в състояние да изследва нива на хормони, цитокини, антигени, растежни фактори, фактори на кръвосъсирването и др. в телесни течности, промени в кръвния поток в артерии и вени, включително и церебрални съдове при различни функционални и патологични състояния, показатели на съсирващата, противосъсирващата и фибринолитичната системи. В лабораторията са работили доцент А. Логофетов, д-р Т. Аврамова, д-р Р. Милева, д-р В. Тодоров (в момента доцент към Катедрата по физиология и експериментална нефрология при Университета в Дрезден) и доц. Ю. Няголов.

Основоположник на Лабораторията по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система е професор Б. Пирьова – изследовател с широки интереси в областта на невро-хуморалната регулация на бъбречната функция и телесната хомеостаза. Принос за възникването на лабораторията има и д-р Стоян Михайлов, по това време асистент в Катедрата, който съчетава медицински познания с умения в разработването на специфичен анализиращ софтуер. Понастоящем лабораторията се ръководи от доцент д-р Нина Белова, в научния екип са д-р Р. Милева-Попова, д-р Н. Стойнев, дм, д-р Н. Тодорова. Лабораторията е снабдена с модерна апаратура за неинвазивни функционални изследвания на сърдечно-съдовата система у хора. Изследванията в лабораторията са насочени към оценка на вегетативната регулация на сърдечно-съдовата система в условия на покой и стимулирана с помощта на различни функционални проби (ортостатична, изометрична, студова, проба с дълбоко дишане, проба на Valsalva и др.). Провежданите изследвания позволяват да се осъществява спектрален анализ на вариабилността на сърдечната честота, неинвазивно продължително регистриране на артериалното налягане по време на различни функционални тестове, спектрален анализ на вариабилността на артериалното налягане и оценка на барорефлексна чувствителност, амбулаторно регистриране на артериалното налягане и оценка на дълготрайната вариабилност на налягането. С модерния неинвазивен метод апланационна тонометрия се извършва оценка на ригидността на артериалната стена – показател, който в момента се смята за най-достоверния маркер на сърдечно-съдовия риск. Резултатите дават възможност за предлагане на комбинация от тестове за откриване на индивиди с повишен сърдечно-съдов риск, което е от значение за първичната профилактика на сърдечно-съдовите заболявания.

Научният екип работи по проекти, финансирани по програмата Tempus, ФНИ, по международно двустранно сътрудничество със Словакия, инфраструктурен проект на МУ – София и проек-

ти на СМН, МУ – София. Тук са работили много кръжочници с многобройните участия у нас и на международни форуми, получили награди и реализирали се в клинична кардиологична практика. Понастоящем, експерименталната работа в Неврофизиологичната лаборатория е насочена към изясняване на синаптичните механизми в ретината чрез комплексното им, електрофизиологично и имуноцитохимично изследване. Е. Попова изследва взаимодействието на отговорите на включване (ON) и изключване (OFF) на светлинни стимули и изяснява някои механизми в генерирането на компонентите на електроретинограмата. В периода след 2000 г. вследствие на успешно установени контакти и сътрудничество с Макс-Планк-Институт за изследване на мозъка във Франкфурт в Германия (2000–2003), Л. Витанова създава имуноцитохимична лаборатория. Благодарение на щедро дарение на фондацията Макс-Планк тя внедрява индиректния имуофлуоресцентен метод на изследване, който, приложен самостоятелно или в съчетание с електрофизиологични методи на изследвания, позволява детайлен и задълбочен анализ на редица сложни функции на ретината.

Основните направления в работата на Психофизиологичната лаборатория са свързани с изследване на механизмите на зрителното възприятие и акомодацията при човека, както и с изследване на контрастна чувствителност и време на реакция на лица, страдащи от миопия.

Установено е, че механизмите на ориентационната избирателност осъществяват бързо описание на контура на зрителния образ и участват директно в процесите на зрителното възприятие. Ясните и дефокусирани образи при сравнително прости зрителни задачи се обработват с еднаква ефективност. Тоничната акомодация показва денонощни колебания. Лицата с физиологична миопия имат намалена контрастна чувствителност. Чувствителността към заслепяване е повишена при лица с миопия.

Екипът на Лабораторията по хемодинамика и бъбречни функции има богат опит в изследване на регулаторни механизми, свързани с изясняването на ролята на ендотелни фактори, ендогенно продуцирани биологично активни вещества, както и на техни аналози в регулацията на сърдечно-съдовата система и бъбречната функция, които имат съществена роля за установяването и развитието на множество социално значими заболявания. Спецификата на основни регулаторни физиологични механизми на сърдечно-съдовата и бъбречната функция е проучвана на генетични животински модели на есенциална хипертония и на животински модели на безвкусен диабет, както и на хирургични животински модели с едностранна нефректомия и двустранна бъбречна денерва-

ция. В лабораторията се проучват регулацията на бъбречната екскреторна функция, участието на бъбречните нерви и хормони и значението на взаимодействието между тях в регулацията на бъбречната екскреторна функция, както и в регулацията на бързите колебания на артериалното налягане и сърдечната честота. Проучват се спектралният анализ на вариациите на сърдечната честота и артериално налягане, спонтанната барорефлексна чувствителност и симпатико-вагусовия баланс, съчетани с промени в бъбречната функция: бъбречен кръвоток, гломерулна филтрация, бъбречно съдово съпротивление, екскреции на натрий, калий, хлор, калций, магнезий, фосфати, осмотично активни вещества. Бъбречният кръвоток и органната перфузия се измерват в реално време. Продължителната едновременна регистрация на артериално кръвно налягане и бъбречна симпатикова нервна активност у неанестезирани плъхове се реализира с телеметрична система. Проучвано е участието на бъбречните симпатикови нерви, едотелините, азотния оксид, аденозина, АДХ в регулацията на бъбречната функция и бързите колебания на артериалното налягане и сърдечната честота при нормотония и спонтанна хипертония. Изследвани са ефектите на новосинтезирани, модифицирани в 1-ва, 9-а или 13-а позиция, аналози на ноцицептина върху бързите колебания на артериалното налягане и сърдечната честота, както и участието на азотния оксид и бъбречните нерви в компенсаторната функция на останалия след нефректомия бъбрек у нормотензивни и спонтанно-хипертензивни плъхове. Към лабораторията работи студентска научна група. Разработки на студентската група са печелили седем първи, пет втори и четири трети награди на Международния конгрес по медицински науки за студенти и млади научни работници (ICMS-Sofia) и първа награда на 16-ата студентска конференция в Берлин заедно с едногодишна стипендия за провеждане на експериментална работа в клиника по нефрология, Шарите, Берлин. Колективът към лабораторията осъществява успешно сътрудничество с лабораторията на професор Х. Крамер в Бон и е участвал в 7 теми към ФНИ, 23 теми и два докторантски проекта към СМН (МУ, София) и два проекта, финансирани от фондацията Александър фон Хумболтд. Колективът на Лаборатория по хемодинамика и бъбречни функции в резултат на получените отлични оценки за представените научни отчети на проекти финансирани от МУ – София успешно участва в конкурси „Стимулиране на научни изследвания в области с постигнати високи постижения“, финансирани от МУ – София, 2009 г. и 2011 г. Значим е приносът на колектива на лабораторията за оборудването и обзавеждането на Вивариума на МФ (МУ – София), съгласно

нормативните изисквания за работа с опитни животни, с участието си в инфраструктурен проект, финансиран от МУ – София през 2009 г. През 2011 г. изследователски екип от лабораторията, с водещ изследовател Петя Павлова Маркова е удостоен с почетен знак *Signum laudis pro scientiae meritis* за най-успешна научна разработка, финансирана от МУ – София, Грант 2008–2009, в научна област медицина, медикобиологично направление.

От 2008 г. направление „Невроендокринна регулация на телесната хомеостаза“ с две лаборатории – Лаборатория по хемодинамика и бъбречна функция и Лаборатория по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система, се ръководи от професор д-р Р. Гърчев. Направление „Физиология на зрителната сетивна система“, с две лаборатории – Неврофизиологична и Психофизиологична, се ръководи от професор д-р Л. Витанова. От 2008 г.

Проф. д-р Радослав Гърчев

ръководител на Катедра по физиология е проф. Радослав Александров Гърчев. Специализирал е в Германия като стипендиант на фондацията „Александър фон Хумболт“ в Университет Хейделберг, 1988–1989 г. и в Университет Бон, 2001–2002 г. От 2008 г. е ръководител на отдел „Международна интеграция и проектно финансиране“ на МУ – София. Член е на СМН на МУ – София. Национално контактно лице по Седма рамкова програма на Европейския Съюз 2007–2014 г. Член е на Управителния съвет на НАОА. Участвал е в Изпълнителния съвет на Фонд „Научни изследвания“. За периода 2000–2010 г. е секретар на Съюза

на научните медицински дружества в България. Има признати две изобретения и две рационализации. През 2007 г. получава наградата „Академик Димитър Ораховац“ на МФ – София за високи постижения в научноизследователската и преподавателската дейност. Член е на немското нефрологично дружество.

В Катедрата по физиология са защитени успешно 30 дисертации за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ и 4 дисертации за научната степен „доктор на науките“. Изграждат се като учени и впоследствие се хабилитират и

ца), проф. Цветанка Кътова (Национална кардиологична болница), проф. Тодор Попов и д-р Веселин Матеев (Катедра по алергология), д-р Лилия Везенкова (Катедра по вътрешни болести), проф. Любомир Сурчев (Катедра по анатомия, хистология и ембриология), проф. Генчо Начев (Катедра по сърдечно-съдова хирургия), д-р Капка Кънева (ИАЛ), доц. Мария Тодорова (Катедра по патофизиология), проф. А. Гидиков, проф. А. Василев, проф. Г. Ганчев, проф. В. Гатев, работили дълги години в БАН, са също възпитаници на кръжока по физиология.

І ред от ляво на дясно: доц. Елка Попова, доц. Нина Белова, проф. Радослав Гърчев, доц. Юри Няголов, доц. Петя Купенова

ІІ ред, прави, от ляво на дясно: д-р Татяна Аврамова, д-р Рене Милева, д-р Борис Кадинов, д-р Десислава Жекова, д-р Джина Дундова-Панчева, д-р Николай Стойнев, д-р Петър Сомлев, д-р Елеонора Енчева, Петя Маркова, Милена Михайлова, д-р Милчо Георгиев

стават ръководители на катедри по физиология: проф. Д. Даскалов във ВМИ – Варна, проф. Ст. Попов, доц. Д. Страшимиров и доц. Н. Танков във ВМИ – Плевен, доц. А. Логофетов във ВМИ – Стара Загора, проф. Ал. Стойнев става ръководител на Катедрата по патофизиология на МУ – София, доц. Е. Янков – ръководител на Катедра по физиология, патофизиология и фармакология МФ, ТУ – Стара Загора и ръководител на Катедра по физиология към МФ на СУ „Св. Климент Охридски“. Участници в кръжока по физиология са и професор Тодор Карчев (Катедра УНГ), проф. Светла Торбова (Национална транспортна болни-

Международно сътрудничество се осъществява с АН на Русия (Л. Митова, Л. Витанова, Р. Гърчев), с проф. Klaus Thürau от Института по физиология в Мюнхен върху секрецията на АНП и неговото протективно значение за бъбречната исхемия (Н. Начев, Д. Димитров, Р. Гърчев, И. Атанасова, Д. Михов), както и върху ролята на хипоталамуса за регулация секрецията на АНП в приобемна експанзия (Н. Начев, Б. Пирьова, Н. Белова, Т. Аврамова, И. Василева), с Лабораторията по хронобиология в Минеаполис (САЩ) върху хронобиологията на артериалното налягане в норма и патология (О. Икономов, А. Стойнев), с професор

Н. Kramer от Медицински факултет към университета в гр. Бон, Германия (Р. Гърчев, Н. Начев, П. Маркова), с професор Х. Васле от института „Max-Planck“ за изследване на мозъка във Франкфурт, Германия (Л. Витанова, П. Купенова, Е. Попова). Релизирани са и проекти „Предклинично медицинско образование – състояние и перспективи“ (А. Логофетов) и по линия на PHARE „Политика за обучение на персонала“ (А. Логофетов).

През последните години материалната база на Катедрата по физиология значително се подобрява. Учебните зали са основно ремонтирани, създадена е и още една учебна зала, подменено е обзавеждането, ежегодно постъпва нова учебна апаратура. Обновена е апаратурата за разделите сърдечно-съдова система, кръв, мускули, анализатори, нервна система. Учебните зали са оборудвани с компютърна и аудиовизуална техника. Издадени са нови учебни помагала за студенти по медицина, дентална медицина и фармация. Издадено е ръководство за практически упражнения с протоколна тетрадка по физиология на английски език. Условищата за отглеждане на животните, използвани в експерименталната и учебната работа отговарят на всички изисквания за хуманно отношение към опитните животни. Създадената база за отглеждане на опитни животни и опитът на екипа изследователи дават възможност за разширяване на изследванията на налични животински модели и на нови линнии животни, както и проучване ефектите на новосинтезирани лекарствени и диагностични продукти, на нови биомаркери и лекарство-доставящи системи на животински модели. Научната работа допринася съществено за изграждането на преподавателска ерудиция и за създаването на увереност във внушението, което преподавателите от Катедрата по физиология предават на своите студенти за значението на фундаменталните знания и физиологичния начин на мислене за бъдещата им медицинска практика. Към Катедрата по физиология активно функционира студентски кръжок. Към лабораториите по хемодинамика и бъбречна функция, по вегетативна регулация на сърдечно-съдовата система и по неврофизиология работят студенти кръжочници. Те участват с научни съобщения на националните конгреси по физиология, кардиология и фармакология, както и в множество международни прояви и техни съобщения получават редица награди на международните конгреси по медицински науки за студенти и млади научни работници.

Наред с експерименталната работа усилията на академичния състав на Катедрата през всички тези години са насочени към преподаването на студентите. Въвежда се тестово изпитване, което служи като модел и на други катедри. В преподаването са включени като илюстративен материал множество компютърни функционални модели, собствени или чужди, адаптирани учебни видеofilми и др. Катедрата по физиология издава протоколна тетрадка за практическите занятия на български и на английски език. Актуализират се учебните филми, демонстрирани на практическите упражнения. В Катедрата се провежда избираем курс „Клинична физиология“. Студентите разполагат със съвременни учебници, издадени от колектив на Катедрата. Осигурена е възможност за дистанционно (WEB базирано) обучение като допълваща и допълнителна форма на преподаване. Материалите са предназначени за студентите по медицина, които имат повишен интерес към проблемите на физиологията, за подпомагане на подготовката за изпита по физиология, както и за всички студенти по медицина от по-горни курсове или колеги медици, които искат да опреснят познанията си с някои по-нови виждания в областта на физиологията. Катедрата по физиология играе основна роля в обучението на студенти по медицина, дентална медицина, фармация и изграждането на физиологични кадри. В постигането на тази трудна и високоблагородна задача вземат участие нейните сътрудници, които всеотдайно работят за реализирането на мисията на Катедрата в медицинското образование.

Преподаватели:

Проф. д-р Радослав Александров Гърчев, дм, дмн
Проф. д-р Лилия Александрова Витанова, дм, дмн
Доц. д-р Нина Юриева Белова, дм
Доц. д-р Елка Бориславова Попова, дм
Доц. д-р Петя Николова Купенова-Шербанова, дм
Доц. д-р Юри Пенков Няголов, дм
Ас. д-р Рене Димитрова Милева-Попова
Ас. д-р Николай Александров Стойнев, дм
Ас. д-р Елеонора Николаева Енчева, дм
Ас. д-р Татяна Костова Аврамова
Ас. д-р Милчо Емилов Георгиев
Ас. д-р Джина Димитрова Дундова-Панчева
Ас. д-р Надя Максимова Тодорова
Ас. д-р Петър Александров Сомлев, дм
Ас. д-р Десислава Иванова Жекова
Хон. доц. д-р Ангел Димитров Куртев, дм
Хон. ас. Петя Павлова Маркова, дм

Катедрата по хигиена е създадена през 1919 г. като „Катедра по хигиена и социална администрация“ с ръководител проф. д-р Тошко Петров. От основаването ѝ до наши дни катедрата е водеща в разработването и развитието на концепциите, научната проблематика и практическата дейност в областта на профилактичната медицина. Нейният създател, проф. д-р Т. Петров, е един от основателите на МФ. Като възпитаник на френската школа и последовател на идеите на Л. Пастър той пръв у нас осъзнава изключителната роля на превантивната медицина в здравеопазването. Дълбоко вярва, че профилактиката е бъдещето в медицината и нейното преподаване е съществен дял на обучението на студентите.

Ръководители на Катедрата по хигиена и медицинска екология последователно са проф. д-р Тошко Петров (1919–1940), проф. д-р Любомир Цветков, дмн (1941–1964), проф. д-р Борис Славков (1965–1972), проф. д-р Борис Янев (1973), доц. д-р Анна Петрова (1973–1974), проф. д-р Владимир Боядиев (1974–1979), проф. д-р Мирчо Луканов (1980–1983), проф. д-р Владимир Бояджиев, дмн (1984–1989), доц. д-р Бисерка Митева, кмн (1989), проф. д-р Димитър Цветков, дмн (1990–2000), проф. д-р Божидар Попов, дмн (2000–2008), проф. д-р Емил Воденичаров, дмн (от 2008 г.).

Освен тях, в катедрата работят през годините и доц. д-р Добри Стоянов, проф. Иван Митев, доц. д-р Георги Гиндев, проф. д-р Любомир Кротев, ст.н.с. д-р Цветана Алексиева, проф. д-р Христо Хаджиолов, проф. д-р Петър Вербев, проф. д-р Иван Найденов, ст.н.с. I ст. д-р Евгения Динчева, доц. д-р Денчо Цоневски, дмн.

Развитието на преподавателската и научноизследователската дейност на Катедрата по хигиена се разгръща в няколко етапа.

През първия етап (1919–1945) проф. Т. Петров развива хигиенно-епидемиологичното и бактериологичното направление. Той преподава едновременно хигиена в нейните основни раздели (обща и комунална, лична хигиена, предпазна медицина, социална хигиена, санитарно законодателство и администрация) и епидемиология, микробиология и серология, борба с професионалните заразни и паразитни заболявания. Щатът се състои от проф. Т. Петров, един главен асистент (д-р Д. Стоянов), и един асистент ветеринарен лекар – д-р Вл. Марков.

След хабилитирането на д-р Л. Цветков през 1933 г. за доцент се развива и санитарно-техническото (хигиенна оценка на средата) и се поставя началото на физиологичното направление в хигиената. През този период катедрата е разположена в помещението на Противочумния институт София и в бившата гимназия на ул. „Дунав“ 2.

Изследователската работа през този период е на-

сочена към решаване предимно на научнопрактически задачи. Най-съществените приноси са свързани с проблемите на ендемичната гуша, храненето на населението, вкл. авитаминози, изследване на минералните води у нас, замърсяване на Черноморското крайбрежие, водоснабдяване на населените места. Направени са първите проучвания върху оловните отравяния, производствени вредности във военната индустрия, на минната, порцелановата и др. промишлени производства. Съществен принос на проф. Т. Петров е въведената у нас противотуберкуозна имунизация, както и създаването на първото Българско дружество по хигиена и предпазна медицина (1932). През 1927 г. под негова редакция е издаден първия учебник по трудова хигиена. Първото българско научно списание по хигиена е „Съвременна хигиена“, основано от д-р С. Ватев през 1907 г. Издават се и реферативните списания „Хигиена“, „Хигиена на окръжаващата среда“ и др.

През втория етап (1945–1972) с диференциране профила на катедрата се разгръщат изследователската и преподавателската дейност в областта на общата и комуналната хигиена, хигиената на труда, на храненето, училищната хигиена, радиационната и военната хигиена. През този период се утвърждават и изтъкнатите преподаватели проф. Л. Цветков, доц. Б. Славков, П. Вербев и Хр. Хаджиолов. След 1950 г. се увеличава и броят на асистентите – постъпват 5 нови асистенти и 4 аспиранти. Основните направления в научната дейност през този период се запазват, като се задълбочава специализацията на отделните сътрудници. Значителен принос за профилактиката дават всеотдайните проучвания и разработените профилактични програми при строежа на язовирите „Искър“ и „Бели Искър“, в урановите мини, проучванията на радиационната натовареност на атмосферата, ултравиолетовия фон, аероийонизацията и много други.

Проф. д-р Владимир Бояджиев съвместно с проф. д-р Митана Маркова поставя основите на научните разработки у нас по проблема на предпазно-професионалното хранене и обосновава първите предпазни диети за работещите в контакт с олово и манган. Под тяхно ръководство са извършени комплексни разработки за изследване на условията на труда, храненето и въздействието им върху здравето и работоспособността на работниците от различни отрасли на промишлеността. През третия етап (1972–1990) се създава обединена Катедра по хигиена и професионални заболявания към Центъра по хигиена. Кадровият състав се увеличава значително и включва вече двама професори, трима доценти и 16 асистенти, двама аспиранти и един специалист химик. Катедрата е разположена в специално проектирана и построена

на за целта база в сградата на Центъра по хигиена и това дава възможност оборудването за учебни и научни цели да се обогатява непрекъснато. През този период се разгръщат физиолого-биохимичното направление в хигиената и комплексният подход за проучване, оценка и профилактика на околната среда (битова, производствена, училищна и пр.) и въздействието ѝ върху населението и отделния човек. След 1980 г. е въведен екологичният подход и катедрата участва в проучвания по проблема „Екология и здраве“ относно влиянието на замърсяването на околната среда с тежки метали върху населението. Осъществяват се комплексни разработки за изследване условията на труд, хранене, здравно състояние и забелеваемост на населението и работниците в различни промишлени отрасли.

Водещо в научната работа остава физиолого-биохимичното направление. Полагат се основите на комплексния подход при оценката на риска за здравето и при разработването на мерки за оптимизиране на околната среда. За първи път у нас е направен опит за оценка на постъпването в организма на жители от най-развитите металургични райони в страната (ОЦЗ-Кърджали, КЦМ-Пловдив, МК-Средногорие и др.) на тежки метали по всички физиологични пътища от различни обекти на околната среда (въздух, води, хранителни продукти). Значителни са обемните и комплексните проучвания на условията на труд, храненето и въздействието им върху функционалното състояние, здравето и забелеваемостта с временна неработоспособност при работници от различни отрасли и производства: химическа промишленост (ХЗ-Девня, „Нефтохим“ – Бургас, „Свилоса“ – Свищов, ХЗ-Ямбол и др.), черна и цветна металургия (МК-Средногорие, МК-Кремиковци), строителна промишленост (Строителен комбинат – София), открит и подземен рудодобив (Кремиковци, Челопеч, Оброчище), хранително-вкусова промишленост (Своге), печатарство и полиграфия, електроника (Ботевград), лабораторна диагностика и стоматологична практика (Медицински и Стоматологичен факултет – София) и др. Тези проучвания са свързани с имената на Вл. Бояджиев, Йв. Панов, Н. Стамова, Д. Цветков, Е. Воденичаров, Н. Гинчева, М. Носко, М. Ханджиева, Р. Раднева, Ф. Калбурова, Р. Киркова, Ал. Пенков, П. Кукова.

От 1990 г. започва четвърти етап от развитието на катедрата. Утвърждава се хигиенно-екологичното направление и по-тясно се свързва профилактичното с клиничното направление в медицината, което намира израз в преподавателската и в научноизследователската дейност.

От 1996 г. клиничният сектор се отделя като самостоятелно звено. През 2005 г. катедрата е преименувана на Катедра по хигиена, медицинска еко-

логия и хранене с ръководител проф. д-р Божидар Попов, дмн. Неговите научни проучвания са в областта на хигиена на хранене, главно в направлението физиология на храненето, алтернативното хранене и хранителната профилактика на съвременните заболявания. Проф. Б. Попов е избран за председател на Българското научно дружество по хранене и диететика (БНДХД) като приемник на проф. д-р Л. Балабански

Проф. Емил Воденичаров

Катедрата се развива и по отношение на материалната база – снабдена е с най-модерната електронна апаратура за изследване на факторите на средата (микроклимат), която е първата и дълго време след това единствената в страната. Осигуряват се и други модерни технически средства – за изследване на атмосферни замърсители, физиологични изследвания на показателите на сърдечно-съдовата система, на клетъчния имунитет, компютърна, мултимедийна техника и др. Продължават комплексните разработки със съвременната апаратура в различните хигиенни направления, извършват се проучвания по над 30 научни теми с привличане и на специалисти от други звена. Разработват се и се актуализират нормативните документи, стандарти, атмосферният въздух, водите, хранителните продукти и др.

Съществени са методологичните приноси на Катедрата при разработване и въвеждане на методи и прибори за изследване на газови и прахови замър-

сители в атмосферата, както и научно-теоретични постижения в областта на хигиена и физиология на храненето, хранителна профилактика на социално-значими заболявания. Внедрява се Национална програма за компютризация на основните дейности в ХЕС, както и методика за математическо моделиране на професионалните отравяния, създават се математически модели за прогнозиране на здравния риск и др. Разработките с практическа насоченост са основа за законодателни решения по категоризация и подобряване на условията на труд. Комплексният подход в научната работа по трудова хигиена се задълбочава и обогатява с използването на модерни биостатистически методи за оценка, моделиране и прогнозиране на здравния риск. Принос за това имат Д. Цветков, М. Колева и Д. Цоневски.

блика България“ (научният отчет е приет от Съвета по медицинска наука, отлична оценка, и е отличен с награда SIGNUM LAUDIS SCIENTIAE MERITIS за най-успешна научна разработка за периода (2008–2009 г.); проект „Проучване на условията за възникване на професионална алергия при експозиция на формалдехид при студенти по дентална медицина, преподаватели и медицински персонал, участващ в процеса на обучение“; проект „Проучване на условията за възникване на професионална алергия при експозиция на формалдехид при студенти по дентална медицина, преподаватели и медицински персонал, участващ в процеса на обучение“; проект „Проучване на условията за възникване на професионална алергия при експозиция на метакрилати при студенти по дентална медицина и зъботехника, преподаватели и медицински персонал, участ-

*I ред, от ляво на дясно: д-р Л. Панова, д-р А. Аговска, проф. Е. Воденичаров,
д-р Д. Христов, д-р М. Ляпина, д-р М. Госкова
II ред: д-р А. Каменова, д-р В. Воденичаров, доц. А. Пенков*

Сътрудници на Катедрата участват в изпълнението на редица научноизследователски проекти, финансирани от Медицински университет – София: „Актуализиране с изчерпателни данни за 2007–2008 г. на Националния регистър на професионалната заболяемост. Проучване на трудово-медицинските характеристики на професионалноболните в Репу-

ващ в процеса на обучение“; проект „Пилотен биомониторинг на нивата на бисфенол А в урина при студенти по дентална медицина и зъботехника, преподаватели и медицински персонал, участващ в процеса на обучение“ и др. Научните отчети са приети от Съвета по медицинска наука с отлична оценка.

След 1990 г. от сътрудници на катедрата са защитени четири докторски и три кандидатски дисертации и са публикувани значителен брой научни статии в реномирани български и чуждестранни списания: *Cardiovascular Research* (IF 5.164), *International Archives of Occupational and Environmental Health* (IF 2.292), *Biotechnology and Biotechnological Equipment* (IF 0.379), *Central European Journal of Medicine* (IF 0.209), *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health* (IF 1.094), *Medycyna Pracy* (IF 0.401), *Proceedings of the Bulgarian Academy of Sciences*, (IF 0.284). Те участват в редколегии на български и чуждестранни научни списания – *Public Health International*, и са рецензенти към авторитетното в областта на трудовата медицина и хигиената научно списание *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health* (IF 0.780) и др. Научни разработки с висока значимост са изнесени и на международни научни форуми (Монреал, Канада, 1997; Устриом, Полша, 1997; Охрид, Македония, 1998; Йоанина, Гърция, 1998; Сеул, Корея, 1999; Лилехамер, Норвегия, 1999; Истанбул, Турция, 2000; Виена, Австрия, 200; Бари, Италия, 2001, Торино, Италия, (2016). Катедрата е основен организатор на всички наши национални конгреси по хигиена и по хранене с международно участие (след 2003 г. са проведени общо 4 конгреса по хранене, с международно участие, както и 8 национални конференции по хранене и са издадени общо 5 сборника).

Научните приноси в областта на превантивната медицина намират признание чрез избирането на водещи учени от Катедрата по хигиена за членове на международни организации като Международния съюз на нутриционистите (IUNS), федерацията на европейските нутриционисти (FENS), Европейската академия по хранене (EANS), Международно дружество за изучаване на мозъка (IBRO), Международна организация по хигиена на труда, Германско дружество по хигиена, Френско дружество по обща, индустриална и социална хигиена и др. През този период сътрудници от катедрата провеждат следдипломни специализации в чуждестранни университети и научни институти в Швейцария, Германия, Франция, Швеция и др. Катедрата по хигиена има съществен принос при разработването и развитието на концепциите, научните проблеми и практическата дейност в областта на превантивната медицина. Усвоените методични постановки, модели и методи в научноизследователската дейност са внедрени в преподавателската дейност, в учебниците и практическите ръководства за студенти и специализанти. Университетската подготовка в катедрата се провежда профилирано за студенти по медицина (хигиена, екология и професионални заболявания),

стоматология (хигиена, професионални заболявания и епидемиология), фармация (хигиена и екология). Профилираният стаж в VI курс медицина се провежда съвместно с катедрите по социална медицина и здравен мениджмънт, инфекциозни болести, епидемиология и тропическа медицина. При обучението на студентите и стажант-лекарите се подчертават тесните връзки между профилактичните и клиничните аспекти в медицинската наука.

Следдипломното обучение включва основни и тематични курсове по обща хигиена и по тесните специалности комунална хигиена, хигиена на труда, хигиена на хранене и диететика, хигиена на детската и юношеската възраст. Организира се и индивидуално обучение на специализанти от цялата страна.

При обучението на студентите, стажант-лекарите и специализантите в катедрата се използват съвременни аудио-визуални средства – над 30 нови учебни филма с теоретична и практическа насоченост, специална компютърна зала с 10 работни места, постоянен и свободен достъп до интернет и други.

За контрол и проверка на знанията на студентите са разработени тестове, чието провеждане и оценка се извършва чрез компютърна програма. Тестове се провеждат текущо при обучението и в деня на изпита. Особено внимание се обръща на теоретичната подготовка на студентите и на стажант-лекарите, като им се предоставя възможност за разработване на различни научни тези по изучаваните проблеми. В практическите занятия се посещават подходящи за тематиката обекти извън катедрата или се демонстрират възможностите на съвременната апаратура, с която разполага катедрата. Осъществява се и извънаудиторна работа, организиран е студентски кръжок с активно участие на кръжочниците в студентските научни сесии и конференции.

Значителни са обемните комплексни разработки по изследване на храненето и хранителния статус на населението с участието на специалистите по хранене д-р Анелия Кадийска и д-р Веселина Марковска. Активен принос в преподаването по хигиена на хранене има дългогодишния експерт по хранене в МНЗ проф. д-р Димитър Боцов, автор и съавтор на редица учебни помагала и нормативни документи по хигиена и хранене. Научните приноси на проф. д-р Б. Попов в областта на науката за хранене намират признание чрез избирането му за редовен член на Европейската академия по хранене (EANS), а БНДХД е колективен член на Федерацията на европейските нутриционисти (FENS) и на Международния съюз на нутриционистите (IUNS). От 1980 г. по проблемите на храненето в катедрата активно работи д-р Александър Пенков

с насоченост към хранителната токсикология. Специалистите по хранене от катедрата по хигиена са активни участници в проведените от 1972 до 2007 г. седем национални симпозиума по затлъстяване и съпътстващи заболявания, на проведени седем национални конгреса и три национални конференции по хранене. Материалите от тези конгреси и конференции са издадени в 3 сборника през 2004, 2006 и 2008 г. под редакцията на проф. Б. Попов. Катедрата със своите специалисти взема активно участие в медиите по актуални въпроси от храненето, с което помага за популяризиране на здравословното хранене. С тези си прояви, както и с участието на сътрудниците в регионални и международни конгреси и симпозиуми, катедрата по хигиена, медицинска екология и хранене има национално и международно признание.

Хабилитирани преподаватели

Проф. д-р Емил Воденичаров, дмн, ръководител на катедрата

Доц. д-р Александър Пенков, дм

Асистенти

Гл. ас. д-р Адриана Аговска, дм

Ас. д-р Румяна Киркова

Ас. д-р Димитър Христов

Ас. д-р Мая Ляпина

Ас. д-р Любов Панова

Ас. д-р Мария Николова

Ас. д-р Мария Тоскова

Ас. д-р Анелия Каменова

Ас. д-р Влайко Воденичаров

Учебници и монографии

Ръководство по хигиена (учебник). Под ред. проф. Т. Петров. Изд. Коопер. печатница „Гутенберг“, София, 1918.

Ръководство по практическа хигиена. София, 1926.

Трудова хигиена (учебник). 1927.

Хигиена на труда. Под ред. Л. Цветков. Изд. Гл. дирекция на труда. София, 1945.

Хигиена и епидемиология за студенти по фармация. Под ред. Л. Цветков. Мед. и физк., София, 1957.

Учебник по хигиена – част първа, 1957, и част втора, 1958 г. Под ред. Л. Цветков. Мед. и физк., София, 1957–1958.

Хигиена (учебник за студенти медици). Под ред. Д. Димчев, Б. Янев, Вл. Бояджиев, Д. Боцов. Мед. и физк., София, 1978; II преработено и допълнено издание, 1982.

Хигиенни проблеми на съвременното училище. Под ред. Вл. Бояджиев. Мед. и физк., София, 1978, II преработено и допълнено издание, 1986.

Ръководство за практически упражнения по хигиена (за студенти по медицина). Под ред. Вл. Бояджиев. Мед. и физк., София, 1979 г.

Хигиена и епидемиология (учебник за студенти по фармация). Под ред. Д. Цветков, Е. Гъбев, К. Кузмов, Мед. и физк., София, 1981.

Ръководство за практически упражнения по хигиена и епидемиология (за студенти по фармация). Под ред. Вл.

Бояджиев, К. Кузмов. Мед. и физк., София, 1981.

Хигиена, епидемиология и професионални заболявания (учебник за студенти по фармация). Под ред. Д. Цветков, Е. Гъбев, С. Иванова. Мед. и физк., София, 1989.

Хигиена и професионални заболявания (учебник за студенти по медицина). Под ред. Вл. Бояджиев. Мед. и физк., София, 1990. Ръководство за практически упражнения по хигиена (за студенти по медицина). Под ред. Вл. Бояджиев. Мед. и физк., София, 1990.

Хигиена и епидемиология (учебник за студенти по стоматология). Под ред. Н. Стамова., София, 1991.

Ръководство за практически упражнения по хигиена и епидемиология (за студенти по стоматология). Под ред. Н. Стамова. П. Георгиев. Мед. и физк., София, 1991.

Цоневски, Д., Д. Боцов и др. Хигиена на храненето (учебник за студенти от медицинските колежи). Мед. и физк., София, 1991. Ръководство по хигиена и професионални болести (за студенти и специализиращи). Под ред. Д. Цветков. Мед. и физк., София, 1994.

Инфра- и ултразвук, шум и вибрации. Под ред. Д. Цветков и М. Ангелова. Мед. и физк., София, 1995.

Цоневски, Д. Организация и ергономия на медицинския труд. фи- нинвест, София, 1997.

Хигиена (учебник в 2 тома за студенти и специализиращи). Под ред. Д. Цветков. Знание, София, 1999.

Воденичаров, Е. Прах-модел за количествена оценка на здравния риск на работното място. София, 2001.

Воденичаров, Е. Професионален риск при открит добив на полезни изкопаеми. София, 2001.

Воденичаров, Е. Обобщена оценка на здравето състояние на работниците във фармацевтичното производство. София, 2002.

Хигиена, хранене и професионални болести. (Под ред. на Б. Попов.) С., 2009.

Хигиена (I и II том). Под ред. на Д. Цветков. С., Изд. „Св. Климент Охридски“, 2006.

Хигиена (I и II том). Под ред. на Д. Цветков. Второ издание, изд. „Камея“ ООД, 2014, 144–149.

Представителни научни статии

Popov, B. On the possibilities of existence of enzymatic hydrolysis in the membranes themselves of the intestinal epithelial cells. *Acta physiol. Hungrica*, 1995, 83, 259–265.

Gincheva, N., A. Savov. Disorders in the alfactory Function and Injury of the Upper Airways of exposed Workers in Copper-producing Warks. In: *ILSI-Monographs Adv. in Controlled clinical Inhalation Studies*, ed. U. Mchr, Springer-Verlag, Berlin, 1995, 297–302.

Serdeva, S., A. Agovska. Problemes de l'orientation scolaire et professionnelle des eleves souffrant de maladies chroniques en Bulgarie. *L'orient. scoll. et proff.*, 1995, 24, 2, 193–203.

Penkov, A., D. Tzvetkov, R. Stanislavov. Male reproductive function in workers exposed to vibration. *Centr. Eur. J. Publ. Hlth*, 1996, 4, 3, 185–188.

Попов, Б. Нов метод на абсорбиращ препарат от чревен сегмент за едновременно изследване на интестиналната абсорбция в условия «in vivo» и «in vitro». *Българска медицина*, 1997, 1, 45–47.

Koleva, M., T. Kuneva, E. Arabadzhyska, M. Boev, A. Kadiyska. V. Markovska. Risk Factors for AH and IHD

- in Workers from Carbamide Production. *Scripta Scientifica Medica*, 1997, vol. 29, Suppl. 3, 119-123. Serdeva, S., E. Dincheva, R. Kirkova, A. Agovska, V. Djarova. Effects of Short exposure to passive smoking. WHO, IPCS, 1997, 115-123. Vodenitcharov E., D. Tzonevski et al. The ancient philosophy and the medicine. *Asklepios*, 1997, 3-6.
- Водиченска, Ц. Токсикологични и епидемиологични проучвания върху атерогенния ефект и значението на химични компоненти на питейните води за разпространението на сърдечно-съдовите заболявания в България. *Хигиена и здраве*, Vol. XU, 1998, 4, 2629.
- Popov, B., R. Vasileva, V. Goranova. A study on the influence of basic nutrients on glucose and glycine transport in the small intestine. *Folia medica*, 1998, XXX, 3, 29-33.
- Kadiyska, A., V. Markovska, S. Serdeva. Problems of students Nutrition in Recovery Boarding Schools in Bulgaria. *Revista Espanola de pediatria*, 1998, vol 53-54, 6 Nov.- Diciembre, 511-516.
- Serdeva, S., D. Tzvetkov, A. Manolova. Family and Social Determinants of School maladjustment in students with emotional disturbances and behavioral disorders from recovery schools in Bulgaria. *Centr. Eur. J. Publ. Hlth.*, 1998, 4 vol.6, 280-283.
- Nosko, M., I. Altankova, D. Baltadjieva, M. Liapin, S. Bocheva, M. Tanev. Immune mechanisms of occupational sensitisation with Methylene-Diphenyl Diisocyanate. *Central European Journal of Public Health*, 1998, 3, 199-202.
- Ляпин, М. Въздействие на някои физични фактори на работната и околната среда върху имунната система. *Съвременна медицина*, 1999, 1-2, 60-63.
- Vodenitcharov E., D. Tzonevski. Sante et environnement dans la ville. *Red. de Demilac. profes. Scientifique*, Rennes, 1999, 57-67.
- Penkov, A., D. Tzvetkov. Effect of Vibration on Male Reproductive System and Function. *Centr. Europ. J. Publ. Hlth.*, 1999, 3, 145 - 154. Popov, B. Experimental data proving the presence of inhibitors of amylase activity in biliary and pancreatic juice. *Acta Physiologica hungarica*, 1999, v. 86 (1), 65-75.
- Popov, B. Conception for intercellular digestion in the microcavities between intestinal, epithelial cells. *Comptes rendus de l'Academie bulgare des Sciences*, 1999, 52, 11-12.
- Колева, М. Артериална хипертония, атерогенен риск и затлъстяване. *Социална медицина*, 2000, 2, 16-18.
- Попов, Б., Д. Христов, А. Аговска. Хранене и коронарен риск. *Съвременна медицина*, 2000, LI, 2, 38-42.
- Попов, Б. Ролята на алтернативното хранене в етиопатогенезата на затлъстяването. *Актуална липидология*, 2000, 5, 1, 27-29. Popov B. Modern conception for the real stages of hydrolysis, transport and the main types of digestion in the small intestines. *Scripta periodica*, 2000, 1, 31-34.
- Koleva M., A. Kadiiska, V. Markovska, A. Nacheva, M. Boev. Nutrition, Nutritional Behavior, and Obesity. *Central Europ. J. Public Health*, 2000, 10-13.
- Penkov, A., E. Marinova. Antioxidative properties of BPhSA-1 and BPhSA-2. *Acta Medica Bulgarica*, 2000, vol. XXVII, 59-63.
- Tzonevski, D. Socio-medical dimensions of healthy way of life. *Asklepios International Annual of History and General Theory of the Medicine*, 2000, vol. XII, 36-40.
- Колева, М. Възрастови и междуполови различия в зависимостта между някои антропометрични, биохимични и физиометрични показатели. *Актуална липидология*, 2001, 1, 20-29.
- Agovska, A., S. Sabeva, D. Tzvetkov. Opportunities for integration into ordinary school of students with emotional and behavioural disorders and students with chronic cardiovascular diseases (representative study for Republic of Bulgaria). *Central Eur. J. Public Health*, 2001, vol. N 4, 214-222.
- Koleva, M., A. Nacheva, M. Boev. Somatotype and Disease Prevalence In Adults. *Reviews on Environmental Health*, 2002, 17(1), 65-84. Agovska, A., R. Kirkova, E. Dincheva. Studying the health risk in operators from the nuclear power station. *Journal of Balkan Ecology*, 2002, N 1, 34-38.
- Liapina, M., D. Tzvetkov, E. Vodenitcharov. Pathophysiology of vibration-induced white fingers - current opinion: a review. *Central European Journal of Public Health*, 2002, 1-2, 16-20.
- Stoyneva, Zl., M. Lyapina, D. Tzvetkov, E. Vodenitcharov. Current pathophysiologic views on vibration induced Raynaud's phenomenon. *Cardiovascular Research*, 2003, 57, 3, 615-624.
- Lyapina, M., G. Zhelezova, E. Petrova, M. Boev. Flow cytometric determination of neutrophil respiratory burst activity in workers exposed to formaldehyde. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 2004, 77, 5, 335-340.
- Lyapina, M., M. Dencheva, A. Krasteva, M. Tzekova, A. Kisselova-Yaneva. Concomitant contact allergy to formaldehyde and methacrylic monomers in students of dental medicine and dental patients. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 2014, 27, 5, 797-807.
- Lyapina, M., M. Dencheva, A. Krasteva, G. Nikolov, M. Cekova, M. Deliverska, A. Kisselova. Biomonitoring of urinary levels of bisphenol A. *Proceedings of the Bulgarian Academy of Sciences*, 2016, 69, 66, 807-814

След създаването на Медицински факултет към Софийски университет за клинична база на Катедрата по акушерство и гинекология е определена първата специализирана акушеро-гинекологична болница в България – Майчин дом „Княгиня Мария-Луиза“, основана през 1903 година. Организирането и развитието на катедрата е неразривно свързано с болница „Майчин дом“ и нейните ръководители.

Акад. Георгий Ермолаевич Рейн

За създаването, организацията и клиничното базиране на катедрата заслуга има видният руски учен академик Георгий Ермолаевич Рейн, основател и неин ръководител от 1920 до 1925 г. Академик Рейн е професор по акушерство и гинекология към Медицински факултет в Киев, човек с голяма обща култура, клиничен опит и преподавателски талант, със солидна научна

ерудияция. Макар и в напреднала възраст, с голяма вещина, майсторство и любов той поставя здравите основи на всички дейности на първата акушеро-гинекологична катедра и клиника. Проф. Рейн поставя и основите на научни разработки и публикации – превежда акушерството на Полано, публикува 16 научни труда, между които и учебник по оперативно акушерство.

От 1925 до 1942 г. ръководството на катедрата се поема от проф. Димитър Стаматов. Този период е свързан със създаване на българската акушеро-гинекологична школа. Със своята удивителна честност, научна и клинична ерудиция и организационен талант той издига катедрата, клиниката и акушерската помощ в страната на ниво, което дава заслужено основание да го смятаме за патриарх на българското акушерство и гинекология. Стаматовската школа включва не само валидни за времето си медицински постулати, но и здрава дисциплина, образцова организация на лечебния процес, висок морал в отношенията лекар-болен. През това време се създават основните учебници и ръководства, набавят се мулажи и фантоми за практическо обучение на студентите, създава се музей на хистопатологични и анатомични препарати, обогатява се библиотеката и се изгражда аудитория с амфитеатър. Изгражда се хистологична и клинична лаборатория. Под ръководството на проф. Стаматов болница „Майчин дом“ се утвърждава като признат център за най-квалифици-

раната акушеро-гинекологична помощ и база за обучение на студенти и лекари по специалността. През 1940 г. кадровият състав на Катедрата по акушерство и гинекологията се състои от 1 професор, 1 главен асистент, 3 редовни и 3 доброволни асистенти.

Ръководител на катедрата около Втората световна война е проф. Иван Иванов (1942–1951). Той завършва медицина в Грац и е типичен представител на германската медицина. На него се пада отговорността да евакуира клиниката в село Долни Дъбник по време на бомбардировките и трудната задача да я върне след войната в поругения „Майчин дом“. През 1944 г. катедрата наброява 1 професор, 1 главен асистент, 5 редовни асистенти и 2 доброволни асистенти. През този период преподавателската дейност е огромна поради големия брой студенти (групите достигат до 40 души), а лекциите се е налагало да се четат в салоните на „Модерен театър“ и „Глория“ на два потока. Съществена заслуга на проф. Иванов е стимулирането на сътрудниците към научно дирене, с което дава тласък на научноизследователската работа. Сам той обогатява нашата акушеро-гинекологична литература с около 40 научни труда и няколко ръководства за студенти и лекари специалисти. По това време се въвеждат инхалационната аналгезия в акушерството и гинекологията и редица нови оперативни техники.

През следвоенния период от 1951 до 1955 г. ръководител на катедрата е ученикът на проф. Стаматов – проф. Георги Бояджиев. Той е италиански възпитаник, човек с голям интелект, ерудиция и дар-слово, определян от съвременниците му като „блестящ лектор“. Професор Бояджиев успешно доразвива създадената от проф. Стаматов Майчиндомска школа и оставя 27 научни труда, между

Проф. Димитър Стаматов

които монографии с голяма практическа стойност – „Тесен таз“ и „Проучване на таза на българката“. През периода 1955–1958 г. ръководител на катедрата е проф. Георги Тошев, ученик на проф. Рейн и проф. Стаматов, който оставя у своите сътрудници спомена главно за добър „народен човек“, предоставящ свобода в клиничната дейност на своите асистенти. По своите лечебно-диагностични качества и количествени показатели клиниката се изравнява с тези на водещите европей-

ски клиници. Тогава се започва разработването на първите дисертационни трудове за „кандидат на медицинските науки“, които се защитават след неговия мандат. Проф. Тошев проявява завидна продуктивност в научното си творчество и оставя над 30 труда, между които и две монографии.

физиология на плода, гинекологична ендокринология. За тези области се обособяват отделения със специализирани кабинети. Въвеждат се модерната анестезиология и реанимация в акушерството и гинекологията и се изгражда мощно неонатологично отделение с обособен сектор за интензивни

I ред (прави, от ляво надясно): проф. Алексей Славков Савов, д-р Мариана Цанкова Цанкова, доц. д-р Живка Цочева Карагъзова, проф. д-р Асен Иванов Николов, доц. д-р Нели Георгиева Жекова, д-р Дориан Николаев Босев (седнал).

II ред (седнали, от ляво надясно): д-р Николай Йонков Негенцов, доц. д-р Божидар Николаев Славчев, доц. д-р Румен Георгиев Димитров, д-р Нина Любомирова Яркова, д-р Здравка Емилова Дренкова, д-р Лилия Георгиева Вакрилова, проф. д-р Боряна Петрова Слънчева, д-р Ирена Мешолам Брадинова, д-р Елена Петрова Шопова.

III ред (седнали, от ляво надясно): доц. д-р Росанка Рускова Русева, д-р Альн Славев Начев, проф. д-р Стоимен Георгиев Иванов, доц. д-р Виолета Георгиева Димитрова, д-р Сергей Светославов Славов, д-р Теодор Марков Гарнизов, доц. д-р Борислав Маринов Маринов, д-р Любомир Димитров Джеров, д-р Весела Иванова Карамешева, д-р Белла Събева Фръндева, д-р Анна Светославова Мъсева

IV ред (седнали, от ляво надясно): д-р Илия Борисов Кютукчиев, д-р Мариана Александрова Пъневска, д-р Гълъбцица Божидарова Велева, д-р Сузана Фаузи Нашар, д-р Мария Гичева Атанасова-Еленкова, д-р Петър Цанков Марков, д-р Светозар Чавдаров Славов, д-р Ангел Богданов Налбански, д-р Анатолий Василев Дуковски

Проф. Илия Щъркалев ръководи катедрата и болницата от 1958–1977 година. През около 20-годишното му ръководство катедрата успява да следва пулса на времето. Проф. Щъркалев познава качествата на своите сътрудници, разумно използва техните качества и създава спокоен климат за творческа работа. Непрекъснато се въвеждат, проучват и популяризират всички новости на акушерството и гинекологията. По това време се полагат основите на важни области от акушерството и гинекологията като гинекологична онкология, стерилитет, контрацепция и борба с нежеланата бременност, детско-юношеска гинекология, генитална туберкулоза, образна диагностика, електро-

грижи и апаратна реанимация на новороденото. Променя се и подходът при водене на раждането – от експектативно към дирижирано. Нараства обемът на клиничната работа, а с нея и щатът на лекарите. За първи път в катедрата се въвеждат „научни сътрудници“ по патоморфология, „акушерска педиатрия“, анестезиология и реанимация. Увеличава се броят на хабилитираните лица. Катедрата откликва на нуждите на МНЗ с кадри за консултанти, за изготвяне на инструктивни материали, засягащи майчинството и детството. Проф. Щъркалев проявява повече афинитет към научната работа, отколкото към клиничната, при това към колективните разработки. Докато през 1944 г.

научната продукция на катедрата общо наброява 112 труда, то през този етап личната продукция на някои от асистентите и сътрудниците надхвърля тази бройка.

Следващият период е свързан с интензивни трансформации. След създаването на Медицинска академия болница „Майчин дом“ и Катедрата по акушерство и гинекология се обединяват с болницата и Катедрата по педиатрия в една обща структура, наречена Център за охрана на майчинството и детството – ЦОМД, с директор проф. Щъркалев. При това обединение Катедрата по акушерство и гинекология запазва своята самостоятелност. Към края

дейност. При такава организация на НИАГ няма място за истинска катедра. Тя се разделя на функционален принцип на Катедра по акушерство и на Катедра по гинекология. Ръководители на Катедрата по гинекология са проф. Б. Василев и проф. К. Мирков, а на Катедрата по акушерство – проф. Л. Яръков, проф. Ат. Кацулов и проф. Ц. Десподова. Ръководителите на тези катедри са и заместник-директори по учебната и научната дейност. По времето, когато проф. Мирков е директор (1986), се оформя отново единна Катедра по акушерство и гинекология, като неин ръководител става директорът на НИАГ – проф. Мирков.

Отляво ас. д-р Светозар Славов, вдясно д-р Веселин Дяволов (акушер-гинеколог) по време на хирургична интервенция

От 1988 до 1989 г. изпълняващ длъжността директор и ръководител на Катедрата е проф. Атанас Атанасов. След започналото разпадане на Медицинска академия, през 1993 г. НИАГ се преобразува в Държавна университетска болница (ДУБ). Ръководител на катедрата от 1989 до 1999 г. е проф. Илко Карагъзов. Мащабите на НИАГ и впоследствие на ДУБ „Майчин дом“ дават големи възможности за професионално развитие, за научна работа, за издигане в йерархията. Постепенно катедрата се обогатява с нови кадри – аспиранти, млади асистенти, доценти, професори. През този период има значителна научна

на съществуването на стария „Майчин дом“, при създаването на Медицинска академия, ординаторите в болницата стават асистенти. По този начин болница „Майчин дом“ се превръща в еквивалент на Катедрата по акушерство и гинекология. Проф. Илия Щъркалев има заслуга и за планирането и изграждането на базата на новия „Майчин дом“, която започва работа от 27.05.1976 г. Катедрата се настанява в новата огромна база като „Научен институт по акушерство и гинекология“ (НИАГ „Майчин дом“) към Медицинска академия (МА) с нови функции и задачи. В него става реалното обединение на Катедрата по АГ към МА, Катедрата по АГ към ИСУЛ и бившия Институт по акушерство и гинекология (сега болница „Св. София“). Ръководството на НИАГ се състои от директор и заместник-директори по лечебната, учебната и научната

продукция – основни учебници и ръководства, множество монографии по съществени проблеми, научни трудове, участия в наши и международни конгреси. Катедрата извършва и съществена работа във връзка реструктурирането на студентското обучение. През 1996 г. се въвежда цикличното обучение за студентите от V курс, което има за цел да осъвремени и доближи програмите до европейските изисквания и същевременно да засили практическата работа на студентите с болните. Съществени усилия са насочени към следдипломното образование – основни курсове по акушерство и гинекология и по неонатология, работа със специализанти и докторанти. Катедрата организира и ежегодно провежда 14 тематични и 4 индивидуални курса за следдипломна квалификация на лекари специалисти. Създават се връзки с чуж-

дестранни университети и редица хабилитирани преподаватели и асистенти специализират по линията на различни международни програми в Англия, Франция, Италия, Дания, Израел, Япония.

От 1999 година до 2011 година ръководител на катедрата е проф. Ангел Димитров. През 2000 г. с трансформирането на болницата в търговско дружество – СБАЛАГ „Майчин дом“, дори в името не

личи, че болницата е университетска. Така се прекъсва връзката между Медицинския университет с научно-преподавателските кадри, които са назначени на длъжност ординатори към болницата. След 01.07.2002 г. университетът сключва допълнителен трудов договор с научно-преподавателските кадри, с което се възстановява легитимността им. Тези промени са продиктувани от неуредици в законодателството. Този период се характеризира с намаление ролята и значението на катедрата както за болницата, така и на национално ниво. Илюстрация за това е численият състав на катедрата: докато през 1993 г. тя се е състои от 16 хабилитирани и 84 нехабилитирани преподаватели, през този период – от 11 хабилитирани и 46 асистенти. Освен промяна в числения състав се наблюдава и тенденция към застаряване на преподавателските кадри, а нови асистенти не се назначават. Намлява се значително и броят на защитилите докторанти. Увеличава се значително броят на ординаторите, които, с малки изключения, не участват в практическото обучение на студенти и специализанти. Болницата като търговско дружество налага отпечатък върху приоритета на ценностите, но има и положителни тенденции. Осъвременява се преподаването чрез въвеждане на компютри и мултимедии, които заменят старите музейни сбирки и хистологични препарати. За целите на обучението в клиничната практика са въведени иновационни технологии – видеоколпоскоп и 3-4 D ултразвуков апарат. Тестовата система за изпитване става рутинна практика.

От 2012 г. начело на катедрата е проф. Асен Николов. През последните години се оформя тенденцията към повишаване броя на защитилите докторанти, с което се цели постигане и поддържане на квалификацията, стремеж към научните проучвания и въвеждане на новостите в теорията и прак-

тиката. За период от 4 години има 10 защитили докторанти и девет пред защита, а през Катедрата са преминали и/или се обучават общо 47 специализанти. Наблюдава се и нарастване на научно-изследователската дейност, което се демонстрира с нарастване броя на научните публикации, участията в национални и международни форуми. Всичко това има за резултат бързо усвояване и

Реанимация

внедряване в практиката на световните постижения и новости в консервативната и хирургичната терапия на акушеро-гинекологичните заболявания. Този период се характеризира със значителна работа по организиране преподаването на наши и чуждестранни студенти, чиито брой нараства многократно. От един модул пети и един модул шести курс хуманна медицина през 2011 г. към момента се провеждат 3 модула по акушерство и гинекология за пети курс на български език, 3 модула на английски език и 4 модула за стажант-лекари в шести курс. Продължава обучението на студентите по дентална медицина, като от 2014 г. катедрата отговаря и за обучение на англоговорящи студенти по дентална медицина (един семестър). От 2007 до 2016 г. се провежда и обучение на студенти медицински рехабилитатори – ерготерапевти и впоследствие на кинезитерапевти. Нараства значително и броят на провежданите курсове по следдипломно обучение, като за 2017 г. са предвидени общо 23 курса. Това са курсове за СДО за специализанти по акушерство и гинекология и неонатология, тематични и индивидуални курсове за СДО за лекари със специалност по акушерство и гинекология и неонатология, както и модул по акушерство и гинекология на лекари за придобиване на специалност по Обща медицина.

Тематиката и съдържанието на курсовете към СДО

е осъвременена и променена съгласно международните изисквания и критерии, за да осигури съвременен и качествено обучение – индивидуално и групово. Понастоящем катедрата осигурява обучение на световно ниво, което стана възможно и чрез значителното подобряване на материалната база през последните пет години. В настоящия момент се извършват ремонт и оборудване на аудиторията с 200 места, снабдена с най-съвременна аудио-визуална техника. Семинарните зали са снабдени с нови мултимедийни проектори и табла. Подновени са изцяло макетите и мулажите, използвани за обучение на студенти, специализанти, стажанти и лекари със специалност на следдипломен стаж. През последните години чрез финансиране от ректората катедрата си набави и в момента разполага с тренажор за дирижиране вагинално раждане и налагане на форцепс, тренажор за направа и възстановяване на епизиотомии, неонатален симулатор, лапароскопски тренажор, лапароскоп, 3D и 4D ултразвукова апаратура, кардио-токографски монитори и апаратура, позволяваща извършване на всички най-съвременни генетични изследвания. Всичко това позволява обучение на високо ниво, с възможност за онагледяване и със значителна практическа насоченост. Понастоящем кадровият състав на катедрата се състои от 42 преподаватели – 10 хабилитирани и 32 асистенти: акушер-гинеколози са: 3 професори, 4 доценти и 23 асистенти; неонатолози са: 1 професор, 1 доцент и 7 асистенти; генетици са: 1 професор и 1 главен асистент и 1 е главен асистент по микробиология.

Преподаватели в катедра по акушерство и гинекология

Хабилитирани:

проф. д-р Алексей Славков Савов
проф. д-р Асен Иванов Николов
проф. д-р Борислав Маринов Маринов
проф. д-р Боряна Петрова Слънчева
проф. д-р Виктор Борисов Златков
доц. д-р Виолета Георгиева Димитрова
доц. д-р Елиза Иванова Тюфекчиева
доц. д-р Живка Цочева Карагьозова
доц. д-р Нели Георгиева Жекова
доц. д-р Румен Георгиев Димитров

Нехабилитирани (асистенти и гл. асистенти):

д-р Алън Славев Начев
д-р Анатолий Василев Дуковски
д-р Ангел Богданов Налбански
д-р Анета Кръстева Попиванова
д-р Анна Светославова Мъсева
д-р Белла Събева Фръндева
д-р Венета Радостинова Стойкова
д-р Весела Иванова Карамешева
д-р Гълъбица Божидарова Велева
д-р Дориан Николаев Босев
д-р Елена Петрова Шопова
д-р Емил Цанков Филипков
д-р Здравка Емилова Дренкова
д-р Илия Борисов Кютукчиев
д-р Ирена Мешолам Брадинова
д-р Констанца Красиминова Нейкова
д-р Лилия Георгиева Вакрилова
д-р Любомир Димитров Джеров
д-р Мариана Александрова Пъневска
д-р Мариана Цанкова Цанкова
д-р Мария Гичева Атанасова-Еленкова
д-р Николай Йонков Негенцов
д-р Нина Любомирова Яркова
д-р Петър Цанков Марков
д-р Петя Ангелова Радулова
д-р Светлозар Чавдаров Славов
д-р Сергей Светославов Славов
д-р Сесил Еролова Кедикова-Андреева
д-р Станислава Георгиева Хитрова
д-р Сузана Фаузи Нашар
д-р Тания Великова Праматарова
д-р Теодор Марков Гарнизов

Научната история на българската анестезиология се свързва с името на д-р Димитър Моллов, който през 1876 г. защитава докторска дисертация в Москва върху методиката на Клод Бернар за премедикация с опиати с цел понижаване на общото обезболяване с хлороформ. Първата обща анестезия с диетилов етер – кислород и със съвременна анестезиологична апаратура се свързва с името на д-р Янко Добрев в Пловдив през 1949 г., а първата ендотрахеална анестезия е дадена на 23.03.1951 г. от д-р Генчо Кръстинов при операция на белия дроб в ИСУЛ. От 1951 г. до 1956 г. обща ендотрахеална анестезия с диетилов етер – кислород се дава единично и несистемно.

Катедрата по анестезиология и реанимация е създадена в ИСУЛ през 1968 г. с ръководител доц. д-р Стоян Саев. През 1972 г. тя прераства в Катедра по анестезиология и реанимация към Медицинската академия с ръководител доц. д-р Емил Стоянов. След възстановяване на Медицинския факултет при МУ – София тя продължава съществуването си като Катедра по анестезиология и реанимация с ръководител проф. д-р Стоян Саев.

Проф. Стоян Саев

През 1956 г. си поставя началото на специализация по анестезиология и реанимация на лекари към ИСУЛ под ръководството на проф. д-р Антон Червенков. Започват основни курсове по специалността „Анестезиология и реанимация“ с продължителност 6 месеца, в които се подготвят кадри за анестезиологичната мрежа в страната. През 1957 г. преподаването по специалността на студенти по медицина и стоматология се поема от анестезиологични кадри и за асистенти са избрани д-р Йордан Йорданов (1957) към Катедрата по пропедевтика на хирургичните болести, д-р Никола Фичев (1958) към Катедрата по хирургия с топографска анатомия, д-р Емил Стоянов (1958) към Катедрата по хирургични болести. През 1958 г. се утвърждава нормативно специалността „Анестезиология и реанимация“ и първи я придобиват д-р Стоян Саев, д-р Петър Абаджиев и д-р Стоян Филипов.

През 1964 г. към Катедра по болнична хирургия на ИСУЛ с ръководител д-р Константин Стоянов се създава самостоятелна научно-преподавателска група за следдипломна квалификация по анестезиология и реанимация с ръководител д-р Стоян Саев.

През 1967 г. преподаването за студенти медици и стоматолози по анестезиология във ВМИ – София

се оглавява от хабилитираните преподаватели доц. д-р Йордан Йорданов от Катедра по пропедевтика на хирургичните болести и доц. д-р Емил Стоянов от Катедрата по хирургични болести при института. След 1958 г. се подготвят нови научно-преподавателски кадри в катедрите с хирургичен профил на ИСУЛ и на ВМИ – София за преподаване по специалността на студенти и лекари.

След 1974 г. от единната, обединяваща всички анестезиологични кадри, Катедра по анестезиология и реанимация на Медицинската академия започва отделяне на самостоятелни секции по анестезиология, реанимация и интензивно лечение към научно-изследователските институти по сърдечно-съдови заболявания, онкология, акушерство и гинекология, ортопедия и травматология, спешна медицина, неврология и психиатрия, пулмология и пр. със съответните ръководители, които постепенно се хабилитират: проф. д-р Емил Стоянов, проф. д-р Стоян Саев, проф. д-р Йордан Йорданов, проф. д-р Ангел Бовянски, проф. д-р Иван Смилов, ст. н. с. II ст. Любомир Митев, ст. н. с. II ст. Милка Минчева, ст. н. с. II ст. Анна – Мария Бойчева, ст. н. с. II ст. Георги Тенев, ст. н. с. II ст. Мария Щърбова, доц. Еленка Танева, доц. д-р Димитър Маджаров, проф. д-р Параскева Стаменова, дмн, ст. н. с. II ст. Пенка Терзиначева, доц. д-р Венко Александров, доц. д-р Олег Хинков, доц. д-р Теодора Коева, доц. д-р Берислава Десева, ст. н. с. II ст. Богдана Бадева, ст. н. с. II ст. Панайот Димитров, ст. н. с. II ст. Николина Стойкова, ст. н. с. I ст. Йордан Янчулев. Към Катедрата по анестезиология и реанимация на МА остават щатно секциите в I и II хирургичен блок и в Центъра за остра дихателна недостатъчност. Всички останали секции и групи продължават да участват в учебно-преподавателската и научноизследователската дейност на катедрата, която остава координиращо звено.

През 1990 г. за ръководител на катедрата отново е избран проф. д-р Стоян Саев, а през 1993 г. е избран проф. д-р Иван Смилов, който през периода 1991–1999 г. е и декан на МФ, МУ – София, а през 1992–2008 г. – председател на Научното дружество на анестезиолозите в България.

През 2008 г. за ръководител на катедрата е избран доц. д-р Силви Георгиев.

С разформирането на Медицинската академия и възстановяването на Медицинския факултет в София катедрата е преименувана на Катедра по анестезиология и интензивно лечение и има в състава си шест секции, като: I секция е базирана във II хирургичен блок на „Александровска“, II секция – в I хирургичен блок с Клиничен център за остра дихателна недостатъчност на „Александровска“, III секция – в болница „Царица Йоанна“, IV секция – в болница „Майчин дом“, V секция – при болницата по ортопедия – Горна баня и VI секция – при болница „Света Анна“.

Проф. Иван Смилов

Клиниката по остра дихателна недостатъчност и интензивно лечение с ръководители проф. Й. Йорданов, доц. Б. Десева и проф. А. Темелков в Александровската болница има голям принос при лечението на пациенти с дихателна недостатъчност и за обучението на кадри по това изключително важно направление.

През 2006 г. клиниката е закрыта и реструктурирана в три отделения:

Отделение по анестезиология и интензивно лечение (ОАИЛ) към Клиника по обща и чернодробно-панкреатична хирургия (I хирургия), Отделение по анестезиология и интензивно лечение към Клиника по хирургични заболявания (II хирургия) и Отделение по анестезиология и интензивно лечение към Клиника по урология. През 2010 г. трите ОАИЛ (I, II хирургия и урология) при УМБАЛ „Александровска“ се обединяват в Клиника по анестезиология и интензивно лечение с ръководител доц. Бовянска.

Към 2017 г. катедрата разполага с девет бази, както следва: КАИЛ при УМБАЛ „Александровска“ /I НАИЛ /I хирургия/, II НАИЛ /II хирургия/, III НАИЛ /урология/; КАИЛ при МБАЛ „Царица Йоанна - ИСУЛ“; КАИЛ при СБАЛАГ „Майчин дом“; КАИЛ при СБАЛО „Проф. Б. Бойчев“; КАИЛ при МБАЛ „Света Анна“; КАИЛ при СБАЛББ „Света София“; ОАИЛ при Клиника по неврохирургия към УМБАЛ „Св. Иван Рилски“; КАИЛ при УМБАЛ „Св. Екатерина“; един преподавател към УСБАЛЕ „Акад. Иван Пенчев“.

Катедрата координира преподаването на студентите по медицина и стоматология и следдипломната квалификация на лекарите и използва всички преподавателски кадри на Медицинския факултет в сътрудничество с други катедри и анестезиологични звена в столицата и страната. В катедрата израстват нови научно-преподавателски кадри. Като доценти са хабилитирани

д-р Петър Тенчев (1989), д-р Димитър Карадимов (1992, от 2007 – професор), д-р Пламен Кенаров (1992, от 2012 – професор), д-р Николина Бовянска, д-р Стоян Александров (1992), д-р Лилия Иванова (2003), д-р Евелина Пазванска (2004), д-р Силви Георгиев и д-р Атанас Темелков (2005, същите през 2011 г. стават професори), д-р Стефан Хинев (2007), д-р Йорданка Ямакова и д-р Мая Белитова (2011), д-р Димитър Тонев и д-р Маргарита Атанасова (2013) и доц. Георги Царянский (от 2016 г. – професор).

Катедрата по анестезиология и интензивно лече-

ние и нейните предшественици са организатори на голям брой научни конференции в страната, декади, конгреси по анестезиология и реанимация, симпозиуми и курсове по СДК с гости лектори от редица страни (Дания, Англия, САЩ, бившия СССР, Русия, Виетнам, Япония, Франция, Германия, Австрия, Великобритания, Сърбия, Македония и др.), организатори са на ежегодни съвместни научни срещи с анестезиолозите от Северна Гърция, с анестезиолозите от университетските клинични болници „Питие – Салпетриер“ – Париж и „Ксавие Биша“ – Париж.

Катедрата по анестезиология и интензивно лечение вече повече от 40 години организира, обучава и стимулира интересите на студентите в научен кръжок по специалността. Кръжочниците участват в раз-

Проф. д-р Силви Георгиев

лични разработки, много от които изнасят научни сесии (някои са премирани). От 2008 г. ръководител на кръжока от 24 студенти е проф. Силви Георгиев.

Катедрата по анестезиология и интензивно лечение осъществява преподаване на студенти по хуманна и дентална медицина и на специализиращи лекари. От 1994 г. дисциплината „Анестезиология и интензивно лечение“ е основен предмет с изпит. Чуждоезиковото се води от проф. Иван Смилов, проф. Силви Георгиев, доц. Белитова, доц. Ямакова, д-р Цанева, д-р Алексов, д-р Шумлева, д-р Георгиева, д-р Михалева и д-р Маринова.

През 1995 г. при катедрата е основан Център за продължително обучение по анестезиология под егидата на Европейската федерация (F.E.E.A): проведени са два курса по 5 и по 3 години за дипломи с европейска валидност. От 2009 г. курсовете на F.E.E.A са под ръководството на ESA (European Society of Anaesthesiology) и са преименувани на C.E.E.A. (Committee for European Education in Anaesthesiology).

Катедра по Анестезиология и интензивно лечение

I ред от ляво на дясно (от долу на горе): ас. д-р Методи Радоев Лазаров, проф. д-р Георги Стефанов Царянки, дм, ас. д-р Свилен Асенов Алексов, доц. д-р Йорданка Тодорова Ямакова, дм, ас. д-р Полеет Тодорова Петкова

II ред от ляво на дясно: ас. д-р Марийка Викторова Георгиева, ас. д-р Стефан Любенов Джендов, проф. д-р Силви Любчов Георгиев, дм, ас. д-р Детелин Василев Бояджиев, ас. д-р Елена Георгиева Георгиева-Иванова, гл. ас. д-р Ваня Филипова Шумлева, дм, ас. д-р Лидия Петрова Гергова, ас. д-р Росица Михалева Йорданова-Панцуреску

III ред от ляво на дясно: гл. ас. д-р Димитър Георгиев Тонев, дм, доц. д-р Мая Цветанова Белитова, дм, ас. д-р Златка Георгиева Желева, проф. д-р Пламен Димитров Кенаров, дм, ас. д-р Живко Йорданов Черкезов, IV ред от ляво надясно: ас. д-р Борислав Пламенов Павлов, ас. д-р Димитър Захариев Димитров, ас. д-р Кристина Василева Чакърлова, проф. д-р Атанас Георгиев Темелков, дмн, ас. д-р Магдалена Кирилова Кьосева, ас. д-р Олга Миткова Петрунова, доц. д-р Маргарита Петрова Атанасова, дм, гл. ас. д-р Дочка Цонева Тобова, дм

През периода 1995–2009 г. в с. Лозен в учебната база на БЧК в с. Лозен се провеждат първият, вторият, третият и четвъртият следдипломен квалификационен цикъл по анестезиология и интензивно лечение по програмата на Ф. Е. Е.А. с участието на преподаватели от чужбина, а през периода 2009–2017 г. се провеждат пети, шести, седми и осми цикъл по програмата на С.Е.Е.А. До 2009 г. директор по програмата на Ф.Е.Е.А. за България е проф. Иван Смилов, а от 2010 г. – проф. Силви Георгиев.

От 1997 г. е в сила нова програма за специализиращи лекари с два основни курса по 30 дни и с точкова система (набиране на кредити). Текущо програмата за специализация се развива с всички съвременни новости за специалността – алтернативни техники за овладяване на дихателните пътища, ултразвукови техники за приложение от анестезиолога, трансзофагеален ехо-Доплер и др.

През 2008 г. е създадена „Асоциация анестезиология и интензивно лечение“ с председател проф. Силви Георгиев като помощна структура към катедрата. Така започва нова инициатива – организиране на научни мероприятия в допълнение към програмата на научното дружество. През периода 2008–2017 г. са проведени осем научни симпозиума, вкл. с участието на гост-лектори от чужбина (Русия, Италия и Ав-

стрия). Организираните от асоциацията уърк-шопове по направленията на трудната интубация и нервни блокове под ултразвуков контрол са с голяма популярност и посещаемост.

През 2008 г. се чества четиридесетгодишният юбилей от създаването на катедрата. По този повод учредена награда-плакет, с която са удостоени проф. Ст. Саев, проф. И. Смилов и проф. М. Маринов.

През 2011 г. е създадена специалност „Анестезиология и интензивни грижи“ за медицински сестри и акушерки, която също се развива успешно.

През 2014 г. по инициатива на проф. П. Кенаров и съвместно с катедрата и Научното дружество на анестезиолозите в България са регистрирани по съответния административен ред две високоспециализирани медицински дейности („Терапевтична афереза“ и „Бъбречно-заместителна терапия“), които са приети за финансиране от МЗ, създадени са програми за обучение и две изпитни комисии.

Катедрата участва и в курсове, организирани от други катедри и клинични центрове и осъществява индивидуално обучение на анестезиологични кадри по избрани от тях въпроси.

Най-съществените приноси от основаването на катедрата досега са обучението на всички анестезиологични кадри в страната (в гражданата и

военната мрежа), организацията на отделенията за анестезиология, реанимация и интензивно лечение в цялата страна, разработването и внедряването на всички съвременни методи за обезболяване, реанимация и интензивно лечение във всички области на хирургичната и клиничната медицина, на бързата помощ, на водното, планинското и минното спасяване, лечението на хроничната болка. От 2009 г. проф. Силви Георгиев е експерт в Националната комисия по водно спасяване към БЧК и съавтор в учебник по водно спасяване. Безспорни са заслугите на катедрата за обучението на формированията на гражданската защита и за създаването на дъщерни катедри и преподавателски групи във всички медицински университети в страната.

Сътрудниците на катедрата осигуряват лечебно-диагностичната и организационно-методичната помощ на ОАИЛ в страната, а хабилитираните сътрудници са на разположение при повикване от БМП в страната като републикански консултанти. От сътрудниците на катедрата или под тяхно ръководство са защитени 12 дисертации за придобиване на научната степен „доктор на медицинските науки“ и 50 дисертации за придобиване на научна степен „кандидат на медицинските науки“ и „доктор“. През периода 2004 – 2017 г. са защитени 13 дисертации за придобиване на научна степен „доктор“ и 2 дисертации за придобиване на научна степен „доктор на медицинските науки“.

От сътрудници на катедрата са проведени специализации в Анестезиологичния център на СЗО в Копенхаген (4 души), в университети в Париж – 48, в университети в Германия – 13, Япония – 6, Англия – 6, Холандия – 6, Белгия – 6, Австрия – 14. На специализация в катедрата са били лекари от Германия, Виетнам, Кипър, Кувейт, Монголия, Македония. Сътрудници на катедрата са канени като гост-лектори в редица университети в чужбина: проф. Саев – Любляна, Майнц, Москва, Копенхаген, Ханой, Улан Батор и Пхенян; проф. Й. Йорданов – Копенхаген, Кувейт, Москва и Япония; проф. Е. Стоянов – Виена и Москва; проф. Н. Смилов – Франция, Япония, Македония и Гърция; проф. О. Хинков – Македония; проф. С. Георгиев – Македония, Словения, Сърбия и Аржентина.

Като консултанти на СЗО в изграждането на анестезиологична мрежа и създаването на анестезиологични кадри работят проф. С. Саев (Монголия, Северна Корея, Виетнам, Индия и Копенхаген) и проф. Й. Йорданов (Кувейт). Проф. С. Саев е почетен член на Кралския колеж по анестезиология (Англия) и на научните анестезиологични дружества в Югославия, бившия СССР, Полша, Румъния, Виетнам и член-академик на Европейската академия по анестезиология. Проф. Е. Стоянов е почетен член на анестезиологичните дружества в Югославия, би-

вшите СССР и ЧССР, Унгария, Полша и член-академик на Европейската академия по анестезиология. Проф. И. Смилов е почетен член на анестезиологичните дружества в Република Македония, Русия, Румъния и Белгия и е член-академик на Европейската академия по анестезиология, член на борда на Европейските дружества, а след това – член на комитета на Европейските дружества (CENSA). Проф. С. Георгиев е член на ESA и директор на програмата С.Е.Е.А за България към същата асоциация, член и представител за България на European Airway management society, член на борда и зам.-председател на „Дружество на анестезиолозите в България“.

Преподаватели

Проф. д-р Силви Любчов Георгиев, дм – ръководител на Катедрата, зам.-декан на МФ, МУ – София
КАИЛ при УМБАЛ „Александровска“

се състои от три НАИЛ, както следва:

Проф. д-р Атанас Георгиев Темелков, дмн – началник КАИЛ

I НАИЛ

Началник: ас. д-р Олга Миткова Петрунова – началник НАИЛ

ас. д-р Маргарита Петрова Витанова

ас. д-р Стоян Митков Малюков

ас. д-р Магдалена Кирилова Кьосева

II НАИЛ

Доц. д-р Маргарита Петрова Атанасова, дм – началник НАИЛ

Гл. ас. д-р Пенка Стоянова Петкова – Цанева, дм

Гл. ас. д-р Дочка Цонева Тобова, дм

III НАИЛ

Проф. д-р Атанас Георгиев Темелков, дмн – началник НАИЛ

Гл. ас. д-р Ралица Георгиева Маринова, дм

Ас. д-р Детелина Цветанова Йорданова

Ас. д-р Димитър Захариев Димитров

УСБАЛЕ „Акад. Ив. Пенчев“

Ас. д-р Методи Радоев Лазаров

КАИЛ при УМБАЛ „Царица Йоанна“

Доц. д-р Мая Цветанова Белитова, дм –

началник КАИЛ

Гл. ас. д-р Румяна Славева Костадинова, дм

Гл. ас. д-р Димитър Георгиев Тонев, дм

Ас. д-р Мария Мирчева Мирчева – Ковачева

Ас. д-р Янко Василев Начков

Ас. д-р Живко Йорданов Черкезов

Ас. д-р Златка Георгиева Желева

Ас. д-р Цветомир Маринов Маринов, дм

Отделение за интензивно лечение

на неврологичните заболявания

Проф. д-р Пламен Димитров Кенаров, дм

Гл. ас. д-р Златан Симеонов Цончев, дм

Ас. д-р Радостина Иванова Георгиева

КАИЛ при СБАЛАГ „Майчин дом“

Проф. д-р Силви Любчов Георгиев, дм –

началник КАИЛ

Гл. ас. д-р Гергана Огнянова Николова, дм

Гл. ас. д-р Ваня Филипова Шумлева, дм

Ас. д-р Лидия Петрова Гергова

- Ас. д-р Детелин Василев Бояджиев
Ас. д-р Елена Георгиева Георгиева-Иванова
Ас. д-р Росица Михалева Йорданова-Панцуреску
ОАИЛ при СБАЛО „Проф. Б. Бойчев“ – Горна баня
Ас. д-р Ивайло Стойнев Станков
Ас. д-р Даниела Иванова Ефремова
КАИЛ при УМБАЛ „Света Анна“
Ас. д-р Димитър Петров Николаков
Ас. д-р Петър Стефанов Москов
Ас. д-р Борислав Пламенов Павлов
КАИЛ при СБАЛББ „Света София“
Доц. д-р Йорданка Тодорова Ямакова, дм – началник КАИЛ
Ас. д-р Свилен Асенов Алексов
Ас. д-р Полет Тодорова Петкова
УМБАЛ „Свети Иван Рилски“
ОАИЛ при Клиника по неврохирургия
Ас. д-р Стефан Любенов Джендов – началник ОАИЛ
Гл. ас. д-р Росица Георгиева Танова, дм
Ас. д-р Марийка Викторова Георгиева
Ас. д-р Мариан Атанасов Тодоров
КАИЛ при УМБАЛ „Света Екатерина“
Проф. д-р Георги Стефанов Царянки, дм
Учебници и монографии
Paskov, D., et al. Anti kurare action of Nivaline. S., Chimimport, 1963, 25 с.
Saev, S. Application of Nivaline (galanthaminum hydrobromicum) in anaesthesiology as an anticholinesterase and decurarizing drug. S., Pharmachim, 20 с.
Paskov, D., La Nivalin. Farmakologia e aplikazione clinica. Bologna, Capelli editore, 1962, 355 с.
Ovcharov, R. et al. Der Schmerz und seine pharmakologische Beenin-flussung. Berlin, Veb Verlag u. Gesundheit, 1985, 164 с.
Саев, С. Остра дихателна недостатъчност и нейното лечение. БЧК, София, 1964, 11 с.
Венов, Д. (ред.) Спасяване на даещите се. Мед. и физк., София, 1964, 112 с.
Саев, С. Филишов. Съвременни насоки в обезболяването и реанимацията. Мед. и физк., София, 1966, 439 с.
Капитанов, Г. (ред.) Грешки и усложнения при хирургическите операции. Мед. и физк., София, 1966, 702 с.
Кръстинов, Г. (ред.) Нови проблеми в хирургията. Мед. и физк., София, 1968, 268 с.
Саев, С. (ред.) Анестезиология и реанимация (сборник). ЦНМИ, София, 1969, 118 с.
Саев, С, Хр. Начев, Н. Петров. Ръководство по медико-санитарна защита и първа помощ. Мед. и физк., София, 1969, 184 с.
Саев, С, Д. Доросиев. Първа медицинска помощ при удавяне. Мед. и физк., София, 1970, 143 с.
Петков, В. (ред.) Проблеми на клиничната фармакология и на фармакотерапията. Мед. и физк., София, 1972, 466 с.
Московски, Г. (ред.) Нивалинът в анестезиологията и реанимацията. Фармахим, София, 1972, 116 с.
Илиева, В. и др. Ръководство за практически упражнения по анестезиология и реанимация. Мед. и физк., София, 1974, 246 с.
Саев, С. (ред.) Интензивна терапия в детската възраст. Мед. и физк., София, 1975, 261 с.
Йорданов, Й. и др. Анестезиология. Мед. и физк., София, 1976, 488 с.
Станчев, Ст., Ив. Смилов и др. Учебник по анестезиология и интензивно лечение за мед. сестри (под печат). Димитров, Д. (ред.) Проблеми на сърдечно-съдовите заболявания. Мед. и физк., София, 1977, 142 с.
Саев, С. (ред.) Ръководство на водния спасител. 1978, 184 с.
Илиева, В. и др. Ръководство за практически упражнения по анестезиология и реанимация. Мед. и физк., София, 1978, 240 с.
Стоянов, Е. (ред.) Анестезиология и реанимация за полувисши медицински кадри. Мед. и физк., София, 1979, 200 с.
Балчева, Е. и др. Обезболяване в стоматологията. Мед. и физк., София, 1968, 2-ро изд., 1979, 228 с.
Саев, С. (ред.) Интензивна терапия в педиатрията. Мед. и физк., София, 1978, 2-ро изд., 1980, 303 с.
Димитров, Д., П. Вълчев. Миастения гравис – хирургични, анестезиологични и реанимационни проблеми. Мед. и физк., София, 1980, 230 с.
Маждраков, Г. и Д. Чиракчиев (ред.) Алкално-киселинно състояние на организма и неговите нарушения. Мед. и физк., София, 1971, 2-ро изд., 1981, 319 с.
Стоянов, Е. (ред.) Спешна медицинска помощ при автопроизшествия. Мед. и физк., София, 1981, 130 с.
Саев, С. Инфузионни разтвори (на три езика), фармахим, София, 1982, 64 с.
Атанасов, А., Й. Йорданов. Анестезиология в детската възраст. Мед. и физк., София, 1982, 245 с.
Саев, С. (ред.) Медицинска помощ при даване и удавяне. Мед. и физк., София, 1983, 173 с.
Саев, С. (ред.) Насоки в сърдечно-съдовата реанимация и интензивно лечение. Мед. и физк., София, 1983, 246 с.
Митев, Л., М. Минчева-Саева, И. Смилов. Обезболяване, реанимация и интензивно лечение в акушерството. Мед. и физк., София, 1981, 2-ро изд. 1984, 240 с.
Йорданов, Й. (ред.) Интензивни грижи (учебник за институтите за подготовка на здравни кадри със средно специално образование). Мед. и физк., София, 1983, 335 с.
Петков, В. (ред.) фармакологията – основа на фармакотерапията. Мед. и физк., София, 1983, 597 с.
Попниколов, С. (ред.) Сърдечно-съдови проблеми. Мед. и физк., София, 1984, 340 с.
Проданов, И. (ред.) Шок (наръчник). МНЗ, Хасково, 1984, 186 с.
Братанов, Б. (ред.) Клинична педиатрия. Мед. и физк., София, 1975, т. I – II, 2-ро изд, 1978; 3-то изд., 1985, 592 с.
Андонов, П. (ред.) Вътреболнични инфекции. Мед. и физк., София, 1986, 266 с.
Йорданов, Й., С. Саев, Е. Стоянов (ред.). Основи на реанимацията и интензивната терапия. Мед. и физк., София, 1987.
Николова, М. и др. Болката – фармакологично повлияване. Мед. и физк., София, 1979, 2-ро изд., 1987, 170 с.
Драгойчев, Ч. (ред.) Сърдечна хирургия. Мед. и физк., София, 1987, 201 с.
Саев, С. (ред.) Интензивна терапия в педиатрията. Мед. и физк., София, 1987, 373 с.
Кенаров, Пл., Кр. Христова, Я. Христов. Остра спинална травма. София, 1988.

- Йорданов, Й. (ред.) Ръководство по обща медицина. Мед. и физк., София, 1989, 723 с.
- Д. Дамянов, О. Хинков, Д. Карадимов. Септични състояния, София, 1990.
- Йорданов Й., С. Саев, Е. Стоянов (ред.). Анестезиология. Мед. и физк., София, 1990, 548 с.
- Хинков, О., Ив. Смилов, Б. Десева и др. Практически подходи в анестезиологията. Знание, София, 1995 г.
- Г. Нешев, Д. Карадимов, Пл. Кенаров, Хубенова. Справочник за доболнична специализирана помощ, 1-во изд., София, 1995 г.
- Хинков, О., Мониторинг при интензивно лечение. Алтенбург, София, 1996, 164 с.
- Станчев, Ст., С. Алексов, Б. Десева. Дишане, корекция на нарушенията., Аибра ВГ, София, 1997, 78 с.
- Смилов, Ив., О. Хинков (ред.). Анестезиология и интензивно лечение. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 1998, 476 с.
- КЕНАРОВ П., Смилов И., Христова К. АНЕСТЕЗИЯТА. НЕОБХОДИМОСТ И ОТГОВОРНОСТ. Glaxo Wellcome. София, 23 стр., 1998.
- Смилов, Ив. (ред.). Наръчник по анестезиология и интензивно лечение (практическо ръководство). Арсо, София, 1-во изд. 2000, 500 с.
- Белитова, М., Д. Карадимов. Анестезиология, имунология и чернодробна трансплантация. София, 2000.
- Смилов, Ив. (ред.) Обезболяване в акушерството. Арсо, София, 2002, 336 с.
- Смилов, Ив. (ред.). Наръчник по интензивна медицина . Арсо, София, 1-во изд. 2004.
- Смилов, Ив., Траянов, И. Тестове по анестезиология и интензивно лечение за специализиращи по специалността. Арсо, София, 2004.
- Смилов, Ив. (ред.), Георгиев С., Карадимов Д., Хинков О., Пазванска Е., Темелков А., Димитров П., Кенаров Пл. Наръчник по анестезиология и интензивно лечение . Арсо, София, 2-ро изд. 2007.
- Йорданов, Й. Клинична и биологична смърт. Мед. и физк., София, 1874, 197 с.
- Смилов, И., И. Ковачев. – В: Акушерство (под ред. на Ал. Хаджиев, Ал. Яръков, К. Василев). Арсо, София, 1998.
- Смилов, И., И. Ковачев. – В: Хемотрансфузиология (под ред. на Ст. Лисичков), София, 1999.
- КЕНАРОВ П., Смилов И., Христова К. АНЕСТЕЗИЯТА. НЕОБХОДИМОСТ И ОТГОВОРНОСТ. Програма Tempus II 2000 JER 13385-98 (второ издание) София, 24 стр., 2000.
- Н. Цанков, Д. Карадимов. Учебник по кожни болести, София, 2001
- КЕНАРОВ П., Христова К. В Наръчник на общопрактикуващия лекар. Под ред. на Г. Нешев и Ж. Милева. Знание, София, 2003.
- КЕНАРОВ П., Христова К. В Хирургия. Основи на хирургията. Под ред. на Д. Дамянов. Том I. Първо издание. Знание, София. 2004. Глава 13. Първа помощ при остри животозаплашващи състояния. Стр. 167-183.
- КЕНАРОВ П. Справочник за доболничната специализирана помощ. Под ред. на Г. Нешев., 241 стр. Стампа, София, 2005.
- Г. Нешев, Д. Карадимов, Пл. Кенаров, Хубенова. Справочник за доболнична специализирана помощ, 2-ро изд., София, 2005.
- Асенов Ал, Карадимов Д. Анестезиологично-правни проблеми при отнемане на съзнанието, София, 2007.
- Д. Дамянов, Д. Карадимов. Алманах по хирургия, 1-ви и 2-ри том, София, 2008.
- Н. Яръмов (ред.), С. Хинев. Хирургия – учебник по дентална медицина, София, 2009.
- П. Панчев (ред.), А. Темелков. Ръководство по Урология, София, 2010.
- Н. Яръмов (ред.), С. Георгиев, С. Хинев. Учебник по спешна хирургия, София, 2011.
- С. Георгиев. Трудна интубация, София, 2011 г.
- А. Темелков, Р. Маринова. Нозокомиални инфекции при интензивно лечение, София, 2011 г.
- С. Георгиев (ред.), Теоритико-практическо ръководство по анестезиология и интензивно лечение за студенти по „медицина“ и „стоматология“, София, 2015 г. (с участието на хабилитирани, нехабилитирани преподаватели и докторанти).
- С. Георгиев, Учебник по водно спасяване в открити водни площи и морета, БЧК, София, 2012.
- М. П. Атанасова. „Проблематика на следоперативния делир в коремната хирургия“, „Парадигма“ 2012.
- Ръководство по АИЛ под редакцията на С. Станчев, 2012.
- А. Димитров (ред.), С. Георгиев. Учебник по акушерство и гинекология, София, 2014.
- Fernando Anaya, Valery Voynov, Plamen Kenarov, Marin Daskalov , Albena Momchilova, Alexander Alexandrov, Zlatan Tzonchev. Aferesis Therapeutica en Neurologia. Aferesis Therapeutica en el tratamiento de enfermedades humanas. Tomo I, 2014. 119. Spain.
- КЕНАРОВ П., Ф. Аная, В. Войнов, М. Даскалов, А. Момчилова, А. Александров, З. Цончев. Терапевтична афереза при заболявания на нервната система, невромускулния синапс и мускулите. Том I. 2014, стр. 155.
- С. Георгиев (ред.). Теоретико-практическо ръководство по анестезиология и интензивно лечение за студенти по „медицина“ и „стоматология“. София, 2015 (с участието на хабилитирани, нехабилитирани преподаватели и докторанти).
- Кенаров П., Милева Ж., Стоянов С., Хубенова А., Нешев Г., Боянова А., Цончев З., Шишков А., Христова К. Спешна доболнична специализирана помощ. Под редакцията на Г. Нешев и Ж. Милева. Изд. СИМЕЛ ПРЕС. 2015, стр. 403.
- Петков Д., Баев Б., Христов Т., Дойчев А., Царянский Г., Начев Г.: 30 години сърдечна трансплантация в България. Българска гръдна сърдечна и съдова хирургия 6:21-27, 2016.
- Alexandrov A., Vassileva P., Tsonchev Z. Kirilova Y., Sapundziev, Petkova D., Tzoneva R., Daskalov M., Orozova M., Kenarov P. A new Approach Using Nanomembrane-based Therapeutic plasmapheresis for Threatment of Patients with Multiple Sklerosis and Neuromyelitis Optica. Comptes rendus de l Academie bulgare des Sciences. Tome 69, No 3, 2016. BG.

Катедрата по вътрешни болести води началото си от клиниките по факултетска терапия (Първа вътрешна клиника) и по болнична терапия на вътрешните болести (Трета вътрешна клиника), създадени съответно от големите български интернисти проф. д-р Васил Моллов и проф. д-р Владимир Алексиев. Тези две клиники изиграват важна роля в развитието на класическата и диференциалната диагноза. Те утвърждават вътрешната медицина като основна единица в системата на обучение на лекарите в България. Първи ръководители на Катедрата по вътрешни болести са проф. д-р Васил Моллов (1918–1938), проф. д-р Константин Чиров (1940–1955), и проф. д-р Михаил Рашев (1956–1972).

Проф. д-р Васил Димитров Моллов (1875–1938) е роден в Москва и завършва медицина във Виена през 1898 г. и е началник на вътрешното отделение в Александровска болница от 1908 до 1938 г. Той е един от основателите, а впоследствие и ръководител на Катедрата по вътрешни болести в новосформирания към Софийския университет Медицински факултет (1918–1938), декан на същия факултет и ректор на Софийския университет. Проф. В. Моллов има значителни научни приноси в областта на вътрешните болести, патофизиологията, клиничната лаборатория, проучванията на промените в имунната система при различни заболявания. В основата на неговите успехи стоят задълбочените му медицински познания, изключителната му работоспособност, скромност, самокритичност, дарбата на лекар диагностик и терапевт. С присъщия му организационен опит и талант той издига високо авторитета на Катедрата по вътрешни болести. Проф. Моллов познава своите студенти лично, поддържа контакти с тях след завършването им у нас и в чужбина, има лични стипендианти. Неговите асистенти и ученици стават ръководители на вътрешните отделения на най-големите болници у нас. Всички тези качества на проф. д-р Моллов го правят пример за лекар, учен, учител и ръководител.

Проф. д-р Константин Николов Чиров (1898–1955) завършва медицина във Виена през 1925 г. Той е временен (1940–1945) и редовен ръководител (1946–1955) на Катедра по вътрешни болести. Избиран е за член-кореспондент на БАН, за завеждащ Секция по вътрешни болести в Института за обществена медицина и хигиена при БАН (1948–1955) и за заместник-директор на същия институт (1948–1950). Проф. К. Чиров има над 250 научни публикации, а написаните от него ръководства по вътрешни болести и клинична лаборатория дълги години са настолни учебни помагала в подготовката на студенти и специализиращи лекари.

Проф. д-р Михаил Костадинов Рашев е роден през 1907 г. Завършва медицина в Париж през 1932 г.

Последователно ръководи Катедрата по вътрешни болести при ВМИ – Пловдив, Катедрата по вътрешни болести и физиотерапия при МФ – София (1956–1972), декан на МФ Пловдив (1948–1949) и ректор на ВМИ–София (1960–1964). Проф. М. Рашев работи по проблемите на атеросклерозата и сърдечната патология. Той е член на Дружеството на френските кардиолози, на Международната асоциация на терапевтите и нейното ръководство и председател на Научното дружество по вътрешни болести в България (1944–1970).

Проф. д-р Здравко Каменов

Проф. д-р Алекси Романов Пухлев (1905–1975) завършва медицина в София и специализира в Германия. Той е ръководител на Катедрата по факултетска терапия на вътрешните болести (1949–1975), ректор на ВМИ–София (1958–1960), член-кореспондент и редовен член на БАН, ръководител на Групата за изучаване на хипертонията при БАН, член на Научния медицински съвет при МНЗ (вкл. и негов председател), представител на България в Експертната комисия по сърдечно-съдови заболявания при СЗО, председател на Проблемната комисия по ендемична нефропатия, един от основателите и първи председател на Съюза на научните медицински дружества в България. За ръководители на Катедрата по вътрешни болести последователно са избирани и проф. д-р Атанас Малеев, проф. д-р Александър Попов, проф. д-р Асен Цанев, проф. д-р Иван Груев, проф. д-р Анна Еленкова, проф. д-р Захарий Кръстев, проф. д-р Людмила Матева, проф. д-р Здравко Каменов. Развитието на медицинската наука довежда до обособяването на профилирани вътрешни кли-

I ред, от ляво на дясно: д-р Андрей Илиев, доц. Румяна Кръстева, проф. Борис Богов, доц. Мила Любомирова, проф. Захарий Кръстев, проф. Здравко Каменов, проф. Людмила Матева, доц. Анета Иванова, д-р Димитър Попов, проф. Росен Николов, проф. Красимир Антонов, д-р Надежда Желева
II ред, от ляво на дясно: д-р Любен Милачков, д-р Мария Христова, доц. Евгений Хаджиев, д-р Гертана Цветкова, д-р Лъчезара Шемелекова, проф. Румен Стоилов, доц. Мариана Иванова, доц. Симеон Монов, проф. Златимир Коларов, проф. Рашо Рашков, д-р Яна Боянова, д-р Зоя Кунева, доц. Рая Иванова, проф. Асен Алексиев, проф. Деян Желев
III ред, от ляво на дясно: проф. Михаил Боянов, д-р Руска Шумналиева, д-р Валентина Решкова, проф. Даниела Монова, доц. Ненчо Ненчев, д-р Дениз Бакалов, д-р Явор Асьов, д-р Цветан Гатев, д-р Вера Карамфилова, д-р Стефан Минев

ники при Медицинския факултет. През 1972 г. с формирането на Медицинска академия болничната база на Катедрата по клиника на вътрешните болести се преустроява в Клиника по кардиология и Клиника по гастроентерология, а тази на Катедрата по факултетска терапия – в клиника по ендокринология и нефрология. Впоследствие Клиниката по нефрология е прехвърлена към Научния институт по нефрология, урология, хемодиализа и трансплантация, а на нейно място е организирана Клиника по хематология. През 1975 г. от тези четири клиники се основава Катедра по вътрешни болести, към която се включват и група от сътрудници по клинична фармакология, които две години по-късно преминават към Катедра по фармакология. След основаването на Катедрата по вътрешни болести тя влиза в състава на Научния институт по вътрешни болести и фармакология. Постепенно към катедрата се присъединяват редица тясно профилирани вътрешни клиники, с което общият им брой от края на 1992 г. нараства на осем: клиники по кардиология, нефрология, хематология, ендокринология (разположени на територията на Университетска болница „Александровска“) и клиники по гастроентерология, ревматология, клиника по вътрешните болести и терапия и клиника по клинична фармакология и фармакотерапия (разположени на територията на Университетска болница „Св. Иван Рилски“). Понастоящем структурата на Катедрата по вътрешни болести включва седем клиники. Катедрата осигурява, координира

и участва в обучението по всички раздели на вътрешната медицина за български и чуждестранни студенти по медицина, фармация и ерготерапия, стажант-лекари и в следдипломното обучение на лекарите. В допълнение в катедрата се провеждат и летни стажове, и цикъл по вътрешни болести на чуждестранни студенти и специализанти. Към Катедрата по вътрешни болести функционират и научни кръжоци. Голям е броят и на докторантите. Добре квалифицираният преподавателски състав и разработването на съвременни програми и форми за обучение, хармонизирани с образователните програми на други европейски страни, гарантират високото качество на обучение и оправдават интереса на обучаващите се студенти и лекари. Преподавателите от катедрата предлагат учебници, ръководства и учебни помагала за студенти и специализанти лекари. Катедрата по вътрешни болести развива и усъвършенства непрекъснато диагностичната и лечебната работа, а успоредно с това и научната дейност. Преподавателите от Катедрата по вътрешни болести имат и разнообразна, и голяма по обем извънаудиторна дейност. Те са изградени специалисти и авторитетни лекари и учени.

**Клиника
по кардиология
Университетска болница
„Александровска“**

**Ръководител:
доц. д-р Добрин Василев, дм**

Клиниката по кардиология е наследник и продъл-

жител на традициите на Клиниката по факултетска терапия. Първи ръководител на самостоятелната Клиника по кардиология е проф. Л. Томов. След това тя се ръководи от проф. Й. Белоев, проф. Ил. Томов, проф. А. Еленкова, проф. Стефан Денчев. Проф. Любомир Томов въвежда в страната комплексната Кардиологична клиника с интензивно отделение и развита функционална диагностика, което направление се доразвива от проф. Йонко Белоев. Проф. Илия Томов въвежда в България ехокардиографията и дава тласък на това направление в страната чрез обучение на много кадри. Проф. Анна Еленкова /1992-2002/ въведе комплексния и индивидуализиран подход в диагностиката и лечението на артериалната хипертония.

От 2002 до 2014 г. началник на клиниката е проф. Стефан Денчев, който въвежда в рутинната дейност на клиниката инвазивната диагностика и перкутанните интервенции с имплантации на съдови ендопротези.

В периода от 2005 до 2014 г. материално-техническата база на Клиниката по кардиология е значително развита и модернизирвана, като обхваща пълния спектър на лечение и диагностика в областта на кардиологията. Основно направление е инвазивната кардиология, като клиниката участва от началото на създаването на програмата за лечение на ОМИ с първична ангиопластика, както и пълна диагностика и интервенционно лечение, имплантация на пост-

оянни кардиостимулатори, диагностика на извънсърдечни съдови заболявания. Друго важно направление е интензивното лечение на остри състояния в кардиологията. В Интензивното отделение на клиниката годишно преминават средно 750 болни за спешно лечение. Стационарът на клиниката е с общ брой 34 легла. Основните структури са Интензивно отделение, Отделение за планова хоспитализация, диагностика и лечение на ССЗ, Отделение за неинвазивна функционална диагностика, Отделение по инвазивна диагностика и лечение с направление за електростимулация.

Клиниката е оборудвана с ангиографски апарат с регистриращи устройства за ЕКГ и манометрия, дигитални и видеозаписи, апарат за изкуствена

вентилация, контрапулсатор, временен електрокардиостимулатор, ЕКГ монитори, дефибрилатори, ехокардиографи – 3 бр., от които последният апарат е закупен през 2011 г. и е с възможности за всички съвременни методи в ехокардиографията, тредмил система, лежащ велоергометър, Холтер – ЕКГ, продължително мониторирана артериално налягане и др.

От 2014 г. началник на клиниката е доц. Добрин Василев, д.м. През периода от юли 2014 г. досега легловата база се увеличава до 50, като в клиниката се лекуват средно 3100-3200 болни годишно, от които около 1000 в Интензивно отделение и средно 2000 инвазивни диагностики и процедури. Закупен е още един ангиографски апарат. Структурата на клиниката се запазва в същия вид. Въведени са нови методи за функционално и образно изследване на коронарни артерии – FFR и IVUS; Комплексно интервенционално лечение на паци-

Ехографско изследване на коремни органи в Клиника по гастроентерология на УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ – д-р Надежда Желева и д-р Димитър Попов.

енти с хронични оклузии на коронарни артерии; Интервенционално лечение на каротидна и периферно-съдова болест; Интервенционално лечение при исхемичен инсулт; Реканализиране на оклудирани AV фистули при пациенти на хронична диализа; Емболизация на тумори на бъбреци, пикочен мехур, матка, черен дроб и простата.

Клиниката осъществява студентското обучение по кардиология в МУ – София, провежда значителен брой курсове, вкл. основен курс по кардиология, специализирани курсове по ехокардиография, индивидуални курсове и др. В клиниката се обучават значителен брой специализанти по вътрешни болести и кардиология ежегодно.

Най-съществените научни постижения от създаването на клиниката до днес са проучванията върху

епидемиологията на артериалната хипертония и исхемичната болест на сърцето, въвеждането на ехокардиографията у нас, анализ на помпената функция на лявата камера, определянето на хемодинамиката, класификацията и индивидуалния подход на лечение на артериалната хипертония, разширяването на възможностите за диагноза и лечение на исхемичната болест на сърцето в условията на интензивни коронарни отделения, коронарната морфология при остри коронарни синдроми, миокардната реперфузия при остър инфаркт на миокарда, лечение на остри коронарни синдроми с нови антитромботични сред-

интердисциплинарни проблеми на заболявания с голямо социално значение – нарушения на глюкозния метаболизъм при остри коронарни синдроми, полово обусловени разлики в протичането на остри коронарни синдроми, сърдечни промени при мускулни дистрофии, когнитивна функция при артериална хипертония, сърдечно-съдов риск при неалкохолни чернодробни заболявания и др. От януари 2012 г. Клиниката по кардиология е сертифицирана по ISO 9001.

Клиника по ендокринология

Университетска болница „Александровска“

Ръководител: проф. д-р Здравко Каменов, дмн

Клиниката по ендокринология е създадена през 1975 г. от проф. Александър Попов, който е и първи неин ръководител до 1981 г. Клиниката се обособява при разделянето на съществуващата дотогава Обща вътрешна клиника, в която са работили такива големи имена като професорите Чилев и Пухлев. От 1981 до 1989 г. клиниката се ръководи от проф. А. Цанев, от 1989 до 1992 г. – от проф. Н. Колебинов, от 1992 до 2002 г. – от проф. М. Протич, от 2002 до 2009 г. – от доц. Вл. Христов, а от 2009 г. ръководител на кли-

Ендоскопско изследване на стомашно-чревния тракт в Клиника по гастроентерология на УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ – проф. Росен Николов

ника е проф. З. Каменов. В клиниката са работили ст.н.с. I ст. Е. Върбанов и доц. Г. Лазаров, в нея са получили своята специалност и ендокринолози, които се хабилитират по-късно в други учебни заведения, пренасяйки ендокринологичната школа на Александровска болница (доц. М. Петкова, доц. К. Тодорова, доц. Ж. Бонева, доц. А. Еленкова). В Клиниката по ендокринология са защитени 9 кандидатски (доц. Вл. Христов, доц. Г. Лазаров, д-р Фарзана, д-р Н. Петрунова, доц. М. Боянов, д-р Ж. Бонева, д-р Е. Харангозо, д-р А. Гатева, д-р П. Ангелова, д-р Я. Асьов) и 4 дисертации за доктор на медицинските науки (проф. Н. Колебинов, проф. М. Протич, проф. М. Боянов, проф. З. Каменов). Под ръководството на доц. д-р П. Попиванов в клиниката се създава един от първите центрове по остеопороза у нас. В началото се работи с едноенергийна рентгенова абсорбциометрия, а по-късно започва работа и най-модерният за страната ни апарат за двойно-енергийна рентгенова абсорбциометрия.

Под ръководството на проф. Каменов в Клиниката се създава един от първите центрове по остеопороза у нас. В началото се работи с едноенергийна рентгенова абсорбциометрия, а по-късно започва работа и най-модерният за страната ни апарат за двойно-енергийна рентгенова абсорбциометрия. Под ръководството на проф. Каменов в Клиниката се създава един от първите центрове по остеопороза у нас. В началото се работи с едноенергийна рентгенова абсорбциометрия, а по-късно започва работа и най-модерният за страната ни апарат за двойно-енергийна рентгенова абсорбциометрия. Под ръководството на проф. Каменов в Клиниката се създава един от първите центрове по остеопороза у нас. В началото се работи с едноенергийна рентгенова абсорбциометрия, а по-късно започва работа и най-модерният за страната ни апарат за двойно-енергийна рентгенова абсорбциометрия.

Специализации в чужбина се осъществяват от много лекари от състава на клиниката, което допринася за въвеждане на съвременни диагностични и терапевтични методи. Колектив от клиниката с ръководител проф. А. Еленкова е автор на 11-ото българско откритие, публикувано и в Италия. С разработки на теми лекари от клиниката участват в конгреси на Европейското дружество по кардиология и Българското дружество по кардиология. Клиниката по кардиология участва редовно в големите международни многоцентрови изпитвания на нови медикаменти. Нови направления в изследователската работа в клиниката са

обучават десет специализанти. Лекуват се пациенти от всички области на ендокринологията, но тежестта пада върху диабетно болните (метаболически синдром, съдови усложнения на диабета, диабетно стъпало, обучение на диабетно болните и др.), превенцията на захарния диабет, остеопорозата, заболяванията на щитовидната жлеза. Допълнителен интерес представляват затлъстяването, хиперандрогениите при жените, хипогонадизма с късно начало при мъжете и др. Ежегодно в клиниката се провеждат курсове за специалисти по ендокринология в областите на метаболически синдром, новостите в диабетологията, спешните състояния в ендокринологията, диагностиката и лечението на остеопорозата, ехографията и тънкоиглената спирационна биопсия на щитовидната жлеза, сексуалната медицина.

Под ръководството на проф. Каменов през 2015 г е създаден първият в страната обособен Център за превенция на захарния диабет и неговите усложнения, който разполага с най-модерна апаратура за ранна диагностика на диабетните усложнения, за обективизиране на съдовите промени в различните етапи на атеросклеротичния процес, ендотелната дисфункция, автономната и соматична невропатия, промените в ретината и др.

Преподавателите от клиниката по ендокринология участват с доклади и научни съобщения в български и международни научни прояви, издават учебници за студенти, общопрактикуващи лекари и специализанти, монографии и имат редица публикации в авторитетни международни списания като TheLancet, J. Clin. Densitometry, Diabetic Medicine, Diabetes Voice, International Diabetes Monitor, Int. J. Clin. Pract., Diabetes management, Diabetes Research and Clinical Practice, Journal of Sexual Medicine, Exp Clin Endocrinol Diabetes, Horm Metab Res и др. Преподавателите от клиниката се провеждат специализации в чужбина: Германия, Франция, Великобритания, Австрия, САЩ, Италия, Япония и др. За последните 6 години лекарите от клиниката имат над 100 публикации в България и чужбина с импакт фактор над 30, участия в монографии и учебници/помагала. За значимостта на тези публикации и международния авторитет на немногочисления екип на клиниката през същия период говорят над 300 цитирания, както и множество

участия в научни форуми, включително и в чужбина. Под ръководството на доц. Вл. Христов екип от клиниката участва в два европейски проекта за профилактика на захарния диабет тип 2 – Diabetes in Europe – Prevention using Lifestyle, Physical Activity and Nutritional Intervention (DE-PLAN) и The development and Implementation of A European Guideline and training standards for diabetes prevention (IMAGE), а под ръководството на проф. З. Каменов приключи Active Ageing with Type 2 Diabetes as Model in the Development and Implementation of Innovative Chronic Care Management Models in Europe (MANAGE CARE) и в момента е в ход четвърти европейски проект – Early Prevention of Diabetes Complications in Europe (ePREDICE). Освен това членове на колектива са ръководители и участници в над 30 други научни проекти към Министерството

Доц. Кирил Карамфилов (вляво) и д-р Любомир Досев по време на ангиографско изследване на коронарните съдове на сърцето в Клиника по кардиология, УМБАЛ „Александровска“

на образованието и науката и Медицинския университет. В допълнение Клиниката по ендокринология разполага с модерна апаратура. Всичко това я превръща в един от двата референтни ендокринологични центъра в София.

Клиника по хематология

Университетска болница „Александровска“

Ръководител: доц. д-р Евгений Хаджиев, дм

До 1975 г. Клиниката по хематология е част от състава на Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести. Като самостоятелна клиника е обособена през 1975 г. в рамките на Научния институт по вътрешни болести от доц. Лилия Атанасова (1975–1985), която е и първия ръководител на клиниката. Ръководители на клиниката са били още доц. Лиля Попова, доц. Петър Апостолов, доц. Радка Ушева. От 2007 г. ръководител на клиниката е доц. д-р Евгений Хаджиев, д.м. Първите асистенти в

клиниката са д-р П. Апостолов, д-р Е. Неделчева, д-р Р. Ушева, д-р Б. Младенов, д-р Н. Удварева. През първите 10 години в клиниката се формират две основни звена – клинично и лабораторно. Ръ-

диференциалната диагноза и проследяването на терапевтичния ефект, респективно резидуалната болест. В последните години екипът на клиниката участва активно в национални проекти за

Ехографска оценка на дебелината на стената (интима медия) на сънната артерия в Център за превенция на захарния диабет към Клиника по ендокринология на УМБАЛ „Александровска“ – д-р Вера Карамфилова

ководител на Лабораторията по цитохимия и хемостазиология е ст.н.с. I ст. Виктория Генова. Днес Клиниката по хематология извършва диагностична и лечебна дейност на пациенти от цялата страна с доброкачествени и злокачествени заболявания на кръвта с използване на съвременни методи за диагноза и лечение. Основно място заемат злокачествените хематологични заболявания – остри и хронични левкемии, болест на Ходжкин и различните видове малигнени лимфоми, както и хемолитичните анемии и тромбозитопении.

В клиниката се провежда обучение на всички нива на студенти медици (на български и английски език) и на лекари по линия на СДО. Провежда се компютризирано обучение на студенти по програми с цел уеднаквяване на преподаването с това в Европейския съюз, както и следдипломна квалификация по клинична хематология и др.

През изтеклите години темите на научноизследователската дейност са малигнени лимфопролиферативни заболявания (защитени 2 дисертационни труда), хемостазни нарушения (защитена 1 дисертация за дмн), анемии (защитена 1 дисертация), апластични анемии, остри и хронични левкемии. Научноизследователската дейност на клиниката включва проучване на диагностичните и терапевтичните проблеми на лимфопролиферативните заболявания, както и на връзката между имунофенотипа и клиничната еволюция на тези заболявания, значението на молекулярния анализ в

проучване на нови молекулярно-генетични методи за диагностика на миелопролиферативните заболявания. Екипът на клиниката участва с лекции и научни съобщения на всички национални конгреси по хематология, национални и регионални конференции и симпозиуми по хематология. Доц. д-р Е. Хаджиев е провел специализации в клиниката по хематология на Медицинския факултет – гр. Барселона, (1994 г.), в Клиника по хематология, Болничен център – гр. Лион (1998 г.) и Hopital Necker – Париж (2002 г.).

Преподавателският състав на клиниката има публикации в авторитетни международни списания като JAMA, Leukemia Research, Balkan Journal of Clinical Laboratory, Leukemia and Lymphoma, Cancer Genet Cytogenet, Balkan Journal of Medical Genetics, Blood, Coagulation and fibrinolysis и др.

Клиника по нефрология

Университетска болница „Александровска“

Ръководител: проф. д-р Борис Богов, дм

Клиниката е създадена през 1980 г. от проф. Атанас Малеев като нефрологично отделение към Клиника по гастроентерология при Катедра по вътрешни болести в рамките на Научен институт по вътрешни болести, а е обособена като самостоятелна клиника през 1984 г. Традициите и духът на професионализъм и екипност обаче трябва да се търсят по-назад във времето: голяма част от преподавателите са изградени като клиницисти и преподаватели още в Първа вътрешна клиника. Първият ръководител на Отделението по нефрология е проф. Николай Беловеждов (1980–1983). От 1983 до 1989 г. клиниката се ръководи от проф. Тончо Василев, впоследствие (1990–1995) – от проф. Иван Груев, а от 1995 г. до 2009 г. – от доц. Боряна Киперова. От 2009 г. и до сега ръководител на клиниката е проф. Борис Богов.

Обект на диагностика и лечение в клиниката са всички гломерулни, тубулно-интерстициални и съдови бъбречни заболявания, вродени и наследствени нефропатии, бъбречно засягане при системни автоимунни заболявания и имунни

васкулити, при диспротеинемии и при захарен диабет, остра бъбречна недостатъчност, хронична бъбречна недостатъчност във всичките и стадии. Екипът на клиниката има водеща роля в областта на ултразвуковата диагностика на отделителната система и биопсични методи в нефрологията, вкл. пункционната бъбречна биопсия. Методът за предварителна ехографска локализация на бъбрек за пункционна биопсия, както и методът за биопсия от подкожна мастна тъкан са въведени у нас от екипа на клиниката и са признати за рационализации. Извършват се и множество инвазивни изследвания под ехографски контрол. Контраст-усилената ехография на отделителната система се разработва като методика за първи път от екипа на клиниката. Клиниката по нефрология участва активно във всички форми на обучение, провеждани в МУ – София. Основни насоки на научноизследователската дейност са първични гломерулонефрити, нефропатии при аутоимунни болести и системни васкулити, диагностичен и терапевтичен подход при бъбречна амилоидоза, инфекции на пикочните пътища, ехографска диагностика- конвенционална, доплер и контраст-усилената ехография, антибактериална стратегия, имунотерапия с ваксини, възможности на ултразвуковото изследване в нефрологията, стенози на бъбречните артерии – диагностика и лечение, лечение на дислипидемии при бъбречни заболявания и при хронична бъбречна недостатъчност, влияние на лекарствени средства върху бъбречната хемодинамика и функция, диабетна нефропатия ефект на гликемичния контрол и АКЕ-инхибиторите върху системната и бъбречна хемодинамика, липидния статус и протеинурията (съвместно с Клиника по кардиология), оценка на сърдечно-съдовия риск при ХБЗ, кардиоренален синдром, лечение на анемията в преддиализен стадий на ХБН с рекомбинантен човешки еритропоетин, приложение на биомаркери при оценка на острата бъбречна увреда. Проучванията върху бъбречната амилоидоза, възможностите на ултразвуковото изследване (триплекс ехографията и контраст-усилената ехография) в нефрологията, диагностиката и лечението на стенози на

бъбречните съдове, анализ на усложненията след пункционна бъбречна биопсия, анализ на хода, прогресията и терапевтичните възможности при различните типове гломерулни заболявания са приоритети на клиниката. Защитени са 3 дисертации за присъждане на научна степен „доктор на медицинските науки“ от проф. Н. Беловеждов, проф. Т. Василев и проф. И. Груев, както и 8 дисертации за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. През 1991 г. е хабилитирана

Бъбречна биопсия в Клиника по нефрология на УМБАЛ „Александровска“ – проф. Борис Богов

на доцент Боряна Киперова, през 1996 г. – доцент Режина Джераси, през 2006 г. – доцент Борис Богов, който от 2009 е хабилитиран професор. През 2012 г. е хабилитирана доц. Румяна Кръстева, а през 2017 г. – доц. Мила Любомирова. Повечето преподаватели са провеждали специализации в чужбина: Германия, Франция, Великобритания, Белгия, Холандия, Япония. Хабилитираните преподаватели членуват и са част от ръководството на различни български и международни научни дружества и асоциации. Екипът на клиниката участва с лекции, доклади и други научни съобщения на различни научни форуми. За последните 5 години преподавателите от клиниката са реализирали над 100 научни публикации в български списания, над 15 в чужди списания с импакт фактор, имат над 50 участия в конгреси у нас и в чужбина. За последните 5 години има издадени 6 монографии и 5 учебника с авторски колективи от Клиниката по нефрология.

Клиника по гастроентерология
Университетска болница „Св. Иван Рилски“
Ръководител: проф. д-р Людмила Матева, дмн
Клиниката по гастроентерология е основана през

на доцент Боряна Киперова, през 1996 г. – доцент Режина Джераси, през 2006 г. – доцент Борис Богов, който от 2009 е хабилитиран професор. През 2012 г. е хабилитирана доц. Румяна Кръстева, а през 2017 г. – доц. Мила Любомирова. Повечето преподаватели са провеждали специализации в чужбина: Германия, Франция, Великобритания, Белгия, Холандия, Япония. Хабилитираните преподаватели членуват и са част от ръководството на различни български и международни научни дружества и асоциации. Екипът на клиниката участва с лекции, доклади и други научни съобщения на различни научни форуми. За последните 5 години преподавателите от клиниката са реализирали над 100 научни публикации в български списания, над 15 в чужди списания с импакт фактор, имат над 50 участия в конгреси у нас и в чужбина. За последните 5 години има издадени 6 монографии и 5 учебника с авторски колективи от Клиниката по нефрология.

Клиника по гастроентерология
Университетска болница „Св. Иван Рилски“
Ръководител: проф. д-р Людмила Матева, дмн
Клиниката по гастроентерология е основана през

1973 г. от acad. д-р Атанас Малеев, който е и първият и ръководител. Първоначално е била разположена на територията на Александровска болница, а от 1978 г. е в сградата на болницата на бул. „Акад. Ив. Гешов“ 15, понастоящем УМБАЛ „Св. Иван Рилски“. От 1985 до 2008 г. е ръководена от проф. д-р Захарий Кръстев, а от 2008 г. и понастоящем ръководител на клиниката е проф. д-р Людмила Матева.

В Клиниката по гастроентерология се извършва целият обем съвременна диагностична и лечебна дейност, включително и всички високоспециализирани

ния на червото (болест на Крон, улцерозен колит), туморите, хроничните вирусни хепатити, неалкохолната стеатозна болест, алкохолната чернодробна болест, метаболитните заболявания на черния дроб (болест на Уилсън, хемосидероза и други), чернодробната фиброза и цирроза, и порталната хипертония, ракът на черния дроб, порфириите и други. Тя включва издаване на учебници за студенти, общопрактикуващи лекари и специализанти, монографии, научни публикации и участия в научни прояви у нас и в чужбина, както и разработване на научни проекти с български и между-

Клиничен консилиум в Клиника по нефрология на УМБАЛ „Александровска“ – проф. Борис Богов (в средата)

методи (ендоскопски, ехографски, лабораторни и други) в областта на гастроентерологията, хепатологията и в областта на редките заболявания. Въвеждат се непрекъснато нови методи за нуждите на клиничната практика и научната дейност. Тя е първият център у нас за диагноза, проследяване и лечение на хроничните вирусни хепатити, и единствен център за диагноза и лечение на порфириите в България.

Преподавателската активност на клиниката е голяма. Целогодишно се обучават студенти, специализанти и различни специалисти по вътрешни болести, гастроентерология, общопрактикуващи лекари и други специалисти, включително и по високоспециализирани дейности по гастроинтестинална ендоскопия и абдоминална ехография на всички нива, молекулярна диагностика, особено на хроничните вирусни хепатити и порфирии.

Научната дейност на Клиниката по гастроентерология е разностранна. Основните научни направления са предимно в областта на заболявания на на горния и долния гастроинтестинален тракт, функционални нарушения, *Helicobacter pylori* инфекцията, хроничните възпалителни заболява-

ния на червото (болест на Крон, улцерозен колит), туморите, хроничните вирусни хепатити, неалкохолната стеатозна болест, алкохолната чернодробна болест, метаболитните заболявания на черния дроб (болест на Уилсън, хемосидероза и други), чернодробната фиброза и цирроза, и порталната хипертония, ракът на черния дроб, порфириите и други. Тя включва издаване на учебници за студенти, общопрактикуващи лекари и специализанти, монографии, научни публикации и участия в научни прояви у нас и в чужбина, както и разработване на научни проекти с български и между-

народни изследователи. Нейните сътрудници имат множество публикации в авторитетни международни списания като *Gut*, *Journal Hepatology*, *Hepatology*, *Journal of Clinical Gastroenterology*, *Journal of Medical Virology*, *Hepato-Gastroenterology*, *Journal Clinical Biochemical and Nutrition Laboratory Medicine*, *Clinical and Experimental Dermatology*. В клиниката са защитени над 30 кандидатски (д-р В. Коларски, д-р З. Кръстев, д-р М. Балева, д-р Д. Нинова, д-р Н. Костова, д-р Н. Наумов, д-р А. Матева, д-р М. Матинчева, д-р Ж. Василева, д-р В. Каракашева, д-р З. Спасова, д-р К. Антонов, д-р Р. Николов, д-р Д. Желев, д-р А. Алексиев, д-р О. Косева, д-р Р. Томова, д-р М. Петрова, д-р А. Иванова, д-р П. Николов, д-р М. Радичева, д-р Д. Панова, д-р Цв. Маринова, д-р Н. Николова, д-р С. Драгнева, д-р Д. Попов, д-р Н. Димитрова, д-р Б. Томов, д-р Е. Атанасова, д-р Л. Милачков и др.) и 7 докторски (проф. М. Огнянов, проф. Д. Аджаров, проф. Н. Наумов, проф. З. Кръстев, проф. Л. Матева, доц. К. Антонов, доц. Д. Желев) дисертации. Почти всички преподаватели са били на специализации в различни страни – Франция, Германия, Англия, Холандия, Япония, Русия, Австрия, Кипър, Белгия, Румъния и др.

Клиника по ревматология

Университетска болница „Св. Иван Рилски“

Ръководител: проф. д-р Рашо Рашков, дмн

Клиниката по ревматология е основана през 1976 г. с първи ръководител проф. д-р Т. Пилософ, последовател на проф. д-р В. Цончев (председател на EULAR за периода 1973-1975 г.). През същата година клиниката е включена в състава на Катедрата по пропедевтика на вътрешните

болести. От 1988 г. е причислена към Катедрата по вътрешни болести на Медицински университет – София. През 1991 г. ревматологията е призната за самостоятелна специалност. От 1993 г. Клиника по ревматология административно е включена в състава на МБАЛ „Св. Ив. Рилски“. Ръководители на клиниката са проф. д-р В. Владимиров, проф. д-р К. Койчев, проф. д-р К. Кънев, проф. д-р Й. Шейтанов, понастоящем – проф. д-р Р. Рашков.

Преподавателите са специализирали в Англия, Франция, Финландия, САЩ, Шотландия, Холандия и др. В последните двадесет години членовете на клиниката са публикували над 1000 научни труда в различни български и чужди научни списания, 40 научни монографии, над 20 участия в учебници по вътрешни болести в раздела Ревматология, 30 научно-популярни книги за пациенти, 10 научно-популярни медицински документални филми и др. С активното участие на членовете на клиниката са проведени множество научни конгреси, конференции, симпозиуми и научни срещи, отнасящи се за различни научни, организационни и административни проблеми на ревматологията и ревматологичната практика в страната.

В клиниката се провежда обучението на студенти медици и фармацевти по ревматология и вътрешни болести, специализирани курсове по ревматология, диагностика и лечение на остеопороза и други нозологични ревматологични единици, локална терапия на възпалителните ставни заболявания, курсове по мускуло-скелетна ехография, специализация на стажант-лекари и лекари по вътрешни болести и ревматология и др.

Клиниката по ревматология разполага със съвременна апаратура и осъществява пълен обем съвременна диагностика и лечение на всички ревматични болести в стационарни и амбулаторни условия. Извършват се голям обем високоспециализирани диагностични и терапевтични манипулации, физикална терапия и рехабилитация. Към клиниката е разкрит и Център по ревматология за доболнична помощ на ревматично болни, който разполага с артроскоп и един от най-модерните рентгенови остеодензитометри за определяне на костната плътност. Клиниката

е първото и основно специализирано здравно заведение в страната за диагноза и лечение на ревматичните болести, включващи възпалителни ставни заболявания (ревматоиден, псориатичен и реактивен артрити, болест на Бехтерев и др.), дегенеративни ставни заболявания (остеоартроза), системни заболявания на съединителната тъкан (системен лупус еритематозус, склеродермия, системни васкулити, полимиозити и др.), костни болести (остеопороза, алгодистрофия,

Диализно лечение в Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия, УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ – д-р Николай Клинкачев

болест на Пейджет и др.), метаболитни ставни заболявания (подагра, хондрокалциноза и др.), мекотъканни ревматични заболявания (тендинити, тендовагинити, бурсити, периартрити) и много други.

Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия

Университетска болница „Св. Иван Рилски“

Ръководител: доц. д-р Ненчо Ненчев, дм

Клиниката е създадена през 1986 г. с ръководител проф. Николай Беловеждов. Към нея е сформирани и Лаборатория по фармакокинетика със завеждащ проф. Димитър Терзииванов. От 1994 до 2003 г. ръководител на клиниката е доц. Надежда Костова. Оформят се три отделения – „Нефрология“ с диспансер за имунни нефропатии и кардиологичен сектор, „Гастроентерология“ с ендокринологичен сектор и „Клинична фармакология и фармакокинетика“. От 2003 до 2016 г. клиниката се ръководи от доц. Райна Робева. От 2016 г. – ръководител е доц. Ненчо Ненчев.

Понастоящем клиниката включва отделение по терапия на вътрешните болести и нефрология и отделение по диализа. Повечето от лекарите са

специалисти по вътрешни болести и нефрология, но има и специалисти по кардиология, ендокринология и клинична фармакология. Много от преподавателите са специализирали в чужбина – Франция, Великобритания, Полша, Холандия. Клиниката е база за обучение на студенти по медицина, фармация и ерготерапия, както и за следдипломно обучение по вътрешни болести, нефрология, клинична фармакология и обща медицина. Основните направления на научноизследователската работа на клиниката са следните: проблеми на патогенезата и лечението на имунните нефропатии, използване на медикаментите при бъбречна недостатъчност, антибактериално и антихипертензивно лечение, фармакокинетика и фармакодинамика на нови лекарствени средства, нефрологични, кардиологични и ендокринологични проблеми при системни заболявания на съединителната тъкан, изпитване на нови лекарствени средства. Сътрудниците на клиниката участват в разработването на учебници, ръководства и монографии.

Преподавателски състав

Клиника по кардиология

Доц. Добрин Йотков Василев, дм –
ръководител клиника
Доц. Кирил Карамфилов Карамфилов, дм
Доц. Рая Стефанова Иванова, дм
Д-р Станислав Радолов Цолов
Д-р Колю Маринов Бянов
Д-р Зоя Кунева Васкова
Д-р Лидия Михайлова Владимирова
Д-р Красимир Стефанов Петков
Д-р Теодора Иванова Янева-Сиракова, дм
Д-р Георги Митков Димитров
Д-р Любомир Кирилов Досев
Д-р Живка Димитрова Стойкова
Д-р Светослав Николаев Куртев

Клиника по гастроентерология

Проф. д-р Людмила Матева Владимирова, дмн – ръководител клиника
Проф. д-р Зоя Ангелова Спасова, дм
Проф. д-р Красимир Антонов Антонов, дмн
Проф. д-р Росен Кирилов Николов, дм
Проф. д-р Деян Тонев Желев, дмн
Проф. д-р Асен Ненов Алексиев, дм
Доц. д-р Анета Велинова Иванова, дм
Доц. д-р Димитър Рангелов Попов, дм
Д-р Сираган Аршавиш Дереджян
Д-р Веселин Кирилов Колчаков
Д-р Олга Рачева Косева

Клиника по ендокринология

Проф. д-р Здравко Асенов Каменов, дмн – ръководител клиника
Проф. д-р Михаил Ангелов Боянов, дмн
Д-р Дениз Юмер Бакалов
Д-р Антоанета Трифонова Гатева, дм

Д-р Емануела Цветкова Захариева
Д-р Явор Сашов Асьов, дм

Клиника по ревматология

Проф. д-р Рашо Колев Рашков, дмн – началник клиника
Проф. д-р Златимир Господинов Коларов, дмн
Проф. д-р Румен Малинов Стоилов, дм
Доц. д-р Симеон Валентинов Монов, дм
Доц. д-р Иван Йорданов Шейтанов, дм
Доц. д-р Цветанка Петрова Петранова, дм
Доц. д-р Мариана Иванова Гойчева, дм
Д-р Валентина Симеонова Решкова, дм
Д-р Руска Петрова Шумналиева, дм
Д-р Десислава Райкова Калинова, дм
Д-р Николай Руменов Стоилов
Д-р Ива Александрова Първова-Христова

Клиника по хематология

Доц. д-р Евгений Александров Хаджиев, дм – ръководител на клиника
Д-р Лъчезара Атанасова Шемелекова
Д-р Цветелина Николова Василева
Д-р Гергана Цветкова

Клиника по нефрология

Проф. Борис Илиев Богов, дм – началник клиника
Доц. Румяна Панайотова Кръстева, дм
Доц. Мила Любомирова Цанкова, дм
Д-р Милена Красимирова Николова, дм
Д-р Андрей Богомилов Илиев
Д-р Мария Христова Христова, дм

Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия

Доц. д-р Ненчо Желев Ненчев, дм – ръководител на клиника
Проф. д-р Даниела Валентинова Монова, дмн
Доц. д-р Атанас Иванов Кондурджиев, дм
Д-р Анна Димитрова Костадинова
Д-р Слава Димитрова Джонева

Учебници, монографии, представителни научни статии:

Клиника по кардиология

Denchev, S., Simova, I., Matveev, M. Evaluation of the SCHILLER BR-102 plus noninvasive ambulatory blood pressure monitor according to the International Protocol introduced by the Working Group on Blood Pressure Monitoring of the European Society of Hypertension. Blood Pressure Monitoring 2007;12(5):329-333.
Simova, I., Nossikov, A., Denchev, S. Interobserver and Intraobserver Variability of Flow-Mediated Vasodilatation of the Brachial Artery. Echocardiography 2008; 25(1): 77-83.
Simova, I., Denchev, S. Endothelial functional and structural impairment in patients with different degree of coronary artery disease development. Heart and Vessels. 2008; 23:305.
Simova, I., Denchev, S., Dimitrov, S. Endothelial function in patients with and without diabetes mellitus with different degrees of coronary artery stenosis. Journal of Clinical Ultrasound. 2009;37(1):35-9.
Simova, I., Denchev, S., Dimitrov, S. Effects of statins on

- endothelial function in patients wcoronaryartery disease. *Clinical Cardiology*. 2009; 32(4):193-8.
- Simova, I., Katova, T., Denchev, S., Dimitrov, S. Diagnostic accuracy of flow mediated dilatation and intima media thickness for the presence of significant coronary artery disease. *Journal of the American Society of Hypertension*. 2010; 4(4):203-208.
- Cherneva, Zh., S. Denchev, R. Chereneva et al. Clinical significance of hyperglycaemia in Acute Coronary Syndrome patients. *Acute Cardiac Care* - Posted online on November 7, 2011 (doi:10.3109/17482941.2011.629661) <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.3109/17482941.2011.629661> in press.
- Denchev, S., Zh. Cherneva, R. Chereneva et al. Inflammatory cytokines at admission independent prognostic markers in patients with acute coronary syndrome and hyperglycaemia. *Acute Cardiac Care* - in press.
- Yaneva, T., Tarnovska, R. Cognitive impairment in treated patients with home measured blood pressure not in the recommended range. e462 *Journal of Hypertension Vol 28, e Supplement A, June 2010*PP.26.45.
- European National Society Cardiovascular Journals: Background, Rationale and Mission Statement of the "Editors? Club" (Task Force of the European Society of Cardiology) F. Alfonso, G. Ambrosio, F. J. Pinto, E. E. van der Wall (Chairman of the Task Force), Kondili, D. Nibouche, K. Adamyan, K. Huber, H. Ector, I. Masic, R. Tarnovska, et al.
- Клиника по гастроентерология**
- Пенкова, М., М. Гълъбова, Юл. Ананиев, Р. Иванова, Л. Матева. Честота и характеристика на синдрома на претоварване с желязо при пациенти с хронични чернодробни заболявания. *Българска хепатогastroентерология, XIII, 2011, 1, 59-66.*
- Иванова, Р., Ст. Денчев, Л. Матева. Статини и чернодробни заболявания. *Българска хепатогastroентерология, XIII, 2011, 1, 77-83.*
- Владимиров, Б., К. Чернев, С. Стойнов, И. Коцев, З. Спасова, Д. Таков, И. Маринова, Н. Кръстев, И. Чакърски. Приложение на въпросника ГЕРБ-В за диагностициране на гастро-езофагеалната рефлуксна болест (ГЕРБ) при амбулаторни пациенти със симптоми от горния гастроинтестинален тракт. *Българска хепатогastroентерология, XIII, 2011, 1, 13-25.*
- Спасова, З. Екстраезофагеални прояви на гастроезофагеалната рефлуксан болест (ГЕРБ). *Българска хепатогastroентерология, XIII, 2011, 1, 36-40.*
- Спасова, З. Гастроезофагеална рефлуксан болест и бременност. *Българска хепатогastroентерология, XIII, 2011, 1, 41-44.*
- de Mey, C., L. Mateva, Z. Krastev, R. Sachse, N. Wood, B. Malhotra. Effects of Hepatic Dysfunction on the Single-Dose Pharmacokinetics of Fesoterodine. *Journal of Clinical Pharmacology*, 2011; 51:397-405.
- Krastev, Z., I. Stoev, D. Jelev, A. Ivanova, K. Antonov, L. Mateva. High prevalence of HbsAg carriers in a specific community in Bulgaria. *Journal of IMAB* 2011; 17(1): 151-153.
- Antonov, K., D. Jelev, R. Ivanova, A. Alexiev, S. Dragneva, L. Mateva. Metabolic face of chronic hepatitis B and C in Bulgaria. *Journal of IMAB* 2011; 17(1): 193-196.
- Jelev, D., K. Antonov, A. Ivanova, Z. Krastev. Predictors of sustained response to interferon-based therapy in chronic hepatitis B. *Journal of IMAB*, 2011; 17(1): 154-156.
- Antonov, K., D. Jelev, A. Ivanova, Z. Krastev. Predictors of sustained virological response to Peg IFN alfa and ribavirin in patients with chronic hepatitis C. *Journal of IMAB*, 2011; 17(1):197-199.
- Клиника по ендокринология**
- Kamenov ZA. A comprehensive review of erectile dysfunction in men with diabetes. *Exp Clin Endocrinol Diab*. 2015;123(3):141-58
- Assyov Y, Gateva A, Tsakova A, Kamenov Z. A comparison of the clinical usefulness of neck circumference and waist circumference in individuals with severe obesity. *Endocr Res*. 2016 Apr 6:1-9.
- Assyov YS, Velikova TV, Kamenov ZA. Myostatin and carbohydrate disturbances. *Endocr Res*. 2016 Jun 29:1-8.
- Assyov, Y., Gateva, A., Zaharieva, E., Tsakova, A., Tournev, I., Kyoseva, D., Bulanov, D., Arabadjieva, E., Dimitrova, V., Krupev, M., and Kamenov, Z. Concomitant insulinoma and type 2 diabetes mellitus diagnoses: a case report. *J Diabetes* 2016 Sep;8(5):740-2.
- Azmanov DN, Siira SJ, Chamova T, Kaprelyan A, Guergueltcheva V, Shearwood AMJ, Liu G, Morar B, Rackham O, Bynevelt M, Grudkova M, Kamenov Z, Svechtarov V, Tournev I, Kalaydjieva L, Filipovska A. Transcriptome-wide effects of a POLR3A gene mutation in patients with an unusual phenotype of striatal involvement. *Human Molecular Genetics*. 2016;Oct 1;25(19):4302-4314.
- Boyanov, M., V. Christov. Prevalence of the metabolic syndrome in Bulgarian women referred for bone density screening. *Obes. Res.*, 2005, 13, 9, 1505-9.
- Boyanov, M. Estimation of lumbar spine bone mineral density by dual-energy X-ray absorptiometry: standard anteroposterior scans versus sub-regional analyses of whole body scans. *Br J. Radiol.*, 2008, 81, 8, 637-642.
- Boyanov, M. Prevalence of Low Central Bone Mineral Density in a Bulgarian Female Referral Population: a Pilot Study. *Rheumat. Int.*, 2006, 26, 6, 523-529.
- Boyanov, M., P. Popivanov, C. Roux. Separate Assessment of Forearm Cortical and Trabecular Bone Density from Standard Densitometry Data. *Annals of Medicine*, 2001; 33(10):497-506.
- Boyanov, M. & P. Popivanov. Prevalence of low forearm bone density in a Bulgarian female referral population. *Osteoporos Int*, 2002; (13)4:288-295.
- Boyanov, M., P. Popivanov, G. Gentchev. Assessment of forearm volumetric bone mineral density from standard areal densitometry data. *J Clin Densitometry*, 2002; (5)4:391-402.
- Boyanov, M., Z. Boneva, V.G. Christov. Testosterone supplementation in men with type 2 diabetes, visceral obesity and partial androgen deficiency. *Aging Male*, 6, 2003, 1, 1-7.
- Christov, V., Kamenov, Z., Todorova, M., Karamfilova, V., Bakalov, D. The first diabetes prevention program in Bulgaria. In: *Diabetes Prevention in Practice*. Eds: PEH. Schwarz, P. Reddy, CJ. Graves, JA. Dunbar, J Schwarz. Publ: Union Druckerei Dresden GmbH. 2010, pp.149-156. ISBN 978-300-030765-2.
- Gateva A , Assyov Y, Tsakova A, Kamenov Z. Serum paraoxonase-1 levels are significantly decreased in the presence of insulin resistance. *Experim Clin Endocrinol Diab* 2016 Jul;124(7):444-7.
- Gateva A , Assyov Y, Velikova Ts, Kamenov Z. Increased kallistatin levels in patients with obesity and prediabetes

compared to normal glucose tolerance. *Endocrine Research* 2017;1-6

Boyanov, M. Body fat, lean mass and bone density of the spine and forearm in women. *Centr. Europ. J. Med.*, 9, 2014, 1, 121-125.

Mekov E, Slavova Y, Tsakova A, Genova MP, Kostadinov DT, Minchev D, Marinova D, Boyanov MA. (2016) One-year mortality after severe COPD exacerbation in Bulgaria. *PeerJ* 4:e2788.

Gateva A, Assyov Y, Tsakova A, Kamenov Z. Soluble CD40L is associated with insulin resistance, but not with glucose tolerance in obese nondiabetic patients. *Archives of Physiology and Biochemistry*. Volume 122, Issue 3, 2016

Gateva A, Assyov Y, Velikova T, Kamenov Z, Increased peroxiredoxin4 levels in patients with prediabetes compared to normal glucose tolerance subjects. *Clin Endocrinol* 2016 doi:10.1111/cen.13135

Unfer V, Nestler JE, Kamenov ZA, Prapas N, Facchinetti F. Effects of Inositol (s) in Women with PCOS: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials. *International Journal of Endocrinology*. 2016 Oct 23;2016.

Kamenov Z, Fileva S, Kalinov K, Jannini EA. Evaluation of the efficacy and safety of *Tribulus terrestris* in male sexual dysfunction - A prospective, randomized, double-blind, placebo-controlled clinical trial, *Maturitas* 2017;99:20-26.

Клиника по нефрология

Любомирова М., И. Асенова, Р. Кръстева, Б. Богов. Поддържане на железните депа при пациенти с ренална анемия с FERRIC CARBOMALTOSE- двугодишен опит. *Нефрология, Диализа и трансплантация* 2016; 1: 26-30

Джераси, Р., М. Любомирова. Приложение на триплекс ехографията в периода на бременността. *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*. 2, 2010, 38-47.

Кръстева, Р., Е. Андреев, В. Стойнова. Доплерова крива „парвус и тардус“ на бъбречните артерии при коарктация на аортата, *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*, 2010, 2, 59-64.

Джераси, Р., М. Любомирова, Р. Ковачева, С. Савова, Д. Костова. Приложение на триплекс ехографията при остър пиелонефрит в хода на бременността. *Диагностичен и терапевтичен ултразвук*, вол. 18, 1, 2010, 36-43.

Н. Гергинова, Б. Богов. Принципи на лечение при първичните мембранозни гломерулонефрити. „Съвременна медицина“, 1/2016; LX

Bogov, B., Lubomirova, M., Kiperova, B. Biopsy of subcutaneous fatty tissue for diagnosis of systemic amyloidosis. *Hippokratia* 2008, 12, 4: p. 236-239.

Lubomirova M, R. Krasteva, E. Andreev, B. Bogov. Vascular complications after native kidney biopsy review of five years experience. *Comptes rendus de l' Academie bulgare des Sciences*, 2015; 9: 1185- 1190

Djerassi, R., M. Krupev, M. Nikolova, N. Naumov, V. Marianovski, C. Elenkov, A. Postadjian. Recurrence of retroperitoneal fibrosis with pancreatic involvement- the importance of imaging methods. *Centr Eur Journal of Medicine* 2008; 3, 3: 365-369.

Kiperova, B., Nikolova, M. The role of complement in lupus nephritis. *BANTAO Journal* 2008; 6, 1: 6-10.

Lubomirova M, R. Krasteva, E. Andreev, B. Bogov. Vascular complications after native kidney biopsy review of five

years experience. *Comptes rendus de l' Academie bulgare des Sciences*, 2015; 9: 1185- 1190 IF-0.233

Tzocheva T. R. Djerasi, M. Nikolova, M Lubomirova et al. Contrast enhanced ultrasound in differential diagnosis between angiomyolipoma and renal cell carcinoma *Comptes rendus de l' Academie bulgare des Sciences*, 2016; 2 : 1185-1190

V. Milenova , R. Krasteva1 , M. Nikolova , B. Bogov1 , J. Hristova , K. Cachev Serum and urine biological markers in acute kidney injury. *Comptes rendus de l' Academie bulgare des Sciences*, 2017

Manolov V, Yonova D, Bogov B, Petrova J, Vasilev V, Vazellov E, Georgieva I, Trendafilov I, Papazov V, Tzatchev K. Hepcidin, selenium and superoxide dismutase in oxidative stress and in dialysis patients. *J Urol Nephrol* 2017, 2; 85-92

Gaidarova, M., Bogov, B., Bueva, A., Marinova, S., Zlatanova, G., Rusinov, D., Miteva, P. Acute nephritic syndrome in children. *Pediatriya*; Volume 56, Issue 2, 2016, 9-11

V. Manolov, Boris Bogov, Biserka Atanasova, Milena Velizarova, Vasil Vasilev, Kamen Tzatchev, Borislav Marinov, Ivo Bogov, Liliana Lambreva, Dimitrichka Deskova, Gencho Genchev, Radoslava Emilova. Hepcidin-25 and its Implication in Chronic Kidney Diseases. *Chem Sci Rev Lett* 2015, 4 (13), 91-95

Клиника по ревматология

Маринчева, С., Р. Рашков, Зл. Коларов. Автоинфламаторни синдроми II част. Общи принципи в патогенезата на автоинфламаторните синдроми. *Ревматол.*, XVIII, 2010, № 2, 28-35

Калинова, Д., Р. Рашков, Зл. Коларов. Туморасоциирани миозити. - *Ревматол.*, XVII, 2009, № 4, 18-25.

Marinchev, L., K. Antonov, V. Peytcheva, Zl. Kolarov. Outcome in a patient with lupus erythematosus and concurrent chronic hepatitis B infection. *BMJ Case Reports* 2010; doi: 10.1136/ bcl.09.2009.2273

Калинова, Д., Р. Рашков, Зл. Коларов. Миозитспецифични и миозит-асоциирани антитела при болни с идиопатичните възпалителни миопатии. *Torpedica*, бр. 5/2010, 20-22.

Petranova, T., R. Rashkov, I. Sheytanov, R. Nestorova, S. Monov, L. Marinchev. Beneficial effect of Stroncium Ranelate on back pain and bone mineral density in patients with postmenopausal osteoporosis. *Osteoporosis Int* (2010) 21: [Suppl 1] S351.

Daniela Dimitrova, Plamen Kinov, Lyubomir Marinchev, Radka Hristoskova, Maya beltova. Differential diagnostic approach to paraneoplastic arthritis of the knee joint associated with rectal carcinoma. *comptes rendus de l'academie bulgare des Sciences*. *Medicine.Medicine Clinique*. Tome 63, No7, 2010.

Пейчева, В., Вътрешна медицина. Под редакцията на проф. д-р З. Кръстев. София, ISBN 9549971-41-4, Иван Сапунджиев - ЕООД, 2010г., 635-645 с. РЕВМАТИЧНИ БОЛЕСТИ, М. Панчовска-Мочева, В. Паскалева- Пейчева, АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА ОБЩАТА МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА, Медицинско издателство ВАП, гр. Пловдив, 2011 г. Том II. Под редакцията на Л. Деспотова-Голева, ISBN 978-954-8326-29-2, стр. 520-568. КРИСТАЛНИ АРТРОПАТИИ, стр. 905-909; ОСТЕОАРТРОЗА, стр. 909-916; МЕКОТЪКАНЕН РЕВМАТИЗЪМ, стр. 916-921;

В. Пейчева. РЪКОВОДСТВО ПО ДИАГНОСТИКА И ТЕРАПИЯ НА ВЪТРЕШНИТЕ БОЛЕСТИ – Под редакцията на Жени Милева и Гео Нешев, Медицинско издателство АРСО. 2012 г.

Petranova, T., R. Rashkov, I. Sheytanov, S. Monov, L. Marinchev. Beneficial effect of strontium ranelate on back pain and bone mineral density in patients with postmenopausal osteoporosis. *Osteoporosis international with other metabolic bone diseases*, June 2010, volume 21 Supplement 1, P 827.

Ivanova, M. G., I. M. Manolova, R. K. Rashkov. Isotypic distribution and clinical relevance of anticardiolipin antibodies in Bulgarian patients with systemic lupus polymorphism in interleukin-12B gene in association with systemic lupus erythematosus. *Rheumatol Int.* DOI UH007/s00296-0101547-6.

Клиника по терапия на вътрешните болести, нефрология, диализа, клинична фармакология и фармакотерапия

Робева, Р., И. Алтънкова. Патогенетично имуномодулиращо лечение на гломерулонефритите. – В: Имунотерапия (ред. Б. Божков). София, 1998, МИ „Арсо“ 269–281.

Беловеждов, Н., Р. Робева. Лечение с антимикробни средства. София, 2003, Тип-топ прес.

Ненчо Ненчев, Райна Робева. Бъбречно-каменна болест /БКБ/ и насоки за лекарствено лечение. 543–546, Фармакотерапия, 2015.

И. Калудина, Н. Ненчев. Бъбречни увреждания при захарен диабет. 350–359. *Нефрология*, София. 2015.

Р. Робева, Н. Ненчев, В. Димитрова, Д. Монова, М. Йорданов, А. Костадинова, Ф. Рушидова, А. Венелинова, С. Джонева. Използване на лекарствата при нарушена бъбречна функция. 967–998. *Нефрология*. София. 2015.

Lagrue, G., J. Laurent, D. Belghiti, R. Robeva. Cyclosporin and idiopathic nephrotic syndrome – *Lancet*, 1986: ii, 692–693.

Lagrue, G., J. Laurent, R. Robeva, G. Rostoker. *Nephropathies*

glomerulaires primitives. Bases pathogeniques du traitement. Nouvelles perspectives dans les syndromes nephrothiques – XIIIe Seminaires d’Uro-Nephrologie – Pitie-Salpetriere Paris, 1987, Masson, 130–14.

Robeva, R., J. M. Heslan, A. Branellec, J. Laurent, G. Lagrue. Enhanced b2-microglobulin levels in lymphocyte culture supernatants from patients with idiopathic nephrotic syndrome: inhibition of lymphocyte activation by cyclosporine – *Clin. Nephrol.*, 30, 1988: 4, 211–215.

Nencho Nenchev, Feras Hatib and Ivan Daskalov. Monitoring relative fluid alteration hemodialysis of diabetic patients by electrical impedance. *PHYSIOLOGICAL MEASUREMENT*. Vol 19, Number 1, 1998, 35–52.

Terziivanov, D., I. Atanassova, V. Dimitrova, R. Robeva, S. Unger, W. Muck. Pharmacokinetic variability of nimodipine disposition after single and multiple oral dosing to hypertensive renal failure patients: parametric and nonparametric population analysis. – *Clin. Pharmacol. Therapeut.*, 37, 1999: 8, 404–412.

Feras Al Hatib, Ivan Daskalov and Nencho Nenchev. Assessment of Total Body Water in Haemodialysis by Relative Changes of Electrical Impedance. *JOURNAL OF CLINICAL ENGINEERING*. Vol 24, No 5, 1999, 304–308

Monova, D., S. Monov, K. Rosenova, T. Argirova. Autoantibodies against C1q: view on association between systemic lupus erythematosus disease manifestation and C1q autoantibodies. *Ann. Rheum. Dis.* 61, 2002, 6, 563–564.

Monova, D., N. Belovezhdov, I. Altunkova, S. Monov. Intravenous immunoglobulin G in the treatment of patients with chronic glomerulonephritis: a clinical experience lasting 15 years. *Nephron*, 90, 2002, 3, 262–266.

N. Nenchev, B. Deliyska, M. Bankova, P. Radulova, G. Kimenov and E. Marinova. Early effects of the AT2 receptor antagonist eprosartan mesylate (EM) in diabetic patients with and without chronic renal failure. *BANTAO Journal* 2006: 4(1): 23–25

След основаването на Медицинския факултет през 1917 г. се създава и Катедрата по кожни и венерически болести с ръководител проф. Богомил Берон (1866–1936). През 1926–1927 г. Богомил Берон е декан на Медицинския факултет. През 1936 г. той дарява собствени средства и организира построяването на сградата, в която Клиниката по дерматология и венерология осъществява своята дейност до днес.

Проф. Богомил Берон

Проф. Любен Попов е ръководител на катедрата от 1937 до 1963 г. По това време се разкриват сектори по дермато-алергология, микология и серологична лаборатория. Учен с международна известност, притежаващ лично обаяние и висока професионална подготовка, той издига нивото на клиниката на равнището на най-добрите европейски клиници.

От 1963 г. до 1965 г. ръководител на катедрата е проф. Крум Балабанов (1905–1971) – дерматолог и хистопатолог с международна известност и богата ерудиция. Той е основоположник на българската дерматологична школа по хистопатология.

През периода 1965–1969 г. катедрата се ръководи от проф. Петър Попхристов (1903–1973). Той е основоположник на високопланинското климатолечение у нас. Организира кампания и решава два важни епидемиологични проблема в България: ликвидирането на 220-годишния ендемичен сифилис и ограничаване на масовия характер на дерматомикозите. Разкриват се лаборатории по микробиология и експериментална дерматология. Освен ръководител на катедрата, той е заместник-декан на Медицинския факултет (1948–1950), заместник-ректор (1951–1952) и ректор на ВМИ-София (1953–1957).

Проф. Илия Петков (1916–1975) ръководи клиниката по дерматология и венерология през периода 1970–1975 г. През 1972 г. той разкрива една от първите в Европа лаборатории по имунофлуоресцентно изследване на кожата. Проф. Илия Петков развива таласотерапията и съвременната диагностика и лечение на болестите, предавани по полов път.

Ръководител на катедрата през периода 1975–1985 г. е проф. Петър Михайлов (1921–1987). Той е основател и развива съвременната дерматоалергология в България и има личен принос във високопланинското климатолечение на дерматозите.

Проф. Никола Ботев Златков (1928–2016) е ръководител на катедрата от 1985 до 1989 г. Научните му трудове са посветени основно на псориазис, генодермато зи, кожни прояви при вътрешни болести и морелечение при различни дерматози.

След проф. Н. Ботев ръководители на катедрата са последователно проф. Асен Дурмишев (1989–1995), проф. Николай Цанков (1996–2008), декан на Медицинския факултет – София (1999–2008), проф. Любомир Странски (2008–2009) и проф. Любка Митева (от 2010 г.).

Към 2017 г. в катедрата работят хабилитираните проф. Любка Митева, проф. Мария Балабанова, проф. Снежина Василева, доц. Гриша Матеев, доц. Жана Казанджиева, доц. Георги Пехливанов, доц. Любомир Дурмишев.

Проф. д-р Любка Гаврилова Стоянова-Митева е ръководител на катедрата от 2010 г. и началник на Клиниката по кожни и венерически болести от 2012 г. От 2014 г. тя е национален консултант по кожни и венерически болести. Завършва медицина през 1982 г. в София. Специалност по дерматология и венерология придобива през 1991 г., а през 1996 г. – научна степен „доктор по медицина“.

Проф. д-р Любка Гаврилова Стоянова-Митева

През 2007 г. е избрана за доцент, а през 2011 г. – за професор. Специализира във Франция през 1992 г. и през 1994 г.) клетъчна и молекулярна биология. Член е на Българското дерматологично дружество, на Френското биохимично дружество, на Българския лекарски съюз. Носител е на наградата „Проф. д-р Константин Чилов“ на Медицински факултет при Медицински Университет – София за високи постижения в научноизследователската и преподавателска дейност (2002 г.) и на две награди на Американската академия по дерматология и венерология. Участва в дългосрочни двустранни международни проекти, както и в редица изследователски проекти, финансирани от МУ – София и МОН. Автор и съавтор е на над 200 научни публикации, 11 учебника и монографии. Участва с над 300 научни съобщения в конгреси и конференции в България и чужбина. Цитиранията в световната дерматологична литература са над 1000. Съобщава за първи път нова нозологична единица в детска възраст – Acquired ichthyosiform-like erythroderma with lichenoid tissue reaction in a child. Основните ѝ научни интереси са в клиничната, детската и експерименталната дерматология.

Проф. д-р Мария Борисова Балабанова е завеждащ отделение по дерматохистопатология и имунохистохимия. Тя завършва медицина през 1977 г. в София, през 2004 г. е избрана за доцент, а през 2016 г. – за професор към катедрата. Специализира в Англия, САЩ и Швейцария (1989, 1998 и 2003 г.) по дерматопатология и имунохистохимия. Член е на Българското дерматологично дружество, на Сръбското дерматологично дружество, на Европейската академия по дерматология, на IDP (Международно общество на дружествата по дерматопатология), на Българския лекарски съюз. Носител е на наградата „Богомил Берон“ за научни постижения. Секретар е на Годишни софийски дерматологични дни (1993–97 г.). Автор и съавтор е на глави в над 30 чужди и наши монографии, учебници, електронни справочници. Автор и съавтор е на над 130 научни публикации. Основните ѝ научни интереси са в полето на клиничната дерматология, дерматопатологията на възпалителните дерматози и доброкачествените и злокачествени кожни тумори.

Проф. Снежина Георгиева Василева, дм, ръководи дерматологичното направление по аутоимунни булозни заболявания и направление по имунофлуоресцентна диагностика в клиниката. Родена е в гр. Варна, където завършва медицина през 1978 г. Работи в Кожното отделение на Окръжна болница – Търговище, а от 1981 г. е редовен аспирант в Катедрата по дерматология при ВМИ-Варна. От 1985 г. е научен сътрудник, а по-късно главен асистент в Катедрата по дерматология в МФ-София. През 2004 г. е избрана за доцент, а от 2016 г. е професор към МУ – София. Специализира имунодерматология във Франция и е Attaché étranger в Болницата Сен-Луи в Париж (1992–1993 г.). Член е на Управителния съвет на Българското дерматологично дружество (БДД), на Европейската академия по дерматология и венерология (ЕАДВ), на борда на Интернационалната академия по козметична дерматология и на редакционните колегии на дерматологични периодични списания в чужбина и у нас. Член е на работните групи по булозни дерматози и по дерматози на бременността към ЕАДВ. Носител е на наградата „Проф. Константин Чилов“ на Медицински факултет при МУ – София и на наградата „Богомил

Берон“ на БДД. Участва в международни научни проекти по въпросите на аутоимунните булозни дерматози. Автор и съавтор е на над 160 статии в международни и български периодични издания, има над 340 участия в конгреси и конференции в чужбина и България и над 800 цитирания в световната дерматологична литература. Има участия в 20 монографии и учебници, предимно в чужбина. Главен редактор е на 2 монографии в САЩ. Поканен лектор е на Американската академия по

От ляво на дясно: д-р Мария Хаджийска, проф. Мария Балабанова, гл. д-р Валентина Броцилова – хистопатологична лаборатория

дерматология и ЕАДВ. Основните ѝ научни интереси са аутоимунни булозни дерматози, съединително-тъканни заболявания на кожата, лекарствени дерматози, псориазис и други инфламаторни и инфекциозни дерматози.

Доц. д-р Соня Стоянова Марина-Кирова, дм, завършва медицина през 1976 г. в гр. Пловдив. Придобива специалност по дерматология и венерология през 1981 г., а научна степен доктор по медицина – 1985 г. Избрана е за доцент през 2006 г., а научно звание „професор“ има от 2016 г. в МУ – Варна. Защитава магистратура по обществено здраве и здравен мениджмънт през 2011 г. Доцент д-р Марина е номинирана в Международния биографичен речник на международния биографичен център, Кембридж (26-о и 27-о издание за 1998 и 1999 г.). Почетен визитиращ лекар е в Катедрата по дерматология и венерология на Кралския колеж по медицина и стоматология и в Катедрата по дерматология и венерология на Гай и Св. Томас Болничен тръст, Лондон. Член е на Нюйоркската академия на науките, Българския лекарски съюз, Съюза на учените в Р България и Българското дерматологично дружество. Активно участва в организирането на научни дерматологични форуми.

Оказвала е организационно-методична помощ на кожните отделения в Смолян и Кърджали. На функционален принцип е работила в микологична лаборатория на КДВ, ВМИ – Пловдив, а от 1987 г. – на същия принцип работи в микробиологична лаборатория на ККВБ, УМБАЛ „Александровска“ ЕАД. Автор и съавтор е на над 160 научни статии, 3 монографии, и има 14 участия в учебници. Автор и съавтор на 2 рационализации, патенти в чужбина. Основните ѝ научни интереси са живото-застрашаващи дерматози, кожни инфекции, редки кожни синдроми и болести. Доц. д-р Жана Стоянова Казанджиева, дм, работи в Първо дерматологично отделение и завежда Сектор по дерматоалергология. Завършва медицина през 1985 г. и започва работа като асистент в Катедрата по дерматология и венерология при ВМИ – Плевен. От 1994 г. работи в Кожната клиника на МУ – София. През 2008 г. е избрана за доцент към Катедрата по дерматология и венерология при МУ – София. Специализира електронна микроскопия на кожата във Виена (1992) и лазер-терапия на кожните болести в Цюрих (1998). Член е на Европейската академия по дерматология и венерология (ЕАДВ), на ръководството на Българското дерматологично дружество (БДД), секретар е на Немско-българското дерматологично дружество, ръководител е на Секцията по дерматоалергология към БДД, експерт в Европейската програма за превенция на професионалните кожни алергии (ЕРОС). Член е на редакционната колегия на дерматологични периодични списания в чужбина и у нас. Почетен член е на Сръбското дерматологично дружество. Автор и съавтор е на над 200 научни публикации с над 1000 цитирания. Участва в 9 монографии и 17 учебника. Има 58 лекции на симпозиуми и конгреси в чужбина, като поканен и пленарен лектор на Световни конгреси по дерматология, конгреси на ЕАДВ и други международни конгреси и симпозиуми и над 200 участия с постери и презентации на конгреси и конференции в чужбина и България. Основните ѝ научни интереси са дерматоалергология, екзогенни пигментни нарушения и лекарствени дерматози. Доц. д-р Гриша Стефанов Матеев, дм, е завеждащ Трето дерматологично направление по болести на съединителната тъкан към Клиниката по кожни и венерически болести. Завършва медицина през 1980 г. в гр. София, специалност по дерматология придобива през 1986 година, а през 2000 г. – научна степен „доктор по медицина“. През 2008 г. е избран за доцент по дерматология. Специализира в Германия, Белгия и Гърция. Секретар е на Българското дерматологично дружество, съосновател на Българското дружество по медицинска микология, член на Европейската конфедерация по медицинска микология и Европейската академия по

дерматология и венерология. Участва в изследователски проекти, финансирани от МУ – София. Научноизследователска дейност на доц. Матеев е с насоченост в областта на микологията, общата дерматология и др. Резултатът от тази дейност са над 100 публикации, от които 24 – в реферирани чуждестранни списания. Участва в авторските колективи на шест учебника и четири монографии. Доц. Матеев е участник в над 200 световни, европейски и множество национални конгреси и конференции. След 1992 г. е участвал в почти всички конгреси на Американската и Европейската академия по дерматология и венерология. От 2015 г. изпълнява длъжността **председател на Българското дерматологично дружество.**

Доц. д-р Георги Петков Пехливанов, дм, е роден през 1953 г. в гр. Елхово и завършва медицина в София (1979). От януари 1980 г. е асистент в Научния институт по дерматология и венерология на Медицинска академия. Специализира в Австрия, Унгария и Франция. През периода 1996–1997 г. е главен експерт на МЗ по полово предавани болести. От 2011 г. има научната степен „доцент“. Понастоящем е началник на II кожно направление по полово предавани болести на клиниката. От 2006 г. създава и организира Национална конференция „Пролетни варненски дерматологични дни“. От 2015 г. е главен редактор на електронното списание „Дерматологичен преглед“. Член е на Съюза на учените в България и на Българското дерматологично дружество. Има повече от 100 научни публикации у нас и в чужбина и над 250 участия в конгреси и конференции. Основните му научни интереси са венерология, инфекциозни болести и псориазис.

Доц. д-р Любомир Асенов Дурмишев, дм, ръководи Първо дерматологично направление по алергодерматози и онкодерматология и Направление по фототерапия в клиниката. Завършва медицина в София (1986) и специализира дерматология, фотобиология и дерматохирургия в Германия (1993, 1999 и 2000 г.). През 2013 г. е избран за доцент. Член е на Европейската академия по дерматология и венерология (ЕАДВ), на Международната група за клинична оценка и проучване на миозита (IMACS), председател е на Контролно-ревизионната комисия на Българското дерматологично дружество (БДД), членува в Британското дружество по експериментална дерматология (BSID), Българския форум за херпесни инфекции и Немско-българско дерматологично дружество. Почетен член е на Sigma Xi, Ню Джърси. Член е на редакционната колегия на дерматологични периодични списания в чужбина. Участва в национални и международни научни проекти в областта на болестите на съединителната тъкан. Автор и съавтор е на над 100 статии в международни и български периодични издания и 3

монографии. Научните му трудове имат над 960 цитирания в световната дерматологична литература. Участва с презентации в над 170 национални и международни конгреси и конференции, като е поканен лектор на Световния конгрес по дермато-

полово предавани болести (Г. Спиров, А. Бонев, Д. Няголова, Г. Пехливанов, Е. Петрова, Д. Капнилов), дерматологична козметика (М. Балабанова, А. Николова, Ж. Казанджиева), дерматохирургия (А. Стоименов, Д. Етугов).

I ред (от ляво на дясно): доц. Гриша Матеев, доц. Жана Казанджиева, проф. Снежина Василева, проф. Любка Митева, доц. Любомир Дурмишев, проф. Мария Балабанова, доц. Георги Пехливанов
II ред (от ляво на дясно): доц. Соня Марина; гл. ас. д-р Елена Петрова; гл. ас. д-р Валентина Броцилова; гл. ас. д-р Косара Дреновска; ас. д-р Димитрина Серафимова; ас. д-р Димитър Капнилов; ас. д-р Дончо Етугов; ас. д-р Инна Попова

логия (WCD) и конгресите на EADV. Основните му научни интереси са болести на съединителната тъкан, инфекциозни дерматози, автоимунни булозни дерматози, болести на пигментацията, фотобиология, терапия на кожните болести, редки синдроми и дерматохирургия.

Основни теми на научните разработки и изследвания на българските дерматолози са фотобиология и таласотерапия (Н. Ботев-Златков, А. Дурмишев, Н. Кирякова, И. Дограмаджиев, Д. Дограмаджиев, Я. Попов, Л. Дурмишев.), високопланинско климатолечение (А. Лалова, Н. Цанков, Д. Серафимова), алергология, професионални и лекарствени дерматози (П. Михайлов, Н. Берова, Л. Странски, Н. Цанков, Ж. Казанджиева), хистопатология (Г. Мустаков, Е. Обрешкова, И. Димитрова, М. Балабанова, И. Ботев, В. Броцилова), автоимунни заболявания и имунология (К. Праматаров, А. Дурмишев, С. Василева, Л. Дурмишев), онкодерматология (М. Блабанова, И. Ботев), флебология (В. Горанов, К. Николова), педиатрична дерматология (Л. Митева), инфекции (С. Марина), микология (Г. Матеев),

Гордост за Клиниката по дерматология и венерология са нейните международни контакти. През периода 2012–2016 г. преподавателите, докторантите и специализантите към катедрата имат над 150 публикации в специализирани издания в България и чужбина с висок импакт фактор. По този показател българската дерматологична школа няма конкуренция не само в България, но и в международен мащаб. Голяма част от дейността на Катедрата по дерматология и венерология е свързана с международни и български прояви, организирани от Българското дерматологично дружество – най-старото научно медицинско дружество в България, основано на 23 октомври 1923 г. с първи председател проф. Богомил Берон.

От създаването си през 1923 г. до настоящия момент в Катедрата по дерматология и венерология се обучават поколения студенти на Медицински университет – София, докторанти, български и чуждестранни лекари, специализиращи дерматология и венерология. През последните две години са актуализирани учебните програми по дерматология и венерология

на студентите медици, студентите по дентална медицина, както и на студентите от Факултета по обществено здраве и Медицинския колеж „Йорданка Филаретова“. През 2010 г. бе създадена и нова учебна програма по дерматология и венерология за специалност „Медицинска козметика“.

Преподавателите от катедрата са автори на 13 учебника за студенти, на 36 монографии и на стоици научни статии в национални и чужди сборници и списания върху кожната патология.

Катедрата по дерматология и венерология при МУ – София предоставя необходимите условия за подготовка и усъвършенстване квалификацията на български и чуждестранни студенти и специалисти, осъществява научни проекти с национално и международно участие и поддържа широки международни връзки – цели, завещани от създателите на българската дерматологична школа.

Преподаватели

Проф. д-р Любка Митева, дм – ръководител катедра
Проф. д-р Мария Балабанова, дм
Проф. д-р Снежина Василева, дм
Доц. д-р Гриша Матеев, дм

Доц. д-р Любомир Дурмишев, дм
Доц. д-р Георги Пехливанов, дм
Доц. д-р Жана Казанджиева, дм
Гл. ас. д-р Валентина Броцилова, дм
Гл. ас. д-р Косара Дреновска, дм
Гл. ас. д-р Елена Петрова, дм
Ас. д-р Дончо Етугов
Ас. д-р Иван Ботев
Ас. д-р Димитър Капнилов
Ас. д-р Зорка Негенцова
Ас. д-р Антон Стоименов
Ас. д-р Димитрина Серафимова
Ас. д-р Инна Попова

Ординатори

Д-р Емил Бърдаров
Д-р Динко Странски
Д-р Мина Сълева
Д-р Аргир Аргиров

Представителни научни статии:

Митева, Л., В. Митев. Казеинкинази в кожата. Дерматол и венерол. София XXXII, 1, 1993, 11–14.
Митева, Л., В. Митев, А. Дурмишев. Роля на свързаната с растежа протеинкиназа в патогенезата на псориазиса. Експерим мед и морф XXXI, 3–4, 1994, 19–23.

Учебници по дерматология за студенти

Автори	Заглавие	Издателство*
Б. Берон	Обща дерматология	Художник, София, 1926
Л. Попов	Кожни и венерически заболявания. Клинични лекции с атлас	София, 1946
Л. Попов, Кр. Балабанов, Б. Бъчваров	Дерматология и венерология	София, 1957
Кр. Балабанов	Учебник по кожни и венерически болести (за стоматолози)	София, 1960
П. Попхристов, Ил. Петков, И. Григоров, Ив. Толев	Дерматология и венерология	София, 1971
Ред. П. Михайлов, Л. Боянов	Клинична дерматология	София, 1986
Ред. А. Дурмишев	Дерматология и венерология. Учебник за студенти по медицина и стоматология	София, 1997
Ред. Н. Ботев-Златков	Дерматология и сексуално предавани болести	АРСО
	Учебник за студенти и лекари	София, 1997
Н. Ботев	Дерматология и сексуално предавани болести	АРСО
	Учебник за студенти по медицина и стоматология. Илюстриран компендиум	София, 1999
Ред. Н. Ботев-Златков, Е. Петранов	Терапия на кожните и полово предаваните болести	АРСО, София, 2000
Ред. Н. Б. Златков	Сексуално предавани болести и невенерическа генитална патология	АРСО, София, 2002
Ред. Л. Митева	Ръководство по медико-естетични грижи, част първа	Инфодент-БГ, София, 2012
Ред. Л. Митева	Ръководство по медико-естетични грижи, част втора	Мантапринт, София, 2014

* Издателство „Медицина и физкултура“, освен ако не е отбелязано друго.

МОНОГРАФИИ		
Автори	Заглавие	Издателство*
В. Балабанов	Биологични въпроси на микологията	София, 1960
Л. Попов	Синтетична дерматология Малко познати болести и синдроми	София, 1960
П. Попхристов, Б. Ганчев	Терапия на кожните болести	София, 1962
П. Попхристов	Кожни болести в детската възраст	София, 1962
П. Попхристов, В. Сухарев	Климатолечение на кожни болести в българските курорти	София, 1968
Н. Берова	Алергични реакции от козметични средства	София, 1970
Вл. Андреев	Кожни прояви при неопластични заболявания	София, 1973
Вл. Андреев, Н. Б. Златков	Наследствени и вродени болести и синдроми в дерматологията	София, 1977
А. Бонев, Ж. Николов	Болести, предавани по полов път	София, 1978
П. Михайлов, Н. Берова	Клинична дерматология	София, 1980
П. Михайлов	Професионални заболявания на кожата	София, 1982
Н. Берова, Н. Цанков	Лекарствени дерматози	София, 1984
Р. Райчев, Вл. Андреев	Злокачествени тумори	София, 1984
А. Дурмишев	Пигментни нарушения на кожата	София, 1986
Сл. Георгиева	Дерматовириози	София, 1987
А. Дурмишев, А. Лалова	Функционална диагностика в дерматологията	София, 1987
Й. Димитрова	Кожни васкулити	София, 1988
Ред. П. Михайлов	Лупус еритематодес	София, 1988
Г. Спиоров, А. Бонев	Сифилис	София, 1988
Ред. Н. Б. Златков	Климатолечение на кожните болести	София, 1989
Ред. П. Михайлов	Клинична дерматомикология	София, 1990
С. Марина, Г. Киров	Еризипел	РОЖА, София, 1992
Н. Златков, Вл. Андреев	Кожни прояви при вътрешни болести	Волкохим, София, 1994
Ред. Н. Б. Златков	Сексуално предавани болести	Любимекс, София, 1994
Кр. Николова	Ulcus cruris	София, 1995
Ред. А. Дурмишев	Приложна венерология	Знание, София, 1999
Ред. Г. Спиоров	Сифилис	София, 2000
З. Пенев, Н. Златков, А. Дурмишев	Дерматология и венерология. Справочник	София, 2001
Дурмишев А., Дурмишев Л.	Приложна дерматотерапия.	АИ „Проф. Марин Дринов“ София, 2004
Dourmishev, L., Dourmishev A.	Dermatomyositis: Advances in Recognition, Understanding and Management	Springer, Berlin, 2009
Semkova K, Kazandjieva, J..	Erythema multiforme. In: European Handbook of Dermatological Treatments	Springer, Berlin 2015
Balabanova, M.	Erysipelas. In: European Handbook of Dermatological Treatments	Springer, Berlin 2015
Дурмишев А. Дурмишев Л.	Приложна дерматотерапия. II допълнено и преработено издание	АИ „Проф. Марин Дринов“ София, 2016
Г. Пехливанов, И. Бакърджиев	Дерматопатология на мъжките гениталии (под печат 2017)	
Vassileva S	Acute, severe bullous dermatoses. In: Wolf R, Davidovici B, Parish JL, Parish LC, eds. Emergency Dermatology, Second Edition.	CRC Press, Taylor & Francis Group, New York, 2016
Mateeva V, Mateev G, Drenovska K, Vassileva S.	Childhood Bullous Pemphigoid. In: BP: Symptoms, Diagnosis and Treatment.	Nova Science Publishers Inc., New York; 2017.

- Митева, Л., В. Митев. Приложение на лекарствени средства при бременни и кърмещи с дерматологични заболявания. *Акуш Гинекол XXXIV*, 2, 1995, 42–47.
- Митева, Л., В. Митев, А. Дурмишев. Роля на протеинкиназите в пролиферацията на кератиноцитите при псориазис. *Дерматол и венерол XXXV*, 1996, 1, 9–13. Mateev G, Vassileva, S., Kantardjiev, T., Obreshkova, E., Pramatarov, K. *Candida granuloma and sarcoidosis. Mycoses* 1993; 36: 295–297.
- Mateev, G., Kantardjiev, T., Vassileva, S., Tsankov, N. Chronic mucocutaneous candidosis with osteolysis of the frontal bone. *Int J Dermatol* 1993; 32 (12): 888–889.
- Stransky, L., Vasileva, S., Mateev, G. Contact bullous pemphigoid? *Contact Dermatitis* 1996; 35: 182.
- Матеев, Г.. Кожни брадавици. Човешки папиломни вируси. *Diagnosis press*, София, 2006, 46.
- Матеев, Г., Е. Бърдаров. Онихомикози, *GP News*, 2006, 7, 6, 14–16.
- Матеев, Г., В. Матеева: Дерматофитни инфекции. *Медика арт, дерматология и венерология*. 1, 2011, 25– 32.
- Marina, S., Kazandjieva, J., Botev, I., Darlenski, R., Argirov, A., Vaneska, L., Nikolova, A., Stransky, L. *Xanthomata eruptiva. Dermatology and Venereology (Sofia)*. 2008; 1 (s.1): 12–14.
- Kazandjieva, J., Gergovska, M., Darlenski, R., Marina, S., Broshtilova, V., Balabanova, M., Stransky, L. Recall dermatitis after systemic treatment with paclitaxel. *Int J Dermatol* 2010; 49: 956–959.
- Kazandjieva, J., Grozdev, I., Darlenski, R., Tsankov, N. *Climatotherapy of psoriasis. Clin Dermatol*. 2008; 26(5):477–85.
- Kazandjieva, J., R. Darlenski, N. Tsankov: „First National campaign: diagnosis and prevention of skin allergy“. *EADV News*; 2010;34:5
- Kazandjieva, J., Darlenski, R., Marina S., Tsankov, N.. Multiple sensitization to essential oils in a massage therapist. *Contact Dermatitis*. 2008; 58 (s.1): 74
- Kazandjieva, J., Darlenski, R. New allergens in cosmetic dermatology. *Aesthetic Dermatology News*. 2008; 1(3); 8–10
- Kazandjieva, J., Todorova, M., Marina, S., Botev, I., Darlenski, R., Nikolova, A., Pramatarov, K., Stransky, L. Sister Mary Joseph’s nodule. *Dermatology and Venereology (Sofia)*. 2008; 1 (s.1): 8–9
- Kazandjieva, J., Grozdev I, Tsankov, N.. Temporary henna tattoos. *Clin Dermatol* 2007; 25(4): 383-7.
- Kazandjieva, J., Balabanova, M., Kircheva K, Tsankov, N.. Contact dermatitis due to temporary henna tattoos. *Skin med* 2010,8,191–192
- Vassileva, S. *Lupus erythematosus*. In: Kanitakis J, Vassileva S, Woodley D (Eds). *Diagnostic Immunocytochemistry of the Skin*. London: Chapman & Hall, 1998, pp. 144–156.
- Vassileva, S., Pramatarov, K., Popova, L. Ultraviolet-light induced confluent and reticulated papillomatosis. *J Am Acad Dermatol* 1989; 21 (2 pt2): 413-414.
- Vassileva, S., Berova, N., Dourmishev, A. Stevens-Johnson syndrome caused by arsenic. *Int J Dermatol* 1990; 29 (5): 381-382.
- Vassileva, S. Immunofluorescence in dermatology. *Int J Dermatol* 1993; 32 (3): 153-161.
- Vassileva, S. Prost C. Discovering vesiculo-bullous drug eruptions through dermatopathologic techniques. *Clin Dermatol* 1993; 11 (4): 557–565.
- Vassileva, S., Mateev, G., Balabanova, M., Tsankov, N. Burn-induced bullous pemphigoid. *J Am Acad Dermatol* 1994; 30 (6): 1027–1028.
- Vassileva, S. Drug-induced pemphigoid: bullous and cicatricial. *Clin Dermatol* 1998; 16 (3): 379-389.
- Vassileva S, Mateev G, Parish LC. Antimicrobial photosensitive reactions. *Arch Intern Med* 1998; 158 (18): 1993–2000.
- Vassileva, S. Bullous systemic lupus erythematosus. *Clin Dermatol* 2004; 22:129–38.
- Vassileva S, Hristakieva E. Medical applications of tattooing. *Clin Dermatol* 2007; 25: 367–375.
- Vassileva, S., Drenovska, K., Manuelyan, K. Autoimmune blistering dermatoses as systemic diseases. *Clin Dermatol* 2014; 32 (3): 364-375.
- Balabanova M. Erysipelas – treatment. In: *European Handbook of Dermatological Treatments*. Katsambas AD, Lotti TM, eds. Springer, 1999.
- Balabanova, M., Obreshkova E. Scleroderma profunda. *Clinicopathological Studies*. In: Malita C, Uitto J, eds. *Rheumaderm. Current Issues in Rheumatology and Dermatology* Kluwer academic/plenum publishers, New York, 1999, 105–109.
- Balabanova, M., Calamia, K.T., Perniciaro, C., O’Duffy, J.D. A Study of the Cutaneous Manifestation of Behcet’s Disease in patients from the United States (A). In: Bang D, Lee ES, Lee SS eds.: *Behcet’s Disease*. Seoul: Design Mecca 2000.
- Balabanova, M., Calamia, K.T., Perniciaro, C., O’Duffy, J.D. A Study of the Cutaneous Manifestations of Behcet’s Disease in Patient from United States. Abstract and summary in Malawista S. ed. *Yearbook of Medicine*, 2000 St Louis Harcourt 2000.
- Balabanova, M., Popivanov, P., Christov, V.I., Balabanov, Tch. Tumoral calcinosis as a first indication of pseudoxanthoma elasticum. *Europ J Dermatol* 1993; 3: 712-713.
- Balabanova, M. Pyoderma gangrenosum treated by skin graft. *Am J Dermatol* 1994; 16(1): 107.
- Balabanova, M. Photoprovoled erythemabullous eruption from farmorubicin. *Contact Dermatitis* 1994; 30(5): 303–304.
- Balabanova, M., Botev, I., Michailova, J. Subacute cutaneous lupus erythematosus induced by radiation therapy. *Br J Dermatol* 1997; 137: 646–663.
- Balabanova, M., Calamia, K.T., Perniciaro, C., O’Duffy, J.D. A study of the cutaneous manifestations of Behçet’s disease in patients from the United States. *JAAD* 1999; 41: 540-545.
- Lozanova, P., Dourmishev, L., Vassileva, S., Miteva, L., Balabanova, M. Perforating disseminated necrobiosis lipoidica diabetorum. *Case Rep Dermatol Med*. 2013.
- Broshtilova, V., Balabanova, M. Cross skin reactivity to Tyrosine kinase inhibitors in a patient with chronic myelogenous leukemia. *Journal of Cancer Therapy* 2013, 4, 1141–1144.
- Pehlivanov, G., S. Kavaklieva, J. Kazandjieva, D. Kapnilov, N. Tsankov. Foreign body granuloma of the penis in sexually active individuals (penile parafinoma) – *J EADV*, Vol.22,7, July 2008; 845-51.
- Пехливанов, Г., Е. Петрова, И. Бакърджиев, Д. Младенов., Нашият опит при лечение на хламидиални и

- микоплазмени уретрити и цервицити с Azatril®, Урология, 3, 2005: 86-93
- Пехливанов, Г. Дерматовенерологичните диспансери в България – традиции и нови реалности., Здр. Мениджмънт, 2005, 5; 4,46-49.
- Пехливанов, Г., К. Николов, Н. Златков, А. Бонев, М. Балева. Дефицит на sIg A при болни с хронични рецидивиращи негонококови уретрити., Урология, 11,1, 2005, 12-14.
- G. Pehlivanov, N. Tsekova-Trajkovich, I. Bakardzjiev, A. Argirov, G. Manolova, I. Krasnaliev, Annular lichen planus on penis treated with topical Pimecrolimus 1%, Clin Res Dermatology Open Access 3(1):1-3., June 22, 2016.
- Pehlivanov, G. N. Tsekova Trajkovich, R. Pavlova, L. Miteva, I. Bakardzjiev., M. Darier following Blaschko lines-case report and review in literature., %, Clin Res Dermatology Open Access (IN Press 2016)
- Broshtilova, V., Botev, I., Miteva, L. Association of thick-plaque psoriasis and Down's syndrome: Case report. European Journal of Pediatric Dermatology 2010; 20: 159-162.
- Broshtilova, V., Gantcheva, M. Therapeutic Hotline: cysteinyl leukotriene receptor antagonist montelukast in the treatment of atopic dermatitis. Dermatol Therapy 2010; 23: 90-93.
- Dourmishev, L.A., Dourmishev, A.L., Schwartz, R.A. Dermatomyositis: An association of gingival telangiectases and anti Jo-1 antibody in the adult. Acta Dermatoven APA 2007; 16(2): 67-72.
- Dourmishev, L.A., Dourmishev, A.L. Activity of certain drugs in inducing of inflammatory myopathies with cutaneous manifestations. Expert Opinion on Drug Safety; 2008; 4: 421-433.
- Dourmishev, L., Popov J, Rusinova, D. Paraneoplastic dermatomyositis associated with testicular cancer: a case report and literature review. Acta Dermatovenereol Alp Panonica Adriat. 2010; 19(1):39-43.
- Dourmishev, L., Gergovska, M, Nikolova, K, Balabanova, M. Erythema annulare centrifugum in patient operated on for breast carcinoma. Acta Dermatovenereol Croat 2010;18(4):264-266.
- Dourmishev, L., Wollina, U. Dermatomyositis: immunologic study of skin lesions. Acta Dermatoven APA 2006; 15: 45-51.
- Петрова, Е. Принципи на поведение, диагностика и лечение на пациенти с полово предавани инфекции (I част) Българска медицинска практика, 2006.
- Петрова, Е. Принципи на поведение, диагностика и лечение на пациенти с полово предавани инфекции (II част) Българска медицинска практика, 2006.
- Petrova, E., Semkova, K., Miteva, L. Hyperimmunoglobulin-E syndrome. Eur J Pediatr Dermatol. 21, 2011, 86.
- Drenovska K, Kavaklieva S, Vassileva S, Kapnilov D, Tsankov, N.. Bullous pemphigoid associated with carcinoma of the larynx. Bull CEEDVA 2004; 6: 44-47.
- Drenovska, K., Darlenski, R., Kazandjieva, J., Vassileva, S. Pemphigus vulgaris and pregnancy. Skinmed 2010; 8 (2): 1-6.
- Серафимова, Д., Броцилова, В., Николова, А., Матеев, Г., Митева, Л. Syndroma Netherton при 15-годишно момче. Дерматология и венерология, 2008, XLVI suppl. 1: 42-43.
- Стоименов, А., С. Каваклиева. Оперативно лечение на кожните тумори. GP News 2006; 6(74): 21-4.
- Стоименов, А., С. Каваклиева, Д. Антонов, Н. Цанков. Оперативно лечение на Carcinoma basocellulare periorbitale. В: Тумори на окото и очните придатъци. Ч. Балабанов, Плевен, 2008, Фотон&АЯ: 160-162.
- Митева, Л., В. Митев, Н. Борова. Механизъм на действие на цитокините. Алергия и астма 1996, 2, 14-18.
- Miteva, L., Tsankov, N., A. Stoimenov. Overlap Stevens-Johnson syndrome -Toxic epidermal necrolysis: a case report. Eur J Pediatr Dermatol 1997, 7, 141-144.
- Miteva, L., Mitev, V., N. Berova. Cytokines in keratinocyte homeostatic control mechanisms. Allergy and Asthma 1997, 2, 10-13.
- Miteva, L., Dourmishev, A., Schwartz, R, V, Mitev. Oral vascular manifestations of Klippel-Trenaunay syndrome. Cutis 62(4), 1998, 171-4. (I.F. 0.5)
- Miteva, L., A. Dourmishev. Hereditary palmoplantar keratoderma with nail changes and periodontosis in father and son. Cutis 63, 1999, 65-68. (I.F. 0.5)
- Miteva, L., K. Pramatarov. Netherton syndrome-Report of a case with epilepsy. Eur J Pediatr Dermatol 9, 1999, 219-222.
- Miteva, L., Nikolova, A. Lawrence-Seip syndrome. Eur J Pediatr Dermatol 10, 2000, 25-28.
- Митева, Л., Митева, П. Неонатални еритродермии: Диференциална диагноза и лечение. Педиатрия 1. 2000, 45-49.
- Митева Л., Николов, Р., Цанков, Н. Съвременна медикаментозна терапия на детските дерматози. Дерматол и венерол XXXIV, 2000, 3-7.
- Miteva, L., A. Nikolova. Incontinentia pigmenti: a case report associated with cardiovascular anomalies. Pediatr Dermatol (18 (1), 2001, 54-56. (I.F. 0.812)
- Miteva, L., Dourmishev, A., R. Schwartz. Inflammatory linear verrucous epidermal nevus. Cutis 68, 2001, 327-330. (I.F. 0.5)
- Miteva, L. Focal dermal hypoplasia in a male. Acta Derm-Venereol 81, 2001, 218-219. (I.F. 1.549)
- Митева, Л. Лекарствена терапия на детските дерматози. Практическа педиатрия 2, 2001, 14-16
- Miteva, L., Praskova, M., V. Mitev. Quercetin – biochemical properties and clinical application. Allergy and Asthma 6, 2001, 3-6.
- Miteva, L. Alopecia: a rare manifestation of lupus vulgaris. Int J Dermatol 40, 2001, 659-661. (I.F. 0.869)
- Miteva, L. Keratitis, Ichthyosis and Deafness (KID)-Syndrome. Pediatr Dermatol 19, 2002, 513-516. (I.F. 0.812)
- Miteva, L. An unusual case of generalized ichthyosis and chondrodysplasia punctata Eur J Pediatr Dermatol 12, 2002, 221-225.
- Miteva, L., E. Obreschkova. Un unusual manifestation of linear atrophoderma of Moulin. Acta Derm Verereol 82, 2002, 479-480. (I.F. 1.549)
- Miteva, L., E. Bardarov. Perianal tuberculosis: a rare case of skin ulceration. Acta Derm Verereol 82, 2002, 481-482. (I.F. 1.549)
- Miteva, L. Tuberos sclerosus. Eur J Pediatr Dermatol 12, 2002, 175-180.
- Miteva, L. Pramatarov K, S Vassileva. Calcinosis cutis in childhood systemic lupus erythematosus. JEADV 17, 2003, 611-612. (I.F. 0.549)
- Miteva, L. Acquired ichthyosiform-like erythroderma with lichenoid tissue reaction in a child Eur J Pediatr Dermatol 13, 2003, 17-20.

- Miteva, L. Urticaria pigmentosa with paracetamol-induced bullous changes reminiscent of erythema multiforme. Case report. *Eur J Pediatr Dermatol* 13, 2003, 145-148.
- Miteva, L. Reply to mohrenschlager. *Pediatr Dermatol* 21, 2004, 519. (I.F. 0.812)
- Miteva, L. Bullous lichen planus with nail involvement induced by hepatitis B vaccine in a child. *Int J Dermatol* 44, 2005, 142-144. (I.F.0.869)
- Miteva, L., Nikolova, K., E. Obreschkova. Linear atrophoderma of Moulin. *Int J Dermatol* 44, 2005, 867-869. (I.F. 0.869)
- Miteva, L., Kadurina, M., Etugov, D. Probable Werner's syndrome. *Int J Dermatol* 44, 2005, 1060-1063. (I.F. 0.869)
- Miteva, L. Zelev, N., Mitev V. Molecular targets for hyperproliferating skin diseases. *Allergy and Asthma* 4, 2006, 2-10.
- Miteva, L. Paraneoplastic dermatomyositis: predictive signs and prognostic factors of malignancy. *Allergy and Asthma* 4, 2006, 34-35.
- Miteva, L. Dual role of epidermal growth factor (EGF) and mitogen-activated protein kinase (MAPK) in keratinocyte proliferation and differentiation. *Dermatol Venereol* (in press).
- Miteva, L., Kadurina M. Unilateral idiopathic atrophoderma of Pasini and Pierini. *Int J Dermatol* 45, 2006, 135-138. (I.F. 0.869)
- Miteva, L., Botev, I. Epidermolytic palmoplantar keratoderma of Vörner. *Eur J Pediatr Dermatol* 6, 2008, 31-34.
- Miteva, L., Broshtilova, V., Schwartz, R.A. Verrucous Systemic Lupus Erythematosus. *Acta Dermatovenerol Croat*. 2009 Dec;17(4):301-304. PMID: 20021985
- Miteva, L, Kadurina, M. Childhood acute generalized exanthematous pustulosis induced by oral ketoconazole. *Acta Dermatovenerol Croat*. 18, 2010, 267-270.
- Miteva, L., Schwartz, R.A. Hereditary keratosis palmoplantaris varians of Wachtors (keratosis palmoplantaris striata et areata). *Acta Dermatovenerol APA*. 19, 2010, 33-37.
- Митева, Л., Богданов, И. Пелоидотератия на кожните заболявания в България. *Медицина и спорт*. 2, 2010, 38-41.
- Miteva, L. Acrogeria, *Eur J Pediatr Dermatol*, 17, 2010, 123-126
- Митева, Л., Каваклиева, С. Дерматологични проблеми в спорта. *Кожни инфекции. Медицина и спорт*. 4, 2010, 16-20.
- Митева, Л. Съвременни проблеми в педиатричната дерматология. Част-1. *Наука Фармакология*. 1, 2010, 28-36.
- Митева, Л., С. Каваклиева. Дерматологични проблеми в спорта. *Кожни заболявания от механични фактори и фактори на околната среда. Медицина и спорт*. 1, 2011, 38-42.
- Митева, Л. Съвременни проблеми в педиатричната дерматология. Част-2. *Наука Фармакология*. 1, 2011, 24-34.
- Miteva, L, Kadurina M., Schwartz RA., Childhood acute generalized exanthematous pustulosis induced by oral ketoconazole. *Acta Dermatovenerol Croat*. 18, 2010, 267-270.
- Miteva, L., Schwartz, R.A. Hereditary keratosis palmoplantaris varians of Wachtors (keratosis palmoplantaris striata et areata). *Acta Dermatovenerol APA*. 19, 2010, 33-37
- Miteva, L., Semkova, K. Lichen planus following lines of Blaschko. *Eur J Pediatr Dermatol*. 21, 2011, 210-212.
- Broshtilova V, Lozanov V, Miteva L. Comparative analysis of polyamine metabolism in benign and neoplastic keratinocytic proliferations. *Acta Dermatovenerol Alp Pannonica Adriat*. 2012;21(1):3-5.
- Broshtilova, V., Lozanov, V., Miteva, L. Polyamine metabolism changes in psoriasis. *Indian J Dermatol*. 2013 Jul;58(4):306-9. doi: 10.4103/0019-5154.113952.
- Dencheva, I, Botev I, Miteva, L. Hypohidrotic Ectodermal Dysplasia in Association with Athelia. *J Genet Syndr Gene Ther*, 2014
- Dzhebir G., Kamenarska, Z., Hristova, M., Savov, A., Vinkov, A., Kaneva, R., Mitev, V., Dourmishev, L.. Association of Vitamin D receptor gene BsmI B/b and Fok I F/f polymorphisms with adult dermatomyositis and systemic lupus erythematosus. *Int J Dermatol* 2016; 55, e458-e472.
- Miteva, L., Broshtilova, V., Schwartz, R.A. Unusual clinical manifestations of chronic discoid lupus erythematosus . *Serbian Journal of dermatology and venereology* 2014; 6(2):69-72
- Dourmishev, L., Guleva, D., Miteva, L. Intravenous immunoglobulins: mode of action and indications in autoimmune and inflammatory dermatoses. *International Journal of Inflammation* 2016; ID Article ID 352305
- Dourmishev, L., Ouzounova-Raykova, V., Broshtilova, V., Miteva, L. Granuloma faciale effectively treated with topical pimecrolimus. *Acta Dermatovenerol Croat* 2014; 22(4):305-307.
- Dourmishev, L., Kamenarska, Z., Hristova, M., Andonova, S., Kaneva, R., Mitev, V., Savov, A. Association between Estrogen Receptor- α Gene Polymorphisms and Dermatomyositis in Bulgarian Patients. *Int J Dermatol* 2014; 53:e363-364.
- Dourmishev, L. A, Kamenarska, Z, Hristova, M., Dodova, R., Kaneva, R., Mitev, V. Association of TNF- α polymorphisms with adult dermatomyositis and systemic lupus erythematosus in Bulgarian patients. *Int J Dermatol* 2012; 51(12):1467-73.
- Kazandjieva, J., Gergovska, M., Darlenski, R. Contact Dermatitis in a Child from Methlychloroisothiazolinone and Methylisothiazolinone in Moist Wipes. *Pediatr Dermatol*. 2014 Mar-Apr;31(2):225-7.
- Kazandjieva, J., Tsankov, N., Pramatarov, K. The red face revisited: Connective tissue disorders. *Clin Dermatol* . 2014;32,1,153-38
- Kazandjieva, J., Antonov D, Kamarashev J, Tsankov, N.. Acraly Distributed Dermatoses Vascular dermatoses (purpura and vasculitis). *Clin Dermatol*, 2017; 35, 68-80
- Dourmishev, L., Ouzounova-Raykova, V., Broshtilova, V., Miteva, L. Granuloma faciale effectivity treat with topical pimecrolimus. *Acta Dermatovenreol Croat* 2014; 22:305-307

Катедрата по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина в структурата на Медицинския факултет на Медицинския университет – София е разположена в СБАЛИПБ „Проф. Иван Киров“ ЕАД. Приоритет в работата на катедрата е обучението на студентите медици, стоматолози, докторанти и специализанти в областта на инфекциозната патология. Въведено е лекционно и практическо обучение на чуждестранни студенти на английски език. През последните години провеждането на занятията е оптимизирано с подходяща електронна техника. От създаването си досега от сътрудници на катедрата са издадени над 35 учебника и практически ръководства. В областта на научноизследователската работа катедрата е дала своя принос в почти всички сфери на инфекциозната патология: етиология, патогенеза, клиника, диагностика, терапия, епидемиологични особености и профилактика на бактериалните, вирусните и паразитните заразни заболявания, общата и частна инфектология, медицинската паразитология, внесени в страната тропически заболявания, инфекции, придобити в обществото и вътреболнични инфекции, нови и нововъзникнали инфекциозни заболявания.

Катедрата е основана през 1946 г. заедно с клиниката по инфекциозни болести към Медицински факултет в София с ръководител доц. Иван Танев и асистенти д-р Димитър Маринов, д-р Наум Петров, д-р Иван Радев и д-р Петко Щерев. През 1950 г. тя влиза в състава на Катедрата по епидемиология и инфекциозни болести с ръководител проф. Петър Вербев, а през 1961 г. отново се обособява като самостоятелна Катедра по инфекциозни болести с ръководител проф. Иван Танев и по-късно (1963) проф. Иван Киров. От 1972 до 1991 г. катедрата е в състава на Научния институт по заразни и паразитни болести при Медицинската академия, като обединява съществуващите до момента катедри в секции по инфекциозни болести, епидемиология, паразитология и тропическа медицина. От основаването си Катедрата по инфекциозни болести не притежава собствена леглова база и е разположена на територията на Инфекциозна болница, гр. София. Преподавателите от катедрата и лекарите от болницата осъществяват съвместно лечебно диагностичната дейност. Част от преподавателите са дългогодишни началници

на клиники и отделения: проф. И. Диков ръководи Отделението по реанимация и интензивна терапия, проф. Ж. Кънева и доц. Р. Кацарова последователно ръководят единственото в страната специализирано Отделение по невроинфекции, проф. М. Радев ръководи Клиниката по диагностика и лечение на вирусните хепатити, доц. М. Коен – Клиника по детски чревни инфекции и специализирания Сектор за лечение на болни от полиомиелит, д-р Б. Езекиева – Мъжко диарийно отделение, д-р Л. Андонова – III детско отделение, доц. А. Мангърров – I детско отделение, доц. И. Еленков – отделението за пациенти с придобита имунна недостатъчност. Под тяхно ръководство години наред отделенията изпълняват функция на национални центрове за диагностика и лечение на тежкоболните от заразни болести от цялата страна. Едновременно с това те са основните центрове за квалификация на всички

*I ред (седнали, от ляво на дясно): д-р Валери Велев, проф. Каменна Вутова, доц. Атанас Мангърров, д-р Нина Янчева, проф. Татяна Червенякова, доц. Ивайло Еленков
II ред (прави, от ляво на дясно): д-р Иван Иванов, д-р Тома Томов, д-р Трифон Вълков, д-р Димитър Страшимиров*

лекари от страната в областта на заразните заболявания. В клиниките и отделенията на болницата, ръководени от преподавателите от Катедрата, се утвърждават благородни амбиции за професионално усъвършенстване, традиции на проблемно професионално мислене и се разработват редица научни проблеми в областта на заразната патология. От 1986 до 2001 г. към катедрата функционира единственият в страната Сектор за хемодиализа на инфекциозно болни. През 1986 г. преподавателите от катедрата започват за първи път в страната да работят по диагностиката и лечението на пациенти с HIV инфекция и СПИН. Пионери в борбата с това ново заболяване са проф. И. Диков, д-р П. Рачев, д-р З. Зашева. По-късно към тях се присъединяват и други специалисти от Инфекциозна болница. От 1996 настъпва разрыв между катедрата и болницата и до 2008 г. двете структури са разделени. Катедрата получава 20 легла в Северния павилион на Инфекциозна болница и започва да работи самостоятелно. Началниците на I детско отделение

и отделението за пациенти с придобита имунна недостатъчност д-р А. Мангъров и д-р И. Еленков напускат катедрата. През 2001 г. катедрата преминава в структурата на Университетска болница „Св. Иван Рилски“ като Клиника по инфекциозни, паразитни и тропически болести. През 2002 г. обединената катедра е разформирована. Създава се самостоятелна Катедра по епидемиология в

Доц. Атанас Мангъров

рамките на МФ – София. Останалите секции образуват Катедра по инфекциозни болести, паразитология и тропическа медицина със Сектор по инфекциозни болести, Сектор по паразитология и Сектор по тропическа медицина в структурата си.

През 2008 г. Катедрата по инфекциозни болести, паразитология

и тропическа медицина е обединена отново със СБАЛИПБ „Проф. Иван Киров“ ЕАД, София. По този начин се осъществява логичната връзка между възможностите на кадровия и научния потенциал на катедрата и материално-техническата база на болницата да изпълняват своята функция на основен център за преподавателска, лечебно-диагностична, научна и консултантска дейност в цялата страна. Това дава възможност да бъде създадена мощна университетска структура в областта на заразната патология. Катедрата е първата в страната, която отхвърля границата между инфекциозните и паразитните болести у нас и в тропика и създава уникална база за координирана диагностично-лечебна и научно изследователска дейност в областта на класическата заразна патология. За ръководители на Катедрата по инфекциозни болести са избирани по следователно: доц. Иван Танев (1946–1950), проф. Петър Вербев (1950–1961), проф. Иван Танев (1961–1963), проф. Иван Киров (1963–1975), проф. Михаил Радев (1976–1992), проф. Иван Диков (1992), доц. Пенчо Драганов (1993 – 1999), доц. Майда Тихолова (1999–2016), доц. Атанас Мангъров (от 2016г.).

От своето основаване до днес в катедрата работят редица изтъкнати хабилитирани преподаватели специалисти по инфекциозни болести, като доц. Иван Радев, доц. Михаил Коен, проф. Иван Диков, проф. Михаил Радев, проф. Живка Кънева, доц. Радка Кацарова, доц. Златка Зашева, проф. Татяна Червениякова, проф. Каменна Вутова, доц. Атанас Мангъров, доц. Ивайло Еленков.

Основните насоки и постижения в лечебно-диагностичната работа на катедрата винаги са служили на интересите в борбата със заразните болести. В исто-

рически аспект те са: модели за практическо поведение при болни от скарлатина, дифтерия, полиомиелит, остър вирусен хепатит, бактериални и вирусни менингоенцефалити, токсикоинфекциозен шок, рехидратираща терапия при остри чревни инфекции, вирусни хеморагични трески; алгоритми за диагноза и диференциална диагноза при болни с хеморагичен синдром, с иктерен синдром, мозъчен оток, с продължителни фебрилни състояния; етиологично лечение на бактериални инфекции на нервната система; модел за интензивно лечение и реанимация на инфекциозно болни със сепсис в тежко и заплашващо живота им състояние; план за работата на структурите по интензивно лечение при инфекциозните отделения в страната; нови диагностични и терапевтични методи при лечението на острите чревни инфекции; проучване ролята на ентеропатогенните вируси в острата диарийна патология в страната; тежки и холестазни форми на вирусен хепатит, фулминантна форма на остър вирусен хепатит с хепатална кома; приложение на интерферон при някои вирусни хепатити – за първи път в България под ръководството на проф. Михаил Радев; нови

Д-р Иванка Габърска, началник на лабораторията на Инфекционна болница с биохимичен анализатор „SELECTRA PRO S“

диагностични и терапевтични методи при Конго – Кримска хеморагична треска и хеморагична треска с бъбречен синдром; клинично диагностични и терапевтични проучвания при Лаймска борелиоза; клинично-диагностични и терапевтични проучвания при пациенти с HIV инфекция и СПИН; консерва-

тивно лечение и химиопрофилактика на болни с множествена ехинококоза; превенция, контрол, диагностика и лечение на особено опасни инфекции внесени от чужбина.

Доскоро преподавателите от катедрата са извършвали обучителна и практическа работа в цялата страна в качеството си на методични ръководители по инфекциозни болести. В условията на работа със здравната каса и превръщането на болниците в търговски дружества тази дейност е силно редуцирана.

В катедрата са защитени над 20 дисертации за научната степен „доктор“ и 9 за „доктор на медицинските науки“. От основаването си досега Катедрата по инфекциозни болести осъществява обучението по заразни болести на студенти по медицина и стоматология, стажант лекари и специализиращи лекари от сродни медицински специалности. Тук се провеждат основни курсове по инфекциозни болести, както и държавен изпит за специалност по инфекциозни болести. Преподаватели от катедрата участват и в създаването на катедрите по инфекциозни болести при ВМИ във Варна, Плевен и Стара Загора. През 1975 г. е създаден студентски научен кръжок по инфекциозни болести. Научните разработки на студентите са награждавани на студентски научни форуми в МУ. Научните разработки на преподавателите намират място в реномирани международни списания и редица от тях са цитирани.

Приоритети на научната дейност на катедрата са:

1. Остри инфекциозни диарийни заболявания.
2. Ваксипредотвратими заразни заболявания.
3. Бактериални и вирусни невроинфекции.
4. Остри вирусни хепатити.
5. HIV/СПИН.
6. Грип и остри респираторни заболявания.
7. Вирусни хеморагични трески.
8. Нови и нововъзникнали инфекциозни заболявания.
9. Инфекциозните заболявания със специфична локализация:

Изследователската работа на Катедрата по инфекциозни болести се финансира от проектни договори със Съвета по Медицинска наука на Медицински университет – София. Научно-преподавателските кадри на катедрата осъществяват значителна по обем лекционна и практическа преподавателска дейност в Медицински университет – София.

Катедрата е създател на Българското дружество по инфекциозни болести, организатор на ежегодни конференции и национален конгрес по инфекциозни болести. Научно-преподавателските кадри на катедрата членуват в много наши и международни организации като Съюза на учените в България, Експертен съвет по епидемиологичен надзор на заразните болести, имунопрофилактика и противоепидемичен контрол – МЗ, Комисия по Позитивната

лекарствена листа – МЗ, Специализирана комисия за имунологични лекарствени продукти – МЗ, Committee for Medical Products for Human Use (CHMP), Европейското дружество по клинична микробиология и инфекциозни болести (ESCMID), Central European Vaccination Awareness Group (CEVAG), Central and Eastern European Pertussis Awareness Group (CEEPAG), EUREkA: European Rotavirus Regional Expert Academy. Преподаватели от катедрата са оценени и са канени за рецензенти на публикации в различни научни списания, на научноизследователски проекти на Медицинския университет – София и на научноизследователски проекти на МОН.

Д-р Нина Янчева с имунологичен анализатор „Mini Vidas“ в лабораторията на Инфекциозна болница

Преподаватели:

доц. Атанас Мангърров, д.м. – ръководител на катедрата и началник на Клиниката за лечение на деца с инфекциозни заболявания,

проф. Татяна Червенякова д.м.н. – изп. директор на СБАЛИПБ,

проф. Каменна Вутова, д.м.,

доц. Ивайло Еленков, д.м., началник на II клиника, асистенти:

д-р Нина Янчева – началник на ОПИН,

д-р Димитър Страшимиров, д.м.

д-р Тома Томов,

д-р Трифон Вълков,

д-р Росица Чипева.

В преподавателската и научната работа на катедрата участват като хонорувани преподаватели и лекари с богат професионален опит и умения за преподаване от СБАЛИПБ „Проф. Иван Киров“.

Катедрата по клинична лаборатория е основана през 1956 г., а през 1992 г., след обединяването ѝ със Секция по клинична и трансплантационна имунология, базирана в Университетска болница „Александровска“, с Лаборатория по имунология, базирана в Университетска болница „Св. Иван Рилски“ и с Лаборатория по туморна имунология, базирана в Националния онкологичен център, се преименува в Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология.

Проф. Йордан Тодоров

Създаването на Катедрата по клинична лаборатория е венец на развитието на дисциплината лабораторна медицина, възникнала като еманация на клиничните специалности, чиито доайени, професорите В. Моллов, К. Чилов, С. Киркович, С. Ватев, В. Цончев, К. Киров, А. Пухлев, Т. Ташев и др., оценяват значението ѝ и подкрепят самостоятелното ѝ развитие. Историята

на медицинската специалност „клинична лаборатория“ е представена подробно на страницата на Българското дружество по клинична лаборатория. Някои от най-значимите моменти на тази история могат да се обобщят накратко по следния начин. Доц. Хр. Павлович – първият ръководител на Катедрата по педиатрия, през 1918 г. въвежда едноименната проба за белтък в ликвор. Проф. В. Моллов, основател на Катедрата по вътрешни болести е с подчертан афинитет към лабораторния анализ и обзавежда катедрата с 3 лаборатории: клинична, микробиологична и изосерологична. Подчертаният му интерес към химическия анализ в медицината проф. Моллов наследява от баща си – Д. Моллов, който създава първата химическа лаборатория към Върховния медицински съвет. Приемникът на проф. Моллов, проф. Чилов, ръководи Катедрата по вътрешни болести от 1940 до 1955 г. и има изключителен принос за развитието на клиничната лаборатория в България. Той издава първото самостоятелно ръководство по клинична лаборатория претърпяло 5 издания и е сред първите автори в света, които обсъждат доказателствената стойност на клинично-лабораторните изследвания.

През 1949 г. със заповед, отпечатана в бр. 29 на Бюлетина на МНЗ, се дава право на специалност по медицинска лаборатория, по-късно преименувана в „клинична лаборатория“. Това право се присъжда на първите 15 български лабораторни лекари. През 1950 г. с Указ 523 на Президиума на НС се учредява

Институтът за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) като висше учебно заведение в сградата на тогавашната Работническа болница на ул. „Бяло море“ № 8. Година по-късно се създават и двете централни лаборатории на ИСУЛ – цитоморфологична, ръководена от доц. А. Даскалов, в която работят Е. Иванов и Х. Пандов, и биохимична, ръководена от хим. Д. Бакалов, в която асистенти са д-р М. Хлебарова и хим. Л. Лилов. През 1956 г. двете лаборатории се обединяват в Централна клинична лаборатория, която през 1957 г. прераства в Катедрата по клинична лаборатория с ръководител доц. Й. Тодоров.

Първият 4-месечен курс за специализация по клинична лаборатория е проведен в Централната клинична лаборатория на ИСУЛ през 1951 г. (от 15.09.1951 до 31.01.1952), в който се обучават 14 лабораторни лекари – бъдещи ръководители на водещи звена в София и страната. По-късно тези курсове стават 6-месечни, но впоследствие с навлизане на автоматиката в клиничните лаборатории, срокът постепенно се скъсява.

Основателят на катедрата проф. Йордан Тодоров през 1948 г., като млад асистент, е назначен за началник на лабораторията в Университетската педиатрична клиника в София, където се запознава със специфичните проблеми на лабораторния анализ в педиатрията. През 1955 г. е съавтор на първото ръководство „Клинични и лабораторни изследвания в детската възраст“, в което са разгледани всички известни до момента генетични болести. Автор е на учебника „Клинични лабораторни изследвания в детската възраст“, който има 5 български и 2 руски издания, а през 1970 г. излиза на немски език в Германия. Този наръчник от близо 1000 страници и над 6000 цитата, представя изключително разбираемо клиничната химия от гледна точка на педиатрията. Научните разработки на Йордан Тодоров, публикувани на български, руски и немски, са фокусирани както върху лабораторната методология, така и върху проблеми, произтичащи от клинични наблюдения. По това време благодарение на него българската клинична лаборатория е водеща в Източна Европа. Професор Й. Тодоров е представител на България в Комисията по клинична лаборатория към СИВ (Съвет за икономическа взаимопомощ). Той отделя специално внимание на новата за времето си техника – електрофореза и въвежда ежедневен вътрешен контрол на качеството на лабораторните резултати. През 1972 г., след политически съдебен процес, той е осъден на 3 години затвор, отстранен от катедрата и напълно лишен от правото да преподава и публикува. Процесът представлява изключителен исторически интерес, тъй като е един от малкото, при които първоначалният сценарий на ДС да осъди проф. Тодоров за шпионаж се проваля. В резултат

от това съставът на съда е разпуснат и ДС подготвя ново обвинение за противокомунистическа агитация по чл.108, свързана с разказване на вицове като „В България няма култ към личността, защото няма личности“. Реабилитиран е едва през март 1990 г., но не се завръща в катедрата, а изпълнява функциите на научен секретар на Висшата атестационна комисия. България е задължена на Йордан Тодоров за създаването на самостоятелната дисциплина „Клинична лаборатория“, както и за основаването на Българското дружество по клинична лаборатория, което председателства до ареста му. Той, още през 60-те години, формира най-съвременна представа за лабораторната медицина, интегрираща дисциплините клинична химия, патобиохимия, лабораторна хематология, патофизиология и клиника, молекулна биология и генетика. Проф. Тодоров е член-кореспондент на Дружеството по хематология и онкология на тогавашната ФРГ, почетен член на Люксембургското дружество по клинична биология и на Полското дружество по клинична биология. Награден е с медал „Jendrassik“ за научни заслуги. При научни изяви в тези страни проф. Тодоров е бил посрещан с изразен респект и става не на крака.

По времето, когато проф. Йордан Тодоров ръководи катедрата (1956–1972), изтъкнати преподаватели са доц. д-р Маргарита Хлебарева, доц. д-р Асен Даскалов, доц. д-р Пенка Кузманова, химик Досьо Бакалов. Д-р Ото Златарев е завеждащ отделение по клинична химия, в което са включени 5 лаборатории: електролити и КАО (д-р В. Каракашева), ензими (д-р Ст. Данев), белтъци (д-р Б. Иванов и по-късно д-р Н. Койчева), масти и въглехидрати (д-р Р. Панчева-Хашен), хормони (хим. Г. Райдовски). Доц. Маргарита Хлебарева е завеждащ отделението по патобиохимия с експериментална лаборатория, в което работят д-р Л. Динков, д-р А. Киряков, д-р В. Орбецова, д-р А. Цончева, д-р И. Кременски, д-р В. Каменов. Д-р П. Кузманова е завеждащ отделение по лабораторна хематология и цитология, което има две лаборатории: общохематологична с кръвосъсирване, и цитохимична. В това отделение работят д-р Р. Савова, д-р М. Пенев и д-р К. Накова. В цитологичната лаборатория д-р Ксения Скачокова за първи път у нас експериментира с хромозомен анализ. Поликлиничното отделение със спешна лаборатория се ръководи от д-р Марин Пенев.

През тези 16 години в 22 курса за следдипломно обучение са подготвени 380 специалисти, които основават действащата мрежа от клинични лаборатории у нас. През същия период са проведени 13 курса за усъвършенстване, които са посетени от 165 специалисти. От 1957 г. е въведено и индивидуалното обучение по клинична лаборатория. През 1970 г. се поставят основите на автоматизацията и на Качествения контрол в България. През 1972 г.

започва пилотен проект за въвеждане на масов скрининг при новородените за фенилкетонурия и галактоземия. Въвеждат се ензимни методи за диагностика на 5 най-чести лизозомни болести (д-р Л. Калайджиева и д-р И. Кременски).

В Катедрата по клинична лаборатория преди създаването на Медицинска академия са аспиранти и защитават дисертации д-р Людмил Динков (доц. в Клиника по гастроентерология на ИСУЛ), д-р Атанас Киряков (професор в Лаборатория за мастна обмяна при ИСУЛ), д-р Връбка Орбецова (професор по клинична лаборатория в ИСУЛ), д-р Анна Цончева (доц. към Катедрата по клинична лаборатория при МУ София), д-р Люба Калайджиева и д-р Иво Кременски (напуснали преди защита и основали Лабораторията за вродени веществообменни заболявания като самостоятелно звено с научноизследователска и приложна дейност). Под редакцията на проф. Й. Тодоров, доц. Хлебарева и колектив са написани редица монографии и ръководства. Особено актуални за времето са били ръководствата „Клинична биохимия“ и „Патобиохимия“.

Завеждащи клинични лаборатории със значими научни и практически приноси за развитието на специалността извън катедрата са д-р Хари Пандов (клинична лаборатория към клиника по вътрешни болести на проф. Чилов и в тогавашния Онкологичен институт – лаборатория по клетъчна имунология, по-късно реализирал успешна професионална кариера в Бирмингам, Англия), ст.н.с. д-р Атанас Каракашов (завеждащ клинична лаборатория към Института по педиатрия), проф. д-р Никола Енев (завеждащ клинична лаборатория към Военномедицински институт), проф. д-р Емил Иванов (създател на Националния център за диагноза и лечение на порфириите) и неговия следовник – проф. д-р Димчо Аджаров, проф. д-р Иван Горанов (Институт по контрол на храните към МЗ), проф. д-р Елена Цветанова (завеждаща лаборатория по ликворология към Александровска болница) и др.

Катедрата по клинична лаборатория от създаването си е обърната към научното и високотехнологично развитие на специалността в България. Проф. Й. Тодоров отблизо стимулира и подпомага по-големите лаборатории в страната да станат водещи за съответните центрове: под негово ръководство започват научни проучвания и/или разработване на дисертации: д-р В. Григоров (Военна болни-

Доц. М. Хлебарева

ца, Пловдив – уробилиногени и билирубини), д-р И. Кабаиванов (Хисар – елементен анализ), д-р Ж. Габровска (Окръжна болница – В. Търново – методи за бактериурия), д-р Д. Чолаков (окр. болница, Бургас – хемоглобинови варианти), д-р Д. Танев – Втора градска болница, Пловдив – контрол на качеството), д-р Н. Зумпалов (Първа градска, Пловдив – ензими).

През следващите години Катедрата по клинична лаборатория и Научното дружество продължават дейността за развитие на специалността „Клинична лаборатория“ чрез методична помощ от хабилитирани лица за лабораториите в страната, провеждане на програми през МЗ, ежегодни научни конференции и др.

Проф. Дочо Дочев

Със създаването на Медицинска академия на територията на Александровска болница се изгражда нова катедра, в която следдипломната квалификация се интегрира с подготовката по клинична лаборатория на студенти по медицина от III и V курс, както и с обучение на студенти по фармация, биология и химия по специалността „Клинична химия“. В новата кате-

дра са включени лабораториите и лабораторният персонал от Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести, Катедрата по вътрешни болести, Катедрата по терапия на вътрешните болести, лабораторията към Катедрата по хирургични болести, както и клиничната лаборатория към Катедрата по биохимия.

През периода 1972–1973 г. катедрата се ръководи от доц. М. Хлебарова. По това време се въвежда следдипломната специализация по клинична химия за химици, биолози, биохимици и фармацевти. От 1973 до 1974 г. ръководител катедра е проф. Н. Попов.

През периода 1974–1991 г. ръководител е проф. Дочо Дочев и през периода 1976–1991 г. катедрата е в състава на Научния институт по вътрешни болести (НИВБ) на Медицинска академия и е разположена в две бази. От 1974 до 1976 г. първата база се намира в сградата на бившия Стоматологичен факултет, а от 1976 г. – в сградата на Университетска болница „Майчин дом“. На този етап, със специалната заслуга на проф. Дочев, Катедрата по клинична лаборатория се обзавежда със съвременна апаратура, голяма част от която – автоматична. Създават се условия за модерно изследване на всички основни клинично-химични и хематологични показател-

тели; внедряват се специализирани анализатори за определяне на аминокиселини, олигоелементи, електролити, кръвни газове, хемостаза, хормони, туморни маркери, лекарствени вещества. Разработват се техники за изоелектрофокусиране, атомноабсорбционен анализ и високоефективна течна хроматография. Под методичното ръководство на Катедрата се въвеждат автоматични клинично-химични анализатори в 40 основни за здравеопазната система лаборатории в цялата страна. Втората база на Катедрата по клинична лаборатория е разположена на територията на бившата катедра в ИСУЛ и се ръководи до 1984 г. от доц. М. Хлебарова, а след това от проф. В. Орбецова. През 1987 г. втора база се отделя от Катедрата по клинична лаборатория и се обособява като Централна клинична лаборатория към болница „Царица Йоанна“. През 1977 г., в хода на пилотния проект за неонатален скрининг е основана отделна Лаборатория по вродени грешки на обмяната към Научния институт по педиатрия с ръководител проф. д-р Л. Калайджиева, а през 1996 г. лабораторията добива статут на Национална генетична лаборатория с ръководител проф. д-р Иво Кременски.

В Катедрата по клинична лаборатория се обособяват следните отделения: за автоматичен анализ (клинично-химично и лабораторно-хематологично), за мануален анализ (клинично-химично и лабораторно-хематологично), спешна лаборатория, референтна лаборатория с лаборатория за качествен контрол и електронно изчислително отделение. През този период е утвърдена специалността „клинична химия“ за специалисти с висше немедицинско образование, работещи в клинични лаборатории. Проф. Дочев издава Учебник по клинична лаборатория за студенти по медицина, а съвместно с К. Колчаков – Учебник по биохимия и клинична химия за студенти по фармация.

От 1991 до 2000 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Стоян Данев. Той заедно с проф. Т. Цветкова (ръководител на Катедрата по клинична лаборатория в Медицински университет – Пловдив) издават учебно ръководство по клинична лаборатория за специалисти. Ръководството включва като автори хабилитирани преподаватели от София, Пловдив, Варна и Плевен. След разформироването на Медицинска академия Катедрата по клинична лаборатория се обединява с една лаборатория и две секции по имунология и се преименува в Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология (1992). През този период мощен тласък за развитие на клиничната лаборатория дава курс по линията на ИФСС, изнесен през 1992 г. от П. Броутън и Х. Пандов в Катедрите по клинична лаборатория в София, Пловдив и Варна, който запознава българските колеги и тези от Турция, Гърция, Словения и Албания, с основите на добрата лабораторна практика, управлението,

осигуряването на качеството, остойността на лабораторните изследвания и акредитацията. На заключителната среща на курса П. Броутън и Х. Пандов горещо подкрепят идеята на нашата катедра за учредяване на Балканска федерация на клинична лаборатория (БФКЛ). През 1993 г. тази идея става реалност – БФКЛ се учредява от 120 участници, на учредителния ѝ симпозиум в София, като неин първи домакин през 1993–1996 г. е нашата страна. Първи председател на БФКЛ е С. Данев, а неин секретар – К. Цачев. През следващите години се провеждат още симпозиуми на БФКЛ с нарастващо участие, съответно – в Истанбул, Струга, Будва, Йоаннина, Пловдив, Англия, Синая, Охрид, Белград, Нептун (Румъния), Тирана, София. Много полезна инициатива е проектът ТЕМПУС по молекулярна биология, проведен през 1994–1997 г. и координиран от България, включващ медицинските факултети на София, Пловдив, Бон и Нампюр. Този проект даде началото на две нови лаборатории по молекулярна биология в София и Пловдив, 3 симпозиума, няколко дисертации и редица ценни публикации. Проектите СЕЕРУС по „Клинична химия“, координиран от проф. Д. Юретич със съдействието на доц. А. Цончева и проф. С. Данев, и по „Капилярна електрофореза“, координиран от проф. Е. Цветанова, имаха също важен полезен ефект.

Създаването на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология дава тласък в развитието и преподаването на дисциплината имунология. Нарастващото значение на имунологията за клиничната медицина довежда до формирането на специализирано обучение по имунология и клинична имунология за студенти медици, специализиращи лекари и специалисти с висше немедицинско образование. Централно място в историята на имунологията у нас е въвеждането на самостоятелно преподаване по клинична имунология в Медицински факултет – МУ, София, на студенти по медицина пети курс и утвърждаването на основна медицинска специалност „Имунология“ през 1994 г. (ДВ, бр.50/21.06.1994, Наредба 11/06.06.1994), по-късно разделена на две специалности – „Клинична имунология“ (за лекари) и „Лабораторна имунология“ (за немедицински специалисти). Съществен принос за това има проф. Божко Божков, който по това време е зам.-декан на Медицински факултет на МУ – София.

В състава на новосъздадената катедра по клинична лаборатория и клинична имунология са включени едни от първите учебни бази в страната за обучение по имунология, в които през годините се създават висококвалифицирани, водещи научно-преподавателски кадри и специалисти по клинична и лабораторна имунология.

Историята на медицинската специалност „Клинична имунология“ и на имунологичните структури и

специалисти, влезли в състава на новосъздадената Катедра и поставили началото на университетско преподаване по клинична имунология, са описани подробно в годишниците и страницата на Българската асоциация по клинична имунология.

Клиниката по клинична имунология с банка за стволови клетки към Александровска болница води своето начало от 1971 г., когато проф. д-р Гена Стефанова създава Имунологична лаборатория към Катедрата по нефрология на ИСУЛ (сега УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“) и така поставя началото на имунологичната диагностика у нас. През 1976 г. лабораторията

Проф. д-р Стоян Данев

е пребазирана на територията на Александровска болница в структурата на Научен институт по нефрология, урология, хемодиализа и трансплантация на Медицинска академия (МА). През 1988 г. е обособена като самостоятелно звено Секция по клинична и трансплантационна имунология към президиума на МА. От 1990 г. тя отново преминава към Александровска болница и през 1992 г. влиза в състава на новосъздадената Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология. От 1997 г. ръководител на Секцията, обособена впоследствие като Централна лаборатория по клинична имунология (ЦЛКИ) към УМБАЛ „Александровска“, е проф. д-р Елисавета Наумова. Под нейно ръководство лабораторията става изключително успешна част от акредитационната и обучителната програма на Европейската федерация по имуногенетика (1998 г.), а от 2000 г. получава статут на Национална референтна лаборатория по тъканно типизиране и имунологичен мониторинг. Заслуга на проф. Наумова е и прерастването на ЦЛКИ в първата у нас Клиника по клинична имунология (2009 г.), понастоящем Клиника по клинична имунология с банка за стволови клетки. Основните постижения на колектива на това имунологично звено са свързани с уникални за страната дейности като разработване на Национална програма за развитие на трансплантацията на стволови клетки в България, на първите у нас комплексни анализи за имунологичните аспекти на бъбречната трансплантация, стратегията за подобряване на дългосрочната преживяемост на графта за нашата популация и въвеждане на ново направление – първични имунни дефицити, обособено понастоящем като Експертен център за редки болести (Решение на Комисията по

редки заболявания от 23.2.2016 г. и в изпълнение на чл. 31 от Наредба 16 от 2014 г. за условията и реда за регистрация на редките заболявания и за експертните центрове и референтните мрежи за редки заболявания), с ръководител проф. Наумова. Други важни направления, по които се работи, са проучване на клетъчните, хуморалните и генетични механизми в развитието на автоимунните болести,

някои инфекциозни заболявания и неоплазиите, ролята на имунологичните и имуногенетичните фактори при стареенето и др.

Лабораторията по туморна имунология е създадена през 1972 г. като Отдел по експериментална терапия със Секция по терапия на туморите към Националния център по онкология. От 1992 г. секцията се преименува в Секция по туморна имунология и терапия, в която се поставя началото на направлението туморна имунология в България. От основаването на секцията неин ръководител е проф. д-р Йордан Стоичков. През 1992 г. лабораторията по туморна имунология се включва в новосъздадената Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология, а от 1997 г. преминава структурно и териториално в състава на Секция по клинична и трансплантационна имунология.

Лабораторията по клинична имунология в УМБАЛ „Св. Иван Рилски“ е приемник на създадената през 1973 г. Имунологична лаборатория към Първа вътрешна клиника на Катедрата по вътрешни болести с ръководител проф. д-р Михаил Огнянов. Той се отличава с изключителна медицинска и имунологична ерудиция и мнозина го помнят с интересните дискусии по най-новите имунологични постижения. В нея се извършват значима научна дейност и имунологична диагностика в областта на гастроентерологията. От 1977 г. в рамките на Научния институт по вътрешни болести лабораторията се насочва към диагностика на широк спектър

вътрешни заболявания в полето на нефрологията, ревматологията, ендокринологията, хематологията, педиатрията и др. След реструктурирането на Медицинска академия тя остава в рамките на Университетска болница „Св. Иван Рилски“ и Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология. В периода 1994–2012 г. ръководител на лабораторията е проф. д-р Искра Алтънкова, а

от 2014 г. – доц. д-р Доброслав Кюркчиев. Под тяхно ръководство се осъществяват значими научни разработки в областите на автоимунитета, апоптозата, мезенхимните стволови клетки, репродуктивната и туморната имунология.

В имунологичната лаборатория към Първа вътрешна клиника работят и проф. д-р Марта Балева и доц. д-р Красимир Николов, които впоследствие преминават в Лабораторията по имунология на Клиниката по алергология към Александровска болница, чийто ръководител от 1975 г. е проф. д-р

Георги Костурков, по-късно – проф. д-р Божко Божков, а от 2000 г. – проф. д-р Марта Балева. Основната научноизследователска дейност в тази лаборатория е свързана с разработване на нови имуоензимни диагностични методи, проучвания в областта на автоимунните и алергичните болести, антифосфолипидния синдром и имуобусловените репродуктивни нарушения. През 2008 г. тази лаборатория влиза в структурата на ЦЛКИ, а преподавателите ѝ – в състава на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология.

Някои от по-важните моменти в развитието на дисциплината имунология, които са предпоставка за съвременното обучение на студенти и специализанти, са:

Въвеждане в рутинната имунологична практика на най-новите методологични и технологични достижения като флоуцитометрични, флуориметрични, молекулярно-биологични (RT-PCR, SBT, NGS и др.)

I ред, от ляво на дясно: доц. Милена Шиварова, проф. Елисавета Наумова, проф. Добрин Свиначков, проф. Анастасия Михайлова, доц. Доброслав Кюркчиев

II ред: д-р Жулиета Христова, д-р Антоанета Младенова, д-р Екатерина Тодорова, доц. Милена Велизарова, д-р Петя Янкова, д-р Цветелина Великова

III ред: доц. Стоянка Атанасова, д-р Стефан Добрев, доц. Бисера Атанасова, д-р Невена Гешева, д-р Марианка Генова, д-р Аделина Цакова, д-р Виктор Манолов, д-р Екатерина Красиминова

технологии, автоматизирани системи за имуноензимен анализ, автоматизирано изолиране на хемопоегични стволови клетки и редица други, където значителна заслуга имат преподавателите проф.

Д-р Аделина Цакова, имунологичен анализатор „Елексис“

А. Михайлова, доц. Д. Кюркчиев, доц. М. Иванова, доц. Сн. Михайлова.

Разширяване на обхвата на клинично-диагностични и научно-практически дейности на звената по клинична имунология благодарение на опита на проф. И. Алтгънкова, проф. М. Балева, проф. Г. Стефанова, проф. Е. Наумова, проф. Й. Стоичков.

Обединяване на структури и създаване на първата в страната Клиника по клинична имунология с леглова база, с което в допълнение на лабораторно-диагностичната започва и се разширява лечебно-профилактичната дейност по клинична имунология. Разработване на програми за обучение, хармонизирани с европейските програми.

Разнородната и интензивна учебна дейност по имунология включва обучение на студенти по медицина от V курс, основен курс по клинична имунология, тематични курсове за специализанти по клинична и лабораторна имунология, за общопрактикуващи лекари, педиатри, гастроентеролози, ревматолози, онколози, молекулярни биолози и др., индивидуално обучение по клинична имунология, молекулярна биология, туморна имунология и трансплантационна имунология на специалисти от страната и чужбина, участие на преподавателите в курсове за СДО по вътрешни болести, педиатрия, нефрология, ревматология, урология, неврология, очни болести и др., обучение на специализанти и редовни докторанти.

Към 2017 г. преподавателите по имунология към катедрата са 9, от които професори – 2, доценти – 3 и главни асистенти/асистенти – 4. Двете структури по клинична имунология са бази за обучение по докторски програми „Имунология“ в МУ – София в професионални направления „Медицина“ и „Биологични науки“. Те са и едни от основните бази за обучение по клинична и лабораторна имунология, вкл. трансплантационна имунология, автоимунитет, имунни дефицити, туморна и репродуктивна имунология. По инициатива на проф. Наумова са разработени, утвърдени от МЗ и периодично актуализирани програмите за СДО по „Клинична имунология“ и „Лабораторна имунология“, в разработването на които съществен дял имат и проф. М. Балева, проф. И. Алтгънкова и проф. А. Михайлова. Научно-преподавателският състав по имунология участва в много наши и международни научни проекти и има висока публикационна активност. През тези 25 години в състава на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология са защитени 16 дисертационни труда (доктор – 14 и доктор на науките – 2) по научната специалност „Имунология“, хабилитирани са 8 преподаватели – 2 професори и 6 доценти. Специалност „Клинична имунология“ са придобили 8 лекари и „Лабораторна имунология“ – 3 специалисти с немедицинско образование. Понастоящем зачислените специализанти са 5. Доказателство за високото научно-преподавателско и професионално ниво по имунология е изборът на проф. Наумова за настоящ президент на Европейската федерация по имуногенетика и престижните награди, с които са удостоени имунологичните кадри в Катедрата: проф. Е. Наумова – награда „Проф. д-р Стоян Киркович“ на МФ, МУ – София за изключителни постижения и цялостен принос в областта на медицинската наука и практика; проф. д-р Марта Балева – награда от Националния фонд за научни изследвания за разработките в областта на антифосфолипидния синдром; доц. д-р Доброслав Кюркчиев – наградата „Акад. д-р Асен Хаджиолов“ за високи постижения в научноизследователската и преподавателската дейност, МУ – София; доц. Милена Иванова-Шиварова – награда на СУБ за оригинални статии; д-р Виктория Върбанова с научен ръководител проф. Анастасия Михайлова – награда за най-успешна научна раз-

Проф. д-р Камен Тчев

Проф. д-р Добрин Сви́наров

работка в конкурса „Млад изследовател“, МУ – София. Всичко гореизложено допринася за развитието на дисциплината имунология и на кадровия, и научно-преподавателския потенциал.

От 2000 до 2016 г. ръководител на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология е проф. д-р Камен Цачев. Негова специална заслуга е въвеждането на Национална система за външна оценка на качеството на лабораторните изследвания. Проектът започва като академична активност на катедрата и израства до национална система, обхващаща всички клинично-диагностични лаборатории в България. През този период проф. М. Пенев и доц. П. Дукова написват учебник по лабораторна хематология за специалисти в два тома, а Катедрата издава ръководства за практически занятия по клинична лаборатория за студенти по медицина, и по клинична химия – за студенти по фармация. През 2008 г. две от болничните бази на Катедрата – Централна клинична лаборатория и Лаборатория по терапевтичен лекарствен мониторинг и клинична фармакология, заедно с микробиологичната лаборатория на УМБАЛ „Александровска“ се пренасят в новопостроения модерен лабораторен блок в Александровска болница, проектиран специално за нуждите на болницата и Медицински университет – София. На този етап извън лабораторния блок остава Клиниката по клинична имунология с банка за стволови клетки, чиято лабораторно-диагностична част се пренася в него през 2016 г. Новата сграда разполага със самостоятелен учебен сектор, включващ

учебни лаборатории, семинарни и лекционни зали, оборудвани със съвременна аудио-визуална техника за онагледяване на учебния процес.

От 2016 г. ръководител на Катедра по клинична лаборатория и клинична имунология е проф. д-р Добрин Сви́наров.

По-важни учебни помагала по имунология:

Огнянов, М. (ред.). Имунология на вътрешните болести. Мед. и физик., София, 1990.

Божков, Б., Б. Петрунов, И. Стоичков, И. Алтънкова, Е. Наумова, Р. Робева. Практически подходи в лечението на имунообусловените болести и реакции. Знание, Ст. Загора, 1995.

Божков, Б. (ред.). Имунология-кратък курс. АРСО, София, 2000.

Наумова, Е., И. Алтънкова (ред.). Клинична имунология. Ръководство за студенти и специализанти. Издание на СУ, София, 2001.

Наумова, Е., И. Алтънкова (ред.). Клинична имунология. Ръководство за студенти и специализанти. Изд. „Лице“. 2008.

Хабилитирани лица по имунология от основаването на Катедрата по клинична лаборатория и клинична имунология до днес:

проф. д-р Михаил Огнянов, проф. д-р Гена Стефанова, проф. д-р Йордан Стоичков, проф. д-р Искра Алтънкова, проф. д-р Елисавета Наумова, проф. д-р Марта Балева, проф. Анастасия Михайлова, доц. д-р Доброслав Кюркчиев, доц. Милена Иванова, доц.д-р Снежина Михайлова

Нехабилитирани лица, преподаватели по имунология, членове на катедрата в различно време:

Н. с. I ст. д-р Ивелина Маринова, н. с. I ст. Златина Астарджиева, гл. ас. д-р Галина Железова, гл. ас. д-р Екатерина Иванова-Тодорова, ст. ас. д-р Миглена Тонева, н. с. II ст. Елка Бъчварова, н. с. II ст. д-р Крум Касабов, ас. д-р Явор Помаков, ас. д-р Петя Янкова, ас. д-р Цветелина Младенова.

Катедрата по клинична фармакология е основана през 1984 г. В нея се обединяват съществуващата Научноизследователска група по клинична фармакология към Президиума на Медицинска академия с ръководител проф. Витан Влахов и Клиниката по вътрешни болести към Медицински факултет – София, с началник проф. д-р Николай Беловеждов, който е избран и за първи ръководител на катедрата. През 1985 г. за ръководител е избран проф. д-р Витан Влахов и под неговото ръководство катедрата получава изключително интензивно развитие и добива значителен международен авторитет. През 1986 г. Катедрата по клинична фармакология е преименувана в Катедра по клинична фармакология и терапия. През 2000 г. за ръководител е избрана проф. д-р Нина Бакрачева, а през 2008 г. – доц. д-р Емил Гачев. От своето създаване досега катедрата е единствената в страната самостоятелна Катедра по

клинична фармакология и терапия.

През 1999 г. Катедрата по клинична фармакология и терапия се обединява с Клиниката по терапия на вътрешните болести и диететика с началник проф. д-р Чавдар Киров. През 2002 г. клиниката се преименува в Клиника по терапия на вътрешните болести, метаболитно-ендокринни заболявания и диететика с

Проф. Витан Влахов

началник доц. д-р Даниела Попова, а през 2010 г. – в Клиника по метаболитно – ендокринни заболявания и диететика.

През годините членове на катедрата са били и проф. Димитър Терзииванов, доц. д-р Гео Нешев, главните асистенти д-р Валентин Кирков, д-р Ганчо Стефанов, д-р Тихомир Тихчев, д-р Николай Хаджипетров и асистентите д-р Иво Богданов, д-р Светлозара Илиева, д-р Даниела Гавраилова, д-р Силвия Велкова, д-р Яна Кирова и д-р Бисерка Страилова. През първите години от основаването си, едновременно с изучаването и разработването на принципите и методите на клиничната фармакология, изследователската дейност на катедрата е основно с експериментална насоченост. Акцент в нея е проучване влиянието на различни лекарства върху локалния мозъчен кръвоток и локалната мозъчна авторегулация в експериментални условия посредством метода на термалния клирънс. През 1988 г. за първи път в страната от доц. Гачев е внедрен методът на водородния клирънс с

локално генериране на водород, което позволи количественото измерване на промените в мозъчния кръвоток под влияние на изследваните лекарства. През следващите години изследователската дейност на катедрата се насочва основно към овладяване и усъвършенстване на методите за провеждане на клинични проучвания на лекарства при хора. Създадено е и аналитично звено за определяне концентрациите на лекарствени продукти в биологични течности посредством метода на високоефективната течна хроматография. Звеното е ръководено от инж. хим. Зоя Герова и в него работят химиците-аналитици Веселина Вучидолова, Параскева Фурнаджиева и хим. техник Фона Ангелова. През този период катедрата си извоюва място на водещо звено в Източна Европа по отношение дизайниране, провеждане, анализиране и оценка на резултати от клинични изпитвания на лекарства. От 1984 г. досега в Катедрата са проведени над 250 клинични изпитвания на лекарства при хора.

Понастоящем научните интереси и разработки на Катедрата по клинична фармакология и терапия са основно в областта на рационалната лекарствена употреба, клиничната фармакокинетика и фармакодинамика, лекарствената епидемиология и фармакоикономика. Като едно

Проф. д-р Нина Бакрачева

от най-значимите научни постижения на сътрудниците е проведеното международно проучване за установяване на връзката между приложението на лекарствени продукти и риска от развитието на агранулозиоза и апластична анемия. Резултатите от проучването на риска от агранулоцитоза при употребата на метамизол в България са публикувани в изключително престижното научно списание The Lancet.

Резултатите от научната дейност на Катедрата по клинична фармакология и терапия са отразени в 13 защитени дисертационни труда, както и в над 100 научни публикации в престижни международни научни списания, като JAMA, Lancet, European Journal of Clinical Pharmacology, International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics, Drugs Research и др., както и в над 200 научни публикации в български научни списания. Сътрудниците на Катедрата са участвали и с над 250 научни съобщения на национални и международни конгреси и симпозиуми.

Катедрата по клинична фармакология и терапия, съвместно с Катедрата по клинична фармакология

към Гьоте – Университета във Франкфурт на Майн, е организатор на два българо-германски симпозиума по клинична фармакология в София и Пловдив. Тя е инициатор за създаването на Българското научно дружество по клинична фармакология и терапия, както и за провеждането на поредица от 4 международни симпозиума по клинична фармакология в София под егидата на Европейската асоциация по клинична фармакология и терапия.

Доц. д-р Емил Гачев

Гачев за периода 2007–2011 г.

През последните години научноизследователската дейност на катедрата е насочена към клиничното изследване на нови, потенциални маркери за чернодробна дисфункция, както и върху влиянието на бъбречната и чернодробната недостатъчност върху фармакокинетиката и фармакодинамиката на нови и утвърдени в клиничната практика лекарствени продукти. Резултатите от тези проучвания са публикувани в престижни международни научни списания.

Присъединяването към катедрата на Клиниката по терапия на вътрешните болести, метаболитни заболявания и диететика доведе до разширяване на направлението на научните й разработки в областта на метаболитните заболявания и клиничната диететика. Разработени са научни и практически лечебно-диагностични проблеми, свързани с метаболитните заболявания – болестно затлъстяване, захарен диабет, метаболитен синдром, дислипидемия, подагра и асимптоматична хиперурикемия, белтъчно-енергийна малнутриция и хранителни недоимъчни състояния, анорексия и булимия нервоза, следоперативни стомашно-чревни болестни състояния, съдово-дегенеративни усложнения на болестите на метаболизма, бъбречна и жлъчна литиази, чернодробна стеатоза, вродени метаболитни заболявания. Създадени и апробирани са нови диференцирани диетични режими и менюта, нови диетични храни и асортименти за диетично и здравословно хранене като обогатени с пектин плодови шорета и напитки,

комбиниран диетичен режим с пектин, соеви продукти за лечение на дислипидемия, нископуринен нискоенергиен диетичен режим за лечение на подагра и хиперурикемия, многоенергийна диета, диетични рибни консервирани ястия и птичи храни, лиофилизирани храни, млечно-кисели продукти, пробиотични млечни храни, пшенични трици, нискоенергийни зеленчукови шорета, еструдирани зърнени храни и нискоенергийни зърнени продукти, перорални и сондови хранителни формули за терапия на хронична малнутриция. Тези разработки са докладвани на престижни научни форуми и са публикувани в национални и международни научни списания с импакт фактор.

Съществена заслуга на клиниката през последните години е създаването и внедряването в клиничната практика за първи път в страната на съвременни диагностични и терапевтични подходи при хронична малнутриция. Разработени и утвърдени за медицинската практика са принципите на медицинска хранителна терапия и нутритивен спорт. Важен принос са изследване и проучване за първи път у нас на стрес свързани нарушения в хранителния статус и метаболитно-ендокринни показатели при пациентки с тревожно и тревожно-депресивни състояния с изработени препоръки за превенция и контрол. Тези оригинални научни изследвания са разработени в две нови успешно защитени докторски дисертации с научен ръководител доц. д-р Даниела Попова.

От 2010 г. Клиниката по метаболитно-ендокринни заболявания и диететика се присъедини към международния проект Nutrition day на Европейското дружество по парентерално и ентéralно хранене и метаболизъм, Медицински университет – Виена и Австрийско научно дружество по ентéralно и парентерално хранене (АКЕ), осъществяващ ежегоден одит на свързаната със заболяванията малнутриция. Всяка година УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ чрез клиниката събира и предоставя данни за хранителния статус и храненето на болничните пациенти, с което съдейства за насочване към грижи за подобряване на храненето и изграждане на ефективна хранителна терапия и представлява България в този проект.

От 2009 г. се издава сп. „Наука диететика“, чиито главен редактор е доц. д-р Даниела Попова. Сътрудници на клиниката са основни организатори на националните конгреси по хранене в МДУ „Фр. Ж. Кюри“ – Варна от 1979 г. досега, както и на ежегодните научни конференции на Българското дружество по хранене и диететика, научните форуми на Българска диабетна асоциация и на Българското научно дружество по парентерално и ентéralно хранене и метаболизъм (БУЛСПЕН). Клиниката е сред основните инициатори за създа-

ване през 1995 г. на Секция „Затлъстяване“ в Българското научно дружество по хранене и диететика, която по-късно прерасна в Българска асоциация по затлъстяване и съгътстващи заболявания – главен организатор на националните симпозиуми по затлъстяване и съгътстващи заболявания с международно участие. С тези научни форуми и с участие на сътрудници на клиниката на международни и регионални конгреси и симпозиуми клиниката е позната и международно призната.

През последните години основна насока в дейността на Клиниката по клинична фармакология като част от Катедрата по клинична фармакология и терапия е активното интегриране на клиничните фармаколози в лечебната дейност на УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ посредством разработване и внедряване на практически подходи за оптимизиране на лекарствената употреба. За първи път в страната са разработени стандартизирани оперативни процедури относно дейността на Комисията по лекарствена политика

към болницата. Съществен положителен ефект в това отношение оказва въвеждането на правила при осъществяването на промоционалните дейности на фармацевтичните компании в болницата. Тяхното внедряване в клиничната практика позволи в значителна степен да бъде подобрена ефективността при изписване на лекарствените препарати в болницата, което от своя страна доведе до реализирането на значителни икономии на финансови средства.

За първи път в страната са разработени и внедрени в клиничната практика стандартизирани оперативни процедури при провеждане на антимикробна хирургична профилактика. В резултат на това степента на рационално провежданата антимикробна хирургична профилактика в клиниката по хирургия през 2009 г. нарастна трикратно – до над 80 % в сравнение с 2008 г., като се изравни по този показател с водещи хирургични клиники в Европа. Това позволи значително да се оптимизира използваемостта на антимикробните средства за целите на хирургичната профилактика, което от своя страна доведе и до чувствителен финансов ефект. В допълнение към гореизложеното, лекарите от Клиниката

по клинична фармакология и терапия оказват консултативна помощ по отношение рационалното използване на антимикробни лекарствени препарати в различните клиники в болницата. Особено тясна е колаборацията в това отношение с клиниките по хирургия, КАРИЛ, гастроентерология, нефрология и офталмология.

В Катедрата по клинична фармакология и терапия се провежда преддипломното обучение по клинична фармакология на студенти по ме-

От ляво на дясно: д-р Емил Колев; г-жа Илшана Радева; д-р Мая Дичева; д-р Иван Тимев; кл. лаб. Роза Карамфилова; доц. д-р Даниела Попова; доц. д-р Емил Гачев; д-р Райна Стоянова; д-р Емилия Димитрова; д-р Андрей Петров; д-р Венцислава Каменова; г-жа Любка Гълъбова

дицина. Преподаването е проблемно ориентирано, интерактивно, на съвременно ниво и се базира на концепцията на СЗО за т.нар. „Персонално лекарство“, или P-drug. Основният акцент в преподаването е придобиването от студентите на теоретични познания и практически умения за рационален избор и изписване на лекарства. Преподаването по специалността клинична фармакология в Медицински университет – София е с хорариум от 60 часа: 30 часа лекции и 30 часа практически упражнения и е значително по-голям от хорариумите по тази специалност в другите медицински университети в страната (30 часа). Увеличаването на хорариума за преподаване по клинична фармакология и терапия беше „извоюван“ от самите студенти по медицина, предвид тяхната осъзната необходимост от по-задълбочено изучаване на принципите и практиката на рационалния избор на лекарства, както и от удовлетворението им от предоставеното обучение в катедрата. За това свидетелства и много добрата оценка на провежданото обучение в катедрата: при редовно провежданите анкети студентите по медицина оценяват преподаването по клинична

фармакология и терапия като много добро в над 90 % от случаите.

След интегрирането на Клиниката по метаболитно-ендокринни заболявания и диететика, в катедрата се провежда и обучение по диететика на студенти от медицински колежи, а от 2010 г. и свободноизбираем модул по хранене и диетотерапия в клиничната практика в 30 ч с 1,5 кредити. От 2016 г. катедрата участва в преподаването на магистърска програма здравословно и диетично хранене на МУ – София във ФОЗ и във Филиал-Враца.

Катедрата по клинична фармакология и терапия е база за следдипломно обучение на лекари по специалностите клинична фармакология и терапия, хранене и диететика, ендокринология и болести на обмяната и е единствена база за задължително двумесечно практическо обучение по диететика на лекари специализанти. В катедрата се провежда и следдипломно обучение на лекари по дентална медицина, фармацевти, както и на медицински специалисти.

Доц. д-р. Даниела Попова е член на Комисията за провеждане на държавен изпит по хранене и диететика от 2000 г., като до 2002 г. е и неин председател. Доц. д-р Емил Гачев е национален консултант по клинична фармакология и терапия към МЗ от 2012 г. Той е член на Комисията за провеждане на държавен изпит по специалността „Клинична фармакология и терапия“ от 2006 г., а от 2012 г. е и неин председател.

Преподаватели:

Доц. д-р Емил Гачев – ръководител на катедрата
Доц. д-р Даниела Попова
Ас. д-р Андрей Петров
Ас. д-р Емил Колев
Ас. д-р Иван Тимев
Ас. д-р Емилия Димитрова
Ас. д-р Мая Дичева
Ас. д-р Райна Стоянова
Хон. ас. д-р Венцислава Каменова.

Представителни научни публикации:

Публикации в български научни списания и сборници:
Бакрачева, Н. Фармакологични възможности за повлияване на адренергичните механизми на регулация на локалния мозъчен кръвоток. Автореферат на дисертационен труд за присъждане на ОНС – „Доктор“, 1986.
Гачев, Е. Влияние на калциеви антагонисти върху локалния мозъчен кръвоток и устойчивостта му към експериментално повишаване на артериалното кръвно налягане. Автореферат на дисертационен труд за присъждане на ОНС – „Доктор“, 1989.
Попова, Д. Храненето в етиологията, патогенезата и лечението на хиперурикемия и подагра при затлъстяване. Автореферат на дисертационен труд за присъждане на ОНС – „Доктор“, 1989.
Балабански, Л., Т. Станкушева, А. Кръстева, Р. Наумова, Д. Попова, П. Бояджиева, Р. Белокова, И. Тимев, Е.

Димитрова и др. Нови данни за храненето и епидемиологията на социалнозначимите обменни заболявания. Под ред. Л. Балабански. София, ЦНИМЗ, 1991, 82 с.

Gatchev, E., V. Vlahov – Effects of Nimodipine and Flunarizine on the Regional Auto-regulation of the CBF in Cats – Acta Physiologica & Pharmacologica Bulgarica, 19 (1993), 105–109

Влахов, В., В. Кирков, Н. Бакрачева, Е. Гачев, З. Герова, Г. Нешев. Клинична значимост на бионаличността на лекарствените средства. Сп. Съвременна Медицина, 1993, Год. XLIV, кн. 3, 36–4

Попова, Д., М. Керековска, Л. Балабански. Епидемиология на хиперурикемията сред група от българската популация. Съвременна медицина, XLV, 1994, 5, 58–61.

Gatchev, E., V. Vlahov – Effects of Verapamil and Diltiazem on the Regional Autoregulation of the CBF in Cats – Acta Physiologica & Pharmacologica Bulgarica, 21 (1995), 77–80

Балабански, Л., Т. Станкушева, А. Кръстева, Д. Попова, П. Левион, Е. Дончева. Възможности на лечебното хранене при неинсулинозависим захарен диабет. Ендокринология, 1, 1996, 3, 46–51.

Тимев, И., Л. Балабански. Патогенетични особености на артериалната хипертония при затлъстяване. Възможности за хранителна профилактика. Хигиена и здравеопазване, 1996, 4, 36–38.

Попова Д., Р. Еникова, Л. Балабански, Т. Савова, И. Лозанова. Ефект на пробиотични млечни бифидопродукти при болни със стомашно-чревни заболявания. Хигиена и здравеопазване, XL, 1997, 2, 39–41.

Popova, D., D. Traykov. Relationship of uric acid to some cardiovascular risk factors in obese hyperuricemic men. Acta med. bulgarica, XXVI, 1999, 1, 15–20.

Бакрачева, Н., Е. Гачев. Нозокомиални инфекции: Профилактика и лекарствена терапия. Под ред. на проф. Д. Дамянов, Медарт – 2000, 82–86

Попова, Д. Сравнителен анализ на два метода за определяне на белтъчния внос при хемодиализно болни с малнутриция. Медицински преглед- Scripta periodica, III, 2000, 1, 59–62.

Възелов, Е., Д. Попова. Оптимизиране на хранителния внос при болни с малнутриция на периодично хемодиализно лечение-фармакоикономически аспекти. Вътрешни болести, XXXII, 2000, 3, 29–30.

Попова, Д. Затлъстяване, нарушен глюкозен толеранс, инсулинова резистентност. В сб.: VI Варненски международен симпозиум по затлъстяване и съпътстващи заболявания, 30 май–1 юни 2000, Албена, 184 с., 99–102.

Възелов, Е., Д. Попова. Сравнителен анализ на два метода за определяне на белтъчния внос при хемодиализно болни с малнутриция. Медицински преглед- Scripta periodica, III, 2000, 1, 59–62.

Andreeva-Gateva P., D. Popova, V. Orbetzova. Antioxidant enzyme activity and metabolic risk factors in visceral obesity. Acta medica bulgarica (2001), 28, 34–46.

Stoyneva, Z., D. Popova. Laser Doppler assessment of skin vasomotor reflexes in legs of obese patients. Медицински преглед- Scripta periodica, IV, 2001, 1, 11–15.

Попова, Д. Ескимо-3 благоприятни ефекти и клинично приложение. Сп. GP news, 2000, 5, с. 9.

Stoyneva, Z., D. Popova. Skin vasoconstrictor and vasodilator reflex dysfunction in Obesity. Медицински преглед-Scripta periodica, IV, 2001, 1, 16–20

- Гачев, Е., В. Влахов - Фармакопрофилактика на венозния тромбемболизъм в хирургията – полза и риск- Тромбемболични усложнения в следоперативния период- профилактика и лечение. Под ред. на проф. Д. Дамянов, Медарт – 2001, 164 – 75
- Гачев, Е., И. Богданов, Н. Бакрачева, В. Кирков, Р. Койчев, В. Влахов – Информативна стойност на фармакодинамичните характеристики на някои цефалоспоринови антибиотици по отношение на клиничната им ефективност – Сп. Съвременна Медицина, 2002 Год. ЛП, кн. 3/2002 , с 72-75
- Гачев, Е.: Концепция на Световната Здравна Организация (СЗО) за рационален избор на лекарства. Подход за рационален избор на антибактериални лекарства. Избор на предпочитано лекарство. 2003, сп. Лекарска практика, бр.3, стр. 3-9.
- Гачев, Е., Н. Бакрачева, И. Богданов, Р. Койчев, В. Влахов – Информа- тивна стойност на фармакодинамичните характеристики на някои флуоро-хинолони и макролиди по отношение на клиничната им ефективност., Сп. Съвременна Медицина 2003 год. LIV, кн. 2/2003, стр.13-16
- Попова, Д. Функционални храни и метаболизъм. В:Функционални храни, хранителни добавки, хранителни технологии. Под ред. Б.Попов. София, Филвест, 2006, 20-25
- Попова, Д. Имат ли място хранителните добавки в клиничната практика? Бълг. мед. практика, IV, 2006,10, 27-28.
- Попова, Д. Функционалните храни- превенция и терапия на хроничните заболявания. GP News, (2008), 6, 28-30
- Попова, Д. Ролята на диетичните напитки в лечебното хранене. В: Науката за хранене пред нови възможности и предизвикателства. Под ред.Б.Попов. София, Българско дружество по хранене и диететика, 2008, 256-260.
- Попова Д., Т. Масларска. Клинично приложение на нови инстантни пълнозърнени храни при обменни заболявания. В: Науката за хранене пред нови възможности и предизвикателства.Под ред. Б. Попов. София, Българско дружество по хранене и диететика, 2008, 304-306.
- Попова Д., О. Василковска, Н. Хаджипетров, С. Велкова, М. Виткина. Проучване върху лечението на обезни пациенти с кардиоваскуларни заболявания /по клиничен материал/. В: Науката за хранене пред нови възможности и предизвикателства.Под ред.Б.Попов. София, Българско дружество по хранене и диететика,2008, 340-343.
- Палазова, Е., М. Дикова, Д. Попова. Повишаване на двигателната активност – многоаспектна кинезитерапевтична програма в борбата с наднорменото тегло и съпътстващите го заболявания. В: Науката за хранене пред нови възможности и предизвикателства.Под ред. Б.Попов. София, Българско дружество по хранене и диететика, 2008, 347-349.
- Писарева-Масларска, Т., Д. Попова, К. Кисьова, Л. Грудева-Трифенова. Функционални храни за ентерално хранене. В: Науката за хранене пред нови възможности и предизвикателства. Под ред. Б. Попов. София, Българско дружество по хранене и диететика, 2008, 380-383.
- Владов, Гаврилова, Георгиев, Жекова, Желев, Казанджиев, Карадимов, Кръстев, Петров, Попова, Попов, Райчева, Танчева, Христова, Цанева. Национален консенсус за парентерално и ентерално хранене – BULSPEN. Под ред. Г. Казанджиев. София, Българско дружество по парентерално и ентерално хранене, 2008.
- Гачев, Е. Предоперативна бактериална профилактика-фармаколо-гични и фармако-икономически аспекти. Сборник доклади от 16 национална конференция по хирургия: „Следоперативни усложнения в хирургията“, 16-19 октомври 2008, Пловдив. Под ред. на проф. Д. Дамянов, изд. Медарт 2008, стр. 112-117
- Попова, Д. Оценка на хранителния статус. Наука Диететика, год. I, 2009, 2, 4-9.
- Попова Р., Д. Попова. Проучване на хранителния статус при жени с поднормено тегло – резултати от национална кампания срещу неврогенната анорексия. Наука Диететика, II, 2010, 1, 27-31.
- Попова Д., С. Петрова, К. Коприварова, Б. Страхилова, Д. Въндева, А. Бедран, Р. Михайлов. Нов български хляб за диабет и метаболитни нарушения. Българско списание за обществено здраве /Bulgarian journal of Public health, III, 2011,1-2, 2-16.
- Попова, Д. Нутритивен съпорт – място и роля в клиничната практика. В: Науката за хранене между дискусиите и доказателствата. Под ред. Б. Попов. София, БДХД, 2012, 271-277.
- Страхилова, Б., Д. Попова, Д. Въндева, Н. Хаджипетров, Е. Димитрова. Проучване при пациенти прилагали алтернативни диетични режими. В:Науката за хранене между дискусиите и доказателствата. Под ред. Б. Попов. София, БДХД, 2012, 260-264.
- Дичева, М., Д. Попова.Редки вродени метаболитни заболявания – разстройства на метаболитния цикъл на уреята и фенилкетонурия – проблеми при пациенти над 18 години. В:Науката за хранене между дискусиите и доказателствата. Под ред.Б.Попов. София, БДХД, 2012, 241-246.
- Попова, Д. Метаболитен синдром. Наука Диететика, IV, 2012, 3, 4-7.
- Попова, Д. Немедикаментозни подходи при дислипидемии. В: Профи-лактика, диагностика, терапия – актуални проблеми 2012. Под ред. М. Власковска, Ц. Танкова, Д. Попова, Б. Георгиев. София, Хавитис, 2012, 59-77.
- Попова, Д., К. Петров. Пробиотиците – ново направление в съвременната стратегия за превенция на метаболитен синдром и затлъстяване. В: Профилактика, диагностика, терапия – актуални проблеми 2012. Под ред.М. Власковска, Ц. Танкова, Д. Попова, Б. Георгиев. София, Хавитис, 2012, 495-505.
- Попова, Д. Взаимодействия между лекарства и храни. В:Профилактика, диагностика, терапия – актуални проблеми 2014 г. Под ред.М. Власковска, М. Цонзарова, Г. Момеков, Б. Георгиев. София, Хавитис, 2014, 473-486.
- Попова, Д. Глюкозна регулация и бърбек – нови възможности за терапия при диабет. Наука Диететика, VII, 2015, 1, 25-30.
- Страхилова, Б., Д. Попова. Сравнителен анализ на храненето и хранителния статус при неинтензивни следоперативни пациенти с хронична малнутриция с онкологични и неонкологични заболявания на гастроинтестиналния тракт. Наука Диететика, VII, 2015, 1, 32-40.
- Попова, Д. Диабет – съвременни аспекти. В: Здраве на населението в света.София, ИК„ГорексПрес“, 2015, 117-136.
- Попова, Д. Хранене и социалнозначими хронични заболявания. В: Здраве на населението в света.София, ИК„ГорексПрес“, 2015, 137-162.

Попова, Д. Клиничен ефект на екзенатид веднъж седмично в лечението на диабет тип 2. Наука Ендокринология, X, 2016, 1, 17–22.

Въндева, Д., Д. Попова. Стрес-свързани промени в нивата на някои хормони и невро-ендокринни медиатори, влияещи върху апетита и настроението. Наука Ендокринология, X, 2016, 2, 74–77.

Попова, Д., Б. Страхилова. Приложение на Nutrition day в медицинската практика. Социална медицина, XXIV, 1, 2016, 6–9.

Въндева, Д., Д. Попова. Влияние на когнитивни и емоционални фактори върху хранителния прием. Наука Диететика, VIII, 2016, 1–2, 7–10.

Попова, Д. Хранителни фактори в превенцията и лечението на диабета. В: Профилатика, диагностика, терапия. Актуални проблеми. 2016“. Под ред. М. Власковска, Ц. Танкова, Г. Момеков, Б. Георгиев. София, Хавитис, 2016, 41–57.

Страхилова, Б., Д. Попова. Сравнителна оценка на хранителния статус при хоспитализирани болни с хронична малнотриция с различна етиология. В: Науката за хранене с авторитетно настояще и престижно бъдеще. Под ред. Б. Попов. София, Везни-4, 2016, 207–211.

Попова Р., Д. Попова. Сравнителен анализ на хранителен статус при пациенти с поднормено тегло и клинично здрави лица. В: Науката за хранене с авторитетно настояще и престижно бъдеще. Под ред. Б. Попов. София, Везни-4, 2016, 212–217.

Участие в написването на учебници:

Влахов, В. Клинична Фармакология: Учебник за студенти по медицина. Под ред. на проф. В. Влахов. Изд. Медицина и Физкултура, (1989)

Влахов, В., Н. Бакрачева, Е. Гачев, В. Кирков. Клинична Фармакология: Учебник и ръководство за практически упражнения за студенти по медицина. Под ред на проф. В. Влахов. Изд. Медицина и Физкултура, (1996)

Gatchev, E.. Basic & Clinical Pharmacology with Toxicology, Part V: Clinical Pharmacology. N. Boyadjieva eds. APCO, (2012), 296–312.

Gatchev, E.. Basic & Clinical Pharmacology with Toxicology: Part V: Clinical Pharmacology. N. Boyadjieva eds. APCO, (2016), 314–340.

Гачев, Е. Принципи на клиничната фармакология. Фармакология и токсикология. Под ред на проф. В. Бояджиева и Проф. К. Якимова. Изд. APCO, (2017): 742–750.

Гачев, Е. Клинична Фармакология и терапия: Учебник за студенти по медицина. Под ред. на Е. Гачев. Изд. APCO, (2017): под печат.

Gatchev, E.. Clinical Pharmacology & Therapeutics: Textbook for medical students. E. Gatchev eds. APCO, (2017): под печат.

Основи на храненето. Под ред. Т. Ташев. София, Мед. и физк., 1981, 414.

Балабански, Л. Хранене и диететика. София, Мед. и физк., 1988, 358 с.

Боснев, В., Зл. Стойнева, Д. Попова. Промени на ръцете при системни заболявания. В: Болести на ръката. Под ред. В. Боснев. София, Мед. и физк., 1989, 183–209.

Балабански, Л. Хранене и обменни заболявания. София, Мед. и физк., 1990, 309 с.

Диетично хранене. Под ред. Л. Балабански. София, Мед. и физк., 1992, 322 с.

Попова, Д., К. Кънев. Хиперуриемия и подагра. В: Актуална терапия' 98. Под ред. Ч. Начев. Том II. Издателство „Знание“, 1998.

Кънев, К., Д. Попова. Подагра. В: Актуална терапия' 98. Под ред. Ч. Начев. Том III. Издателство „Знание“, 1998.

Станкушева, Т., Д. Попова. Затлъстяване. В: Съвременни проблеми на вътрешните болести. Под ред. Ч. Начев. ИК „Фокус“, 1999 г.

Попова, Д. Диететика на вътрешните болести. В: Ръководство по терапия и диагностика на вътрешните болести. Под ред. Ж. Милева, Г. Нешев. София, Арсо, 2012, 264–276.

Попова, Д. Лечебно/диетично хранене. В: Хигиена. Хигиена и екология, т. I, III издание. Под ред. Д. Цветков. София, Камея ООД, 2014, 275–283.

Попова, Д. Нарушения в хранителното поведение. В: Хигиена. Хигиена и екология, т. I, III изд. Под ред. Д. Цветков. София, Камея ООД, 2014, 333–335.

Попов, Б., А. Кръстева, Д. Попова. Несъвместими храни и несъвместимост между храни и лекарства. В: Хигиена. Хигиена и екология, т. I, III издание. Под ред. Д. Цветков. София, Камея ООД, 2014, 348–350.

Публикации в чуждестранни научни списания и сборници без импакт фактор:

Влахов, В., Н. Бакрачева, Е. Гачев. Ауторегулация на кръвотока в различни структури на мозга. Итоги науки и техники - фармакология, химиотерапевтичните средства, том 26, 1991 с. 19–33.

Popova, D. Obesity and cardiovascular risk. In: From prevention to rehabilitation. Proceedings of Cardiology update 2006, Albena Resort, Bulgaria, September 21–24. Ed. N. Gotcheva, B. Georgiev, Al. Scalzini. Sofia, Havitas, 2007, p. 125–129.

Gatchev, E. Rational Antibiotic Prophylaxis in Surgery - the Role of the Clinical Pharmacologist. Proceedings 10th Congress of the European Association for Clinical, Pharmacology and Therapeutics, 26–29 June, Budapest, 2011, p 25–29, Medimond International Proceedings, 2011, p 25–27. (ISBN:978-88-7587-624-1).

Petrov, A., E. Gatchev, D. Damyanov, B. Koroukov, E. Kolev. Interdisciplinary Approach in Development and Implementation of Local Guideline for Surgical Antimicrobial prophylaxis: Experience of the University Hospital 'Tsaritsa Yoanna-ISUL', Sofia, Bulgaria. Hospital Pharmacology-International Multidisciplinary Journal (2014) 1 (1): 15–21 (ISSN 2334-9492- Online).

Gatchev, E., A. Petrov, R. Hristova, I. Demircheva, R. Koytchev, W. Richter, F. Tegel, U. Friesinger. Pharmacodynamic equivalence study of two preparations of eye drops containing dorzolamide in healthy volunteers. Hospital Pharmacology-International Journal (2016) (1), 15–21 (ISSN 2334-9492-Online).

Popova, D., D. Vundeva, F. Tzurakova, G. Kirilov. Leptin is associated with anxiety in women within a wide range of weight. Archives of the Balkan medical Union, 2016, 51(1): 29–33.

Публикации в чуждестранни научни списания с импакт фактор:

Maleev, A., V. Vlahov, I. Gruev, D. Dierdorf, N. Kostova, N. Bacracheva. Liver insufficiency as a factor modifying the pharmacokinetic characteristic of the preparation nabumetone, Intern. J. Clin. Pharmacol. Toxicol., 24, (1986), 8, 425–429.

- Vlahov, V., N. Bacracheva. Autoregulation of the cerebral and the thalamic cerebral bloodflow in cats., *Arch Int Pharmacodyn Ther* (1987), 1:93-105.
- Dobrev, P., V. Vlahov, E. Benov, N. Bacracheva. Distribution of ceftriaxone in pulmonary and bronchial tissue: II. Concentrations of ceftriaxone in inflamed bronchial mucosa. *Clin. Tri. J.*, 24, (1987), 2, 143-146.
- Vlahov, V., N. Bacracheva. Effects of beta-adrenergic agents on the regional cerebral blood flow in cortex and thalamus of cat. *Arch Int Pharmacodyn Ther* (1988), 296, S:87-100.
- Vlahov, V., N. Bacracheva - Agranulocytosis and dipyron. *The Lancet*, (1989) November 18, pp. 1215.
- Thurmann, P., N. Bacracheva, N. Rietbrock - Zur Bioaquivalenz von zwei Nifedipin- Flüssigkapseln, *Drug Research.*, (1989), 39,12:1597-9.
- Vlahov, V., M. Badian, M. Verho, N. Bacracheva - Pharmacokinetics of metamizol in healthy subjects after a single oral dose of metamizol sodium. *Eur J Clin Pharmacol*, (1990), 38:61-65.
- Bacracheva, N., P. Thuermann, N. Rietbrock . - Dose adjustment of nifedipine in hypertensive patients. *Eur J Clin Pharmacol*, (1990) 38:17-20.
- Hayton, W.L., V. Vlahov, N. Bacracheva, I. Viachki, R. Portmann, G. Uirhead, K. Stoeckel, E. Weidekamm - Pharmacokinetics and biliary concentrations of fleroxacin in cholecystomized patients. , *Antimicrobial Agents and Chemotherapy*, 34:2375-2380.
- Bacracheva, N., H. Scholl, Z. Gerova, P. Chervenakov, P. Dobrev, V. Vlahov. The distribution of ciprofloxacin and its metabolites in human plasma, pulmonary and bronchial tissues. *Int J Clin Pharmacol Ther Toxicol*, (1991) 29 (9): 352-356.
- Bacracheva, N., F. Kamali - Lack of interaction between zidovudine and 4-methyl-amino-antipyrine, the active metabolite of metamizol, in human liver in vitro. *Meth Find Exp Clin Pharmacol*, (1995), 17:299-301.
- Bacracheva, N., V. Vlahov - The acetylation phenotype: does it contribute to the non-linearity of metabolite pharmacokinetics of metamizol?. *Eur J Clin Pharmacol*, (1995), 48:79-80.
- Bacracheva, N., A. Drenska, J. Gorantcheva, N. Tyutyulkova, V. Vlahov. Comparative bioavailability of two oral metamizol formulations. *Arzneim Forsch/Drug Res*, (1995), 45:282-285.
- Vlahov, V., N. Bacracheva, D. Tontcheva, M. Mavrudieva, P. Ilieva, E. Naumova, A. Michailova - Genetic factors and risk of agranulocytosis from metamizol. *Pharmacogenetics*, (1996), 6:67-72.
- Bacracheva, N., N. Tyutyulkova, A. Drenska, J. Gorantcheva, S. Schinzel, T. Scholl, A. Stoinov, I. Tschakarski, J. Tentcheva, V. Vlahov. Effect of cimetidine on the pharmacokinetics of the metabolites of metamizol. *Int J Clin Pharmacol Ther Toxicol*, (1997), 35, 7: 275-281.
- Bacracheva, N., N. Tyutyulkova, A. Drenska, J. Gorantcheva, S. Schinzel, T. Scholl, A. Stoinov, I. Tschakarski, J. Tentcheva, V. Vlahov. Effect of cimetidine on the pharmacokinetics of the metabolites of metamizol. *Int J Clin Pharmacol Ther Toxicol*, (1997), 35, 7: 275-281.
- Bacracheva, N., H. Scholl, Z. Gerova, P. Chervenakov, P. Dobrev, V. Vlahov- The distribution of ciprofloxacin and its metabolites in human plasma, pulmonary and bronchial tissues. *Int J Clin Pharmacol Ther Toxicol*, (1991) 29 (9): 352-356.
- Bacracheva, N., A. Beltcheva, E. Gatchev. Skills of the Bulgarian students in choosing a rational drug therapy. *Int J. Clin Pharmacol Ther.*, (2002) 40 (1):472-47.
- Koytchev, R, V. Vlahov, N. Bacracheva, B Giesel et al. Evaluation of the efficacy of a combined formulation (Gripstad C) in the therapy of symptoms of common cold: randomized, double-blind multicenter trial. *Int J Clin Pharmacol Ther* (2003), 41(3):114-125.
- Gatchev, E., U. Thyroff-Friesinger, N. Bacracheva, V Kirkov et al.- Analysis of the Pooled plasma samples as a predictor for proving bioequivalence of drugs with long elimination life. *Drugs Research*, (2004) 54 (10): 685-689.
- Gatchev, E., A. Braeter, C deMey.- Bioequivalence of a novel metronidazole formulation. *Drugs Research*, (2006) 56 (8): 612-616.
- Kirkov, V. Vlahov et al. Evaluation of the Pharmacokinetics of Two Recombinant Human Erythropoietin Preparations: Epoetin Zeta and Epoetin Alfa. 1-st Communication: A monocentric, open, randomized , single dose, two-period crossover trial in healthy volunteers. *Drug Research*, 2008; 58(5); 215-219.
- Kirkov, V., V. Vlahov et al. Evaluation of the Pharmacokinetics of Two Recombinant Human Erythropoietin Preparations: Epoetin Zeta and Epoetin Alfa. 2-nd Communication: A monocentric, double-blind, randomized , single dose, three-period crossover trial in healthy volunteers. *Drug Research*, 2008; 58(5); 220-224.
- Gatchev, E., A. Petrov, E. Kolev et al.- Pharmacodynamic equivalence study of two preparations of eye drops containing dorzolamide and timolol in healthy volunteers. *Drugs Research*, (2011), 61, (5): 282-286.
- De Mey C., E. Gatchev, B. Deliyska, B. Terhaag; Effects of advanced age and renal dysfunction on the single- and repeated- dose pharmacokinetics of modified- release flupirtine. *International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics* 2015 Mar; 53(3):247-55.
- De Mey C., E. Gatchev, B. Deliyska, B. Terhaag; Effects of renal insufficiency on the elimination of fluorescein lisicol (NRL972), an investigational marker of hepatic transporter function. *International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics* 2015 Mar; 53(3):523-530.
- Gatchev, E., N. Petkova, M. Braeter, De Mey C.: Ocular safety of propiverine hydrochloride in elderly patients with primary open-angle and angle-closure glaucoma. *International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics*, 2016 (54): 977-986.

Участия в международни научни форуми с публикувани резюмета в списания с импакт фактор:

- Vlahov, V., E. Gatchev -Autoregulation of regional cerebral blood flow in cortex and thalamus in cats: effects of nimodipine and flunarizine. *European Journal of Pharmacology*, Vol 183 / 4, July 1990, 1253-1254.
- Gatchev, E., M. Kinzig-Schippers, G. Ruesing, K. Doser, U. Thyroff-Friesinger, C. Rauch, V. Vlahov, F. Soergel - Results from Pharmacokinetic (PK) Studies Analyzed by LC- MS/MS- do we need to rewrite the PK of " Old " Antibiotics? *European Journal of Clinical Pharmacology*, Suppl. to Vol 52 (1997) Abstr. Nr. 501.
- Vlahov, V., R. Koytchev, E. Gatchev, V. Kirkov - Acyclovir Bioavailability after Oral Administration of 400 mg and 800 mg to Healthy Volunteers. *European Journal of Clinical*

- Pharmacology, Suppl. to Vol.52 (1997) abstr. Nr. 512.
- Bacracheva, N., E. Gatchev, V. Kirkov, R. Koytchev, V. Vlahov. Informative value of the pooled sample analysis in bioequivalence studies. *British Journal of Clinical Pharmacology*, (2000), p 205.
- Gatchev, E., N. Bacracheva, V. Kirkov, I. Bogdanov, R. Koytchev, V. Vlahov- Bioavailability of antimicrobial agents- Interindividual variability- *British Journal of Clinical Pharmacology* (2000), p 262.
- Gatchev, E., I. Bogdanov, R. Koytchev, N. Bacracheva, V. Kirkov, V. Vlahov – Is the pharmacodynamic characteristic of cefalosporines informative for their clinical effectiveness? – *European Journal of Clinical Pharmacology* Vol 56 No.6-7 (2000), Abstr. Nr. 7.
- De Mey C., N. Petkova, C. Rankova, E. Gatchev, M. Braeter, V. Vlahov. Safety of propiverine hydrochloride in Glaucoma. *European Urology Supplements* 02/2003; 2(1), p. 29.
- Gatchev, E., N. Bacracheva, V. Vlahov – *Clinical Pharmacology in Bulgaria: Present status. Basic Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol.97.Suppl.1, (2005) Abstr. 468.
- De Mey C., E. Gatchev. QT- measurements in safety electrocardiography: are automated measurements truly inadequate? *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol.97.Suppl.1 (2005) p 64-65.
- De Mey C., E. Gatchev. QT- measurements in safety electrocardiography: are automated measurements truly inadequate? *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol.97.Suppl.1 (2005) p 64-65.
- De Mey C., E. Gatchev. Global generics: Issues resulting from lack of between-country bioequivalence of originator reference formulations. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol.97.Suppl.1, (2005) p. 23-24.
- Gatchev, E., De Mey C., I. Bogdanov, A. Esperester, J-M Vix. Pharmacokinetics of flavonoid glucuronides after the oral administration of red vine leaf extract in healthy men and women. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol 101 Supplement 1 (2007) p 190.
- De Mey C., I. Bogdanov, B. Terhaag, A. Hoffmann, E. Gatchev. Effect of age and renal dysfunction on the single- and repeated dose pharmacokinetics of flupirtine using a modified release formulation. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol 101 Supplement 1, (2007) p 368
- Gatchev E.. Clinical trials in Eastern Europe: is there still a chance for us? *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol 105 Suppl. 1, (2009) p 5-6
- De Mey C., Gatchev, Gruss H J. Inhibition of the elimination of NRL972 by pre -and co-treatment with cyclosporine. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology* Vol 105 Supplement 1, (2009) p 122.
- Varbanova, S., D.Popova, D.Popova. The role of diet therapy in patients with Presbiacusis., *Eur Arch Otorhinolaryngology*, 266, 2009,7,1134.
- Gatchev, E. Rational Antimicrobial Prophylaxis in Surgery – the Role of the Clinical Pharmacologist. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol 109 Supplement 1, (2011) p 19.
- De Mey C., E. Gatchev, B Deliyska, HJ Gruss. Effects of Renal Dysfunction on the Pharmacokinetics of NRL 972, a Marker of Hepatic Billiary Function. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, Vol 109 Supplement 1, (2011), p 72.
- De Mey C., E. Gatchev, HJ Gruss. NRL 972, a Marker of Hepatic Billiary Function: no Interaction with Phenobarbital or Ethanol. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology* Vol 109 Supplement 1 (2011), p. 67.
- De Mey C., A. Petrov, V. Pajantova, S. Velkova, E. Gatchev. Lack of Agreement between Oscillometric Blood Pressure from the Upperarm and Wrist. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology* Vol 109 Supplement 1 (2011), 109.
- Gocheva, N., B. Georgiev, D. Popova. Diabetes in patients with coronary heart disease – the Bulgarian cohort of EUROASPIRE III hospital arm. *J Diabetes*, 3, 2011, s1, 76.
- Gocheva, N., B. Georgiev, D. Popova. Obesity in patients with coronary heart disease – the Bulgarian cohort of EUROASPIRE III hospital arm. *J Diabetes*, 3, 2011, s1, 223.
- Popova, D., B. Strahilova, V. Kamenova, D. Vundeva, N.Hadjipetrov, E.Dimitrova. Nutritional assessment in oncological and non-oncological hospitalized patients. *Annals of Nutrition and Metabolism*, 63,S1,2013,1249.
- Popova, D., D. Vundeva, B. Strahilova, F. Curakova, R. Michaylov, E. Dimitrova. Nutritional assessment in patients with chronic malnutrition and anxiety. *Annals of Nutrition and Metabolism*, 63,S1,2013,1280.
- Popova, D., B. Strachilova. Nutritional assessment in hospitalized patients with chronic malnutrition. *Clinical Nutrition*, vol. 33,suppl 1,sept 2014,S253.
- Popova, D., E. Dimitrova, K. Petrov, B. Strachilova, M. Ditcheva, N. Hadjipetrov. Evaluation of cardio metabolic control in obese patients with metabolic syndrome. *Obesity facts*,vol.7,suppl 1,may 2014,108.
- Vandeva, D., D.Popova, G.Kirilov. Nutritional assessment in females with stress-related psychopathological symptoms and weight changes. *Clinical Nutrition*,vol 34, suppl 1, sept 2015, S92.
- Popova, R., D. Popova. Comparative analysis of nutritional status and quality of life of malnourished patients with diverse etiology. *Annals of Nutrition and Metabolism*, 67,S1,oct 2015, p.349.
- Popova, D., B. Strahilova, R. Mihajlov. Nutritional status assessment in hospitalized patients with chronic malnutrition with and without behavioural psychiatric disorders. *Annals of Nutrition and Metabolism*, 67,S1, oct 2015, p.414-415.

Върхове в развитието на медицинската практика, медицинското образование и стойностната научноизследователска работа разкрива създаденият през 1917 г. Медицински факултет към Софийския университет „Климент Охридски,“. В състава на факултета на 1.07.1922 г. се учредява обща Катедра по неврология и психиатрия, включваща клиники по психиатрия и по неврология. Катедрата остава обща до 1952 г., когато клиниките се обособяват в две катедри. За пръв ръководител на общата катедра и на клиниката по психиатрия е назначен проф. Николай Михайлович Попов, а на клиниката по неврология – проф. Алексей Ерастович Янишевски. За това е общоприето, че проф. Янишевски е родоначалник на българската университетска неврология. Той ръководи клиниката по неврология от 1922 г. до смъртта си през 1936 г. Изнася лекции по неврология в продължение на 13 години, написва 2 учебника по неврология и 36 научни труда. През този период (1934–1936) за временно завеждащ катедрата по неврология и психиатрия и директор на клиниката по психиатрия е назначен редовният доцент Никола Кръстников. След него временно завеждащ Катедрата е проф. Андрей Сахатчиев – рентгенолог. През това време преподаването по неврология и психиатрия е поверено на частния доцент и преподавател в Катедрата Никола Боев. През 1940 г. за завеждащ Катедрата по неврология и психиатрия е избран редовният доцент Ангел Йорданов Пенчев, който я ръководи до 1944 г.

Първите асистенти в Катедрата по нервни болести и психиатрия са Никола Кръстников, Никола Каракашев, Никола Боев, Райна Иванова-Христова, Елена Шеханова. По-късно като асистенти постъпват Трайко Запрянов, Христо Петров (загинал при бомбардировката на Александровската болница на 10.1.1944 г.), Емануил Шаранков, Георги Узунов, Васил Зеленодръвски, Никола Шипковенски, Ангел Пенчев, Филип Филипов. В следващите години като асистенти в катедрата постъпват Борис Маринов, Димитър Даскалов, Весела Василева (загинала при бомбардировката на Александровската болница на 10.1.1944 г.), Златко Спасов, Йордан Китов.

През 1940 г. Катедрата по неврология и психиатрия се настанява в специално изградената за нея великолепна постройка. По време на завършването ѝ тя е била една от най-модерните сгради в Европа, предназначени за университетски клиники по неврология и психиатрия. Отличавала се с просторните коридори и чакални, със светлите болнични стаи, с единичните такива за тежко болни, учебните зали, кабинетите за изследвания, отделението за физиотерапия с възможности за балнеолечение, кухни с вътрешни асансьори за

храна, бани и тоалетни за болните и персонала и др. Имало е изолиран двор за разходки на душевноболните. Част от великолепието и специфичните особености на тази сграда са отнегати от множеството преустройства, предизвикани главно от нуждите за разкриване на нови лаборатории и кабинети, което е наложено от необходимостта за въвеждане на модерни методи за изследване в диагностично-лечебната и научноизследователска дейност.

Чл.-кор. проф. д-р Лъчезар Д. Трайков

След Ангел Пенчев за временно завеждащ Катедрата по неврология и психиатрия през 1944 г. е назначен проф. Любен Попов, дерматолог. От 1946 г. тя се ръководи от Георги Узунов. През 1952 г. катедрата се разделя на две отделни катедри: по психиатрия и по неврология. Георги Узунов завежда като титуляр първата катедра, а временно – втората. През 1956 г. Сашо Божинов е избран за редовен доцент и временно завеждащ Катедрата по неврология. През 1960 г. той е избран за редовен професор и титуляр – ръководител на Катедрата по неврология, като остава на този пост до 1972 г. През 1972 г., когато се създава Медицинска академия, Катедрата по неврология включва и неврологичните клиники на ИСУЛ и на Института по неврология и психиатрия, и заедно с Катедрите по психиатрия и неврохирургия образуват Център по неврология, психиатрия и неврохирургия (ЦНПН). Директор на ЦНПН е проф. Ганчо Га-

нев. През 1974 г. центърът се преименува в Научен институт по неврология, психиатрия и неврохирургия (НИНПН). През този период (1972–1975) ръководител на Катедрата е проф. Георги Настев. Следват по два мандата за проф. Божинов (1975–1977 и 1979–1980) и проф. Иван Георгиев (1977–1979 и 1980–1982).

През 1982 г. се създава Детска неврологична клиника. До разформироването на Медицинска академия последователно ръководители на катедрата са проф. Борислав Йорданов (1982–1984), проф. Харалан Хараланов (1984–1989) и проф. Димитър Хаджиев (1989–1990).

С разформироването на Медицинска академия през 1992 г. клиниките на Катедрата преминават към университетските болници –

ДУБ „Александровска“, ДУБ „Царица Йоанна“ и ДУБ „Свети Наум“, които през 2002 г. са преименувани в УМБАЛ. Ръководители на катедрата през този период са проф. Людмил Мавлов (1990–2000) и проф. Пенко Шотеков (2000–2008). От 2008 г. до момента ръководител на Катедрата по неврология е чл.-кор. проф. Лъчезар Трайков.

Катедрата по неврология продължава историческите традиции за обучение, които датират от 95 години. Тя провежда обучение за студенти, специализанти и специалисти в съответствие със съвременните тенденции в развитието на науката по научната специалност *неврология*.

Катедрата осъществява обучението и на студентите по медицина, дентална медицина и фармация (на български и английски език). В следдипломното обучение базите на катедрата продължават да са едно от най-желаните места за специализация. Специализиращите лекари в катедрата през 2016 наброяват 35. Продължавайки многогодишните традиции, в клиниките на катедрата се провеждат редовни клинични и научни колегиуми с

обзорно-образователен характер, което подпомага обучението на специализанти и докторанти, развива научните им интереси и ги стимулира за изява чрез кратки презентации. Стимулира се представянето на клинични случаи с литературна справка. Катедрата организира основните курсове

по обща и специална неврология, както за специалността неврология, така и за специалност детска неврология. Обучението на специализиращите лекари включва и индивидуално обучение по спешна неврология, детска неврология, доплерова сонография, невропсихология, невроофтальмология, невроотология, ЕЕГ, ЕМГ и ликворология. С цел повишаване квалификацията на невролозите ежегодно се организират и 20–25 тематични курса редовно посещавани от специа-

*Най-горе, от ляво на дясно - доц. Соня Иванова, д-р Христо Крушков, д-р Емил Милушев, доц. Мелания Радионова, д-р Георги Партенов, доц. Пенчо Колев, доц. Теодора Чамова, доц. Десислава Богданова, д-р Петър Дамянов, д-р Сашка Желязкова, д-р Стайко Сарафов.;
 II ред, от ляво на дясно - д-р Ася Асенова,
 д-р Илияна Александрова-Лазарова, д-р Румяна Кузманова, д-р Даниела Димова, доц. Николай Топалов, доц. Шима Мехрабиан,
 доц. Маргарита Райчева, д-р Михаела Сергеева, доц. Милена Миланова
 Най-долу, от ляво на дясно - проф. Евгения Василева,
 акад. Иван Миланов, проф. Венета Божинова, чл.-кор. Лъчезар Трайков,
 проф. Ивайло Търнев, проф. Юлия Петрова*

листи от цялата страна. Катедрата е ангажирана и с обучението по всички високоспециализирани дейности: ЕЕГ, ЕМГ, доплерова сонография, предизвикани потенциали, клинична невропсихология, невроотология, невроофтальмология и невровегетология.

Освен това, води обучението на общопрактикуващите лекари, като от 2009 г. досега те се обучават по 6–8 модула годишно (3 седмици теоретична и 2 седмици практическа подготовка).

Продължава традицията, датираща още от основаването на Катедрата, да се издават съвременни учебни помагала и практически ръководства. Началото е поставено с двата учебника на проф. Янишевски (Симптоматология на нервната система, 1923 и Учебник по нервни болести, 1929), с Практическо ръководство по неврология (1949) на Г. Савов и Ив. Темков, учебниците по неврология на Сашо Божинов писани и преиздавани самостоятелно, а по-късно и в съавторство с Иван Георгиев; следват учебниците под редакцията на Борислав Йорданов, Димитър Хаджиев, Людмил

Мавлов, Стефка Янчева и Пенко Шотеков. Катедрата по неврология продължава да подготвя учебници за обучение по неврология на всички нива, които се ползват от невролози и лекари от други специалности в цялата страна. В последните години са издадени Учебник по неврология за

от международни възложители (в т. ч. и европейски проекти) – 10 бр.

За качеството на научната дейност най-добре говорят броят на публикациите и цитиранията, най-вече в списания с импакт фактор. Въпреки хроничния недостиг на финансиране в сектор

Членове на катедрата в УМБАЛНП „Св. Наум“, от ляво на дясно - д-р Даниела Димова, доц. Пенчо Колев, д-р Веселина Грозева, доц. Николай Топалов, доц. Милена Миланова, доц. Десислава Богданова, акад. Иван Миланов, доц. Соня Иванова, проф. Огнян Колев, д-р Петър Дамянов, д-р Елена Чорбаджиева, д-р Румяна Кузманова, д-р Емил Милушев, проф. Венета Божинова, д-р Михаела Сергеева, д-р Илияна Александрова-Лазарова

ОПЛ (2009), Миланов, И., Янчева, С. (ред.); Учебник по неврология за стоматолози (2012), Григорова, О., Ончев, Г. (ред.); Учебник по неврология за стоматолози (английски) (2016), Григорова, О., Ончев, Г. (ред.); Учебник по неврология (за специализиращи лекари) (2012), Миланов, И. (ред.) и Учебник по неврология за студенти (2016), Миланов, И., Трайков, Л. (ред.).

Независимо от високата учебна и лечебна натовареност на академичния състав, се осъществява разгърнатата научноизследователска дейност по следните основни научни направления: неврогенетика, двигателни нарушения, когниция и нейните нарушения, главоболие, проблеми на епилепсията, мозъчносъдови заболявания, неврологични заболявания в детската възраст, невроофтальмология, невропатна болка, невроотология, разстройства на съня. Тази дейност в много голяма степен се осъществява чрез научноизследователски проекти като основен начин за финансиране. Така например само за последните 5 години водещи изследователи от Катедрата са спечелили финансиране, както следва: от ведомствените конкурси на МУ – София – 22 бр; от НФ „НИ“ – 11 бр;

здравеопазване и изключително недостатъчното финансиране на научните изследвания на национално ниво, Катедрата по неврология успява да постигне много висока публикационна активност, която се поддържа повече от 10 години. За периода 2008–2012 г. броят на публикациите в чуждестранни списания реализирани в катедрата е 113, от които в списания с импакт фактор са 88. Публикациите в национални издания са 264. През следващите 4 години (2012–2016) резултатът е даже по-добър: публикациите в чуждестранни списания са 121, от които в списания с импакт фактор са 92, а публикациите в национални издания са 282. Повечето от публикациите в чужди списания са цитирани многократно, като само за периода 2012–2016 цитиранията в чужбина са над 3500, а цитиранията у нас над 870. Всичко това показва една устойчивост на публикационната активност, която говори за високото научно ниво на разработваните теми, много доброто качество на екипите, работещи по различни проблеми, както и за действащите и качествени колаборации с екипи от различни държави.

Друг показател за качеството на научните разра

Д-р Стайко Сарафов, електромиография

ботки в катедрата са и множеството награди през последните години. В различни години членове на Катедрата са били носители на най-високите отличия на МФ и МУ – София. С награда „Проф. К. Чилев“ на МФ – София са отличавани проф. Търнев, чл.-кор. Трайков, акад. Миланов, проф. Чернинкова, проф. Колев. С „Панацея златна“ на МУ – София: чл.-кор. Трайков, акад. Миланов, проф. Търнев. Награда за „Млад учен“ на МФ – София получават д-р В. Михайлова, д-р Ш. Мехрабиан и д-р Т. Чамова. С награда Signum Laudis pro Scientiae Meritis на МУ – София е удостоен чл.-кор. Трайков, а награда Signum Laudis I ст AESCULAPIUS на МУ – София е присъдена на акад. Миланов.

Катедрата по неврология е основното звено, което подготвя и изгражда научноизследователски кадри в областта на неврологията. Целта на катедрата е да бъде и основен източник на млади, добре подготвени специалисти, като развива у тях: търпимост, умение да работят в колектив, отговорност, самостоятелност, способност за самостоятелна преценка и самостоятелно вземане на решение. Гаранция за приемственост и потенциал за бъдещо развитие на катедрата са и броят на успешно защитените дисертации за

степенна „доктор“ и „доктор на науките“. През последните 7-8 години в катедрата се защитават 6-7 дисертации всяка година. Всички новоназначени асистенти са със защитени дисертации за научно-образователната степен „доктор“, а професорите са със защитени дисертации за степенна „доктор на науките“. Катедрата е била и продължава да бъде източник на хабилитирани преподаватели за останалите медицински университети в страната. През последните 5 години значимо е увеличен

относителният дял на докторантите участващи в научни проекти към общия брой докторанти от 45% на 68%. Значително нараства и броят на наградите за представянето им на различни научни форуми у нас и в чужбина.

След всички изброени постижения на Катедрата по неврология логично идва и оценката по време на Докторантска акредитация (2012), където катедрата е класирана между първите 3 в МУ – София. Заключението гласи, че специализанти и докторанти се подготвят за работа в силно конкурентна среда, където качествена работа е решаващ фактор за успех. Катедрата реализира фундаментални и клинично-приложни научни изследвания с оглед разрешаване на значими за здравето проблеми в национален и международен аспект.

Подобно е и значението на най-високата оценка от всички катедри в МУ – София 9,98 от 10,00, по време на Институционална акредитация (2013). В заключение е отчетено, че в катедрата е осигурено качество на преподаване, внедряване на постиженията в Европа и други развити страни в изследователската и лечебната работа с цел катедрата да бъде новаторска и адекватна на обществените нужди.

Катедрата по неврохирургия, МФ, МУ – София, е създадена през 1952 г. към тогавашния Институт за специализация и усъвършенстване на лекари (ИСУЛ) на базата на Отделението по неврохирургия към Невропсихиатричната клиника на Александровска болница с ръководител доц. д-р. Филип Филипов.

Първите планови неврохирургични операции в България се извършват от общи хирурзи с интереси и подготовка в областта на неврохирургията в Александровска болница: от д-р Никола Василев (1936) от Първа хирургия и д-р Филип Филипов от Втора хирургия (1937).

През 1942 г. се разкрива първото в България Неврохирургическо отделение с ръководител д-р Ф. Филипов към Невропсихиатричната клиника на Александровската болница. През периода 1944–1945 г. цялата Невропсихиатрична клиника функционира като военна неврохирургична болница. От 1946 г. Отделението по неврохирургия е превърнато в самостоятелен Неврохирургичен център към Софийския медицински факултет, а от 1952 г. то се трансформира в Катедра с клиника по неврохирургия към ИСУЛ.

През 1972 г. със създаването на Медицинска академия Катедрата по неврохирургия става част от Научния институт по неврология, психиатрия и неврохирургия (НИНПН), а с възстановяването на Медицинския факултет продължава своята разнообразна учебно-преподавателска, диагностично-лечебна, научноизследователска и организационно-методична дейност като самостоятелно звено. До 2005 г. основната клинична база на Катедрата по неврохирургия остава Клиниката по неврохирургия в Александровска болница.

От началото на 2006 г. катедрата заедно с Клиниката по неврохирургия е предислоцирана от УМБАЛ „Александровска“ в УМБАЛ „Св. Иван Рилски“, където е и в настоящия момент. Втората база за обучение на Катедрата по неврохирургия е създаденото през 1988 г. като Отделение по неврохирургия в Университетска болница „Царица Йоанна“ (ИСУЛ), което по-късно прераства в Клиника по неврохирургия. През различни периоди клинични бази на Катедрата по неврохирургия са били и Клиника по неврохирургия към сегашната Университетска болница „Св. Наум“ (1972–1991),

както и Клиниката по неврохирургия в Института за лечение на чужди граждани, по-късно обединена с неврохирургичното отделение на Окръжна болница в Клиника по неврохирургия на Университетска болница „Св. Анна“.

През годините ръководители на Катедрата по неврохирургия са проф. Филип Филипов (1952–1971), проф. Петър Петров (1972–1979), проф. Любомир Карагъзов (1980–1986), проф. Адруш Къркеселян (1986–1999), проф. Кирил Романски (2000–2007), проф. Венцеслав Бусарски (2008–2012), проф. Марин Маринов (2012 – 2016 г.), а от 2017 – доц. Асен Бусарски.

Проф. Филип Филипов (1908–1987) завършва медицина в Медицинския факултет на Софийския университет през 1932 г. и от същата година работи като доброволен сътрудник към Катедрата по хирургия. Поради изявения интерес към неврохирургията провежда едногодишна специализация в Берлин (Германия) при световноизвестния неврохирург проф. В. Тьонис. През 1958 г. е избран за профе-

Членове на катедрата пред невропсихиатричния блок на Александровска болница

Седнали от ляво на дясно: проф. П. Петров, проф. Ф. Филипов, проф. Л. Карагъзов, д-р Вангелов;
прави: д-р Р. Русев, д-р Ст. Добрев, проф. Г. Савов

сор по неврохирургия и ръководи основаната от него Катедра до пенсионирането си през 1971 г. На проф. Ф. Филипов българската медицина дължи въвеждането на редица модерни за времето си диагностични (пневмоенцефалография, вентрикулография, миелография, каротидна ангиография) и лечебни методи при черепно-мозъчни и гръбначномозъчни травми и тумори, клапни операции при хидроцефалия, хирургия на болката, дискови хернии, малформации на нервната система и др.

Проф. Филип Филизов

първото българско ръководство „Диагностика и лечение на неврохирургичните заболявания“.

Проф. Петър Петров

фиите му „Лумбална дискова болест“, „Тумори на малкия мозък“, „Тумори на VIII черепно-мозъчен нерв“. Проф. Петров е един от основателите и първи председател на Българското дружество по неврохирургия.

Проф. Любомир Карагъзов

е приносът му за въвеждането и развитието на микроневрохирургията, както и за развитието на съдовата неврохирургия, операциите при хипофизни тумори, периферни нерви и др. Автор е на над 200 научни труда, както и на монографиите „Хирургия на периферните нерви“, „Оперативна

Той обучава първото поколение български неврохирурзи, бил е увлекателен лектор и е автор и съавтор на над 150 научни труда в наши и чуждестранни медицински списания, на монографиите „Хроничен субдурален хематом“, „Тумори на IV вентрикул“, „Мозъчна цистицеркоза“ и на

Проф. Петър Петров (1914–1986) завършва медицина в Софийския медицински факултет, специализира в Париж и Москва. Ръководи катедрата от 1972 до 1979 г. Той има определени заслуги за развитието на детската неврохирургия, оперативното лечение на дисковите хернии, мозъчните тумори и др. Ценни са моногра-

Проф. Любомир Карагъзов (1921–2009) завършва медицина в Софийския медицински факултет и специализира по неврохирургия в Париж и Москва. Защитава кандидатска дисертация (дм) на тема „Неврологични усложнения при туберкулозния спондилит“ и за „дмн“ на тема „Транскраниални оперативни достъпи към орбитата“. Неоспорим

неврохирургия“, „Кратка неврохирургия“, „Хирургия на съдовите заболявания на мозъка“, съавтор е на първото българско ръководство по неврохирургия. Има определени заслуги за развитието на неврохирургията в Куба и Кувейт, научен ръководител е на наши и чуждестранни докторанти и специализанти, председател е на Българското дружество по неврохирургия през 1980–1986 г.

Проф. Адруш Къркеселян (1932–2012) завършва медицина в Пловдив и специализира в Женева (Швейцария). Защитава кандидатска дисертация (дм) на тема „Ангиографска диагностика при субтенториални тумори и съдови поражения на вертебро-базиларната система“, както и за „дмн“ на тема „Приложение на микрохирургичната техника при транскраниалните операции на селарната област“. Има над 120 научни труда, между които монографията „Метастатични тумори на централната нервна система“. Председател е на Българското дружество по неврохирургия (1990–1999). и е редактор и съавтор на ръководството „Неврохирургия“ (том V от многотомника „Клинична хирургия“).

Проф. Кирил Романски е роден през 1943 г., завършва медицина в София и отначало работи в Катедрата по анатомия и специализира в Германия. Защитава кандидатска дисертация (дм) на тема „Ултраструктура на субгаламусното ядро и някои от връзките му“ и за „дмн“ на тема „Микрохирургична

анатомия и хирургични резултати при мозъчни аневризми“. Автор и съавтор е на над 200 научни труда, на ръководството „Неврохирургия“ и има определени приноси в съдовата неврохирургия, хирургията на болката, възпалителните заболявания на ЦНС.

Проф. Венцеслав Бусарски (1948–2016 г.), завършва медицина в София и започва работа в Катедрата по неврохирургия от 1974 г. Има множество специализации в Германия, Великобритания, САЩ

Проф. Адруш Къркеселян

Проф. Кирил Романски

Проф. Венцеслав Бусарски

2 признати изобретения и приноси в невроонкологията, съдовата, спиналната и функционалната неврохирургия, председател е на Българското дружество по неврохирургия през периода 2000–2010 г., както и съпредседател на секция „Гръбнак“ на Българското дружество по ортопедия.

Проф. Марин Маринов

Проф. Марин Маринов е роден през 1950 г., започва своята дейност в детската неврохирургия, защитава дисертация за „доктор по медицина“ на тема „Хирургично лечение на интракраниалните арахноидни кисти в детската възраст“ и за „дмн“ на тема „Съвременни възможности на трансфеноидалната хирургия на хипофизните аденоми“. През периода 1996–2002 г. той ръководи Клиниката по неврохирургия и неврология на УБ „Св. Анна“. Има специализации в Германия (1998–1999 и 2003 г. с Хумболтова стипендия), в САЩ (2004–2006) и др. с научни интереси в невроонкологията, съдовата неврохирургия, невронавигацията, експерименталната неврохирургия и др., с над 300 научни труда и 6 монографии. Председател е на Българското дружество по неврохирургия от 2011 г. и декан на Медицинския факултет при МУ – София от 2008 до 2012 г. От 2017 г. за ръководител на Катедрата по неврохирургия е избран доц. Асен Бусарски. Той е роден през 1973 г., завършва Медицински университет – София през 1998 г. и от 2003 г. започва работа като асистент към катедрата. Защитава дисертация за „дм“ на тема „Диагностични и лечебни възможности на интракраниална невроендоскопия – реална, виртуална и навигирана“ през 2006 г., а от 2010 г. е избран за „доцент“ по неврохирургия.

и др. Защитава кандидатска дисертация (дм) на тема „Следоперативен компютер-томографски контрол при интракраниални обемни процеси“ и за „дмн“ на тема „Микроневрохирургия на черепно-мозъчната основа“. Има над 220 научни труда, съавтор е на ръководството „Неврохирургия“, на ръководства по хирургия, неврология и др. Има

Има редица специализации в Германия, Франция, Италия, Япония и е автор на над 100 научни труда. В Катедрата по неврохирургия са хабилитирани и работят през годините редица професори и доценти. Проф. Панайот Франтишек Вецка (1929–2016 г.) е с основни интереси и разработки в областта на детската неврохирургия, Защитава кандидатска дисертация (дм) на тема „Топична ангиографска диагноза на мозъчните тумори с челна локализация“ и за „д.м.н.“ на тема „Хирургично лечение на детската хидроцефалия“. Има над 150 научни труда.

Проф. Симон Арам Унджиян (роден 1935 г.) работи предимно в областта на детската неврохирургия с дисертация за „дм“ на тема „Стойност на брахиалната ангиография за диагностиката и предоперативната преценка на туморите в задната черепна ямка в детската възраст“, с над 150 научни труда и 2 монографии. Проф. Стефан Николов Габровски (роден 1944 г.) първоначално работи по проблеми на детската хидроцефалия, защитава дисертация за „дм“ на тема „Диагностична стойност на мозъчната ангиография при детската хидроцефалия“ както и за „дмн“ върху микроневрохирургията на 3-ия вентрикул. От 1989 до 1999 г. ръководи Отделение (по-късно Клиника) по неврохирургия при Университетска болница „Царица Йоанна“ – ИСУЛ, а от 2000 до 2011 г. ръководи Клиниката по неврохирургия на „Пирогов“. Той е автор на над 200 научни труда и 5 монографии. Доц. Васил Христов Каракостов (роден 1958 г.) има дисертация за „дм“ на тема „Стереотаксични КТ-базирани интервенции при мозъчни процеси“ с особени интереси в областта на спиналната неврохирургия и с над 100 научни труда. Специализирал е в Германия и Швейцария. Доц. Румен Попов (роден 1961 г.) е с дисертация за „дм“ на тема „Хирургично лечение на мозъчните кавернозни малформации“ и от 2011 г. е началник на Клиниката по неврохирургия в Университетска болница „Царица Йоанна“ – ИСУЛ с над 80 научни труда. Доц. Христо Цеков Цеков (роден 1950 г.) започва работа също в детската неврохирургия, защитава дисертация за „дм“ на тема „Неврохирургичен подход към спина бифида аперта и съпътстващата я вътрешна хидроцефалия“ и е автор на над 150 научни труда. Понастоящем ръководи Неврохирургичното отделение на Болница „Токуда“.

Доц. Асен Бусарски

Проф. Явор Енчев (роден 1975 г.), понастоящем е ръководител на неврохирургичната клиника на УМБАЛ „Св. Марина“ във Варна и започва своето научно и преподавателско развитие в Катедрата, където през 2007 г. защитава дисертация на тема „Приложение на невронавигацията в краниалната неврохирургия“.

В момента съставът на Катедрата по неврохирургия включва 3 доценти и 9 асистенти, както и редовни и задочни докторанти. Сътрудници на Катедрата по неврохирургия са защитили над 40 дисертации. В катедрата са получили обучение и квалификация с различна продължителност почти всички неврохирурзи в страната, както и множество чуждестранни специализанти и докторанти от Бангладеш, Виетнам, Доминиканска република, Йордания, Куба, Кувейт, Ливан, Македония, Никарагуа, Палестина, Сирия.

До 2009 г. студентското обучение по неврохирургия в МФ на МУ – София се провежда в рамките на обучението по неврология и хирургия, а от учебната 2009–2010 г. е обособено в самостоятелен цикъл по неврохирургия за студенти. Цикълът е включен в V курс от следването, като са обособени 10 часа лек-

студентски кръжок, чиито традиции са от края на 60-те години с първи ръководители проф. Л. Карагъзов, проф. П. Вецка, д-р В. Христов и др.

По линия на следдипломното обучение и продължаващо медицинско образование се провеждат ежегодни курсове по новости в неврохирургията, както и индивидуално обучение за специализанти. През годините сътрудниците на Катедрата по неврохирургия развиват и значителна организационно-методична дейност в лечебни заведения на цялата страна – организиране на регионални неврохирургични звена в областните и окръжните болници, консултативна помощ по линия на плановите и спешните републикански консултации.

В научноизследователската дейност сътрудниците на Катедрата по неврохирургия провеждат самостоятелни и съвместни с други изследователски звена изследвания и научни проекти в почти всички области на клиничната и експериментална неврохирургия, както и по фундаментални проблеми на невронауките. Основните направления на научноизследователската дейност обхващат микроневрохирургична анатомия на селарната област, краниоорбиталните структури, черепно-мозъчната основа,

Членове на Катедрите по неврохирургия на МУ – София и на Университета в Мюнстер, по време на съвместен симпозиум в гр. Мюнстер, Германия, в рамките на междуинститутското партньорство

ци и 20 часа практически упражнения по основни проблеми на неврохирургията: травми на нервната система, тумори на нервната система, съдова неврохирургия, спинална неврохирургия, малформации, възпалителни и паразитни заболявания на нервната система, функционална неврохирургия. Към Катедрата по неврохирургия функционира и

артериалните аневризми, мозъчните артериовенозни малформации, дегенеративните спинални заболявания с миелорадикулопатии, генетични изследвания при мозъчна патология, функционална неврохирургия, хирургия на болката, епилепсията. Разработени са редица научни проекти по проблеми като невроендоскопия (виртуална и навигирана), невронавигация, дегенеративна патология на шийния гръбначен стълб, интраоперативно мониториране в условия на „будна“ краниотомия, мозъчно картиране, субдурални и интрацеребрални

електроди, електростимулация, моторни евокиращи потенциали, мониториране на мозъчностволнови функции, гръбначномозъчни функции и др., някои от които са отличени с награди. Разработват се и съвместни научноизследователски проекти с Университетската Клиника по неврохирургия – Мюнстер, Германия, върху проблеми като реал-

на и виртуално-симулирана невроендоскопия, лечение на мозъчния вазоспазм при аневризмална субарахноидна хеморагия и други.

Понастоящем клинична база на Катедрата по неврохирургия са клиниките по неврохирургия в Университетска болница „Св. Иван Рилски“ и в Университетска болница „Царица Йоанна“ – ИСУЛ.

Клиниката по неврохирургия на Университетска болница „Св. Иван Рилски“ разполага с 80 легла и функционално обособени отделения по невроонкология, детска неврохирургия и невротравми, спинална неврохирургия, съдова и функционална неврохирургия, анестезиология и интензивно лечение, операционен блок с 5 операционни зали и съвременна апаратура (операционни микроскопи, невроендоскопия, невронавигация, стереотаксичен апарат, радиочестотна термокоагулация, мозъчно картиране, няколко мобилни рентгенови апарата, вкл. с възможност за триизмерна реконструкция и регистрация и др.). Високотехнологична микроневрохирургична операция с невронавигация и интраоперативно невромониторирание.

Клиниката по неврохирургия на Университетска болница „Царица Йоанна“ – ИСУЛ разполага с 15 легла и е профилирана за спешни и неотложни състояния в неврохирургията (травми, мозъчносъдови инциденти и др.). Тя също разполага с модерна апаратура – операционни микроскопи, невроендоскопия, система за интраоперативна лъчетерапия и др.

В двете клинични бази на Катедрата по неврохи-

рургия се извършват на съвременно ниво операции от всички области на неврохирургията с голяма и най-голяма сложност.

I ред (седнали) от ляво на дясно: д-р Николай Стоянчев, доц. Кирил Георгиев, доц. Асен Бусарски, доц. Васил Каракостов, доц. Румен Попов.

II ред (прави): д-р Дилиан Фердинандов, д-р Петър Стоянов, д-р Живко Сурчев, д-р Красимир Минкин, д-р Асен Хаджиянев, д-р Владимир Атанасов

Преподаватели:

Доц. д-р Асен Бусарски, дм – ръководител на катедрата
Доц. д-р Васил Каракостов, дм
Доц. д-р Румен Попов, дм
Доц. д-р Кирил Георгиев, дм
Гл. ас. д-р Живко Сурчев, дм
Гл. ас. д-р Красимир Минкин, дм
Гл. ас. д-р Асен Хаджиянев, дм
Гл. ас. д-р Дилиан Фердинандов, дм
Ас. д-р Владимир Атанасов, дм
Ас. д-р Николай Стоянчев
Ас. д-р Рафаел Аврамов
Ас. д-р Петър Стоянов

През 1919 г. се създава „Рентгенов институт“ към Софийския медицински факултет на Основата на Отделението по физиколечение, което има и рентгенов апарат. Историческите корени на специалността и катедрата са свързани с Александровската болница, в която се инсталира първият държавен рентгенов апарат. Това става само няколко години след откриването на рентгеновите лъчи. През декември 1902 г. тогавашният министър на вътрешните работи командирова д-р Васил Моллов в Берлин за два месеца, за да „изучи нагледно употреблението на този апарат“ (фиг. 1). До 1912 г. д-р В. Моллов (фиг. 2) работи не само диагностика, но и лъчелечение. Прекратява рентгенологичната си практика поради тежък радиодермит. По-късно като професор по вътрешни болести за първи път у нас въвежда клинично-рентгенологичните срещи.

Фиг. 1

Началото на преподаването по рентгенология е свързано с името на професор Андрия Илиев Сахатчиев (1883–1947) (фиг. 3). Завършил медицина в Монпелие, специализирал рентгенология и физиотерапия в Париж, от месец декември 1920 г. той е доцент по рентгенология и физиотерапия към Катедрата по фармакология и терапия.

Институтът по рентгенология и физикотерапия организира първото обучение на студенти по рентгенология и подготовка на специалисти. Първите специализирани курсове по рентгенология, проведени през 1928 г. и 1930 г., подготвят онези рентгенологични кадри, които в следващите години заемат възлови позиции като хабилитирани преподаватели в медицинските факултети и ръководители на рентгенови отде-

ления в големите болници. През 1924 г. с хабилитационния си труд „Действието на рентгеновите лъчи в зависимост от силата и напрежението на приложения към тръбата ток“ д-р Андрия Сахатчиев се хабилитира като професор. През 1941 г. той издава на литопечат едно от първите значими ръководства по рентгенология „Рентгенова диагностика. Лекции, четени през учебната 1941–1942 г.“.

Институтът по рентгенология и физикотерапия е преименуван на Катедра по физикотерапия, радиология и балнеология през 1940 г. и проф. Андрия Сахатчиев е неин първи ръководител.

От 1950 г. катедрата се преименува на Катедра по рентгенология. През нея преминават редица студенти, специализанти и лекари, които оставят следа в рентгенологията, в медицината и в обществения живот на страната въобще – д-р Николай Николаев, д-р Георги Иванов, д-р Г. М. Димитров, д-р Ангел Николаев, д-р Борис Бърлиев, д-р Веселин Михайлов, д-р Дянко Попмихайлов, д-р Анастас Желязков, д-р Димитър Стоянов, д-р Георги Наумов, д-р Борис Ботев, д-р Иван Пешев, д-р Иван Ушев, д-р Илия Камбуров.

През 1951 г. със създаването на Института за специализация и усъвършенстване на лекарите се създава и Катедрата по рентгенология към него. Първи ректор на ИСУЛ и първи ръководител на катедрата е проф. д-р Гоце Тенчов (фиг. 4). Той е роден в семейството на д-р Христо Тенчов – високпросветена личност, работил години в Париж, Солун, Дедеагач, преди да се пресели в София и владее свободно френски, руски, английски, турски, персийски, гръцки език. Проф. Тенчов завършва Софийския медицински факултет през 1931 г., работи като доброволен лекар в клиниката на проф. Моллов, след което се отдава на рентгенологията. От 1933 г. до 1944 г. е доброволен и редовен асистент в Рентгеновия институт на Медицинския факултет и същевременно рентгенолог на частна практика. През 1937–1939 г. специализира в Берлин и Хамбург. Проф. Тенчов съумява да изгради новосъздадената катедра и да я оборудва с модерна за времето си апаратура. Голяма е неговата заслуга в създаването на основите на организацията на борбата със злокачествените заболявания, като в продължение на няколко години е

Проф. Андрия Сахатчиев

и директор на Научноизследователския институт по онкология.

Проф. д-р Гоце Тенчов

Катедрата по рентгенология в ИСУЛ организира ежегодното провеждане на курсове за специализация и усъвършенстване на лекари по рентгенология, чрез които се създават кадрите за рентгенологичната мрежа в страната. Същата катедра организира и следдипломната квалификация, като създава традицията за курсове и за началници на рентгенови отделения по новости в специалността. Катедрата по рентгенология създава кадрите на Института по физиотерапия, Онкологичния институт (днес Университетска специализирана болница за активно лечение по онкология), Института по радиобиология и радиационна защита (днес Национален център по радиобиология и радиационна защита). Преподаватели в първите години в Катедрата по рентгенология в ИСУЛ са Г. Тенчов, Г. Хаджидеков, А. Николаев, Г. Наумов, Г. Иванов, М. Димитров, П. Ганев, Б. Бърлиев, В. Михайлов, Б. Ботев, Д. Абаджиев. В последващите години хабилитирани преподаватели в катедрата са Б. Ботев, Г. Господинов, Л. Величков, В. Групчев, П. Помаков.

От 1972 г. двете катедри се сливат в Катедрата по рентгенология (днес Катедра по образна диагностика).

Първи ръководители на Катедрата на територията на Александровска болница са проф. Андрей Сахатчиев, проф. Ангел Николаев, проф. Борис Бърлиев, а на Катедрата по рентгенология на територията на ИСУЛ – проф. Гоце Тенчов, проф. Георги Хаджидеков. След обединяване на катедрата последователно нейни ръководители са проф. Борис Бърлиев (до 1975 г.), проф. Георги Хаджидеков (до 1977 г.), проф. Борис Ботев (до 1981 г.), проф. Личо Величков (до 1988 г.), проф. Милчо Лесев, проф. Ангел Томов и проф. Васил Хаджидеков.

Хабилитирани преподаватели към катедрата през различни периоди са проф. Георги Наумов, проф. Веселин Михайлов, проф. Михаил Димитров, проф. Иван Ушев, проф. Иван Пешев, проф. Георги Господинов, проф. Никола Малеев, доц. Георги Иванов, доц. Петър Помаков, доц. Виктор Групчев, доц. Тома Еленчев, доц. Иван Узунов, доц. инж. Карадимов, доц. Лилия Тодорова, доц.

Димитър Петков, доц. Петър Попсапов, доц. Иван Димитров, доц. Григорий Неделков, доц. Добринна Млъчкова, доц. Весела Стойнова, доц. Лъчезар Пенев, доц. Мартин Крупев, доц. Мария Недевска, доц. Дора Златарева.

През годините Катедрата по рентгенология се утвърждава като основно звено в преподаването на специалността и в методичното ръководство. Направленията на лечебно-диагностичната работа покриват всички области на образната диагностика – рентгенова диагностика на заболяванията на опорно-двигателния апарат, на сърдечно-съдовата система, на дихателната система, на храносмилателния тракт, на отделителната система, на централната нервна система. В катедрата се внедряват за първи път основни визуализиращи технологии от по-ново време, които коренно променят характера на специалността – пър-

Проф. д-р Васил Хаджидеков

вите уредби за компютърна томография и магнитно-резонансна образна диагностика работят на територията на Катедрата по рентгенология. Успоредно с внедряването на тези технологии се разширява използването на ултразвуквата диагностика, инвазивните и интервенционални методи в съдовата и несъдовата сфера. В резултат от цялата тази широка дейност специалността „Рентгенология“ се модернизира и се преименува в „Образна диагностика“. Основните постижения в научноизследователската дейност на катедрата са в областта на компютърната томо-

От ляво на дясно: д-р Николай Чернев, д-р Петко Генев, д-р Марин Пенков, д-р Лъчезар Въжаров, д-р Виолета Грудева, д-р Борко Борисов, доц. Мария Недевска, д-р Виктория Малла, д-р Станимир Сираков, проф. Васил Хаджидеков, техн. секр. Аделина Петрова, доц. Григорий Неделков, доц. Мартин Крунев

графия при изследването на централната нервна система, при изследването на органите в малкия таз, отделителната система, лицевия череп. Голяма част от значимите научни разработки засягат сравнителни изследвания между възможностите на отделните образни методи при диагностиката на заболявания в отделни анатомични области от човешкото тяло – напр. на главата и шията, бъбреците и надбъбреците, медиастинума и др. Голям практически и изследователски опит е натрупан и в областта на магнитно-резонансната диагностика на централната нервна система в жлъчно-чернодробната област, на компютърната томография при заболяванията на сърдечно-съдовата система, отделителната система, интервенционалната невrorентгенология и други.

Днес Катедрата по образна диагностика има своята база и преподаватели в Клиниките и отделенията по образна диагностика в четири водещи университетски болници, а именно УМБАЛ „Александровска“, УМБАЛ „Царица Йоанна“, УМБАЛ „Света Екатерина“, УМБАЛ „Свети Иван Рилски“. Апаратурният парк на тези структури е от най-висок клас: сред него можем да открием Уредба за магнитно-резонансна диагностика с напрегнатост на полето 3Tesla и такива с 1,5T, 320-редови многодетекторен компютърен томограф и 64-редови такива, двупланова с плоски панели ангиографска уредба, дигитален мамограф с томосинтеза и др. Тази апаратура обуславя нивото както на практиче-

ската диагностична, така и на научно изследователската дейност. През последните години са защитени 8 докторски дисертации, базирани на възможностите на апаратурата за съвременна диагностика и лечение. Кадри на Катедрата са поканени като лектори на престижни международни научни събития, включително Ежегодния европейски конгрес по радиология. Катедрата е с голям принос в издаването на списание „Рентгенология и Радиология“, което се реферира от системата Scopus.

Научно-преподавателският състав на Катедрата по образна диагностика през 2017 година включва хабилитираните:

проф. д-р Васил Хаджидеков, дм
доц. д-р Григорий Неделков, дм
доц. д-р Мартин Крунев, дм
доц. д-р Мария Недевска, дм
доц. д-р Дора Златарева, дм;
и асистентите:
д-р Николай Чернев
д-р Лъчезар Въжаров
д-р Борко Борисов
д-р Петко Генев
д-р Светла Динева, дм
д-р Виолета Грудева, дм
д-р Станимир Сираков, дм
д-р Снежина Георгиева
д-р Интесар-Виктория Малла Хуеш
д-р Марин Пенков
д-р Кристина Сиракова

Първата в България Катедра по обща патология и патологична анатомия е една от 24-те катедри на новосъздадения Медицински факултет към Софийския университет. За база на катедрата е определена патологоанатомичната просектура на Александровска болница с просектор д-р Иван Пишерков. Специализирал при видния швейцарски патолог проф. Ашкена-

Първата патологоанатомична просектура на Александровска болница

зи и според стандартите на немската патологоанатомична школа от 1901 г. той полага началото на създаване на прецизна документация и изработване на макроскопски препарати, които стават основа за студентското обучение. През годините и понастоящем традицията е продължена чрез поддържане, обогатяване и съхранение на огромен музеен архив към катедрата, единствен в България, с над 1300 макроскопски препарата. В архива се съхраняват аутопсионни протоколи и консервирани макроскопски препарати от началото на ХХ век.

През 1918 г., както и в немалка част от катедрите на новоосновения Медицински факултет, изборът за завеждащ Катедрата по обща патология и патологична анатомия среща трудности, свързани с липсата на подготвени лекарски кадри за студентско обучение. На 6.V.1919 г. е обявен международен конкурс, в който участват д-р Кацаров и д-р Византини. Конкурсът се провежда на 1.VII.1919 г., но Факултетният съвет не прави избор и взема решение да бъде поканен проф. Херксхаймер от Германия, а той отказва. Докато се осъществи изборът, лекциите по патология се четат от проф. Александър Манковски (1868–1946), избран на 4.III.1920 г. за редовен професор и завеждащ Катедрата по хистология и ембриология.

С решение на Факултетната комисия от 10.II.1921 г. е поканен проф. Сергей Абрамов. Неговата кандидатура е утвърдена на 19.V.1921 г. и той заема длъжността на 30.VIII.1921 г. като директор на преименуваната в Институт по патологична ана-

томия Катедра. До 1921 г. патологоанатомичната просектура на Александровска болница заедно с малка черква (параклис) заема сграда, намираща се във вътрешния двор от източната страна на I Вътрешна клиника, срещу т.нар. „Арка“ към бул. „Св. Георги Софийски“. С утвърждаването на проф. Абрамов за редовен професор към МФ катедрата е преместена в друга сграда, в която са се помещавали III хирургично отделение и ушната клиника, а впоследствие, през 50-те години на ХХ век – Стоматологичният факултет на ВМИ и понастоящем – Централната медицинска библиотека на МУ – София.

Сергей Семьонович Абрамов (1875–1951) е роден в Ростов на Дон. През 1899 г. се дипломира в Медицинския факултет на Московския университет. Като отличен студент е стипендиант в Катедрата по патологична анатомия под ръководството на проф. М.Н. Никифоров. От 1901 до 1905 г. е просектор към Николаевската градска болница в Ростов на Дон. Защищава дисертационен труд на тема „Материалы к изучению патогенеза желтухи. Об изменениях печени при разных видах желтухи в Московский университет и получава степен „доктор по медицина“ през 1905 г. От 1906 г. е частен доцент в Катедрата по патологична анатомия към Московския университет и води лекционен курс по патологична анатомия и бактериология. През периода 1909–1919 г. е завеждащ Отделение по експериментална патология и серология към Московския бактериологичен институт. През годините 1909, 1911 и 1913 посещава водещи медицински центрове в Германия, Австрия, Франция и Швейцария за запознаване с медицинското студентско обучение там. През 1910 г. специализира в Института по експериментална терапия във Франкфурт – Германия, под ръководството на проф. Ерлих. От 1913 е професор по патологична анатомия и бактериология към Московския женски медицински институт до неговото закриване през 1917 г. Проф. Абрамов обогатява макроскопската музейна сбирка за обучение на студентите, издава учебника „Патологични процеси“ и продължава своята научна дейност с публикации в областта на чернодробната патология и инфекциозните заболявания. Негови сътрудници са д-р Ал. Големанов (1922–1923), специализирал в Германия при проф. Ото фон Лубарш и автор на

Проф. Сергей Абрамов

ръководството по секционна техника „Трупотваряне“ (1902), д-р Н. Боев (1921–1924), д-р М. Л. Лебел (1923–1929), д-р А. Пенчев (1924–1930). Демонстранти и помощник-асистенти са д-р Ал. Йорданов и д-р А. Проданов, който от 1924 г. е избран за редовен асистент. Проф. Абрамов завежда Катедрата/Института по патологична анатомия към Медицинския факултет на Софийския университет до 20.XII.1924 г. Заминава за Франция, където е преподавател към Руския факултет на Парижкия университет (Сорбона). С лекционния курс в София отново е натоварен проф. Маньковски.

Проф. Дмитрий Крилов

Вакантното място за ръководител на Катедрата/Института е предложено на пребиваващия в Прага бивш завеждащ на Катедрата по патологична анатомия към Новорусийския университет проф. Дмитрий П. Кишневский. След неговия отказ, през 1925 г. завеждащ става проф. Дмитрий Крилов. Той заема длъжността до 6.VI.1934 г.

Дмитрий Дмитриевич

Крилов (1879–1945) е роден в Ярослав. Завършва Военномедицинската академия в Петербург през 1903 г. Ученик е на проф. А. И. Мойсеев, под чието ръководство подготвя докторска дисертация (1910). През 1911 г. специализира патологична анатомия в Берлин. От 1917 до 1922 г. завежда Катедрата по съдебна медицина към Новорусийския университет в Одеса. През 1923–1925 г. работи като лекар в Белград. Научните интереси и публикации на проф. Крилов са в областта на метаболизма на тлъстините, експерименталната артериосклероза и стареенето. От 1926 г. катедрата и просектурата към Александровска болница са обединени. През този период катедрата разполага с трима асистенти и един просектор. Студентското обучение се увеличава до шест упражнения седмично в по два семестъра за III и IV курс. Във връзка с разширената подготовка по патологична анатомия през 1924 г. е одобрена редовна доцентура, която едва на 3.VII.1930 г. за кратко се заема от д-р А. Пенчев. На 26.XII.1931 г. за частен доцент е утвърден д-р Анастас Клисуров (1894–1944), който поема лекциите по специална патологична анатомия и по-късно е избран за редовен доцент и за професор. Той завеждащ катедрата/института от 13 май 1935 г. и е декан на МФ през 1942–1943 г. Проф. Клисуров подобрява програмата на студентското обучение с разширен лекционен курс по обща и специална

патологична анатомия, обогатен с диаграми и картини, повечето от които изработва собственоръчно. Разширява лабораторната дейност с въвеждането на нови хистологични оцветителни методи, включително архивиране на патологоанатомичните изследвания и обогатяване на макроскопския патологоанатомичен музей. Със съдействието на проф. Моллов той организира провеждането на срещи между патолози и клиницисти, наречени „Съботни срещи“, на които се обсъждат „текущи материали“ (еквивалент на настоящите клиничко-патологични срещи и онкологични комитети).

През 1940 г. отново се променя учебната програма, като обучението по патология се съкращава до един семестър по обща патология и един семестър по специална патология в третата година на обучение и демонстрационен лекторски курс в четвъртата година. На 29 декември 1942 г. за частен доцент е утвърден д-р Б. Кърджиев. Той поема част от лекциите по специална патологична анатомия и демонстрационния курс.

В периода 1944–1945 г. Катедрата/Институтът няма титулярен директор.

Професор Боян Панайотов Кърджиев (1900–1982) е роден във Варна, завършва медицина (1925) с първия випуск на Софийския медицински факултет и работи като участъков лекар в село Аврен, Варненско (1926–1927), ординатор в болницата – гр. В. Търново (1927–1928), околийски лекар в гр. Свищов (1928–1929), доброволен (1930) и редовен асистент и просектор (1935–1939) в Института по обща патология и патологична анатомия при Медицинския факултет – София. Има призната специалност по патологична анатомия от 1935 г. Специализира във Франкфурт на Майн (1936–1937). Работи като просектор в Работническата болница в София през 1939–1943 г. Хабилитира се последователно като частен (1942), редовен доцент (1946) и професор (1950). Завежда Катедрата/Института по обща патология и патологична анатомия в продължение на 19 години от 1946 до 1965 г. и създава първата в България патологоанатомична лекарска и учебно-преподавателска школа. Проф. Кърджиев е дългогодишен главен патологоанатом на България. Има над 150 научни публикации и съобщения предимно в областта на онкопатологията, атеросклерозата, значението на кръвоизливите в парашитовидните жлези при тетанията и др. Ос-

Проф. Анастас Клисуров

новоположник е на експерименталната онкология в България. Автор е на учебник по обща патология (1947), който е преиздаван пет пъти. През 1971 г. му е присъдено званието „Заслужил лекар“. Бил е председател на Медико-биологичното дружество,

Проф. Боян Кърджиев

Дружеството на патолозите, патофизиолозите и съдебните medici и Дружеството на патоанатомите.

С поемането на катедрата от проф. Кърджиев, през 1946 г. тя е преместена в новопостроената на бул. „Пенчо Славейков“ сграда на т.нар. „Групни институти“, където се помещава и до днес. Осигурена е по-голяма площ за студентското обучение, преподавателски кабинети и лаборатории, вкл. добре оборудвана секционна зала.

В продължение на десетилетия проф. Кърджиев усъвършенства преподаването по патологична анатомия за студентите по медицина и стоматология. Осъществява се преустройство на учебните планове и програми, въвеждат се занятия по макроскопска органна диагностика и секционна техника. Стимулира се научната дейност. През учебната 1957–1958 г. за първи път е предоставено и едно място за аспирант, заето от д-р Ив. Вълков, който разработва дисертационен труд на тема „Екстрамедуларна хемопоеза при левкозите“. Под ръководството на проф. Кърджиев израства поколение от преподаватели и специалисти, част от които остават да работят в областта на патоанатомията, а други преминават в клинични дисциплини. Негови ученици са: проф. Л. Телчаров, проф. Ив. Халачев, д-р Ив. Каназирски, д-р Д. Тодоров, проф. С. Божинов, д-р Кюприбашиев, проф. Д. Кръстев, доц. Б. Лазаров, проф. Ив. Горанов, проф. К. Попов, проф. С. Сивчев, проф. М. Златева, доц. Ат. Велизаров, д-р С. Петринска, д-р Н. Пелова, проф. П. Узунов, проф. Р. Таков, проф. Ив. Вълков, проф. Ив. Райчев, доц. Ал. Георгиев, проф. Е. Попхристова, д-р Е. Попов, доц. Св. Ганчев, доц. В. Макаеева. Защитени са пет кандидатски (докторски) дисертации.

До 1965 г. преподаватели и специализанти към катедрата са много видни лекари на българската медицина. Нейни възпитаници основават катедрите по патологична анатомия във ВМИ – Пловдив и ИСУЛ и оглавяват клинични катедри: проф. Л. Телчаров и проф. Ас. Проданов последователно са завеждащи Катедрата по патологична анато-

мия към ВМИ – Пловдив; проф. Ив. Горанов създава Катедра по патологична анатомия за следдипломно обучение към ИСУЛ; д-р Н. Боев е частен доцент и хоноруван професор по нервни болести; проф. Ал. Големанов завежда Ушната клиника към Александровска болница; проф. А. Пенчев завежда Клиника по нервни болести; проф. Е. Шаранков завежда Катедрата по психиатрия в ИСУЛ; проф. С. Божинов завежда Катедрата по нервни болести към ВМИ – София; проф. Р. Райчев е доцент в ИСУЛ и завеждащ патологоанатомичното отделение към Института по онкология (понастоящем СБАЛО). В Катедрата специализират и лекари по вътрешни болести, хирургия и съдебна медицина. Специализантите д-р И. Москов и д-р М. Марков, впоследствие избрани за професори последователно са ръководители на Катедрата по съдебна медицина.

*Проф. Кърджиев с преподаватели и служители
От ляво на дясно: д-р Е. Попов, проф. С. Сивчев,
проф. Г. Михайлов, проф. И. Райчев,
проф. Боян Кърджиев
вдясно: д-р С. Петринска, д-р Н. Пелова*

През периода 1965–1974 г. завеждащ катедрата е проф. Георги Минчев Михайлов (1908–1987). Роден е в с. Козаревец, Горнооряховско, завършва медицина в МФ – София през 1934 г., асистент е в Института по патологична анатомия (1935–1938), доцент и основател на Катедрата по съдебна медицина в МФ – Пловдив (1946–1948). През 1948 г. е поканен за доцент към катедрата/института. Заместник-ректор е на ВМИ – София (1960–1962) и декан на МФ – София (1962–1964). Отново се преработват учебните планове и програми във връзка с въведеното през 1969 г. обучение по патоанатомия за студентите по фармация. През 1971 г. с построяването на нова сграда към т.н анатомичен блок (понастоящем ПУЦ) катедрата получава допълнителни помещения за учебна дейност. Подобрени са условията за обучение по хистопатология с обособяването на индивидуални зали за студентски групи, оборудвани със съвременни учебни микроскопи. В катедрата се създават и първите профили-

Проф. Георги Михайлов

рани лаборатории по ендемична нефропатия, хистохимия, експериментална онкология със самостоятелен вивариум, лаборатория по хематопатология, лаборатория по костна и лаборатория по белодробна патология, лаборатория по неонатална и гинекологична патология, лаборатория по невропатология. Преподавателският състав се разширява с нови асистенти, повечето от които придобиват научна степен/звание: д-р А. Аянова, д-р Е. Попхристова (ст.н.с. I ст.), д-р Ц. Бошнакова-Празникова (ст.н.с. I ст.), д-р П. Петков, д-р П. Нешева кмн, д-р Ал. Якимов, д-р М. Каменова (ст.н.с. I ст.), д-р В. Власов (ст.н.с. I ст.), д-р С. Николаева (ст.н.с. II ст.), д-р Л. Белчева, д-р Р. Дикова, д-р Ив. Михайлов (проф.), д-р С. Начев (проф.), д-р Ю. Топов (ст.н.с. II ст.), д-р Р. Петкова кмн, д-р В. Бонева. Под ръководството на проф. Г. Михайлов са защитени четири кандидатски (докторски) дисертации. Той създава и първия Студентски научен кръжок по патоанатомия. С учредяването на Медицинската академия през 1972 г. за обучение на студенти и специализанти към катедрата са интегрирани самостоятелното звено за следдипломно обучение по патология в ИСУЛ, патологоанатомичните звена на Националната онкологична болница (днес УСБАЛО), Института по белодробни болести (днес УМБАЛ-БЗ), болница Майчин дом (УМБАЛАГ „Майчин дом“), III градска кардиологична болница. Оформя се огромен мултифункционален учебно-преподавателски, научноизследователски и лечебно-диагностичен комплекс. Като преподаватели в студентското обучение са включени д-р Т. Бакърджиев (ст.н.с. II ст.), д-р Гр. Велев (проф.), д-р Д. Тодоров, д-р Г. Шумков, д-р В. Чехларов (ст.н.с. II ст.), д-р П. Майнхард, д-р В. Василев и д-р Св. Тодоров от ИСУЛ, д-р Св. Ганчев и д-р В. Макавеева (ст.н.с. II ст.) от Института по АГ, ст.н.с. II ст. д-р А. Проданов и д-р К. Бояджиев от Института по кардиология (III гр. болница), д-р Ив. Цонев (ст.н.с. II ст.) от Института по педиатрия; д-р К. Качев от Института по белодробни болести. Актуализират се учебните програми за обучение на студентите по медицина, стоматология и фармация. Обучението в III и IV медицински курс се провежда в двете основни бази – МБИ и ИСУЛ, а за отделни групи по клинична патология – в Института по кардиология (III градска болница, София). Изпитът е един и включва практическа част с извършване

на аутопсия, 3 микроскопски препарата, 1 музееен макроскопски препарат и 4 теоретични въпроса. След обединяването с ИСУЛ катедрата е основното национално звено за обучение на лекари по специалността и провежда основни и специализирани курсове.

През 1973 г. д-р Ат. Велизаров, д-р Р. Таков и д-р И. Вълков са избрани за хонорувани доценти, а през 1974 г. – за редовни доценти.

През периода 1974–1976 г. ръководител на Катедрата е проф. Иван Горанов.

Редовни аспиранти са д-р В. Минкова (проф.), д-р А. Гегова (доц.), д-р Ч. Георгиев (проф.) и д-р Н. Василев (доц.). Като асистенти постъпват д-р А. Михова (доц.) и д-р И. Горанова.

През периода 1976–1979 г. катедрата се завежда от проф. Сивчо Сивчев /1914–2005/.

Той е роден в с. Върбица, Врачанско. Студент по медицина в Белград и София. Студент е по медицина в Белград и се дипломира в МФ – София през 1942 г., доброволен асистент в катедрата/института (1945), редовен асистент (1946), доцент (1960), професор (1973), консултант по патоанатомия към Правителствената болница, главен републикански консултант (1976–1980), секретар на Дружеството на патолозите в България (1950) и председател на Софийския му клон (1978–1980).

Проф. Сивчев продължава традицията на студентското обучение, създадена от проф. Кърджиев според стандартите на германската патологоанатомична школа. Разширява, обогатява и организира дейността на Студентския научен кръжок по патология – един от най-големите в МФ с близо 100 членове. Отличен лектор и диагностик проф. Сивчев остава един от най-добрите патологоанатоми от втората половина на XX век. По негово време катедрата разполага с до 40 научно-преподавателски кадри и четири сектора: учебен за университетско образование и следдипломна квалификация, научноизследователски (вкл. експериментална патология с вивариум), административно-диагностичен с биопсична и некропсична лаборатория и диагностично-производствени лаборатория (по гастроентеропатология, гинекологична и андрологична патология, цитология и хематопатология, патология на опорно-двигателната система, невропатология, белодробна и УНГ патология).

Проф. Сивчо Сивчев

Проф. Мария Златева

От 1979 до 1989 г. ръководител на Катедрата е проф. Мария Златева (1923–2010). През този период към катедрата се присъединява ст.н.с. Ц. Юркова с нейния екип от звеното за изследване на хипертонията към БАН. Под ръководството на проф. Златева и доц. Юркова се създава първата в страната специализирана лаборатория по сърдечно-съдова и трансплантационна патология със сътрудници – д-р К.

Бояджиев, д-р П. Нешева кмн, д-р Л. Белчева и д-р С. Николаева кмн (ст.н.с.). Въвеждането на новите методи в клиничната практика е включено и в студентското обучение.

През 1981–1985 г. редовни аспиранти (докторанти) са д-р М. Берчева, д-р Ю. Желева, д-р Св. Христова, д-р Сп. Воденичарова и д-р Д. Денчев. За редовни асистенти са избрани д-р Хр. Мавров, д-р К. Великова, д-р Г. Кюркчиев (кмн), д-р В. Велев, д-р Д. Мирчев, д-р Б. Алексиев (кмн), д-р А. Влахова. Осъвременява се учебният процес със създаването на предизпитни тестове по обща и клинична патология и се отпечатва първият репетиториум по патологична анатомия включващ тестови въпроси за упражненията и изпита (1994).

За кратък период през 1989 г. ръководител на катедрата е проф. Пею Узунов. Той заедно с проф. Р. Таков, д-р К. Калев, проф. Ив. Райчев и ст.н.с. I ст. В. Власов създават специализирана патологоанатомична лаборатория за диагностика на белодробни заболявания, първоначално локализирана в катедрата, а понастоящем в УМБАЛББ. Проф. П. Узунов е ректор на ВМИ – София за изборния период 1985–1987 г.

От 1989 до 1995 г. ръководител на катедрата и директор на Националния медико-биологичен институт (НМБИ) към МУ – София е проф. Иван Вълков.

Проф. Иван Након Вълков дмн (1931–2005) е роден в Ботевград, завършва медицина в София (1955) и две години работи като общопрактикуващ лекар в Ботевград. От 1957 г. е преподавател в катедрата, той е първият аспирант и е професор от 1981 г. Научен ръководител на седем аспиранти (докторанти). Перфектен диагностик и преподавател, научен работник и един от водещите патологоанатомични в областта на лимфопатологията и цитологичната диагностика. Специализира в областта на електронномикроскопска пато-

логия в Полша, Франция и СССР. Проф. Вълков е основател на цитопатологичната школа в България – основава Централната лаборатория по цитопатология към Катедрата и в началото на 80-те години на XIX в. инициира въвеждането на имунохистохимичната биоопсична диагностика в България. Години наред отделя усилия за признаването на цитопатологията като част от клиничната патология и успява да я въведе като квалификационна степен към МЗ и МФ. Създава Секцията по цитопатология към Националното дружество по патология. За 1984 г. е председател на Европейската асоциация на дружествата по цитопатология и организира провеждането на 13-ия Европейски конгрес по цитология, Варна, 27-29.IX.1984 г. Организира I Българо-германски симпозиум по диагностична цитология, Варна, 15-17.X.1989 г. и Френско-българска среща „Модул за следдипломно обучение“ през 2004 г. В катедрата с участие на водещи френски специалисти по лимфопатология. През 2000–2004 г. е председател на Съюза на научните медицински дружества. През 2011 г. СНМД учредява на негово име награда за фундаментални науки. Под редакцията на проф. Вълков с участие на преподаватели към катедрата е издаден първият в България учебник по цитопатологична диагностика.

През 1995–2008 г. ръководител на катедрата е проф. Иван Георгиев Михайлов, дмн. Той завършва медицина в София (1967) и през 1969–1972 г. е редовен аспирант в Москва. Той е доктор на медицинските науки (1982), доцент (1986) и професор (1989). Проф. Ив. Михайлов е сътрудник на отдел „Наука“ към Президиума на МА (1986–1987), началник на Учебен отдел към ректората на ВМИ (1987–1988), зам.-председател по учебната работа на МА и ректор на ВМИ (1988–1990), началник-отдел „Медицинско образование“ към МЗ (1991–1992), председател на Националното дружество на патолозите (1998–2002). Той продължава традициите в студентското обучение и осигурява обогатяването на макроскопския музей към катедрата.

От създаването на катедрата до 2011 г. нейните преподаватели са издали общо 17 учебника, 9 монографии, 7 практически ръководства за студентското обучение и 4 за специализиращи лекари. През годините преподавателите и научните сътрудни-

Проф. Иван Вълков

Проф. Иван Михайлов

ци имат огромен научноизследователски актив - дисертации, научни публикации и участия в международни и национални форуми във всички области на фундаменталната и клинична патология. Те са специализирали или разработвали дисертации във водещи центрове в Англия, Франция, Германия (ГДР/ФРГ), Полша, бившия СССР, Бел-

гия, Австрия, Дания, Норвегия, Холандия, САЩ. Катедрата е организатор на I (1972), II (1977), V (1994), VII (2002) национален конгрес по патология, съорганизатор е на 13-тия Европейски конгрес по цитология (1984) и на Българо-германски симпозиум по диагностична цитология (1989).

През втората половина на XX век в катедрата се подготвят академични кадри, които се хабилитират в други висши медицински училища: към ВМИ-Плевен - проф. Ив. Райчев, ст.н.с. Ц. Бошнакова и ст.н.с. М. Каменова; ВМИ-Ст.Загора - проф. Г. Велев, ВМИ-Пловдив - ст.н.с. д-р Т. Бакърджиев, НИЗПЗ - ст.н.с. С. Николаева.

Преподаватели от Катедрата са избирани на ръководни длъжности в МФ - декани, членове на ФС и ректори/зам.-ректори на МУ - София: декани на МФ са проф. Анастас Клисуров, проф. Георги Михайлов, проф. Мария Златева, проф. Пею Узунов, проф. Иван Михайлов, доц. Александър Георгиев; проф. Пею Узунов е ректор на ВМИ - София; зам.-ректори на ВМИ/МА са проф. Георги Михайлов, проф. Мария Златева и проф. Иван Михайлов

Към 2017 г. бивши преподаватели и възпитаници на Катедрата оглавяват водещи звена в университетски болници и клиници по обща и клинична патология в София: доц. А. Гегова СУ, УМБАЛ „Лозенец“; проф. С. Начев - ВМА и УМБАЛ „Св. Иван Рилски“; доц. М. Каменова - УМБАЛСМ „Пирогов“; проф. В. Власов - НТБАЛ; проф. Ц. Бошнакова-Празникова - УМБАЛ „Сити клиник“; проф. Ив. Михайлов - МБАЛ „Сердика“; проф. Е. Попхристова - консултант към ВМИ-МВР болница.

Във връзка със законовите промени и поради закриването на Медицинската академия и реструктурирането на болниците като ЕООД през 90-те години на XX век катедрата е отделена от патологоанатомичните звена към университетските болници и преподавателите към катедрата преминават на 0,25% трудов договор към МФ, МУ - София при задължение да изпълняват оптималния

обем учебна дейност според Правилника на МУ. Ръководството и основното звено на катедрата остават със седалище в учебната база на МФ към УМБАЛ „Александровска“ с допълнителни университетски болници „Царица Йоанна“ - ИСУЛ и СБАЛАГ „Майчин дом“.

Към 1995 г. общият брой на преподавателите е 26, от които 5 професори, 1 доцент и 20 редовни асистенти. През този период са хабилитирани д-р Анна Михова-Панчева (зав. ПО към Транспортната болница София), която отказва да заеме позицията си като доцент към катедрата; д-р Св. Христова (доц.), д-р А. Гегова (доц.) и д-р В. Ценова (доц.). Защитени са 2 свободни докторски дисертации от д-р Т. Тодоров с научен ръководител проф. Ив. Михайлов и от д-р О. Кълев с научен ръководител проф. д-р С. Начев.

Проф. д-р Светлана Христова

Периодът 2000-2008 г. е неблагоприятен за Катедрата. Рязко намалява преподавателският състав поради напускане, преминаване на работа в чужбина, в други болници/учебни заведения или пенсиониране. Прекратен е договорът с МУ на проф. Е. Попхристова, проф. д-р Ив. Вълков, проф. Ц. Юркова, проф. С. Начев, проф. Ив. Михайлов. По собствено желание са прекратени договорите на ас. Хр. Христов, ас. д-р М. Милева, гл. ас. д-р Хр. Мавров, гл. ас. К. Великова, гл. ас. д-р Б. Хубавешка, гл. ас. д-р В. Колева, ас. д-р Ст. Димитров, ст. ас. д-р А. Басарова, гл.ас., д-р О. Кълев, ас. д-р Р. Христоскова, ас. д-р М. Юмер. Част от тях започват патологоанатомична практика в чужбина. За-

губват се традицията и връзката между поколения преподаватели. Част от обявяваните конкурси се провалят. Постъпват само трима млади лекари – д-р Т. Диков, д-р М. Геннадиева и д-р Т. Пирдопска. Преподавателският състав вече е намален с над 1/2 и включва 3 доценти и 9 асистенти. В началото на 2008 г. за професор е избран доц. Ч. Георгиев. За около шест месеца през 2008 г. за временно изпълняващ длъжността ръководител на катедрата е назначена доц. А. Гегова. В началото на 2009 г. за ръководител на Катедрата по обща и клинична патология е утвърдена доц. Светлана Христова. През 2009 г. е обявен конкурс за двама доценти. Кандидатства само д-р Т. Тодоров, утвърден от последната комисия на ВАК през 2010 г. Независимо от възникналите проблеми поради редуцирания преподавателски състав обучението се провежда по утвърдената учебна програма, но учебната натовареност нараства многократно. Към 2010 г. катедрата се стабилизира: увеличен е преподавателският състав с постъпването на нови асистенти (д-р С. Полихронова, д-р Я. Маринчева, д-р В. Тихчев, д-р С. Иванова, д-р Б. Димова, д-р Д. Динева-Желева). За първи път се въвежда извънаудиторен курс по хистопатология за III медицински курс, който се организира и провежда от ас. д-р Д. Къосева. През 2010 г. частично е актуализирана учебната програма по обща патология за III медицински курс и за II курс по дентална медицина. Обособени са самостоятелен лекционен курс

и практически упражнения по патоанатомия за фармацевти с провеждане на изпит с индивидуална оценка (до 2009 г. обучението и изпитът са под формата на зачетъ заедно с патофизиология). От учебната 2011/2012 г. е променена учебната програма по клинична патология за IV медицински курс. Обучението се отделя от паралелните лекции и упражнения по вътрешни болести в непрекъснат 4-седмичен индивидуален курс по клинична патология. От 2015 г. се обединяват изпитите по обща и клинична патология за III и IV медицински курс. През 2015 и 2016 г. е обновена материалната база с ново обзавеждане и компютеризирани видеомикроскопски уредби.

Катедрата по обща и клинична патология е една от най-натоварените с преподавателска дейност катедри на МФ. Провеждат се лекции и упражнения на студенти по медицина в III и IV курс, по дентална медицина и фармация, вкл. българоезично и англоезично обучение на чуждестранни студенти. През учебната 2015/2016 г. общата натовареност на хабилитираните преподаватели със студентско и следдипломно обучение е 1462 уч. ч (средно – 365 уч.ч.), а на нехабилитираните – 8981 уч.ч. (средно – 544 уч.ч.). Признание за добрата преподавателската дейност на катедрата е удостояването на ас. д-р Д. Къосева с приз „Любим преподавател“ от абсолвентите от випуск 2011 г. и 2015 г. на МФ. През 2013 г. доц. Св. Христова е утвърдена за професор, а през 2017 г. д-р Весела Иванова – за доцент към катедрата. През периода 2009–2016 г. в катедрата се обучават 18 лекари специализанти, а от 2017 г. са приети 6 лекари за специализация по обща и клинична патология. Катедрата е единственото място за провеждане

*Преподаватели към Катедрата по обща и клинична патология – 2012 г.
От ляво на дясно, седнали: д-р Влахова, д-р Райчева, д-р Майнхард, доц. Христова,
доц. Тодоров, доц. Иванова. Прави: д-р Попов, д-р В. Иванова, д-р Димитрова
(специализант), д-р Къосева, д-р Динева, д-р Диков, д-р Капурдов, д-р Димова,
д-р Полихронова, д-р Маринчева*

на държавните изпити за придобиване на специалност по обща и клинична патология. Председател на комисията от 2009 г. е проф. Св. Христова. Катедрата участва в научноизследователски проекти, спонсорирани от МУ – София, МОН, както и в национални и международни изследователски проучвания – общо 21 за периода 2008–2016 г. Продължават научните разработки в областта на онкопатологията на солидните тумори, молекулярната патология и имунохистохимията, бъбречната и трансплантационна патология. Преподаватели към катедрата са членове в научни програми и проучвания относно имунохистохимична диагностика и оценка на туморни биомаркери при

*От ляво на дясно: I ред (седнали) д-р Неделина Терзиева, д-р Диана Къосева, доц. Весела Иванова, проф. Светлана Христова, д-р Александрина Влахова, д-р Илиян Илиев.
II ред, прави: д-р Явор Топалов, д-р Карела Майнхард, д-р Сашка Райчева,
д-р Венелин Гетов, д-р Ангелина Карамфилова, д-р Силвия Иванова,
д-р Таня Петкова, д-р Ралица Гочева*

пациенти с онкологични заболявания за определяне на конвенционална химиотерапия и радиотерапия. От 2010 г. преподаватели към катедрата участват в изготвянето на мултидисциплинарни учебни ръководства за диагностика и лечение при онкологични заболявания в рамките на „Мултидисциплинарни онкологични разговори и екстракти“ (МОРЕ) под редакцията на доц. Д. Калев. Катедрата с нейните преподаватели към университетските болници продължава да е водещото диагностично-консултативно звено в страната. От 2000 г. Катедрата участва в международен външен контрол на качеството на лабораторната техника и патоморфологична диагностика.

Преподаватели

проф. д-р Светлана Христова, дм – ръководител на Катедрата
доц. д-р Тодор Тодоров дм, УМБАЛ „Александровска“
доц. д-р Весела Иванова дм, УМБАЛ „Александровска“
доц. д-р Радина Иванова-Боянова дм, КЦЕГ.
проф. д-р Янина Славова-Маринова дм, УМБАЛББ „Св. София“
д-р Александрина Влахова, УМБАЛ „Александровска“
д-р Илиян Илиев, УМБАЛ „Александровска“
д-р Карела Майнхард, СБАЛАГ „Майчин дом“
д-р Сашка Райчева, СБАЛАГ „Майчин дом“
д-р Иван Терзиев, УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ
д-р Диана Къосева, УМБАЛ „Александровска“
д-р Маруся Генадиева, УМБАЛ „Александровска“
д-р Тихомир Диков, УМБАЛ „Александровска“
д-р Татяна Пирдопска, УМБАЛ „Александровска“

Хонорувани преподаватели

проф. Цана Бошнакова-Празникова дмн, УМБАЛ „Сити клиник“

д-р Силвия Иванова, УМБАЛ „Александровска“
д-р Диляна Желева, УМБАЛ „Александровска“
д-р Веселин Тихчев, УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ
д-р Вениамин Гетов, УМБАЛ „Александровска“
д-р Неделина Терзиева, УМБАЛ „Александровска“
д-р Явор Топалов, УМБАЛ „Александровска“
д-р Ралица Гочева, УМБАЛ „Александровска“
д-р Таня Петкова, специализант към МУ-МФ, УМБАЛ „Александровска“

Литературни източници:

Кърджиев, Б., Сборник „40 години Медицински факултет“. 1958, 193–96.
Маньковска М. Спомени за създаването на института по хистология и ембриология и за дейността на професор д-р А. Маньковски. Централен държавен архив на България (София). - Ф.802. - Оп.1. - Д.1. - ЛЛ. 1–22.
Васильев, КК., Емиграция отечественных врачей в Болгарию после 1917 г. УДК 61-054.72 (477): (497.2) (091), 2004.
4. Запрянов, Н, Найденов, Гр. Медицински биографски справочник. Пловдив, 1972.
Алманах на Софийския университет. Т. 1. С., 1988, 1–2.
Михайлов, И. Катедра по обща и клинична патология. Сборник „85 години Медицински факултет“; 277–79.
Дочев, Д., Апостолов М. Медицинска академия 1972–1982. Под ред. на академик Ат. Малеев, София 1984; 82–84.
Куртев, В. Дейци на българската медицина и здравеопазване. Изд. Медицина и физкултура, София 1986.
Медицинската наука и здравеопазването в НРБ, под ред. на проф. д-р Ат. Малеев, изд. Медицина и физкултура, София, 1981, 112–13.
Апостолов, М. История на медицината, учебник за студенти по медицина и стоматология, IV изд., Медицина и физкултура, София, 1992; 119.
Златева, М. Една жена в патологията. ISBN 954-9781-05-У, изд. ЕТ „Тодоров-В“, Враца 2001.
Узунов П.В. Живот и дейност. Спомени. Мултипринт ЕООД, София, 2005.
Христов, Д., Костадинов, А. Медицински факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ 1818–1950 г. Ун.изд., „Св.Климент Охридски“, 2007.
Михайлов, И. Именити лекари. Проф. Боян Панайотов Кърджиев. БМЖ, 2011, 5(2):5–6.

Катедрата и клиниката по обща и оперативна хирургия са популярни в обществото като „Първа хирургия“. От основаването на Медицинския факултет в 1917 г., катедрата е основно университетско звено за обучение на студенти и на специализиращи лекари по хирургия. Клиниката е наследник на хирургическото отделение на откритата през 1884 г. нова болница „Княз Александър Първи“. То се помещава в павилион В, има сектори по гинекология, очни и кожно-венерически болести и разполага с 60 болнични легла. След 1895 г. под ръководството на д-р Георги Хаканов дейността на хирургическото отделение се разширява неимоверно много. По предложение на премиер-министъра Стефан Стамболов от Швейцария е поканен хирургът Роберт Щирлин – асистент на проф. Крьонлайн (едно от най-прочутите имена в хирургията за всички времена). С назначаването му започва изграждането на съвременната хирургия в България. Той разделя болните на „негнойни и гнойни“, прави „операционна зала за негнойни заболявания“ и отделна „превързочна за болни с гнойни рани“. Въвежда изваряването на инструментите и стерилизацията на материалите. С тези методи на асептиката се извършват най-смелите за времето си операции: надпубичен достъп до пикочния мехур, струмектомии, херниотомии, овариектомии, хистеректомии и спленектомии.

Д-р Асен Маринчов Петров

Доверието на пациентите в хирургическото отделение на Александровска болница непрекъснато расте. От 700 пациенти през 1894 г. те достигат до 944 през 1897 г., а смъртността от 6% спада на 4.5%.

По препоръка на д-р Щирлин за негов наследник е назначен ученикът му д-р Асен Маринчов Петров. Той завежда хирургично-

то отделение от 1896 г. до смъртта си през 1920 г. Големите организаторски способности и смелата хирургическа дейност на д-р Асен Петров имат за резултат подобряване и разширяване дейността на отделението. Той въвежда асептиката като използва йод-бензин и йодова тинктура за обработка на оперативното поле само една година (1909) след въвеждане на метода в световната практика, обръща особено внимание на подготовката на болните за операция и на следоперативните грижи. „Велик български хирург... В летописите на българската хирургия името на този великан ще бъде записано на първо място“ (Проф. д-р Параскев Стоянов, 1920 г.)

Така д-р Асен Петров слага началото и на организираната реанимация у нас. През 1896 г. той пръв в България извършва резекция на стомаха – 15 години след първата операция на Billroth и става родоначалник на стомашната хирургия у нас.

Д-р Асен Петров и неговите сътрудници и ученици – д-р Христо Тангилов, д-р Иван Доганов, д-р Минко Софрониев, д-р Стоян Белинов, д-р Иван Кожухаров и др. на базата на хирургическото отделение създават ортопедични и урологични сектори, развиват спешната и пластичната хирургия. В отделението се извършват резекции и анастомози на дебели черва, отстраняване на ехинококови кисти и резекция на левия лоб на черния дроб, комбинирани гръдно-коремни операции и много други съвременни оперативни интервенции, създава се метод за резекция на дебелото черво при карцином, чрез анастомоза на разширената с по-тясната част на червото, като намалява по-широкия отвор посредством шев във формата на кесия (1897 г. методът е описан и във френската научна литература); изобретява се нов вид obturator – щипка за запушване на чревните краища по време на резекцията им (1906 г. – описана във френската литература); извършва се отстраняване на целия ляв дял на черния дроб (при голяма ехинококова киста, вероятно за пръв път в световната литература, 1909 г.); изобретява се леко пружинираш, минимално травматизиращ нож за отваряне на мозъчни абсцеси, произведен по поръчка на д-р Асен Петров от фирма Лайтер (Виена) и приложен с успех през 1895 г.; създава се метод за присаждане на остърган с нож епидермис (1896 г.); въвежда се метод за опериране на syndactylia (1901 г.), възпроизведен в учебника на В. Естор по детска хирургия (1904 г.); извършват се оригинални модификации за оперирането на широко разстлани карциноми на носа и челото (1896 г.), както и на долната устна (1906 г.) с възстановяване на носа и на устата; създава нов вид операционна маса (1904 г.) и няколко вида нови инструменти (1910 г.) и нов вид превръзка тип Микулич; правят се първите документирани черепно-мозъчни операции (трепанации) в България; за първи път се извършва оперативно линейно „костосечение“ при genu valgum с изкривени подбедрици (1899 г.) и талусно-калканеусна резекция при pes valgus (1904 г.), както и редица периферно-нервни интервенции (невректомия на n. facialis, шев на n. ischiadicus – 1899 г. и др.). На базата на това отделение се създава и първата университетска катедра за обучение на медици по хирургия.

На 10 юни 1918 г. Академичният съвет на университета избира за първи редовен професор по хирургия и оперативна медицина д-р Параскев Иванчов Стоянов. Така 10 юни 1918 г. се приема за рождена дата на Катедрата по хирургична пропедевтика и

оперативна медицина, наречена по-късно Катедра по пропедевтика на хирургическите болести и понастоящем – Катедра по обща и оперативна хирургия. През 1919 г. проф. Параскев Стоянов преподава анатомия. През 1920 г. посещава за 8 месеца 23 медицински факултета в Германия, Швейцария, Италия, Чехия и Австрия с оглед организирането на преподаването в катедрата, а лекции по тази дисциплина започва да чете през 1921 г. – на първия „трети курс“ студенти по медицина.

Заради таланта и личните си качества проф. Параскев Стоянов е една от най-светлите личности в историята на българската хирургия и българската медицина въобще. Ерудиран, интелигентен, владеещ няколко западни езика, талантлив, всеотдаен и отговорен, родолюбив, с вкус към новото и младите хора, той е прекрасен учител и преподавател, отговорен ръководител, новатор в българската хирургия. Член е на няколко хирургични дружества, служел си е с 11 езика, от които със 7 писмено, с безспорен авторитет и с мисъл за бъдещето той донася своя опит и опитът на западноевропейската модерна хирургия в нашата страна. Работи последователно в Ловеч, Плевен, Варна и Русе и създава хирургични отделения в болниците по западен образец, налага съвременни изисквания, създава хирургична школа и изгражда стил, обединява практиката и научното направление в хирургията, като по този начин създава научната база на дисциплината.

Проф. д-р Параскев Стоянов

и празните реклами, любов към хората, любов към студентите и сърдечно отношение към болните и като венец над всичко – скромността“.

Проф. П. Стоянов написва първите учебници по хирургия – Обща хирургия, Специална хирургия и Оперативна хирургия, основател е на Първото хирургично дружество у нас (1934 г.), сътрудничи на всички съвременни български и чужди списания. Благодарение на неуморния му труд, катедрата и колективът ѝ спечелват уважението на медицинската и хирургичната общественост не

само в България. Изграденият авторитет прави от катедрата притегателен център за хирурзите на страната, тя става основен център за следдипломно обучение и усъвършенстване.

Тук проф. д-р Параскев Стоянов създава и утвърждава първата исторически доказана университетска хирургична школа в България – „Школа – Първа хирургия“.

Заради всичко, което е направил и което е, проф. П. Стоянов, наред с д-р Роберт Щирлинг и д-р Асен Петров, може да се приеме като основоположник на модерната българска хирургия.

Делото на проф. П. Стоянов продължават неговите ученици. За кратко време ръководител на катедрата става проф. Гочо Москов (1939–1942). Ранната му смърт не му позволява да развие своите истински възможности като талантлив педагог и хирург.

През 1942 г. Факултетният съвет поверява ръководството на катедрата и клиниката на проф. д-р Георги Капитанов. Проф. Капитанов е изключително талантлив хирург. Завършил медицина в Мюнхен – Германия, с енциклопедични познания, безценен учител и любим преподавател, с безкрайно чувство за отговорност и стил, с вкус към научните разработки и съвременното обучение.

Проф. д-р Георги Капитанов

Проф. Г. Капитанов написва бележития учебник по „Обща хирургия“, претърпял 4 издания. Въвежда в практиката капковото вливане на кръв и плазма и учредява първата в страната кръвна банка (1934 г.). Описанието на изработения от него опростен апарат за преливане на кръв е публикувано в германското списание *Zentralblatt für Chirurgie*.

Той създава оригинален метод за покриване на перфорирани стомашни язви със здрава стомашна стена (1944 г.), извършва първата гастректомия в България (1948 г.), първата резекция на хранопровод поради рак в България (1948 г.), пръв у нас прилага метод за изравняване на съустията при анастомоза между тънко и дебело черво (1948 г.), внедрява абдоминоперианалната резекция по Blalock (1948 г.), прилага модификация на интестинопликацията по Nobel (1955 г.) и др.

Проф. Капитанов е безспорен авторитет за поколения български medici, познат и признат в медицинските среди на Европа и Русия. Той е блестящ учен с многостранни интереси, намерили отражение в над 100 публикации върху различни области на хирургията, базирани на личния му опит.

От 1942 г. до пенсионирането си през 1965 г. той е ръководител на Първа хирургия. Създава истинска модерна хирургична школа, превръща катедрата в център за непрекъснато обучение на млади кадри.

Неслучайно все още някои наричат Първа хирургия „Капитановата клиника“, а негови ученици оглавяват хирургичните отделения в цялата страна в продължение на дълъг период от време.

След 09.09.1944 г. българската хирургия е под влиянието на съветската медицина и извлича най-доброто и полезното от нея. Последователно в страната са създадени още три медицински факултета със съответните хирургични катедри и клиники към тях – в Пловдив, Варна и Плевен. От този момент Първа и Втора хирургия престават да бъдат единствените, но не престават и до днес да бъдат водещите научни хирургични центрове в страната.

От 1949 г. Катедрата по пропедевтика на хирургическите болести разполага и със собствена сграда, построена със средства на общината и предимно с дарения за нуждите на I хирургия. Към сградата е построена аудитория и три семинарни зали за обучение.

Проф. Марин Петров

В 1972 г. е създадена Медицинска академия. В Института по хирургия към нея е и Катедрата по пропедевтика на хирургичните заболявания – I хирургия с ръководител проф. М. Петров (1972–1973).

По-късно ръководители са проф. Ганчо Ганчев (1973–1980), проф. Карл Енев (1980–1985), проф. Георги Милков (1985–1989), проф. Радослав Гайдарски (1990–1993), доц. Венко Младенов (1993–1995), отново проф. Радослав Гайдарски (1995–1999). От 2000 г. ръководител на Катедрата по обща и оперативна хирургия е проф. д-р Виолета Димитрова – изтъкнат хирург, национален консултант по хирургия през 2002–2010 г. Под нейно ръководство на 17 април 2003 г. се осъществява първата в България експлантация на черен дроб, през 2004 г. се извършва първата в България хепатоцитна трансплантация (България е 4-та страна в света, в която се извършва подобна трансплантация), на 22

юни 2005 г. се извършва първата в България чернодробна трансплантация от трупен донор изцяло от български екип.

Създадената школа се развива като се старее да

Лекарите в Първа хирургия през 30-те години на XX в.

съхрани традициите. В последните години клиниката към катедрата се превърна в национален център, макар и неофициално признат, за оперативно лечение на заболявания на панкреаса и черния дроб.

Понастоящем Катедрата по обща и оперативна хирургия – I хирургия е една от основните катедри на Медицинския факултет при Медицинския университет, София. Тук се провежда обучението по хирургия на студентите – медици от III медицински курс, както и обучение по хирургия на чуждестранни студенти на английски език. Катедрата е основен център за следдипломна квалификация по хирургия. Катедрата по обща и оперативна хирургия осъществява научна и учебна дейност на база Клиниката по обща и чернодробно-панкреатична хирургия в Университетска болница „Александровска“ ЕАД. Клиниката разполага с две отделения – по хирургична гастроентерология и по чернодробно-жлъчна и панкреатична хирургия и Сектор по гастроинтестинална ендоскопия. Тук се извършват хирургични интервенции върху всички коремни органи. За последните 10 г. са оперирани

Проф. Виолета Димитрова

*I ред от ляво на дясно: д-р Христо Паусиев, д-р Георги Коруков, доц. Атанас Йонков, д-р Евгени Живков, д-р Лилия Симонова, д-р Самиа-Надин Катибова, проф. Виолета Димитрова, д-р Иванка Танева, проф. Владимир Тасев, доц. Димитър Буланов, доц. Сашо Бонев, д-р Таня Гайдарска, д-р Драгомир Дарданов, д-р Трайчо Франгов
II ред: д-р Васил Солункин, доц. Валентин Попов, д-р Пламен Петков, д-р Елена Арабаджиева, д-р Калоян Димитров*

над 15 000 пациенти като над 11 000 са големите оперативни интервенции. Оперативната активност е ~ 80 %, а леталитетът е под 2%. Профилът на хирургичната дейност е изключително разнообразен с преобладаване на големите оперативни намеси от домена на коремната онкохирургия: върху черен дроб (над 1700 операции, от които 860 чернодробни резекции); панкреас (над 980 операции, от които над 300 дуоденопанкреатични резекции, над 200 леви панкреатични резекции, над 130 операции за панкреатични кисти); жлъчен мехур и жлъчни пътища (над 4200 операции), стомах (над 750 операции, от които повече от 350 блокови резекции с гастректомия и над 220 дистални резекции); дебел черва (над 2200 резекции).

Интензивната оперативна дейност се съчетава успешно с научно-изследователските традиции на Медицински факултет при МУ – София. В катедрата са защитени успешно 23 дисертации за научна и образователна степен „доктор“ и 8 дисертации за научната степен „доктор на медицинските науки“. Хабилитирани са общо 16 преподаватели, от които 6 с академичното звание „доцент“ и 10 – с академичното звание „професор“. Основните научни направления са свързани с хирургичното лечение на малигнените и бенигнените заболявания

на черния дроб и жлъчните пътища, панкреаса, стомаха и дебелите черва, гастроинтестиналните стромални тумори, невроендокринните тумори с коремна локализация, ретроперитонеалните тумори, ятрогенните лезии на жлъчните пътища и др. За последните 5 години научната продукция на Катедрата по обща и оперативна хирургия надхвърля 160 научни труда и участия в над 27 научни прояви у нас и в чужбина.

Хабилитираните преподаватели от основаването на Катедрата по обща и оперативна хирургия досега:

Проф. д-р Параскев Стоянов
Проф. д-р Георги Капитанов
Проф. д-р Марин Петров
Проф. д-р Ганчо Ганчев
Доц. д-р Иван Груев
Доц. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Георги Милков
Проф. д-р Радослав Гайдарски
Проф. д-р Иван Вячки
Доц. д-р Славчо Иванов
Проф. д-р Виолета Димитрова
Проф. д-р Петьо Токов
Проф. д-р Владимир Тасев
Доц. д-р Атанас Йонков
Доц. д-р Димитър Буланов
Доц. д-р Сашо Бонев

Катедрата по обща медицина е най-младият член в академичното семейство на Медицински факултет – София. Тя е създадена с решение на Факултетния съвет № 19 от 26.06.1997 г. с пръв ръководител доц. д-р Стоян Чакъров, за да отговори на необходимостта от обучение и придобиване на специалност по обща медицина от лекарите в извънболничната медицинска помощ. Основен

Проф. Стоян Чакъров

принцип при обучението в развитите западноевропейски страни е общият лекар да бъде обучаван от общ лекар по всички, в това число и специализирани медицински въпроси. Такъв принцип в България през първите години е неприложим, тъй като няма академични кадри със специалност по обща медицина. Това налага

създаването на български модел за обучение, при който изучаването на съответните теоретични познания и практически умения се извършва в съответните специализирани катедри по модулен принцип.

В началния и най-важен модул „Обща медицина“ преподавателите от катедрата преподават чисто теоретично основите на общата медицина, принципите на нейното организиране и практикуване, възможностите ѝ да стане база за реформиране на цялата система на здравеопазване в България. Истинското вкл. практическо обучение по модулната система на специализиращите дисциплината лекари започва през 1999 г. по общонационална програма.

През 1997 г. започва студентското обучение по обща медицина в Софийския медицински факултет. Въведен е и задължителен преддипломен стаж по специалността с продължителност 15 дни. През 1998 г. започва същинското студентско семестриално обучение по обща медицина в обем от 30 учебни часа (15 часа лекции и 15 часа практически упражнения). Първоначално обучението се провежда в IV семестър и завършва с тестов семестриален изпит, а от 2012 г. – в IV курс.

Безспорен е приносът на проф. Стоян Чакъров за създаването на структурата и утвърждаването на специалността обща медицина в нашата страна. Някои от неговите идеи – въвеждането на проблем базираното обучение, преддипломен стаж, подчинен на спецификата и нуждите на общата практика, включването на общопрактикуващи лекари в студентското и следдипломното обучение и до днес се прилагат с успех в образователния процес. Името на професор Чакъров ще остане в медицинската история с въведената от него през 1992 г. операция Orthotopic „St. Ann“ за заместване на пикочния мехур след премахването му поради напреднал карцином. Дългогодишен национален консултант по урология, професор Чакъров е удостоен през годините с множество престижни отличия от лекарската гилдия – „Лекар на годината“ – годишна награда на БЛС (2004), „Лекар на България“ – годишна награда на МЗ (2005), Почетен плакет на УМБАЛ „Света Анна“, София (2006), Сребърен плакет на БАНИ (2007 и 2012 г.). Проф. Чакъров е национален консултант по обща медицина и главен редактор на списание „Обща медицина“, което излиза от 1999 г.

Преподавателски състав Катедра обща медицина, 2000 г.

От 2008 до 2012 г. Катедрата по обща медицина се ръководи от доц. д-р Николай Петков, а след неговото пенсиониране – от проф. Арман Постаджиян. Доц. Петков има две признати клинични специалности – „оториноларингология“ и „клинична онкология“, а проф. Постаджиян – „вътрешни болести“, „кардиология“ и „обща медицина“. Характерно за посочения период са засилването на комуникацията и връзките с общопрактикуващите лекари, както и активна работа по създаването и лицензирането на обучителни общомедицински

Доц. д-р Николай Петков

in General Practice/Family Medicine (EURACT) и World Organization of Family Doctors - Europe (WONCA Europe).

Успешно са въведени редица нови аспекти в организацията на учебния процес и преподаването на студентите

медици и специализирани лекари. Изградени са модули „комуникационни умения“, „работа с полиморбидни болни“, „профилактика и лечение на социалнозначими заболявания“, където успоредно с теоретичните познания се използват съвременни технологии за наблюдение и анализ на диагностичния процес,

коригиращи интервенции, групови дискусии и други практически познания и умения. Новост в организацията на преддипломния стаж е част от практическите упражнения да се провеждат в лицензирани обучителни практики от лекари, придобили специалност по обща медицина.

Едно от добрите постижения на преподавателите от катедрата е издаването на списание „Обща медицина“, което бързо се налага като сериозно научно издание. През 2009 г. доц. Н. Петков и доц. А. Постаджиян участват в авторския колектив на „Обща медицина – принципи и практика“ под редакцията на проф. Ж. Милева и доц. Г. Нешев. До настоящия момент членове на академичния състав са участвали като самостоятелни автори

практики, фактор, който е от съществено значение за осъществяване на специализацията по съществуващата нормативна уредба. Интензивни са връзките с представители на съществуващите в останалите висши училища катедри по обща медицина, активно е и членството в международни организации, като European Academy of Teachers

в над 20 ръководства като „Фамилна медицина“, „Фармакотерапия в кардиологията“, „Профилактика, диагностика, терапия. Актуални проблеми“, „Маркетинг в здравеопазването“, „Обществени представи за епилепсията в България“ и други.

От 2012 г. в катедрата се обучават докторанти за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по две клинични дисциплини – „обща медицина“ и „кардиология“. Понастоящем седем са редовните докторанти по кардиология и шест – по обща медицина и вече са защитени три докторски тези.

Проф. Арман Постаджиян

От ляво на дясно: д-р Б. Томов, д-р Е. Борисова, д-р В. Дечев, проф. д-р А. Постаджиян, доц. В. Велчев, д-р М. Георгиева-Василева

Преподаватели

Проф. д-р Арман Шнорк Постаджиян, дм
Доц. д-р Васил Димитров Велчев, дм
Гл. ас. д-р Росен Стефанов Калпачки, дм
Д-р Божидар Цветанов Томов, дм
Д-р Саркис Мъгърдич Калустян
Д-р Виктор Дечев Дечев
Д-р Евдокия Борисова Димитрова
Д-р Мария Георгиева Иванова

Хонорувани асистенти

Д-р Найденов Христов Манолов
Д-р Венцислав Тръпчов Аговски
Д-р Светла Маринова Ангелова
Д-р Мария Николова Стойчева
Д-р Диана Енчева Колева
Д-р Павлина Здравкова Петкова

Катедрата по ортопедия и механотерапия се предвижда в новосъздадения Медицински факултет. За съжаление, Академичният съвет на Софийския университет проваля кандидатурата за неин ръководител на д-р Асен Петров (1862–1920), а така и функционирането ѝ. Историята с провалянето на хабилитацията се повтаря и при д-р Христо Тангилов (1871–1944), въпреки че той е член на „факултетната комисия“ организираща създаването на факултета. Това обаче не намалява общественото-професионалната дейност на д-р Тангилов. Той остава началник на първото ортопедично отделение в България, разкрито в софийската Александровска болница (1910), публикува статии с ортопедична проблематика, издава медицински списания, написва и отпечатва няколко труда по история на медицината, в т. ч. „Кратки исторически данни за ортопедията в България“ (1943). Преподаването по ортопедия до края на Втората световна война

остава в рамките на курса по „хирургическа клиника“, а ортопедичното отделение след няколко трансформации е закрито „по бюджетни причини“. През 1947 г. към Катедрата по пропедевтична хирургия на Медицинския факултет във ВМИ се разкрива първата в България Клиника по ортопедия и травматология. Неин ръководител е завърналият се след специализация при проф. Putti в Института по ортопедия и травматология в Болоня (един от най-авторитетните центрове по специалността в Европа) и бъдещ професор, член-кореспондент на Българската академия на науките – доцент Бойчо Бойчев. Той е първият в страната хабилитиран преподавател по специалността. Клиниката се разраства и утвърждава бързо и на основата ѝ през 1950 г. при формирането на ИСУЛ се открива и първата самостоятелна катедрата по ортопедия и травматология с ръководител избрания вече за професор Б. Бойчев. Той остава начело на катедрата до 1968 г. Чл.-кор. проф. д-р Бойчо Бойчев (1902–1971) е роден в гр. Лом, където завършва гимназия. Медицинска следва в София. Става член на редакционната колегия на първото в света студентско медицинско списание „Премедикус“. След 5-ата година от следването си се прехвърля в Италия, където завършва медицинското си образование. След завръщането

си в България д-р Бойчев работи като общински лекар в гр. Лом в продължение на 2 години. По това време написва и публикува статията „Работническите заболявания“. Постъпва в клиниката по хирургична пропедевтика на проф. Параскев Стоянов. Придобива специалност по хирургия и става редовен асистент. От тогава датира увлечението му по ортопедията и травматологията. Тогава излизат и първите му публикации в тази област: „Върху

Проф. Бойчо Бойчев с първите си асистенти (1 март 1948)
 I ред, седнали от ляво на дясно: Г. Балчев, Б. Бойчев, Б. Хаджистамов.
 II ред, от ляво надясно: Б. Конфорти, Ил. Икономов, Кр. Чоканов

един нов оригинален метод за пластика на бузата“, „Върху контрактурата на Фолкман“ и др. Проф. П. Стоянов оценява високо насочеността на д-р Б. Бойчев, поощрява го и го изпраща на специализация в Болоня. Тук той написва статията „Хирургичното лечение на хабитуалното изкълчване на капачето“, в която лансира нов оригинален лечебен метод, цитиран многократно след това в чуждестранната ортопедична литература. За частен доцент е избран през 1945 г., а за редовен доцент през 1946 г. За редовен професор е избран през 1949 г. Благодарение на своята енергия, мотивация и целенасоченост проф. Б. Бойчев подготвя в новосформираната ни катедра 6 кандидати на медицинските науки и хабилитира 4 доценти. Така успешно гради лечебно-преподавателско-изследователски колектив на своя ортопедо-травматологична школа. Постепенно се появяват десетки нови публикации, в които се описват повече от 20 оригинални оперативни методи и приноси. Сред неговите лични приноси особено значение имат предложените оперативни методи за лечение на изкълчването на капачето, на хабитуалното изкълчване на рамото, за лечение на halux valgus, тунелизиращата артродеза, удължаващата артродеза на коляното, широката резекция на коляното при тумори и др. Извън

това проф. Бойчев издава два учебника – по ортопедия и травматология за студенти, който претърпява 4 издания, и по оперативна ортопедия и травматология – за специалисти, който претърпява 2 издания на български и едно на руски език. Последната книга намира добър прием и получава висока оценка в чужбина, особено в СССР. Излиза от печат и книгата му „Костни тумори“. Той е автор и на четири монографии. Не е излишно да подчертаем, че за написването на най-крупното си произведение „Оперативна ортопедия и травматология“ проф. Бойчев привлича за съавтори и двамата си доценти Б. Конфорти и К. Чоканов, с което ги въвежда в дълбините на научната дейност.

Авторитетът на проф. Бойчев надхвърля границите на България и неговото име става известно в много страни в чужбина. Той става член на Международното ортопедично дружество, член на централното ръководство на Българското хирургично дружество, основател и първи председател на Научно дружество на ортопедите и травматолозите – БОТА

При сформиране на катедрата за асистенти са привлечени част от сътрудниците на клиниката при Медицинския факултет (Б. Конфорти, К. Чоканов, Р. Иванов) и новоназначените асистенти Я. Холевич, А. Данов, М. Пастърмаджиева. В катедрата са разкрити и първите клинични ординатури заети от новозавършилите лекари д-р Е. Панева, д-р Г. Каймакчиев, д-р А. Добрев и д-р Вл. Божков. Впоследствие на функционален принцип са привлечени преподаватели от травматологичната секция на Института за бърза помощ „Пирогов“ (Ив. Копчев, Ил. Икономов) и от Института по възстановителна хирургия и протезиране (Г. Павлов, Ив. Илиев). По-голяма част от изброените до тук Бойчеви асистенти достигат до професорски звания: проф. Г. Балчев, проф. Б. Конфорти, проф. К. Чоканов, проф. Я. Холевич, проф. Панева-Холевич, проф. Р. Иванов, Чл. кор. проф. Ал. Герчев, проф. Ив. Андреев, проф. Н. Игнатов, проф. Карчинов, проф. Иван Илиев, проф. Б. Владимиров.

Проф. Янаки Холевич със свои ученици 1985 г.

(1956 г.). Проф. Б. Бойчев е почетен член на ортопедично-травматологичните дружества на СССР, Полша, Унгария, Италия и Чехия. Той утвърждава своя научен авторитет и с редица доклади, които изнася на международни конгреси в СССР, Унгария, Полша, Чехословакия, Амстердам, Рим, Болоня, Флоренция, Мюнхен, Лайпциг и др. Проф. Бойчев е бил главен редактор на българското списание „Хирургия“, член на редакционния съвет на съветското списание „Ортопедия, травматология и протезиране“, член на редакционната колегия на „Beiträge zur Orthopädie und Traumatologie“ и на международното списание „Excerpta medica“. В началото на 1961 г. е избран за член-кореспондент на Българската академия на науките. Избран е за „Заслужил деятел на науката“ (1967) и „Народен лекар“ (1970). Днес неговото име носи Университетската болница по ортопедия и травматология в София.

активно лечение и спешна медицина „Н. И. Пирогов“), където създава и ръководи (1948–1951) първото в България отделение по спешна хирургия и травматология. Проф. Холевич ръководи болница по време на войната в Корея (1952–1954). След завръщането си оттам до 1963 г. е Старши научен сътрудник II степен и директор на Института за възстановителна хирургия и протезиране. В края на този период е избран за доцент, а през 1967 г. за професор и ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология в ИСУЛ. След създаването на Медицинската академия, през 1973–1979 г. е директор на Научния институт по ортопедия и травматология. След това до 1984 г. ръководи Катедра по ортопедия и травматология при Института за лечение на чужди граждани в София. Проф. Холевич е заместник-ректор на ИСУЛ (1966–1967) и декан на Медицинския факултет в

През 1968–1973 г. за ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология е избран проф. Янаки Холевич (1915–2007). Той е роден в с. Цар Борис, сега с. Септемврийци, община Каварна, област Добрич. Потомък е на известния в Добруджа от 1830 г. и произхождащ от Котел род Холевич. Завършва медицина в София (1942) и от 1944 г. е хирург в болницата „Червен кръст“ (сега Многопрофилна болница за

София (1972–1973). Публикувал е повече от 150 научни статии, 8 учебника и монографии. През 1957 г. защитава кандидатска, а през 1967 г. – докторска дисертация.

Проф. Холевич поставя основите на хирургията на ръката в България и я издига до световно равнище. Развива също така хирургията на тазобедрената става, разработва съвременните въпроси на тоталното ендопротезиране, металната остеосинтеза с плаки, интрамедуларната остеосинтеза с разширяване на костномозъчния канал, приложението на външните фиксатори и др. Оригинални и със световно признание са прилаганите от него методи за компресивна артродеза на тазобедрената става, очувствяване на палеца, несвободна кожна пластика, мускулна транспозиция при парализа на н. перонеус, тенодеза на ходилото, транспозиция на м. тензор фасцие лата на съдово-нервно краче, варизираща и деротативна остеотомия с камичка и компресивна кама, формиране на пръсти с кожна и костна

пластика, транспозиция на раменните мускули при акушерска парализа, техника за операция на Крюкенберг, техника при болестта на Маделунг, специална плака за операцията на Имхойзер и др. Актуални и днес са фундаменталните трудове по специалността, издадени под редакцията на проф. Холевич – „Хирургия на ръката“ (1968, с колектив), „Клинична ортопедия“ (1975, с колектив) и „Бойчева оперативна ортопедия и травматология“ (2 тома, 1983–1988, с колектив).

Проф. Янаки Холевич получава високо обществено-професионално признание чрез избирането му за председател на Дружеството на ортопедите и травматолозите в България, за редактор на сп. „Ортопедия и травматология“, за съредактор на руското и френското ортопедични издания. Отличен преподавател, той подготвя много свои ученици, заели по-късно отговорни ръководни постове в ортопедичните звена в Медицинския университет в София и цялата страна. Под негово ръководство са защитени множество дисертации. В резултат на всичко това идват и високите държавни награди като „Заслужил деятел на науката“ и „Герой на социалистическия труд“.

През 1972 г. се създава Медицинска академия, в чийто състав влиза Институтът по ортопедия и травматология (НИОТ). В него се обединяват Клиниката

по ортопедия и травматология на Медицински факултет, Катедрата по ортопедия и травматология на ИСУЛ и Институтът по възстановителна хирургия, рехабилитация и протезиране. В структурата на този институт са включени две катедри (по ортопедия и травматология и по възстановителна хирургия и протезиране), както и няколко секции и клинични звена. Ръководители на НИОТ при МА

Ръководители на катедрата по ортопедия и травматология след 1991 г. От ляво на дясно: проф. Хр. Георгиев (ръководител на катедрата от 2012 г.), проф. П. Тивчев (2000–2004), проф. Д. Джеров (1991–2000) и доц. Н. Милев (2004–2012).

последователно са проф. Я. Холевич, чл.-кор проф. А. Герчев (до 1985 г.), проф. Ив. Матев (до 1988 г.), проф. Д. Джеров (до 1991 г.), проф. Б. Владимирев (до 1992 г.).

След възстановяването на Медицинския факултет за ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология е проф. Д. Джеров (1991–2000). Той е роден в София, завършва медицина в София (1958), хирург е в Районна болница – Берковица и асистент в Катедрата по анатомия и хистология при ВМИ – София (1959–1974). От 1974 до 1980 г. е научен сътрудник в Лабораторията по биомеханика към Научния институт по ортопедия и травматология и Втора ортопедична клиника на Медицинската академия. От 1980 до 1987 г. е ръководител на Клиниката по ортопедия и травматология към Института за лечение на чуждестранни граждани в София. През 1987 г. е назначен за ръководител на Клиниката по обща ортопедия и ендопротезиране при Университетската болница по ортопедия и травматология в София и като такъв работи до 2008 г. От 1989 до 1991 г. е директор на Научния институт по ортопедия и травматология при Медицинската академия и член на АС на МА. От 1991 г. оглавява катедрата по ортопедия и травматология при Медицинския факултет в София, която ръководи до 2000 г. Два мандата е избран за ректор на

МУ – София (1991–2002). Бил е член на специализиран научен съвет, председател на Централната етична комисия към БЛС, член на Националната агенция за оценяване и акредитация и председател на научна комисия при ВАК.

Проф. д-р Христо Георгиев, дмн, ръководител на Катедра ортопедия и травматология

Както преподавателската, така и изследователската работа на проф. Джеров се определят от неговите три специалности: хирургия (1965), анатомия и хистология (1973) и ортопедия и травматология (1978). Научната му продукция обхваща съответно три области на медицинските знания: антропология, експериментална морфология, ортопедия и травматология (по-специално метална остеосинтеза, биомеханика на опорно-двигателния апарат и ендопротезиране на големите стави). Научните публикации и съобщения на проф. Джеров надхвърлят 200. ИНРА му признава 2 рационализации и 1 изобретение, съавтор е на Откритие № 2 на Република България. Автор или съавтор е на 4 учебника и е главен редактор на сп. „Ортопедия и травматология“, на „Acta medica Bulgarica“ и „Tribuna medica“, на „Медицински преглед“ (1990 до 2000 г.) Внушителни са и общественно-професионалните членства и изяви на проф. Д. Джеров: Съюз на учените в България, БОТА, БЛС, СНМД, Международно дружество на ортопедите и травматолозите (SICOT), Международна Академия за култура и научно развитие в Германия, Световна Академия за медицина „Алберт Швайцер“, заместник-председател е на БЧК. Носител е на Златен медал за технически постижения от Комитета за наука, техническо развитие и висше образование, Почетен медал на СУБ, Почетен медал на Медицинския факултет – София, Голямата награда „Ескулап“ на Медицин-

ския университет – София, Doctor Honoris Causa на Полската медицинска академия (1998) и др.

От 2003 г. Катедрата е базирана в три столични университетски болници – УСБАЛО „Проф. Бойчо Бойчев“, УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ, и УМБАЛ „Св. Ана“. До 2001 г. в състава ѝ влиза и Клиниката по спортна травматология с ръководител проф. Д. Шойлев, базирана в спортния комплекс „Диана“.

Следващият ръководител на катедрата е проф. д-р Петър Тивчев (2000–2004). Той е роден в София (1945), медицина завършва в София (1969), и работи като хирург в районната болница – Луковит (1970–1972) и като асистент в НИОТ на МА – София (1972–1979). От 1979 до 1989 г. ръководи Клиниката по ортопедия и травматология при ВМИ – Стара Загора. Заместник-директор е на Центъра по спешна травматология при МУ – София (1989–1991), и ръководител на Клиниката по ортопедия и травматология в УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ (1991–2008).

Доцент е от 1986 г. и професор – от 1999 г. От 2000 до 2004 г. е ръководител на Катедрата по ортопедия и травматология на Медицинския факултет и зам. декан на факултета. Бил е председател на Научен съвет по хирургически заболявания (2007–2010).

Научно-професионалните интереси на проф. Тивчев обхващат хирургия на тазобедрената става, остеонекрози и ревазуларизации, ендопротезиране и др. Той е автор и съавтор на два учебника и 8 монографии. Монографиите (в колектив) – „Фрактури-те“ (1996), „Фрактури при децата“ (2001), „Артропластика на тазобедрената става“ (2014) и „Хирургия на тазобедрената става“ (2016) са едни от най-съвременните научни издания в България. Общият брой на научните публикации на проф. Тивчев е над 250. Проф. Тивчев е бил президент на БОТА (2004–2008), член на редица организации (SICOT, EFFORT AASKH, EPOS), председател на Етична комисия към БОТА (до 2016 г.), президент на АО Alumni Bg (1996–2009), член на Висшия медицински съвет (1997–2000), член на редакционните колегии на сп. „Ортопедия и травматология“, сп. „Кинезитерапия“, сп. „Остеопороза“, сп. „Rp/Ортопедия“. Носител е на почетния знак на Медицински факултет (2002) и на Почетния знак на Медицинския университет SIGNUM LAUDIS (2005).

В продължение на два мандата катедрата се ръководи от доц. Николай Милев (2004–2012). Той е роден в София (1948), където завършва медицина (1975) и работи като научен сътрудник в Клиниката по ендопротезиране в гр. Етрополе (1978–1980) и в ортопедичната клиника при ИСУЛ (1980–1985). След едногодишна специализация при проф. Шлегел в ортопедична клиника в гр. Есен, Германия се завръща като научен сътрудник, доцент и ръководител на Клиника долен крайник (2008–2013) в НИОТ, настояща УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“.

Доц. Милев е бил председател на Комисия за признаване специалност по ортопедия и травматология към МЗ (2004 –2013), председател на Софийското научно дружество по ортопедия и травматология, председател на Комисия за лечение на ортопедо-травматологични болни в чужбина към МЗ (2009–2012), национален консултант по ортопедия и травматология при МЗ и др. Той е един от водещите специалисти в страната в областта на ставното ендопротезиране. Има над 110 научни публикации, 3 изобретения и 11 рационализации. Членува в престижни организации (БОГА, EFFORT, SICOT и др.).

Понастоящем катедрата е базирана в клиниките на университетските болници УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“, УМБАЛ „Царица Йоанна“ – ИСУЛ и УМБАЛ „Св Анна“.

Ръководител на катедрата от 2012 г. е проф. д-р Христо Георгиев. Той е роден в София (1962), завършва медицина в МА София (1988), работи като хирург в ОБ Ихтиман и от началото на 1990 г. е асистент, доцент (2008) и професор (2016) в Клиниката по детска ортопедия на УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“. От 2008 г. проф. Хр. Георгиев е началник на клиниката. Той е „доктор“ (2004), „доктор на медицинските науки“ (2015) и има над 100 научни публикации, над 15 участия в монографии и учебници, десетки участия в международни конгреси и др. Научните му интереси са в областта на детската ортопедия и е един от водещите български специалисти в патологията на детската тазобедрена става.

Основни направления в научната дейност на катедрата са реконструктивната хирургия на опорно-двигателния апарат, микрохирургията в ортопедията и травматологията, металната остеосинтеза, артроскопията, ендопротезирането на ставите, дегенеративните ставни заболявания, вродените аномалии на опорно-двигателния апарат у децата, деформацията на гръбначния стълб и гръдния кош, онкоортопедията. Постиженията на българската ортопедия са най-тясно свързани с нашата катедра и трудно могат да се изброят в един очерк.

В оперативната техника на реконструктивната хирургия на тазобедрената става са внесени много оригинални приноси, свързани с имената на Б. Бойчев, Я. Холевич, Г. Балчев, К. Чоканов, Б. Комфорти, Р. Иванов, Ив. Илиев, Д. Джеров,

Б. Владимиров, Н. Милев, П. Тивчев и П. Кинов. През 1970 г. за пръв път у нас Я. Холевич имплантира тотална тазобедрена ендопротеза тип „Мак Кий-Ферар“. Това е само началото на едно бурно развитие на ендопротезирането – нов етап в реконструктивната хирургия на тазобедрената става. Значителни приноси в развитието и внедряването на този оперативен метод освен Я, Холевич имат още Г. Балчев, Ал. Герчев, Р. Иванов, Ив.

Преподаватели от Катедра ортопедия и травматология, работещи в УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“

От ляво на дясно: д-р Борис Антонов, д-р Кеворк Кайкчиян, доц. Любомир Цветанов, проф. Пламен Кинов, д-р Панайот П. Танчев

Андреев, Д. Джеров, Б. Владимиров, Н. Милев, К. Кожухаров, П. Тивчев, П. Кинов. Чл.-кор. проф. А. Герчев е автор на първите български тазобедрени ендопротези „Етропал“.

Направени са ценни приноси в хирургията на колянната става при лечението на костните тумори (Б. Бойчев, Ив. Андреев, Ил. Икономов), на туберкулозата (Г. Балчев), на гонартрозата, включително ендопротезирането (Д. Джеров, А. Андреев), на реконструктивната хирургия при мекотъканныте увреждания (Д. Шойлев, А. Андреев). Хирургията на ходилото се разработва от Б. Бойчев, Ал. Герчев, Я. Холевич, Е. Панева, Г. Каймакчиев, А. Добрев, Д. Пиръов, Ив. Джонов, Хр. Кацаров, Р. Кехайов.

Външните фиксатори намират широко приложение в ежедневната практика на катедрата. Оперативните техники на Ив. Матев, Е. Панева, Е. Янков, Е. Медникаров са представени в редица научни разработки. Проф. Е. Медникаров въвежда в България хирургията на растежната плочка и трансепифизарното удължаване.

Значителни са приносите на нашите специалисти в областта на хирургията на горния крайник, свързани с имената на Я. Холевич, Ив. Матев, Е. Панева, Б. Попова, Е. Янков, Пл. Цеков. Във възстановителната хирургия на горния крайник са създадени много нови методи за лечение на хабитуалната луксация

на раменната става (Б. Бойчев, Я. Холевич и Е. Панева) и на родовата парализа (Я. Холевич). Оригинални са оперативната техника на Б. Бойчев за лечение на застаряла фрактура на Монтеджиа, методите на Я. Холевич за осъществяване на палеца, кожнокостната реконструкция на палеца с използване на две съседни ламба (Я. Холевич), техниката на кинематизация на костите на предмишницата след ампутация

В края на ХХ век бърз напредък бележи микрохирургията на опорно-двигателния апарат (Б. Попова). Върху ендопротезирането на лакътната става работят Е. Панева, Е. Янков, Р. Добрев и Я. Холевич, които създават и внедряват в практиката еднopolюсна протеза от високоплътен полиетилен. В последните десет години са внедрени в практиката нови техники при раменната артроскопия

Преподаватели от катедра ортопедия и травматология, работещи в УСБАЛО „Проф. Б. Бойчев“

Г ред, от ляво на дясно: проф. Евгений Медникаров, д-р Кирчо Патриков, д-р Мая Кацарова, доц. Андрей Андреев, проф. Христо Георгиев.

II ред, от ляво на дясно: д-р Светослав Славчев, д-р Райчо Кехайов, д-р Венелин Алексиев, д-р Асен Джеров, д-р Добрин Диков, д-р Кирил Чакалски, д-р Боян Христов, д-р Николай Димитров. Отсъстват доц. Борис Матев и д-р Любомир Стефанов

(Я. Холевич), дистракционният метод на Ив. Матев за възстановяване на ампутирани палец, техниката на Ив. Матев за спастичния „палец в длан“, за възстановяване на опозицията на палеца при трайни увреждания на срединния нерв (Ив. Матев, Е. Панева), за възстановяването на „грифа“ на пръстите при трайна ниска парализа на лакътния нерв (Ив. Матев), за оперативното лечение на хабитуалното изкълчване на карпометакарпалната става на палеца (Е. Панева), техниката за възстановяване на травматични увреждания на дорзалната разтеглица на ръката (Е. Панева, Ив. Матев), удължаването на раменната кост при вродена варусна деформация на раменната кост (Е. Панева, Е. Янков, Ив. Матев), методът за възстановяване на хипопластичен палец (Е. Панева, Е. Янков), използването на дълъг сухожилен присадък при възстановяване на флексорите на пръстите (Ив. Матев), двуетапната сухожилна пластика при увреждания на флексорните сухожилия на ръката (Е. Панева), двуслоенното островно ламбо за възстановяване на сетивността на палеца (Е. Панева), мускулни транспозиции за възстановяване опозицията на палеца (Б. Христов) и много други.

(Н. Димитров), методи за лечение на карпалната нестабилност и др. За първи път в България бе защитена и дисертация в областта на раменното ендопротезиране (К. Кайкчиян).

Значими са приносите на членове на катедрата, работили в годините в областта на детската ортопедия – проф. И. Илиев, проф. Я. Холевич, чл.-кор. проф. А. Герчев, проф. Б. Владимиров, проф. П. Тивчев, проф. Медникаров, проф. Георгиев, д-р В. Алексиев, д-р Р. Кехайов. Въведени са нови методи за оперативно лечение при дисплазична и нестабилна тазобедрена става, адолесцентната епифизио-

лиза, кривите ходила, изравняване на дължината на крайниците и много други. Проф. Владимиров разработва свои методи за тройна остеотомия на таза и субкапитална остеотомия. Проф. Е. Медникаров, въвежда за първи път в България ехографското изследване на тазобедрената става при новородени. Проф. Георгиев и д-р Кехайов въвеждат за първи път в България хирургичната дислокация на тазобедрената става при подрастващи и възрастните остеотомии на бедрената глава при деца. През 1961 г. чл.-кор. проф. Б. Бойчев създава към медицинското отделение на БАН „Група за изучаване проблема костни тумори“. Впоследствие тази група прераста в Клиника за костни тумори към Университетската болница по ортопедия и травматология, оглавявана от проф. Иван Андреев до 1991 г. Той е автор на уникални монографии, отнасящи се до костните присаждания в реконструктивната туморна хирургия, костните метастази и др. Монографията „Тумори на костите“ е основно ръководство за всеки ортопед-хирург занимаващ се с тази патология. От 1991 г. до 2009 г. началник на клиниката по костна патология е проф. д-р Т.

Соколов, ученик на проф. Андреев. Понастоящем клиниката се ръководи от д-р К. Патриков. В областта на спиналната хирургия доц. Г. Павлов, доц. Г. Каймакчиев и проф. П. Танчев въвеждат редица техники за лечение на сколиози, кифози, спондилолистези, спондилити с различен произход, дискови хернии, вродени аномалии на гръбначния стълб. Особено ценни за практиката са разработките на проф. Л. Стоков при лечението на деформации на предната гръдна стена (хълътнали и птичи гърди). С участието на преподавателите от катедрата Р. Добрев, Д. Джеров и В. Манова през 1992 г. е регистрирано научно откритие на явлението „Опорно костно-мускулно взаимодействие“ със съществено значение за биомеханиката и ендопротезирането. Със значими научни приноси и голям брой цитирания е и дисертационният труд на Л. Цветанов „Участие на мезенхимните стем клетки, произхождащи от човешки костен мозък в процеса на костното възстановяване“, разработен в Медицинския университет на Осло (Норвегия) и защитен през 2006 г. Десетки са защитените дисертации от преподавателите на катедрата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Петнадесет са трудовете за „доктор на науките“: Андреев, Ив. Диференциална диагноза на костните тумори (1984); Владимиров, Б. Електростимулиране на костната регенерация (1982); Георгиев, Хр. Нарушения на проксималната бедрена физа (2015); Герчев, Ал. Практическо-научна разработка върху ендопротезирането на тазобедрената става с комплексната дуполосна ендопротеза „Етропал-ДМП-Герчев (1978); Джеров, Д. Атипично ендопротезиране на тазобедрената става (1986); Иванов, Р. Вроденото изкълчване на тазобедрената става и неговото ранно лечение (1974); Икономов, Ил. Приноси към оперативната ортопедия и травматология (1982); Илиев, Ив. Оперативна корекция на остатъчните деформитети на тазобедрената става след консервативно лечение на вроденото изкълчване (1978); Кинов, Пл. Ревизионно ендопротезиране на тазобедрената става (2014); Кожухаров, К. Първично ендопротезиране при фрактури на бедрената шийка (1986); Матев, Ив. Възстановяване палеца на ръката (1977); Панева-Холевич, Ел. Принос към проблема за възстановяване на ставните сухожилия на ръката (1970); Тивчев, П. Болест на Пертес – диагностика и лечение (1997); Шойлев, Д. Съвременни насоки и проблеми в оперативното лечение на хроничната нестабилност на коленната става (1984); Холевич, Я. Пластични и реконструктивни операции при ампутационни дефекти на палеца, пръстите и предмишницата (1967). Катедрата по ортопедия и травматология осъществява обучение на български и чуждестранни студенти от V курс медицина, вкл. на английски език и следдипломното обучение на лекари със и без специалност по ортопедия и травматология, както

и на специалисти от други клинични специалности и общопрактикуващи лекари. Катедрата провежда ежегодно основния курс с продължителност 2 месеца и държавния изпит по специалността „Ортопедия и травматология“. Ръководителите на катедрата са председатели на държавната изпитна комисия за придобиване на специалността. В катедрата се провеждат и курсове за ВСД по линия на СДК. Преподавателският състав е ангажиран и с обучението на докторанти по ортопедия и травматология. Само за последните пет години броят на защитените докторски дисертации в катедрата е над 10. От създаването на катедрата досега ортопедично-травматологичната литература се обогатява с много заглавия, автори на които са преподаватели от катедрата. Най-ранните са „Учебник по ортопедия и травматология за студенти“ на Б. Бойчев, който само за няколко години претърпява няколко издания, и „Ръководство по оперативна ортопедия и травматология“ на Б. Бойчев, Б. Комфорти и К. Чоканов, което има две издания у нас (1954, 1956) и две издания на руски език. Следват монографиите на Б. Бойчев и съавт. „Костни присаждания“, преведена на испански език (1966) и „Метастатични костни тумори“ (1968). През 1970 г. е издадена книгата „Болести на ходилото“ от Б. Бойчев и Ал. Герчев, а през 1975 г. – „Клинична ортопедия“ под редакцията на Я. Холевич, която има и второ издание. През 1968 г. под редакцията на Б. Бойчев и Я. Холевич излиза книгата „Хирургия на ръката“, преведена и издадена в СССР. През 1977 г. е отпечатана монографията „Рехабилитация на увредите на ръката“ от Ив. Матев и Ст. Банков, издадена след това в СССР, ГДР и ФРГ, както и монографията на Е. Панева „Възстановителна хирургия на съвните сухожилия на ръката“. През 1978 г. е отпечатан монографичният труд на Ив. Матев „Възстановителна хирургия на палеца на ръката“, издаден през 1983 г. във Великобритания. С участието на Ив. Андреев е издадено ръководството „Профилактика, ранна диагноза и лечение на злокачествените новообразувания“ под редакцията на Г. Митров и Р. Райчев, което претърпява две издания (1976, 1983). Трябва да се спомене и участието на българските ортопеди травматолози в шесттомното ръководство по оперативна хирургия, от което шестият том и част от притурката му са посветени на ортопедичните и травматологичните операции. Не по-малко значение има участието на български автори в написването на отделни глави на руски език на „Ръководство по ортопедия и травматология“ в три тома на Б. Бойчев, Я. Холевич и Ив. Матев. Под редакцията на Г. Кръстинов през 1975 г. е издаден монографичният труд „Нови проблеми в хирургията“ с участието на Б. Бойчев и Ив. Андреев (издаден и на руски език). През 1983 г. е издаден I том, а през 1987 г. – II том на „Бойчева оперативна ортопедия и травматология“ под редакцията на Я.

Холевич, в която за написването на отделните глави са включени най-вече преподаватели от катедрата. Д. Шойлев е съавтор в монографията „Етиология, общи принципи на лечението и рехабилитацията на спортните травми“ в книгата „Медицината в спортната тренировка“ с редактори Кервонен, Лемон и Илиев (Каргер, Берн, 1992 г.) и е автор на монографията „Спортна травматология и ортопедия“. През 1992 г. излиза от печат учебникът „Хирургия, ортопедия и травматология за рехабилитатори“ с автори Д. Джеров, Б. Владимиров и В. Иванов. Известният англо-френски многотомник „Ръката“ под редакцията на Тубиана е издаден с участието на Е. Панева и Ив, Матев. Проф. Е. Панева е съавтор на английската монография „Сухожилна хирургия на ръката“ под редакцията на Хънтър, а в издадената на италиански език монография „Актуални въпроси в травматологията“ под редакцията на Рициарди тя е съавтор заедно с Е. Янков. Проф. П. Тивчев е един от редакторите и автор на редица раздели на съвременната монография „Фрактуриите“ (Венел, София, 1998). През 1999 г. проф. П. Тивчев публикува монографията „Болест на Perthes – диагностика и лечение“. Той е съавтор и на единствената у нас монография, посветена на детската травматология, „Фрактури при децата“ (изд. Сиела, София, 2002). Книгата е отличена през 2002 г. като „Книга на годината“ в раздел медицина. През 2003 г. и 2008 г. проф. Т. Соколов публикува „Диагностика, лечение и проследяване на злокачествените новообразования. (изд. ТерАРТ, София) и „Костните тумори у децата“ (изд. ДЛ&М ООД, София). През 2013 г. под редакцията на проф. Медникаров е издаден най-новият учебник „Основи на ортопедията“ (изд. Камея, София, 2012) с участието на преподаватели от катедрата – Хр. Георгиев, Р. Кехайов, К. Патриков, Б. Христов и В. Алексиев. В края на 2016 г. излиза от печат фундаменталния труд „Хирургия на тазобедрената става“ (изд. БГ Книга) под редакцията на П. Тивчев и П. Кинов. Той е съставен с участието на повече от тридесет специалисти (над половината членове на катедрата), в един том от над 950 страници и 1400 фигури и снимки и е един от малкото в света обхващащи всички области на тазобедрената хирургия. Свидетелство за международния авторитет и признание на преподавателите от катедрата е участието им през годините в европейски и други чуждестранни и национални научни асоциации. Проф. Ив. Матев е бил чл.-кор. на кубинското и унгарското дружества по ортопедия и травматология, на английското, френското, италианското, австралийското, американското и немското дружества по хирургия на ръката и на редакционните колегии на англо-американското и испанското списание по хирургия на ръката. Проф. Д. Шойлев е бил вицепрезидент на Световната асоциация по хирургия

на коляното и член на редакционната колегия на „Новости в спорта и медицината“ (Руан, Франция). Проф. Я. Холевич е бил член на редакционната колегия на реномираното ортопедично френско списание „Revue de chirurgie orioipedique et reparatrice“. Проф. Ал. Герчев е бил член на редакционната колегия на списанието на ГДР „Beitrag zur Orthopadie und Traumatologic“, на Унгарското дружество по ортопедия, на Северозападното дружество на ортопедите във ФРГ, на Западногерманското ортопедично общество, на Дружеството на ортопедите на ЧССР. За големи успехи в развитието на травматологията и ортопедията, с диплом на Министерството на народното здраве на бившата Латвийска ССР и на латвийския Институт по ортопедия и травматология са наградени проф. Ал. Герчев и проф. Ив. Андреев. Проф. Ив. Андреев е бил кореспондент – редактор на американското списание „American digest of foreign orthopaedics literature“. Проф. Шойлев, проф. Тивчев и проф. Танчев са членове на Световната асоциация по ортопедия и травматология (SICOT), проф. Владимиров и проф. Тивчев на EPOS. За цялостната си научно-преподавателска дейност проф. П. Танчев е носител на наградата „Проф. П. Стоянов“ на МУ – София за 2012 г. Лектори в редица чуждестранни курсове за усъвършенстване и квалификация са били проф. Ив. Матев (Великобритания, Япония, Австралия, Испания, Италия и САЩ), проф. Е. Панева (САЩ), проф. Д. Джеров (Русия), проф. Владимиров (Сърбия и Македония) проф. Д. Шойлев (Тунис и Гърция) и други.

Преподаватели и сътрудници:

Проф. д-р Христо Димитров Георгиев, дмн – ръководител катедра
Проф. д-р Евгений Люцканов Медникаров, дм
Проф. д-р Пламен Славов Кинов, дмн
Доц. д-р Любомир Йорданов Цветанов, дм
Доц. д-р Борис Иванов Матев, дм
Доц. д-р Андрей Иванов Андреев, дм
Ас. д-р Мария Христова Кацарова
Ас. д-р Кирил Рангелов Чакалски
Ас. д-р Кирчо Димитров Патриков
Ас. д-р Светослав Антонов Славчев
Гл. ас. д-р Николай Иванов Димитров, дм
Гл. ас. д-р Венелин Александров Алексиев, дм
Ас. д-р Райчо Иванов Кехайов
Гл. ас. д-р Боян Боянов Христов, д.м.
Ас. д-р Добрин Маринов Диков
Ас. д-р Асен Димитров Джеров
Ас. д-р Любомир Ангелов Стефанов
Ас. д-р Кеворк Назарет Кайкчиян, дм
Гл. ас. д-р Панайот Панайотов Танчев, дм
Гл. ас. д-р Борис Иванов Антонов, дм
Гл. ас. д-р Георги Петров Георгиев, дм
Ас. д-р Георги Георгиев Тасков
Ас. д-р Валентин Стоянов Стоянов
Ас. д-р Христо Станев Габъров

Катедрата по очни болести е създадена през 1918 г. Неин основател и първи ръководител е големият наш учен акад. К. Пашев (1873–1961). Константин Михайлов Пашев завършва медицина в Монпелие (Франция) и специализира в Лион, Париж, Берлин и Лондон. Автор е на над 400 научни статии, на няколко монографии, на първите учебници по очни болести и на първото офталмологично списание „Офталмологичен преглед“ у нас. Описва за първи път (1916) заболяване на очите, известно в чуждестранната литература като „Конюнктивит на Пашев“. За големите си научни постижения е избран за академик през 1936 г., а през 1952 г. получава най-високата международна награда на Лигата за борба с трахомата. Той е почетен член на Академията за медицински науки в Палермо (Италия), член-кореспондент на Баварската академия в Мюнхен, член-кореспондент на Института „Баракер“ в Барселона, редовен член на

Акад. Константин Пашев

Френското офталмологично дружество, почетен член на Унгарското офталмологично дружество, член на Германското офталмологично дружество в Хайделберг. Основател и първи председател е на Българското офталмологично дружество през 1927 г. Открива първия на Балканския полуостров Държавен институт за слепи през 1905 г. с училище за слепи деца и предприятия за професионално обучение и труд. Създава Дружеството на българските слепи през 1921 г. Знаменит клиницист, учен, педагог и общественик хуманист, той изравнява българската офталмологична школа с тези на най-развитите страни и поставя пред следващите поколения високите изисквания да поддържат непрекъснато това ниво. След пенсионирането на академик Пашев, Катедрата за известно време се ръководи от неофталмолози – проф. Пухлев, проф. Янков. За временен ръководител е бил привлечен и московският проф. Коленко. През 1951 г. за ръководител на Катедрата е избран доц. Д. Данаилов – добър клиницист, строг и отличен организатор, много добър преподавател. От 1958 г. ръководител на Катедрата е проф. Евгени Живков – ерудиран лекар и преподавател. От 1961 г. Очната клиника се разполага на трети етаж на II хирургически блок, където се помещава и в момента. През 1971–1972 г. ръководител на Катедрата е проф. Стоимен Дъбов. През 1972 г. със създаването на Медицинска ака-

демия (МА) се извършва обединение на катедрите по очни болести при ВМИ и ИСУЛ с ръководител проф. Иван Василев.

Проф. Иван Василев е ученик и пряк приемник на академик К. Пашев.

Той продължава и развива школата на Пашев при новите условия на техническия прогрес през третата четвърт на XX век. Под научното и организационното ръководство на проф. Василев се разраства офталмологичната мрежа в страната, създават се стотици нови кадри, укрепва Съюзът на слепите и се създават условия за социалната и трудовата им рехабилитация. Той е роден през 1911 г. в с. Трудовец, Ботевградско, и завършва медицина в София през 1936 г. Офталмологията го увлича още като студент – трите последни години от следването си работи в Очната клиника при проф. Пашев. Изработва докторска теза на тема „Ювенилна глаукома“. Поканен лично от Пашев, той е избран последователно за редовен асистент (1945), доцент и ръководител на новооткритата катедра по очни болести в ИСУЛ (1952). Специализира във Франция, Чехия, Германия и е почетен член на техните офталмологични дружества. Автор е на повече от 200 научни труда. Изтъкнат клиницист, проф. Василев внедрява у нас редица диагностични и лечебни (главно хирургични) методи.

През 1977 г. Катедрата влиза в състава на Института по очни, ушни, носни и гърлени болести (НИОУНГБ) и неин ръководител става проф. Стоимен Дъбов. Той завършва медицина в София. Ученик на проф. Василев, проф. Дъбов въвежда всички световни практики и методи в българската офталмология. Обединената катедра осъществява обучението на студентите и специализиращите лекари.

През май 1981 г. става ръководител на новосъздадения Научен институт по очни болести (НИОБ) на базата на Катедрата по очни болести при НИОУНГБ. НИОБ разполага със 140 легла и колектив

Проф. Иван Василев

Проф. Стоимен Дъбов

Проф. Веселин Танев

кабинети. Специализирал във Франция (Париж, Лион, Нант) и Москва, главните усилия на проф. Ст. Дъбов са насочени към внедряване на постиженията на техническия прогрес в офталмологията: на микрохирургията като нов, по-висок етап в развитието на офталмохирургията, лазертерапията, контактната корекция, използването на ултразвука и лечението на туморите на окото.

През 1990–1991 г. директор на НИОБ е проф. Веселин Танев – изтъкнат и ерудиран лекар, основател на лазертерапията и факохирургията в България. НИОБ се преобразува в Катедра по офталмология със запазване на структурата и щата си с ръководител проф. Православа Гугучкова – Янчулева (1992) – отличен клиницист, хирург и организатор, която активно развива и поставя на съвременен ниво имплантационната и витреоретинална хирургия в България.

Проф. Православа Гугучкова

По това време наред с другите направления в офталмологията изключително активно и динамично се развива офталмопедиатрията.

От 2008 г. ръководител на Катедрата е проф. д-р Ива Тодорова Петкова, която продължава и развива на съвременно ниво традициите на Катедрата. Понастоящем Клиниката по очни болести, на базата на която е разположена Катедрата по офталмология, разполага с 36 легла и следната структура:

от 190 души и включва Клиника за възрастни с три клинични сектора, Клиника за деца, Клиника по очен травматизъм, Сектор по функционална диагностика, Сектор по експериментална офталмология, Лаборатория по лазертерапия с флуоресцеинова ангиография и ехография, специализирани

кабинети. Специализирал във Франция (Париж, Лион, Нант) и Москва, главните усилия на проф. Ст. Дъбов са насочени към внедряване на постиженията на техническия прогрес в офталмологията: на микрохирургията като нов, по-висок етап в развитието на офталмохирургията, лазертерапията, контактната корекция, използването на ултразвука и лечението на туморите на окото.

През 1990–1991 г. директор на НИОБ е проф. Веселин Танев – изтъкнат и ерудиран лекар, основател на лазертерапията и факохирургията в България. НИОБ се преобразува в Катедра по офталмология със запазване на структурата и щата си с ръководител проф. Православа Гугучкова – Янчулева (1992) – отличен клиницист, хирург и организатор, която активно развива и поставя на съвременно ниво имплантационната и витреоретинална хирургия в България.

През 1999 г. Катедрата по офталмология влиза в състава на Университетска болница „Александровска“ като катедра с клиника по офталмология (четирите очни клиници стават очни отделения, със запазване на структурата и щата си) с ръководител на Катедрата по офталмология и Клиниката по очни болести доц. Геноева Алексиева. По

това време наред с другите направления в офталмологията изключително активно и динамично се развива офталмопедиатрията.

От 2008 г. ръководител на Катедрата е проф. д-р Ива Тодорова Петкова, която продължава и развива на съвременно ниво традициите на Катедрата. Понастоящем Клиниката по очни болести, на базата на която е разположена Катедрата по офталмология, разполага с 36 легла и следната структура:

I очно отделение (по глаукома, хирургия на очните придатъци, роговицата, травматични състояния за ранна и късна реконструкция на преден очен сегмент) със завеждащ д-р Ранкова; II очно отделение (витреоретинна, включително аблационна хирургия и очни травми) със завеждащ д-р Цонева;

III очно отделение (за лечение на очни състояния, свързани със захарния диабет, възпалителни и съдови заболявания на окото) със завеждащ доц. Иван Танев; Детско очно отделение със завеждащ доц. Виолета Чернодринска; Сектор по анестезиология и реанимация със завеждащ д-р Р. Попов; Операционен блок с амбулаторна операционна и лазерна операционна – доц. Димитър Дъбов.

Значителен принос в преподавателската дейност и развитието на Катедрата през годините имат доц. Денев – енциклопедист в офталмологията, проф. Никола Константинов – много добър учен и клиницист, проф. Янков – специалист в

областта на детското зрение и птози, проф. Накова – физиолог, проф. Луков – добър практик и клиницист, доц. Габеров – специалист по контактни и интраокулярни лещи, доц. Дж. Ангелов – специалист в операции на слъзните пътища, проф. Маждракова – кератопротезиране и болести на конюнктивата, доц. Донева – специалист в областта на възпалителните заболявания на окото доц. Баналиева – хирургия на роговица и травми, доц. Сяров – глаукома, доц. Иванов – специалист в областта на физиологията на окото и методи на изследване, акад. Петя Василева – известен и признат учен, доц. Каменов – добър практик и преподавател, доц. Филипков – офталмогенетика, проф. Петровски – заболявания на ретината, доц. Илиева – лазери в офталмологията, доц. Руска Христова – очен травматизъм, доц. Мишева – специалист в областта на витреоретиналната хирургия, доц. Наталия Петкова – специалист в областта на глаукома и детска глаукома, доц. Попова – детска офталмология, проф. Б. Ангелов – глаукома и катаракта, д-р Маринова – възпалителни заболявания, д-р Захариев – страбизъм и детско зрение, д-р Холевич – лазери

Доц. Геноева Алексиева

Проф. Ива Петкова

в офталмологията, д-р Вълков – лазери в офталмологията, д-р Николова – лазери в офталмологията, д-р К. Георгиев – роговица и травми.

В клиниката са въведени всички световноизвестни методи за съвременна диагностика, терапия и хирургично лечение. На разположение са и най-съвременните апарати за диагностика и оперативно лечение на преден и заден очен сегмент.

Катедрата по офталмология осъществява обучението на студентите по медицина и стоматология в МУ – София и на специализиращи лекари в основен курс за придобиване на специалност по „Очни

ководители на клиники и болници като проф. Н. Константинов, проф. Л. Луков, акад. П. Василева, проф. И. Маждракова, проф. Ч. Балабанов, проф. Б. Петровски, доц. Е. Филипов, доц. Р. Христова, доц. Б. Дъбов, доц. Б. Кючуков, д-р В. Даскалов, д-р А. Топов и други.

Преподаватели

Проф. Ива Петкова, дм – ръководител на Катедрата
Лекари специалисти:

Д-р Чарита Боянова Ранкова

Д-р Станислава Костова Иванова

Д-р Даниела Йорданова Цонева

Д-р Петър Атанасов Димков

I ред, от ляво на дясно (седнали): доц. Борислав Дъбов, доц. Иван Танев, проф. Ива Петкова, д-р Петър Димков, д-р Даниела Цонева

II ред (преди): д-р Станислава Костова, д-р Георги Марков, д-р Невяна Велева, доц. Димитър Дъбов, д-р Вяра Шумналиева, д-р Павлин Кемилев, д-р Александър Оскар, д-р Чарита Ранкова, д-р Галина Димитрова, д-р Огнян Младенов, д-р Татяна Станева, д-р Виола Димитрова, д-р Яни Здравков, д-р Стоян Доков

болести“ и в курсове по лазертерапия, флуоресцинова ангиография и ОСТ, ехография, факоемулсификация, страбизъм, глаукома, витреоретинална хирургия и отлепване на ретината, диабетна ретинопатия, увеити, роговична трансплантация, реконструкция и естетична хирургия на око и очни придатъци, съдови заболявания на хориоретината. През последните 5 години преподавателите от Катедрата са публикували над 200 заглавия, защитени са дисертации и са осъществени научни проекти. Монографии и учебници за студенти медицина и стоматология са издали акад. Пашев, доц. Данаилов, проф. Живков, проф. Дъбов, проф. Танев и проф. Маждракова.

Наследник на богати традиции, Катедрата по офталмология е икола за бъдещи специалисти, ръ-

Д-р Стоян Георгиев Доков

Д-р Емилия Митева Трендафилова

Д-р Вяра Петрова Шумналиева

Доц. д-р Иван Веселинов Танев

Доц. д-р Димитър Стоименов Дъбов

Д-р Яни Тодоров Здравков

Доц. д-р Виолета Силви Чернодринска

Д-р Павлин Крумов Кемилев

Д-р Галина Георгиева Димитрова

Д-р Невяна Валентинова Велева

Д-р Александър Хуго Оскар

Д-р Росен Иванов Попов

Д-р Татяна Велева Станева

Д-р Георги Томов Марков

Д-р Огнян Митков Младенов

Катедрата по детски болести е създадена през 1919 г. Първоначално ръководството е поверено на д-р Хр. Павлович, а след проведен конкурс през 1920 г. тя се поема от д-р Стефан Ватев, забележителна личност с многостранни интереси. През 1923 г. д-р Ватев става първия професор по педиатрия в България и ръководи Катедрата до 1936 г. Той е основател през 1924 г. и на първата Здравно-съвещателна станция за деца (първообраз на т.нар. детска консултация) на доброволни начала. Той е и първия председател на Дружеството за закрила на децата в България. След него Катедрата се оглавява последователно от: доц. д-р Н. Дабовски (1936–1944), проф. д-р Л. Рачев (1945–1970), проф. д-р Л. Бакалова (1970–1976), проф. д-р Ш. Ниньо (1976–1990), проф. д-р Др. Бобев (1990–2000), доц. д-р И. Калев (2000–2004), проф. д-р Ал. Куртев (2004–2008), доц. д-р К. Коприварова (2008–2009), доц. д-р М. Маринова (2010–2012), проф. И. Литвиненко (от 2012).

Проф. д-р Иван Литвиненко

Първоначално Катедрата е базирана в „Александровска“ болница (сградата на бившата I хирургия) и в две допълнителни сгради и разполага общо с 84 легла.

Едни от първите асистенти, постъпили на работа в Катедрата, са д-р К. Евстатиев, д-р Ф. Кисьов, д-р И. Андреев. В края на 20-те и началото на 30-те години в Катедрата постъпват д-р П. Белопитов, д-р Др. Бобев, д-р Г. Гизов. Не след дълго към колектива на Катедрата се присъединява: д-р Б. Братанов,

д-р Л. Рачев, д-р Ив. Киров, д-р Л. Бакалова, д-р В. Бъчварова, д-р Б. Немски, д-р Д. Маринов, д-р Ст. Димитров (по-късно през 1963 г. той основава Катедрата по педиатрия в МУ – Варна).

През последните няколко десетилетия, освен ръководителите на Катедрата, ще споменем някои изтъкнати преподаватели по педиатрия: професорите Здр. Станчев (основател на първата детска ендокринологична клиника), Г. Панчев (основател на детската гастроентерология), В. Антова (основател на първата детска пумологична клиника), М. Дамянова (основател на първата детска клиника по диабет), П. Нинова, И. Бойкинов (основател на първата детска ревматологична клиника), Е. Силяновска, В. Гатев (дългогодишен ръководител на Отдел по профилактична педиатрия), Е. Симеонов (основател на първата детска клиника по генетика), доцентите И. Керековски (основател на първата детска неврологична клиника), А. Анадолийска (основател на първия детски хемодиализен център), Ж. Желев, В. Киселкова, В. Лалов, Б. Захариев, С. Пинкас, Р. Дундова, В. Лалов, М. Узунова, Е. Христова и стигахме до последното поколение хабилитирани професори: И. Христовова, П. Переновска, Р. Тинчева, М. Константинова, Д. Константинов, И. Стоева и доцентите Хр. Желев и Д. Калайков.

За съжаление, не можем да изброим всички колеги, допринесли за развитието на Катедрата. Те са много и всеки със своя труд и всеотдайност е допринесъл за нейните успехи. Ще отбележим само, че през 1972 г., след образуване на МА, Катедрата обединява кадровия потенциал на Катедрата по детски болести към ВМИ – София, Катедрата по детски болести към бившия ИСУЛ и Научния институт по педиатрия към МЗ. Тя се превръща в мощна научно-преподавателска, диагностично-лечебна и методична институция. В нея през 80-те години работят около 150 души научно-преподавателски кадри, от които 30 хабилитирани лица, в т. ч. 10 професори и ст.н.с. I ст.

Отначало в Катедрата са обособени два основни сектора – кърмачески и вътрешно отделение, в които се приемат деца с най-разнообразни заболявания, вкл. с туберкулоза, ДЦП, сепсис, антракс, с ментални отклонения и цялата останала обичайна детска патология. По-късно започва оформянето на специализирани отделения и сектори, като напр. по хематология, ендокринология, нефрология и др. В средата на 70-те години се оформят самостоятелни отделения по всички основни направления на педиатрията, обединени в 4 клиники. По-късно – през 80-те години се формират самостоятелни клиники по всички профилни педиатрични специалности.

Катедрата възниква с основна цел обучението на студентите по медицина, като на един по-къ-

сен етап се прибавя и обучението на стажанти, а по-късно и на специализиращи лекари. През първите 30 години от съществуването си тя е единствената Катедра по педиатрия в страната. Нейните преподаватели са допринесли немалко за подготовката на над 40 000 лекари, от които повече от 4000 чуждестранни граждани. Практически всички лекари, придобили специалност по педиатрия в България (над 3 000 души), са преминали обучение в Катедрата.

През 80-те и началото на 90-те години обемът на учебната работа е огромен. Годишно през Катедрата преминават над 1000 студенти (400–450 студенти V курс и толкова стажанти, а също 250–300 стоматолози) и около 1000 специализиращи лекари (300 души през основните курсове и над 500 в тематични). Освен това в Катедрата ежегодно се обучават чрез клинична ординатура 20–25 специализанти от които поне 5–6 чуждестранни граждани, а през последните няколко години – около 35 души. Катедрата е база за обучение също и на медицински сестри по педиатрия, а нейните сътрудници са сред основните преподаватели в медицинските колежи в София.

В момента в Катедрата се обучават годишно около 500 студенти (V и VI курс) и почти толкова специализиращи лекари. През последните години се обучават и над 400 (V и VI к.) студенти на английски език. Нейният кадрови потенциал към момента е от 35 преподаватели, от които 10 професори и доценти и над 20 души със степен „Доктор“.

Огромна е дейността на преподавателите от Катедрата при създаването на българската педиатрична книжнина. Нейните членове и преди всичко хабилитираните преподаватели участват най-активно и са основни автори при написването на практически всички български учебници и учебни ръководства по педиатрия за студенти и специализанти. Издадени са повече от 10 учебника, между които забележителните учебници за студенти под редакцията на проф. Рачев, Андреев, Братанов и Ниньо, „Клинична педиатрия“ под ред. на проф. Братанов, претърпяла 3 издания през 70-те и 80-те години, и последния учебник по педиатрия под ред. на проф. Бобев и доц. Генов, претърпял вече 3 издания и написан в съзвучие със съвременните тенденции от авторски колектив от над 70 души, 2/3 от които членове на нашата Катедра. От преподаватели на Катедрата са издадени и над 35 монографии по педиатрия само през последните 40 години. Особено продуктивни са професорите: Братанов, Панчев и Станчев.

Освен големия брой учебници издания и монографии, сътрудниците на Катедрата са написали няколко хиляди статии, вкл. в реномирани чуж-

дестранни списания, участвали са в издаването на научни сборници, методични указания и др. Те са сред основните автори и на излизащото вече над 55 години специализирано списание по педиатрия и на излизащото повече от 10 години сп. „Практическа педиатрия“.

За осъществяване на високоотговорната си и многообхватна дейност преподавателският състав на Катедрата черпи от най-добрия световен опит. За тази цел само през последните 30 години са осъществени над 60 дълготрайни специализации във водещи педиатрични школи във Франция, Англия, Германия, Русия, САЩ, Холандия и др., много краткосрочни специализации и участия в международни научни форуми (конгреси, конференции, симпозиуми). Сътрудници на Катедрата са и с основна заслуга за проведени в нашата страна 13 конгреса по педиатрия, четири национални конференции по педиатрия и редица други по-малки научни форуми. За тази висока квалификация, а също за признанието на нашите колеги говори фактът, че редица от тях са членове на европейски и световни педиатрични асоциации и дружества. В Катедрата са подготвени над 130 дисертационни труда, от които около 20 за голям доктор, вкл. дисертационни трудове на подготвяли и чуждестранни граждани. Едно от двете открития в областта на медицината в България (VI сърдечен тон) е направено от проф. Ив. Митев, дългогодишен преподавател в Катедрата.

Макар основна цел на Катедрата да е обучението на студенти и специализанти, то винаги протича в неразривна връзка с диагностично-лечебната дейност. В Катедрата се лекуват най-тежките и сложни случаи на детски заболявания от цялата страна. През 80-те години нейната леглова база достига над 650 легла, а в момента тя разполага със 160. През 80-те години са лекувани годишно около 7000 деца, през последните години се лекуват над 9500 деца. За осъществяване на тази дейност сътрудниците на Катедрата още от зората на създаването ѝ се стремят да въведат максимално бързо най-новите и най-високи достижения на световната педиатрична наука и практика.

През първите десетилетия от съществуването на Катедрата по-съществени приноси правят доц. Фиков в храненето и диетологията, проф. Ватев – в антропометричните проучвания, Др. Бобев – в областта на неонатологията и вродените заболявания, А. Панов и Ст. Димитров – в областта на кръвните и ендокринните заболявания, Г. Гизов и Б. Немски в областта на нефрологията. Още през 20-те години Хр. Павлович открива белтъчната реакция на ликвора при туберкулозен менингит.

В детската пулмология за пръв път са въведени съвременни методи за функционална диагностика на дишането, включително изследване дифузи-

та и долна ендоскопия с диагностична и терапевтична цел; серологичен скрининг при целиакия – антиглидинови, антиендомизизиумни антитела

I ред, от ляво на дясно: д-р З. Тодорова, доц. А. Телчарова, доц. Д. Авджиева, доц. Д. Калайков, доц. П. Митева, проф. И. Литвиненко, доц. Р. Савава, проф. Р. Тинчева, д-р Н. Римпова.

II ред: д-р М. Ганева, д-р Д. Влахова, д-р В. Томова, проф. Д. Константинов, доц. Е. Стефанова, д-р П. Хаджийски, д-р М. Аршинкова, д-р Д. Кофинова, доц. С. Стефанов, д-р Т. Делчев

III ред: доц. Р. Георгиева, д-р Г. Тачева, биолог В. Генева, доц. Д. Илиев, д-р А. Кадъм, д-р Д. Йорданова, психолог Р. Милушева, проф. П. Переновска, д-р С. Лазова, д-р И. Цочева, д-р Д. Митева, доц. Г. Петрова, д-р М. Божидарова, д-р С. Милева, доц. М. Гайдарова

ята на газове при деца; бронхо-алвеоларен лаваж чрез флексибилна бронхоскопия и комплексно цитологично, микробиологично, вирусологично и имунологично изследване на бронхиалния секрет, включително и протеинов спектър на бронхиалния секрет; функционира консултативен кабинет за наблюдение на децата с хронично-белодробни заболявания и преди всичко бронхиална астма; в клиниката за първи път в България е въведено лечение с инхалаторни кортикостероиди с небулайзер при деца с круп синдром, а също ендобронхиално въвеждане на антибиотик при децата с хронични белодробни заболявания; работи център за деца, болни от муковисцидоза, с възможност за подобряване перспективата и социалната адаптация при тези деца. За първи път в България съвместно с невролози се изследва дихателната функция при деца с болестта на Дюшен и се провежда неоперативно лечение на хемангиом. В детската гастроентерология са въведени горна-

и антитела към тъканна трансглутаминаза; ДНК анализ при болестта на Wilson; създаден е Център за пред- и посттрансплантационни грижи при деца с чернодробна цироза.

В детската ревматология са въведени най-съвременни имунологични тестове за диагноза и мониториране на системните автоимунни заболявания и имунологични проучвания при ЮХА. Сътрудниците на Катедрата имат огромен принос за практическото ликвидиране на детския ревматизъм за кратък исторически период от 15–20 г. (основната заслуга за това е на проф. Ст. Коларов). През последните години са въведени най-новите методи за лечение на ЮХА чрез биологични агенти. Клиниката участва в три международни проекта с насоченост върху качеството на живот при децата със системни заболявания. В кардиологията е осъществена широка програма за превенция и лечение на ревматизма, довела до неговото практическо ликвидиране; въведена е

през 1986 г. за първи път в България пренаталната ехокардиография с възможност за реална профилактика на вродени кардиопатии; въведено е и съвременното третиране на проблема с детската хипертония, откриването на шестия сърдечен тон проф. И. Митев.

В детската онкохематология са въведени най-съвременни интензифицирани схеми за лечение на злокачествените заболявания, а резултатите на лечението на острата левкемия и различните видове солидни тумори, близки до тези на водещите западни школи. Успешно е въведена трансплантацията на клетки при първичните и вторичните миелодисплазии за дефинитивното им излекуване, формирана е донорска банка и 80% от нуждаещите се могат да се възползват от този метод. Апластичните състояния, алогенната трансплантация, която е реална перспектива при миелодиспластичния синдром. Прилагат се и нови схеми с модерни имunosупресори, осигуряващи от 65 до 78% успеваемост, включително при деца и възрастни.

В детската нефрология се използва рутинно ултразвуковото изследване, доплеровата ехография, всички видове контрастни изследвания и функционални тестове за определяне функцията на бъбрека, бъбречната биопсия. През 1985 г. е създаден единственият детски хемодиализен център, който прилага методите на диализа от най-ранна детска възраст и през него преминават почти 700 деца. От 1993 г. е въведено лечение с продължителна амбулаторна перитонеална диализа. През 2000 г. за първи път в България е започнато лечение с рекомбинантен човешки растежен хормон на деца с ХБН. Като златен стандарт при лечението с перитонеална диализа е въведения през 2003 г. перитонеалеквилибрационен тест, който позволява максимално индивидуализиране на диализната програма. Очаквана перспектива е въвеждането масово на бъбречната трансплантация като рутинна практика с един от основните проблеми – донорството.

В клиничната генетика (най-младото звено в Катедрата и единствено в България за диагностика и лечение на редица наследствени заболявания) се провежда лечение с добър резултат при фенилкетонурия, болест на Гоше, мукополизахаридози, органични ацидурии, дефекти в урейния цикъл и окисляването на мастните киселини. Въведено е и лечение с растежен хормон при костни дисплазии. Клиниката участва в редица международни проекти, в регистрацията на вродените аномалии и изпитването на нови лекарствени препарати. За диагностика на наследствените заболявания широко се използват методите на молекулярната генетика. В детската неврология се осъществяват утвърждаването и рутинното въвеждане в диагностиката на

ЕЕГ и ЕМГ изследванията при деца с неврологични заболявания. Широко се използват и най-съвременни схеми за терапия на деца с епилепсия. В Катедрата са апробирани и приложени много от модерните рехабилитационни и кинезитерапевтични методи при деца с ДЦП и други хронични инвалидизиращи заболявания.

В детската ендокринология се поемат всички деца с ендокринни и костни заболявания от страната, разработва се съвременната функционална диагностика на ендокринните жлези, проблемите на изоставането в растежа, нарушенията в пубертетното развитие, нарушенията в калциво-фосфорната обмяна, заболяванията на щитовидната жлеза, автоимунните полиендокринни синдроми – хормонално и имунологично изследване, затлъстяване, тумори на ендокринните жлези. Клиниката е единственият център за лечение на деца с хипофизарен нанизъм, Търнер синдром, а напоследък и остеогенезис имперфекта с РХ и е оторизирана за лечение на ранен пубертет с LHRH агонисти с много добри резултати. Преди 35 години са поставени основите на първата в страната Клиника по детски диабет, където са приложени най-новите интензифицирани схеми за лечение на детския диабет, въведени са широко имунологичните изследвания при диабета, създаден е първият комплексен център за обучение на родителите на децата, болни от диабет. Функционира един от най-добре организирани диспансери за деца с хронични заболявания с възможности за съществено повишаване качеството на живот на болните от диабет.

В неонатологията е изработен първият медицински стандарт. Прилага се конвенционална и неконвенционална апаратна вентилация и за първи път – сърфактант терапия, което позволява рязко да се подобри перспективата при децата с неонатологични заболявания и общо показателите в неонатологичната практика; диагностични и терапевтични методики при исхемични, хеморагични и възпалителни поражения на ЦНС, които също значително подобряват прогнозата при тези състояния. Катедрата за първи път в България въвежда трансфонтанелната ехография и доплер сонография като рутинна методика.

Почти половин век единствено в състава на Катедрата функционира голям специализиран отдел, занимаващ се с проблемите на отглеждането, храненето, хигиената и възпитанието на децата от ранна възраст.

Няколко десетилетия към Катедрата работи и Секция по социална педиатрия, изиграла голяма роля при организацията и осъществяването на методичната помощ в страната, в проучване проблемите на детското здраве и детското здравеопаз-

ване, в подпомагане на МЗ и други управленски органи при изготвяне на нормативни документи и вземане на управленски решения.

Голяма е дейността на лабораториите – клинична, по бактериология, вирусология, хормонална, генетика, патоморфология, които в тясно взаимодействие с колегите от клиниките допринасят за издигане нивото на диагностично-лечебната работа, те са единствените специализирани лаборатории по своя профил за детската възраст и са пионери при въвеждане на редица модерни методи. Всички сътрудници на Катедрата са всеотдайни в името на добруването на българските деца, защото „да лекуваш деца, е нещо повече от това да лекуваш болни, това е политика, това е призвание.“
(Бенджамин Спок)

Преподаватели и сътрудници:

проф. Иван Литвиненко – ръководител на Катедрата
проф. Ива Стоева
проф. Добрин Константинов
доц. Димитър Калайков
доц. Радка Савова Христова
доц. Стефан Стефанов
доц. Елисавета Стефанова
доц. Ана Димитрова
доц. Ралица Георгиева
доц. Даниел Илиев
доц. Даниела Авджиева
доц. Гергана Петрова Стоянова
ас. д-р Албена Телчарова
ас. д-р Полина Митева-Шумналиева
гл. ас. д-р Маргарита Аршинкова
ас. д-р Мария Гайдарова
ас. д-р Димитър Русинов
ас. д-р Галя Златанова
ас. д-р Надежда Римпова

ас. д-р Мария Божидарова
ас. д-р Геновева Тачева
ас. д-р Здравка Тодорова
ас. д-р Адил Кадъм
ас. д-р Маргарита Ганева
ас. д-р Пенка Янева
ас. д-р Петьо Хаджийски
ас. д-р Диана Дянкова
ас. д-р Валентина Томова
гл. ас. д-р Диана Влахова
гл. ас. д-р Милка Дикова
ас. д-р Ерма Миронова
ас. д-р Румяна Милушева
ас. д-р Весела Генова
ас. д-р Валери Исаев
ас. д-р Радост Кабакчиева
гл. ас. д-р Ирен Цочева
ас. д-р Сирма Милева
ас. д-р Димитринка Митева

Хонорувани преподаватели:

проф. Пенка Переновска
проф. Радка Тинчева-Йорданова
проф. Мая Константинова
проф. Искра Христовова
проф. Маргарита Цонзарова
доц. Анна Кънева
д-р Стоянка Симеонова
д-р Десислава Йорданова
д-р Мила Байчева
д-р Деница Кофинова
д-р Иван Щърбанов
д-р Боряна Аврамова
д-р Мая Йорданова
д-р Румен Маринов
д-р Димитър Печилков
д-р Елисавета Левунлиева
д-р Кипарисия Ненова
д-р Христина Нацкова
д-р Любомир Димитров

Катедрата по пропедевтика на вътрешните болести (КПВБ) е основана през 1920 г. на базата на Второ вътрешно отделение на Александровска болница от проф. Стоян Киркович. От създаването си досега тя се помещава в централната сграда на болницата. Първите асистенти в катедрата са д-р Хр. Кесяков – гл. административен лекар, д-р Хр. Душков (гл. асистент), д-р Н. Фингова-Павлович, д-р Р. Русев, д-р Т. Поликарев и д-р Б. Цанев.

Проф. Стоян Киркович

Стоян Киркович е роден на 15/28.12.1875 г. в София. Завършва с отличие класическа гимназия в София, а през 1900 г. се дипломира като лекар във Виена. През периода 1904–1906 г. работи в Търново и Варна. По-късно (1904–1906) специализира вътрешна медицина във Виена при известния проф. Едмунд фон Нойзер (Edmund von Neusser). След приключване на специализацията проф. Е. Neusser издава на младия Киркович удостоверение, в което се изтъкват ерудицията и големите му способности: *„Високообразован в областта на вътрешната медицина както практически, така и научно и извънредно способен да ръководи самостоятелно отделение по вътрешна медицина“*. След завръщането си в България през 1906 г. Киркович е назначен за ординатор I степен във Вътрешното отделение на Александровската болница под ръководството на д-р Богдан Чавов, който по-късно е управител-лекар на здравното заведение. Тук младият д-р Киркович създава малка лаборатория, в която продължава започнатите през 1905 г. във Виена изследвания върху левкоцитната формула при туберкулозно болни. В периода 1908–1914 г. Стоян Киркович е лекар на частна практика в София, а през 1914 г. е назначен за началник на новосформираното Второ вътрешно отделение при Александровската болница, където отново обзавежда клинична лаборатория и въвежда нови за времето си диагностични методи. По време на Балканската и Първата световна война д-р Стоян Киркович изпълнява последователно длъжностите лекар за поръчки към Щаба на действащата армия, началник на отделение и началник на военна болница с 1200 легла. През 1917 г. към Софийския университет е създадена т. нар. „Факултетска комисия“ от 7 души, чиято основна задача е да подготви разкриването на бъдещия Медицински факултет към Софийския университет

тет. Д-р Ст. Киркович е включен в състава на комисията и след това е командирован в Германия и Австро-Унгария с проучвателна цел. След завръщането си представя доклад с две важни предложения: да се основе самостоятелна Катедра по патологична физиология (по това време такава не съществува в редица европейски университети) и да се създаде отделна Катедра по пропедевтика на вътрешните болести. На 1.04.1920 г. д-р Стоян Киркович е назначен за редовен доцент и директор на Катедрата по вътрешна патология и пропедевтика. На 16.03.1923 г. той е избран за извънреден професор, а на 16.03.1927 г. – за редовен професор, и като такъв ръководи катедрата до своето пенсиониране през 1947 г.

През 1930–1931 г. проф. Киркович е декан на Медицинския факултет, а следващата учебна година – ректор на Софийския университет. Бил е секретар на Дирекцията на народното здраве (1903), член на Върховния медицински съвет и временно негов председател и член на Комисията за борба с маларията (1907).

През четиридесетте години проф. Киркович ръководи Дружеството на интернистите и изгражда своята школа. При него специализират над 200 лекари и всички те са записани грижливо в „Тетрадката“ му с кратки автобиографични данни, срокове, характеристика и резултати от тяхното обучение. Като лекар и учител проф. Киркович се отличава с наблюдателност, системност при изследването на болния, реалистичен подход, добро клинично мислене, любов към болния, критичност при избора на терапия и критично отношение към шумно рекламираните и недоказали своята ефективност лечебни средства. Строг, уравновесен и много коректен, той успява да предаде тези принципи на своите ученици – студенти и специализиращи лекари. Автор е на няколко учебника, които остават завинаги в анализите на българската медицина: „Пропедевтиката“ е претърпяла 7 издания, „Най-важните симптоми при вътрешни болести“ – 4 издания, „Клинични лекции“ в 4 тома и „Терапевтични беседи“ в 2 издания.

Проф. Ст. Киркович е основател и главен редактор на „Медицинско списание“, основател и съредактор на сп. „Борба против туберкулозата“, съредактор на сп. „Българска клиника“, главен секретар на Дружеството за борба против туберкулозата и дописен член на Международната асоциация за борба с туберкулозата. Той е носител на Димитровска награда (1951) и на званието „Народен Лекар“ (1952). Автор е на около 70 научни труда по различни проблеми на вътрешната и инфекциозна патология и е много критичен към своята научна продукция: „Да дращи човек е лесно, но да създаде нещо в науката е трудно“; „Подготовката на болничния лекар по научните му трудове не може

да се прецени справедливо“. Тези мисли на проф. Киркович будят размисли и сега. След смъртта му (14.03.1960 г.) Катедрата по пропедевтика приема името на своя основател и дългогодишен ръководител – проф. Стоян Киркович.

Колективът на КПВБ по времето на проф. Ст. Киркович

В знак на благодарност към проф. Киркович през 2010 г. по повод 90-годишнината от основаването на катедрата пред централната сграда на болница „Княз Александър I“ е открит паметник на негово име, изработен със средства на членовете на КПВБ (скулптор Христо Георгиев). През 2015 г., по случай 140 години от рождението му, беше издадена и „Тетрадката“ на проф. Стоян Киркович.

В школата на проф. Киркович израстват професорите Ал. Пухлев, А.С. Фиков, К. Чилов, И. Йонков, В. Лолов, А. Симеонов, П. Миронов, А. Митов, Г. Маждраков, Хр. Хаджиолов, Ал. Станчев, К. Койчев, Р. Цолов, както и редица други водещи български лекари интернисти.

Хабилитирани преподаватели в катедрата досега са проф. С. Сукиасян, доц. Ем. Атанасов, доц. М. Матев, доц. Ю. Шишманова, проф. Ст. Николов, доц. Б. Цанев, проф. Б. Тодоров, проф. Вл. Владимиров, доц. Л. Атанасова, доц. Л. Попова, доц. А. Батолска, проф. А. Станчев, проф. К. Койчев, доц. П. Пенев, академик проф. Ч. Начев, проф. К. Чернев, проф. Хр. Маринов, проф. Добри Добрев, проф. В. Коларски, проф. А. Калоянова, проф. В. Драганов, доц. Л. Константинова, доц. Е. Танева, проф. А. Иванова, доц. Е. Шипковенска, проф. Т. Донова, проф. О. Георгиев, проф. Д. Петрова, проф. Д. Ст. Петрова, доц. Н. Рунев, доц. Е. Манов. С активно участие в многостранната дейност на катедрата през годините са проф. А. Гудев, доц. М. Пенев, проф. Л. Иванова, д-р Д. Димитров, д-р Л. Димитров, д-р Ив. Георгиев, д-р Г. Попов, д-р Говедарски, д-р А. Чаушев, д-р В. Гаврилова, д-р

В. Балева, д-р Ю. Маджарова, д-р В. Пашева, д-р Е. Стойкова, д-р Ив. Кръстев, д-р А. Баланова, д-р Д. Тихова, д-р Р. Анастасова, д-р Ал. Тодоров, д-р Г. Георгиев, д-р Ст. Николов, д-р Ж. Москова, д-р Ц. Терзиева, доц. К. Витлянова.

Много от учениците и последователите на проф. Киркович запазват и продължават традициите, а по-късно ги пренасят и в новосъздадените медицински факултети в Пловдив (проф. А. Митов), Варна (проф. Ал. Станчев, проф. С. Сукиасян), в по-ново време и в Плевен (проф. Й. Шейтанов, проф. А. Гудев), Ст. Загора (доц. М. Пенев). В катедрата е създадена първата клинична лаборатория у нас, открита е първата функционална лаборатория за изследване на дишането от доц. Б. Цанев и е написан първият учебник по вътрешни болести. Създадени и по-късно отделени от катедрата като самостоятелни са хематологичната клиника с ръководител доц. Л. Атанасова. По-късно ръководителите ѝ са също бивши асистенти на КПВБ – доц. Л. Попова, доц. П. Апостолов, доц. Р. Ушева. Друга част от асистентите преминават към

новосъздадената ревматологична клиника – доц. М. Матев, проф. Р. Рашков.

Паметникът на проф. Ст. Киркович

Ръководители на КПВБ от основаването ѝ до днес са проф. Ст. Киркович (1920–1947), проф. Ив. Йонков (1947–1965), проф. Р. Цолов (1965–1972), проф. Ал. Станчев (1972–1978), проф. К. Койчев (1978–1984), проф. Д. Добрев (1984–1988), проф. Хр.

Маринов (1988–1991), проф. Ч. Начев (1991–1999), проф. К. Чернев (1999–2012) и проф. Огнян Георгиев (от 2012 г.).

Проф. Иван Йонков преустройва дейността на катедрата в съответствие с развитието на медицината и новите тенденции в медицинското образование: подобрява се практическата подготовка на студентите, а лекарите в клиниката се профилират в новите тесни раздели на вътрешната медицина. През 1955 г. в КПВБ работят двама хабилитирани преподаватели (проф. Ив. Йонков и проф. Р. Цолов) и 13 асистенти. По времето на проф. Р. Цолов се създава модерна лаборатория за комплексно функционално изследване на дишането. Тя е на високо съвременно равнище и е водеща в страната. Заслугата е на доц. Б. Цанев, един от най-изтъкнатите специалисти у нас и в Европа в тази област. Проф. Ал. Станчев е признат за най-талантливия ученик на проф. Киркович и е автор на един от най-добрите учебници по пропедевтика на вътрешните болести. По негово време започва обособяването на профилирани клиници. По времето на проф. К. Койчев в структурата на КПВБ се обособяват самостоятелни профилирани клиници по пулмология, кардиология, гастроентерология и ревматология и сектори по ендокринология, нефрология и хематология. Към основните клиници се обособяват и функционални сектори за диагностика.

Проф. Д. Добрев утвърждава ендокринологичния сектор в КПВБ. Разширяват се и функционалните диагностични сектори.

Проф. Хр. Маринов акцентира върху развитието на функционалната диагностика при белодробните заболявания, подобрява работата на функционалните сектори и открива бронхоскопския кабинет.

Проф. Ч. Начев създава интензивното отделение към кардиологичната клиника, разкрива възстановителен център за ССЗ към катедрата в Банкя, сектор по епидемиология на неинфекциозните заболявания, сектор по интервенционална кардиология, оглавяван от проф. Й. Марков, сектор по кардионеврология, оглавяван от проф. Иванова, кабинет по превантивна кардиология, оглавяван от д-р А. Гудев и д-р В. Гергова.

Проф. К. Чернев е ръководител на КПВБ от 1999 г. до 2012 г. През този период се създава сектор за функционално изследване на сърце и бял дроб, сектор за изследване на сънната апнея, ендоскопски кабинети за горна и долна ендоскопия и ехографски кабинет към отделението по гастроентерология.

От 2012 г. ръководител на КПВБ е проф. Огнян Георгиев, който продължава дългогодишните традиции на своите предшественици в учебната и лечебната работа. Той завършва медицина в София

(1979) и от 1980 г. е асистент, старши и гл. асистент, доцент (2002) и професор (2012) в КПВБ. Той има две специалности (по вътрешни болести и по пневмология и фтизиатрия) и притежава сертификата за провеждане и анализ на полисомнографии, бронхоскопии, функционално изследване на дишането. Научните интереси на проф. Георгиев са в сферата на сънната апнея, възпалителните нарушения при ХОББ и инсулинова резистентност. Има над 120 публикации, 20 от които са в чуждестранни списания (импакт фактор 118.734).

Проф. Георгиев е член на Управителния съвет на Българското дружество по белодробни болести,

Проф. д-р Огнян Георгиев

на Европейското респираторно дружество, член на Комисията за лекарствени средства на Изпълнителната агенция по лекарствата, член на редколегията на списание „Наука пулмология“.

От разкриването ѝ до днес катедрата е базирана в най-голямата вътрешна клиника в нашата страна с насоченост към болестите от целия спектър на вътрешната медицина.

През различни периоди лечебната база варира от 80 до 145 легла и в момента разполага със 73 легла. Лечебната дейност в катедрата се изпълнява от лекари, профилирани почти във всички аспекти на вътрешните болести. Това позволява и в момента тя да е мястото, където се изясняват диагностично и се лекуват част от най-сложните и тежки заболявания от цялата страна (около 3000 пациенти годишно). Освен прекия ефект от диагностично-лечебната дейност, многостранната патология предлага една от най-добрите бази за обучение на студенти по медицина, стоматология и фармация и на специализиращи лекари по вътрешни болести.

І ред (седящи), от ляво на дясно: д-р Цветан Драгойчев, д-р Венцислава Пенчева, проф. Даниела Петрова, проф. Огнян Борисов Георгиев, доц. Николай Рунев, проф. Диана Петрова, доц. Емил Манов

ІІ ред (прави): д-р Даниела Милетиева, д-р Андрей Иванов, д-р Радослава Църнчева, д-р Георги Николов, д-р Севда Найденска, д-р Радослав Билоков, д-р Никола Станчев, д-р Снежка Иванова, д-р Цанко Мондешки, д-р Андрей Коцев, д-р Красимира Кощикова, д-р Стефан Найденов, д-р Веселка Гергова, д-р Явор Рангелов, д-р Ралица Панчева, д-р Даниела Василева, д-р Петко Шошков

Научната дейност на катедрата е насочена главно към теми от пулмологията, кардиологията, гастроентерологията и ендокринологията. Част от научноизследователските проекти (национални и международни) имат интердисциплинарен и фундаментален характер. Научната продукция за периода след 2000 г. включва участия в 10 учебника, 21 монографии и 14 ръководства; публикациите в български научни медицински списания са над 250, а тези в реномирани чуждестранни списания – над 100; преподавателите участват ежегодно в научни конгреси в страната и в чужбина; защитени са 23 докторски дисертации.

Клиниката по пропедевтика на вътрешните болести в момента се състои от 3 отделения (белодробно, кардиологично и гастроентерологично), сектори по функционално изследване на белодробната и сърдечната дейност, бронхоскопия, горна и долна ендоскопия и обструктивна сънна апнея.

Отделението по пулмология се ръководи последователно от доц. Б. Цанев, проф. Б. Тодоров, проф. Хр. Маринов, проф. О. Георгиев и от проф. Д. Петрова.

Пръв ръководител на отделението по кардиология е проф. Владимир Владимиров, а след него – проф. Ч. Начев, проф. В. Драганов, проф. Т. Дюнова и доц. Н. Рунев. Съществуващото в миналото отделение по интензивна кардиология е с пръв ръководител проф. А. Калоянова.

Отделението по гастроентерология е създадено от проф. Ал. Станчев, по-късно се ръководи от доц.

П. Пенев, от проф. К. Чернев и от проф. Д. Петрова.

Понастоящем в КПВБ работят 30 лекари, половината от които имат две специалности: професори – 3, доценти – 2, асистенти – 15, ординатори – 4, специализанти по пулмология – 1, кардиология – 3, и по гастроентерология – 2. Те са с висока компетентност: 15 лекари са с 2 специалности, 8 – с една, а останалите 7 специализират към момента. 14 от тях са сертифицирани за извършване на различни високоспециализирани медицински дейности по съответната специалност.

В катедрения съвет членуват следните преподаватели:

проф. О. Георгиев – дм
 проф. Даниела Петрова – дм
 проф. Диана Петрова – дмн
 доц. Н. Рунев – дм
 доц. Е. Манов – дм
 д-р П. Шошков – асистент
 д-р В. Пенчева – дм, гл. асистент
 д-р Ц. Драгойчев – асистент
 д-р А. Иванов – гл. асистент
 д-р Ст. Найденов – дм, гл. асистент
 д-р Н. Станчев – асистент
 д-р А. Коцев – дм, гл. асистент
 д-р Ц. Мондешки – асистент
 д-р Д. Красимирова – асистент
 д-р К. Кощикова – асистент
 д-р Р. Църнчева – асистент
 д-р К. Данов – асистент
 д-р Д. Василева – асистент
 д-р Р. Панчева – асистент
 д-р Д. Тодорова – асистент.

Хоноруваните преподаватели, които обучават студенти по пропедевтика на вътрешните болести, са д-р В. Гергова, д-р С. Иванова, д-р В. Владов, д-р Г. Николов, д-р Я. Рангелов, д-р Р. Билоков, д-р И. Банкова, д-р С. Найденска.

Първото психиатрично отделение в Александровска болница е открито на 1.01.1888 г. и неговото развитие е свързано с името на д-р Стефан Данаджиев (1866–1943). Той е автор на повече от 100 печатни труда, посветени на общата психопатология, клиничната психиатрия и съдебната психиатрия. През този период работят и д-р Ан. Головина, д-р Г. Паяков, д-р Д. Калевич, д-р И. Москов, д-р П. Михайлов, д-р К. Владов, д-р Д. Бараков и др. Значителен тласък в развитието на българската психиатрия се дава с основаването на Медицинския факултет към Софийския университет през 1917 г. През 1922 г. отделението прераства в клиника, разкрива се Катедра по психиатрия, а първи редовен професор по психиатрия става проф. Николай Михайлович Попов (1860–1939), руски лекар, работил в Казан, Одеса, Варшава. Той е основоположник на българската психиатрична школа и ръководи катедрата до 1936 г. Попов е автор на първия учебник по психиатрия, а научните му трудове са върху шизофрения, прогресивна парализа и епилепсия.

Доц. Стефан Данаджиев

След проф. Н. М. Попов ръководител на катедрата е Никола Кръстников (1880–1936), възпитаник на Петербургската Военномедицинска академия. Той разширява кръга на болестните състояния, които се лекуват от психиатрите със соматоформните разстройства. Като основно показание за неговата модифицирана терапевтична техника (наречена репродукция на патогенни афективни изживявания и публикувана в чужбина) са неврозите. Репродукцията е метод, чрез който терапевтът насърчава болния да изрази с действия и думи своите травмиращи преживявания. Този лечебен метод е ефективен при хистерични състояния. Кръстников е автор на интересни трудове и оригинални теоретични концепции. Той създава учението за психона (психичен еквивалент на неврона) като основна структурна единица на психичния живот. По това време в катедрата работи и доц. Христо Петров, който има специални интереси в областта на общата психопатология и биологичната психиатрия. Той загива на 10.01.1942 г. при бомбардировка над София заедно с колегите си д-р Весела Василева и д-р Ивайло Иванов. През годините на Втората световна война ръководител на катедрата е проф. Ангел Пенчев, известен невроморфолог, продължил своите изследвания в САЩ.

Принос за изясняване на етиопатогенетичния модел на психозите има академик Георги Узунов (1904–1971), който допуска, че спецификата в клиниката отразява спецификата в етиологията. Тези убеждения той излага в труда си „Атебринови психози“. Акад. Узунов активно работи за организирането на психиатричната и неврологичната помощ в страната. По същото време е ярко присъствието в българската психиатрия на проф. Никола Шипковенски (1906–1976). Той допринася за обособяване на съдебната психиатрия като отделен клон. Работите му получават голямо международно признание и са преведени на много езици.

Проф. Никола Кръстников

Проф. Ив. Темков (1918–1994) има голям принос за въвеждане и утвърждаване на психофармакологичното лечение и много активно участва в изграждането на съвременната психиатрична помощ в страната. Проф. Ив. Темков и проф. Кирил Киров издават първото ръководство по психофармакология („Клинична психофармакология“, 1970) – основно помагало на обучаващите се психиатри в продължение на много години. Проф. К. Киров (1929–1999) има над 200 публикации в областта на клиничната психиатрия, описания на атипичните психози, на клиничните проявления на хроничните психози, както и на други психопатологични състояния.

През 1982–1983 г. Катедрата по психиатрия се оглавява от проф. Коста Заимов – автор на учебно ръководство върху психопатологията, пионер на литиевата профилактика в България и автор на трудове върху невропсихологията.

Ръководители на Катедрата по психиатрия са проф. Владимир Иванов (1923–2002) с приноси в социалната психиатрия, директор на Научния институт по неврология, психиатрия и неврохирургия и ръководител на катедрата през 1984–1988, проф. Христо Христозов (1923–1998) – основател на детската психиатрия, директор на Научния Институт по неврология, психиатрия и неврохирургия и ръководител на катедрата по психиатрия през 1978–1982 г., проф. Йордан Стоименов (1927–2008) – ръководител на Катедрата по психиатрия през 1989–1992 г. с интереси в областта на социалната психиатрия, организация на психиатричната помощ и съдебната психиатрия, проф. Меглена Ачкова, детски психиатър, дългогодишен началник на Клиниката по детска психиатрия и ръководител на катедрата през 1992–1996 г., проф. Тома Томов с интереси в об-

ластта на психотерапията, ръководител на катедрата през 1996–2004 г. От 2004 г. Ръководител на Катедрата по психиатрия и началник на Клиниката по психиатрия към УМБАЛ „Александровска“ е проф. Вихра Миланова с интереси и постижения в областта на генетиката на психичните разстройства.

В края на 50-те години на ХХ в. се създава Научният

Акад. Георги Узунов

институт по неврология и психиатрия с основна база Специализираната многопрофилна болница за активно лечение по неврология и психиатрия „Св. Наум“. В него работят видните психиатри проф. Емануил Шаранков (1903–1997) с приноси в областта на психопатологията и нестинарството, проф. Васил Милев (1927–1993) с интереси в областта на общата психопатология и

генетика на психичните заболявания, проф. Стоян Стоянов (1922–1999), работил главно по проблеми на шизофренията, проф. Кънчо Цафаров (1919–2001) с приноси в клиниката на психозите, проф. Ана Кокошкарлова (1926–1991) с интереси в областта на диагностичната психологична практика, проф. Людмил Каменов (1928–1994) с принос в трудовата експертиза, проф. Крум Миланов (1931–2017) с интереси в областта на биологичната психиатрия и невроимунология, проф. Чудомир Мерджанов с изследвания в областта на неврофизиологията и приложението на електроконвулсивното лечение, проф. Константин Мечков с приноси в клиничната психология, доц. Огнян Танчев с приноси в терапията на афективните разстройства, хронобиологията и светлинната терапия.

В профила на катедрата е включена и клиничната психология, психологичната оценка се утвърждава като важна част от клиничната диагностична практика. Проф. Ана Кокошкарлова, проф. Константин Мечков, доц. Павлина Петкова, доц. Харитета Манолова, клиничните психолози Анита Ферчева, Павлина Нанева, Светла Стайкова изграждат съвременния облик на клиничната психология и създават програми за обучение.

Специално място заема направлението съдебна психиатрия, прераснало в специалност (2009), с изяви експерти в лицето на проф. Н. Шипковенски, проф. Петко Дончев (1928–2014), доц. Любомир Гълъбов, доц. Борис Щърбанов, доц. Владимир Велинов, д-р Ева Меворах.

Детската психиатрия се отделя като отделна специалност през 2009 год. и е насочена към ранно ди-

агностициране и навременна терапия на психичните разстройства в детска и юношеска възраст, според критериите на международните психиатрични класификационни системи. Тези състояния са свързани със страдание, затрудняване на функционирането на детето и/или лоша прогноза, например, бъдеща инвалидизация, нарушения в растежа и развитието, риск за сигурността на детето или други хора, преждевременна смърт. Принос за развитието и налагането на специалността имат проф. Христо Христов, проф. Меглена Ачкова, доц. Светла Стамболова, проф. Надя Полнарева, доц. Антон Славчев, доц. Димитър Терзиев. Биопсихосоциалният модел е водещ в клиничната практика и обучението по психиатрия. Наред с традиционно силно представеното биологично направление, през последните години навлезе и психотерапията благодарение на усилията на лекари от катедрата, които участват в обучителни програми по груповата терапия, психодрама, семейна и когнитивна терапия с подкрепата на проф. Т. Томов. Сградата на Клиниката по психиатрия към Университетска болница „Александровска“ е напълно обновена през 2009 година.

Сградата създава условия за развитие на съвременна клинична психиатрия – съчетание на комфорт и безопасност за болните и разгръщане на рехабилитационни програми и условия за модерно обучение на студенти и лекари. Преустройството на клиниката е реализирано с финансиране от Световната банка и Министерството на здравеопазването. Въведени са

Проф. Никола Шипковенски

комплексни подходи за лечение – биологични методи, психообучение, занимателна терапия, индивидуален рехабилитационен план, прилагане на стандартизирани скали и други методи за оценка, вкл. анкетни скали за външна оценка. В Клиниката по психиатрия се лекуват болни с тежки психични разстройства – остри психотични разстройства, резистентни случаи, болни с психотични разстройства и съпътстващи соматични заболявания, болни за диагностична и терапевтична оценка.

Една от най-важните психосоциални програми на Клиниката по психиатрия в УМБАЛ „Александровска“ е психообучението, в основата на което е когнитивно-поведенческата терапия, като се включват и други терапевтични елементи, напр. поддържаща, интерперсонална, динамична терапия и пр.

Основната цел на терапевтичните интервенции е повишаване на способностите на засегнатите (и техните семейства) да се справят с болестта. В психообучение са включени болни с шизофрени разстройства, афективни разстройства, тревожност. Освен това са създадени социален клуб, литературен клуб, занимателна терапия, музикотерапия, релаксация, театрално ателие, арттерапия, група на изписаните болни, група „Болест и семейство“, йога, изучаване на английски език. В рамките на обучителните модули болните получават информация за психичната болест – причини, основни симптоми, протичане и терапия.

По програма Фар на Министерството на труда и социалната политика на територията на УМБАЛ „Александровска“ са изградени дневен център и защитено жилище за хора с тежки психични заболявания.

Хуманизирането на психиатричните служби, защита на правата на психичноболните и борбата със стигмата е част от работата на специалистите, работещи в Катедрата по психиатрия. Развитието на психиатрията в общността, сътрудничеството с лекарите от общата практика, промяната в поведението на боледуване, задълбочаването на терапевтичната връзка с пациентите и преодоляването на психиатричната стигма залягат като важни принципи в работата на преподавателите в Катедрата по психиатрия.

От началото на 90-те години на миналия век научноизследователската дейност на катедрата е свързана с участия в международни и национални проекти. За развитието на научноизследователската дейност принос има проф. Асен Жабленски, един от най-изявените психиатри (работил в Световна здравна организация), с приноси към епидемиологичните изследвания и създаване на съвременни класификационни системи и диагностични инструменти. Той осигурява възможност за по-тесни контакти с изследователски екипи в рамките на големи международни проекти в областта на епидемиологията и невропсихиатричната генетика. По-значимите проучвания в катедрата са: молекулярно-генетични проучвания на изолатни популации, на болни с шизофрения и афективни разстройства (търсене на кандидат гени, широк геномен скан и нови мутации при болни с шизофрения) с главен изследовател проф. Вихра Миланова в колаборация с изследователски екипи от Европа, Австралия, Международен консорциум за изучаване на шизофрения; дългосрочно катамнезно проследяване на шизофрения с детайлна оценка на психопатологията, протичането и социалното функциониране (национална извадка) с главен изследовател д-р К. Ганев – последното е част от голямо международно проучване на СЗО за хода на шизофренията (RAPyD), под ръководството на проф. А. Жабленски; европейско проучване

върху принудата в общата психиатрия и хармонизиране на правила за прилагането ѝ (EUNOMIA) и изработването на европейски инструмент за добра практика в рехабилитационното обслужване на хронични психиатрични пациенти (DEMOBinc) с главен изследовател проф. Г. Ончев.

Проф. Вихра Миланова

През последните години усилията на работещите в СБАЛНП „Св. Наум“ са насочени към: невропсихологични и неврофизиологични изследвания с главен изследовател проф. Светозар Хараланов; психофармакология в рамките на международни проекти (оценка на ефективността на атипични антипсихотици при пръв шизофреничен епизод и обсесивно-компулсивни разстройства с главен изследовател доц. Лъчезар Хранов; клинични аспекти на психичните разстройства (взаимовръзка между тревожност и депресия, биполярна депресия, обсесивно-компулсивно разстройство) с главни изследователи доц. Л. Хранов и Г. Хранов. Катедрата по психиатрия разработва програми за обучение по психиатрия на студенти по медицина и дентална медицина; програма за 4-годишна специализация по психиатрия и клинична психология; програма за обучение на общопрактикуващи лекари и на лекари в спешната помощ; програма за специализация по психиатрично сестринство. Клиниката по детско-юношеска психиатрия „Св. Никола“ с ръководител проф. Надя Полнарева е напълно обновена по програма ФАР. Диагностичната и терапевтичната дейност на клиниката се определят от принципа на най-малко отделяне на болните деца от естествената им среда, с участие на родители, мултидисциплинарен екип, взаимодействие с други институции. В клиниката се обучават студенти по медицина, специализиращи лекари по психиатрия и детска психиатрия, об-

От ляво на дясно: 1 ред: д-р Иглика Ялъмова, доц. Весела Стоянова, проф. Надя Полнарева, проф. Георги Ончев, проф. Вихра Миланова, д-р Елена Иванова
2 ред: д-р Жаклин Нацкова (докторантка), доц. Антон Славчев, д-р Росица Владимирова, д-р Теодора Танева (докторант), доц. Хариета Манолова, д-р Петя Терзшванова; 3 ред: д-р Спиридон Алексиев, д-р Георги Хранов, д-р Стела Димитрова (докторант), д-р Атанаска Аврамова, д-р Росица Якимова, доц. Димитър Терзиев; 4 ред: доц. Лъчезар Хранов

щопрактикуващи лекари и медицински сестри. В обучението по детска психиатрия участват детски психиатри, клинични психолози и логопеди.

Екип на клиниката реализира проект „Развитие на ефективни програми за ранна диагностика на децата с аутизъм в България чрез прилагане на международни стандартизирани инструменти“ по Мярка 5 по Програма БГ 07 „Инициативи за обществено здраве“ на Министерство на здравеопазването с финансовата подкрепа на Европейското икономическо пространство и Норвежкия финансов механизъм 2009–2014.

Катедрата по психиатрия предоставя всички възможности за подготовка и непрекъсната квалификация на студенти и лекари, поддържа широки международни връзки и осъществява научни проекти с национално и международно участие – цел, завещана ни от основателите на българската психиатрична школа.

В Катедрата по психиатрия от основаването ѝ досега са работили хабилитираните сътрудници проф. Николай Попов, проф. Алексей Янишевски, проф. Никола Кръстников, проф. Емануил Шаранков, акад. Георги Узунов, проф. Никола Шипковенски, проф. Иван Темков, проф. Васил Милев, проф. Христо Христов, проф. Коста Заимов, проф. Ана Кокошкарлова, проф. Владимир Иванов, проф. Кирил Киров, проф. Крум Миланов, проф. Лиляна Иванова, проф. Тодор Станкушев, проф. Йордан Стоименов, проф. Асен Жабленски, проф. Стоян Стоянов, проф. Кънчо Цафаров, проф. Людмил Каменов, проф. Чудомир Мерджанов, проф. Атанас Атанасов, проф. Меглена Ачкова, проф. Петко Дончев, проф. Константин Мечков, проф. Кирил Миленков, проф. Цоня Цонев, проф. Тома Томов, проф. Вихра Миланова, доц. Стефан Данаджиев, доц. Христо Петров, доц. Любомир Гълъбов, доц. Марина Бояджиева,

доц. Тодор Бостанджиев, доц. Димитрина Коларова, доц. Серафим Влаев, доц. Димитър Панталеев, доц. Снежина Шивачева, доц. Захарина Манолова, доц. Соня Машева, доц. Васил Михов, доц. Борис Щърбанов, доц. Мария Пенева, доц. Алекси Алексиев, доц. Филип Лазаров, доц. Огнян Танчев, доц. Владимир Велинов, доц. Георги Койчев, доц. Христо Попов, доц. Соня Тотева, доц. Светла Стамболова, проф. Светлозар Хараланов, доц. Лъчезар Хранов, доц. Павлина Петкова, проф. Надя Полнарева, проф. Георги Ончев, доц. Антон Славчев,

доц. Весела Стоянова, доц. Хариета Манолова, доц. Димитър Терзиев.

Преподаватели:

Проф. Вихра Крумова Миланова, дмн, ръководител на Катедрата

Проф. Георги Нейчев Ончев, дм

Проф. Надя Борисова Полнарева, дм

Проф. Светлозар Хараланов Хараланов, дм

Доц. Соня Тотева Женкова, дм

Доц. Лъчезар Георгиев Хранов, дм

Доц. Антон Славчев Славчев, дм

Доц. Весела Стоянова Стоянова, дм

Доц. Хариета Емануилова Манолова, дм

Доц. Димитър Славчев Терзиев, дм

Гл. ас. д-р Стефан Кръстев Кръстев

Гл. ас. д-р Росица Григорова Владимирова, дм

Гл. ас. д-р Спиридон Алексиев Алексиев, дм

Гл. ас. д-р Георги Лъчезаров Хранов, дм

Гл. ас. д-р Петя Димитрова Терзшванова, дм

Гл. ас. д-р Атанаска Викторова Аврамова, дм

Гл. ас. д-р Иглика Вълкова Ялъмова, дм

Гл. ас. д-р Катерина Валентинова Акабалиева, дм

Гл. ас. д-р Елена Иванова Генова, дм

Ас. д-р Росица Кирилова Якимова

Ас. д-р Георги Атанасов Джупанов

Ас. д-р Младен Германов Пенчев

Д-р Стела Димитрова Димитрова, докторант

Д-р Жаклин Росенова Нацкова, докторант

Д-р Десислава Игнатова, докторант

Д-р Теодора Танева, докторант

Хоноруван асистент д-р Владимир Замфиров Николов, дм

Хоноруван асистент кл. психолог Анита Ферчева

Хоноруван асистент кл. психолог Павлина Нанева

Учебници, монографии, представителни научни статии с участие на преподаватели от Катедрата по психиатрия и медицинска психология

1. Данаджиев, Ст. Невменяемост в нашия наказателен закон, 1922.

2. Попов, Н. Основи на общата психопатология, 1923.

3. Кръстников, Н. Die heilende Wirkung kunstlich hervor

- gerutener Reproduktionen von pathogenen affectiven Erlebnissen, 1929.
4. Узунов, Г. Атебринови психози, 1945.
 5. Шипковенски, Н. Schizophrenie und Mord, 1938.
 6. Шипковенски, Н. Ръководство по психиатрия в две части, 1956 и 1962.
 7. Христозов, Хр. Неврози в детската възраст, 1963.
 8. Заимов, К. Психопатология, 1979.
 9. Темков, И., Киров, К. Клинична психофармакология, 1970.
 10. Милев, В. Клинична генетика в психиатрията, 1974.
 11. Ачкова, М. Шизофрения в детската възраст, 1979.
 12. Киров, К. Атипични психози, 1978.
 13. Стоименов, И. Основи на съдебнопсихиатричната теория и практика, 1979.
 14. Станкушев, Т. Алкохолизъм, 1979.
 15. Жабленски, А. Шизофрения - нозологично единство и културово разнообразие, 1986.
 16. Дончев, П. Ръководство по съдебна психиатрия, 1987.
 17. Миланов, К. Имунологични проблеми при неврологични и психични заболявания, 1987.
 18. Иванов, Вл. Социална психиатрия, 1989.
 19. Бостанджиев, Т. Сексология, 1994.
 20. Ачкова, М. (ред.) Психиатрия, 1996.
 21. Иванов, В. Практическа психосоматична медицина, 1999.
 22. Шаранков, Е. Огнеходството, 2001.
 23. Ончев, Г. Личностова абнормност в клиничната практика, 2001.
 24. Миланов, К. и Миланова В. Шизофрения и антипсихотици, 2003.
 25. Попов, Х. Посттравматичен стрес, 2003.
 26. Миланова, В. (ред.) Психиатрия, 2013.
 27. Григорова, О, Ончев, Г. *Неврология и психиатрия*. София: APCO, 2012.
 28. Grigorova, O., Onchev, G. *Neurology and psychiatry*. Sofia: ARSO, 2017.
 29. Ончев, Г. *Личностова абнормност в клиничната практика (2 прераб. изд.)*. София: Контекст, 2012.
 30. Ончев, Г. *Принуда в психиатрията: емпирични данни и добра практика*. София: Контекст, 2010.
 31. Haralanov S., Haralanova E., Petya Terziivanova, Hans-Juergen Moeller, Kristina Hennig-Fast Subjective Emotional Over-arousal to Neutral Social Scenes in Paranoid Schizophrenia Psychosis Is Significantly Reduced by Effective Antipsychotic Pharmacotherapy. *American Journal of Psychology and Cognitive Science*, Vol. 1, No. 2, June 2015 Publish Date: May 28, 2015 Pages: 48-60.
 32. Haralanova, E., Haralanov, S., Beraldi, A., Möller, HJ, Hennig-Fast K. Subjective emotional over-arousal to neutral social scenes in paranoid schizophrenia. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*. 2012 Jul 27.
 33. Terziivanova, P., Haralanov, S. Epistemological and methodological significance of quantitative studies of psychomotor activity for the explanation of clinical depression. *J Eval Clin Pract*. 2012, (6):1151-5.
 34. Fineberg, N.A., Baldwin, D.S., Menchon, J., and the Obsessive Compulsive and Related Disorders Research Network (Members: Alonso, P., Andreewitch, S., Baldwin, D., Bellodi, L., Bersani, G., Cath, D., Chamberlain, S., Clark, L., Craig, K., Denys, D., dell'Osso, B., Eilam, D., Fineberg, N., Goudriaan, A., Grünblatt, E., Hermesh, H., Heyman, I., Hollander, E., Hranov, G., Hranov, L., Ivarsson, T., Joel, D., Matthews, K., Lochner, C., Marazziti, D., Mataix-Cols, D., Menchon, J., Noldus, L., Pallanti, S., Robbins, T., Romanos, M., Renner, T., Rück, C., Sahakian, B., Stein, D., van den Brink, W., van den Heuvel, O., van der Wee, N., Veltman, D., Walitza, S., Zohar, J.). Manifesto for a European Research Network into Obsessive-Compulsive and Related Disorders. *Eur Neuropsychopharmacol* 2013. 23, 561-568.
 35. Hranov, L.G., Marinova, P., Stoyanova, M., Pandova, M., Hranov, G. Bipolar disorder - from endophenotypes to treatment. *Psychiatria Danubina* 2013. 25, 284-291.
 36. Fountoulakis, K. N., Chatzikosta, I., Pasiadis, K., Zanis, P., Kawohl, W., Kerkhof, Ad J. F. M., Navickas, A., Höschl, C., Lecic-Tosevski, D., Sorel, E., Rancans, E., Palova, E., Juckel, G., Isacsson, H., Korosec Jagodic, H., Botezat-Antonescu, I., Rybakowski, J., Azorin, J.M., Cookson, J., Waddington, J., Pregelj, P., Demyttenaere, K., Hranov, L.G., Injac Stevovic, L., Pezawas, L., Adida, M., Figuera, M.L., Jakovljević, M., Vichi, M., Perugi, G., Andreassen, O.A., Vukovic, O., Mavrogiorgou, P., Varnik, P., Dome, P., Winkler, P., Salokangas, R.K.R., From, T., Danileviciute, V., Gonda, X., Rihmer, Z., Forsman, J., Grady, A., Hyphantis, T., Dieset, I., Soendergaard, S., Pompili, M., Bech, P. Relationship of suicide rates with climate and economic variables in Europe during 2000-2012. *Ann Gen Psychiatry*. 2016 15(1), 19.
 37. Mihailova, S., Ivanova-Genova, E., Lukanov, T., Stoyanova, V., Milanova, V., Naumova, E. A study of TNF- α , TGF- β , IL-10, IL-6, and IFN- γ gene polymorphisms in patients with depression. *J Neuroimmunol*. 2016 Apr 15;293:123-8.
 38. Biological insights from 108 schizophrenia-associated genetic loci. Schizophrenia Working Group of the Psychiatric Genomics Consortium. *Nature*. 2014 Jul 24;511(7510):421-7.
 39. Fromer, M., Pocklington, AJ, Kavanagh, DH, Williams, HJ, Dwyer, S., Gormley, P, Georgieva, L., Rees, E., Palta, P., Ruderfer, DM, Carrera, N., Humphreys, I., Johnson, JS, Roussos, P., Barker, DD, Banks, E., Milanova, V., Grant, SG, Hannon, E., Rose, SA, Chambert, K., Mahajan, M., Scolnick, EM, Moran JL, Kirov, G., Palotie, A., McCarroll, SA, Holmans, P., Sklar, P., Owen, MJ, Purcell, SM, O'Donovan, MC. De novo mutations in schizophrenia implicate synaptic networks. *Nature*. 2014 Feb 13;506(7487):179-84.
 40. Georgieva, L., Rees, E., Moran, JL, Chambert, KD, Milanova, V., Craddock, N., Purcell, S., Sklar, P., McCarroll, S., Holmans, P., O'Donovan, MC, Owen, MJ, Kirov, G. De novo CNVs in bipolar affective disorder and schizophrenia. *Hum Mol Genet*. 2014 Dec 15;23(24):6677-83
 41. Killaspy, H., Cardoso, G., White, S., Wright, C., Caldas de Almeida, JM, Turton, P., Taylor, TL, Schützwohl, M., Schuster, M., Cervilla, JA, Brangier, P., Raboch, J., Kalisova, L., Onchev, G., Alexiev, S., Mezzina, R., Ridente, P., Wiersma, D., Visser, E., Kiejna, A., Adamowski, T., Ploumpidis, D., Gonidakis, F., King, M. Quality of care and its determinants in longer term mental health facilities across Europe: a cross-sectional analysis. *BMC Psychiatry*. 2016 Feb 11;16:31.
 42. Kalisova, L., Raboch, J., Nawka, A., Sampogna, G., Cihal, L., Kallert, TW, Onchev, G., Karastergiou A, Del Vecchio V, Kiejna A, Adamowski T, Torres-Gonzales, F., Cervilla, JA, Priebe S, Giacco, D., Kjellin, L., Dembinskas, A., Fiorillo, A. Do patient and ward-related characteristics influence the use of coercive measures? Results from the EUNOMIA international study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2014 Oct;49(10):1619-29
 43. Nawka, A., Kalisova, L., Raboch, J., Giacco, D., Cihal, L., Onchev, G., Karastergiou, A., Solomon Z, Fiorillo A, Del Vecchio, V., Dembinskas, A., Kiejna A, Nawka P, Torres-Gonzales, F., Priebe S, Kjellin, L., Kallert, TW. Gender differences in coerced patients with schizophrenia. *BMC Psychiatry*. 2013 Oct 11;13:257.

Катедрата по съдебна медицина към Медицинския факултет в София е основана през 1919 г. с ръководител проф. д-р Атанас Стоянов Теодоров.

Проф. Атанас Теодоров

Проф. Атанас Стоянов Теодоров заема видно място сред най-изтъкнатите лекари, създатели на българското здравеопазване и медицина. Той е пионер в българската съдебномедицинска наука и практика, основоположник на националната съдебномедицинска школа и автор на първия учебник по съдебна медицина в България. Той е роден на 18 януари 1872 г. в

Болград (Бесарабия) като пето дете в многолюдна фамилия. Дедите му, подгонени от кърджалиите в началото на XIX столетие, напускат родните си места в България и се заселват в Бесарабия. След Освобождението (1978) семейството му се преселва в София. Завършва гимназия в София и медицина във Виена (1899). След дипломирането си работи като околийски лекар в Ихтиман, Павликени и Пазарджик. По инициатива на тогавашния директор на Гражданската санитарна дирекция д-р М. Русев през 1904 г. той е изпратен да специализира съдебна медицина във Виена при известния проф. Александър Колиско. По това време виенската съдебномедицинска школа е една от най-реномираните не само в Европа, но и в света. Във Виена д-р Ат. Теодоров получава солидна подготовка по патологична хистология и серология при проф. А. Палтауф, а след това в Бърно при проф. К. Щернберг. По-късно той продължава специализацията си във Франция и в Чехия. През 1908 г. се завръща в България и създава Съдебномедицинското отделение към Бактериологичния институт в София. Така се поставя началото на специализираната съдебномедицинска експертиза в България. Д-р Ат. Теодоров въвежда за пръв път у нас преципитореакцията за съдебномедицински цели и сам произвежда преципитините. През 1912 г. той е назначен за помощник-началник на Бактериологичния институт. Голям е неговият принос за бактериологическия контрол над питейните води по време на Първата световна война и в борбата за прекратяване на епидемията от холера, разразила се в Созопол, Пазарджик, Варна, Карнобат и на други места у нас през военните години.

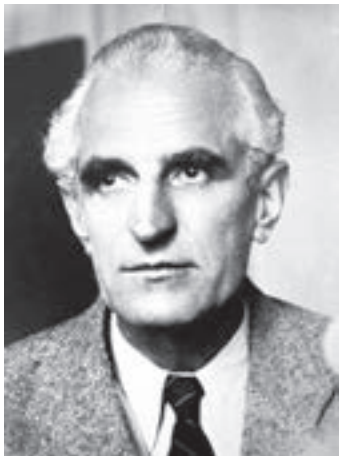
Със своята самоотвержена работа д-р Ат. Теодоров завоюва висок професионален и граждански авто-

ритет и се налага като една от водещите фигури в изграждащото се българско здравеопазване. От 1912 до 1921 г. той е член на Върховния медицински съвет, а през последната година – и негов председател. Горещ поддръжник на идеята за откриване на Медицински факултет в София, д-р Атанас Теодоров участва активно във всички етапи от подготовката и реализирането на тази идея. По негова инициатива започва подготовка на специалисти по съдебна медицина за нуждите на здравеопазвателната мрежа. В Катедрата по съдебна медицина получават квалификация по кръвнотиповите проблеми всички лекари за целите на кръвопреливането през 30-те години (съвместно с Клиниката по пропедевтична хирургия). Проф. Ат. Теодоров поема и преподаването по съдебна медицина в Юридическия факултет на Софийски университет. Той е декан на Медицинския факултет в София през учебната 1925/1926 г. В сянка остава неговото име при изясняване на обстоятелствата около самоубийството на Лора Каравелова Яворова, но ролята му в сензационното дело № 205/1913 г. е съществена. Далеч от хорските сплетни и злонамереността на обществото по онова време, което обвинява великия поет Пейо Яворов в убийството на Лора, проф. Теодоров предоставя на съда образец на медицинска експертиза по случая.

Проф. Ат. Теодоров има големи приноси в изследванията на близък изстрел, прободните рани, огнестрелните наранявания на черепа лекарската деонтология. Той е автор на първия в България сборник „Лекции по съдебна медицина“ (1927), на първия български „Учебник по съдебна медицина“ (претърпял три преиздания от 1933 до 1950 г.), на брилянтните студии „Принос към белезите на близкия изстрел“, „Прободни рани в зависимост от оръжието“, „Моментална ненадейна смърт от естествени причини“, „Проучвания върху първия рак на черния дроб“, „Медицинските свидетелства като документ“, „Прилагане на кръвните групи в съдебната медицина“. Той е удостоен с държавната Димитровска награда – I степен (1952).

През 1921 г. Катедрата по съдебна медицина получава две малки стаи в пристроеното здание на аптечния склад, където е настанена и първата голяма аудитория на факултета (т.нар. обща аудитория). Изследванията на веществени доказателства се извършват в Бактериологичния институт, а аутопсииите – в секционната зала на Прокуратурата на „Александровска“ болница, която е обща с тази на Института по патологична анатомия. През същата година е назначен първият прокурор в катедрата д-р Иван Рачев, завършил медицина в Монпелие, специализирал вътрешни болести, а след това и съдебна медицина при проф. Сарда. През 1924 г. за асистент е назначен д-р Иван Симеонов Москов. Същата година до секционната зала на Патолого-

анатомичния институт е отделена малка стая за извършване на съдебномедицински аутопсии; започва събирането на библиотечен фонд и на музейни препарати. През 1925 г. Съдебномедицинският институт получава помещението на бившето гинекологично отделение (източната част на сградата, в която по-късно е настанен Стоматологичният факултет) и остава там в продължение на 21 години. През 1926 г. д-р И. Рачев напуска Катедрата и за просектор е назначен д-р И. Москов. През 1927 г. за асистент е назначен и д-р Марко Антонов Марков. През 1933 г. д-р И. Москов се хабилитира като частен хоноруван доцент, а през 1937 г. се хабилитира и д-р М. Марков. През 1938 г. за асистент в катедрата е назначен д-р Георги Минчев Михайлов.

Проф. Иван Москов

През 1939 г. ръководител на Катедрата по съдебна медицина и деонтология става доц. д-р Иван Симеонов Москов. Той е роден през 1894 г., завършва право в София (1918) и медицина във Флоренция (1923). На своята първа лекция след избирането му за ръководител доц. Москов казва следните думи: „Уважаеми господа, днес, когато заемам тази катедра, на която до вчера стоеше г-н проф. д-р Атанас Теодоров, задължен се чувствам като негов ученик да му изкажа пред вас, най-достойната и най-отговаряща за целта аудитория, моите чувства на почит за неговите качества на голям учен и основател на катедрата и института, и моите чувства на признателност и благодарност за грижите му да ме подготви за свой заместник... Нека провидението го запази здрав и бодър, защото той има да даде още много на нашата родна наука, на нашата съдебна медицина“. Проф. И. Москов въвежда съставянето на машинописен съдебномедицински акт за аутопсии в секционната зала. По същото време за асистенти са назначени д-р Л. Конава, А. Филипов (химик) и д-р Ружа Василева. С оглед преподаването по съдебна психиатрия, назначение в катедрата получава и д-р Никола Шипковенски, но планираната частна доцентура не се осъществява и той напуска през 1944 г.

След 09.09.1944 г. проф. И. Москов напуска катедрата, тъй като е разследван от новата власт. Временно ръководител е доц. М. Марков, който на свой ред е арестуван, разследван и съден за участието си в експертните около убийството на полските офицери в Катин и Виница. По-късно двамата са възстановени на работа.

След 1946 г. катедрата се премества в нова сграда, в която се помещава и днес. Д-р Георги М. Михайлов е хабилитиран като частен, а по-късно като редовен доцент. Поради огромния брой новопостъпили студенти (т.нар. „курсус магнус“ от 3000 души) се налага увеличаване на щата на катедрата: назначени са още двама асистенти и един химик.

Като ръководител на катедрата проф. И. Москов подобрява нейното оборудване и организира експертната и преподавателската работа на много високо ниво. Той оставя значително научно творчество, отразено в 87 публикации, много от които във френски, немски, италиански и полски списания. Основен дял от творчеството му заемат правно-деонтологичните проблеми, а монографиите му „Лекарска тайна“ (1927) и „Деонтология – задължения и права на лекаря, и кратко лекарско право“ (1946) са актуални и сега. Висока стойност имат и трудовете му, свързани с прилагането на електрошокова терапия при душевноболни и с деонтологични въпроси при болните от сифилис.

През 1952 г. за ръководител на катедрата е избран проф. д-р Марко Антонов Марков. Той е роден на 30.03.1900 г. и завършва с първия випуск Софийския медицински факултет (1925). До 1927 г. работи като военен лекар, интернист в Шуменската болница и околийски лекар във В. Търново. Същата година той постъпва в Катедрата по съдебна медицина, по-късно специализирана обща и патологична анатомия (1932–1933) и съдебна медицина (Виена, 1938). През 1956 г. на проф. Марков е присъдено званието „Доктор на медицинските науки“.

Проф. Марко Марков

За кратко време той участва в изграждането на новата Катедра по съдебна медицина в Пловдив и е първият ѝ ръководител (1945–1946). Приносят на проф. Марков за по-нататъшното развитие на съдебномедицинската наука и практика е огромен. Като председател на Научния медицински съвет при Министерството на здравеопазването той съдейства за създаването на ново законодателство в областта на здравното дело. Катедрата по съдебна медицина се превръща в естествен център за методично ръководство на експертната дейност, а също и за специализация и усъвършенстване на съдебните лекари, лекарите патолози, съдебни химици и др. както от страната, така и от чужбина. Обемът на работата нараства неимоверно и през периода 1946–1965 г. постъпват

новите сътрудници д-р Нейков, д-р М. Василев, д-р Д. Димитров, д-р Г. Цеков, д-р Ив. Попвасилев, д-р Ж. Тричков, д-р Ст. Раданов, д-р Т. Минчев, д-р Й. Калчев, д-р Л. Рупчева, д-р И. Лазаров, д-р Ю. Тончевски, д-р Ив. Цветков и д-р Л. Кацова, д-р Т. Шишков, химиците К. Янков, Л. Хаджитодорова, С. Атанасова, К. Хаджикочева.

Проф. Георги Михайлов

Като главен експерт по съдебна медицина проф. М. Марков съдейства за създаването на първия Правилник за организация на съдебно медицинската експертиза (одобрен от МЗ и съгласуван с прокуратурата, Министерство на правосъдието и МВР – 26.03.1957 г.). Като учен и преподавател проф. М. Марков остава значително наследство. Той е автор на повече от 60 научни труда в почти всички сфери на съдебната медицина. След като е пенсиониран (1965), проф. М. Марков продължава до смъртта си през 1967 г. да изнася лекции и да участва в експертната работа.

През периода 1965–1967 г. за временен ръководител на катедрата е избран проф. д-р Г. Михайлов – ръководител и на Катедрата по патологията. Той е роден в 1908 г., завършва медицина в София, по-късно ръководи новосъздадената едноименна катедра в Пловдив, а от 1948 г. работи в Катедрата по патологична анатомия в София.

Проф. Ружа Василева

През 1967 г. за ръководител на Катедрата по съдебна медицина е избрана доц. д-р Ружа Александрова Василева. Тя е родена през 1908 г. във Варна, следва медицина в Прага и завършва в София; впоследствие работи като участъков лекар и като асистент в Катедрата по анатомия. През 1942 г. тя е назначена като асистент в Катедрата по съдебна медицина, по-късно е хонорирован доцент (1964), редовен доцент (1967) и професор (1969). През 1969 г. проф. Василева е избрана и за член-кореспондент на Френското научно дружество на съдебните медици и криминалисти. Като главен съдебно медицински експерт проф. Р. Василева има значителен принос за доизграж-

дане на съдебномедицинската мрежа в страната. Тя прави първите разработки у нас по съдебно медицинските, деонтологичните и правните аспекти на токсикологията и трансплантологията. Грижата ѝ за развитието на кадрите в катедрата личи от новите имена на асистенти, постъпили в периода на нейното ръководство – д-р В. Щерева и д-р Ст. Стоев (1969), д-р Е. Кирова (1970), д-р Н. Ненков (1972), химик С. Сотирова (1970). Проф. Р. Василева се пенсионира през 1973 г.

През периода 1973–1988 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Иван Георгиев Попвасилев. Той е роден през 1923 г. в с. Ваксево, Кюстендилско, завършва медицина в София (1952), работи няколко месеца като лекар в хирургично отделение на ИБМП „Пирогов“, началник „Кадри“ в здравния отдел на СГНС (1953–1954), зам.-началник кадри в МНЗСГ (1954–1957) и като зав. кабинет в Катедрата по съдебна медицина. От началото на 1958 г. работи отначало в Съдебномедицинския институт в Грайфсвалд, а след това две години в Съдебномедицинския институт на Хумболтовия университет в Берлин при проф. д-р О. Проккоп като научен асистент. От 1960 г. е асистент в Катедрата по съдебна медицина на ВМИ – София, от 1967 г. е доцент и завеждащ Катедрата по съдебна медицина на ВМИ – Варна и от 1971 г. отново в Катедрата по съдебна медицина на ВМИ – София. Заедно с това е и зам.-завеждащ отдел „Административен“ при ЦК на БКП (1971–1980), старши съветник и член на Съвета по възпроизводство на човешките ресурси към Държавния съвет на НРБ (от 1980–1988). Избран е за професор през 1973 г. и под неговото ръководство е въведена разширената кръвнорупова експертиза при спорен родителски произход в катедрите при ВМИ – София, Варна и Пловдив. Проф. Ив. Попвасилев има над 80 научни публикации и съобщения, в т.ч. и три монографии.

Проф. Иван Попвасилев

През този период в катедрата постъпват д-р М. Грозева (1973), д-р З. Тошков (1977), д-р А. Николаев (1978), д-р В. Вангелов (1978), д-р Г. Гергов (1978), д-р И. Бурулянова (1979), д-р И. Попова (1980), д-р Д. Сотиров (1981), д-р Ст. Христов (1983), д-р Д. Мишин (1983), д-р Н. Станчев (1987), д-р А. Минчев (1987), д-р В. Топалов (1992), химиците: З. Карпузка (1978), Д. Капитанова (1978) и А. Анастасова (1985). Щатът на катедрата нараства и към 1988 г. достига

Проф. Стойчо Раданов

22 преподавателски и научноизследователски кадри.

С оглед подготовката на кадри по прилагане на биофизико-технически методи за изследване в съдебната медицина в СССР са защитени две дисертации от д-р Н. Станчев (1987) и д-р Ст. Христов (1990).

На специализации

в чужбина от три месеца до една година са Ив. Попвасилев (Москва), Ст. Раданов (Москва, Санкт Петербург, Париж и Лион), Г. Цеков (Париж), Й. Калчев (Краков), И. Цветков (Москва), З. Тошков (Берлин) и други.

Разширяват се обсегът и обхватът на преподаването по съдебна медицина, за студентите медици, за стоматолозите, студентите по право, курсантите от Висшата школа на МВР, организират се и курсове за усъвършенстване и специализация. Изработват се сценарии на учебни филми и филмотеката на катедрата се обогатява.

Научната проблематика е по три основни проблема: Скоропостижна смърт от заболявания на сърдечносъдовата система; Популационно-генетични и съдебномедицински проучвания на кръв-

вногруповите фактори на българското население; Транспортен травматизъм.

До края на периода са издадени четвъртият учебник по съдебна медицина (с автори Ив. Попвасилев и Ст. Раданов), претърпял две издания (1984; 1990 г.), профилирани учебници по съдебна медицина за стоматолози (автори Ст. Раданов и Л. Рупчева), претърпял

две издания – 1980, 1986 г., за студенти по право (автор Ст. Раданов), претърпял две издания – 1984, 1990 г. и учебник за курсанти и следователи от школата на МВР (автори Ст. Раданов и Й. Пейчев), 1986 г., четири ръководства за практически упражнения по съдебна медицина под редакцията на проф. Ст. Раданов (автори Ст. Раданов, Г. Цеков, И. Цветков, В. Кънчев, В. Щерева, Ив. Дойчинов и др.). Отпечатват се и няколко важни монографии: „Скоропостижната смърт от заболявания на сърцето“ (Ст. Раданов, 1973) и „Скоропостиж-

Доц. Николай Ненков

на смърт при сърдечно-съдовата система“ (автори Ст. Раданов и Й. Белоев, 1983);

„Австралийски серум хепатит-фактор“ (автор Ив. Попвасилев, Хр. Близнаков, 1980);

„Съдебномедицинска експертиза на живи лица“ под редакцията на проф. Ст. Раданов (автори Й. Калчев, В. Кънчев, Н. Ненков и Ст. Раданов, 1986);

„Транспортен травматизъм“, под редакцията на проф. Ст. Раданов (автори В. Щерева, Т. Иванова, Й. Калчев, Хр. Мичков, Н. Ненков, В. Очков, Ст. Раданов, Ст. Стоев, Е. Стоянов, З. Тошков и Ц. Цеков, 1990); „Медицинска деонтология и отговорност на медицинските работници (Ст. Раданов, 1980) и др. Дългогодишни преподаватели в катедрата с принос към учебната, експертната и научната работа са доц. д-р Й. Калчев, доц. д-р Л. Рупчева и доц. д-р Н. Ненков.

Проф. д-р Стойчо Димитров Раданов е следващият ръководител на катедрата за периода 1988–1993 и 1995–2000 г. Той е роден през 1932 г. в с. Бабук, Силистренско, завършва медицина в София (1955). Работи като участъков лекар в гр. Кайнарджа, Силистренско (1955–1956) и ординатор в хирургично отделение в болницата в гр. Силистра (1957–1958). От 1958 г. последователно е аспирант, асистент (1964), доцент (1969) и професор (1971) в катедрата. Две години (1972–1974) ръководи Катедрата по съдебна медицина във ВМИ-Варна, след което отново се връща в София. През периода 1982–1989 е директор на Научния медико-биологичен институт при МА. и от 1981 г. е главен републикански специалист по съдебна медицина в продължение на 15 години.

Под ръководството и с активното съдействие на проф. Ст. Раданов е създадена биофизико-техническата лаборатория, в която активно работят д-р Ст. Христов, д-р Д. Мишин, лаборантът А. Чеботарьов и д-р Н. Станчев.

Той е автор на 12 учебника и ръководства за практически упражнения по съдебна медицина, вклю-

Проф. Севдалин Начев

Проф. Станислав Христов

чително на първите профилирани учебници по съдебна медицина за студенти по право, по стоматология и за висшата школа на МВР. Има повече от 200 публикации, от които 12 монографии.

Доц. Александър
Александров

Научните му трудове са посветени на проблемите на скоростна смърт при заболявания на сърдечносъдовата система, морфология и механогенеза на транспортната травма, съдебномедицинска експертиза на живи лица (медико-биологична характеристика на телесните повреди по нашия НК, полови престъпления и

др.), установяване дистанцията на изстрела при огнестрелни наранявания, идентификация на личността, изследване на медиго-биологичните веществени доказателства и правно-деонтологични въпроси в медицинската практика. Двадесет от научните му трудове са публикувани в чужди списания (френски, руски, немски, италиански и др.). Признати са му две рационализации: „Използване на текстилни багрила за луминисцентно-микроскопско установяване на сперматозоиди“ (съвместно с д-р Й. Пейчев). Разработва рутинната практика оригинален метод за секция на сърцето и въвежда много нови методи за решаване на научноизследователски и експертни задачи.

Под неговото научно ръководство са защитени пет дисертации.

Той е член на Международната академия по съдебна медицина и социална медицина (1982), член-кореспондент на френското Научно дружество по съдебна медицина и криминалистика (1972) и член-кореспондент на Научното дружество по съдебна медицина и криминалистика в Полша (1987). Учредител е, председател и почетен председател на Научното дружество по съдебна медицина и криминалистика в България.

През този период в катедрата са назначени д-р Ал. Апостолов, д-р Т. Боянова, д-р Р. Хаджиев, д-р Ат. Христов, д-р Е. Иванова и химик В. Джабарска.

През 1993–1995 и 2000–2002 г. ръководител на катедрата е доц. д-р Николай Славчев Ненков. Той е роден през 1937 г. в с. Асеново, Великотърновско, завършва медицина в София (1961) и от 1962 г. до 1972 г. работи като завеждащ участъкова здравна служба в селата Царски извор и Драгомирово, Великотърновско. През 1970 г. завършва право в Софийския университет и от 1972 г. е асистент и доцент (1990) в катедрата.

Научните интереси на доц. д-р Ненков са насочени главно към съдебномедицинската серология, травматология и деонтологично правните проблеми. Има над 70 научни публикации и съобщения в наши и чужди списания и участия в конгреси. Ръководи научни разработки на кръжочници и асистенти. Автор и съавтор е на ръководства за практически упражнения и учебници по съдебна медицина за студенти медици, както и на монографични трудове по съдебномедицински проблеми (съдебномедицинска експертиза на живи лица и транспортен травматизъм).

През периода 2003–2008 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Сендалин Начев. Роден е през 1942 г. в София, завършва медицина в София (1968), работи като патолог в болницата на гр. Лом като аспирант /докторант/ към Катедрата по неврология (1969) и от 1974 г. работи като научен сътрудник, асистент, доцент (1995), професор (2002) и ръководител (1993) на Лабораторията по невропатология при Катедрата по патология. През 1994 г. е поканен да работи по темата „Невропатология на СПИН“ в Лаборатория по нервни и невромускулни заболявания при Катедрата по хистология, ембриология и цитогенетика на Университетската болница „Анри Мондор“ в Париж. Публикуваните данни от проучените над 250 случая на починали от СПИН са цитирани над 500 пъти в най-престижни статии и книги. Публикувал е над 90 статии, студии и монографии, над 20 от тях в престижни международни издания. Участва с доклади в над 80 научни форума у нас и в чужбина. Съавтор е на много учебни помагала (учебници и ръководства по патология). Под негово ръководство са защитени четири доктората и четири дипломни работи за добиване степента „магистър“ в програмата „Молекулярна биология и патология“ на Софийския университет „Свети Климент Охридски“. Обществената дейност на проф. Начев е свързана с лекарската колегия (участва във възстановяването на Лекарския съюз, от 1993 година е зам.-председател на Столичната лекарска колегия, от 1999 до 2004 е зам.-председател на Етичната комисия, от 2004 г. е в ръководството на Съюза на медицинските специалисти). От 2008 година проф. Начев работи като началник на Лаборатория по обща и клинична патология при Университетската болница „Свети Иван Рилски“, а от 2016 г. е началник на Катедрата по обща и клинична патология при ВМА.

През периода, в който проф. Начев ръководи Катедрата по съдебната медицина, се хабилитират доц. д-р Ст. Христов и доц. д-р Н. Станчев. Като асистенти и специализанти постъпват д-р Р. Георгиева, д-р П. Кожухаров, д-р Василиос Авраимидис и д-р Д. Николов. През този период водещи в научно и практически отношение са хистологичните и хистохимични изследвания и тяхното приложение в съдебномедицинската практика.

През периода 2008–2015 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Станислав Христов. Той е роден в София, завършва медицина в София (1982) и работи

От ляво на дясно:

*I ред: ас. д-р Феодор Оджаков, доц. Александър Апостолов, доц. Александър Александров, доц. Николай Станчев, ас. д-р Атанас Христов;
II ред: гл. ас. д-р Илина Брайнова-Мишич, гл. ас. д-р Теодора Кирякова, ас. д-р Димитър Николов, гл. ас. д-р Методи Гошев*

в гр. Михайловград като съдебен лекар (1982), като асистент в Катедрата по съдебна медицина (1983), като редовен аспирант в Катедрата по съдебна медицина в Москва (1986–1990) и от 1990 г. последователно доцент (2003) и професор (2013) в Катедрата по съдебна медицина и деонтология при МФ, МУ – София. Ръководител е на новосъздадената с негово участие и основен принос през 1996 г. ДНК лаборатория към катедрата. Под негово ръководство са защитени четири дисертационни труда и последователно се хабилитират доц. д-р Ал. Александров и доц. Ал. Апостолов. Проф. Ст. Христов има над 70 научни публикации в специализирани издания, както и над 65 участия в научни форуми. Съавтор е на учебник по съдебна медицина и деонтология (2005) и на две ръководства за практически упражнения по съдебна медицина (1999, 2005). Научните му разработки са с акцент върху изследване на веществени доказателства, ДНК анализ при разнообразни съдебномедицински казуси, съдебномедицинска токсикология и травматология. Има значителен принос в проучването на огнестрелни наранявания. Основоположник е на съвременната съдебномедицинска биотрасология в България. За времето на неговото ръководство на Катедрата са назначени като асистенти д-р Илина Брайнова и д-р Теодора Кирякова, а като специализанти д-р Г. Георгиева, д-р М. Анкова и д-р Феодор Оджаков. Като преподавател проф. Христов е отдаден на работата си. Доказателство за неговия принос е избирането му за любим преподавател на випуск 2013 г., за което получава награда на церемонията по връчване на дипломите на абсолвентите, на чийто бал е почетен гост.

От 2016 г. ръководител на катедрата е доц. д-р Александър Александров. Той е роден през 1971 г. в гр. Видин, завършва медицина в Крайова, Румъния (1999), работи във

Видинската болница и от 2002 г. последователно е специализант, асистент (2005) и доцент (2013) в катедрата.

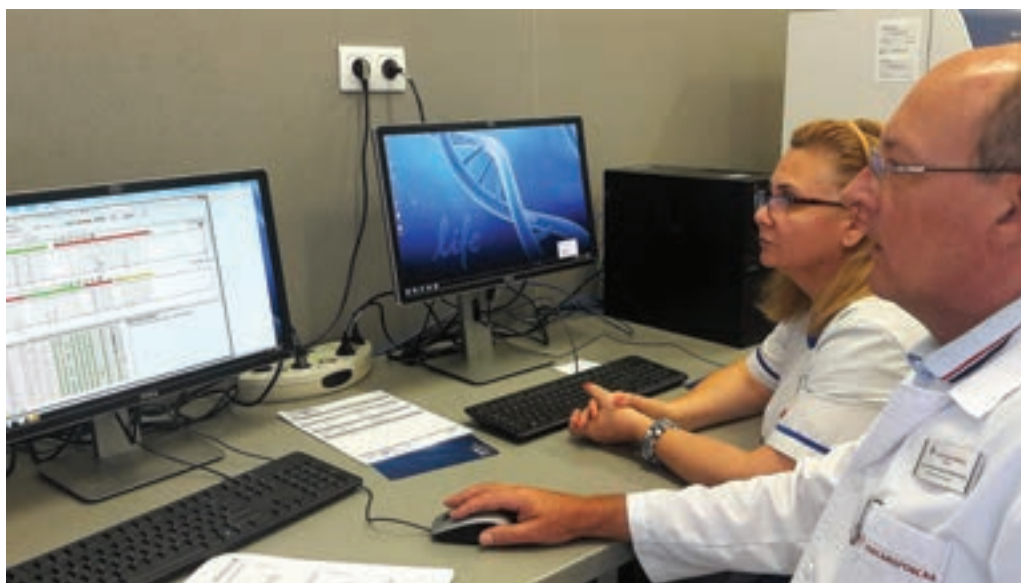
Доц. Александров е ръководител на четирима докторанти и на петима специализанти. Автор е на 54 научни публикации, 12 от които в чужди списания, и на 65 съобщения и доклади пред научни форуми. Неговите публикации са основно по съдебномедицинска токсикология, биотрасология, увреждания от различни външни механични фак-

тори, насилие над деца, експериментални и клинични аспекти на невропротекцията, смърт при различни вродени малформации, морфологична идентификация на личността, тъканно дароство и др. Общ импакт фактор от всички публикации – 38,160. Има общо 48 цитирания на трудовете си, основно в чужди издания с общ цитационен импакт фактор 85,622.

Доц. д-р Александър Апостолов, дм, генетичен анализатор модел 3500 Series Genetic Analyzers for Human Identification (Life Technologies) чрез 8-капилярна електрофореза (с 3500 POP-4™ Polymer) с лазерна детекция на фрагментите.

Автор е на монографията „Съдебномедицински аспекти при смъртни случаи на лица с данни за употреба на наркотични вещества“. Участва в три научни проекта, на един от които е ръководител. Доц. Александров е член на Българското дружество

Д-р Александър Апостолов, дм, и биолог Екатерина Ангелова, компютърен анализ на резултатите от фрагментния ДНК анализ чрез софтуерна програма Gene Mapper™ v1.2 Full Software (Life Technologies) за НID анализ.

ство по съдебна медицина и е негов зам.-председател, на Balkan academy of forensic sciences, Асоциация на тъканните банки в България, European association of tissue banks, Българско дружество по патология и Българско анатомично дружество. В момента участва в учредяването на нова Балканска академия по съдебна медицина заедно с проф. д-р Калин Скрипкар и проф. Слободан Савич. Като ръководител на Катедрата по съдебна медицина и деонтология с лични негови средства и труд, както и такива на значителната част от колектива, е реставрирана библиотеката на катедрата. С финансовата подкрепа на Деканата е новообзаведена библиотеката, одобрена е за закупуване съвременна апаратура за химическата лаборатория, и за възраждането на лабораторията за ДНК анализ, която поради морално остаряване на наличната апаратура, бе спряла своята дейност през 2014 г., закупени са съвременни микроскоп с по-

ляризация и стереомикроскоп за веществени доказателства и биотрасологични изследвания и други. Актуализирана е тематиката на лекционните курсове по съдебна медицина в съответствие с новите програми по медицина и дентална медицина, вкл. тези с преподаване на английски език. През този период като асистент е назначен д-р Феодор Оджаков и започва специализация д-р Биляна Милева. Катедрата по съдебна медицина и деонтология в София и днес е основният център за обучение и специали-

зиране по съдебна медицина, за извършване на сложна съдебномедицинска експертна дейност с национално значение, за научна разработка, организационно-методично ръководство и консултативна дейност на експертизата в страната.

Списък на преподавателите и сътрудниците в КСМД към 2017 г.:

Доц. д-р Александър Александров, дм – ръководител КСМД
Доц. д-р Николай Станчев, дм
Доц. д-р Александър Апостолов, дм
Д-р Илина Брайнова-Мичич, дм – гл. асистент
Д-р Теодора Кирякова, дм – гл. асистент
Д-р Методи Гошев, дм – гл. асистент
Д-р Атанас Христов – асистент
Д-р Димитър Николов – асистент
Д-р Феодор Оджаков – асистент

Клиниката по сърдечно-съдова хирургия (ССХ) към Научния институт по хирургия на Медицинска академия се създава на 7 ноември 1977 г. с ръководител проф. Милан Милев и хирурзите доц. д-р Цветан Андреев, доц. д-р Стоян Ранков, д-р Борис Мишев, д-р Кирилка Кирилова и кардиолог д-р Васил Топалов. През 1978 г. за асистенти са назначени д-р Атанас Тодоров, д-р Васил Василев, д-р Генчо Начев, д-р Людмил Бояджиев. По-късно към клиниката се присъединяват анестезиолозите д-р Венко Александров, д-р Лили Боянова, д-р Атанас Костов, д-р Светла Ламбрева, д-р Станчо Станчев и кардиолозите д-р Юлия Джоргова (през 1980 г.) и д-р Росица Радева. По това време сърдечни операции се извършват епизодично (предимно затворена митрална комисуротомия, рядко клапни замествания, корекция на някои вродени сърдечни малформации и единични байпас операции). По-чести са съдово-хирургичните операции като реконструктивни операции на абдоминалната аорта и артериите на долните крайници, операции, третиращи венозната патология на долните крайници (варикоза и постфлебичен синдром), симпатектомии и т.н. Прилага се озонотерапия, барокамера и се извършват експериментално хирургични операции.

През 1984 г. правителството на НРБ възлага на проф. Александър Чирков да изгради модерната кардиохирургия у нас. За база се определя клиниката на проф. Милан Милев с нейния личен състав. Благодарение на ръководните качества на проф. Ал. Чирков международните му контакти, подкрепата от страна на партийното и държавното ръководство и ентузиазма, всеотдайността и енергията на колектива от млади кадри за кратко време се въвежда и налага нов стил на работа, близък до европейското ниво по онова време. Така и Катедрата по сърдечно-съдова хирургия се изгражда като най-значимото клинично и научно звено по специалността в България.

През 1984–1985 г. започва модернизирването на базата: ремонтира се сградата и се закупува най-съвременна апаратура; въвеждат се европейските стандарти и правила за добра медицинска практика при диагностиката и лечението на пациентите. Това дава възможност в кратки срокове да се постигнат значителни успехи. Редица лекари и медицински сестри се изпращат на специализации във водещи центрове на Европа и САЩ, където усвояват нови високотехнологични методи, които внедряват в болничната практика при завръщането си. Ежегодно представители на клиниката посещават международни симпозиуми и конгреси. Въвеждат се рутинни всички хирургични методи за лечение на вродените и придобитите сърдечни заболявания. Увеличава се и обемът на оперативната дейност до 4–6 операции на ден. До 1984 г. се правят

под 50 операции за година, а за 1984 г. – 760 операции. Всичко това води до извършването на първата сърдечна трансплантация на Балканите на 14 май 1986 г. Като естествено следствие от бурното си развитие, с ПМС № 14 на МС от 1989 г. Клиниката по ССХ се трансформира и в самостоятелно юридическо лице – Втори кардиологичен център.

През 1990 г. към Сърдечно-съдова хирургия се създава Сектор по кардиология с началник д-р Юлия Джоргова и екип от трима лекари – д-р Свилен Гадева, д-р Николай Димитров и д-р Румен Иванов. През 1998 г. след хабилитацията на доц. Юлия Джоргова Секторът по кардиология прераста в Клиника по кардиология.

През 1992 г. статутът на болницата се променя на Държавна факултетска болница „Света Екатерина“, по-късно същата година – на Център по сърдечно-съдова хирургия и кардиология „Света Екатерина“ към Медицинска академия със статут на научна организация, а през 2000 г. – на Специализирана болница за активно лечение ЕАД.

Проф. д-р Генчо Начев

През 1994 г. се създава Катедрата по сърдечно-съдова хирургия с ръководител проф. Александър Чирков. От 2000 г. неин ръководител е проф. Генчо Начев.

През октомври 2000 г. се открива новата триетажна част на Клиниката по кардиология, увеличава се легловата база на болницата и се създават отлични условия за престоя и лечението на пациентите.

През 2006 и 2007 г. е извършен основен ремонт на операционния блок и реанимация, открита е нова ангиографска лаборатория и е закупена система за електромеханична картография и навигация NOGA® XP.

През годините в катедрата работят проф. Д. Димитров, проф. Ч. Драгойчев, проф. Ив. Генов, проф. К. Тодоров, проф. П. Левичаров, проф. В. Александров, доц. Й. Марков, доц. Евг. Даскалов, доц. Б. Мишев.

От 1998 г. до 2011 г. в Клиниката по кардиохирургия на СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ са извършени общо 13 207 оперативни интервенции с ЕКК, като се покрива целият спектър от операции на конвенционалната кардиохирургия при вродени и придобити заболявания на сърцето. Клиниката разполага с 4 операционни зали, оборудвани с най-модерна апаратура. Една от залите е оборудвана като „хибридна зала“.

Дейността на Клиниката по съдова хирургия и ангиология нараства три пъти за последните 5 години – от 500 на повече от 1500 оперативни интервенции годишно при намаляваща оператив-

оценка на миокардна виабилност. Отделението за кардиостимулация, имплантация на кардиовертер дефибрилатор и ресинхронизиращо лечение консултира, диагностицира и лекува пациенти с ритъмно-проводни нарушения.

Следоперативното лечение се извършва в клиниката КАРИЛ (реанимация). КАРИЛ има в структурата си Кардиохирургична реанимация, оборудвана със 17 легла в шест, свързани помежду си, зали, Съдова реанимация с 6 легла, Кардиологично интензивно отделение с 4 легла и Сектор за трансплантирани пациенти с три легла.

Персоналът на СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е висо-

І ред, от ляво на дясно: д-р Мирел Терно, доц. Пенчо Кратунков, д-р Свилен Гадева, д-р Клавдия Патрикова-Цанева, доц. Румен Илиев, проф. Генчо Начев, проф. Тодор Захариев, доц. Валентин Гобедарски, доц. Боян Баев, д-р Димитър Кючук

II-ри ред: д-р Йордан Македонски, д-р Незабравка Чилингирова, проф. Диана Трендафилова – Лазарова, доц. Светослав Йовев, д-р Вилхелм Чолаков, д-р Борислав Ацев, д-р Филип Абединов, д-р Красимир Димов, д-р Илиян Петров, д-р Ангел Дойчев, д-р Светослав Димитров, д-р Любомир Давидков, д-р Божидар Тенев

на смъртност под 1% за година. В клиниката с две операционни зали се извършват всички познати оперативни методи за лечение на артериалните и венозни заболявания.

Клиника по кардиология с две отделения осъществява качествено и съвременно лечение на пълната гама сърдечно-съдови заболявания. Отделението за инвазивна диагностика и лечение разполага с три ангиографски зали, разположени в непосредствена близост до интензивните звена и операционния блок. Отделението разполага с два апарата за интраваскуларно коронарно ултразвуково изобразяване (IVUS), Volcano, FFR (оценка на степента на коронарните лезии), NOGA апарат за

коквалифициран, има специализации във водещи световни центрове в САЩ, Германия, Англия, Франция, Италия и работи по най-модерните национални и световни стандарти и правила за добра медицинска практика.

В Болница „Света Екатерина“ за първи път в България са извършени и внедрени в ежедневната практика: 1985 – Оперативно лечение на аневризмите и дисекациите на аортата; 1986 – Сърдечна трансплантация; 1988 – Едноетапно извършване на сърдечна и несърдечна операции (Сърдечни/раждане, Сърдечни/съдови, Сърдечни/общохирургични); 1990 – Пропофол за целите на кардиоекстезията; 1990 – Фиброоптичен катетър тип

Swan-Ganz за постоянно измерване на венозната сатурация; 1991 – ПТКА (Перкутанна транслуминална ангиопластика) при едно- и многоклонова коронарна болест и нестабилна стенокардия; 1991 – Дилатация на хронично оклудирани коронарни съдове; 1991 – Дилатации на автовенозни графтове и нативни съдове при аорто-коронарен байпас; 1991 – Въведен е инхалационен анестетик Изофлуран за кардиоанестезия; 1993 – Ангиопластика на миокарден инфаркт; 1993 – Ангиопластика на ствола на лявата коронарна артерия при кардиогенен шок; 1993 – Използване на интрааортна балонна помпа при интервенционална процедура; 1993 – Дилатации на ренални съдове; 1994 – Дилатация на непротектиран ствол на лявата коронарна артерия; 1994 – Валвулопластика на митрална, аортна и пулмонална клапа; 1995 – Поставяне на интракоронарен стент при едно и многоклонова коронарна болест; 1995 – Ангиопластика с достъп от артерия радиалис; 1995 – Въведен е фосфодиестеразен инхибитор Амрион; 1997 – Реконструктивна хирургия на митралната клапа; 1997 – постоянна бъбречно заместителна терапия при остра бъбречна увреда; 1997 – Механична вентилация в положение по корем при остра дихателна недостатъчност; 1998 – Постоянно измерване на минутния сърдечен обем с модифициран катетър SwanGanz; 1998 – Перкутанна дилатационна трахеотомия при лечение на дихателната недостатъчност; 1998 – Приложение на Пропофол по фармако-кинетичен модел; 2000 – Реваскуларизация на „биещо сърце“ (ОРСАВ); 2000 – Имплантация на Stentless аортна клапа; 2000 – Интраваскуларно ЕХО; 2000 – Дилатация и стентирание на екстракраниални мозъчни съдове; 2000 – Рутинна ангиопластика и стентирание на периферни съдове; 2000 – Ротаблация на коронарните съдове; 2000 – Стентирание на коремна аорта; 2000 – Рефлексна оксиметрия в системата на вена югуларис интерна за оценка на мозъчния метаболизъм

През 2000 г. за първи път в страната е изградена хибридна операционна за извършване на артериални и венозни ендоваскуларни процедури.

По-късно са въведени за първи път в България и най-модерните ротаблаторни техники за реvascularизация на хронични и акутни поражени на артериалната система и аспирация при дълбоки вензни тромбози. През същата година е въведено за първи път у нас и неоперативното лечение чрез радиофреквентна аблация на малокалибрени поражения на вените на долните крайници – капилляри и ретикуларни вени. За първи път в страната са извършени както едномоментни, така и двуетапни оперативни интервенции по повод съпътстваща патология на сърцето и периферните кръвоносни съдове. Катедрата по сърдечно-съдова хирургия е в основата на успехите в трансплантациите на бъбреци на Клиниката по урология в Александровска болница. От 1986 г. хирурзи от катедрата участват в трансплантационните екипи, извършвайки съдовите анастомози.

*Операционна зала 2 в УМБАЛ „Св. Екатерина“
Апаратура-MAQUET - операционна осветителна система, маса инструментална,
маса операционна „Make“ 13/6-06, Електронож Valleylab forzeez“, анестезиологична
система Flow-I, Камера Tru Vidia, пациентна мониторна система, инсталация
медицински газове, ЕКК машина Stoeckert/Sorin.*

*От ляво на дясно: проф. Генчо Начев, м.с. Виолета Бориславова,
д-р Димитър Кючуков, д-р Красимир Димов, д-р Веселина Димитрова,
м.с. Мая Томова*

През 2001 г. е направен биспектрален мониторен анализ на дълбочината на анестезията и интраоперативна оценка на мозъчния кръвоток чрез транс краниален доплер, през 2002 г. – реконструктивна хирургия на лявата камера при аневризми. През 2002 г. се въвежда Програма за имплантация на системи за механична сърдечна поддръжка („изкуствени сърца“). СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е единствената в България, където рутинно се извършва имплантация на системи за механична

циркулаторна поддръжка (VAD или „изкуствени сърца“). До момента са имплантирани 13 системи с пулсативен кръвоток (12 EXCOR и 1 Thoratec), като средният период на поддръжка е 75 дни, а максималният – 380 дни. Изписани са 4 пациента, трансплантиран е 1 пациент, а системата е експлантирана при 5 пациенти. Имплантирани са и 15 системи с ламинарен кръвоток (INCOR), като средната поддръжка е 319 дни, а максималната – 800 дни. Изписани са 6 пациенти, трансплантирани са двама, а при един системата е експлантирана. През 2002 г. са осъществени и интервенционално затваряне на междупредсърден дефект (ASD), междукамерен дефект (VSD), проходим артери-

протези при пациенти с аортна дисекация тип В, коарктация на аортата, дисекация тип А, постоперативна аневризма), реконструктивни оперативни корекции, запазващи аортната клапа (Tirone David & Yasoub), оперативно лечение при предсърдното мъждене (Cox Maze).

От 2004 г. се извършват хибридни процедури (OPCAB+ICS), последователно от кардиохирургичен и кардиологичен екип и оперативни корекции на фибрилиращо сърце (без клампаж, при LVA, ASD, миксоми, redo).

От 2005 г. – имплантация на стволови клетки и индукция на имунологичен толеранс при сърдечна трансплантация; от 2006 – близка до тялото инфрачервена спектроскопия за оценка на мозъчната оксигенация и дренаж на гръбначномозъчна течност при дисекация на аортата; от 2008 – неизвазна вентилация при дихателна недостатъчност чрез маска за цяло лице; от 2009 г. болницата единствена има лиценз за транскатетърно аортно клапно протезиране; същата година е извършено успешно транскатетърно аортно клапно протезиране при общо 17 високорискови пациенти, а през периода 2009–2017 г. общият им брой е 130.

*Апаратура: монитор Eizo 24, ехограф Xario 100, видеопринтер цветен Sony A6-Ec, видеогастроскоп, лампа – операция СОЛА 700-Дреге.
М.с. Габриела Кънчева, д-р Любомир Давидков*

ален канал (DAP), коарктация на аортата (CoAo), имплантация на кардиовертер-дефибрилатор за защита на сърцето от камерно мъждене, имплантация на пейсмейкър като ресинхронизираща терапия – (CRT; Cardiac Resynchronization Therapy), имплантация на Drug Eluting Stent (DES), оперативни корекции при оклузия, кинкинг и елонгация на каротидните артерии.

През 2003 г. е възобновена програмата за сърдечни трансплантации. СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е единствената в България, където от 2003 г. рутинно се извършват сърдечни трансплантации. До момента са трансплантирани общо 25 пациенти и към момента са живи 13 пациенти. Двама са преживели 8 години (Ростислав и Ангелинка), а един – 5 години (Евгени). От 2003 г. се прави имплантация на аортни ендографтове (имплантирани са общо 79 ендо-

по метода за анализ на пулсовата крива и използване на инхалационен анестетик за целите на миокардната протекция. През периода 2009–2011 г. се въвеждат най-модерните ендоваскуларни методи за лечение на артериалните заболявания чрез транслуминална балонна ангиопластика и стентирание, термоаблационния метод на високофреквентна аблация за разширени вени, последно поколение ротаблаторен катетър за реканализация не само на стенозирани, но и на стари хронични тромбози на периферните артерии, ендоваскуларното лечение на дълбоките венозни тромбози и минимално инвазивна пластика на митрална и аортна клапа. За първи път в България в УМБАЛ „Св. Екатерина“ са направени и следните нововъведения в клиничната практика. През месец януари 2009 г. започва имплантирането на транскатетърни аорт-

ни протези. УМБАЛ „Св. Екатерина“ е единственото място у нас, където се поставят и двата основни вида протези Sapien Edwards и Core Valve на Medtronic. Този начин на лечение помогна на над 130 пациенти, страдащи от тежка аортна стеноза и редица други съгътстващи заболявания; през 2009 г. съвместно с екип от уролози и/или коремни хирурзи се започнаха операции на пациенти с големи абдоминални тумори, ангажиращи с туморни тромби долната празна вена и сърцето. До този момент тези пациенти са без лечение. С тази методика се дава възможност на 37 пациенти да бъдат палиативно или дефинитивно излекувани. Това е най-голямата серия на този вид патология в световен мащаб; през 2015 г. – за първи път минимална инвазивна транскатетърно – клапа в клапа на митрална позиция; през 2010 г. започва имплантирането на безшевни аортни клапи от типа Sorin suturless Perceval S aortic valve; на 29.03.2012 г. се извършва първата минимално инвазивна видеоасистирана митрална клапна реконструкция и протезиране; през 2016 г. се извършва модификация на тази методика с 3D техника, което е и най-новата разработка в тази сфера.

След повторното рестартиране на трансплантационната програма сърце-бял дроб през 2003 г. се етаблира сърдечната трансплантация в ежедневната кардиохирургична практика. Съществен напредък в тази сфера бе постигнат след въвеждането на бикавалната техника на сърдечна трансплантация, която намали в значителна степен смъртността и морбидността на тези пациенти. Аналогична е дейността при системите за механично подпомагане на камерната функция на сърцето чрез системи за асистирана циркулация, така наречените „изкуствени сърца“ при пациенти с крайна форма на сърдечна недостатъчност. След първата имплантация през 2002 г. и единични бройки впоследствие тази програма е спряна поради липса на финансиране. От 2014 г. е рестартирана, като за последната 2016 г. са имплантирани 7 системи от типа „изкуствено сърце“, които се оказват животоспасяващи за лекуваните пациенти. Двама от тях имаха шанса да бъдат сърдечно трансплантирани.

Научно-образователна дейност

Катедрата по сърдечно-съдова хирургия с база УМБАЛ „Св. Екатерина“ съвместно с БДКХ организира и провежда редица симпозиуми, конгреси, курсове и лекции по теми, касаещи практичната насоченост и теоретичната подготовка на лекарите и на средния персонал от специалността кардиохирургия. Ръководителят на катедрата проф. Г. Начев дълги години е и президент на Асоциацията по гръдна и сърдечно-съдова хирургия, а след него президент е проф. Захариев. Заслуга на асоциацията са проведените научни форуми: Пети национален конгрес по гръдна, сърдечна и съдова хирургия, 10-12 май, 2013, хотел

Компютърен порт пред ангиографска зала в УМБАЛ „Св. Екатерина“
От ляво надясно: Станислав Станишев, Цветомир Петров

„Санкт Петербург“, Пловдив; 9th annual meeting of the Euro-Asian Bridge, 28-30 September, 2012, Riu, Pravets; Четвърти национален конгрес по гръдна, сърдечна и съдова хирургия, 13-15 май, 2011, хотел „Риу“, Правец; Трети национален конгрес по гръдна, сърдечна и съдова хирургия, 1-3 октомври, 2009, хотел „Мелиа“, Златни пясъци; IX annual meeting of the danubian forum for cardiac surgery, 27 - 29 may, Riviera holiday club, Varna; Първи национален конгрес на БДКХ м. 9.2014 г. в Старо село; Втори национален конгрес на БДКХ м.4.2016 г. в Старозагорски минерални бани; от 2012 г. – ежегодно участие във формата „Зимно училище за специалисти по кардиология и кардиохирургия“.

Катедрата и асоциацията организират издаването на сп. „Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия“, инициират издаването на учебници, изпълняват значими научни проекти, провеждат

курсове за специализация на лекари, ръководят докторанти и студентски научни кръжоци. Към 2012 г. в катедрата са защитени 25 и са били пред защита 14 докторски дисертации. Само през периода 2002–2012 г. преподавателите от катедрата са издали над 15 учебника и практически ръководства, а през 2010–2011 г. са взели участие със свои доклади пред 30 национални и международни научни форуми.

Колективът на катедрата и на СБАЛССЗ „Св. Екатерина“ е удостоен с Награда за Европейско качество (2008) и с наградите „Златна книга“ и „Златен печат“ на Съвета на Европейската научна и културна общност (2009). Кадрите, обучени в школата на болница „Св. Екатерина“ създават и оглавяват всички сформирани впоследствие кардиохирургични болници в България: през 1990 г. доц. д-р Б. Мишев поема ръководството на новосъздадената Клиника по сърдечно-съдова хирургия към „Правителствена болница“, София; д-р Ал. Тодоров оглавява Клиниката по сърдечна хирургия при деца към НЦЛССЗ – София; д-р Л. Бояджиев е началник на Клиниката по сърдечна хирургия при възрастни в НЦЛССЗ – София; през 2002 г. проф. д-р Г. Начев създава Клиниката по сърдечна хирургия към УМБАЛ „Св. Георги“, Пловдив; през 2005 г. проф. д-р Г. Начев поставя началото на нова Клиника по кардиохирургия, базирана на територията на УМБАЛ „Св. Марина“, Варна; през 2007 г. се разкрива Отделението по кардиохирургия на МБАЛ „Токуда“ – София, ръководено от д-р Димитър Николов; през 2011 г. работа започва Кардиохирургия към СБАЛК „Понтика“ в Бургас (д-р Димитър Николов, д-р Якимов).

Високата квалификация на преподавателските кадри е в основата на успешната преподавателска дейност на катедрата. За високото качество на обучението спомага и оборудваният с най-модерна апаратура и позволяващ извършването на обучение от най-високо ниво учебен център. Всички лекции и упражнения се онагледяват с най-съвременни технически средства, в това число и директни включвания от операционните и катетеризационните зали с възможност за дискусия с оператора. В катедрата се обучават студенти и специализанти по кардиохирургия, хирургия, гръдна хирургия, съдова хирургия, кардиология и други.

Състав на катедрата през 2012 г.:

Проф. д-р Генчо Кръстев Начев, дмн – ръководител на катедрата

Проф. д-р Тодор Тодоров Захариев, дмн – началник на Клиника по съдова хирургия

Проф. д-р Цанка Борисова Юрукова, дмн – началник на Патоанатомична лаборатория

Доц. д-р Юлия Борисова Джоргова-Македонска, дмн – началник на Клиника по кардиология

Доц. д-р Боян Станиславов Баев, дм – началник на Клиника по кардиохирургия

Доц. д-р Димитър Георгиев Петков, дм

Доц. д-р Марио Драганов Станков, дм

Доц. д-р Георги Стефанов Царянский дм – началник на КАИЛ

Доц. д-р Николай Григоров Димитров, дм

Доц. д-р Диана Крумова Трендафилова-Лазарова – началник на отделение ССБВ

Доц. д-р Васил Иванов Каменов, дм

Д-р Румен Венелинов Илиев – главен асистент

Д-р Васил Георгиев Папанчев, дм – главен асистент

Д-р Румен Георгиев Шик – главен асистент

Д-р Людмил Георгиев Бояджиев – главен асистент – началник на Отделение по СХ

Д-р Владимир Панайотов Коларов – главен асистент – началник на операционен блок ОСХ

Д-р Тихомир Ангелов Ангелов – главен асистент

Д-р Георги Минков Попов – главен асистент

Д-р Любомир Христов Давидков – главен асистент

Д-р Пламен Димитров Митев, дм – главен асистент

Д-р Борислав Георгиев Ацев – главен асистент

Д-р Клавдия Цанева Патрикова – главен асистент – началник на ДКБ

Д-р Свилен Панчева Гадева – главен асистент

Д-р Пенчо Дойчев Кратунков – главен асистент – началник на Отделение по детска кардиология

Д-р Незабравка Стефанова Чилингирова – главен асистент

Д-р Божидар Георгиев Тенев – главен асистент

Д-р Филип Алиманов Абединов – главен асистент

Д-р Вилхелм Георгиев Чолаков – главен асистент

Д-р Тая Трайкова Соларова-Мутафчиева – главен асистент

Д-р Юлия Йорданова Патокова – главен асистент

Д-р Димитър Иванов Кючуков – асистент

Д-р Йордан Иванов Македонски – асистент

Д-р Венцислав Владимиров Шейтанов – асистент

Д-р Мирел Петре Търпо – асистент

Д-р Стоян Георгиев Генадиев – асистент

Д-р Илиян Пенчев Петров – асистент

Д-р Любослав Игорев Шкварла – асистент

Д-р Светослав Георгиев Димитров – асистент

Учебници и глави от учебници:

Начев, Г., Миланов, И., Панчев, П., Търновска-Къдрева, Р. (отг. ред.). Модерна клинична медицина. Актуални аспекти на често срещани заболявания. Елдо, София, 2002.
Чирков, Ал. (ред.). Хирургия на сърцето и съдовете. Арсо, София, 2002.

Начев, Г. (ред.). Ръководство по хирургия с атлас. Том V – Сърдечна хирургия. АИ „Проф. Марин Дринов“, София, 2009.

Захариев, Т. (ред.). Ръководство по хирургия с атлас. Том VI – Съдова хирургия. АИ „Проф. Марин Дринов“, София, 2009 АРСО. 2011; стр. 309.

Начев, Г. Наранявания на сърцето. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 309.

Начев, Г. Проникващи наранявания. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 310–311.

Начев, Г. Наранявания на съдовете. – В: Яръмов, Н. (ред.)

Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 311-312.
 Начев, Г. Дисекции на аортата. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 312-323.
 Начев, Г. Остър белодробен тромбемболизъм. – В: Яръмов, Н. (ред.). Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 323-327.
 Начев, Г. Усложнения на острия миокарден инфаркт, изискващи спешна оперативна интервенция – постинфарктен дефект на междукамерната преграда. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 327-331.
 Начев, Г. Усложнения на острия миокарден инфаркт, изискващи спешна оперативна интервенция – постинфарктна руптура на свободната стена на сърдечна камера. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 331-333.
 Начев, Г. Остра травматична аортна трансекция. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 333-336.
 Начев, Г. Травми на съдовете. – В: Яръмов, Н. (ред.) Спешна хирургия. София. АРСО. 2011; стр. 336-338.
 Царянки, Г. Анестезиология и интензивно лечение при сърдечно-съдова патология. Сърдечно-съдова (циркулаторна) реанимация. – В: Ръководство по анестезиология и интензивно лечение за студенти по медицина (под печат).
 Царянки, Г. В Ръководство по анестезиология и интензивно лечение за студенти по медицина (под печат).

Участия в Конгреси за 2010–2011 г.:

20th world congress – World society of cardiothoracic surgeons, 20th – 23rd October, 2010, India
 2010 Neuroscience Meeting Planner. San Diego, CA: Society for Neuroscience, 2010
 ISHLT 30th Anniversary Meeting & Scientific Sessions Chicago, Chicago, USA
 Valves in the Heart of the Big Apple VI. 3rd Annual Joint Scientific Meeting of the Heart Valve Society of America and Society for Heart Valve Disease, 2010, NY, USA
 24th EACTS Annual Meeting, 2010, Geneva, Switzerland
 6th International Congress of Update in Cardiology and Cardiac Surgery, 2010, Antalya, Turkey
 SCTS annual meeting and cardiothoracic forum, 2011, London, UK.
 15th Congress of the Catalan Society for Cardiac Surgery, 2011, Barcelona, Spain
 1st Munich Aortic Conference, 2011, Munich, Germany
 50th Anniversary Zurich Symposium, 2011, Zurich, Switzerland
 ISMICS, 2011, Washington DC, USA
 25th EACTS Annual Meeting, 2011, Lisbon, Portugal
 21st World Congress of the World Society of Cardiothoracic Surgeons., 2011, Berlin, Germany
 7th International Congress of Update in Cardiology and Cardiac Surgery, 2011, Antalya, Turkey
 4th National congress for thoracic, cardiac and vascular Surgery, 2011, Pravets, Bulgaria
 Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, 2011, Nesebar, Bulgaria
 XVII Конгрес по анестезиология и интензивно лечение с международно участие. 2011, Пловдив, България
 XIII Национален конгрес по хирургия, 2010, София

XII Национален конгрес по кардиология, 2010, Албена Булспен, 2010 г.
 Годишна конференция на българското национално дружество по ангиология и съдова хирургия, 2010, Веллингтон
 Национален симпозиум по дълбока венозна тромбоза, 2010, Халкидики, Гърция
 Национален симпозиум по ендоваскуларна хирургия, 2010, София
 Международен симпозиум по консенсуси в съдовата патология, 2010 Черинг Крос, Англия
 Симпозиум по интензивно лечение, 2011, Брюксел
 Европейски конгрес по кардиоторакална анестезиология, 2011, Виена, Австрия
 Европейски конгрес по интензивно лечение, 2011, Берлин, Германия
 Зимно училище по кардиология, 2011, Боровец
 Национална конференция, ОКС, 2011, Несебър
 V Национален конгрес по интервенционална кардиология, 2011, София
 Ендоваскуларен курс, 2011, София
 По-важни научни публикации:
 Alexandrov, V., S., Lambreva, Jorgova, J., Tsarjanski, G., Tchernev, S., Nachev, G. A Case Report of Tromboembolism and Pregnancy. Bulgarian Austrian Medical Meeting, December 13-14, 1991, Sofia.
 Baev, B., Iliev, R., Natchev, G., Tchirkov, A. Multiple coronary endarterectomies in CABG for patients with diffuse CAD. In Abstracts of 2d Macedonian congress of cardiology with international participation, 26-29 June, Ohrid, Macedonia, 2002, p. 22.
 Baev, B., Nicolov, D., R. Iliev, G. Natchev, A. Tschirkov. Surgical treatment of ischemic mitral regurgitation – early and late results of repair versus replacement. ESCVS Abstracts June 2000 p. 141.
 Baev, B., Nicolov, D., Iliev, R., Natchev, G., Tchirkov, A. Surgical treatment of ischemic mitral regurgitation- early and late results of repair versus replacement. Thorac Cardiovasc Surg. 2000; (Suppl.1), S43-S49.
 Baev, B., Petkov, D., Kioutchukov, D., Kolev, N., Papantchev, V., Nachev, G. Surgical ventricular restoration in patients with ischemic heart failure – comparison of two methods of myocardial protection – vented fibrillating heart versus cardioplegic arrest. In abstract book of 21st century threatment of heart failure: synchronizing surgical and medical therapies for better outcome. Cleveland, Ohio, USA, 18-20 October, 2007, p. 461.
 Baev, B., Petkov, D., Iliev, R., Kioutchukov, D., Schick, R., Papantchev, V., Nachev, G. 18 years experience with mitral valve repair. Heart Surg Forum. 2008; 11:S257.
IF (2008) – 0.488
 Baev, B., Petkov, D., Kioutchukov, D., Papantchev, V., Nachev, G. Surgical ventricular restoration in patients with ischemic congestive heart failure. Heart Surg Forum. 2008; 11:S264.
IF (2008) – 0.488
 Chervenkov, V., Kirilova, K., Tschirkov, A. Venous reconstruction of the inferior vena cava bifurcation for retroperitoneal rhabdomyosarcoma in a child. Case report. J Cardiovasc Surg (Torino). 2005; 46:47-9.
 Chessa, M., Drago, M., Kratunkov, P., Bini, M., Butera, G., De Rosa, G., Bossone, E., Carminati, M. Differential

- Diagnosis Between Patent Foramen Ovale and Pulmonary Arteriovenous Fistula in Two Patients with Previous Cryptogenic Stroke Caused by Presumed Paradoxical Embolism. – J. Am. Soc. Echocardiogr., 2002; 15:845-6.
- Edelstein, L., Hinoova-Palova, D., Paloff, A., Papantchev V, Ovtcharoff W. Leu-enkephalin immunoreactivity in the cat claustrum: A light- and electron-microscopic investigation. 900.3/III24. 2010 Neuroscience Meeting Planner. San Diego, CA: Society for Neuroscience, 2010. Online.
- Gadeva, S., Jorgova, J., Kratunkov, P., Nachev, G., Chircov, A. Intraoperative Transesophageal Echocardiography in Patients with Surgical Valve Repair. 1-st Macedonian Congress of Cardiology, 9–12 October 1996, Ohrid, Republic of Macedonia.
- Gadeva, S., Kratunkov, P., Jorgova, J., Nachev, G., Tschirkov, A. Intraoperative Transesophageal Echocardiography in Patients with Surgical Valve Repair. *Khirurgia*. 1995; 48:59-63.
- Garcheva, M., Piperkova, E., Jorgova, J., Petrov, I. TI-201 SPECT for the detection of viable myocardium in chronic coronary occlusions. *Radiology and Oncology*, 1997:134.
- Garcheva, M., J. Jorgova, D. Trendafilova, I. Kostadinova. Role of the GATED SPECT Functional Markers for viability assessment in patients with severe left ventricular dysfunction. EANM 2002 Vienna 2-4 09.
- Gartcheva, M., Sheiretova, E., Goranova, K., Kaloyanova, A., Jorgova, J. Thallium-201 Immediate Reinjection Early Imaging Technique of Myocardial Perfusion Scintigraphy before PTCA. Symposium on Tomography in Nuclear Medicine, Present status and future Prospects. Vienna, Austria, 21–25 August 1995.
- Iliev, R., Petrov, I., Zakhariiev, T., Nikolov, D., Baev, B., D. Petkov, G. Nachev, Al. Tschirkov Simultaneous interventional cardiological and cardiosurgical procedures for treatment of concomitant cardiovascular diseases. 1st international Yugoslav – German Symposium on Cardiovascular Drug and Therapy June 7-8, 2002, Belgrade.
- Petrov, I., Nedevska, M., Chilingirova, N., Simeonov, P., Kratunkov, P., Stoinova, V., Nikolov, D., Konteva, M., Tzarianski, G., Tschirkov, A. Endovascular Repair of Dissecting Thoracic Aortic Aneurysm in a Patient With Turner Syndrome. *J Endovasc Therapy* 2006; 13:693-6.
- Jorgova, J., Petrov, I., Garcheva, M., Runev, N., Manov, E. Improvement of Global and Regional Left Ventricular Function by Percutaneous Revascularization of Chronic Coronary Occlusions and Predictive Value of TI-201 Scintigraphy. *Международен медицински сборник на ИМАБ*, 2001; 1.
- Jorgova, J., Runev, N., Nachev, G., Nachev, C., Tschirkov, A. Predictors of Restenosis after Successful Balloon Angioplasty of Chronic Coronary Occlusions. *International journal for research and investigation on atherosclerosis and related diseases*, 1997; 134.
- Jorgova, J., Runev, N., Panayotov, Ch., Nachev, Ch. Predictors of Restenosis after Successful Balloon Angioplasty of Chronic Coronary Occlusions. *Atherosclerosis*, 1997, vol.134(1,2); 268. (Abstract 3.P.332 of the 11th International Symposium on Atherosclerosis), Paris, 5-9 October 1997.
- Jorgova, J., Sedney, M., van der Wall, E., van Benthem, A., Buis, B. Comparative trial of Omnipaque 350 (iohexol) and Telebrix 350 (sodium meglumine ioxithalamate) in left Ventriculography and Coronary Arteriography. *Eur J Radiol*, 1992; 15:75-82.
- Kratunkov, P., Chilingirova, N., Lalev, D., Petrov, I., Staneva, M., Stoinova, V., Nedevska, M., Dimitrov, N., Tschirkov, A. Covered Stents – Treatment Of Choice For Severe Aortic Coarctations And Aneurysms In Adolescents And Adults? *Bulgarian Journal of Cardiology* 2006; 1:1-9
- Kratunkov, P., Chilingirova, N., Lalev, D., Tschirkov, A. Transcatheter Closure of Multiple Atrial Septal Defects with two Amplatzer Septal Occluders. *Bulgarian Cardiology* 2004; 3:3-7.
- Kratunkov, P., Giusti, S., Carminati, M. Interventional Closure of Atrial Septal Defects and Patent Foramen Ovale. VIII National Congress of Cardiology, 5-7 December 2002, Sofia, Bulgaria.
- Kratunkov, P., Giusti, S., Carminati, M. Interventional Closure of Patent Foramen Ovale (PFO) in patients with cryptogenic stroke or transitory ischaemic attack (TIA). *Bulgarian Neurology* 2003; 3:162.
- Kratunkov, P., DeGiovanni, J., Tchilingirova, N., Lalev, D., Tschirkov, A. Transcatheter Closure Of Perimembranous Ventricular Septal Defect (VSD) With An Amplatzer Muscular VSD Occluder. *Bulgarian Cardiology* 2005; 11:25-30.
- Kratunkov, P., Chilingirova, N., Lalev, D., Petrov, I., Staneva, M., Stoinova, V., Nedevska, M., Dimitrov, N., Tschirkov, A. Covered Stents – Treatment Of Choice For Severe Aortic Coarctations And Aneurysms In Adolescents And Adults? *Bulgarian Journal of Cardiology* 2006; 1:1-9.
- Nachev, G., Iliev, R., Jorgova, J., Tschirkov, Al. Composite Graft-valve replacement of the Aorta for Aneurysms. *Macedonian medical association*, 1997.
- Nachev, G., Mishev, B., Alexandrov, V., Jorgova, J., Tschirkov, Al. Early operative Treatment of Acute Aortic Dissection in 33 Patients. *J Cardiovasc Surg*, 1987; 28.
- Nachev, G., Petkov, D., Baev, B., Papantchev, V., Simeonov, P., Trendafilova, D., Nedevska, M. Role of endovascular stent graft implantation in treatment of patients with aneurysms and dissections of the thoracic aorta – a 5 year experience in the Abstract book of 6th Annual Meeting of the Euro-Asian Bridge. Dubrovnik, Croatia, April 27–28, 2009. p. 28.
- Papantchev, V., Todorova, D., Paloff, A., HinoovaPalova, D., Nikolov, D., Hristov, S., Naydenov, E., Tschirkov, A., Ovtcharoff, W. Some variations of the circle of Willis, important for brain protection in cardiac surgery – a new interpretation of the classical work of Adachi: “Anatomie der Japaner. Das Arteriensystem der Japaner”. *Praemedicus* since 1925. 2006; 27:1-9.
- Papantchev, V., Hristov, S., Todorova, D., Naydenov, E., Paloff, A., Nikolov, D., Tschirkov, A., Ovtcharoff, W. Some variations of the circle of Willis, important for cerebral protection in aortic surgery – a study in Eastern Europeans. – *Eur. J. Cardio. thorac Surg*. 2007; 31:982-9.
- IF (2007) – 2.011**
- Papantchev, V., Nachev, G., Petkov, D., Ovtcharoff, W. Reply to Ellenberger et al., *Eur J Cardio-thorac Surg*. 2007; 32:823.
- IF (2007) – 2.011**
- Papantchev, V., Stoinova, V., Todorova-Papantcheva, D., Paloff, A., Hinoova-Palova, D., Hristov, S., Aleksandrov, A., Petkov, D., Nachev, G., Ovtcharoff, W. Willis circle variations important for cerebral protection in aortic surgery – a CT angio study in Eastern Europeans. *Scripta Sci Med*, 2011; 43:96.

- Petkov, D., Nicolov, D., Baev, B., Iliev, R., Natchev, G., Tschirkov, A. Surgical treatment of aortic valve endocarditis-Comparative study between stented and stentless valves. *Thorac Cardiovasc Surg* 2003; 51:S56-S58.
- Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Nachev, G. Hybrid Management in patients with complex aortic pathology – single center experience. Presented at 20th world congress – World society of cardio-thoracic surgeons, 20th – 23rd October, 2010, India. *Heart Surg Forum* 2010; 13:S36.
- Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Simeonov, P., Trendafilova, D., Nedevska, M., Jorgova, J., Nachev, G. Endovascular stent grafts in Bulgaria – reporting 3 cases. *Compt Rend Acad Bulg Sci.* 2009; 62:1333-8;
IF (2009) – 0.204
- Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Nachev, G. Hybrid Management in patients with complex aortic pathology – single center experience. *Heart Surg Forum* 2010; 13:S36.
IF (2008) – 0.488
- Petkov, D. Papantchev V, Baev B, Nachev G. Transcatheter treatment in patients with complex aortic pathology. *Int J Cardiol.* 2011; 147:S67.
IF (2010) – 6.802
- Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Simeonov, P., Nachev, G. “St. Ekaterina” University hospital experience with thoracic aortic stent graftings. *Cardiol Cardiac Surg.* 2010; 2:32-41.
- Petkov, D., Papantchev, V., Baev, B., Nachev, G. LIMA-to-LAD anastomosis stenosis, caused by excessive intest proliferation. *Cardiol Cardiac Surg.* 2010; 2:64-9.
- Petrov, I., Nedevska, M., Chilingirova, N., Simeonov, P., Kratunkov, P., Stoinova, V., Nikolov, D., Konteva, M., Tzarianski, G., Tschirkov, A. Endovascular Repair of Dissecting Thoracic Aortic Aneurysm in a Patient With Turner Syndrome. *J Endovasc Therapy* 2006; 5:693-6.
- Petrov, I., Jorgova, J., Trendafilova, D., Tschirkov, A. El Tratamiento endovascular de pacientes con patologia combinada- coronaria, carotidea y periferica- base de la estrategia de revascularizacion global. *Revista Espanola de cardiologia* 2003; 56 (Supl.2):173.
- Shabani, R., Runev, N., Jorgova, J., Panajotov, C., Nachev, G. Estimation of right ventricular end -diastolic pressure from Doppler Transtricuspidal Flow Velocity in Patients with Right ventricular Infarction. *Eur Heart J.* 1996; 17.
- Trendafilova, D., Jorgova, J., Runev, N. Bare metal stents as an acceptable option in diabetic pateients. *Compt Rend Acad Bulg Sci.* 2010; 63.
IF (2008) – 0.488
- Trendafilova, D., Jorgova, J., Simeonov, P. First transfemoral aortic valve implantation in Bulgaria. *Int J Cardiol.* 2010; 9.
IF (2010) – 6.802
- Tschirkov, A., Baev, B., Iliev, R. Simultaneous pectus and open heart surgery. In *Surgical treatment of anterior chest wall deformities.* *Chest Surg North Am.* 2000; 110:405.
- Tschirkov, A., Jorgova, J., Tschilingirova, N., Velkovski, I., Petkov, D., Iliev, I., Nikolov, D., Petrov, P., Nachev, G. The Prognosis of Rhythm Disturbancies after surgical Repair of Atrium Septum Defects (ASD) in Patients after the Third Decade of their Life. 1-st Macedonian Congress of Cardiology, 9–12 October 1996, Ohrid, Republic of Macedonia.
- Tschirkov, A., Natshev, G., Mishev, B., Savova, A., Ovanessjan, H. An easy and safe approach for simultaneous repair of severe pectus excavatum and the underlying lesions of the heart and thoracic aorta. *J Thorac Cardiovasc Surg.* 1989; 98:305-7.
- Tschirkov, A., Michev, B., Topalov, V., Michailov, D., Jurukova, Z., Petkov, R. Incidences and surgical aspects of cardiac myxomas in Bulgaria. *Thorac Cardiovasc Surg.* 1990; 38 Suppl 2:196–200.
- Tschirkov, A., Mishev, B., Natshev, G., Petkov, R., Alexandrov, V., Jurukova, Z. Perioperative myocardial protection with the calcium antagonist diltiazem. – *Eur. J. Cardiothorac Surg.* 1992; 6:225-35.
- Tschirkov, A., Nikolov, D., Papantchev, V. New technique for implantation of inflow canula of Berlin Heart INCOR system. – *Eur. J. Cardio. Thorac. Surg.*, 2006; 30:678-9.
IF (2006) – 2.106
- Tschirkov, A., Nikolov, D., Tinov, G., Papantchev, V. Successful implantation of Berlin Heart INCOR system after Bentall/De Bono operation. *Interact CardioVasc Thorac Surg* 2007; 6:225–227.
- Tschirkov, A., Nikolov, D., Tasheva, I., Papantchev, V. Successful Fibrinolysis After Acute Left Ventricular Assist Device Thrombosis. *J Heart Lung Transplant* 2007; 26:553-5.
IF (2007) – 3.087
- Tschirkov, A., Nikolov, D., Papantchev, V. The Berlin Heart EXCOR in an 11-year-old boy. A bridge to recovery after myocardial infarction. *Tex Heart Inst J.* 2007; 34:445-8.
IF (2007) – 0.601
- Zahariev, T. The TRIANGLE screening program: Bulgarian results. *Phlebolympology*, 2006; 13:141-80.
- Zakhariev, T., L. Grozdinsky, Al. Tschirkov. Hospital and outpatient management of acute deep venous thrombosis with low molecular weight and ungrafted Heparin. Presented at the 21 th World Congress of The International Union of Angiology, 7–11 April 2002, New York, USA.
- Zakhariev, T., L. Grozdinski, Al. Tschirkov. Ultrasound Doppler Imaging in Carotid Surgery. Presented at the 21 th World Congress of The International Union of Angiology, 7–11 April 2002, New York, USA.
- Zakhariev, T., Stankev, M., Baev, B., Mintchev, B., Tschirkov, A. Surgical strategy for major aortoiliac reconstructions in patients with associated coronary artery disease. In *Cardiac Surgery and Concomitant Disease.* Steinkopff Verlag Darmstadt 1999:17.
- Zakhariev, T., Grozdinsky, L., Stankev, L., Kirilova, K., Tschirkov, A. Duplex Scanning and Transcranial Doppler Sonography Evaluation of Carotid Endarterectomy. *International Angiology*, 2000; 19 (Suppl. 2):91.
- Zakhariev, T., Stankev, M., Baev, B., Iliev, R., Tschirkov, A. A rare case of hydatid cyst perceived as false aneurysm of thoracic aorta. *J Thorac Cardiovasc Surg.* 1997; 113:792-3.
- Zakhariev, T., Grozdinsky, L., Tschirkov, A. Aorto-femoro-popliteal reoperative arterial surgery. Execution of new thrombectomy catheters. *Int J Surg Sci* 2001; 8(suppl 1):145-7
- Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Симеонов, П., Трендафилова, Д., Недевска, М., Начев, Г. Ендопротезиране на торакалната аорта при пациенти с еневризми и дисекции. Петгодишен опит на УНСБАЛ „Св. Екатерина“. *Med info.* 2010; 10:40-43.
- Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Спешни състояния в сърдечната хирургия – опитът на УНСБАЛ „Св. Екатерина“. Българско хирургично дружество. XIII национален конгрес по хирургия с международно участие. Доклади II, 2010, стр. 774–784.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Владов, Н., Мутафчийски, В., Панев, П., Янев, К., Начев, Г. Оперативно лечение на тумори с екстракорпорално кръвообращение. Българско хирургично дружество. XIII национален конгрес по хирургия с международно участие. Доклади II, 2010, стр. 785-791.

Димитрова, А., Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Биохимични маркери за миокард- на некроза. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2010; 2:29-32.

Петков, Д., Папанчев, В., Димитрова, А., Баев, Б., Начев, Г. Сравняване на методите за миокардна протекция – първични данни. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2010; 2:33-6.

Царянский, Г., Абединов, Ф., Тенев, Б., Марковски, А., Бонев, М., Димитрова, В., Начев, Г. Хранителен режим и имуносупресия след сърдеч- на трансплантация. Булспен, 2010.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, М., Стойнова, В., Панайотов, Ч. Наличие на лява горна празна вена при имплантация на постоянен електрокардиостимулатор. – J. Clin. Med., 2010:3/2/.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, В. Имплантация на допълнителен спасителен ендокарден електрод при пациент напълно зависим от електрокардиостимулация и двукратен остър екзит блок. – J. Clin. Med., 2010:3/2/.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, В. Трудно интубиране на коронарния синус (КС) при имплантация на ресинхронизираща система за стимулация при пациент с екстремно дилатирани сърдечни кухини. – J. Clin. Med., 2010:3/2/.

Йовев, С., Джоргова, Ю., Славчев, Б., Стоилова, В. Ресинхронизираща система за стимулиране с имплантация на два левокамерни електрода с идиопатична дилатативна кардиомиопатия. – J. Clin. Med., 2010:3/2/.

Петков, Д., Кратунков, П., Папанчев, В., Боян, Б., Начев, Г. Стратегии при лечението на вродените аномалии на коронарните артерии. – Med. info., 2011; 11:52-5.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Спешни състояния в Кардиохирургията – Белодробен тромбемболизъм. – Med. info., 2011; 11:72-5.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Хирургично лечение на пациенти с редисекции на гръдната аорта. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011; 3:33.

Петков, Д., Кратунков, П., Папанчев, В., Чилингирова, Н., Боян, Б., Начев, Г. Техники за корекция на вродени артерио-венозни фистули на коронарните артерии. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:39.

Якимова, П., Петков, Д., Папанчев, В. Транскатетърно аортно клапно протезиране. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:81.

Якимова, П., Папанчев, В. Рискови фактори за забравяне на чужди тела в оперативното поле. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:82.

Кумчев, Г., Рахман, Х., Папанчев, В. Миокардна протек-

ция в кардиохирургията. Българска гръдна и сърдечно-съдова хирургия. 2011;3:83.

Джоргова, Ю., Трендафилова, Д., Симеонов, П., Калинова, Т., Ацев, Б., Петков, Д., Папанчев, В., Марковски, А., Начев, Г. Първоначален опит с TAVI при пациенти със симптоматична Ао стеноза и висок оперативен риск. В книжка с резюмета от Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, Nesebar, Bulgaria, September 7th – 10th, 2011, p. 88-9.

Петков, Д., Папанчев, В., Баев, Б., Начев, Г. Мениджмънт на пациенти с комплексна аортна патология – опит на един център. В книжка с резюмета от Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, Nesebar, Bulgaria, September 7th – 10th, 2011, p. 90-1.

Димитрова-Карамфилова, А., Царянский, Г., Петков, Д., Баев, Б., Начев, Г. Тромбеластография. Анестезиология и интензивно лечение 1/2011.

Царянский, Г., Марковски, А., Абединов, Ф., Чолаков, В., Димитрова, В., Петков, Д., Джоргова, Ю., Начев, Г. Анестезиологично-реанимационни особености на транскатетърната аортна клапна имплантация. Резултати при 17 пациента. Анестезиология и интензивно лечение 2/2011.

Царянский, Г. Принципи на анестезиологичния подход при пациенти със сърдечно-съдова патология. Анестезиология и интензивно лечение (под печат).

Царянский, Г., Тенев, Б., Чолаков, В., Бонев, М. Сърдечна трансплантация. Ранни и отдалечени следоперативни грижи. В книжка с резюмета от Southeastern European Medical Forum (SEEMF) – Second International Medical Congress, Nesebar, Bulgaria, September 7th – 10th, 2011, p. 90-1.

Царянский, Г., Марковски, А., Тенев, Б., Абединов, Ф. Анестезия и интензивно лечение при сърдечна трансплантация. В книжка с резюмета от XVII конгрес по анестезиология и интензивно лечение с международно участие. 2011, Пловдив, България.

Царянский, Г., Марковски, А., Абединов, Ф., Нацев, И., Димитрова, В., Симеонов, П., Петков, Д., Начев, Г. Анестезиологично реанимационни особености на транскатетърната аортна клапна имплантация. Резултати при 17 пациенти. В книжка с резюмета от XVII конгрес по анестезиология и интензивно лечение с международно участие. 2011, Пловдив, България.

Говедарски, В., Петров, И., Генадиев, С., Захариев, Т., Начев, Г. Ендоваскуларни техники за профилактика на инфраингвинални байпас реконструкции. В книжка с резюмета от Ендоваскуларен курс, 2011, София.

Говедарски, В., Генадиев, С., Петров, И., Захариев, Т., Начев, Г. Хибридни процедури в субклавно-брахиалния сегмент. В книжка с резюмета от Ендоваскуларен курс, 2011, София.

Говедарски, В., Петров, И., Генадиев, С., Захариев, Т., Начев, Г. Ендоваскуларни процедури за оклузивни лезии на инфрагеникуларните артерии. В книжка с резюмета от Ендоваскуларен курс, 2011, София.

Медицинската специалност „Урология“ изучава етиологията, патогенезата и симптоматиката на заболяванията на пикочно-половата система при мъжете и на пикочно-отделителната система при жените, като осъществява и разработва методи за диагностика, лечението и профилактиката им.

Първите писмени документи за болести на отделителната система се срещат в папируса на Бруги от III хилядолетие пр. Хр. (Г. Патрашков, 2004). В историческото развитие на урологията има цяла плеяда лекари и учени, допринесли за открояването ѝ като специфична и крайно необходимата специалност: в древността още Хипократ (460–377 г. пр. Хр.) описва хематурията като един от водещите симптоми в урологията; Архимед (287–212 г. пр. Хр.) е известен в урологията с това, че прави първите описания на пикочните камъни и изчислява тяхната плътност; Гален (129–199) създава първите прототипи на уретралните катетри; Авицена (980–1037) въвежда промивките на пикочния мехур; анатомът М. Малпиги (1628–1694) описва анатомията и някои хистологични аспекти на бъбреците; Жорж Симон (1824–1876) прави първата уретеро-сигмоидна анастомоза и първата екстраперитонеална нефректомия и се счита за основател на първото урологично отделение; Felix Guyon (1831–1920) е първият дипломиран уролог и създател на Европейската асоциация по урология (EAU), наречен „баща на урологията“ (J.J. Mattelaer, 2010).

Историята на българската урология е неразривно свързана с развитието на древната медицина у нас, а през втората половина на XIX и XX век и с развитието на хирургията. В далечното минало се помнят имената на Боян Магесника, Дамян и Кузма Безсребърници, Света Петка Българска, като последните трима са канонизирани от Българската православна църква. Дълго време медицинската помощ включително урологията се е оказвала от народни лечители. С един типичен урологичен проблем, какъвто е лечението на мехурната калкулроза, са се занимавали т.нар. тахчии. Такива операции са извършвани в Габрово през 30-те години на по-миналия век от двама братя гърци. Техен ученик е Тотю Пандев, който предава уменията на сина си Пандьо Тотев и на внука си. Тази практика съществува до 90-те години на XIX век, когато властите официално я забраняват. Такава дейност по време на Възраждането е извършвал и народният лечител Костаки Стергиев. През Възраждането започва и развитието на научната медицина (П. Панчев, 2014).

Първите сведения за научни разработки по урологични проблеми са докторските дисертации на д-р Алеко Апостолов (уринарни фистули при човека от гледна точка на тяхното развитие), раз-

работена в Париж през 1878 г. и на д-р Хр. Бонев (принос към въпроса за цисто-уретро анастомозата и цисто-уретропластиката), защитена в Лион през 1889 г. Непосредствено след Освобождението е основано първото българско медицинско дружество и още през 1880 г. един от основните проблеми, които се разглеждат, е този за литотрипсията при мехурна литиаза. Докладчик е д-р Димитър Моллов, който прави и първата публикация по този въпрос. През 1896 г. д-р Проданов извършва първото секцио алта. Две години по-късно д-р Михайловски публикува опита си върху 12 операции на болни с камък в пикочния мехур. Същият лекар извършва и първата нефропексия през 1897 г. През 1910 г. д-р М. Софрониев, който се смята за първия български уролог, прави първата трансвезикална аденомектомия по метода на Фрайер.

Доц. д-р Красимир Янев

Създаването на Медицинския факултет допринася за развитието на урологията. Някои общи хирурзи имат втора специалност урология. Повечето от тях са завършили в чужбина. Към началото на 1940 г. такива са д-р Минко Софрониев (Монпелие, 1897), д-р Мирчо Морфов (Лион, 1903), д-р Таньо Танев (Франкфурт, 1920), д-р Мезан Ерохам (Женева, 1921), д-р Исак Израел (Берлин, 1923), д-р Георги Аджаров (Мюнхен, 1925), д-р Димитър Сарафов (Лайпциг, 1925), д-р Христо Оцетов (София, 1925). Д-р Мирчо Морфов специализира урология в Париж и извършва една от първите операции за възстановяване на перинеалната уретра чрез термино-терминална анастомоза. През 1920 г. д-р Иван Николаев предлага свой модифициран метод за оперативно лечение на везико-вагиналните фистули. Като създатели на нови оперативни методи съществени приноси имат д-р Димитър Плосков – затваряне на пикочния мехур чрез кож-

но ламбо от корема, д-р Александър Станишев – нефропексия, д-р Антон Червенаков – нов достъп до средната част на уретера, д-р Никола Делев – създаване на нов пикочен мехур от сигма. През 1943 г. излиза и първата монография, посветена на хирургическото лечение на ДПХ, озаглавена „Така наречената хипертрофия на простатната жлеза и неговото оперативно лечение“ от д-р Христо Атанасов. През 1946 г. доц. М. Енфеджиев въвежда периреналната аденомектомия. Плод на неговия голям опит е монографията му „Простатата“. Заслуги за развитието на българската урология имат и изявените коремни хирурзи проф. Владимир Томов, проф. Антон Червенаков, проф. Параскев Стоянов, проф. Александър Станишев, проф. Г. Москов, д-р Кишев, който впоследствие работи в Европа и Америка.

българска урология и се създават условия за развитието ѝ. В началото дейността на катедрата е насочена към подготовка на специалисти по урология, от които има крайна нужда в България. В катедрата се провеждат първите основни курсове за специалност и ако имаме право на обобщения, всички специалисти уролози в нашата страна са обучени и дипломирани в Катедрата по урология. За първи път българските уролози имат научно звено, където могат да получат нови знания и да придобият специалност. В катедрата постепенно се внедряват всички съвременни отворени и ендоскопски оперативни методи и манипулации. Така още в самото начало, към катедрата по урология се оформят няколко специализирани звена: по нефролитолиза със специализирана лаборатория за анализ на конкрементите и клинична лаборатория от доц. С.

От ляво на дясно: д-р Ангел Еленков, проф. Димитър Младенов, доц. Маринчо Георгиев, д-р Александър Заимов, доц. Красимир Янев, д-р Александър Тимев, доц. Силви Кирилов, д-р Александър Кръстанов, проф. Петър Панчев, доц. Михаил Николовски, д-р Димитър Блажев, чл.-кор. проф. Чавдар Славов, д-р Владислав Младенов, д-р Светлин Димитров, д-р Васил Василев

„През 1951 г. към Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) се създава първата Катедра по урология със 75 легла с ръководител проф. Антон Червенаков и асистенти доц. С. Попиванов и доц. Т. Андреев. По-късно членове на катедрата стават д-р М. Карапандов, доц. С. Рускова, акад. Минков, доц. Табаков, доц. Будевски, доц. Тачев, проф. Чакъров, д-р Петков, д-р Дашинов, д-р Табанска, д-р Тоцев, д-р Делчев, д-р Морис Сидра, доц. Банчев, проф. Д. Цветков, д-р П. Петров, проф. П. Панчев.

С основаването на първата катедра по урология в нашата страна започва историята на модерната

Попиванов, д-р Дашинов, доц. Будевски, д-р Табанска, доц. Банчев (там се правят първите проучвания за разпространението на литиазата в нашата страна и в сътрудничество с други клиници се създава препаратът „Солуран“ за лечение на уратната литиаза); по уrogenитална туберкулоза – доц. Т. Андреев, д-р Тоцев, проф. Чавдар Славов; по андрология – доц. С.Рускова, д-р Карапандов, проф. Д. Цветков, проф. П. Симеонов, проф. Узунова, д-р Заимов, д-р Кацаров; по хемодиализа. В началото на 60-те години у нас проф. А. Червенаков проучва новия метод и възлага на д-р М. Карапандов да докладва на заседание на урологичното дружество. Така се създава първото

Отделение за лечение на болни с бъбречна недостатъчност (1962) с началник доц. Е. Патеv. Между 1964–1970 г. д-р Ангел Ангелов внедрява трансуретралната хирургия в България. Той усвоява методиката в Германия и по-късно е избран за президент на Европейската асоциация по ендouroлогия. Значителен принос за внедряването на трансуретралната хирургия като рутинна процедура във всички урологични звена в нашата страна имат проф. Панчев и проф. Чакъров. През 1968 г. акад. Минков, член на Катедрата по урология, прави първата бъбречна трансплантация, която е и първата органна трансплантация у нас. Следващата година в Клиниката по урология начело с проф. Ламбреv, проф. Атанасов и проф. Куманов се извършва трансплантация на бъбрек на възрастен реципиент. От тогава тази дейност, макар и спорадично, продължава в ЦНУХТ, НИНУХТ и КЦУ.

Със създаването на Медицинска академия през 1972 г. Катедрата по урология при ИСУЛ и Клиниката по урология в Александровска болница се обединяват в единна Катедра по урология. Новата катедра заедно с придадените ѝ звена – нефрология и хемодиализа, се преименува в Център по урология, нефрология, хемодиализа и трансплантация (ЦНУХТ по-късно НИНУХТ), а от 1990 г. – КЦУ. Към тях има специализиран научен съвет. Ръководители на ЦНУХТ и НИНУХТ последователно са проф. Н. Атанасов, проф. З. Киряков, проф. Хр. Куманов. През 1998 г. клиничният център отново получава предишното си име – Катедра по урология. В обединената катедра се обособяват Клиника по нефролитиаза с ЕКЛТ с ръководители д-р Илиев, доц. Л. Доновски, доц. Яне Янев, Клиника по обща урология с ръководители д-р К. Николов, доц. Тачев, проф. М. Цветков, проф. Д. Младенов, Клиника по онкоурология с ръководители проф. Хр. Куманов, проф. П. Панчев, Клиника по трансплантация с ръководители проф. Панчев, доц. Николовски, доц. Симеонов, Сектор по анестезиология, реанимация и интензивно лечение с ръководители доц. Тенев, д-р Дорев, доц. Бовянска, проф. Темелков.

През 1986 г. за първи път в нашата страна в катедрата е внедрен апаратът за екстракорпорална литотрипсия (ЕКЛТ НМ 1, Дорние – първо поколение, 1985), който е един от първите в света. По-късно през 1997 г. е закупена една от най-добрите машини за ЕКЛТ, Storz Modulit SLX, като персонални гаранции за разсроченото плащане стават членовете на катедрата проф. Куманов и проф. Панчев. Почти цялата ендоскопска апаратура, която се използва и в момента, е закупена от МФ и МУ по предложение на Катедрата по урология. През 1994 г., ръководителят на Катедрата по урология проф. Панчев въвежда про-

грамата за „живо даровство“, която продължава и досега. Отначало бяхме подпомогнати от френския трансплантолог проф. Лакомб. От края на 80-те години на миналия век към трансплантационния екип се включват и съдови хирурзи от болница „Света Екатерина“ (проф. Чирков, проф. Захариев, проф. Станкеv, доц. Тонев, доц. Говедарски, д-р Марков, д-р Червенков). Нашите екипи работят и с колегите от нефрологията (проф. Стефанов, проф. Димитров, проф. Стефанова, доц. Симеонов, проф. Паскалев), с настоящата Лаборатория по имунология (проф. Наумова и доц. Михайлова), с колектива на Клиничната лаборатория (проф. Данев, проф. Цачев), с Лабораторията по лекарствен мониторинг (проф. Свиначаров). Членове на катедрата са в основата на въвеждането на лапароскопски методи и робот – асистирана хирургия в урологичната практика в България (доц. М. Георгиев, доц. Кр. Янев, 2006).

През 2000 г. болниците са трансформирани в търговски дружества и 4-те клиники в катедрата се сливат в една клиника с ръководители проф. П. Панчев, проф. М. Цветков, проф. Ч. Славов, проф. П. Симеонов и доц. М. Георгиев.

Ръководители на катедрата по урология хронологично са проф. Антон Червенаков (1951–1973), проф. Никола Атанасов (1973–1980), акад. Николай Минков (1980–1982), проф. Христо Куманов (1982–1989, 1995–1999), доц. Л. Доновски (1989–1993), проф. Петър Панчев (1993–1995; 1999–2016), доц. Красимир Янев (от 2016 г.).

В Катедрата по урология израстват повечето бивши и настоящи ръководни кадри по урология в нашата страна: акад. Н. Минков е ръководител на Клиниката по спешна и детска урология към Институт „Пирогов“; проф. Т. Андреев и доц. Д. Гочев завеждат урологична клиника, по-късно катедра във ВМИ–Варна; доц. П. Петров завежда урологична клиника в Университетска болница Лозенец; проф. Ст. Чакъров завежда Урологична клиника в болница „Света Анна“; доц. Вл. Янев завежда Урологична клиника в Транспортна болница; доц. А. Банчев завежда Клиника и катедра по урология във ВМИ–Пловдив; проф. Кр. Нейков завежда Клиника по онкоурология в СБАЛ по онкология; д-р К. Давидов завежда Урологично отделение в болница „Токуда“; д-р Семерджиев завежда Отделение по урология в болница „Доверие“.

Почти всички национални консултанти по урология и трансплантация от създаването на тази институция досега са членове на катедрата акад. Н. Минков, проф. Хр. Куманов, проф. П. Панчев, проф. Ст. Чакъров, проф. М. Цветков, проф. Ч. Славов, проф. П. Симеонов, доц. М. Георгиев.

Преподаватели:

Доц. д-р Красимир Янев – ръководител катедра
Доц. Маринчо Георгиев – ръководител клиника
Проф. Петър Панчев
Чл.-кор. проф. Чавдар Славов
Проф. Димитър Младенов
Доц. Михаил Николовски
Проф. Петър Симеонов
Доц. Силви Кирилов
Доц. Андриан Тонев
Д-р Свилен Димитров
Д-р Александър Заимов
Д-р Пламен Димитров
Д-р Владислав Младенов

От ляво на дясно: доц. Маринчо Георгиев, доц. Красимир Янев, доц. Силви Кирилов – по време на лапароскопска операция

Д-р Васил Василев
Д-р Александър Тимев
Д-р Димитър Блажев
Д-р Валентин Йотовски
Д-р Александър Кръстанов
Д-р Чавдар Еленков

Всички членове на катедрата имат защитени докторски дисертации.

Хабилитираните лица дълги години са методични ръководители на урологичните отделения в бившите окръжни градове. В катедрата се въвеждат и прилагат върховите постижения на урологичната наука и практика. Почти всички членове на катедрата са специализирали по определени проблеми в чужбина. Защитени са над 30 кандидатски и 7 докторски дисертации. Издават се три специализирани списания („Андрология“, „Урология“ и „Уронет“) с главни редактори и главни секретари от преподаватели в катедрата.

От катедрата са пенсионирани 13 хабилитирани сътрудници. Двама са заместник-декани (чл.-кор. проф. Ч. Славов и проф. Йорданка Узунова), проф. Славов е и бивш заместник-министър на здравеопазването. Бивш директор на Александровска болница и на Агенцията по трансплантация е доц. С. Кирилов. Директор на Първа градска болница, а по-късно депутат и посланик на Република България в Тунис е доц. Николовски. Проф. Куманов е директор на Агенцията по трансплантация. Д-р Морис Сидра (бивш редовен член на катедрата) е министър на здравеопазването в Судан.

Катедрата по урология е инициатор за създаването на Българското урологично дружество с председател проф. А. Червенаков (1960) и след него – проф. Викторов (1972). През същата година проф. Червенаков и проф. Атанасов стават учредители на Европейската асоциация по урология. През 1974 г. се провежда Първият конгрес по урология с международно участие под председателството на проф. Н. Атанасов, втори конгрес през 1979 г. с председател акад. Н. Минков, трети през 1985, четвърти през 1990 с председател проф. Патрашков, пети и шести през 1995 и 2000 г. с председател проф. М. Цветков и седми през 2016 г. с председател доц. М. Георгиев. Повече от едно десетилетие БУД поддържа дружески отношение с Клиниката по урология в Гросхадерн – Людвиг Максимилиан Университет, Мюнхен, а понастоящем с университетските клиники в Хайлброн (проф. Расвайлер) и Лайпциг (проф. Щолценбург). Сътрудници на катедрата са автори на 7 учебника, многотомната „Оперативна хирургия“, 2 ръководства за упражнения, 23 монографии и 10 съвместни участия в издаването на монографии от други специалности. През последните 20 години не е имало европейски, световен или регионален конгрес по урология, на който да не са участвали с доклади и постерни презентации представители на катедрата. Екипи на катедрата имат публикации във всички водещи урологични списания.

С разкриването на Медицинския факултет през 1917 г. оториноларингологията в България постига своя университетски статус и генерира ресурс за качествено осигуряване на потребностите от лечебна, учебна и научноизследователска дейност. Това става възможно благодарение на основоположниците на българската оториноларингология Ив. Кипров и Ст. Белинов. В началото на 1919 г. Ив. Кипров (1877–1922) е избран за редовен професор по ушни, носни, гърлени болести и първи ръководител на едноименната катедра при новосъздадения МФ в София, а на 16 април с.г. е избран за първи декан на факултета. Той има множество трудове върху диагностиката и лечението на ЛОР болестите, а като декан на факултета извършва огромна организационна дейност. Умира на 45 г., без да дочака първия си лекционен курс пред студентите.

Стоян Белинов

Съдбата отрежда това право на **Стоян Белинов** (1872–1944). През периода 1905–1908 г. той специализира ушни, носни и гърлени болести във Виена и Санкт Петербург. Във Виена работи в клиниката на Полицер, в която са още Барани и Нойман. Тук той установява инклинационния нистагъм. Стоян Белинов продължава изследванията си върху инклинационния нистагъм в клиниката на Н. П. Симановски във Военномедицинската академия в Санкт Петербург, където блестящо защитава дисертационен труд по темата. След приключване на специализацията си той става първия специалист оториноларинголог в страната, участва активно в кампанията за клиничното обособяване на оториноларингологията като самостоятелна наука и оглавява първото у нас отделение по ушни, носни, гърлени болести (1909–1941). На 15 март 1923 г. е избран за редовен доцент и ръководител на Катедрата по ушни, носни, гърлени болести при МФ, през 1926 г. става извънреден професор, през 1929 – редовен. През учебната 1934/35 г. е избран за декан на Медицинския факултет. Стоян Белинов е основоположник на българската оториноларингология, поставя началото на университетското преподаване по дисциплината, организира Българското оториноларингологично дружество (1924) и е негов председател до края на живота си. Създава българска оториноларингологична школа с десетки свои ученици, съмишленици и последователи като Св.

Бойкикев, Г. Янков, М. Ботушаров, Л. Ковачев, А. Барухов, Хр. Здравков, Ст. Серяков, Д. Деянов, К. Марков, К. Куртев, П. Лавчиев, Н. Арифов, М. Икономов, А. Варо, М. Михайлов, Г. Мустаков, Б. Маринов и мн. др. Създава богато научно творчество със съществени приноси във вестибулогията, отогенните ендокраниални усложнения, диагностиката на глухотата, анатомията и физиологията на темпоралната кост и ларинкса, епидемиологията на склеромата, ендоскопията на дихателните пътища и хранопровода, корозивната болест на хранопровода, чуждите тела, разработва и внедрява различни инструменти, методи и подходи, диагностични и лечебни стратегии, ползва се с висок обществен авторитет. Израз на голямото му признание у нас и в чужбина е избирането му за председател на повече от 15 обществени и научни сдружения, притежава една от най-дългите наградни колекции с български и международни отличия за заслуги, редактор и сътрудник е на 5 вестника и 26 списания, като 16 от списанията са чуждестранни. Създава и развива множество плодотворни вътрешни и външни връзки със специалисти от Европа, Америка и различни други части на света, получава многобройни покани от чужбина за четене на лекции – Цариград (1933), Москва (1933), Ленинград (1933), Лондон (1937), Монпелие (1938), Тулуза (1938), Лион (1933), Парма (1938), Букурещ (1939), Будапеща (1939), Виена (1940). Университетското преподаване по оториноларингология започва през 1923 г. с четвъртокурсниците от първия випуск на новооткрития Медицински факултет. Дотогава Ушно, носно, гърленото отделение при Александровската болница изпълнява и функцията на клинична база за специализация и квалификация. Стоян Белинов е първият старши лекар, обявил квалификационен курс по специалността (1910). С цел да подпомогне студентите „в усвояването на оториноларингологическата дисциплина“, Стоян Белинов започва да издава през 1927 г. своите „Лекции по болестите на ухото, носа и гърлото“. Расте броят на асистентите и доброволните лекари на работа в катедрата и клиниката. До края на 1941 г. през катедрата и клиниката преминават повече от 3 000 студенти, а за специализация с полагане на изпит за специалност и преквалификация постъпват 52 лекари. От създаването на университетската оториноларингологична клиника до петдесетте години следдипломната квалификация се осъществява на принципа на „доброволното“ и „щатно“ асистентство. През 1919 г. единственият назначен щатен сътрудник е проф. Ив. Кипров. През 1922 г. е назначен втори лекар. През 1923 г. катедрата се поема от Стоян Белинов, като заедно с него работят двама щатни и няколко нещатни (доброволни) асистенти. През 1934 г. щатът на редовните асистенти е вече четирима души, а към 1

октомври 1939 г. численият състав на катедрата е общо 25. До края на Втората световна война главни асистенти последователно са Ал. Големанов, К. Марков, Л. Ковачев, Св. Бойкикев.

В различни периоди при катедрата работят като асистенти Г. Янков, Б. Маринов, П. Лавчиев, Ив. Максимов, К. Куртев, Вл. Белинов, М. Икономов, Бегликчиев, В. Попов, Асса (Израел), Ас. Златков, О. Тилински, М. Аврамов, Д. Деянов, Ас. Кюлев, Т. Гатев, П. Павлов, Ив. Ризов, А. Стумбов., Ч. Илич, М. Марков, Г. Тошков, Сл. Анастасова, Ал. Давидов, Вл. Захов, Т. Здравков, Б. Банчев, Л. Монов, Таджер, Атанасова, Алтъпармаков, Пенев, Митев, Зонанов, като последните трима впоследствие стават редовни асистенти.

Проф. д-р Тодор Карчев

След пенсионирането на Стоян Белинов през октомври 1940 г. за временен директор на клиниката е избран проф. Г. Москов, а през 1942 г. – проф. Вл. Алексиев. През своите мандати Г. Москов и Вл. Алексиев не посещават УНГ к-тата, а само я представляват пред Ректорския съвет. Отговорността за лечебната, преподавателската и научноиз-

следователската дейност се носи от гл. асистент Св. Бойкикев. Към март 1943 г. щатният състав на катедрата и клиниката се състои от гл. ас. Св. Бойкикев и редовните асистенти К. Куртев, Вл. Белинов, Ас. Златков и Д. Деянов. Заради бомбардировките през февруари 1944 г. клиниката е евакуирана в училището на с. Върбовка, Павликенско, а към средата на октомври е реевакуирана в София. В началото на 1945 г. катедрата и клиниката се поемат от проф. Г. Янков. За гл. асистент на клиниката е назначен К. Куртев, а редовни асистенти остават Вл. Белинов и Д. Деянов. От Окръжна болница, заедно с Г. Янков пристигат асистентите М. Аврамов и Ив. Димов. Същата година биват назначени П. Павлов и Ив. Максимов.

Процесът на институционално обособяване и отделяне на оториноларингологията от офталмологията обхваща и извън университетските столични болници.

Следващият ръководител на Катедрата по УНГ болести е **доц. Георги Янков** (1895–1974). Той развива започнатото дело на своя учител, избран е за ръководител през 1945 г., който няколко години по-късно е избран и за професор. Тогава главен асистент остава Св. Бойкикев до избирането му за доцент през 1946 г. След него главен асистент ста-

ва д-р Кирил Куртев, а по-късно се назначават Кр. Спасов, Т. Маринов, Г. Кабакчиев, Ат. Кехайов, Л. Шишков, Н. Сотиров, Н. Пръвчев. Създават се и у нас профилите в оториноларингологията: аудиология (Л. Шишков), отоневрология (А. Кехайов), фониатрия (Ив. Максимов), бронхоезофагология (Н. Сотиров). Внедряват се нови диагностични и оперативни методи – фенестрация на хоризонталния полуокръжен канал, мобилизация на стремето и стапедопластика при отосклероза и др.

През 1952 г. катедрата и клиниката се преместват на първия етаж на II хирургичен блок на Александровска болница – с вече 75 разкрити легла. През 1975 г. се извършва и териториалното обединяване на Катедрата по УНГ болести при ВМИ – София и ИСУЛ в рамките на Медицинска академия. Новосъздаденият институт с катедра се премества в сградовия комплекс на бившия ИСУЛ, днешната университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“. Разкриват се и три клиници: Първа (онкологична) със завеждащ проф. Г. Георгиев, по-късно проф. Иван Ценев; Втора (обща оториноларингология) със завеждащ проф. Мария Фичева, по-късно проф. О. Деспотов; III (детска оториноларингология) със завеждащ проф. Георги Кабакчиев, по-късно доц. Иван Тодоров. Общо трите клиници разполагат с 122 легла.

Другият талантлив ученик на проф. Белинов – **проф. Св. Бойкикев** е избран за ръководител на Катедрата по УНГ болести към новооткрития ИСУЛ през 1951 г.

След създаването на Медицинската академия през 1975 г. се извършва обединение на Катедрите по УНГ болести при ВМИ и ИСУЛ в състава на новосформирания Научен институт по очни, ушни, носни и гърлени болести. За негов директор през 1968 г. е определен ръководителят на Катедрата по УНГ болести при ВМИ – **проф. Владимир Павлов**, който замества проф. Янков и ръководи обособения впоследствие Научен институт по УНГ болести до пенсионирането си през 1986 г. Отличен хирург и обаятелен преподавател, проф. Павлов издига оториноларингологията у нас на европейско равнище. Той спомага много за развитието на различните сектори в специалността: Сектор по бронхоезофагология възниква още по времето на проф. Белинов; през 1952 г. е създаден Сектор по аудиология, където се изследва с обективни методи функционалното състояние на слуховия анализатор, изследват се глухи деца и възрастни в областта на генетичните аспекти на вродената глухота; отоневрологична дейност има още под ръководството на проф. Белинов, а съвременно развитие и обособяването ѝ като сектор се извършва през 1956 г.; Секторът по фониатрия започва дейността си в края на 40-те и началото на 50-те години на миналия век по инициатива

на проф. Ив. Максимов. Тези направления заемат съществен дял в учебно-преподавателската дейност със студентите по медицина, дентална медицина и особено със специализиращите лекари. Въвеждат се нови оперативни методи за лечение на онкологичните заболявания на ЛОР органите и подобряването на слуха. Аденотонзилектомията, както и редица други хирургични интервенции се извършват рутинно под обща анестезия (проф. М. Димитров, д-р Т. Ковачев, д-р М. Мирчева, д-р М. Томова). Над 250 публикации отразяват разностранната научна и практическа дейност на проф. Павлов. Той е почетен член на много чуждестранни научни дружества. Под негово ръководство са защитени 20 кандидатски и

Проф. д-р Кунчо Кунев

10 докторски дисертации, удвоен е броят на лекарите, работещи в катедрата – от 26 на 52, хабилитирани са 6 професори и 7 доценти.

Следващият ръководител – проф. Георги Георгиев, дмн, продължава развитието на съвременната онкохирургия на ЛОР органите, внедрява декомпресията на лицевия нерв, стапедопластиката при

отосклероза, както и редица нови оперативни техники.

През 1972 г. създава и ръководи онкологичното направление в катедрата, което по-късно се оформя като I онкологична клиника на болницата. За първи път извършва медиастиноскопия и въвежда редица методи за лечение на туморите на слюнчените жлези, парезите на лицевия нерв и внедрява всички известни методи за лечение на ушите, носа и гърлото. Той е пионер за въвеждането на микроларингохирургията в България и извършва за първи път пластика на ринобазата при риноликворея. Ръководител на Катедрата по УНГ болести през периода 1992–1993 г. е проф. Дичо Димов, дмн. Той увеличава нейния състав. Създава функционално отделение за диагностика и лечение на ЛОР патологията и организира издаването на съвременен учебник по УНГ болести от целия колектив на катедрата. Книгата е отпечатана през 1998 г. под редакцията на проф. Г. Георгиев и проф. Д. Димов.

Междувременно, през периода 1993–2000 г., ръководител на Катедрата е отново проф. Г. Георгиев. През 1999 година се въвежда за първи път в страната от проф. Иван Цанев кохлеарната имплантация като метод на лечение на вродена и придобита глухота.

През 2000–2008 г. ръководител на катедрата е проф. Тодор Карчев, дмн, който развива постигнатото от своите предшественици. Открива М-клетката (компонент от имунната система на човека и бозайниците) в тонзиларната тъкан.

Създават се връзки с водещи клиники в Германия, Австрия, Франция, Гърция, Турция, Южна Корея и др. Изпращат се млади колеги на специализация в чужбина. Утвърждава се кохлеарната имплантация като авангарден метод за възстановяване на слуха при болни с тежка приемна глухота. Сформира се екип за преподаване на английскоговорящи студенти – проф. Карчев, доц. Спиридонова, доц. Попова, доц. Мелничаров, д-р Широ. Приема се Национална програма по неонатален слухов скрининг с решаващото участие на колегите от Сектора по аудиология. Учредява се фондация „Проф. Стоян Белинов“, която ежегодно провежда до 2010 г. симпозиума с международно участие. От 2008 г. до 2010 г. ръководител на катедрата е проф. Кунчо Кунев, дмн, който е и зам.-декан по научната дейност на МУ – София. Той издига на по-високо ниво диагностиката на онкологичните заболявания в специалността. Съвместно с Катедрата по генетика на МУ – София е разработен научен проект за генетика на карциномите в ЛОР органите. Съвместно с докторанти в катедрата се изследват механизмите на малигнената трансформация на рецидивирания респираторен папилом в инвазивен плоскоклетъчен карцином.

Тези проучвания показват, че HPV тип 11 е агресивен вирус при ларингеалния папилом, който трябва да се следи внимателно при болни с рецидивиреща респираторна папиломатоза. Разработват се и имунохистохимични методи, които се прилагат за доказване на наличието и разположението на антиген в тъканен срез или в изолирани предварително клетки, вкл. клетки от клетъчни култури. Използвани са моноклонални антитела за доказване наличието на съответни антигени, характерни за лимфомите в областта на главата и шията.

От 2011 г. ръководител на катедрата е проф. д-р Диана Попова, дмн. В резултат от постепенното обособяване, разширяване и развитие на оториноларингологията, както и политиката на въвеждане на целия спектър от хирургични и терапевтични дейности по УНГ, катедрата е водеща в лечебната

Проф. Диана Попова

и диагностичната дейност и в обучението на студенти, специализанти и следдипломна квалификация. Желанието на колектива е за превръщането ѝ в център за високи постижения. За осъществяване на тази цел е необходимо подобряване на инфраструктурата, оборудване с високо технологична

Продължава обучението на УНГ хирурзи в областта на реконструктивната хирургия при тежките радикални намеси в областта на главата и шията и възстановяването на следоперативните дефекти. Сравнително нови области в специалността са лазерната ендоларингеална хирургия, включително

*I ред, от ляво на дясно: ас. д-р Венера Добрянова, доц. Тодор Широ, гл. ас. д-р Станислав Йорданов, доц. Соня Върбанова, доц. Димитър Конов, проф. Диана Попова, проф. Александър Карапанчев, г-жа Анна Вълкова
II ред: проф. Спиридон Тодоров, доц. Орлин Стоянов, ас. д-р Христо Бенов, Камелия Янкова, ас. д-р Юлиан Хаджиев, доц. Юлиан Рангачев, гл. ас. д-р Тодор Попов*

апаратура, обвързване на този процес с научни постижения и с пред- и следдипломното обучение на студенти и лекари в рамките на университета.

Катедрата разполага с най-съвременна апаратура за лечение на онкологичните заболявания на ушите, носа и гърлото, за лазерна микрохирургия, за слухоподобряваща хирургия, за аудиология, отоневрология, фониатрия, ендоскопия. Годишно се провеждат основен курс за специализация, 7 курса за повишаване на квалификацията на лекарите специалисти, обучение на общопрактикуващи лекари по модул „УНГ болести“, както и индивидуално обучение на лекари от страната. Провеждат се майска и декемврийска държавна изпитна сесия за придобиване на специалност по „УНГ болести“. Обучават се специализанти и докторанти – редовни, задочни и на самостоятелна подготовка. Поемането на отговорност при лечението на пациенти, изискващи експертен ресурс, както и поемането на спешността, изискваща високоспециализиран ресурс, обясняват възможността за реално обучение на студенти и лекари в пред- и следдипломна квалификация.

Научните постижения с приложен и фундаментален характер, които се постигат в клиниката, са отразени в световни научни издания и форуми.

тази на карциномите на ларинкса, ендоназалната хирургия, както и хирургията на базата на черепа, включително ендоскопската, отохирургията и невроотологията заедно с аудиологията, хирургия на разстройствата на съня.

В катедрата по УНГ болести са защитени над 65 дисертации, а през последните 6 години са завършени над 10 проекта главно в областта на онкологичните заболявания, наследствената загуба на слуха, предиспозицията към възпалителни заболявания.

Учебници и монографии:

Бегов, Ал. Слухът при шумово-вибрационно въздействие. София, 1973, 250.

Бегов, Ал. Шум, слух и професия. Профиздат, София, 1978, 140.

Белинов, Ст. Езофагоскопически и бронхоскопически наблюдения при чуждите тела в горните хранопроводни и въздухоносни пътища. София, Български университет, 1926.

Белинов, Ст. Сборник статии върху глухонемотата в България. Художник, София, 1934.

Белинов, Ст. Учебник по ушни, носни и гърлени болести. Университетско издателство, София, 1936.

Белинов, Ст., Вл. Белинов. Учебник за студенти по УНГ болести, София, 1948.

Бойкикев, Св. Ръководство по онкология. Наука и изкуство, София, 1955.

Бойкикев, Св. Най-важните въпроси на оториноларингологията в детската възраст. Мед. и физк., София, 1967.

Бойкикев, Св., Р. Райчев. Тумори на горните дихателни пътища. Мед. и физк., София, 1979.

Ботев, Св., П. Дяков, Л. Попов. Хирургия на носния септум и носните клапи. Ринопластики – оперативно ръководство. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2009, 76.

Ботушаров, М. и др. Терапия на ушни, носни и гърлени

- болести. Мед. и физк., София, 1958.
- Георгиев, Г., Е. Богданов. Учебник за специалисти по обща медицина (Заболявания на ушите, носа и гърлото). Мед. и физк., София, 1989.
- Георгиев, Г., Е. Богданов, Т. Карчев. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за полувисшите медицински училища), Мед. и физк., София, 1994.
- Георгиев, Г., Ив. Тодоров. Практически подходи в лечението на острия и хроничния среден отит. Знание, 1995, 39.
- Георгиев, Г., М. Маламов и др. Спешна помощ в оториноларингологията. Мед. и физк., София, 1981.
- Големанов, В. Затруднено носно дишане. Мед. и физк., София, 1976.
- Деянов, Д. Спешна хирургия (под ред. на А. Луканов). Мед. и физк., София, 1967.
- Димов, Д. Вкус и обоняние. Мед. и физк., София, 1980.
- Димов, Д., Т. Широу. Мениерова болест. Мед. и физк., София, 1996, 179.
- Димов, Д., Г. Георгиев и кол. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за студенти). Знание, София, 1998.
- Димов, Д. Практическа оториноларингология (за студенти и общопрактикуващи лекари). Знание, София, 2001.
- Димов, Ив. Туберкулоза на горните дихателни пътища. Мед. и физк., София, 1957.
- Димов, Ив. Ръководство по ушни болести (под ред. на Г. Янков и М. Ботушаров). Мед. и физк., София, 1959.
- Димов, Ив. Алергични заболявания в оториноларингологията. Мед. и физк., София, 1973.
- Димов, Ив. Злокачествени тумори в оториноларингологията. София, 1981, 174.
- Деспотов, О., К. Джамбазов. Ендоназална хирургия. 2002, 162.
- Деспотов, О., Т. Широу. Учебник по УНГ болести за стоматолози. Издателство Пет плюс, София, 2004, 175.
- Дончев, Хр. Микроларингохирургия. Мед. и физк., София, 1987.
- Кабакчиев, Г. и др. Детска оториноларингология. Мед. и физк., София, 1980, 302.
- Кабакчиев, Г. Отити и отоантрити при кърмачетата. Мед. и физк., София, 1986.
- Кехайов, Ат. Диференциално-диагностични проблеми в отоневрологията. Мед. и физк., София, 1972.
- Кехайов, Ат. и кол. Ръководство по отоневрология. Мед. и физк., София, 1974, 370.
- Кехайов, Ат. Пространство, време и движение, Вестибуларни, зрителни и слухови перцепции. Мед. и физк., София, 1978.
- Кехайов, Ат. и кол. Ръководство по отоневрология. Мед. и физк., София, 1982.
- Маджаров, М. Корективна ринопластика. Филвест, София, 1997.
- Максимов, Ив. Основи на фониатрията. Мед. и физк., София, 1982.
- Маламов, М., Г. Георгиев. Лечение на туморите на ушите, носа и гърлото. Мед. и физк., София, 1983, 238.
- Маламов, М., Г. Едрев. Хронични гнойни отити на средното ухо. Мед. и физк., София, 1985.
- Маламов, М., Г. Георгиев, М. Меламед. Рак на ларинкса. Мед. и физк., София, 1988.
- Маринов, Т. Стенози на гръкляна. Мед. и физк., София, 1983, 137.
- Мелничаров, М. Стриктурни на хранопровода. Авангард Прима, София, 2005, 130.
- Мелничаров, М. Риносептопластика. Авангард Прима, София, 2008, 107.
- Павлов, Вес. Евстасиева тръба – дисфункция, патоморфологични промени в средното ухо и тяхното лечение. С., 2002, 220.
- Павлов, Вл., Ат. Гюлев. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за студенти медици). Мед. и физк., София, 1974.
- Павлов, Вл. и кол. Ръководство за практически упражнения по ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., София, 1974, 1978, 1981, 109.
- Павлов, Вл. и др. Диагностично-терапевтичен наръчник по ото-рино-ларингология. Мед. и физк., София, 1976.
- Павлов, Вл., Г. Георгиев. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за полувисшите мед. училища). Мед. и физк., София, 1979.
- Павлов, Вл. и кол. Лимфоиден гърлен пръстен в норма и патология. София, 1979.
- Павлов, Вл. Професионални заболявания в оториноларингологията. Мед. и физк., София, 1981, 223.
- Павлов, В. и кол. Ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., С., 1983, 207.
- Павлов, Вл., Ал. Бегов. Симптоми и синдроми в оториноларингологията. Мед. и физк., С., 1983.
- Павлов, Вл., Т. Маринов, Хр. Дончев, Г. Папуров. Ушни, носни и гърлени болести (учебник за студенти по медицина). Мед. и физк., С., 1988.
- Попова, Д. Методи на изследване на слуха при кохлерната имплантация. С., 2005, 118.
- Пръвчев, Н. Риносинусити в детската възраст. Мед. и физк., София, 1975.
- Сотиров, Н. Диагностична стойност на бронхоскопията при бронхиалния рак. София, 1967, 154.
- Сотиров, Н. Атлас по хирургия с лазер при туморите в устната кухина, дихателните пътища, шията и хранопровода. 1977, 47.
- Цанев, Ив. Клинико-морфологична отология. Акад. изд. „Проф. М. Дринов“, София, 1999, 566.
- Цанев, Ив. Клинико-морфологична риноларингология. Акад. изд. „Проф. М. Дринов“, София, 2003, 1004.
- Цанев, Ив., Пл. Недев, М. Милков. Атлас хирургия на ухото. Изд. Пенсофт, София-Москва, 2005.
- Цанев, Ив., Е. Цанев. Практически наръчник по оториноларингология. Издателска къща „Стено“, 2010.
- Шишков, Л. Аудиометрия. Мед. и физк., София, 1980, 116.
- Шишков, Л., Г. Стаматов. Основи на слухопротезирането. Мед. и физк., София, 1986, 150.
- Янков, Г. Учебник по ушни, носни и гърлени болести за стоматолози. Наука и изкуство, София, 1955,.
- Янков, Г., Св. Бойкикев, М. Ботушаров. Учебник по ушни, носни и гърлени болести. Мед. и физк., София, 1957, 508.
- Янков, Г., М. Ботушаров. Ръководство по ушни болести. Мед. и физк., София, 1959.
- Янков, Г. (ред.) Ръководство по болестите на носа, гълтача, устата, гръкляна, трахеята и бронхите. Мед. и физк., София, 1963.
- Янков, Г., М. Ботушаров. Ръководство по болестите на носа и гърлото. Мед. и физк., София, 1963

Статии в реферирани списания и с IF

Identification of HPV DNA in patients with juvenile-onset recurrent respiratory papillomatosis using SYBR Green real-time PCR.

Draganov P, Todorov S, Todorov I, Karchev T, Kalvatchev, Z. *Int J Pediatr Otorhinolaryngol*. 2006 Mar;70(3):469-73. Epub 2005 Aug 30

Development of otorhinolaryngology (ORL) in Bulgaria for the period 1880–1920.

Pavlov V, Karchev T, Stoyanov S. *J Laryngol Otol Suppl*. 2005;(30):20-3.

Significance of M-cells in the panautoprotection of the body. Karchev T.

Acta Otolaryngol Suppl. 1996;523:43-6. Review
The human adenoid.

Karchev T, Kabakchiev P.

Arch Otolaryngol Head Neck Surg. 1995 Jul;121(7):816. No abstract available.

Surfactant-producing epithelium in the dorsal part of the cartilaginous eustachian tube of mice. Light, transmission, and scanning electron microscopic observations.

Karchev T, Watanabe N, Fujiyoshi T, Mogi G, Kato S. *Acta Otolaryngol*. 1994 Jan;114(1):64-9

Electron microscope observations on the nasopharyngeal tonsil in children with allergic rhinosinusitis.

Karchev T, Pavlov V.

Adv Otorhinolaryngol. 1992;47:46-53.

[Ultrastructural studies of *Klebsiella rhinoscleromatis*].

Karchev T, Kabakchiev P.

Vestn Otorinolaringol. 1990 Jan-Feb;(1):31-8. Russian.
Amyloid-like protein in children with rhinoscleroma.

Karchev T, Kabakchiev P.

Rhinology. 1989 Mar;27(1):27-36

Specialization of tonsils as analyzers of the human immune system. Karchev T.

Acta Otolaryngol Suppl. 1988;454:23-7.

Phagocytic activity and bactericidal capacity of polymorphonuclear leukocytes in children with recurrent otitis media.

Lalchev S, Karchev T.

M-cells in the epithelium of the nasopharyngeal tonsil.

Karchev T, Kabakchiev P.

Rhinology. 1984 Sep;22(3):201–10.

Electron-microscope observations on the tonsillar epithelium in children with recurrent tonsillitis.

Karchev T, Kabakchiev P.

Int J Pediatr Otorhinolaryngol. 1982 Jun;4(2):149-56.

Mutational Status of CDKN2A and TP53 Genes in Laryngeal Squamous Cell Carcinoma.

Todorova TA, Jordanov SH, Stancheva GS, Chalakov IJ, Melncharov MB, Kunev KV, Mitev VI, Kaneva RP, Goranova TE.

Pathol Oncol Res. 2015 Apr;21(2):413–21. doi: 10.1007/s12253-014-9836-0. Epub 2014 Aug 23.

Promoter hypermethylation of CDKN2A, MGMT, MLH1, and DAPK genes in laryngeal squamous cell carcinoma and their associations with clinical profiles of the patients.

Pierini S, Jordanov SH, Mitkova AV, Chalakov IJ, Melncharov MB, Kunev KV, Mitev VI, Kaneva RP, Goranova TE.

Head Neck. 2014 Aug;36(8):1103-8. doi: 10.1002/hed.23413. Epub 2013 Oct 7.

[Paragangliomas in the head and neck area].

Popkhrystova E, Kunev K, Gegova A, Terziev I.

Khirurgiia (Sofia). 1996;49(6):57-8.

Cricotracheal Resection in a Patient with Severe Subglottic Stenosis – Advantages of a Temporary Non-Cannulated Tracheostomy.

Popov TM, Marinov T, Rangachev J, Konov D, Belitova M. *Balkan Med J*. 2017 Apr 5;34(2):165–167. doi: 10.4274/balkanmedj.2016.0108.

Strong Correlation Between mRNA Expression Levels of HIF-2 α , VEGFR1, VEGFR2 and MMP2 in Laryngeal Carcinoma.

Popov TM, Stancheva G, Goranova TE, Rangachev J, Konov D, Todorov S, Stoyanov O, Kaneva RP, Popova D.

Pathol Oncol Res. 2016 Oct;22(4):741-6. doi: 10.1007/s12253-016-0059-4. Epub 2016 Apr 13.

Macrophageal infiltration and microvessel density in laryngeal carcinoma: study of 52 cases.

Popov TM, Dikov T, Goranova TE, Stancheva G, Kaneva RP, Todorov S, Stoyanov O, Rangachev J, Marinov T, Popova DP, Mitev VI, Konov D.

Acta Otorhinolaryngol Ital. 2015 Oct;35(5):321-4. doi: 10.14639/0392-100X-588.

Relative quantitative expression of hypoxia-inducible factor-1 α , -2 α and -3 α , and vascular endothelial growth factor A in laryngeal carcinoma.

Popov TM, Goranova T, Stancheva G, Kaneva R, Dikov T, Chalakov I, Rangachev J, Konov D, Todorov S, Stoyanov O, Mitev V.

Oncol Lett. 2015 Jun;9(6):2879–2885. Epub 2015 Mar 24.

Auditory outcome after cochlear implantation in patients with congenital nonsyndromic hearing loss: influence of the GJB2 status.

Popov TM, Stancheva I, Kachakova DL, Rangachev J, Konov D, Varbanova S, Mitev VI, Kaneva RP, Popova DP.

Otol Neurotol. 2014 Sep;35(8):1361-5. doi: 10.1097/MAO.0000000000000348.

Prevalence of GJB2 mutations in patients with severe to profound congenital nonsyndromic sensorineural hearing loss in Bulgarian population.

Popova DP, Kaneva R, Varbanova S, Popov TM.

Eur Arch Otorhinolaryngol. 2012 Jun;269(6):1589-92. doi: 10.1007/s00405-011-1817-2. Epub 2011 Oct 29.

Cochlear implantation in a pediatric patient with thalassemia major.

Popova D, Popov TM.

Auris Nasus Larynx. 2009 Oct;36(5):594-7. doi: 10.1016/j.anl.2008.12.004. Epub 2009 Feb 26.

Assessment of inhibitory antibodies in patients with hereditary angioedema treated with plasma-derived C1 inhibitor.

Farkas H, Varga L, Moldovan D, Obtulowicz K, Shirov T, Machnig T, Feuersenger H, Edelman J, Williams-Herman D, Rojavin M.

Ann Allergy Asthma Immunol. 2016 Nov;117(5):508-513. doi: 10.1016/j.anai.2016.08.025. Epub 2016 Oct 24.

Hereditary angioedema: Validation of the end point time to onset of relief by correlation with symptom intensity.

Bernstein JA, Ritchie B, Levy RJ, Wasserman RL, Bewtra AK, Hurewitz DS, Obtulowicz K, Reshef A, Moldovan D, Shirov T, Grivcheva-Panovska V, Kiessling PC, Keinecke HO, Craig TJ.

- Allergy Asthma Proc. 2011 Jan-Feb;32(1):36-42. doi: 10.2500/aap.2011.32.3404.
- Population pharmacokinetics of plasma-derived C1 esterase inhibitor concentrate used to treat acute hereditary angioedema attacks.
- Bernstein JA, Ritchie B, Levy RJ, Wasserman RL, Bewtra AK, Hurewitz DS, Obtulowicz K, Reshef A, Moldovan D, Shirov T, Grivcheva-Panovska V, Kiessling PC, Schindel F, Craig TJ.
- Ann Allergy Asthma Immunol. 2010 Aug;105(2):149-54. doi: 10.1016/j.anai.2010.06.005. Erratum in: Ann Allergy Asthma Immunol. 2011 Jan;106(1):78
- Efficacy of human C1 esterase inhibitor concentrate compared with placebo in acute hereditary angioedema attacks.
- Craig TJ, Levy RJ, Wasserman RL, Bewtra AK, Hurewitz D, Obtulowicz K, Reshef A, Ritchie B, Moldovan D, Shirov T, Grivcheva-Panovska V, Kiessling PC, Keinecke HO, Bernstein JA.
- J Allergy Clin Immunol. 2009 Oct;124(4):801-8. doi: 10.1016/j.jaci.2009.07.017. Epub 2009 Sep 19. PMID:19767078
- Risk assessment of the occupational contact with ammonium.
- Koleva M, Rangachev J, Boev M.
- Cent Eur J Public Health. 2000 Feb;8(1):14-7.
- Changes in the humoral immune response in occupational exposure to metal aerosols].
- Altunkova I, Koleva M, Rangachev Iu, Baltadzhieva D, Bocheva T.
- Probl Khig. 1996;21:122-30. Bulgarian
- Therapeutic approaches to the treatment of recurrent respiratory papillomatosis of the aerodigestive tract (a clinical study).
- Avramov T, Vetskova E, Nikolova M, Valev D, Manolova A, Tafradgiiska M, Kostadinov D, Tchalacov I.
- Biotechnol Biotechnol Equip. 2014 Jul 4;28(4):668-673. Epub 2014 Oct 28.
- Immunomodulatory effects of BCG in patients with recurrent respiratory papillomatosis.
- Vetskova EK, Muhtarova MN, Avramov TI, Stefanova TR, Chalakov IJ, Nikolova MH.
- Folia Med (Plovdiv). 2013 Jan-Mar;55(1):49-54. [Oral form of fibrolipoma].
- Despotov O, Ficheva M, Avramov T.
- Khirurgiia (Sofia). 2003;59(1-2):60-1. Bulgarian.
- Reconstruction of auricular skeleton with maternal ear cartilage in patient with microtia].
- Madzharov M, Avramov T, Madzharov I, Tsvetkov V.
- Khirurgiia (Sofia). 2002;58(2):25-7. Bulgarian
- [Behaviour of patients with inflammatory intracranial complications of otogenic origin].
- Despotov O, Ficheva M, Avramov T, Krustev I.
- Khirurgiia (Sofia). 2002;58(2):21-4. Bulgarian
- Хабилитирани преподаватели:**
доц. д-р Диана Попова, дмн – ръководител на катедрата проф. Спиридон Тодоров, дм
проф. д-р Александър Карапанчев, дмн
доц. д-р Соня Върбанова, дм
доц. д-р Тодор Широу
доц. д-р Юлиан Рангачев
- Асистенти и главни асистенти:**
д-р Димитър Конов, дм
д-р Орлин Стоянов, дм
д-р Иглика Станчева, дм
д-р Станислав Йорданов, дм
д-р Тодор Попов, дм
д-р Юлиан Хаджиев
д-р Ботко Ботев
д-р Христо Бенов
д-р Венера Добрянова
Камелия Янкова – фонопед
Анна Вълкова – секретар

Катедрата по физикална медицина и рехабилитация (КФМР) към Софийския медицински факултет е създадена през 1949 г. на база в Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ). Първият ръководител и основател на катедрата е проф. д-р София Кирчева. През целия период на съществуването си катедрата играе ролята на основен двигател за развитието на многопрофилната специалност и за обучението на кадри за лечебно-профилактичната и курортната мрежа (над 3500 лекари – специалисти по физикална и рехабилитационна медицина).

От основаването ѝ в катедрата работят следните хабилитирани сътрудници: проф. София Кирчева, проф. Йорданка Гачева, проф. Петър Слънчев, проф. Л. Николова-Троева, проф. д-р Ненчо Тодоров, проф. Димитър Костадинов, доц. Надежда Фортунова, доц. Любомир Бонев, доц. Тодор Драгиев, доц. Светла Димитрова, доц. Майя Рязкова,

Доц. Асен Алексиев

доц. Марин Маринкев, доц. Иванка Кирова, ст.н.с. II ст. Маргарита Нейкова, доц. Слава Стоянова, доц. Росица Дикова, доц. Марина Дикова, доц. Асен Алексиев. Последователно през годините ръководители на катедрата са били: проф. Петър Слънчев, проф. Димитър Костадинов, доц. Майя Рязкова, доц. Марина Дикова и доц. Асен Алексиев (настоящ ръководител на КФМР).

Началната структура на катедрата е представена от Сектора по електролечение, след което се разкриват последователно сектори по светлолечение, кинезитерапия (лечебна физкултура, екстензионна терапия, мануална терапия, суспензионна терапия), аерозололечение, топлолечение, кало-

лечение. Климато-, водо- и балнеолечението през този ранен период се преподават от сътрудници на Института по курортология, физиотерапия и рехабилитация към здравно министерство (доц. Ал. Дайски, проф. И. Боров, проф. В. Маринов, проф. Ив. Ангелов).

След интеграцията през 1972 г. КФМР е включена в рамките на Медицинската академия. По същото време в структурата ѝ се включват Централното отделение по физиотерапия и отделенията по физиотерапия към клиниките по вътрешни и детски болести на Александровска болница и същите към Института по педиатрия и към болница „Св. Иван Рилски“. Понастоящем катедрата разполага с бази в УМБАЛ „Александровска“, УМБАЛ „Царица Йоанна“ (ИСУЛ) и СБАЛДБ – София.

Учебно-преподавателската дейност на катедрата включва обучението на студенти по медицина и на специализиращи лекари по специалността „Физикална медицина и рехабилитация“ (в основен курс, в тематични курсове и в програми за индивидуално обучение).

Допълнителните учебно-преподавателски дейности включват изработване на програми, тестове, ръководства, учебници, учебни филми, мултимедийни програми и др. учебни и образователни помагала.

Научноизследователската дейност на катедрата е насочена към проучване на отделните физикални фактори за диагностика и терапия (електротерапия, магнитотерапия), лекарствена йонофореза, ултразвук, фототерапия, лазертерапия, термотерапия и криотерапия, балнеотерапия, климатотерапия, кинезитерапия, мануална диагностика и терапия, рефлексотерапия и други и разработване на методи за приложението им.

Приоритетни са проучванията върху възможностите на физикалната медицина за повлияване на острата, подострата и хроничната болка, възможностите на кинезитерапията за корекция на мускулния дисбаланс, стоящ в основата на всички опорно-двигателни заболявания, двигателният контрол и преобучение с помощта на биоконтрол с обратна връзка (биофийдбек).

Сътрудници на катедрата са автори на значими научни приноси в кинезитерапията (проф. П. Слънчев, проф. Т. Бонев, доц. М. Рязкова, доц. Сл. Стоянова, доц. А. Алексиев), светлолечението (доц. Т. Драгиев и ст.н.с. Надежда Сарафова), електро-терапията (проф. И. Гачева, проф. Л. Николова, д-р Е. Михайлов), ултразвукотерапията (проф. И. Гачева), магнитотерапия и аерозолотерапия (проф. Н. Тодоров, доц. Р. Дикова, д-р Е. Михайлов), акупресура (доц. Й. Кирова), балнеотерапия (доц. А. Дайски, доц. Кочанков), климатотерапия (И. Боров, В. Маринов, В. Часовникарова) и други. Терапевтичните усилия на хизитерапията и

Преподавателски състав на катедрата (от ляво на дясно): д-р Ваня Ангелова Мацанова-Симова, доц. Росица Димитрова Дикова, д-р Матей Йотов Гаврилов, доц. Асен Романов Алексиев, д-р Айча Мехмедова Заралиева, д-р Ваня Калева Костова, д-р Стефка Николаева Николова

рехабилитацията са в областта на цялата медицина – няма заболяване, което да не подлежи на рехабилитация, вкл. възрастово обусловените патологични състояния (педиатрични и геронтологични), последствията от доброкачествени и злокачествени заболявания, продължителната и палиативна рехабилитация.

През последните 5 години преподавателите от катедрата са автори на над 150 публикации, повечето от които в чуждестранни научни издания и са цитирани над 600 пъти; носители са на международни награди, от които най-престижните са „Наградата на Виена“ и „Наградата Акромед“ на Интернационалното дружество за изследвания в областта на гръбначния стълб (ISSLS); членове са в редакторския борд на американското списание „Spine“ и на българското списание „Физикална медицина, рехабилитация, здраве“; членуват в International Federation of Manual Medicine, International Federation of Clinical Neurophysiology, International Society for Physical

Medicine, European Spine Society, International Society for the Study of the Lumbar Spine, New York Academy of Sciences, American Association for Advancement of Science, Orthopaedic Research Society, Асоциация по физикална и рехабилитационна медицина, Дружество по мануална медицина, Дружество по ЕЕГ, ЕМГ и клинична неврофизиология, Български лекарски съюз.

Преподавателски състав:

Доц. д-р Асен Романов Алексиев, дм
Доц. д-р Росица Димитрова Дикова, дм
Ас. д-р Матей Йотов Гаврилов
Ас. д-р Стойка Крумова Радева
Ас. д-р Борислав Светлозаров Тонев
Ас. д-р Ваня Ангелова Мацанова
Ас. д-р Вяра Цветанова Димитрова
Ас. д-р Ваня Калева Костова
Ас. д-р Стефка Николаева Николова
Ас. д-р Айча Мехмедова Заралиева

Катедрата по хирургия се обособява като самостоятелна през септември 1921 г. Предмет на нейната дейност е обучението по клиничните изяви и лечението на хирургичните заболявания. Създател и пръв ръководител на катедрата е проф. Александър Станишев. За близо 25-годишния период, през който е начело (1921–1945), той полага основите на хирургична школа, от която произлизат едни от най-големите и знаменити български хирурзи. Това е и първият забележим период в историята на катедрата.

Проф. Александър Станишев

Проф. Станишев е роден на 15 декември 1886 г. в гр. Кукуш. Завършва българската гимназия в Солун, а след това медицина в Мюнхен. След специализация в Германия и Швейцария при проф. Кохер и проф. Заурбрух се хабилитира и налага германския образец в хирургията в България. От основаването на катедрата до 1938 г. тя е разположена в хирургичния павилион на Дивизионната болница с 80 легла. През 1938 г. се премества в построената по лични указания на проф. Станишев сграда, отговаряща на стандартите на най-модерните немски хирургични клиници по онова време с 220 легла. Тя е предшественик на сегашната Клиника по хирургия (Втора хирургия) на УМБАЛ „Александровска“ – София. В нея цари ред, прецизност в работата и най-високи принципи на медицинската етика. По указания на проф. Станишев е построена и аудиторията на катедрата, която е запазена в автентичен вид и до днес. Студентските банки са изработени от венецианско дърво. Любопитен факт е, че монтираната тогава климатична система в аудиторията по-късно е демонтирана и преместена в мавзолея на Георги Димитров. Катедрата въвежда и популяризира в страната всички водещи постижения на хирургичната наука по това време, като личният принос на проф. Станишев е изключителен. Той сам има редица оригинални решения и оперативни методи като предна коса гастроентероанастомоза по Станишев, пластично възстановяване на анкилозирана колянна става, волево движение на изкуствената ръка, Заурбрухова операция – собствена методика и техника на протезиране, пластично възстановяване на горна устна чрез трансплантация от долната, оперативно лечение на остеомиелита, колапсна хирургия за лечение на белодробната туберкулоза, свободни трансплантации в хирургията.

Като преподавател проф. Станишев е известен с ораторската си дарба. Лекциите му били изключително атрактивни. Преди него влизали всички студенти и асистенти и сядали на първия ред. Проф. Станишев влизал последен и това се известявало с гонг. Той никога не четял лекциите си. Често извършвал демонстративни операции пред студенти, които се помнели цял живот.

Проф. Станишев достига до високо европейско ниво и признание. Той е деен български общественик и политик. Става един от съучредителите и вице-президент на Международния колеж на хирурзите в Женева и е единственият български лекар – член-кореспондент на четири европейски академии. Проф. Станишев е един от основателите и на Българското хирургическо дружество и негов дългогодишен председател (1936–1944). През 1934 г. заедно с проф. П. Стоянов издават първото хирургично списание у нас „Известия на Българското хирургическо дружество“ – предшественик на днешното списание „Хирургия“. Проф. Станишев е ректор на СУ „Св. Климент Охридски“ (1930–1931) и декан на Медицинския факултет (1930–1931 и 1937–1938). През 1944 г. е министър на вътрешните работи и народното здраве в правителството на Багрянов. В нощта на 1 рещу 2 февруари 1945 г. той загива след изпълнена смъртна присъда, дадена му от т.нар. „народен съд“. Преди да бъде разстрелян последен, той е принуден да наблюдава и установява смъртта и на останалите екзекутирани 101 депутати и министри. С тези свои действия проф. Станишев изпълнява лекарския си дълг и в последните секунди на живота си. Той остава забравен до 1989 г., но споменът за него оживява през 1999 г., когато Клиниката по хирургия е кръстена на негово име.

Следващият етап от развитието на катедрата обхваща периода след края на Втората световна война. Той е свързан с концепцията за хирургията като единно цяло и в катедрата се развиват всички хирургични направления. През периода 1945–1951 ръководител на катедрата става главният административен асистент на проф. Станишев – проф. Владимир Томов. Той прави

Проф. Владимир Томов

редица оригинални разработки и има постижения при оперативното лечение на белодробната туберкулоза, вродените сърдечни пороци и особено при хирургичното лечение на чернодробната и белодробната ехинококоза. По негово време в Катедрата

Проф. Георги Попов

по хирургия съществува класическото разделение на мъжко и женско отделение.

Проф. Георги Попов е ръководител на катедрата през периода 1952–1966. Той за пръв път създава шоково отделение (реанимационно отделение) и Отделение по урология с ръководител доц. Ст. Ламбрев, което по-късно прераства в отделна клиника и катедра. Значителен е приносът на проф. Попов за развитието на резекционната хирургия на белия дроб у нас. Той е автор и на първата монография по проблема. Голямо негово постижение е и оперативният способ за тотална гастректомия и стомах-заместител от тънко черво, т.нар „стомахче по Попов“. Внедрява в практиката екстраперитонизацията на дуоденалния чукан по Макс-Крабел. Автор е и на учебника „Специална хирургия“.

Проф. Янко Добрев

Вторият най-забележим период в развитието на катедрата започва под ръководството на проф. Янко Добрев (1966–1984). Той остава незабравим и до днес за редица поколения хирурзи, медицински сестри, лекари и студенти. Изключителен хирург, за когото няма тайни в професията и който е способен да извърши всяка операция, независимо от анатомичната област, в която се работи. Изключително авторитетен и респектиращ, главните визитации по негово време преминават при строг ред: всички са в ендотипно болнично облекло, а в коридорите са разстиляни червени пътеки. Проф. Добрев въвежда за първи път в България ендотрахеалната анестезия, селективната ваготомия при лечение на дуоденалната язва и пилорозапазващата операция на стомаха. Той за пръв път прилага операцията на Дюамел при рак на ректума. Автор е на учебника „Коремна хирургия“, използван и до днес.

През периода 1976–1977 г. за кратко ръководител на катедрата е проф. Димитър Маринов. През периода 1984–1999 г. ръководител на катедрата е проф. Станислав Баев. Специализирал дълги години във Франция, той обогатява катедрата с тра-

дициите на френската хирургична школа, особено в областта на жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия. Известен със своята ерудиция, фин хумор и темперамент, проф. Баев оставя трайна диря в катедрата, а присъствието му сякаш продължава да се усеща в коридорите, аудиторията и операционните и сега. Богатата му обща култура и медицински познания оставят у докосналите се до него само възхищение. Той въвежда техниката на Айвъър-Люис при рак на кардията, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения. Въвежда също така панкреатогастроанастомозата при панкреатодуоденалната резекция, сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, перитонео-венозния шънт по Льо Вен, операцията на Скопинаро при болестно затлъстяване. Проф. Баев е чуждестранен асистент към Медицински факултет в Лион, почетен член на Лионското хирургическо дружество и на Кубинското хирургическо дружество. Член е на Международния колеж на хирурзите и председател на българската му секция. Основател е и на Катедрата по хирургия в Медицински университет – Плевен, където и приключва трудовият му и жизнен път. Понастоящем клиниката там носи неговото име. Проф. Баев има множество публикации в чужбина и България. Автор е на редица учебници по хирургически болести. От 1999 г. до 2005 г. ръководител на катедрата е доц. Димитър Трифонов. Той е амбициозен и енергичен, с безспорни организационни качества, негова е заслугата за новото реструктуриране на клиниката. Създават се отделения по жлъчно-чернодробна и панкреатична хирургия със сектор по лапароскопска и миниинвазивна хирургия, отделение по гастроинтестинална хирургия със сектор по онкологична хирургия и ендоскопия и отделение по ендокринна хирургия. Доц. Трифонов за първи път прилага и популяризира в България органосъх-

Проф. Станислав Баев

дициите на френската хирургична школа, особено в областта на жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия. Известен със своята ерудиция, фин хумор и темперамент, проф. Баев оставя трайна диря в катедрата, а присъствието му сякаш продължава да се усеща в коридорите, аудиторията и операционните и сега. Богатата му обща култура и медицински познания оставят у докосналите се до него само възхищение. Той въвежда техниката на Айвъър-Люис при рак на кардията, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения. Въвежда също така панкреатогастроанастомозата при панкреатодуоденалната резекция, сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, перитонео-венозния шънт по Льо Вен, операцията на Скопинаро при болестно затлъстяване. Проф. Баев е чуждестранен асистент към Медицински факултет в Лион, почетен член на Лионското хирургическо дружество и на Кубинското хирургическо дружество. Член е на Международния колеж на хирурзите и председател на българската му секция. Основател е и на Катедрата по хирургия в Медицински университет – Плевен, където и приключва трудовият му и жизнен път. Понастоящем клиниката там носи неговото име. Проф. Баев има множество публикации в чужбина и България. Автор е на редица учебници по хирургически болести. От 1999 г. до 2005 г. ръководител на катедрата е доц. Димитър Трифонов. Той е амбициозен и енергичен, с безспорни организационни качества, негова е заслугата за новото реструктуриране на клиниката. Създават се отделения по жлъчно-чернодробна и панкреатична хирургия със сектор по лапароскопска и миниинвазивна хирургия, отделение по гастроинтестинална хирургия със сектор по онкологична хирургия и ендоскопия и отделение по ендокринна хирургия. Доц. Трифонов за първи път прилага и популяризира в България органосъх-

дициите на френската хирургична школа, особено в областта на жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия. Известен със своята ерудиция, фин хумор и темперамент, проф. Баев оставя трайна диря в катедрата, а присъствието му сякаш продължава да се усеща в коридорите, аудиторията и операционните и сега. Богатата му обща култура и медицински познания оставят у докосналите се до него само възхищение. Той въвежда техниката на Айвъър-Люис при рак на кардията, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения. Въвежда също така панкреатогастроанастомозата при панкреатодуоденалната резекция, сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, перитонео-венозния шънт по Льо Вен, операцията на Скопинаро при болестно затлъстяване. Проф. Баев е чуждестранен асистент към Медицински факултет в Лион, почетен член на Лионското хирургическо дружество и на Кубинското хирургическо дружество. Член е на Международния колеж на хирурзите и председател на българската му секция. Основател е и на Катедрата по хирургия в Медицински университет – Плевен, където и приключва трудовият му и жизнен път. Понастоящем клиниката там носи неговото име. Проф. Баев има множество публикации в чужбина и България. Автор е на редица учебници по хирургически болести. От 1999 г. до 2005 г. ръководител на катедрата е доц. Димитър Трифонов. Той е амбициозен и енергичен, с безспорни организационни качества, негова е заслугата за новото реструктуриране на клиниката. Създават се отделения по жлъчно-чернодробна и панкреатична хирургия със сектор по лапароскопска и миниинвазивна хирургия, отделение по гастроинтестинална хирургия със сектор по онкологична хирургия и ендоскопия и отделение по ендокринна хирургия. Доц. Трифонов за първи път прилага и популяризира в България органосъх-

дициите на френската хирургична школа, особено в областта на жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия. Известен със своята ерудиция, фин хумор и темперамент, проф. Баев оставя трайна диря в катедрата, а присъствието му сякаш продължава да се усеща в коридорите, аудиторията и операционните и сега. Богатата му обща култура и медицински познания оставят у докосналите се до него само възхищение. Той въвежда техниката на Айвъър-Люис при рак на кардията, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения. Въвежда също така панкреатогастроанастомозата при панкреатодуоденалната резекция, сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, перитонео-венозния шънт по Льо Вен, операцията на Скопинаро при болестно затлъстяване. Проф. Баев е чуждестранен асистент към Медицински факултет в Лион, почетен член на Лионското хирургическо дружество и на Кубинското хирургическо дружество. Член е на Международния колеж на хирурзите и председател на българската му секция. Основател е и на Катедрата по хирургия в Медицински университет – Плевен, където и приключва трудовият му и жизнен път. Понастоящем клиниката там носи неговото име. Проф. Баев има множество публикации в чужбина и България. Автор е на редица учебници по хирургически болести. От 1999 г. до 2005 г. ръководител на катедрата е доц. Димитър Трифонов. Той е амбициозен и енергичен, с безспорни организационни качества, негова е заслугата за новото реструктуриране на клиниката. Създават се отделения по жлъчно-чернодробна и панкреатична хирургия със сектор по лапароскопска и миниинвазивна хирургия, отделение по гастроинтестинална хирургия със сектор по онкологична хирургия и ендоскопия и отделение по ендокринна хирургия. Доц. Трифонов за първи път прилага и популяризира в България органосъх-

Доц. Димитър Трифонов

дициите на френската хирургична школа, особено в областта на жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия. Известен със своята ерудиция, фин хумор и темперамент, проф. Баев оставя трайна диря в катедрата, а присъствието му сякаш продължава да се усеща в коридорите, аудиторията и операционните и сега. Богатата му обща култура и медицински познания оставят у докосналите се до него само възхищение. Той въвежда техниката на Айвъър-Люис при рак на кардията, едноетапната ретростернална колоезофагопластика с някои подобрения. Въвежда също така панкреатогастроанастомозата при панкреатодуоденалната резекция, сплено-реналните шънтове – проксимален и дистален (по Уорън), операцията на Сугиура при болни с портална хипертония, перитонео-венозния шънт по Льо Вен, операцията на Скопинаро при болестно затлъстяване. Проф. Баев е чуждестранен асистент към Медицински факултет в Лион, почетен член на Лионското хирургическо дружество и на Кубинското хирургическо дружество. Член е на Международния колеж на хирурзите и председател на българската му секция. Основател е и на Катедрата по хирургия в Медицински университет – Плевен, където и приключва трудовият му и жизнен път. Понастоящем клиниката там носи неговото име. Проф. Баев има множество публикации в чужбина и България. Автор е на редица учебници по хирургически болести. От 1999 г. до 2005 г. ръководител на катедрата е доц. Димитър Трифонов. Той е амбициозен и енергичен, с безспорни организационни качества, негова е заслугата за новото реструктуриране на клиниката. Създават се отделения по жлъчно-чернодробна и панкреатична хирургия със сектор по лапароскопска и миниинвазивна хирургия, отделение по гастроинтестинална хирургия със сектор по онкологична хирургия и ендоскопия и отделение по ендокринна хирургия. Доц. Трифонов за първи път прилага и популяризира в България органосъх-

Проф. Георги Тодоров

раняващите операции при карцинома на млечната жлеза. За първи път въвежда и първичната реконструкция на гърдата след мастектомия, с което остава признат не само в България, но и в чужбина. Той членува в Европейската организация по мастология, член е на управителния съвет на Еврохирургия, член е и на Международния колеж на хирурзите. Под звуците на класическа музика, която звучи по време на операциите му, и с открит поглед за света, доц. Трифонов води катедрата и клиниката смело към новото. Умира внезапно млад през 2005 г. През периода 2005–2011 г. ръководител на катедрата е проф. Николай Яръмов. Под негова редакция е издаден учебник по хирургически болести. Следващият изключително забележителен период в развитието на катедрата започва с проф. Георги Тодоров през 2012 г. В катедрата настъпва истински ренесанс, който продължава и до днес. Проф. Тодоров е член на EAES (European Association of Endoscopic Surgery), на ICS (International College of Surgery) и почетен член на Сръбското дружество на ендоскопските хирурзи. Специализирал е в Германия, Холандия, САЩ, Швеция и Гърция. Автор е на рационализация и изобретение в областта на ендокринната хирургия. Към настоящия момент е председател на Българското хирургично дружество, а дълги години е бил негов секретар. Главен

редактор е на списание „Хирургия“ през последните четири години. Той въвежда редица съвременни и модерни техники в хирургията – ретроперитонеална ендоскопска адреналектомия, лапароскопска холецистектомия, лапароскопска дебелочревна хирургия и др., което го превръща в един от пионерите на българската лапароскопска хирургия. Проф. Тодоров променя облика и съдържанието на катедрата по хирургия, като ги обновява и оборудва по съвременни стандарти. По негово време са внедрени в практиката бариатричната и метаболитната хирургия, интраоперативната лъчетерапия, лапароскопската хирургия през един разрез, лапароскопска апаратура и инструментариум, ендоскопска апаратура, аргон-плазмен коагулатор, апарат за термоаблация, ултразвуков скалпел, биполярен апарат. В момента в катедрата почти не съществува коремна операция, която да не може да бъде извършена по световните стандарти. Ежегодно в катедрата се извършва обучение на български и чуждестранни студенти по медицина и дентална медицина, стажант-лекари, лекари специализанти, докторанти, хирурзи, медицински сестри, като бройката им непрекъснато се увеличава. Катедрата е основно място в страната за обучение и издаване на сертификати по лапароскопска хирургия. От 2013 г. тя е база за създаването на тъканни биобанки съвместно с Центъра по молекулярна медицина към катедра „Химия и биохимия“ на Медицински университет – София при карцином на млечната жлеза, дебелото черво, стомаха и щитовидната жлеза, по проекти на МУ – София. През последните пет години в катедрата са защитени осем дисертационни труда. Тя работи в тясно сътрудничество с Европейското училище по лапароскопска хирургия, Брюксел, Белгия и European Association of Endoscopic Surgery. Проф. Тодоров има редица публикации в престижни хирургични списания, автор е на монография и главен редактор на учебник по хирургически болести.

Трудно е да бъдат изброени всички сътрудници на Катедрата по хирургия, работили през годините, както и на специализантите от цялата страна и почти всички точки на света, преминали през нея. Мнозина от сътрудниците ѝ, израснали и подготвени в нея, стават по-късно ръководители и създатели на редица катедри, филиали и клиники на други места. Д-р Алексиев е един от първите сътрудници при проф. Станишев, д-р Борислав Кръстев по-късно е професор в Онкологията, д-р Любен Танев става изтъкнат уролог, д-р Иван Руменов е бележит хирург, известен в цялата страна, създател на хирургическата школа в Североизточна България, проф. Ф. Филипov е създател на неврохирургията в България, проф. Б. Хаджистамов е създател на ортопедо-травматологичното отделение в Стара Загора и основател на Катедрата по ортопедия и

І ред, от ляво на дясно, седнали: доц. Светослав Тошев, доц. Костадин Ангелов, проф. Георги Тодоров, доц. Георги Велев

ІІ ред, прави: д-р Ния Петрова, д-р Николай Кътев, д-р Илия Фидошев, д-р Антон Койчев, Койчев, доц. Владимир Нейчев, д-р Камен Пирински, д-р Николай Горанов, д-р Набил Хаят, д-р Свилен Маслянков, д-р Ангел Арабаджиев, д-р Константин Гроздев, д-р Венцел Младеновски, д-р Васил Павлов

травматология при ВМИ – Пловдив, проф. Хайдудов е завеждащ Катедра по болнична хирургия във ВМИ – Пловдив, проф. Плосков е основател на дъщерна катедра в Пловдив, проф. Вяички е ръководител на Катедра по спешна хирургия към УМБАЛ „Царица Йоанна“ – София, проф. Гайдарски е ръководител на Първа хирургия и на Катедра по пропедевтика на хирургичните болести при Медицински университет – София, както и много други хабилитирани: проф. Матеев, проф. Атанасов, проф. Василев, проф. Стоянов, проф. Христов, проф. Даскалов, проф. Гавраилов, проф. Петков, Проф. Червеняков, проф. Йовчев, проф. Милев, проф. Стойчев, проф. Донев, проф. Левчева, доц. Манолов, доц. Ранков, доц. Янков, доц. Младенов, доц. Андреев, доц. Евстагив, доц. Стоянова, доц. Седлоев и нехабилитирани – д-р Филев, д-р Петканешков, д-р Минев, са само част от съзвездието хирурзи, работили към катедрата. Едно е сигурно – през всеки исторически период от развитието на Катедрата по хирургия нейните ръководители са били винаги заобиколени от висококвалифицирани и талантиливи лекари, които са спомогнали за утвърждаването ѝ като на една от най-реномираните бази за обучение по хирургия и за високоспециали-

зирана хирургична дейност в страната и до която всеки млад лекар мечтае да се докосне.

Преподаватели

Проф. Георги Тодоров, дм – ръководител на Катедрата
 Доц. Костадин Ангелов, дм
 Доц. Георги Велев, дм
 Доц. Владимир Нейчев, дм
 Доц. Светослав Тошев, дм

Асистенти

Д-р Николай Кътев, дм
 Д-р Антон Койчев, дм
 Д-р Манол Соколов, дм
 Д-р Свилен Маслянков, дм
 Д-р Васил Павлов, дм
 Д-р Константин Гроздев, дм
 Д-р Камен Пирински
 Д-р Николай Горанов
 Д-р Венцел Младеновски
 Д-р Веселин Илинов
 Д-р Петър Грибнев

Хонорувани преподаватели

Д-р Мариела Василева, дм
 Д-р Набил
 Д-р Илия Фидошев
 Д-р Светлана Шумарова
 Д-р Ангел Арабаджиев

Клиничният център по алергология (КЦА) се създава през 1965 г. като научноизследователска група по алергология и ензимология към Медицинския факултет на ВМИ – София. Инициатор, основател и пръв ръководител е проф. Петър Кирчев (1912–1983). През 1967 г. научноизследователската група се трансформира в Център по алергология към ВМИ – София, а през 1971 г. към центъра се създава първата в България Клиника по алергология. През 1973 г. е основано Българското дружество по алергология. През 1976 г. центърът прераства в първата в България Катедра по алергология към Медицинска академия. От 1978 до 1990 г. катедрата се ръководи от проф. Георги Б. Костурков (1925–2010).

В Клиниката по алергология годишно се лекуват 1300–1500 болни, а в амбулаторните кабинети ежегодно се консултират над 20 000 болни от цялата страна. През 1992 г. във връзка с преустройството на учебните програми в Медицинска академия Катедрата по алергология се преименува в Клиничен център по алергология (КЦА). От 1990 до 2000 г. катедрата и след това КЦА се ръководят от проф. Жени А. Милева. От началото на 2000 г. за ръководител на Клиничния център по алергология е избран проф. Васил Д. Димитров. От октомври 2000 г. на базата на КЦА Клиниката по алергология е преименувана на Клиника по алергология и клинична имунология и за неин ръководител е

От ляво на дясно: д-р Богдан Мустаков, проф. Жени Милева и проф. Георги Костурков на алергологичен конгрес

Катедрата по алергология е изградена по модела на СЗО като комплексно звено с Клиника по алергология, алергологична поликлиника с вътрешен, детско-юношески и УНГ кабинет с манипулационни, функционален сектор за изследване на дишането и други параметри на респираторната патология и Лаборатория по имунология. Катедрата по алергология става катализатор на създаването и организационно-методичен ръководител на алергологичната мрежа в страната. През 1990 г. се признава специалността „Клинична алергология“, което допринася значително за подобряването на квалификацията на алерголозите в България. От 1991 г. Научно-медицинското дружество по алергология става колективен член на Европейската академия по алергология и клинична имунология (ЕААСИ), а от 2001 г. – на Световната алергологична организация (WAO).

назначен проф. Васил Димитров. През 2016 г. за ръководител на КЦА е избрана доц. Мария Стаевска. Съставът на Клиничния център по алергология се състои от 10 преподаватели: проф. Васил Димитров, проф. Тодор Попов, доц. Мария Стаевска, д-р Станка Христова, д-р Тихомир Мустаков, д-р Денислава Недева, д-р Елена Петкова, д-р Анна Валериева, д-р Симеон Узунов, д-р Борислава Крушева.

КЦА и е водещият академичен център за обучение и специализация по клинична алергология на студенти и специализиращи лекари, а Клиниката по алергология – за специализирано алергологично лечение в България.

Клиниката, по-късно преименувана на Клиника по клинична алергология, е базирана в УМБАЛ „Александровска“ ЕАД. Към днешна дата в нея работят 13 лекари, от които трима хабилитирани, 7 асистенти, трима клинични ординатори, както и 12 специализиращи лекари. Клиниката обединява Отделение по респираторна алергия и атопия с 20 легла и ръководител проф. Тодор Попов и Отделение по имунопатология с 10 легла и ръководител доц. Мария Стаевска. Към клиниката съществуват и амбулаторни алергологични практики в рамките на ДКЦ „Александровска“ със специалисти, които, освен клинична алергология, често имат и допълнителни специалности – вътрешни болести, педиатрия и УНГ, подпомогнати в ежедневната си практика от манипулационни за кожно-алергич-

но изследване и кабинет за функционално изследване на дишането.

В Клиничния център по алергология се извършва университетско преподаване по клинична алергология в рамките на курса по вътрешни болести на студенти и на лекари като самостоятелна специалност в следдипломното обучение; лечение, амбулаторно и стационарно, на болни от алергични заболявания и с имунна патология и научноизследователска дейност по направлението алергология и имунопатология. КЦА осъществява и организационно-методична помощ на алергологичните практики в страната, като интегрира дейността им.

Проф. Божко Божков (1930–2014), освен голямата си публикационна активност, диагностицира и публикува първия случай на пациент с наследствен ангиоедем в България през 1973 г.

прогноза е, че до 2025 г. ще бъде засегната половината от цялото население на ЕС. Така в момента алергията е най-честото хронично заболяване в Европа. До 20% от пациентите с алергии живеят с тежка, инвалидизираща форма на заболяването и се борят всекидневно със страха от възможен пристъп на астма, анафилактичен шок или дори смърт поради алергична реакция.

Клиничният център по алергология е уникален по спецификата на своята дейност и квалификацията на персонала. Дейността му е насочена към пълно обхващане на алергичната патология. В него работят водещите специалисти в страната в областта на клиничната алергология с 3 различни основни специалности – вътрешни болести, детски болести и УНГ. Повечето от тях имат и призната втора специалност – клинична алергология. По този начин се обхващат по най-адекватен начин всички възрастови групи, а съвместната работа на педиатри и интернисти със специалисти по УНГ позволява съвременен подход към единния дихателен път – горни и долни дихателни пътища,

който най-често е засегнат от алергичните болести. Чрез организацията на работата и наличната модерна апаратура се осигурява съвременна диагностика на всяка алергична болест. Към клиниката има две специално оборудвани манипулационни, където се извършват кожно-алергични проби с инхалаторни, хранителни и контактни алергени и медикаменти за деца и възрастни пациенти. В УНГ кабинета освен консултации се извършват и уникалните за страната назален провокационен тест с алергени и назален лаваж, които със сигурност доказват причинно-следствената връзка между отделния алерген и алергичната болест. Във функционалния сектор се прави ЕКГ, функционално изследване на дишането и единствено в страната – бронхопровокационни проби със специфични и неспецифични медиатори. В диагностичния сектор се извършват и други високоспециализирани изследвания – изследване на индуцирана хращка, изследване на кашличен праг и тест с автоложен серум за доказване на автореактивност при хронична спонтанна уртикария.

Д-р Анна Валериева пред постера си на годишната среща на Американската академия по астма, алергология и клинична имунология (AAAAI), Лос Анджелис, 2016 г., и световноизвестния американски алерголог проф. Алън Каплан шеговито сравняват баджовите си – за нея това е първи конгрес, а той е основател на академията и неин бивш президент

Клиниката разполага с 30 легла, където се приемат безотказно трудни диагностични и терапевтични случаи от цялата страна – бронхиална астма, медикаментозна алергия, анафилаксия, хранителна алергия, хронична уртикария, алергичен оток, наследствен ангиоедем и болести на имунната система. Обемът на преподавателската дейност включва

обучение по клинична алергология на студенти от IV и V курс в рамките на цикъла „Вътрешни болести“, обучение на стажант-лекари от VI курс, докторанти, курсове за специализиращи лекари и медицински сестри. Провежданото следдипломно обучение включва четиригодишна специализация, специализирани курсове по клинична алергология и курсове по вътрешни болести.

Доц. Мария Стаевска

Ресурсната обезпеченост на преподаването включва лекционна зала за 45 души, мултимедийна система, проекционни екрани, други учебни пособия и помагала. КЦА има вътрешна компютърна мрежа, свързана с интернет, която се използва за преподавателски и научни цели. В непосредствена близост е разположена Централната медицинската библиотека на МУ – София.

Клиничният център по алергология още през 1998 г. предложи на МЗ своите виждания за хармонизиране и уеднаквяване на обучението по специалността до нормите на Европейския съюз. Клиничната алергология е призната като самостоятелна специалност (independent, full specialty) само в 12 страни от ЕС като Дания, Гърция, Испания, Великобритания, Италия, Холандия, Португалия, Швеция, Румъния и др., включително и България, а в 6 страни е призната за допълнителна специалност (напр. Германия и Франция). Препоръчаният брой алерголози в Европа е 1:50 000 души население, което прави около 140 специалисти за нашата страна. Разполагаме с около 119 алерголози с характеристика, типична за кадровите проблеми на здравеопазването в България към момента – по-висока възрастова структура и неравномерно разпределение на специалистите в страната с концентрация в големите градове. В манифест на Европейската академия по алергология и клинична алергология през 2015 г. се изтъква, че националните системи на здравеопазване в Европа се различават чувствително в лечението на алергиите и достъпа до специалисти. Това несъответствие между държавите – членки, неизбежно води до неравенства в лечението на алергични заболявания в Европа. В допълнение, скорошни статистически данни разкриват дефицит и растящо несъответствие в броя на алерголозите в Европа дори в държави, където алергологията е призната като

пълноправна медицинска специалност като България. Поради растящата тежест на алергиите в Европа, общопрактикуващите лекари са отговорни за диагностициране, лечение и проследяване на половината от всички идентифицирани пациенти с алергия в Европа. Въпреки това, понастоящем има признати пропуски в знанията и в нивото на обучение по алергология на личните лекари. Това е особено обезпокоително при лечение на пациенти с тежки и животозастрашаващи алергии. Европейската академия смята, че е спешно признаването и приоритизирането на обучението по алергология. Оттук следва, че е изключително важно включването на алергичните заболявания в задължителната обща учебна програма на всички медицински училища в ЕС, каквото е в МУ-София за разлика от други медицински университети в България. Не по-малко важна е подготовката на общопрактикуващите лекари с подходящи знания по алергология, които ще им позволят да оказват първа помощ и да знаят кога трябва да насочват към специалист. Кадрите на Клиничния център по алергология полагат значими усилия обучението на студенти, неспециалисти и специалисти по алергология да съответства на изискванията на европейските директиви.

Изследователска дейност. В Клиничния център по алергология се работи по следните теми: епидемиология на алергичните болести, диагноза на атопията, неинвазивни методи за изследване на възпалението на горните и долните дихателни пътища, бронхиална хиперреактивност, хранителна алергия, медикаментозна алергия, реакции на свръхчувствителност и псевдоалергични реакции, клинични проучвания на нови лекарствени средства, хронична уртикария, наследствен ангиоедем, тежка бронхиална астма. Резултатите от тази научна активност се публикуват в международни списания, често с импакт фактор и в българските научни издания.

Специалистите от Клиничния център по алергология са изключително активни в издаването от Българското дружество по алергология научно списание. Първоначално от 1996 г. то носи името „Алергия и астма“, а от 2002 г. се преименува на „Алергии, хиперсензитивност и астма“ с главен редактор проф. Васил Димитров.

Членовете на КЦА са изключително активни и в организираниите съвместно с пациентката организация „Асоциация на българите, боледуващи от бронхиална астма (АББА)“ инициативи и кампании за увеличаване осведомеността на обществеността за значението на алергичните болести чрез средствата за масова информация.

Специалистите от Клиничния център по алергология имат водеща роля в живота на Българско-

то дружество по алергология (БДА), в научните изследвания и в обучението на специалистите алерголози. Проф. Васил Димитров е дългогодишен председател на БДА с множество научни изяви и автор на основните учебници и практически ръководства в областта на алергологията, проф. Годор Попов е активен участник и канен лектор на множество международни научни съ-

По-важни учебници и монографии, издадени от сътрудници на КЦА:

Практическо ръководство по алергология, под ред. на П. Кирчев. МФ, 1971.

Лабораторна диагностика на имунните заболявания, под ред. на Г. Костурков. МФ, 1979.

Практическо ръководство по алергология, под ред. на Г. Костурков. МФ, 1983.

*Снимка на преподавателите от Клиничен център по алергология
Горен ред, от ляво надясно: д-р Симеон Узунов, д-р Денислава Недева, д-р Елена Петкова,
д-р Тихомир Мустаков, д-р Анна Валериева.*

Долен ред: д-р Борислава Крушева, проф. Васил Димитров, доц. Мария Стаевска, д-р Станка Христова

бития, доц. Мария Стаевска е канен лектор на Европейската академия по алергология и клинична имунология (ЕААСИ) и Американската академия по алергология, астма и имунология (ААААИ), активен участник на локални и чуждестранни научни срещи и симпозиуми. Голяма е научната активност и на младите специалисти от центъра – научните разработки на д-р Елена Петкова и д-р Анна Валериева са избирани за презентации на конгресите на ЕААСИ, а д-р Валериева получава и специална награда за най-добро научно съобщение във Виена през 2016 г.

Клинична алергология, под ред. на Г. Костурков. МФ, 1986.

Приложна алергология, под ред. на Б. Божков. Венел, 1996.

Съвременен лечение на алергичните болести, под ред. на Ж. Милева. Знание, 1997 и второ издание 1999.

Клинична имунология, под ред. на Б. Божков и М. Огнянов. Знание, 1997.

Имуноterapia, под ред. на Б. Божков. Арсо, 1998.

Алергология – принципи и практика, под ред. на Б. Божков. Арсо, 1999.

Алергични болести – принципи, диагноза и лечение, под ред. на В. Димитров. Арсо, 2000.

Клинична алергология, под ред. на Ж. Милева. Знание, 2001.

Клинична алергология за общопрактикуващи лекари, под ред. на В. Димитров. Арсо, 2002.

Клинична имунология, клинична алергология, дентална клинична алергология, Б. Петрунов, В. Димитров, А. Киселова. Арсо, 2009.

В КЦА се работи по следните научни направления и проекти:

1. Епидемиология на алергичните болести с участие в 2 международни проекта:

1.1. Българо-датски проект ALLHOME за изследване на връзката между условията в жилищата на 2 региона в България – Бургас и София, и заболяемостта от алергични болести. Данните ще се сравнят с аналогично проучване в Скандинавия.

1.2. Европейски проект по 6-а рамкова програма на Европейския съюз EUROPREVALL, който изследва разпространението и механизмите на хранителната алергия в Европа в партньорство с още 16 страни.

2. Изследване действието на H1-рецепторните антагонисти върху кожната реактивност и хроничната уртикария. Това са 3 проучвания с международен авторски колектив, които вече са публикувани в списания с висок импакт фактор.

3. Изследване температурата на издишания въздух като неинвазивен маркер на дихателните пътища (съвместно с Испания, Аржентина и Франция; осъществени са голям брой публикации).

4. Национален проект за оценка лечението и контрола на астмата. Проектът е изпълнен с участието на асистентите и докторантите и предстои публикация.

5. Национален проект за оценка алергизацията на жителите в населени места от различен тип и демографска характеристика в страната.

6. Проект за изследване приликите и различията между астма и ХОББ и по-точно охарактеризиране на овърлап синдрома между тях.

7. Два проекта за изследване на хроничната уртикария като хронична възпалителна болест, клинична характеристика и влияние върху качество на живот на пациентите.

Само през последните 5 години преподавателите

от КЦА са публикували общо 58 публикации – 28 в чуждестранни списания и 30 в български реферирани издания. Резюметата от конгреси и конференции, публикувани в чуждестранни издания с импакт фактор са 41. Импакт факторът на публикуваните статии е 133.53, а броят цитирания – 413 (Web of Knowledge 2012–2017 и PubMed).

По-важни научни публикации за периода 2010–2017 г.:

1. **M. Staevska, T. A. Popov, T. Kralimarkova, ...V. Dimitrov, M. K. Church.** The effectiveness of levocetirizine and desloratadine in up to 4 times conventional doses in difficult-to-treat urticaria. -J. Allergy Clin. Immunol., 126, 2010, No. 3, 676–682. **IF= 9.273**

2. **Popov, TA, Kralimarkova, TZ, Staevska, MT, Dimitrov, VD.** Characteristics of a patient population seeking medical advice for nasal symptoms in Bulgaria. Ann Allergy Asthma Immunol. 2012; 108 (4): 232–6. **IF 3,449**

3. Price, D, **Popov, TA, Bjermer, L, Lu S, Petrovic, R, Vandormael, K, Mehta, A, Strus, JD, Polos PG, Philip G.** Effect of montelukast for treatment of asthma in cigarette smokers. J Allergy Clin Immunol. 2013 Mar;131(3):763–71. **IF 11.248**

4. Burney, PG, Potts, J, Kummeling, I, Mills, EN, Clausen M, Dubakiene, R, Barreales L, Fernandez-Perez, C, Fernandez-Rivas, M, Le TM, Knulst, AC, Kowalski, ML, Lidholm, J, Ballmer-Weber, BK, Braun-Fahlander, C, **Mustakov, T, Kralimarkova, T, Popov, T, Sakellariou, A, Papadopoulos, NG, Versteeg, SA, Zuidmeer, L, Akkerdaas, JH, Hoffmann-Sommergruber, K, van Ree, R.** The prevalence and distribution of food sensitization in European adults. Allergy. 2014 Mar;69(3):365–7 **IF 6,028**

5. **Staevska, M, Gugutkova, M, Lazarova, C, Kralimarkova, T, Dimitrov, V, Zuberbier T, Church, MK, Popov, TA.** Night-time sedating H1 - antihistamine increases Daytime somnolence but not treatment efficacy in chronic spontaneous urticaria: a randomized controlled trial. Br J Dermatol. 2014 Jul;171(1):148–54 **IF 4.275**

6. **Valerieva, A, Popov, TA, Staevska, M, Kralimarkova, T, Petkova, E, Valerieva, E, Mustakov, T, Lazarova, T, Dimitrov, V, Church, MK.** Effect of micronized cellulose powder on the efficacy of topical oxymetazoline in allergic rhinitis. Allergy Asthma Proc. 2015 Nov-Dec;36(6):e134–9. **IF 2.709**

Първоначално обучението по фтизиатрия във факултета се провежда от Катедрата по вътрешни болести. През 1946 г. се разкрива Катедра по физиология. През 50-те години съществуват две научно-учебни звена в тази област: Научноизследователски институт по туберкулоза (1949) и Катедра по фтизиатрия към Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ), ръководена от проф. д-р Стефан Тодоров.* Тази катедра изиграва голяма роля за създаването на лекари-фтизиатри в продължение на дълги години. Учебникът „Основни на фтизиатрията“ и „Диференциална диагноза на туберкулозата на органите на дишането“, написани от проф. Тодоров, дълго време е настолна книга за лекари фтизиатри, включително и в областта на рентгеновата диагностика на белодробната туберкулоза. През 1952 г. се обособява самостоятелна Катедра по фтизиатрия с първи ръководител проф. д-р Минко Мондешки, базирана в Клиниката по туберкулоза при Общинска болница по туберкулоза на ул. „Димитър Несторов“ №17 (днес „Акад. Иван Гешов“ 17). В катедрата се обучават студенти медици по туберкулоза, а проф. д-р Мондешки издава учебник по фтизиатрия за студенти медици. Той работи главно по проблемите на епидемиологията и диагностиката на белодробните болести. След създаването на Медицинска академия (1972) се обособява специалността „Пневмология и фтизиатрия“, а Катедрата по фтизиатрия се преименува в Катедра по пневмология и фтизиатрия в състава на Научен институт по белодробни болести, обединявайки обучението на студенти по медицина със специализиращи лекари от цялата страна. При създаването на Медицинска академия се сформира и самостоятелна Катедра по гръдна хирургия с ръководители проф. д-р Манол Донеv, след това проф. Иван Василев и проф. д-р Петър Червеняков. Обемът на преподаване включва обучение по раздел „Гръдна хирургия“ на студенти по медицина, стажант-лекари и специализиращи лекари. От 1991 г. Катедрата по гръдна хирургия е обединена с Катедрата по пневмология и фтизиатрия. Катедрата по пневмология и фтизиатрия е ръководена от проф. д-р Радан Раданов (1956–1981). Той е с голям принос за обучението по туберкулоза. Неговите монографии върху туберкулозата у децата са преведени в чужбина и досега не са загубили своето клинично и научно значение. Проф. Раданов е основател на Клиниката по детска пневмология и фтизиатрия (единствена в България) и

*Данните за първите академични звена за борба с туберкулозата тук се разминават с други публикации върху историята на фтизиатрията. Вж: П. Минчев. Пулмология. – В: История на медицинските науки в България. С., 2013, 493–498. – Бел. ред.

по-късно ръководена от проф. д-р П. Добрев, доц. д-р Г. Славов, проф. д-р Ан. Петров и проф. д-р П. Минчев. Проф. Раданов работи съвместно с проф. П. Добрев и проф. С. Сивчев върху патогенезата на белодробната туберкулоза (експериментални проучвания) и въвежда комбинираното лечение на белодробната туберкулоза. Под негово ръководство израстват много лекари-специалисти. Проф. Р. Раданов е зам.-ректор на ВМИ-София (1957–1960), основател и първи ректор на ВМИ-Варна (1961–1962). Освен преподавателска в катедрата се извършва научноизследователска дейност в областта на пневмологията и фтизиатрията, участие в научни конгреси и симпозиуми у нас и в чужбина. Голяма част от сътрудниците на катедрата специализират в чужбина. Извършва се обучение на докторанти. През 1991 г. Катедрата по пневмология и фтизиатрия е преименувана на Клиничен център по белодробни болести (КЦББ).

Проф. д-р Димитър Костадинов

Базата за обучение на КЦББ включва: първа, втора и трета клиника за диагностика и лечение на неспецифични белодробни болести, Клиника по белодробна туберкулоза, Клиника по гръдна хирургия, Клиника по анестезиология и интензивно лечение с отделение по интензивно лечение на белодробните болести, Диагностично-консултативен блок (ДКБ) с бронхологично отделение, Микробиологична лаборатория, Отделение по

патоморфология, Лаборатория по функционално изследване на дишането, Отделение по образна диагностика, Клинична лаборатория и диагностично-консултативни кабинети по белодробни болести, гръдна хирургия и детска пневмология и фтизиатрия.

нов, доц. Емил Йорданов, проф. Андрей Стойчев. Голям принос в развитието на българската пневмология има проф. д-р Петър Добрев, който се откроява като голям учен, клиницист, с много добър организационен опит. Проф. Добрев изиграва голяма роля в превръщането на специалността „Фти-

*I ред, от ляво на дясно: д-р Ел. Горанов, д-р М. Плочев, д-р С. Соколова
II ред: д-р Р. Чернева, д-р Д. Маринова, д-р Т. Киркова, д-р Б. Велев, проф. д-р Д. Костадинов,
доц. д-р Св. Велизарова, д-р Г. Янков*

*III ред: доц. д-р Р. Петков, доц. д-р В. Юркова, доц. д-р М. Тафраджийска,
д-р Вл. Станоев, д-р Ат. Златев, д-р Вл. Миланов*

IV ред: д-р Вл. Джамбазов, д-р Ж. Чернева, д-р Д. Минчев, д-р Др. Йотов, доц. Ст. Иванов, д-р В. Петров

От основаването на катедрата в нея работят редица изяви хабилитирани и нехабилитирани преподаватели: проф. д-р Минко Мондешки, проф. д-р Радан Раданов, проф. д-р Борис Павлов – основател на раздела патофизиология на белодробните болести и основател на функционалната диагностика на белодробните заболявания у нас, проф. д-р Антон Алтъгърмаков – основоположник на бронхологията на България; доц. Ст. Христов, доц. Георги Славов, доц. Вълчо Василев, доц. Емил Калфин, доц. Мара Белчева, проф. д-р Александър Попсапов, чието ръководство по рентгенова диагностика на белодробната туберкулоза и белодробните болести е преведено на редица езици, проф. д-р Стефан Шошков – автор на редица монографии в областта на белодробната туберкулоза, проф. д-р Анастас Петров – продължител на делото на проф. Б. Павлов в областта на функционалната диагностика на белодробните заболявания, доц. Велико Кърджиев, проф. Василев, проф. Методи Балевски, проф. Вера Левчева, доц. Даков, доц. Христо Нихтя-

зиатрия“ в основна специалност „Пневмология и фтизиатрия“. Той е създател и на стройна диспансерна мрежа за обхващане не само на туберкулозно болните, но и на болните с хронични неспецифични белодробни болести. Проф. Добрев издава редица монографии в областта на пневмологията, като „Хронична обструктивна белодробна болест“, „Пневмония“, „Белодробен рак“, „Белодробен тромбоемболизъм“, „Лечение на белодробните болести“, „Възпалителни заболявания на болести на белите дробове“ и др. Под негово ръководство израстват много лекари специалисти, асистенти, доценти, професори.

В Катедрата по „Пневмология и фтизиатрия“ дълги години работи проф. д-р Никола Алексиев – ерудиран клиницист в областта на бронхиалната астма, ХОББ, белодробния тромбоемболизъм. Той е създател на школа и на уникална клиника по интензивна и спешна терапия, ръководена впоследствие от неговия ученик доц. д-р Денчо П. Османлиев. Известен учен и клиницист е проф. д-р Милко

Милчев. Той, освен известен клиницист, е и добър патоморфолог, който работи в областта на белодробната патология. Неговата монография за плевралните изливи е ценно ръководство за лекарите от всички специалности.

Проф. д-р Ванко Ничев е изключителен преподавател, чиито лекции и до днес не са загубили своята актуалност.

Доц. д-р Владимир Максимов е дългогодишен ръководител на Първа терапевтична клиника и на КЦББ. Той е с основни приноси в областта на терапията на възпалителните заболявания на белия дроб (пневмонии, антибактериално лечение на белодробните инфекции, белодробен тромбоемболизъм, ХОББ, бронхиална астма).

Доц. д-р Пенка Николова работи върху защитните механизми на дихателната система, бронхиалния секрет и локалната защита на дихателните пътища, имунологията на белия дроб и имунопрофилактиката.

Доц. д-р Донка Стефанова ръководи Клиниката по фтизиатрия. Тя е член на експертен съвет по фтизиатрия и членува в различни междуна-

родни организации. Работи по съвместни проекти по линията на СЗО по въпросите на туберкулоза – диагностика, патоморфоза, лечение.

Доц. д-р Асен Златев е ръководител на Клиниката по неспецифични белодробни болести. Неговите трудове са върху белодробния тромбоемболизъм – класификация, етиология, патогенеза, лечение.

Проф. д-р Петко Минчев е продължител на делото на проф. Раданов. Ръководител е на клиниката по детска фтизиатрия. Неговите трудове са в областта на епидемиология на белодробната туберкулоза, туберкулинодиагностика, БЦЖ ваксинация и схеми за лечение на белодробната туберкулоза при деца. Изгражда школа за обучение по специалността „Детска пневмология и фтизиатрия“.

Проф. д-р Веселин Власов дълги години е завеждащ патоморфологична лаборатория към Катедрата по пневмология и фтизиатрия. Той е ерудиран патолог и един от най-добрите специалисти по белодробна патология и в частност по диагностика на белодробните тумори. Неговите трудове са предимно в областта на диференциалната диагноза на белодробните тумори в патоморфологичен аспект. Проф. д-р Янина Славова замества достойно проф. Власов като ръководител на патоморфологичната лаборатория и развива морфо-

логичната диагноза на белодробните болести.

Доц. д-р Веселина Раданова е дългогодишен завеждащ микробиологичната лаборатория към ДКЦ и хабилитиран преподавател по микробиология и имунология при белодробната туберкулоза. Тя е един от водещите специалисти в микробиологичната диагностика на белодробната туберкулоза в страната.

Бронхологичното отделение е уникално за България. Създадено от проф. д-р Антон Алтъгърмаков, то по-късно се ръководи от известни пулмоло-

Ендобронхиално ултразвуково изследване (EBUS), проф. Д. Костадинов и м.с. М. Байтошева

зи-бронхолози доц. д-р Ст. Христов, проф. д-р Рангел Павлов, проф. д-р Емил Г. Бенов, а от 2001 г. от проф. д-р Димитър Т. Костадинов. В Бронхологичното отделение се извършват нови диагностични и терапевтични процедури и през последните години тези техники се обособяват в новото направление „Интервенционална бронхология“.

От първостепенно значение за работата на катедрата е микробиологичната лаборатория по туберкулоза и неспецифични белодробни болести, ръководена от доц. д-р Вълчо Иванов, доц. д-р Емил Калфин (създател на българска среда за развитие на туберкулозни бактерии) и до 2012 г. от доц. д-р Веселина Раданова.

В продължение на години към Катедрата по пневмология и фтизиатрия е обособено и диспансерно отделение, ръководено от доц. д-р Драгомир Бояджиев, доц. д-р В. Павлов и доц. д-р Златка Янкова. Доц. д-р Милка Маркова повече от 20 години е ръководител на клиничната лаборатория към катедрата. Нейните разработки са в областта на медиаторите при белодробното и алергичното възпаление при бронхиална астма и ХОББ. Тя въвежда нови методи в лабораторната диагностика на белодробната туберкулоза.

Патоморфологичното отделение дълги години е

ръководено от проф. д-р В. Власов, доказан специалист в своята област. Той е ерудиран патолог и един от най-добрите специалисти по белодробна патология и в частност по диагностика на белодробните тумори.

Основните насоки на преподавателска дейност на КЦББ са съвременните методи за диагностика и лечение на заболяванията на белия дроб, плевра-

работят известните специалисти проф. д-р П. Червенияков, проф. д-р БалеВСки, доц. д-р Даков, доц. д-р Емил Аструков, д-р Св. ДонеВ и по-младите д-р Вл. Джамбазов, д-р Станоев, д-р М. Плочев, д-р Ел. Горанов, д-р Г. Янков.

Доц. д-р Росен Петков, дм, е ръководител на Първа терапевтична клиника. Научните му интереси са в областта на торакалната ехография, ехографски

*Изследване на пациент на ергоспирометрична апаратура
От ляво на дясно: д-р Евг. Меков (сещащи), д-р Янев,
д-р Куртелова и д-р Михайлова (праща)*

та, медиастинаума, гръдната стена и хранопровода и съвременните методи за функционално изследване на дишането, ултразвуковата диагностика на заболяванията на белия дроб, плеврата и медиастинаума, съвременните микробиологични и имунологични методи за диагноза на белодробните болести, внедряване и използване на интервенционните методи в пулмологията.

Ръководители на Клиничния център по белодробни болести последователно са проф. д-р Минко Мондешки (1947–1956), проф. д-р Радан Раданов (1972–1975), проф. д-р Петър Добрев (1976–1983), проф. д-р Никола Алексиев (1983–1989), проф. д-р Емил Бенев (1995–1996), доц. д-р Денчо Османлиев (1994), доц. д-р Владимир Максимов (1989–1994, 1996–2012), проф. д-р Димитър Костадинов (от 2012 г.).

Хабилитираните преподавателите от КЦББ са водещи специалисти в базата СБАЛББ „Св. София“ ЕАД и ръководят с успех различни звена на лечебното заведение.

Проф. д-р Данаил Борисов Петров, дмн е ръководител на Клиниката по гръдна хирургия (КГХ), национален консултант по гръдна хирургия, уважаван и търсен лектор в страната и Европа. В КГХ

контрол на интервенционни манипулации в пулмологията и кардиологията, предоперативна оценка на пациенти, кандидати за торакална хирургия, белодробен тромбоемболизъм – диагностика и лечение, онкология (диагностика и лечение на белодробен карцином, медиастинални тумори), плеврален и перикарден излив, приложение на неинвазивната вентилация при лечение на дихателна недостатъчност. Има над 50 научни публикации.

Доц. д-р Денчо Османлиев, дм, до 2012 г. е ръководител на Кли-

никата по спешна и интензивна терапия, а от 2013 г. – на Отделение по интензивна терапия към КАИЛ. Неговите трудове са в областта на хроничната дихателна недостатъчност, белодробен тромбоемболизъм, бронхиална астма, ХОББ и функционалното изследване на дишането. Той е и национален консултант по белодробни болести. Под негово ръководство в клиниката работят асистентите: д-р Й. Димитров, д-р В. Кирилова-Османлиева, д-р Др. Йотов, д-р В. Петров, д-р Б. Велев и д-р Ст. Боев, д-р Т. Киркова.

Доц. д-р Стоян Иванов, дм, ръководи Втора клиника по неспецифични белодробни болести. Неговите интереси са предимно в областта на грануломатозите (саркоидозата, белодробна туберкулоза), васкулити, белодробни фибрози и микози. В тези области има издадени монографии с изключителна практическа насоченост. Под негово ръководство в клиниката работят асистентите д-р Ант. Гочева, д-р С. Ангелова, д-р Евгениева, д-р М. Богданова, д-р Д. Маринова.

Доц. д-р Ваня Юрукова, дм, е курсов ръководител на студентите по медицина IV курс, обучаващи се на английски език. Нейните научни разработ-

ки са върху патогенетичните механизми на бронхиалната астма и маркерите на възпалението (фенотипи/ендотипи на астма и ХОББ) и върху терапия на бронхообструктивните заболявания. Има призната и внедрена рационализация за диагностика на алергичните професионални заболявания. Автор е на много научни съобщения на международни форуми и публикации върху атипичните белодробни инфекции, саркоидозата, хиперсензитивния пневмонит и дифузните интерстициални фибрози.

Доц. д-р Мая Тафраджийска, дм, е ръководител ДКБ към СБАЛББ „Св. София“ ЕАД, работи предимно в областта на диагностиката и терапията на ХОББ и бронхиална астма. Тя въвежда нови тестове за диагностика – бронхопровокационни, бронходилататорни и има разработки по въпросите на туберкулоза, тютюнопушене и СПИН.

Доц. д-р Светлана Велизарова, дм, е продължител на делото на проф. Минчев в Клиниката по детска фтизиатрия. Нейните трудове са в областта на епидемиологията на белодробната туберкулоза, туберкулинодиагностиката, БЦЖ ваксинацията и схеми за лечение на белодробната туберкулоза при деца. Проф. П. Минчев изгражда школа за обучение по специалността „Детска пневмология и фтизиатрия“. Под негово ръководство работят преподавателите д-р М. Желева, д-р Кр. Маринкова, д-р Сашка Соколова, д-р Албена Спасова.

Проф. д-р Янина Славова замества достойно проф. Власов като ръководител на патоморфологичната лаборатория и развива морфологичната диагноза на белодробните болести, вкл. на белодробните тумори.

Проф. д-р Димитър Т. Костадинов, дм, е началник на Бронхологичното отделение към СБАЛББ „Св. София“ ЕАД. В Бронхологичното отделение е продължител на делото на проф. Алтъгърмаков и проф. Е. Бенев, изграден съвременен ендоскопист. Съвместно с проф. Бенев въвежда за първи път в страната редица диагностично-терапевтични бронхоскопски методи. Член е на Европейското респираторно дружество, на УС на Българското респираторно дружество, на Българското национално сдружение по оториноларингология и хирургия на глава и шия. Той е създател на клиничните пътеки по интервенционална пулмология към НРД и на високоспециализираната програма по „Бронхология“. Автор е на повече от 100 научни публикации и 50 участия в национални и международни научни форуми.

В Катедрата са работили и преподавателите по анестезиология и интензивно лечение към КАИЛ на УСБАЛББ „Св. София“ доц. Йорданов, доц. Терзиначева, д-р Илиева, д-р Узунова, д-р Николова. От 2011 г. те преминават към Катедрата по анестезиология и интензивно лечение.

Нехабилитирани преподаватели:

Гл. ас. Жейна	Влаева	Чернева
Гл. ас. Радостина	Влаева	Чернева
Ас. Албена	Иванова	Спасова
Ас. Ани	Николаева	Попкостова-Сотираки
Ас. Атанас	Асенов	Златев
Ас. Борислав	Димитров	Велев
Ас. Величка	Кирилова	Иванова-Османлиева
Ас. Венцислав	Петров	Петров
Ас. Владимир	Илиев	Джамбазов
Ас. Владимир	Цветков	Станоев
Ас. Владимир	Михайлов	Миланов
Ас. Георги	Станев	Янков
Ас. Делчо	Димитров	Минчев
Ас. Дора	Маринова	Маринова
Ас. Драгомир	Цветанов	Йотов
Ас. Елюар	Петров	Горанов
Ас. Йордан	Димитров	Стоичков
Ас. Михаил	Атанасов	Плочев
Ас. Сашка	Иванова	Соколова
Ас. Стоян	Младенов	Боев
Ас. Татяна	Евстатиева	Киркова

Учебници и монографии

- Тодоров, Ст. Основи на фтизиатрията. Мед. и физк., София 1955.
- Мондешки, М. Фтизиология. Мед. и физк., София, 1959.
- Йонков, Ил., Ст. Тодоров (ред.). Болести на дихателната система. Мед. и физк., София, 1966.
- Раданов, Р., П. Добрев (ред.). Пневмология. Мед. и физк., София, 1979.
- Топалов, Й., П. Добрев (ред.) и сътр. Тромбофлебит и белодробна тромбемболия. Медицина и физкултура, София, 1981.
- Раданов, Р., П. Добрев (ред.). Клинична пневмология. Мед. и физк., София, 1987.
- Бенев, Е., Д. Костадинов. Лазерите в пневмологията. Приложение на лазерите в клиничната практика, под ред. на В. Танев, Мед. и физк., София, 1988.
- Добрев, П. (ред.) и сътр. Диференциална диагноза на белодробните болести. София, Медицина и физкултура, 1994.
- Иванов, Ст. Саркоидоза и други грануломатози. Издателство „Наско-1701“, София, 2000.
- Янкова, Зл. (ред.) и сътр. Белодробен тромбемболитизъм, издателство „АРСО-Асен Петров“, София, 2001.
- Добрев, П. (ред.) и сътр. Възпалителни заболявания на белите дробове. Медицина и физкултура, София, 2002.
- Иванов, Ст. Дифузни белодробни фибрози. Издателство „Прима прес“ ООД, София, 2002.

Ничев, В. (ред.). Патоморфоза на туберкулозата у възрастни. Издателство Рал Колобър, София 2008.

Аструков, Ем. (ред.). Хирургия на медиастинума, хранопровода и диафрагмата, издание на „АВИС-24“ ООД, София, 2010.

Минчев, П. (ред.) и сътр. Клинична туберкулоза, издание на ЦМБ, МУ-София, 2013 (350 стр.).

Петров, Д. (ред.). Ръководство по хирургия с атлас, изд. Марин Дринов, т. VII – Гръдна хирургия: гръден кош, бял дроб, медиастинум, 2011.

Представителни научни статии

Barnes PJ, H. R. Gribbin, D. Osmanliev and N. B. Pride. Partial flow-volume curves to measure bronchodilator dose-response curves in normal humans. *J Appl Physiol* 50: 1193–1197, 1981.

Gibellino F, Osmanliev DP, Watson A, Pride NB. Increase in tracheal size with age. Implications for maximal expiratory flow. *Am Rev Respir Dis*.132(4):784-787,1985.

Osmanliev D.P., H. Joyce, R.A. Watson, N.B. Pride. Evolution of changes in carbon monoxide transfer factor in men with chronic obstructive pulmonary disease. *Respiratory Medicine*, 99:1053–1060, 2005.

Morice AH, D. Osmanliev, L. Arheden, O. Beckman; Therapeutic Equivalence of a Novel Budesonide/Formoterol pMDI Versus Budesonide/Formoterol Turbuhaler® in Adolescents and Adults With Asthma. *J Allergy Clin Immunol* 2005.

Morice AH, S Peterson, O Beckman, and D Osmanliev Therapeutic comparison of a new budesonide/formoterol pMDI with budesonide pMDI and budesonide/formoterol DPI in asthma. *Int J Clin Pract*. 2007; 61(11): 1874–1883.

Петров, Д., Горанов, Е., Станоев, Вл., Янков, Г., Славова, Я.: Белодробен абсцес – хирургично лечение и далечни резултати. *In Spiro*, 2008, 4: 38-42.

Костадинов, Д., П. Петкова, Вл. Джамбазов, Св. Алексиев, М. Стенева. Солкосерил при лезии на трахеобронхиалното дърво. *Торакална медицина*, том1, 2, 2009: 19–22.

Slavova Y, T. Dikov, AI. Vlahova, R. Petkov, VI. Djambazov. D. Petrov, Sv. Hristova. Localization of Hodgkin’s Disease. Case in a 37 Year Old Female Patient. *Trakia Journal of Sciences*, 2009, 7 (1):79-82.

Петков Р., Петров Д. Ехографски контролирана True cut биопсия на торакални формации. Диагностичен и терапевтичен ултразвук. 2010, 2: 78-84.

Петров, Д., Д. Костадинов. Инвазивни техники за медиастинално стадирание при белодробен карцином. Клинично поведение при белодробен карцином. Учебна книга – МОРЕ 2010, текстове за продължаващо медицинско обучение. Под ред. на доц. Д. Калев, изд. Танграм медия ООД, Варна, 2010: 33-41.

Велизарова, С. А, А. Спасова. Диагностична стойност на Т STOT ТВ при извънбелодробни форми на туберкулоза в детската възраст. *Торакална медицина*, Том III, бр.1, 2011.

D. Marinova, Y. Slavova, VI. Maksimov, N. Trifonova, D. Kostadinov, D. Petrov. Evaluation of the expression of the low weight heat shock protein Hsp27 in pulmonary neuroendocrine tumors. *C. R. Acad. Bulg. Sci.* 2013, 66 (3), pp 451-458.

Юрукова, В. Лечение на хроничното възпаление при ХОББ с рофлумл. *Торакална медицина*, 2013, 4: 20-32.

Mekov E, Y. Slavova, M. Genova, A. Tsakova, D. Kostadinov, D. Minchev, D. Marinova, M. Boyanov. Diabetes Mellitus type 2 in hospitalized COPD patients: impact on comorbidities and exacerbations. *C. R. Acad. Bulg. Sci.* (Доклади на БАН). 2015; 68(9):1191–1198.

През 1951 г. в Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) е създадена Катедрата по гастроентерология и диететика с ръководител проф. д-р Ташо Ташев като първа учебна структура в Европа (след което се създава такава в Париж).

Акад. Ташо Ташев развива редица нови направления в науката в България и оставя значителни научни приноси в областта на гастроентерологията и храненето. Той е един от основателите и директор на ИСУЛ, създател на българското Научно дружество по гастроентерология и на специалността „гастроентерология“.

Катедрата по гастроентерология и диететика има задача да организира обучението, специализацията и усъвършенстването на лекарите по гастроентерология, да въвежда съвременни диагностични методи във всички болнични заведения в страната, да извършва висококвалифицирана лечебна, консултативна и методична дейност по гастроентерология и да провежда научна дейност в областта на гастроентерологията. Тя изиграва голяма роля за развитието на гастроентерологията в България и за изграждането на гастроентерологичната мрежа в страната.

Акад. Ташо Ташев

През 1959 г. е създаден Научен институт по хранене към БАН с директор проф. д-р Ташо Ташев и базиран в Катедрата по гастроентерология и диететика при ИСУЛ.

През 1970 г. на функционален принцип е създаден Национален център по гастроентерология на базата на катедри е по гастроентерология, по коремна хирургия, по рентгенология и радиология и по клинична фармакология на ИСУЛ. От Катедрата по гастроентерология и диететика са организирани и оздравителни центрове за лечение на някои метаболитни заболявания (затлъстяване) в Китен, Несебър и Лозница.

През 1972 г. в рамките на Медицинската академия в София е създаден Научният институт по гастроентерология с две катедри: по гастроентерология и по коремна хирургия. От 1972 до 1989 г. ръководител на Катедрата по гастроентерология е проф. д-р Хр. Браилски, от 1990 г. ръководител е доц. д-р Симеон Стойнов. След преобразуването на катедрата в Клиника по гастроентерология, същият остава неин ръководител до 2012 г., когато тя се поема от проф. Борислав Владимиров.

През 1981 г. Научният институт по гастроентерология и Научният институт по хранене се обединяват в Научен институт по гастроентерология и хранене с директор проф. д-р Лукан Балабански (1981–1991). От 1991 г. директор на Института по гастроентерология и хранене е проф. д-р Симеон Стойнов. След преобразуването през 1991 г. на Института по гастроентерология и хранене в Клиничен център по гастроентерология с три клиники (по гастроентерология, по коремна хирургия и по хранене и заболявания на обмяната), ръководители на центъра последователно са проф. д-р Симеон Стойнов (1991–1994), проф. д-р Антония Мендизова (1995–2000), проф. д-р Дамян Дамянов (2001–2016) и проф. Борислав Владимиров (от 2016 г.).

Клиниката по гастроентерология разполага със съвременна база, с модерна апаратура и сътрудници с изявени научни интереси и възможности. За първи път в България проф. д-р П. Попов въвежда ендоскопската полипектомия на горния ГИТ, проф. д-р В. Янчев – ректороманоскопията, а доц. д-р В. Бакалов – фиброколоскопията и ендоскопската полипектомия на дебелото черво.

Въведени от проф. Б. Владимиров за първи път в България са следните диагностични и терапевтични ендоскопски процедури: диагностични методи (ендоскопска холангиоскопия, увеличителна хромоендоскопия, NBI увеличителна ендоскопия, балонна ентероскопия, конфокална ендомикроскопия и ендоскопска ехография); терапевтични (аргон плазмена коагулация, ендоскопска мукозна резекция, ендоскопска балонна дилатация, ендоскопско протезиране на хранопровода, на жлъчни пътища и панкреас (и съвместно с доц. д-р П. Пенчев при неопластични лезии на дебелото черво, стенози на дебелото черво и ректума), ендоскопска електрохидравлична шокововълнова интракорпорална литотрипсия на жлъчната система, ендоскопски назо-билиарен и назо-панкреатичен дренаж, цистогастростомия на кисти на панкреаса, перкутанна гастро-/йеюностомия); специализирани функционални изследвания (езофагеална 24-часова рН-метрия, и 24-часова манометрия на хранопровода – стационарна и на сфинктер Oddi, електрогастрография).

Научният колектив по тънкочревна патология, единствен и водещ в страната, проучва цялостно

Проф. Христо Браилски

морфологичното и функционалното състояние на тънкото черво в норма и патология. Пионерите в тази област проф. д-р Н. Недкова-Братанова, проф. д-р Н. Николов и биохимикът Савов въвеждат за пръв път у нас сляпата аспирационна тънкочревна биопсия с морфологично, ултраструктурно и ензимно (дизахаридази и дипептидази) изследване на тънкочревната лигавица. Екипът на проф. д-р С. Стойнов (доц. д-р В. Герова, д-р Н. Цолова и доц. В. Наков) въвежда сегментната тънкочревна перфузия, имуноморфологичното и микробиологичното изследване на тънкочревен сок и лигавица, водородния дихателен тест за диагностика на чревен мотилитет, ензимна активност и дисбиоза, теста с йохексол за чревен пермеабилитет и изследване на фекални маркери – калпротектин за чревно възпаление и $\alpha 1$ антитрипсин за ентерална

Проф. Борислав Владимиров

загуба на протеини.

В Клиниката по гастроентерология функционира първата и единствена до момента структура за функционална оценка на панкреасна екзокринна недостатъчност и свързаната с нея малнутриция, която продължава дългогодишните традиции на клиниката в областта на панкреасната патология.

За първи път в България от проф. Б. Владимиров и доц. П. Пенчев се извършва електрофизиологично изследване на дебелото черво – електроколография синхронно с електрогастрография с външни (кожни) електроди, съвместно с колектив на БАН (проф. Даскалов, проф. Атанасова, проф. Доцински). Съвместно със споменатия колектив от БАН и колектив на IV хирургия НИСМП „Пирогов“ с ръководител проф. д-р Г. Златарски се извършва синхронно манометрично и електрофизиологично изследване на colon descendens.

Клиниката по гастроентерология е водеща в сферата на ултразвуковата диагностика и интервенционните процедури на абдомен и ретроперитонеум под ултразвуков контрол. Пионерът в тази област проф. д-р Н. Григоров въвежда и налага рутинно в клиничната практика в България абдоминалната ехография, Доплер ехографията, лапароскопската и интраоперативна ехография, ендоскопската ехография в различните и разновидности, а последните години – и контрастно усилената ехография. Успоредно с конвенционалните ултразвукови изследвания се въвеждат и прилагат рутинно пункциите под ултразвуков

контрол, последвани от дренажни процедури, автоматизирани биопсични техники, алкохолизация и радиофреквентна термоаблация в различните J разновидности на първични и метастатични чернодробни тумори, перкутанно пункционно лечение (ПАИР) на ехинококови кисти и др. Създаденият от проф. д-р Н. Григоров екип (доц. д-р Й. Генев, д-р Р. Митова, доц. д-р Б. Големанов) е водещ в интервенционния ултразвук не само в България, но и в международен план. В клиниката се използва рутинно ендоректална ехография (проведена от проф. д-р Л. Танкова) за диагностика и стадиране на патология в аноректалната област. Под ръководството на проф. д-р Н. Григоров и с участието на доц. д-р П. Пенчев е въведено трансендоскопско ултразвуково изследване на дебелото черво с минисонда.

С важни приноси в историята на гастроентерологията на ИСУЛ са акад. Ташо Ташев, проф. д-р Георги Маждраков, проф. д-р Невена Недкова-Братанова, доц. д-р Жива Стоянова, проф. д-р Васил Янчев, проф. д-р Христо Браилски, проф. д-р Никола Николов, проф. П. Попов, проф. Антония Мендизова, проф. д-р Никола Григоров, доц. д-р Хилда Кадиян, доц. д-р Людмил Динков доц. д-р Венелин Бакалов, доц. Гюров, доц. д-р Владимир Матов, доц. д-р Милка Бонева, доц. д-р Веселин Грънчаров и много други.

Клиниката по гастроентерология след основен ремонт е разширена с допълнителни помещения, отговарящи на всички съвременни стандарти и включва стационар и диагностично-терапевтични кабинети.

Стационарът се състои от 3 отделения с общо 45 болнични легла: Първо отделение по заболявания на горния етаж на ГИТ, билиарната система и панкреаса със 17 болнични легла и завеждащ доц. д-р П. Пенчев; Второ отделение по чревни заболявания на ГИТ с 14 болнични легла и завеждащ проф. д-р Л. Танкова; Трето отделение по хепатология – 14 болнични легла, вкл. 2 VIP стаи и един изолатор, всяка от които с по 1 болнично легло и завеждащ отделение доц. д-р Й. Генев.

Диагностично-терапевтичните кабинети са по конвенционална горна ендоскопия, по инвазивна горна ендоскопия, по конвенционална долна ендоскопия, по инвазивна долна ендоскопия, по конвенционална ехография, по интервенционална ехография, кабинет по чернодробни заболявания и чернодробна биопсия, по ендоректална ехография, по ендоскопска и ендолуменна ехография, по тънкочревна патология, диагностично-консултативен и приемнен кабинет, два броя болнични стаи за постманипулационно наблюдение на пациенти след проведени инвазивни процедури под обща анестезия.

В Клиниката по гастроентерология има изградена

аудио-визуална система за непрекъсната директна двустранна връзка в реално време между диагностичните кабинети и лекционната зала, обезпечаваща едновременно провеждане на учебно-преподавателска и същевременно лечебно-диагностична и терапевтична, включително оперативна дейност за обучение на специализиращи докторанти и курсисти по различните направления.

тостомия със или без протезиране, ендоскопска дилатация, ендоскопско протезиране, лечебни процедури при ендоскопска ехография – тънкоиглено инжектиране на лекарства, аспирация на парагастрални, ретроперитонеални и панкреасни кисти); ендоскопски профилактични и други процедури (перкутанен трансхепатален билиарен дренаж, лапароскопия) и лечебни процедури под

*Г ред, от ляво на дясно: доц. В. Након, проф. Б. Кориков, доц. Пл. Пенчев, проф. Б. Владимиров, доц. В. Герова, проф. П. Троянова, доц. Б. Големанов
II ред: доц. Й. Генон, д-р Р. Митова, проф. Н. Пенков, д-р Е. Пирьова, д-р Я. Владимирова, д-р Н. Колев*

Клиниката разполага с модерна лекционна зала за провеждане на лекционни и практически занятия и оборудвана със съвременна аудио-визуална техника. В специализираните кабинети се извършват ендоскопски процедури с диагностична и терапевтична цел на хранопровода, стомаха и червото дилатация на стриктури – бенигнени и малигнени и сфинктерни зони – бужирание, балонна дилатация при ахалазия, полипектомии, поставяне на протези при обструкция, локално лечение на варици при портална хипертония, ендоскопска хемостаза при остро кървене, аргон плазмена и друга коагулация, ендоскопска балонна дилатация, ендоскопска екстракция на чуждо тяло, ендоскопска мукозна резекция (макробиопсия) и дисекция; ендоскопска гастро-ентеростома, кръвоспиращи техники в колона и ананата зона, капсулна и балонна ендоскопия, увеличителна хромоендоскопия, NBI увеличителна ендоскопия, ендоскопска ехография с тънкоиглена биопсия и други процедури като езофагеална 24-часова рН-метрия, манометрия на хранопровода и сфинктер Oddi, електрогастрография); на жлъчната система и панкреаса (ендоскопска папилосфинктеротомия, ендоскопска екстракция на конкременти от холедоха или общия жлъчен или панкреасен канал – със и без механична и електрохидравлична литотрипсия, ендоскопски назобилиарен и назопанкреасен дренаж, ендоскопска гастро- или дуоденоско-

ултразвук контрол, гастроинтестинален тракт (гастростома, ендоскопско протезиране, лечебни процедури при ендоскопска ехография – тънкоиглено инжектиране на лекарства, аспирация на парагастрални, ретроперитонеални и панкреасни кисти); ендоскопски профилактични и други процедури (перкутанен трансхепатален билиарен дренаж, лапароскопия) и лечебни процедури под ултразвук контрол, гастроинтестинален тракт (гастростома, ендеростома под ехографски контрол, аспирация на перианоректални абсцеси под ендоехографски контрол); на черен дроб (лечение на паразитни кисти – ПАИР техника и непаразитни кисти, пункционно и дренажно лечение на абсцеси, разпадни ракови зони, интрахепатални хематоми, всички видове термична аблация на тумори – първични и метастатични, ТАБ на солидни огнищни лезии, перкутанна чернодробна биопсия, други процедури); на слезка (перкутанна аспирация на хематоми, абсцеси, разпадни ракови огнища, паразитарни и непаразитарни кисти); на жлъчната система (перкутанна холецистостома, външен билиарен дренаж, вкл. с преминаване във вътрешен); на панкреас (перкутанно и дренажно лечение на остър некротизиращ панкреатит, пункционно и дренажно лечение на панкреасни кисти, псевдокисти и абсцеси, коремна кухина и ретроперитонеум, перкутанно пункционно и дренажно лечение на интраабдоминални и ретроперитонеални кисти, абсцеси, локализиращи изливи, ТАБ при Ту процеси и други процедури). В Кабинета по тънкочревна патология се извършват балонна ендоскопия, водороден дихателен тест за доказване на тънкочревен бактериален свръхрастеж и на мотилитетни и ензимни нарушения, биопсични изследвания на тънкото черво с хистоморфологично и имуноморфологично

проучване, изследвания на функционалното състояние на органа, чрез апаратура за изследване на фекален калпротектин, алфа1 антитрипсинов тест и проучване на чревния пермеабилитет.

Клиниката по гастроентерология при Клиничния център по гастроентерология е водещата структура в държавата в сферата на гастроентерологията. В нея се извършва активна учебно-преподавателска дейност във всичките ѝ форми - СДК по гастроентерология, изпит за придобиване на специалност по гастроентерология, основен курс по гастроентерология, обучение, усъвършенстване и сертифициране на медицинските специалисти от цялата страна в областта на всички направления на конвенционалната и интервенционалната абдоминална ехография и гастроинтестинална ендоскопия, извършване на инвазивни диагностично-терапевтични процедури с умерена и голяма сложност (т.е. покриване на второ и трето ниво на компетентност съобразно приетите медицински стандарти по гастроентерология), обучение на студентски групи по модул гастроентерология и обучение на специализанти по вътрешни болести по модул гастроентерология.

От създаването на Катедрата по гастроентерология досега са защитени общо 38 дисертации (от тях 8 за присъждане на степента „доктор на медицинските науки“ и 30 - за „доктор“) и са реализирани 18 хабилитации.

Преподавателският състав на Клиниката по гастроентерология включва: проф. д-р Б. Владимир, проф. д-р Л. Танкова, доц. д-р В. Герова, доц. д-р П. Пенчев, доц. д-р Б. Големанов, доц. д-р В. Наков, доц. д-р Й. Генев, д-р Е. Пирьова, д-р Р. Митова, д-р Н. Цолова, д-р Н. Колев, д-р Я. Владимирова.

Съвременната **Клиника по хирургия** се очертава като модерна оперативна структура с поливалентни възможности. Освен като център на висцералната хирургия в България, през последните години тя се развива и като водещо звено в областта на оперативното лечение на болестите на щитовидната жлеза, гърдата, малигнения меланом и немеланомните кожни карциноми. Тя е наследник и продължител на създадените Катедра по болнична хирургия към Института за усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) през 1951 г. и на Катедра по спешна хирургия през 1958 г.

Катедрата по болнична хирургия е изградена на базата на хирургичното отделение на Работническата болница, откритата през 1936 година. Първите хирурзи, работили в него, са д-р Иван Михайлов Рашев (първи началник на отделението), д-р Греков, по-късно проф. Димитър Плосков, д-р Георги Бранков. Неин основател и първи ръководител е ген.-майор проф. д-р Костантин (Коста) Ангелов Стоянов (1904–1965). Под негово ръковод-

ство се разработват нови за страната по онова време диагностични и хирургични методи в областта на белодробната хирургия, хирургията на медиастинума и хранопровода, сърдечната и съдовата хирургия, наред с пълния спектър на операции в областта на коремната хирургия. Внедряват се нови хирургични способности. Широко се употребяват белодробните резекции, пулмонекомии за доброкачествени и злокачествени заболявания, торакопластика, езофагопластика при изгаряния и рак, съдови резекции и пластики на белодробни съдове, на съдовете на крайниците, шънтове при портална хипертония. Осъществени са първите комисуротомии и операции на „сухо“ сърце в условията на хипотермия. Извършват се големи хирургически намеси върху стомаха, дебелото черво, жлъчната система. Започва развитието на хирургията на новородените и в ранна детска възраст, включително на вродени дефекти. Клиниката осъществява и спешни хирургически намеси.

В съответствие със схващанията на проф. К. Стоянов започва профилиране на наличните кадри с цел най-добра подготовка в определена хирургична област. След 1950 г. са извършени първите в страната операции за foramen ovale apertum (1950), намеса на „сухо сърце“ (1951), катетеризация на сърце и ангиография (1953), митрална волвулолиза в условия на хипотермия (1955), операция на „отворено сърце“ (1960). През 1953 г. е обособен Сектор по сърдечно-съдова хирургия, където работи доц. Генчо Кръстинов, след това основал сродна катедра във Военна болница, а проф. Чавдар Драгойчев и проф. Димитър Димитров развиват отделената през 1966 г. в III градска болница Катедра по сърдечно-съдова хирургия към ИСУЛ. През 1954 г. се разкрива Сектор по анестезиология и реанимация, прераснал в катедра към ИСУЛ през 1968 г. с ръководител проф. Стоян Саев. От 1958 г. се обособява Отделение по детска хирургия, родоначалник на Катедрата по детска хирургия към ИБМП „Пирогов“ с пръв ръководител проф. Димитър Арнаудов. В катедрата е поставено началото на военнополовата хирургия като профилна специалност, развива се гръдната хирургия (пулмонекомия 1951 г., операции за хлътнали гърди 1958 г.). Специалисти от катедрата създават отделената самостоятелна Катедра по съдова хирургия (1967) с пръв ръководител проф. Иван Генев и Клиниката по ендокринна хирургия (1965) към Катедрата по ендокринология на ИСУЛ с ръководител проф. Страшимир Зографски. Периодът до 1967 г. е време на профилиране и създаване на нови звена, очертаващи широк кръг на диагностично-лечебни и научни интереси.

В катедрата майка се развиват силно хирургията на жлъчната система (доц. Г. Станчев), оперативното лечение на порталната хипертония и сплене-

ктомиите (доц. А. Димитров), обособяват се сектори по стомашно-чревна (доц. А. Дереджян) и гръдно-езофагиална хирургия (доц. А. Стойчев).

През 1951–1952 г. започва провеждането на първите курсове за обучение на специализанти по хирургия, а още през 1952 г. започват курсовете за следдипломна квалификация и за напреднали хирурзи. За кратко време катедрата печели авторитет и става основното място за формиране на добре подготвени теоретично и практически хирургични кадри от всички области на хирургията, както и от областта на анестезиологията. Формира се т.нар. „Исулска школа“.

От 1967 г. ръководството на Катедрата се поема от проф. Димитър Маринов Митев. Съхранени са отделения по гръдна хирургия, две отделения в областта на коремната хирургия и отделно реанимационно отделение. Акцентът в хирургичната дейност попада върху заболяванията на органите на стомашно-чревния тракт, включително хранопровода. Проф. Маринов дава сериозен тласък на хирургията на панкреаса (резекции при карцином, операции при псевдокисти и ендокринни тумори) и техниката на операциите върху жлъчната система (папилосфинктеротомия).

През 1972 г. в рамките на сформирания Медицинска академия звеното е реструктурирано в Катедра по коремна хирургия. Обособяват се 4 сектора – по жлъчно-чернодробна и панкреатична, по стомашно-дуоденална, по колопроктологична хирургия и по анестезиология и реанимация, които се съхраняват до 2002 г. Секторът по гръдна хирургия е преместен в Института по белодробни болести на МА през 1973 г.

В рамките на МА катедрата поддържа на функционален принцип добра колаборация с клиничните звена, произлезли от нея. Разменят се кадри за обучение, осъществяват се консултативна помощ и операции със смесени екипи. В Сектора по стомашно-чревна хирургия се извършват научни изследвания върху колоректалния рак, улцерохеморагичния колит, язвената болест, стомашния карцином. В Сектора по жлъчно-чернодробна и

панкреатична хирургия научните проучвания обхващат жлъчно-каменната болест и нейните усложнения, порталната хипертония и нейното лечение, ехинококозата на черния дроб, хроничния панкреатит, рака на задстомашната жлеза. Подходът към онкологичните заболявания остава мултидисциплинарен както в лечебния процес, така и в

Доц. Пл. Пенчев, д-р И. Боева и м.с. В. Данчева – обсъждане на случай в кабинета по долна ендоскопия на Клиниката по гастроентерология с апарат видеоколоноскоп Olympus EVIS Exera III CV 190

учебната дейност. Курсовете за специализации са известни с широкия спектър на поканените лектори, с високия стил на академично обучение. Този стил се пренася и върху обучението на студентите и стажантите, които започват да посещават катедрата след създаването на Медицинска академия. Следващият ръководител на Катедрата за периода 1976–1985 г. е проф. Аршавир Дереджян. През този период научноизследователската работа обхваща посочените теми, но допълнително се акцентира върху панкреатичните псевдокисти, дебелочревната и стомашната полипоза, предраковите заболявания на стомашно-чревния тракт, реоперациите върху жлъчната система, внедряване на лазера в коремната хирургия. Разработват се ваготомии с органосъхраняващи операции (А. Дереджян, М. Момчилов), проблемите, свързани с безкаменните холецистити (Хр. Тасев), сфинктеро-съхраняващи операции при рак на ректума (А. Дереджян, М. Момчилов), оперативно лечение при ХУК и кардиоспазъм (А. Дереджян), при чернодробна ехинококоза (Г. Стоянов), при хронична обстипа-

ция (Д. Дамянов), при ендогенно затлъстяване (А. Дереджян), при стомашни (Т. Бояджиев) и чревни полипи (А. Александрова).

През 80-те години катедрата се разделя на две структури, които остават в т.нар. Втора база на МА (ИСУЛ). Основната продължава дейността си като Клиника по коремна хирургия, а втората чрез свои представители се включват в състава на Клиника по спешна хирургия, пребазирана от Института за спешна медицинска помощ „Н. И. Пирогов“ в ИСУЛ (1985 г.).

Създадената през 1983 г. Клиника по коремна хирургия се ръководи в началото от проф. Аршавир Дереджян. От 1985 до 1992 г. проф. А. Мерджанов оглавява клиниката, а през периода 1992–1995 г. изпълняващ длъжността ръководител е доц. Георги Стоянов. В края на 80-те години започва по-тясното сътрудничество между гастроентеролози и хирурзи при терапевтичното третиране на редица коремни заболявания. Научните интереси се съсредоточават предимно в жлъчно-чернодробната и панкреатична хирургия: оперативно лечение на хроничните панкреатити и усложненията им (А. Мерджанов, Д. Дамянов), перкутанни пункции и дренажи на панкреатични псевдокисти (А. Мерджанов, Д. Дамянов, Н. Григоров), преосмисляне на операциите при портална хипертония (А. Мерджанов, Д. Дамянов), съвременно лечение на жлъчно-каменната болест (Д. Дамянов, Б. Владимир), реоперации на жлъчната система (Х. Тасев, Д. Дамянов), приложение на лазер в хирургията (Д. Дамянов, И. Дамянов).

Клиниката по спешна хирургия, която е своеобразен наследник на Катедрата по спешна хирургия, създадена през 1958 г. в ИСУЛ, но е базирана в Института за спешна медицинска помощ „Н. И. Пирогов“. Създател на катедрата и пръв неин ръководител е проф. Алберт Луканов. В Катедрата са оставили имената си проф. Веселин Матеев, продължил дейността ѝ след проф. Луканов, проф. Лидия Петкова, проф. Андрей Стойчев, проф. Йордан Янчулев, проф. Антон Митов, д-р Ненчо Васев, д-р Методи Марков, доц. Георги Цеков, д-р Енчо Симеонов, д-р Аркади Иванов, д-р Георги Киранов и др. През 1985 г. тя влиза в състава на Центъра за спешна медицинска помощ, който е разположен на територията на Втора база на МА (ИСУЛ) и включва и други клинични и диагностични звена. Първоначално Клиниката се ръководи от проф. Димитър Четрафилов, а от 1987 г. – от проф. Иван Вяички.

През 2003 г. двете хирургически клиници на територията на университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“ са обединени в Клиника по хирургия. Обединеното клинично звено извършва планови и спешни операции и разширява значително дейността си. Развива се агресивна хирургия при

острия перитонит и острия панкреатит, осъществява се лечение с дирижиран етапен лаваж и лапаростомата. Продължават се усилията в търсенето на най-подходящ подход в хирургичното лечение на острия хирургичен корем. Извършват се чернодробни резекции за доброкачествени, злокачествени тумори и метастази. Хирургията на панкреаса присъства като панкреасни резекции при карцином на жлезата, като хирургически намеси при хроничен панкреатит и панкреатични псевдокисти. Системно се разработва хирургичското лечение на рака на стомаха, на усложнената язвена болест, на тежката доброкачествена и злокачествена патология на колон и ректум (П. Герзилов, М. Парунев, Б. Стефанов).

От 1995 до 2016 г. ръководител на Клиниката по хирургия е академик д-р Дамян Дамянов. Под негово ръководство и с участието на лекарите от клиниката (Б. Коруков, Н. Пенков, Р. Пандев, Т. Седлоев и други) се разработва значителна научна тематика, базираща се на лечебната дейност и обхващаща анатомичните резекции на черния дроб с предходни емболизации, лигатура на клонове на порталната вена и волуметрия, хирургични намеси при портална хипертония в съответствие със степента на порталното налягане и особеностите на порталното русло, резекционна стомашна хирургия при онкологични заболявания в съответствие с хистологичната характеристика на тумора, генетични и наследствени проблеми при по-липозни синдроми и колоректален карцином, мултимодално лечение на онкологични заболявания на стомашно-чревния тракт, особеностите в диагностиката и лечението на ретроперитонеалните тумори. В клиниката успешно продължава развитието на жлъчната хирургия с внедряване на лапароскопската холецистектомия и на комбинираното лапароскопско и ендоскопско лечение на жлъчнокаменната болест (Г. Желев). Лапароскопската хирургия навлиза все по-широко в ежедневната хирургична дейност при лечението на следоперативните, ингвиналните и хиаталните хернии, при острия апендицит, рака на дебелото и правото черво. Разработват се хирургичното лечение на ХУК и болестта на Крон с по-агресивно поведение, внедряването на илеален резервоар с илеоаноанастомоза и стриктуропластиката. Усъвършенстват се техниките на сфинктеросъхраняващите операции при колоректален рак, на третирането на порталната хипертония (П. Първанов), както и на панкреатичните резекции и вирсунгоюноанастомозата при хроничен панкреатит. Разработват се проблемите при операции на сложни, комбинирани и редки хернии и при редки стомашни тумори (Б. Коруков).

През 2007 г. към клиниката е създадено първото самостоятелно за страната Отделение за едnodневна

хирургия. Постепенно дейността му се увеличава значително и днес в това отделение се извършват около 1/4 от всички хирургически намеси в клиниката. В това отделение се извършват операции върху щитовидната жлеза за доброкачествени и злокачествени заболявания. В рамките на полуили едnodневен престой се осъществяват над 80% от херниотомииите, много от операциите на млечната жлеза, ануса и перинеума, 100% от намесите за доброкачествените и злокачествените тумори на кожата, както и определени процедури от пластичната хирургия. На базата на опита се разработват интересни проблеми, свързани с регламентирането, концепцията и правилата за организиране на едnodневната хирургия, както и спецификата и принципите на оперативната дейност – подборът на хирургическите намеси и на подходящ контингент от пациенти (Ц. Спиридонова).

От февруари 2009 г. в клиниката е разкрита Секция по ендокринна хирургия. Прилагането на модерни оперативни техники, като миниинвазивно отворени и видеоасистирани тиреоидни резекции с мониториране на гласовите нерви и разработването на значителна научна продукция по проблемите, свързани с оперативното лечение на щитовидната жлеза, връща славата на клиниката като водещ център по ендокринна хирургия. Въведени са методиката за рутинна идентификация и невролиза на гласовия (рекурентен) нерв, операции на щитовидна жлеза без поставяне на дренаж, генно-профилактична операция на щитовидна жлеза (Р. Пандев).

Успешно се развива и хирургията на млечната жлеза. През 2015 г. се извършва органосъхраняваща операция с едновременно лъчелечение при пациентка с ранен карцином на гърдата. Методът е въведен в рутинната практика на международно признатия „Breast Unit“ към клиниката (Т. Седлоев).

През последните години интензивно се развива

оперативното лечение на малигнения меланом и немеланомните кожни карциноми (Е. Костадинов). Огромният обем хирургични интервенции и значителната научна продукция превръщат клиниката във водещ център за диагностика и лечение на злокачествените тумори на кожата в България (П. Троянова).

От 2016 г. ръководител на Клиниката по хирургия е професор Бойко Коруков.

През последните години учебната дейност е свързана основно със специализантите и следдипломната квалификация. Редовно се приемат стажантски групи, включително от чужбина. Извършва се обучение в хирургичната част по дисциплините „обща и спешна медицина“. Ежегодно се провеждат основни курсове по хирургия, по-кратки и по-дългосрочни тематични курсове. Осъществява се обучение в хирургичната патология на общо-практикуващи лекари. Нараства броят на редовните и свободните аспиранти, които в момента са седем. Хабилитираният състав е от 5 души: проф. Бойко Коруков, дм, проф. Николай Пенков, дм, проф. Румен Пандев, проф. П. Троянова, доц. Т. Седлоев.

За своята над 75-годишна история, от които 60 години като академично звено, колективът на Клиниката по хирургия може да бъде горд с факта, че тук са обучени стотици български хирурзи, че обучените болнични и клинични ординатори са около 100 души. Професорите и доцентите, хабилитирани в състава на клиниката, надминават 30. Кандидатите на медицинските науки, респективно докторантите, надхвърлят 30 души. Тук е избран първият доктор на медицинските науки в България (порф. Коста Стоянов), но наред с това тази научна степен са получили още 6 от сътрудниците на клиниката. Учебниците, монографиите и научните книги с авторство или съавторство на сътрудниците на звеното са повече от 40.

Клиничният център по ендокринология и геронтология (КЦЕГ) е не само университетско звено в структурата на Медицински Факултет на Медицински университет - София, но и реален национален център по едни от водещите здравни проблеми в България. От своето създаване досега КЦЕГ се утвърждава като гръбнак

център по гериатрична медицина. В ЦГГ се поставят основите на българската гериатрична школа и на преподаването по гериатрия и геронтология у нас. След създаване на Медицинска академия през 1972 г. на базата на двете звена – Катедра по ендокринология и болести на обмяната и Център по геронтология и гериатрия, се формира Научен

Сградата на „Майчин дом“, в която е пребазиран КЦЕГ през 2009 г.

на българската ендокринология, място, където се извършва учебно-преподавателска, научно-изследователска и лечебно-диагностична дейност на европейско и световно ниво, за което свидетелстват множеството международни признания, особено през последните години. През годините КЦЕГ осъществява национални програми за проучване, профилактика и лечение на социално-значими ендокринни заболявания и има съществени приноси за практическото здравеопазване. Ето защо КЦЕГ е референтен център по проблемите на ендокринологията в България.

През 1951 г. към Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) се обособява Втора вътрешна клиника за болести на обмяната на веществата с ръководител акад. Иван Пенчев. През 1965г. клиниката се премества в сградата на ул. „Дамян Груев“ № 6 (тогава ул. Христо Михайлов), където се създава самостоятелна Катедра по ендокринология и болести на обмяната с ръководител акад. Иван Пенчев и се учредява самостоятелна болница по ендокринология.

През 1963 г. е създаден Център по геронтология и гериатрия (ЦГГ), който е замислен като научно-изследователски център по проблемите на стареенето към Министерството на народното здраве и социалните грижи (МНЗСГ), но бързо се развива и като

институт по ендокринология, геронтология и гериатрия (НИЕГГ).

През 1990г. НИЕГГ се преименува в Държавна университетска болница по ендокринология и геронтология (ДУБЕГ) с Клиничен център по ендокринология и геронтология (КЦЕГ).

През 2001г. болницата се регистрира като търговско дружество под името „Специализирана болница за активно лечение по ендокринология, нефрология и геронтология „Акад. Иван Пенчев“ ЕАД (СБАЛЕНГ).

През 2006 г. е извършена пререгистрация на болницата, която по-точно отразява нейната специфична дейност – „Университетска специализирана болница за активно лечение по ендокринология „Акад. Иван Пенчев“ ЕАД (УСБАЛЕ).

През 2009г. Университетска специализирана болница за активно лечение по ендокринология „Акад. Иван Пенчев“ и Клиничният център по ендокринология и геронтология са пребазирани в сградата на „Майчин дом“ на ул. „Здраве“ 2 и получават възможност да извършват своята дейност при най-добри условия, прилагайки най-съвременни технологии в диагностично-лечебния процес, учебно-преподавателската и научно-изследователската работа. Осигурени са учебни зали във всяка клиника и една обща зала, модерно обзаведени, с мултимедийно оборудване и достъп до интернет.

Ръководители на центъра по години са както следва: Акад. Иван Пенчев (1965-1974), проф. Панайот

Акад. Иван Пенчев

Проф. Панайот Коларов

Коларов (1975-1978), проф. Ема Бозаджиева (1979-1984), проф. Драгомир Коев (1985-1993), проф. Боян Лозанов (1993-2000), проф. Сабина Захариева (2000-2016), проф. Цветалина Танкова от (2016 г.) В Клиничния център по ендокринология и геронтология през годините работят десетки преподаватели, специалисти и технически сътрудници. В различно време от основаването на Катедрата по ендокринология/КЦЕГ/ работят и са дали своя принос в развитието на катедрата проф. Александър Попов, проф. Панайот Коларов, проф. Ема Бозаджиева, проф. Асен Цанев, проф. Върбан Върбанов, проф. Георги Папазов, проф. Димитър Андреев, Проф. Любомир Дянков, проф. Михаил Протич, проф. Стоян Докумов, проф. Тодор Стайков, Проф. Тотка Станкушева, Проф. Георги Дашев, проф. Любен Сираков, проф. Страшимир Зографски, проф. Иван Мендизов, проф. Лукан Симеонов, проф. Михаил Гаврилов, проф. Никола Колебинов, проф. Пенка Генкова, проф. Връбка Орбецова, проф. Лиляна Сомова, Проф. Павлина Ангелова, проф. Юлиана Попова, проф. Атанас Киряков, проф. Георги Стойнев, проф. Любомир Томов, проф. Стоян

Проф. Драгомир Коев

Визев, доц. Мария Андреева, доц. Недялка Овчарова, доц. Атанас Щерев, доц. Георги Бърлиев, доц. Георги Чавраков, доц. Димитър Страшимиров, доц. Костадин Полонов, доц. Мария Ночева, доц. Маргарита Разпопова, доц. Никола Търколев, доц. Стефан Дицов, доц. Георги Ангаров, доц. Ото Златарев, доц. Игнат Петров, доц. Величко Големанов, доц. Иван Петков, доц. Невена Пелова, доц. Раиса Яцемирска, проф. Сабина Захариева, проф. Анна-Мария Борисова, проф. Филип Куманов, проф. Цветалина Танкова, Проф. Русанка Ковачева, проф. Георги Кирилов, доц. Радина Иванова, доц. Анелия Томова, доц. Илиана Атанасова, проф. Димитър Чаръкчиев, доц. Таньо Сечанов, доц. Атанаска Еленкова.

Понастоящем академичният състав на КЦЕГ включва 4 професори (проф. Сабина Захариева, проф. Цветалина Танкова, проф. Русанка Ковачева, проф. Димитър Чаръкчиев), 3 доценти (доц. Радина Иванова, доц. Атанаска Еленкова, доц. Таньо Сечанов), 11 главни асистенти (д-р Александър Шинков, д-р Владимир Василев, д-р Грета Грозева, д-р Йоанна Матрозова, д-р Калин Виденов, д-р Мария Бояджиева, д-р Невена Чакъррова, д-р Петя Каменова, д-р Ралица Робева, Д-р Румяна Димова, Д-р Силвия Въндева), 3 асистенти (д-р Емил Начев, д-р Ралица Иванова, д-р Ивайла Узунова), 7 редовни и задочни докторанти (д-р Ани Тодорова, д-р Анелия Нанкова, д-р Мария Стойнова, д-р Гергана Димитрова, д-р Ина Димитрова, д-р Мина Сердарова, д-р Росен Русев).

Учебната и преподавателска дейност на КЦЕГ се провежда на три нива: студентско обучение - практически упражнения и лекции на студенти по ендокринология, включени в учебната програма по вътрешни болести за IV и V курс, клиничен стаж по вътрешни болести за стажант лекари VI курс и следдипломно обучение по ендокринология и болести на обмяната - индивидуално обучение, основни и тематични курсове по основни направления в ендокринологията. Лекциите се изнасят от хабилитирани преподаватели в съответната област, както и от нехабилитирани преподаватели с призната специалност по ендокринология и придобили ОНС „доктор“.

Проф. Ема Бозаджиева

Още от основаването си, катедрата към ИСУЛ и впоследствие Клиничният център по ендокринология и геронтология, организира и провежда следдипломна специализация и квалификация по ендокринология на лекари от цялата страна. Създава се българска ендокринологична школа (“школата на акад. Пенчев”), която намира признание и извън границите на страната. Развиват се интензивни контакти през първите години със съответните институти в Москва, Санкт Петербург, Киев, Харков, а впоследствие с Германия, Франция, Италия, Белгия, Чехословакия, Сърбия, Румъния, Югославия, Великобритания, Дания, Швейцария, САЩ. В продължение на над 50 години Катедрата/Клиничният център по ендокринология и геронтология създава стотици специалисти по ендокринология в страната. Така основната учебно-преподавателска дейност е насочена към следдипломното обучение на лекари.

Проф. Боян Лозанов

Понастоящем учебно-преподавателската дейност на КЦЕГ в областта на следипломното обучение включва 5 основни курса: “Хипоталамус, хипофиза, надбъбречни жлези и нарушения в теглото”, “Полови жлези, интерсексуални нарушения”, “Щитовидна жлеза и калциево-фосфорна обмяна”, “Ендокринен панкреас и хиперлипотеинемии”, “Обща ендокринология” и 10 тематични курса – “Ендокринни хипертонии”, “Невроендокринология”, “Визуализиращи методи в ендокринологията”, “Съвременни проблеми на тиреоидната патология”, “Основни проблеми на захарния диабет”, “Ендокринология на критичните състояния в онтогенезата – пубертет и климактериум”, “Съвременни проблеми в диагностиката на ендокринните заболявания”, “Остеопороза – клинично-диагностични и лечебни методи”, “Новости в диабетологията”, “Спешни състояния в ендокринологията”. На индивидуално обучение ежегодно преминават много специализиращи лекари и специалисти от цялата страна.

Проф. Сабина Захариева

През 2015 г. и 2017г. в София са проведени курсове за **следипломно обучение** на Европейската асоциация за изучаване на диабета (EASD) в областта на захарния диабет с председател на Локалния организационен комитет проф. Цветалина Танкова - ръководител на КЦЕГ. През 2015г. ръководството на EASD посочи курса в София като еталон, по който да се провеждат бъдещи курсове на организацията. Интересът е изключително голям и през 2017г. в курса има участници от 28 страни от целия свят.

КЦЕГ периодично е домакин на **поканени гост-лектори**, водещи експерти в областта на ендокринологията от цял свят, които изнасят академични лекции в МУ, София: проф. Анна-Мария Колао (Италия), проф. Константин Стратакис (САЩ), проф. Пер-Хенрик Груп (Финландия), проф. Джеймс Гавин (САЩ), проф. Самуел Рефе-

тоф (САЩ), проф. Албер Бекерс (Белгия), проф. Жером Бертера (Франция), проф. Ксавие Бертаня (Франция) и много други.

Преподаватели от КЦЕГ изнасят редовно лекции на престижни международни научни форуми, курсове, експертни срещи.

Проф. Цветалина Танкова

Извънаудиторна работа със студенти се провежда системно от 1974 г., когато е създаден първият **студентски кръжок** по ендокринология, спечелил няколко престижни награди. От 1993г. се организират и факултативни курсове за студенти и стажант лекари по актуални проблеми на ендокринологията и геронтологията. На студентската научна сесия през 2001 г. и 2002 г. са присъдени първа и втора награда на студентски разработки, извършени в КЦЕГ. През 2002г. е спечелен грант към фонд „Млади учени с участието на студенти“. Преподаватели на КЦЕГ участват в научния комитет и с лекции и практически занимания в организираните ежегодно студентски конгрес ICMS (International Congress of Medical Sciences), домакин на който е Асоциацията на студентите медици в България.

От създаването на Клиничния център по ендокринология /Катедрата по ендокринология/ досега са издадени десетки **учебници и монографии** – „Клинична ендокринология“ (акад. Ив. Пенчев и сътр., 1968), „Клинична ендокринология“ (Е. Бозаджиева и сътр., 1977), „Клинична ендокринология“ (Д. Коев и сътр. 1991), „Диагностика на ендокринните заболявания“ (Д. Коев и сътр., 1993), „Ендокринология“ (Б. Лозанов и сътр., 2000).

През последните години под редакцията на ръководителя на КЦЕГ проф. Сабина Захариева е издаден Учебник по ендокринология в 4 тома – „Забо-

лявания на надбъбречните жлези" (С. Захариева, 2012), „Хормонална и функционална диагностика на ендокринните заболявания" (Г. Кирилов, 2012), „Нарушения в минералната обмяна и костни метаболитни заболявания" (А-М. Борисова, 2012) „Захарен диабет" (Ц. Танкова, 2013).

Издадените на чужди езици монографии по ендокринология като „Патоморфология" (на немски език) и „Ендокринна хирургия" (на руски език), намират признание и висока оценка в Германия, Русия и други страни. В областта на геронтологията и гериатрията са издадени 1 учебник („Геронтология и гериатрия"), множество монографии и научни сборници. От 1980 г. се издава Реферативен бюлетин по ендокринология (6 книжки годишно), от 1990 г. - годишен сборник на КЦЕГ „Проблеми на ендокринологията и геронтологията" и от 1996 г. - списание „Ендокринология" (4 книжки годишно), което е орган на Българското дружество по ендокринология, но основен принос в него имат сътрудниците на КЦЕГ.

През годините **научно-изследователската дейност** на КЦЕГ е във всички направления на ендокринологията. Разработват се различни проблеми, самостоятелно от екипа на КЦЕГ, както и в колаборация с изтъкнати международни колективи, в рамките на научни проекти към МУ-София, МОН, Европейската комисия, 7-ма рамкова програма, Хоризонт 2020, Международна диабетна федерация.

В областта на хипофизарната и надбъбречна патология се провеждат проучвания върху диагностиката, клиничните и патоморфологични особености на болестта на Кушинг, характеристиките и хирургичното лечение на хормонално активните надбъбречни и хипофизарни тумори, ролята на някои пресорни и депресорни хормонални фактори в патогенезата на ендокринните хипертонии, ендотелин и други вазоактивни субстанции и маркери за атерогенен риск при ендокринни заболявания, амбулаторно 24-часово мониториране на кръвно налягане при синдром на Кушинг, първичен алдостеронизъм, роля на пинеалния хормон мелатонин при някои ендокринни и метаболитни заболявания, хормонални отклонения при стареещия мъж; хормонално-заместваща терапия при менопаузални жени, проучени са патогенезата, метаболитните отклонения и терапевтичните алтернативи при синдром на поликистозни яйчници, както и при някои редки гонадни заболявания, разработени са норми за физическо и полово развитие на момчетата и момичетата в България, изготвен е алгоритъм на поведение при *pubertas tarda* и хипогонадизъм.

През годините се провеждат изследвания в областта на ранната диагноза и терапия на захарния диабет, инсулинови антители, инсулинови рецеп-

тори, антиостровни антители, фази на инсулинова секреция; инсулинова секреция при намален глюкозен толеранс, определяне на инсулиновата чувствителност чрез мануален метод за хиперинсулинемичен еугликемичен кламп-тест; показатели на окислителен стрес, индиректна калори-

Проф. Анна-Мария Колао (Председател на Европейската Невроендокринна Асоциация) на посещение в КЦЕГ, 2010г. (от ляво надясно - доц. Атанаска Еленкова, доц. Илияна Атанасова, проф. Анна-Мария Колао, проф. Сабина Захариева, д-р Мария Янева)

метрия за оценка на основна обмяна и на калорийния разход при различни терапевтични схеми за редуция на телесното тегло, биоимпедансен анализ на телесна маса за индивидуализиране на бъбречно-заместващата терапия при захарен диабет с бъбречна недостатъчност, медико-социални и психологически проучвания за оценка на качеството на живот при захарен диабет. Разработени и внедрени в клиничната практика са нови диагностични и терапевтични подходи при захарен диабет и острите и хронични усложнения на заболяването.

Изследователската група на акад. Ив. Пенчев осъществява проучвания върху разпространението и структурата на ендемичната гушавост в България, въз основа на които се изработва карта на йод-дефицитните региони и се изгражда цялостна стратегия за профилактика и лечение на ендемичната гуша. През 1991г. Министерството на здравеопазването приема разработена от КЦЕГ Национална програма за ликвидиране на гушавостта и йод-дефицитните заболявания като социално значим проблем до 2000г., която е включена в общоевропейските програми на СЗО. През 2007г. одит от ICCIDD установява ликвидиране на йодния дефицит в България.

Проведени са скринингови и епидемиологични проучвания върху заболяванията на щитовидната жлеза и честотата на метаболитните нарушения

при тях, автоимунни тиреоидни заболявания в рамките на автоимунни полигландуларни синдроми, клинично значение на ретроорбитални мускулни антители за диагнозата и оценката на ефекта от лечение с глюкокортикоиди при тиреоид-асоциирана офталмопатия. В клиничната практика са въведени и утвърдени ехографско изследване като метод в диагностичния алгоритъм на заболяванията на щитовидната жлеза и в диагнозата и предоперативната локализация при различни форми на хиперпаратиреоидизъм, тънкоиглената биопсия под ехографски контрол в ранната диагностика и проследяване на злокачествените новообразувания на щитовидната жлеза, тиреог-

Проф. Сабина Захариева получава награда „SIGNUM LAUDIS с лента“ от Ректора на МУ-София, акад. Ваньо Митев

лобулин като туморен маркер за следоперативно проследяване на пациенти с диференциран тиреоиден карцином, приложение на рекомбинантен човешки ТСХ за провеждане на радиойодтерапия при пациенти с тиреоидектомия по повод диференциран тиреоиден карцином, тънкоиглена биопсия под ехографски контрол за ранна диагноза и диференциална диагноза на тумори в шийна област, нови аблативни методи на лечение като перкутанно склерозиране с абсолютен алкохол под ехографски контрол (за първи път в България през 1993г.), и термоаблация с високоинтензивен фокусиран ултразвук под ехографски контрол. Проведени са проучвания при остеопороза, ендокринно обусловени остеопатии, дефицит на витамин Д в България. Сътрудници на КЦЕГ участват активно в разработването и осъществяването на Национална програма за борба с остеопорозата. Утвърдени са рентгенови, ехографски и други изобразителни методи в диагностиката на ендокринните заболявания. Във високоспециализираните и сертифицирани лаборатории на КЦЕГ са въведени най-съвременни биохимични, радиоимунологични, имунологични, генетични, хис-

тологични и имунохистохимични методи, които позволяват реализиране на научно-изследователската, преподавателската и лечебната дейност на най-високо ниво.

Научните разработки и постижения в областта на геронтологията и гериатрията през годините са свързани главно с епидемиологията и особеностите на най-често срещаните заболявания в напреднала и старческа възраст, разкрити са някои фундаментални закономерности в процесите на стареене, тяхната причинна обусловеност и възможности за противодействие, проведени са проучвания върху психично здраве и психогеронтологични проблеми в третата възраст, проблеми на развитието и стареенето, глюкокортикоидна функция при възрастни и стари хора, информационни технологии в клинично-диагностичната дейност, болнични информационни системи, Понастоящем научноизследователската работа на центъра включва фундаментални и научно-приложни разработки по всички основни направления на клиничната ендокринология.

Работи се интензивно в областта на хипофизните тумори (акромегалия, пролактиноми, болест на Кушинг, хипофизни инциденталомии), надбъбречни тумори (първичен алдостеронизъм, синдром на Кушинг, феохромоцитом, надбъбречни инциденталомии, надбъбречни карциноми, вродена надбъбречна недостатъчност), ендокринни хипертонии, дисфункция на яйчиците и тестисите, синдром на поликистозните яйчници, ендокринно обусловен стерилитет, интерсексуални състояния, нарушения в пубертетното развитие, преждевременна овариална недостатъчност, ранна менопауза. Разработена е компютърна база данни - регистър на пациентите с хипофизни и надбъбречни тумори в България

През 2016 г. Университетската болница по ендокринология заедно с УБ по педиатрия и МБАЛ „Св. Иван Рилски“ стават Експертен център по редки ендокринни болести, сертифициран от Министерството на здравеопазването, който е приет в Европейската мрежа за редки ендокринни болести.

Представители на КЦЕГ са включени в множество **международни проекти** – върху проспективна (ERCUSIN) и ретроспективна (MISSION) база данни на пациенти със синдром на Cushing, агресивни питуитарни тумори (AMORE), база данни на пациенти с акромегалия (LAS), редки причини за хипопитуитаризъм и инсипиден диабет (HEROS). Пациентите с феохромоцитом са въведени в регистъра на Европейската мрежа за изучаване на надбъбречните тумори (ENS@T). С адаптиран европейски въпросник се прави оценка на качеството на живот на пациенти със синдром на Кушинг и акромегалия. Сътрудници на КЦЕГ участват активно в разработването на съвременни между-

народни препоръки за диагностика и лечение на хипофизните и надбъбречните тумори. Изследвани са ектопичните и абнормните рецептори при първично надбъбречни форми на синдрома на Кушинг. Провежда се скрининг за първичен алдостеронизъм сред пациенти с артериална хипертония. Работи се върху гонадни заболявания, интерсексуални състояния, синдром на поликистозни яйчници. В областта на имуноендокринологията се проучват системно както имунологичните отклонения при ендокринни заболявания, така и ендокринните нарушения при автоимунни системни заболявания. Изучават се интензивно невро-ендокринните и имунологични нарушения при метаболитен синдром, патофизиологичните механизми в регулацията на апетита и мастната обмяна, ролята на надбъбречната и гонадната хормонална активност при метаболитната декомпенсация. Прави се оценка на качеството на живот на лица с обменни нарушения.

Голяма част от научно-изследователската дейност в областта на захарния диабет е концентрирана върху предиабетните състояния - работи се интензивно върху оценка на рискови фактори за предиабет и захарен диабет, предиктивни фактори за прогресия от предиабет в захарен диабет, валидиране на скринингови средства (въпросници), превенция на захарен диабет сред лица с повишен риск, изследвания за наличие на диабетна невропатия, автономна дисфункция, микро- и макросъдови усложнения при предиабетни състояния. Представител на КЦЕГ участва в международен проект (IMAGE) за разработване на Европейски препоръки за превенция на захарен диабет.

Системно се анализира ефекта от провеждане на обучение на пациенти със захарен диабет върху метаболитния контрол и качеството на живот на пациентите. Прави се оценка на риска от диабетно стъпало и се анализират фактори за развитие, като се разработва индивидуален план на поведение. Провежда се изследване на автономната нервна система със съвременна апаратура (система ANSAR 3.0, САЩ), определяне на телесен състав с професионален анализатор с интегриран софтуер - InBody 720, неинвазивно измерване на крайни продукти на гликирането с апарат AGE READER, 24-часово холтер мониториране на артериалното налягане, изследване на състоянието на периферните съдове с портативен доплер, индиректна калориметрия. Провеждат се и редица специфични функционални изследвания за уточняване на типа на захарния диабет - венозен глюкозо-толерансен тест за определяне на фазите на инсулинова секреция, генетични маркери, антитела срещу антигени на бета-клетките на панкреаса. Провежда се продължително 7-дневно амбулаторно мониториране на нивото на кръвната захар със съвре-

менни професионални сензори и се анализира ефекта на различни фактори върху гликемичния контрол. Провеждат се изследвания за оценка на ефекта на структурирания самоконтрол на кръвната захар върху контрола на захарния диабет и съпътстващите го рискови фактори. Представител на КЦЕГ участва в разработването на Препоръки за самоконтрол на кръвната захар при захарен диабет за Централна и Източна Европа.

Провежда се лечение и системно наблюдение на ефекта от лечението на пациенти със захарен диабет с инсулинови помпи. Много от изследванията в областта на диабета са насочени към бременни жени с диабет - с известен преди бременността

Д-р Румяна Димова получава награда „Млад учен на името на акад. Асен Хаджиолов“ от зам.декана на МФ, МУ-София проф. Цветалина Танкова

диабет или с установен по време на бременността (гестационен) диабет.

Интензивно се работи върху съвременни характеристики на диференцирания тиреоиден карцином, диагностични аспекти на първичния хиперпаратиреоидизъм; ефективност на глюкокортикоидното лечение и телегаматерапията на орбити при пациенти с тиреоид-асоциирана офталмопатия; термоаблация с високо-интензивен фокусиран ултразвук под ехографски контрол на доброкачествени нефункциониращи възли на щитовидната жлеза; тиреоидна дисфункция при бременни жени; спонтанна еволюция на субклиничната тиреоидна дисфункция.

Прилагат се нови терапевтични методи - перкутанно склерозизиране с абсолютен алкохол под ехографски контрол на хиперплазирани парашитовидни жлези при вторичен хиперпаратиреоидизъм, паратиреоидни аденоми и кисти, тиреоидни кисти и кистаденоми, метастатични лимфни възли от диференциран тиреоиден карцином. Провежда се термоаблация с високо-интензивен фокусиран ултразвук (HIFU) под ехографски контрол на паратиреоидни аденоми при първичен хиперпаратиреоидизъм, хиперплазирани парашитовидни

Академичен състав на Центъра, 2017

I ред (от ляво на дясно): доц. Радина Иванова, доц. Атанаска Еленкова, проф. Русанка Кавачева, проф. Цветалина Танкова, проф. Сабина Захариева, д-р Мария Стойнова

II ред: д-р Гергана Димитрова, д-р Инна Димитрова, д-р Невена Чакърова

III ред: д-р Ани Тодорова, д-р Росен Русев, д-р Ралица Робева, д-р Владимир Василев, д-р Анелия Нанкова, д-р Емил Начев, д-р Ралица Иванова, д-р Калин Видинов, д-р Петя Каменова, д-р Мария Бояджијева

IV ред: д-р Грета Грозева, д-р Йоанна Матророва, д-р Румяна Димова

V ред: проф. Димитър Чаръкчиев, д-р Александър Шинков, д-р Мина Сердарова

жлези при вторичен хиперпаратиреоидизъм, фиброаденоми на млечната жлеза, доброкачествени нефункциониращи възли на щитовидната жлеза. През годините са защитени много **дисертации** за придобиване на ОНС "доктор" (по-рано кандидат на медицинските науки) и НС "доктор на науките". Много от хабилитираните преподаватели са научни ръководители на докторанти от други структури на МУ-София, както и от други медицински университети в страната. Повечето хабилитирани преподаватели, както и голяма част от нехабилитираните са били на дългосрочни специализации по основни проблеми на клиничната и фундаменталната ендокринология, лабораторната диагностика и ендокринната хирургия във водещи центрове и клиники в Германия, Франция, САЩ, Италия, Русия, Великобритания, Дания, Унгария, Холандия, Швейцария и др. Сътрудниците на КЦЕГ участват редовно в международни курсове за повишаване на квалификацията, организирани от Европейското дружество по ендокринология (ESE), Европейската асоциация за изучаване на диабета (EASD), Европейската тиреоидна асоциация (ETA), Европейската невроендокринна асоциация (ЕНЕА).

Членовете на КЦЕГ публикуват научните си

разработки по линия на национални и международни научни проекти в престижни международни издания с висок импакт фактор. **Публикациите на преподавателите от КЦЕГ** са цитирани многократно в чужди издания.

Средният h index на академичния състав на КЦЕГ е 6.6, като варира от 1 до 24.

Членовете на академичния състав на КЦЕГ представят научните си разработки под формата на доклади, постери и съобщения на престижни международни и световни конгреси в съответната област на ендокринологията. Многократно научните разработки са удостоявани с престижни награди на научни форуми. Клиничният център по ендокринология и геронтология провежда редовно заседания, на които членовете на академичния състав се информират за постижения на преподавателите, награди, за участие в научни

форуми с постери и доклади, обсъждат се идеи за научно-изследователската и учебна дейност, проекти, впечатления от конгреси, работни срещи. В рамките на **международното сътрудничество** и след специализация на членове на КЦЕГ в Центъра на СЗО за обучение на пациенти със захарен диабет в Университетската болница в гр. Женева, Швейцария, през 1993г. в Клиниката по диабетология е създаден Център за обучение на пациенти. КЦЕГ е водещ център и при въвеждането на Българо-датската програма за обучение на пациенти със захарен диабет, в рамките на която са изградени 56 центъра в цялата страна. В рамките на съвместно сътрудничество с King's College в Лондон, през 1996г. в КЦЕГ е създаден Център по диабетно стъпало, който е място за обучение на специалисти в тази област от цялата страна.

От 2006г. в рамките на няколко национални и международни научни проекта е създаден и функционира Кабинет за превенция на захарен диабет, в който се провежда скрининг за предиабет и захарен диабет и се прилагат подходи за превенция на заболяването. Валидиран за България е въпросник за оценка на риска от захарен диабет, разработен във Финландия (FINDRISC).

Съвместно с Университета в Шарлотесвил, САЩ е разработена програма за обучение на пациенти със захарен диабет на инсулиново лечение и тежки хипогликемии.

В областта на хипофизната и надбъбречна патология от много години съществува сътрудничество с водещи европейски клиники по ендокринология - болниците Кошен и европейската болница „Жорж Помпиду“ в Париж, Франция, Университетските болници в Неапол, Италия, Лиеж, Белгия, Барселона, Испания. Почти всички асистенти и докторанти са преминали на стаж през тези клиники по определени научни проекти и сътрудничеството е продължено след завръщането им България. Основни направления на сътрудничеството са популационни проучвания при първичен алдостеронизъм, генетични проучвания при хипофизни и надбъбречни тумори, електронни бази данни при хипофизни и надбъбречни тумори, адаптиране на български език на въпросници за качество на живот при акромегалия и синдром на Кушинг.

В рамките на съвместно сътрудничество с френската компания Theraclion е въведен нов, неинвазивен метод за термоаблация с високо-интензивен фокусиран ултразвук (HIFU) на доброкачествени образувания на щитовидната жлеза и на гърдата.

През 2016 и 2017г. КЦЕГ организира международни научни срещи с водещи световни експерти в областта на хипофизни тумори, синдром на Кушинг, акромегалия.

Центърът е домакин на 16-ти Конгрес на Европейската невроендокринна асоциация през септември 2014г., който се проведе при голям успех и със значимо българско участие. Председател на локалния организационен комитет беше проф. Сабина Захариева.

Още в първото десетилетие след създаване на катедрата по ендокринология по инициатива и с активно участие на акад. Ив. Пенчев и сътрудниците му се изгражда широка **лечебна мрежа** от специализирани отделения и ендокринологични кабинети в страната, създават се необходимите кадри и взаимовръзки за провеждане на дългосрочна и целенасочена здравна политика по отношение на най-разпространените и социално значими ендокринно-обменни заболявания. Академичните кадри на катедрата оказват методична помощ на ендокринологичните структури в страната.

В различните клинични и параклинични звена на центъра се извършва многопрофилна лечебна и

диагностична дейност, хирургични интервенции и амбулаторна консултативно-лечебна помощ на пациенти с ендокринни заболявания от цялата страна. И тази дейност е до голяма степен подчинена на преподаването и обучението на студенти, стажанти, специализиращи лекари, докторанти, както и на научно-изследователската дейност. Ежеседмично се провежда обсъждане на клинични случаи от различните клиники с участието на целия състав на КЦЕГ, което е открито за посещение от студенти, стажанти, специализанти и специалисти от София и страната.

В качеството на **експерти** членовете на академичния състав на КЦЕГ участват активно в разработване на национални консенсусни материали, препоръки за лечение, методични указания, и осъществяват експертна, консултантска дейност за институции и органи на управление - МОН, НЗОК, БЛС, Национален съвет по цени и реимбурсиране на лекарствените продукти към МЗ.

Представители на академичния състав на КЦЕГ са членове на редакционните колегии и съвети на редица национални и водещи международни издания. Участват в национални и международни научни и обществени организации, в международни експертни групи. Включени са в публична рецензентска дейност като членове на научно жури в МУ-София, МУ-Пловдив, МУ-Варна, МУ-Плевен, МУ-Стара Загора, като рецензенти на книги, учебници, монографии, национални и международни научни издания, национални и международни научни проекти.

На сайта на КЦЕГ <http://medfac.mu-sofia.com/kceg/> може да се намери подробна информация за всички активности на центъра - програми на курсове за СДО, програми за упражнения и лекции на студенти, новини, публикации на академичния състав, организирани научни събития.

Основните приоритети в развитието на КЦЕГ са своевременното кариерно развитие на членовете на КЦЕГ, увеличаване на числения състав с привличане на докторанти (редовни, задочни), своевременно защитаване на дисертационен труд от всеки преподавател, активно участие в научни проекти и стремеж към високи наукометрични показатели.

Основната цел на всички членове на академичния състав е запазване и поддържане на КЦЕГ като водещ референтен център по ендокринология и болести на обмяната в национален и международен мащаб.

Историята на Клиничния център по нефрология до голяма степен е история на нефрологията в България във всичките и раздели – консервативна нефрология, диализно лечение и бъбречна трансплантация. Клиничният център по нефрология е мястото на оформяне облика и напредъка на нефрологията в България във всичките ѝ аспекти (клинико-диагностичен, клинико-терапевтичен, научноизследователски, преподавателски), вкл. и развитието на академичния състав.

Първоначално нефрологията се преподава от Катедрата по вътрешни болести с терапия към ВМИ – София, но с общоклиничен и интернистичен аспект в рамките на обучението по вътрешни болести.

Първата нефрологична клиника в България е основана през 1966 г. под ръководството на проф. Георги Маждраков в ИСУЛ, София и е известна като “IV вътрешна клиника с нефрология и пулмология”. След пенсионирането на проф. Маждраков клиниката се ръководи последователно от проф. Ат. Малеев (1972–1973), проф. Св. Разбойников (1973–1975) и проф. А. Аструг (1978–1985), които са основоположници и на Катедрата по нефрология и на нефрологията у нас.

Проф. д-р Емил Паскалев

В тази клиника за първи път у нас се развива специализирана клинична дейност, преподаване, обучение, следдипломна квалификация и научни изследвания по нефрология. Наред със стационар с 64 легла, към клиниката има и диализен център за остра и хронична бъбречна недостатъчност, сектори за пункционна бъбречна биопсия с морфологична и функционална бъбречна диагностика, лаборатории по клинична химия и имунология. Тук се създават и усъвършенстват първите

български лекари – специалисти по нефрология: д-р Ем. Патев, д-р Ив. Груев, д-р Гаврилов, д-р Г. Чуканов, д-р И. Тишков, д-р Гочев, д-р Д. Мушмов, д-р Ф. Мутафова, д-р Р. Йовева, д-р П. Атанасова, д-р И. Кунчев, д-р Г. Стефанова.

След създаване на Медицинска академия в клиниката преминават проф. Ат. Малеев, доц. Иг. Андреев, доц. Г. Стефанов, д-р М. Бакърджиев, д-р Сл. Димитрова, д-р Т. Шипков. Голяма част от тях по-късно се оформят като изтъкнати нефролози, ръководители на водещи нефрологични структури (д-р М. Бакърджиев, д-р Ем. Патев, д-р Ив. Груев, д-р Т. Шипков и др.), вкл. на Клиничния център по нефрология – проф. Ат. Малеев, доц. Иг. Андреев, доц. Г. Стефанов, д-р И. Тишков.

В Клиниката по нефрология се провеждат основни тримесечни курсове за обучение на лекари от страната. Целта им е профилиране на лекари – специалисти по нефрология, от цялата страна, които да оказват компетентна помощ на нуждаещите се бъбречно болни. Първите, завършили основния курс по нефрология през 1966 г., са д-р Ив. Карастанев, д-р Ж. Толедов, д-р Апостолова и д-р Ботева от Пловдив, д-р Назъров от Русе, д-р А. Монон от Плевен, д-р Желева от Сливен, д-р Р. Братов от Бургас и д-р Ем. Харитинова от Ст. Загора.

Важен момент за развитието на нефрологията в България е оформянето ѝ като тясна специалност на вътрешните болести. През 1973 г. се създава специалността нефрология (Служебен бюлетин на Министерството на народното здраве, брой 1, год. XXIV, 1974). През есента на 1973 г. се провежда първият изпит по нефрология като профилна специалност в България и първите лекари, получили тази специалност, са д-р Гена Петкова Стефанова, к.м.н., д-р Добрин Добринов Мушмов, к.м.н., д-р Иван Стоянов Груев, к.м.н. и д-р Любомир Стойчев Теодосиев, д.м.н. Тези нефролози по-късно имат сериозен принос за развитието на преподаването и обучението по нефрология у нас. Следващите, придобили специалност по нефрология, са доц. Игнат Иванов Андреев, доц. Йото Стоянов Танчев и д-р Цветан Димитров Гергов, които по-късно са водещи в специалността и ръководители на клиники в Клиничния център по нефрология.

През 1975 г. се създава Катедра по нефрология с две клиники на първия етаж на блока на II хирургия в Александровската болница с общо 108 легла. Първа нефрологична клиника се формира от преместената от ИСУЛ нефрологична клиника, а втора – с част от състава на Катедрата по вътрешни болести и терапия. Катедрата по нефрология с двете клиники е административно свързана с Катедрата по урология и Центъра по хемодиализа в Научния институт по нефрология, урология, хемодиализа и трансплантация (НИНУХТ) при Медицинската академия, София.

По-късно Центърът по диализа се отделя административно от Катедрата по нефрология и се прехвърля към Катедрата по урология, а след това се обособява и като самостоятелно структурно звено в Александровска болница. Въпреки това откъсване на Центъра по диализа от консервативната нефрология, съвместната им работа продължава, вкл. в преподаването, научната работа, следдипломната квалификация, изпитите за специалност по нефрология и пр. В същото време всички специалисти по нефрология са обединени в Научно дружество по нефрология, което осигурява единството на специалността.

В началото на своята дейност Катедрата по нефрология включва структурни звена, които надхвърлят спектъра на нефрологията като имуноморфологична и имунологична лаборатории и др. През 1980 г. съществуващата към Катедрата по нефрология Научна група по ендемична нефропатия се разформира, а имуноморфологичната лаборатория се прехвърля в Катедрата по патология. През 1985 г. Лабораторията по клинична имунология при Катедрата по нефрология се отделя като самостоятелно звено на Александровска болница.

От сътрудници на Катедрата по нефрология (лекари и сестри) се основава Трансплантационен център в Института за спешна медицинска помощ „Н. И. Пирогов“, който след 2-годишна работа (1981-1982) е закрит.

През 1985 г. Катедрата по нефрология се променя териториално: Първа нефрологична клиника се пребазира на ул. „Даме Груев“ №8 на територията на Института по ендокринология и гериатрия, след което от 2002 г. и понастоящем е в УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ като Клиника по нефрология, а Втора нефрологична клиника, заедно със Сектора по андрология остава в блока на II хирургия, Александровска болница, но се премества на III етаж, където е понастоящем като Клиника по нефрология и трансплантация. През 1992 г. със заповед на министъра на здравеопазването е разширена с допълнителна дейност – бъбречна трансплантация и към нея се създава диспансер за бъбречнотрансплантирани пациенти.

През 1991 г. Катедрата по нефрология се преобразува в Клиничен център по нефрология, обединяващ двете нефрологични клиници (в УМБАЛ „Александровска“ и УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“), а Медицинска академия и НИНУХТ са разформирова-

Клиничен център по нефрология, от ляво на дясно: д-р Вера Стаменова, д-р Искра Калудина, д-р Майя Петрова, д-р Васко Василев, д-р Велимир Паназов, доц. Валентин Лазаров, д-р Биляна Василева, проф. Емил Паскалев, д-р Яна Коларска, д-р Иван Трендафилов, д-р Борели Златков, проф. Боряна Делийска, проф. Диана Йонова, д-р Жан Филипов, д-р Митко Георгиев, д-р Тая Методиева, д-р Мартин Лубих, проф. Евгений Възелов, д-р Луиза Христова

вани. В Клиниката по нефрология в УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ леглата са 22, а в Клиниката по нефрология и трансплантация – 26. Така Клиничният център разполага с общо 48 легла. Това предопределя голям поток и разнообразие на нефрологични пациенти и заболявания, което предоставя широки възможности за обучение по специалността „Нефрология“, както и за следдипломно усъвършенстване на специалисти нефролози. През 1992 г. Диспансерът по бъбречна трансплантация, съществуващ до този момент в рамките на Катедрата по урология се установява трайно към Клиниката по нефрология и трансплантация и през следващите години Клиниката и диспансерът са основно нефрологично звено в бъбречната трансплантация у нас (подготовка на реципиенти за бъбречна трансплантация, постоперативни грижи, диспансерно наблюдение и лечение, стационарно лечение на бъбречнотрансплантирани пациенти).

С решение на Академичния съвет на Медицински университет – София от 28.06.2016 г. Клиничният център по диализа е временно прехвърлен към Клиничния център по нефрология поради силно редуциран състав (под допустимия минимум).

Ръководители на Катедрата/Клиничния център по нефрология през годините са: проф. Георги Маждраков (1966–1972), проф. Атанас Малеев (1972–1973), проф. Светозар Разбойников (1973–1975), проф. Николай Попов (1975–1976), проф. Игнат Андреев (1977–1978), проф. Анжел Аструг (1978–1985), проф. Георги Стефанов (1985–1990), проф.

д-р М. Бънкова – к.м.н., ст.н.с. Л. Тодорова – к.м.н., ст.н.с. Б. Белева – к.м.н., доц. П. Симеонов – к.м.н., д-р Н. Добрева – к.м.н., д-р Р. Попов – к.м.н., д-р М. Кибриа – к.м.н., д-р В. Лазаров – к.м.н., проф. Б. Делийска – д.м.н., проф. Е. Паскалев – д.м.н., д-р Б. Златков – д.м., д-р Ж. Филипов – д.м.

За определен период от време, но с особено големи

Клиничен център по диализа, от ляво на дясно: д-р Митко Георгиев гл. ас, проф. Евгений Възелов, проф. Диана Йонова, д-р Иван Трендафилов, д-р Велимир Папазов

Иван Тишков (1990–1999), доц. Пенчо Симеонов (1999–2011), проф. Емил Паскалев (от 2012 г.). По време на работата си в Катедрата/Клиничния център са хабилитирани доц. Ем. Патев, ст.н.с. I ст. Г. Стефанова, ст.н.с. II ст. Ив. Кунчев, проф. Ив. Тишков, проф. А. Аструг, проф. Г. Стефанов, проф. И. Андреев, проф. Цв. Димитров, доц. Д. Николов, ст.н.с. II ст. Л. Тодорова, доц. Т. Василев, доц. П. Симеонов, ст.н.с. II ст. Б. Белева, проф. Б. Делийска, проф. Е. Паскалев, доц. В. Лазаров. Щатните сътрудници на Катедрата защитават дисертации както следва: доц. Ем. Патев – к.м.н. (първата дисертация по нефрология в България), проф. Ив. Груев – к.м.н., доц. Д. Николов – к.м.н., ст.н.с. Г. Стефанова – д.м.н., д-р К. Чуканов – к.м.н., ст.н.с. Ив. Кунчев – к.м.н., д-р Г. Гаврилов – к.м.н., проф. А. Аструг – д.м.н., проф. И. Андреев – д.м.н., проф. Т. Василев – к.м.н., проф. Г. Стефанов – д.м.н., проф. Ив. Тишков – д.м.н., проф. Цв. Димитров – д.м.н., д-р Ст. Пенева – к.м.н., д-р Р. Йовева – к.м.н., д-р П. Атанасова – к.м.н., д-р Св. Ангелова – к.м.н.,

приноси, в катедрата работят доц. М. Бакърджиев в областта на пункционна бъбречна биопсия и диализа и д-р Д. Дойчинов, к.м.н., в областта на морфологичната бъбречна диагностика. Основен акцент в голямата клинично-диагностична и лечебна дейност на Първа нефрологична клиника (сега Клиника по нефрология в УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“) са гломерулопатиите – първични и вторични, особено значими предвид тяхната тежест. В лицето на проф. Иван Тишков този въпрос получава цялостно развитие, а самият той обучава цяло едно поколение нефролози за терапия на тази сериозна и специфична нефрологична патология.

Клиниката е първото място в страната, където започва да се провежда хемодиализно лечение на болни с остра и хронична бъбречна недостатъчност. Освен това тя е една от първите, в която се въвежда пункционната бъбречна биопсия под ехографски контрол. Лекарите от клиниката участват в създаването на множество специализирани учебници по нефрология, стандарти по нефрология, монографии, публикации във водещи научни списания у нас и в чужбина, научни съобщения на форуми, имат множество цитирания от други автори у нас и в чужбина. Много от тях специализират в Германия, Франция, Италия. Участват в редакционните колегии на български и международни нефрологични списания. Членове са на Международната асоциация по нефрология, на Европейската асоциация по диализа и нефрология, на Балканската асоциация по нефрология. Изнасят лекции и в чужбина, и в страната, участват като членове на различни комисии към Ректората на МУ – София, МЗ, ВАК, специализирани съвети, Националната

агенция по оценка и акредитация, външни експерти към НЗОК, членове на Факултетния съвет на МУ, национални консултанти по нефрология към МЗ, членове и председатели на изпитни комисиции по вътрешни болести за студенти, на комисиии за присъждане на специалност по вътрешни болести и по нефрология. Сегашният началник-клиника и национален консултант по нефрология към МЗ ръководи екипа за създаване на стандарта по нефрология и за изготвяне на програмата за специализация по нефрология.

През клиниката годишно преминават около 1100 пациенти от цялата страна. Тя се утвърждава като основно звено за диагностика и лечение на най-тежките и сложни бъбречни заболявания и като основно звено в обучението на студенти и лекари. Въпреки огромната лечебно-диагностична, научноизследователска и преподавателска работа, пред завършване са дисертационните трудове на всички асистенти.

За голям период от време Втора нефрологична клиника (сега Клиника по нефрология и трансплантация в УМБАЛ „Александровска“) работи интензивно по проблемите на балканската ендемична нефропатия. От особена значимост в това отношение са проучванията на проф. Цв. Димитров, д.м.н., чиято докторска дисертация е посветена на този проблем. В лечебната дейност на клиниката са включени възможно най-голям брой пациенти с това заболяване, вкл. с възможност за изследователска дейност. Тази дейност на клиниката има своята предистория с работата на изследователски колектив от различни специалисти под ръководството на акад. А. Пухлев, намерила широк отзвук в много страни.

Клиниката е единствената в страната, където нефрологичната дейност при бъбречната трансплантация се осъществява в пълен обем. Особено важна и широка е дейността в това направление през периода 1992–2012г., когато клиниката е ръководена от доц. д-р Пенчо Симеонов, с прякото участие на ст. н. с. II ст. д-р Боряна Белева. Резултати от нея са кандидатската дисертация на ст. н. с. II ст. д-р Боряна Белева, докторската дисертация на проф. д-р Емил Паскалев, както и дисертационните трудове на д-р Борелли Златков и на д-р Жан Филипов, посветени на важни теми относно бъбречната трансплантация у нас.

В клиниката над 1000 реципиенти за бъбречна трансплантация в листата на чакащите от цялата страна подлежат на периодично наблюдение. Наред с тях се наблюдават и лекуват амбулаторно всички пациенти с бъбречна трансплантация в страната, които са над 600 души. При наблюдението, диагностиката и лечението на бъбречнотрансплантираните пациенти се използват всички методи на диагностика и лечение в нефрологията, но и много специфични такива (имунологични, ПББ на трансплантиран бъбрек, плазмафереза при бъбречнотрансплантирани, лечение с имunosупресори и техните усложнения, лечение на специфични вирусни инфекции при тези пациенти,

Д-р Жан Филипов, пункционна бъбречна биопсия под контрол с Доплер ехография

лечение на гломерулопатии, върнали се в трансплантирания бъбрек и др.). Цялата тази дейност се осъществява единствено в тази клиника и се владее само от специалистите, работещи в нея. В допълнение на това, изключително големият брой пациенти, включително хоспитализираните пациенти в направлението за стационарно лечение, надхвърлящи 1750 годишно прави дейността на клиниката разнообразна и с внушителен обем. Практически единствено в Клиника по нефрология и трансплантация се наблюдават и лекуват пациенти с редки заболявания, каквито в нефрологията са болест на Фабри, туберосклерозен комплекс, синдром на Алпорт и др. Клиниката е официално призната за експертен център за болест на Фабри в България и в резултат на добрата работа е приета в Референтната европейска мрежа за Фабри. Всичко това е предпоставка за висок професионализъм, вкл. и при обучението на специалистанти. Основните направления в лечебно-диагностичната работа на Клиничния център по нефрология са функционална бъбречна диагностика, пункционна бъбречна биопсия (извършване и клинична интерпретация на морфологичната находка),

биопсия на трансплантиран бъбрек, тънкоиглена биопсия, ехографска и доплерова диагностика, гломерулонефрити и имунни нефропатии (комплексна диагностика, клиникоморфологични характеристики, съвременно патогенетично лечение), пикочни инфекции, системни нефропатии, балканска ендемична нефропатия (етиология, комплексна диагностика и лечение), ренална хипертония, остро бъбречно увреждане и остра бъбречна недостатъчност, хронично бъбречно заболяване (етиология, консервативно лечение, адаптация към диализно лечение), бъбречна трансплантация във всичките ѝ компоненти (от Листата на чакащи през нефрологичните аспекти около самата трансплантация от трупен и жив донор до продължителното диспансерно проследяване, имunosупресия, инфекции, стационарно лечение), почистващи методи (хемодиализа и перитонеална диализа, плазмафереза при имунни заболявания), плазмафереза при бъбречнотрансплантирани пациенти, редки болести в нефрологията (болест на Фабри, туберосклерозен комплекс, болест на Апорт и други).

Всички преподаватели в Клиничния център по нефрология са редовни членове на Българското дружество по нефрология, Европейската асоциация по нефрология, диализа и трансплантация, Международната асоциация по нефрология, Балканската асоциация по нефрология, а някои от тях участват в редица международни профилирани нефрологични асоциации. На форумите на посочените организации преподавателите от клиничния център участват със свои научни разработки. Естествено е и водещите публикации от национален мащаб да са на членовете на Клиничния център по нефрология. През 1994 г. излиза първа книжка на списанието на Българското нефрологично дружество „Нефрология, диализа и трансплантация“ – авторитетно издание за публикациите и на членове на Клиничния център по нефрология.

В Клиничния център по нефрология и неговите две клиники се осъществява подготовката на лекарите специализанти и на студентите по нефрология.

Учебно-преподавателската работа на центъра е насочена към участие в цикличната система за преподаване по нефрология на студенти, прилагане на тестове (различни варианти) за оценка подготовката на лекари и студенти, обучение на лекари за специалност по нефрология в рамките на СДО, въвеждане на кратки (3–10 дни) тематични курсове за СДО по нефрология, обогатяване програмите на СДО с нови форми на обучение като кръгли маси, клинични конференции, фирмени презентации, конгреси и конференции на Българското дружество по нефрология.

През 42-годишното съществуване на Катедрата по нефрология са извършени и публикувани резул-

татите от стотици изследвания с предимно научноприложен характер. През последните години са актуални следните научни теми: гломерулонефрити, интерстициални нефрити, системни имунни нефропатии, вкл. васкулити – диагностично-лечебни алгоритми, вкл. лечение с пулсови дози Циклофосфамид, Циклоспорин, Микофенолат мофетил, Такролимус, Сз – гломерулонефрит, плазмафереза при бъбречно болни пациенти, вкл. бъбречнотрансплантирани, балканска ендемична нефропатия (БЕН) (клинико-генетични проучвания), плазмен обмен в нефрологията, съвременно консервативно лечение на хроничната бъбречна недостатъчност (нискобелтъчна диета), костна болест, лечение на анемията с еритропоетин, желязна и витаминна суплементация, оценка на хранителния статус, уреино-кинетично моделиране, лечение на малнутрицията при бъбречно болни, бъбречна трансплантация (съвременни имunosупресивни протоколи с използване на поли- и моноклонални антители, Микофенолат мофетил, Сиролимус, Еверолимус, Такролимус), активно използване на антивирусни препарати в борбата срещу инфекциите, морфологична диагностика, оценка на реципиента и потенциалния жив донор и други.

Преподаватели:

Проф. д-р Емил Паскалев, д.м.н. – завеждащ Клиничен център по нефрология и началник на Клиника по нефрология и трансплантация, УМБАЛ „Александровска“.

Проф. д-р Боряна Делийска, д.м.н. – началник на Клиника по нефрология, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“.

Доц. Валентин Лазаров – Клиника по нефрология, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“.

Асистенти:

Клиника по нефрология и трансплантация, УМБАЛ „Александровска“:

Д-р Борелли Златков, д.м. – гл. асистент

Д-р Михаил Димитров – гл. асистент

Д-р Жан Филипов, д.м. – асистент

Д-р Таня Методиева – асистент

Д-р Мая Петрова – асистент

Д-р Луиза Христова – асистент

Д-р Мартин Лубих – асистент.

Клиника по нефрология, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“:

Д-р Искра Калудина – гл. асистент

Д-р Венцислав Шурлиев – гл. асистент

Д-р Васил Василев – асистент

Д-р Янка Коларска – асистент

Д-р Биляна Василева – асистент

Клиника по диализа, УМБАЛ „Александровска“:

Проф. Евгений Възелов, дм

Д-р Митко Георгиев, дм – гл. асистент

Д-р Иван Трендафилов, дм – гл. асистент

Д-р Велимир Папазов, дм – гл. асистент

Клиничният център по нуклеарна медицина (НМ), лъчелечение (ЛЛ) и медицинска онкология (МО) (КЦНМЛМО) има утвърдена научна школа за обучение, която датира отпреди повече от 50 години. Центърът не само е с най-модерно високотехнологично оборудване, съизмеримо с водещи клиники в Европа, но разполага и с водещи специалисти в съответните области у нас. Той е създаден през 1992 г. и към 2017 г. обхваща следните звена:

Клиника по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Александровска“, с началник доц. д-р Валерия Хаджийска, дм;

Клиника по лъчелечение към УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“, с началник проф. д-р Л. Гочева, дмн, която обхваща две отделения – Отделение по лъчелечение и метаболитна брахитерапия с началник гл. ас. д-р З. Захариев и Отделение по медицинска онкология с началник д-р М. Колева; Отделение по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Св. Ив. Рилски“ с началник гл. ас. д-р Й. Палашев; Отделение по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Св. Наум“ с началник доц. д-р Н. Млъчков.

Лъчетерапевтичната дейност има дълбока традиция още от 1914 г. в Рентгеновия институт при Александровската болница от създателя на радиологията в България проф. А. Сахатчиев и на Катедрата по рентгенология и радиология през 1951 г. и от основателя на ИСУЛ проф. Г. Тенчов. В многогодишната ѝ история могат да се прочетат имената на родоначалниците на ЛЛ в България и техните ученици – проф. Б. Бърлиев, проф. А. Николаев, проф. Г. Митров, проф. П. Пенчев, проф. М. Димитров, проф. В. Михайлов, д-р Харбов, доц. Й. Ангелова, проф. Й. Тодоров, доц. Ц. Русева, проф. Т. Хаджиева, проф. Л. Гочева и други.

През 70-те години на миналия век доц. Д. Добрев и доц. Ц. Русева поставят началото на комплексното лъче-химиолечение на злокачествените тумори у децата. В края на 90-те години проф. Й. Тодоров обединява отделенията по лъче- и химиотерапия в единна структура.

Нуклеарната медицина навлиза у нас със създадените едновременно през 1958 г. радиоизотопни лаборатории към Катедрата по рентгенология и радиология на ВМИ-София, ръководена от проф. Ив. Ушев и Катедрата по рентгенология и радиология на ИСУЛ, ръководена от проф. Я. Канети. Впоследствие приложението на радиофармацевтиците за терапия и скинтиграфска функционална диагноза на всички органи се развива от техните приемници проф. Бърлиев, проф. П. Николов, проф. Ст. Миланов, проф. Е. Шейретова, проф. Ст. Султанов, проф. Хр. Млъчков, доц. Н. Милев, доц. П. Триндев, проф. Н. Пешев, проф. И. Костадинова, проф. Д. Минчев, доц. М. Гарчева, доц. Т. Петров и доц. В. Хаджийска.

През 1974 г. доц. П. Добрев обособява сектор по химиотерапия (ХТ), който впоследствие прераства в отделение и така се слага началото на съвременното химио-лъчелечение у нас с водещи експерти и организатори на МО като доц. Л. Маринов, доц. Тони Дончев, доц. В. Цекова.

Към 2017 г. КЦНМЛМО разполага със следната апаратура, болшинството от която е на най-съвременно технологично ниво:

Циклотрон АВТ Biomarker Generator BG-75;
ПЕТ/КТ – General Electric- DISCOVERY 600;
СПЕКТ/КТ- General Electric -DISCOVERY NM/СТ 670;
Еднофотонна емисионна компютър-томографска СПЕКТ гама-камера на Philips Medical System;
Линеен ускорител Vrian Clinac iX;
Линеен ускорител Varian Clinac, Model: TrueBeam;
Компютър томограф Light Speed RT-16;
Облъчвател за кръвни продукти BIOBEAM GM 3000;
Уредба за интраоперативно лъчелечение INTRABEAM, Carl Zeiss, Yena;
Уредба за дълбока рентгенова терапия MULLER RT-250;
Уредба за повърхностна рентгенова терапия MEDICOR TFX-60;

Проф. д-р Лилия Гочева

Дозиметрична апаратура в лаборатория по клинична дозиметрия и радиационна защита – специално конструирани матрици от детектори, поставени във фантоми (ArcCheck).

В центъра работят 1 професор, 3 доценти, 3 главни асистенти и 8 асистенти, които са специалисти по медицинска радиология, нуклеарна медицина, лъчелечение, медицинска онкология, медицинска физика. Те са членове на Българската асоциация по радиология, на Европейската и Американската асоциация по нуклеарна медицина, лъчелечение (EANM, ESTRO, ASTRO), както и на най-престижните групи за клинични проучвания на злокачест-

вените тумори – ЕОР-TG, ВСIPG, СЕЕОГ, СЕСОГ. Ръководители на центъра през годините са проф. Хр. Млъчков, проф. Ст. Миланов, проф. Н. Пешев, проф. Ир. Костадинова и проф. Л. Гочева.

Преподавателите от КЦНМЛМО обучават по НМ и ЛЛ студентите медици и стоматолози, специализанти и са ръководители на докторанти. Те организират и провеждат основните курсове за специалност и тези по следдипломното обучение, като сформират и съответните държавни изпитни комисии. Издават учебници за студенти и специализанти, включително и на английски език. Участват

ната по отношение на апаратура, кадри и брой прилагани диагностични методи, в която се провежда целият набор от диагностични и терапевтични методи с радиофармацевтици. В клиниката се прилагат около 50 нуклеарномедицински метода за ранна функционална диагноза на заболяванията на костите, бъбреците, сърцето, белите дробове, щитовидната жлеза, гастроинтестиналния тракт, мозъка. Онагледяват се възпалителни и туморни процеси, както и техните метастази. Определя се качествено и количествено органната функция, преди появата на структурните проме-

Преподавателски състав: от ляво на дясно:

I ред: ас. Радка Кирчева Младенова, д-р Петя Йорданова Баликова, д-р Грета Цекова Канарева, доц. Васка Христова Василева, гл. ас. Катя Апостолова Иванова – физик; проф. Лилия Бориславова Гочева, доц. Валерия Христова Хаджийска, д-р Стефани Ивова Иванова, доц. Тошко Златев Петров, ас. Катя Манолова Сергиева – физик

II ред: д-р Владимир Георгиев Канарев, д-р Адриана Андреева Андреева, ас. д-р Илия Руменов Габровски; д-р Марчела Димчева Колева, гл. ас. д-р Кирил Благоев Младенов, ас. д-р Захари Иванов Захариев, д-р Десислава Тодорова Стоева, д-р Митко Георгиев Ценов, ас. д-р Надя Георгиева Накова

като консултанти в международни проекти, организирани по линия на Световната здравна организация (СЗО), ФАР и Международната агенция за атомна енергия (МАГАТЕ). Те са инициатори и основни автори на Национални програми по НМ и модернизация на ЛЛ, на Националните стандарти по ЛЛ и НМ, изработват съвременните национални образователни програми. Заедно с известни експерти от Европа, специалисти от отделенията по ЛЛ и МО са лектори по съответните дисциплини в Европейското училище по онкология, организирано от Федерацията на раковите дружества в Европа. Ръководителят на Клиниката по ЛЛ проф. Л. Гочева е национален консултант по ЛЛ.

Клиниката по нуклеарна медицина (КНМ) в УМБАЛ „Александровска“ е най-голямата в стра-

ни, предмет на дейност на другите визуализиращи методи. Прилагат се и следните терапевтични методи: лечение със 131-йод на пациенти с хипертироидни състояния и лечение с 89-стронций при болков синдром от костни метастази. Те са особено ефективни, когато другите лечебни методи са изчерпали своите възможности.

КНМ е първата в нашата страна, а също и за някои страни от региона, в която е въведена мулти-модалната образна диагностика – сцинтиграфска томография, съчетана с компютърна томография (СПЕКТ/КТ). С нея може точно да бъде локализирана патологично променената органна функция. Основните клинични приложения на новата хибридна диагностика СПЕКТ/КТ са в областта на кардиологията, онкологията, ортопедията, като

все повече се разширява наборът от заболявания в други области на медицината на щитовидната и парашитовидните жлези, мозъка (специално за локализацията на епилептичните огнища), фрактурите, диференцирането на дегенеративните промени от метастазите, визуализиране на възпалителни процеси и напоследък за целите на ЛЛ при радиологичното планиране, основано на визуализиране на метаболитно активното злокачествено новообразувание.

В началото на 2010 г. е инсталиран втори уникален апарат за мултимодална образна диагностика – позитронна емисионна томография, съчетана с компютърна томография (ПЕТ/КТ). С него е възможно да се визуализира в ранна фаза патологично промененият метаболитизъм на органите чрез молекулярно изображение. Това е най-бързо развиващия се образен метод от световен мащаб с приложение предимно в онкологията, кардиологията и неврологията. Като радиомаркер се използва маркирана с флуор глюкоза – 18 F-FDG, която се произвежда в циклотрон. Същата първоначално се внасяше от чужбина. Това е вторият такъв апарат в България и третият в Европа. С този апарат се изследват предимно пациенти със злокачествени новообразувания на белите дробове, млечната жлеза, главата и шията, стомашно-чревния тракт, лимфопролиферативни заболявания, меланом, пациенти с неясни възпалителни процеси, такива, на които предстои ЛЛ за екзактно планиране на облъчвания обем и др.

От месец октомври 2015 г. УМБАЛ „Александровска“ в София вече разполага с Циклотронен комплекс за производство на радиофармацевтици за нуждите не само на новия ПЕТ/КТ център, но и за снабдяване на други настоящи и бъдещи центрове в нашата страна. Така КНМ се превръща в най-високотехнологичното звено в областта на НМ в РБългария, с каквито възможности могат да се похвалят неголям брой центрове и в Европа. Близка перспектива за развитието на КНМ е разширяване на набора от диагностични процедури и използване на нови радиофармацевтици, включително нови позитронни емитери като 18F-choline и 14C-methionine, съответно за стадиране и проследяване ефекта от лечение на кар-

цином на простатната жлеза и мозъка. Така ще се осъществи нарастване на потока на преминали пациенти, нуждаещи се от своевременно диагностициране на онкологичното заболяване, определяне на стадия му и инициране на адекватна терапия. **Отделението по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Св. Ив. Рилски“** е с 35-годишен опит в прилагането на диагностични и терапевтични методи в клиничната практика.

От 5.11.2012 г. е оборудвано и реновирано по европейски стандарт по проект на програма „Развитие на конкурентоспособността на българската

Командно помещение на линеен ускорител Varian TRubeam STx . Цветан Златанов – рентгенов лаборант

икономика“ със съвременна апаратура – СПЕКТ/КТ-DISCOVERY NM/CT 670 на фирма GE. Апаратът DISCOVERY NM/CT 670 е представител на най-новото поколение хибридни апарати, комбиниращи нуклеарно-медицински изследвания с компютър-томографски образи. Въвеждането на EVOLUTION технология дава възможности за редуциране на времето и индикаторната активност на радиофармацевтика до 50% при най-често прилаганите методики и по този начин намаляване на лъчевото натоварване без компромис в качеството на образа. Значително по-краткият период за скениране е от значение за подобряване качеството на образите, чрез намаляване възможността за движение на пациента (деца, тежко болни с изявена болкова симптоматика). СПЕКТ/КТ хибридните изследвания се прилагат за доказване на метастатично ангажиране на скелета от първични злокачествени новообразувания в областта на млечната жлеза, простата, белите дробове; за диагностика, стадиране и постоперативен контрол по отношение на първичната локализация и ме-

тастатичното засягане от диференцирани тумори на щитовидната жлеза; за диагностика, стадиране, следоперативен контрол и терапия на адrenalни тумори, изхождащи от симпатиковата и парасимпатиковата нервна система (феохромоцитом, параганглиом, невробластом и ганглионевробла-

Тя е профилирана в лечението на злокачествени новообразувания, както при възрастни пациенти, така и при онкохематологични заболявания в детската възраст. Тя е водеща сред българската радиотерапевтична практика в областта на ЛЛ на злокачествени новообразувания, включващи солидни

*Линеен ускорител Varian Clinac iX
доц. д-р Васка Василева, дм; Константин Паенов – физик*

стом), на невроендокринни тумори; за следоперативна диагностика на тумори в областта на централната нервна система; за диагностика на простатен карцином; за предоперативна диагностика на паратиреоидните аденоми и хиперплазия при вторичен хиперпаратиреоидизъм; за изследване на миокардна перфузия.

В **Отделението по нуклеарна медицина към УМБАЛ „Св. Наум“** се извършва радиоизотопна диагностика със СПЕКТ гама камера. Провеждат се нуклеарномедицински изследвания на мозъка при паркинсонизъм, на скелетната, отделителна, ендокринна, сърдечно-съдова системи (костна сцинтиграфия, белодробна сцинтиграфия, сцинтиграфия на щитовидна жлеза, сцинтиграфия на бъбреци).

Екипът на КНМ е отворен към въвеждане на нови технологии и методи, като производството на собствени циклотронни продукти за работа на ПЕТ/КТ –скенера, прилагане на нови радиофармацевтици за диагностика и стадиране на пациенти с карцином на простатата и мозъка, въвеждане на котрастните КТ изследвания при хибридни образни методи за комплексно диагностициране на пациентите, разширяване на терапевтичната дейност с нови метаболитни радиофармацевтици. **Клиниката по лъчелечение (КЛ) към УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“** води началото си от най-старата радиологична клиника в РБългария.

тумори, лимфопролиферативни и животнозастрашаващи хематологични заболявания в детската възраст. Специалистите от КЛ са водещи консултанти по ЛЛ в болшинството университетски и общински заведения на територията на гр. София. Клиниката предлага възможности за терапия на всички злокачествени новообразувания в човешкия организъм и на редица нетуморни заболявания. Рутинно се прилагат самостоятелно ЛЛ или ЛЛ като част от комплексното лечение на злокачествените новообразувания, включващо

пред- и следоперативно ЛЛ и съчетана лъче-химиотерапия. Клиниката е основният радиотерапевтичен център в България, провеждащ рутинно всички голямополеви лъчетерапевтични техники, намиращи приложение при лечение на редица

авансирани злокачествени новообразувания. От 2000 г. под ръководството на проф. Л. Гочева клиниката се утвърждава като единствения радиотерапевтичен център в България, провеждащ рутинно целотелесно облъчване като основен кондициониращ режим за целите на алогенната и автоложната костно-мозъчна трансплантация. Колаборацията ѝ в областта на костно-мозъчната трансплантология с водещи университетски структури като СБАЛ на деца с онкохематологични заболявания (вече в структурата на УМБАЛ“ - Царица Йоанна – ИСУЛ“) и СБАЛ на хематологични заболявания е отлична.

По линия на успешно завършен проект за техническо сътрудничество между УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“, КЛ и Международната Агенция за Атомна Енергия (МААЕ) BUL/6/008 – „Рутинно прилагане на високоспециализирано целотелесно облъчване преди трансплантация на костен мозък“, е инсталиран единственият в страната съвременен облъчвател на кръвни продукти с опция за облъчване до 80–100 сакчета с биопродукти дневно. Чрез облъчвателя клиниката предлага облъчване на кръвни продукти, което е от основно

значение при налагащи се трансфузии при имунокомпрометирани пациенти, между които пациенти, подложени на трансплантации на органи, в неонатологията и при пациенти нуждаещи се от множество трансфузии и редица други.

По линия на успешно завършен проект за техническо сътрудничество между УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ, КЛ и Международната Агенция за Атомна Енергия (МААЕ) е доставена специална маса за провеждане на рутинно целотелесно облъчване като основен кондициониращ режим за целите на алогенната и автоложната костно-мозъчна трансплантация и за облъчване на цял костен мозък при животозастрашаващи хематологични заболявания.

В КЛ се приемат пациенти със злокачествени новообразувания на млечната жлеза, на женските и мъжките гениталии, между които на шийката и тялото (ендометриума) на матката, семиноми, на туморите на глава и шия, включващи такива на фаринкса, ларинкса и устната кухина, на правото черво, урогениталната система у мъжа и др. Клиниката е профилирана в лечение на тумори на щитовидната жлеза чрез облъчване или чрез радиоактивен йод. В КЛ има специално оборудван апартамент с три активни легла за настаняване и лечение на пациенти, подлежащи на метаболитна брахитерапия. Обект на третиране са ендокринната офталмопатия, както и някои редки тумори. В потвърждение на възможностите на комплексното лечение в КЛ се извършва рутинно предоперативно ЛЛ при пациенти със злокачествени новообразувания на ректума и шийката на матката и някои други солидни тумори. В КЛ се провежда и най-съвременната лечебна стратегия чрез съчетана лъче-химиотерапия за запазване на целия или на част от болния орган – при тумори на ларинкса, фаринкса, устната кухина, пикочния мехур, правото черво, млечната жлеза.

В клиниката се лекуват редица ставно-дегенеративни заболявания (шипове, артрози, тендовагинити, плексити, деформации на пръстите), хронични възпалителни процеси (панарициум, циреи, онкологични възпаления, диабетно стъпало, локално следоперативно възпаление, хронични очни възпаления) и много други.

На 11.11.2010 г. В УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ се открива обновеният комплексен лъчелечебен център с последно поколение високотехнологичен линеен ускорител Varian Clinac iX и виртуален компютърен томограф за планиране на лъчелечението без аналог в Източна Европа.

През февруари 2013 г. екипът на КЛ под ръководството на проф. Л. Гочева проведе за първи път в българската радиотерапевтична практика най-модерното лъчелечение в света, ротационното обемно модулирано по интензитет лъчелечение, т.н. RapidArc технология, лицензирана едва през 2010 г. RapidArc технологията обединява четири

фактори – осигуряване на качествено ЛЛ, при намалено време на облъчване, с подобрени терапевтични резултати и добро качество на живот. Овладявайки тази технология, КЛ в ИСУЛ става първа в Югоизточна Европа и влиза в „топ 50“ на лъчелечебните центрове в Европа.

Система за интраоперативно лъчелечение INTRABEAM Carl Zeiss, Yena; Спаска Ковачева – физик; ас. д-р Илия Габровски

Закупеният през 2015 г. по Проект по Бюджетна линия BG161PO001/1.1-08/2010 на ОПРР – „Подкрепа за реконструкция, обновяване и оборудване на държавни лечебни и здравни заведения в градските агломерации“ втори линеен ускорител Varian Clinac, Model: TrueBeam е от най-висок клас, с необходимото оборудване за провеждане на всички съвременни лъчелечебни техники, включително и стереотактично ЛЛ и радиохирургия.

От месец март 2016 г. в КЛ се прилага за първи път в българската лъчелечебна практика техника за задържане на дишането в дълбок инспириум (ЗДДИ) при облъчване на пациенти с карцином на лявата млечна жлеза. Тази техника позволява значително да се намали средната доза в сърцето, а оттам и късните сърдечни усложнения.

От 2015 г. КЛ притежава уредба за интраоперативно лъчелечение INTRABEAM, Carl Zeiss, Yena, Германия, ситуирана в операционна зала на Клиниката по коремна хирургия. Уредбата за интраоперативно лъчелечение INTRABEAM е иновационна система, използваща нискоенергетично рентгеново лъчение (до 50 kV, 40 μ A) за непосредствено облъчване по време на операция на злокачествени новообразувания, ложе на същите и прилежащите им зони на разпространение. Предназначен е за облъчване на различни локализации на злокачествените новообразувания с висока лечебна доза, с голяма биологическа ефективност при максимално щадене на околните здрави тъкани. Първата такава операция с приложено интраоперативно лъчелечение при карцином на млечната жлеза в

страната е проведена в УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ през месец декември 2015 г. и вече са облъчени над 40 пациентки.

Основната цел на КЛ към УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ е разширяване възможностите на лъчетерапевтичната практика в РБългария чрез осигуряване на рутинното приложение на всички съвременни лъчетерапевтични техники. Внедряването на интраоперативното лъчелечение с INTRABEAM и при други индикации е с цел грижа за онкоболните и повишаване качеството им на живот.

Интраоперативното лъчелечение при вертебропластика на метастази в гръбначния стълб намалява дискомфорта на пациента и възстановява мобилността му. В тази насока на 8 и 9 март 2017 г., отново за първи път в РБългария, с участието на д-р Матиас Бенкер, водещ специалист в планирането на интраоперативно лъчелечение от Carl Zeiss, бе извършена такава операция, последвана от интраоперативно ЛЛ.

Колективът на клиниката, включващ лекари, физици, рентгенови лаборанти и технически персонал овладява последователно най-съвременните модерни лъчетерапевтични техники, обект на 60-годишен международен лъчетерапевтичен опит, при лечение на солидни тумори като ЛЛ с модулиран интензитет, обемно модулирано ЛЛ, ЛЛ на движеща се мишена, както и самостоятелно облъчване на костен мозък при животозастрашаващи хематологични заболявания.

КЛ има участие в две международни проучвания на лекарствени средства за приложение на локален анестетик гел като противоболково средство и за приложение на инхибитор на васкуларния растежен фактор при рака на щитовидната жлеза.

По покана № 9107-100/16.04.2014 г. от министъра на образованието и науката проф. Анелия Клисарова за предоставяне на идейни проекти на центрове за върхови постижения или на центрове по компетентност, във връзка с разработването на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (2014–2020) от проф. Лилия Гочева е изготвен идеен проект за „Център за върхови постижения в областта на медицинското приложение на йонизиращи лъчения“. Проектът се предлага от консорциум, състоящ се от (1) Клиника по лъчелечение, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ ЕАД, МФ – София – водещ член на Консорциума, (2) Национален център по радиобиология и радиационна защита и (3) СУ „Св. Климент Охридски“ – чрез Катедра „Атомна физика“.

Отбелязва се засилен интерес на специалистите към условията и възможностите, които предлага КЛ, което я поставя в ролята на важен център с национално значение за обучение по ЛЛ. Предимствата на КЛ пред други сродни лечебни заведения е възможността за обучение на кадри по специалността

„Лъчелечение“ и „Медицинска радиологична физика“, както и опитът на лекарите и физиците от КЛ за обучение по двете специалности и особено в областта на детската онкохематология, и в областта на голямополевата радиотерапия, включваща редица нестандартни лъчетерапевтични техники, включително и целотелесно облъчване за целите на костно-мозъчна трансплантация при животозастрашаващи онкохематологични заболявания.

Лабораторията по клинична дозиметрия и радиационна защита като част от КЛ развива дейността си в няколко направления: осигуряване на клиничната и лъчезащитната дозиметрия в ежедневната практика на ЛЛ, контрол на качеството на лъчелечебната дейност – апаратура и методология; разработване на нови методи и внедряване в практиката на прилагани в света методи за ЛЛ заедно с лекарския екип; ведомствена (от 1974 г.) и държавна (от 1977 г.) метрологична проверка на дозиметрите за гама и рентгеново лъчение.

Научната и преподавателската дейност на сътрудниците от лабораторията са неразделна част от тази на КЦНМЛМО. Особен интерес представляват дозиметричните проучвания за внедряване на новите техники и тяхната дозиметрична верификация чрез измервания на фантом и „in vivo“, както и техниката на облъчване на целия костен мозък с модулирано по обем ротационно лъчелечение, предлагаща костно-мозъчна трансплантация. КЛ е първата в страната, която провежда лъчетерапевтично планиране на базата на проведена ПЕТ/КТ, установяваща метаболитно активни злокачествени новообразувания. Колаборацията между двете клиники, съответно КЛ и КНМ, и двете принадлежащи към КЦНМЛМО е от съществено значение за развитието и утвърждаването на мултидисциплинарния подход при лечение на злокачествени новообразувания. С цел подобряване на тази колаборация, в името на по-бързото диагностициране и лечение на пациенти със злокачествени новообразувания, бе сключен договор в началото на 2016 г. за сътрудничество между УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“, КЛ и УМБАЛ „Александровска“. Изграденият диагностично-лечебен комплекс с национално значение, разполагащ с най-съвременна лъчетерапевтична апаратура, ПЕТ/КТ и циклотрон, дават възможност за осигуряване на т.нар. „затворен цикъл“ при лечение на злокачествени заболявания. Това е първият пример в страната за комплексен и цялостен подход към тази така специфична и изискваща особено отношение и грижи област на медицината. Откриват се широки перспективи за анализиране на много нови неразработени области, които подлежат на научни изследвания и внедряване на нови за българската лъчетерапевтична практика методи. Оборудването на КЛ със съвременна високотехнологична апаратура ще разшири научните й въз-

можности. Ще се приложат широко физико-техническият и радиобиологичният подход за повишаване на лечебните резултати. Това определя и естеството на научните проекти, които ще залегнат в бъдещата научна тематика на Клиниката: преминаване от 2-измерно към 3-измерно планиране (проблеми, перспективи); предизвикателствата на ЛЛ с модулиран интензитет; сравнение, анализ и оценка на различните подходи и техники за целотелесно облъчване; прилагане на радиосенсibiliзатори на ЛЛ; медикаментозни подходи за овладяване на радиационните мукозити; предсказване на туморния отговор чрез изследване на хистохатологични прогностични фактори и ДНК анализ.

КЛ е традиционно водеща и при ЛЛ на нетуморните заболявания. Възможни нови теми за научна разработка са предоперативното ЛЛ при протезиране на тазобедрените стави и ЛЛ с растежни фактори за подобряване на неговата ефективност.

Възможни нови проучвания в сферата на метаболитната брахитерапия с радионуклиди са: остеопороза при пациенти с карцином на щитовидната жлеза и доживотна супресивна терапия с левотироксин и стронций 89 и бифосфонати при пациенти с костни метастази.

В КЛ се провежда и научноизследователска дейност, свързана с разработка на научни теми, клинични изпитвания на медикаменти и др.

Отделението по медицинска онкология (ОМО) е в състава на обединената КЛ. От 1983 г. тя е определена за база за апробиране на новорегистрираните в България цитостатици и нови цитостатични комбинации. От 1993 г. клиниката е включена в изпълнението на международни мултицентрични клинични проучвания, чийто брой ежегодно се увеличава. Благодарение на натрупания опит и на отличната оценка на спонсорите за нейната работа, клиниката става член на най-авторитетната европейска организация за клинични проучвания – European Organization for Research and Treatment of Cancer, а преди това и на научните организации Central and Eastern European Oncology Group и Central European Cooperative Oncology Group.

В Отделението по медицинска онкология се приемат предимно пациенти със злокачествени заболявания на млечната жлеза, на белите дробове, на шийката на матката, на главата и шията, на ендометриума, на дебелото и право черво, на яйчниците, на пикочния мехур, на тестиса, тумори на щитовидната жлеза и др.

Дейността на ОМО е свързана с апробиране на всички новорегистрирани противотуморни лекарствени средства, след което се въвеждат в рутинната практика на отделенията по медицинска онкология в цялата страна, и провеждане на множество международни клинични изпитвания на противотуморни лекарства, като резултатите от тях се изнасят на

най-големите международни научни форуми и се публикуват в най-реномираните научни списания. Благодарение на задълбочената работа, извършвана в отделението, то е член на най-авторитетните професионални групи в Европа за клинични проучвания при злокачествените тумори; за разширено приложение на ХТ – освен при авансираните тумори, а също и като предоперативна подготовка при пациенти със злокачествени новообразувания на млечната жлеза, пикочния мехур, яйчниците и др.; за следоперативно провеждане на ХТ при радикално оперирани пациенти с ранен карцином на млечната жлеза и дебелото черво, което довежда до увеличаване на излекуваните случаи с 25%; за прилагане на нови противотуморни лекарства, при което злокачествени новообразувания, считани като резистентни, преминават към групата на от-

Система за интраоперативно лъчелечение INTRABEAM Carl Zeiss, Yena

носително чувствителни към лечението, каквито са карциномите на белите дробове и правото черво; за прилагане на съчетано химио- и лъчелечение като един нов подход към резистентните тумори.

Терапевтичната дейност на отделението се осъществява само по Националните стандарти за медицинска онкология на Българското онкологично дружество, които се актуализират двукратно ежегодно от лекарствената комисия на дружеството и на годишна национална конференция и се базират изцяло на т.нар. „Златни стандарти“ за лечение в Западна Европа и САЩ. Това са препоръките на Европейското общество по медицинска онкология и Американската асоциация по клинична онкология.

Перспективите за развитие на отделението са свързани с внедряването на нови и водещи комплексни подходи в диагностиката и лечението на злокачествените новообразувания. Особен интерес представляват новите методи на лечение на злокачествените заболявания на млечната жлеза, хроносмилателния тракт и простатата. Една от най-важните цели, която си е поставил екипът, е транслирането на научните резултати в клиничната работа. Внедрени са най-съвременни протоколи на европейско и

световно ниво на съчетана лъчехимиотерапия, и то при по-голям брой локализации.

За последните десет години се наблюдават съществен ръст и устойчива тенденция за повишаване на заболяемостта от злокачествени новообразувания в България. Онкологичните заболявания са втората по важност причина за смъртност (над 15 %), заболяемост и инвалидизация на българското население. Поради тези причини ново предизвикателство ще бъде въвеждането на преподаване по МО в процеса на обучение на студентите и младите специалисти. Това е необходимо, тъй като тя е най-бързо развиващата се специалност, в чиято работа се използват високотехнологични лекарствени продукти, много от тях – биотехнологични. С разгаждането на човешкия геном и продължаващото му разчитане ще се създават обективни предпоставки в работата на изследователските центрове и в частност клиниките по медицинска онкология за нови и рационални подходи в търсенето на нови лекарства. Вече няма фармакологичен клас, който да не се използва от съвременната медицинска онкология, дори нещо повече – има най-авангардни лекарствени продукти като тирозинкиназни инхибитори, m-TOR инхибитори, някои моноклонални антитела и др., които се използват само от медицинските онколози. В проучване са още стотици молекули в най-реномирани международни мултицентрични двойно слепи изпитвания, в които участва и отделението.

Спазвайки изискванията на Добрата медицинска практика, както и стриктно спазвайки нормативната база в страната, отделението ще популяризира своите клинични изпитвания и в медиите, с цел да се съберат пациенти, които се лекуват добре и успешно в условията на клинично изпитване.

Основна цел е привличането на мотивирани и обучени специалисти, които да продължат досегашната клинична и научна работа.

Постоянно се подобряват условията в лечебната база. Разработва се комуникационен проект между отделението и останалите онкологични лечебни заведения в страната с възможност за конферентна връзка, онлайн демонстриране на документация на пациенти и тяхното обсъждане за определяне на оптимална терапевтична тактика. Първите звена за връзка ще бъдат УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна и СБАЛО – София.

Отделението по медицинска онкология и Отделението по лъчелечение и метаболитна брахитерапия към КЛ са в много добра колаборация и съществуват отлични възможности за съвместна научна дейност. Основни бъдещи направления за научни разработки са апробирането на нови лъче-химиотерапевтични схеми при авансиралите тумори на глава и шия, недребноклетъчни белодробни и ректални карциноми, карциноми на жен-

ските гениталии и др., с цел повишаване на оперативността, туморния контрол и далечните резултати и проучване възможностите на лъче-химиолечението при органосъхраняващата стратегия на лечение при туморите на глава и шия, млечна жлеза, ректум, пикочен мехур и др.

Дейността на ОМО е свързана с разширено приложение на ХТ – освен при авансиралите тумори, а също и като предоперативна подготовка при пациенти с рак на млечната жлеза, пикочния мехур, яйчниците и др.; следоперативно провеждане на ХТ при радикално оперирани пациенти с ранен рак на млечната жлеза и дебелото черво, което доведе до увеличаване на излекуваните случаи до 25 %; прилагане на нови мощни противотуморни лекарства, при което тумори, считани като резистентни, преминаха към групата на относително чувствителни към лечението, каквито са рака на белия дроб и правото черво; прилагане на съчетано лъче-химиолечение като един нов подход към резистентните тумори.

При успешно развитие на научната и клиничната дейност на КЦНМЛМО ще се изгради устойчива и стандартизирана система за ЛЛ, нуклеарномедицински изследвания и МО на национално ниво, която същевременно ще осигури и предлагане на квалифицирани медицински услуги в съответната област на регионално и европейско ниво.

През последните години радиологичните медицински центрове в България бяха снабдени със значителна по мащаб и качество терапевтична апаратура, чието функциониране обаче все още не е с достатъчен кадрови ресурс. Възможността за изграждането на такава система е в обединението на научни потенциали от интердисциплинарен характер, така че да се осигури цялостен процес на развитие, състоящ се от три фази/интегрирани аспекта в дейността на КЦНМЛМО: (1) Създаване на база от кадри (обучени специалисти по лъчелечение, онколози и нуклеарни медици); (2) Постигане на оптимално ефективно приложение на високите технологии в лъчелечението, медицинската онкология и нуклеарната медицина на национално ниво и разработване на съчетани техники за приложение на йонизиращи лъчения; (3) разработка на алгоритми за радиологични техники, създаване на протоколи и стандарти за унифицирано лъчелечение, нуклеарномедицински изследвания и лечение с химиотерапевтици.

Изследователският план на КЦНМЛМО за следващите 5 години предвижда паралелно развитие на дейности по трите фази, като се очаква постигането на иновативни резултати в системен мащаб – осигуряване на пълен цикъл в областта на лъчелечението, нуклеарната медицина и медицинската онкология на национално ниво, включващ създаване на кадри, рутинна практика на иновативни технологии с анализ на постигнати терапевтични резултати.

Клиничният център по професионални болести води началото си от първото в страната Отделение по професионални заболявания към Работническа болница „Царица Йоанна“ (днешна УМБАЛ „Царица Йоанна - ИСУЛ“) и е правоприменик на създадената през 1927 г. Болница на Фонд „Обществените осигуровки“ в София.

Проф. Христо Хаджиолов

Отделението по професионални заболявания с 20 легла е създадено през 1943 г. с ръководител проф. д-р Христо Ив. Хаджиолов (1905–1983) – асистент (1943), доцент (1951), професор (1961) и ръководител на отделението (клиниката) през периода 1943–1973 г. Той е автор на първия учебник „Основен курс по трудови болести и отравяния, разпространение, болестни картини, лекуване

и предпазване“ (1946). През 1950 г. Отделението става Клиника по професионални заболявания и преминава от Катедрата по социална хигиена към Катедрата по хигиена на база Втора вътрешна клиника при Висш медицински институт София. През 1948 г. се създава Републикански научноизследователски институт по хигиена на труда и професионалните заболявания, в който от 1950 г. се формира Секция по професионални заболявания с 30 легла и завеждащ от 1951 г. до 1961 г. проф. д-р Цветана Алексиева. Една от основните задачи на института е проучването на факторите на работната среда и въздействието им върху организма на работниците. Във връзка с изясняване на въздействието на химичните нокс са разработени методики за определяне на токсичните вещества във въздуха на работната среда, провеждани са комплексни медицински и клинично-лабораторни изследвания, разработени са експозиционни тестове.

През 1960 г., с нарастване на работещите в индустрията в страната и с оглед подобряване обслужването на болните от професионални заболявания, стационарната база е разширена и преместена териториално в Първа работническа болница и в Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ).

На територията на Първа работническа болница са разположени неврологичното и токсикологичното отделение. Новосъздадени са консултативни кабинети по УНГ, функционална диагностика

на нервната и сърдечно-съдовата система с ръководител доц. Мария Димитрова и епидемиологично звено с ръководител проф. Цв. Алексиева. Отделението по професионални нервни болести е с два сектора „Пренапрежение на опорно-двигателния апарат“ с ръководител доц. Костадин Пернов и „Вибрационна болест“ с ръководител доц. Владимир Кирков. В отделението работят самоотвержено и научни сътрудници със специалност по нервни и по професионални заболявания като д-р Кина Вантова, д-р Гина Батинова, д-р Стоян Кюркчиев) и специалисти по ортопедия и травматология като (доц. д-р Борис Алексиев, д-р Стефан Кюркчиев). Създава се първата в страната невровегетологична лаборатория за високоспециализирани изследвания на невровегетативните нарушения при професионална патология на нервната и мускулно-скелетната система. Разкрива се кабинет по електроенцефалография с ръководител д-р Константин Караджов. В токсикологичното отделение работят доц. д-р А. Батолска, д-р Радка Страшимирова, д-р Станка Иванова, д-р Вера Петкова, д-р Генка Ушева и д-р Дичева. Към секцията е разкрита първата в страната специализирана лаборатория за извършване на токсико-химични изследвания с ръководител д-р Жана Бояджиева. Разрастването на структурите на Клиниката по професионални заболявания отговаря на нуждите и изискванията за обслужване на нарастващия брой работници, експонирани на въздействието на статично и динамично физическо натоварване и пренапрежение на опорно-двигателния апарат, локални и общи вибрации, неблагоприятен микроклимат, токсични нокс в условията на труда.

В изпълнение на ПМС от 1961 г. за борба със силикозата се разкрива Клиника по силикоза с Център за борба със силикозата на база Институт за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ) с 25 легла и ръководител доц. Христо Цолов. В клиниката работят д-р Славчо Стрезов, д-р Добрин Чаръкчиев, д-р Бистра Константинова, д-р Маргарита Стоевска, д-р Ганка Димитрова. Разкрити са бронхологичен кабинет, микробиологична лаборатория, кабинет по физиотерапия и рехабилитация на силикозно болните. Рентгенолози към клиниката са доц. д-р Петър Герасимов, д-р К. Грънчаров и д-р Любомир Нацков. Създадена е обща клинично-диагностична лаборатория с ръководител д-р Добрин Чаръкчиев.

Основен приоритет на Клиниката по силикоза е чрез масови клинично-функционални изследвания на миньорите от Родопския край своевременно да се диагностицират и лекуват лицата с открита силикоза – заболяване с прогресивен ход и летален изход. В резултат на съвместната дейност на Клиниката по силикоза и на Лабораторията по

промишлен прах са въведени нови типове прахуловители и нови конструкции оросители, което довежда до висока ефективност на прилаганите противопрахови мероприятия – количество прах във въздуха на работната среда се понижава драстично – от 600–1200 мг/м³ до 3–5 мг/м³. Разработени са констелации за диагностика и лечение на болните. Направена е топографска карта на силикозоопасните обекти и на разпространението на болестта. Изработени са професиограми на различни категории прахово експонирани работници. Описани са рентгенологичните и функционалните особености на силикозата в различните обекти (Хр. Цолов, Т. Бурилков, Л. Бабаджов).

Проф. Тания Кунева – ръководител на Катедрата

Въз основа на клиничните проучвания е оформен нов клинично-функционален предрентгенов стадий на силикозата. Открити са оригинални особености на острата и късната силикоза. Научните постижения в този раздел на профпатологията са използвани в много законопроекти. За първи път у нас са доказани заболявания от азбестоза в корабостроенето, пещо и енергоремонта (Т. Бурилков). Разработени са диагностични критерии за клиничните форми на заболяването, внедрени са нови методи (ехографска диагностика на плевралните плаки и други). Диагностицирането на белодробна фиброза и грануломатоза във фуражната промишленост, производството на антибиотици и хартиено-целулозната промишленост дават възможност за изясняване на риска и определяне на

критериите за диагностика, експертиза и профилактика. Разработени и внедрени са критерии за диагностика на екзогенните алергични алвеолити и прахови бронхити.

Създател на първия алергологичен кабинет по професионални болести при КПЗ през 1969 г. е доц. д-р Мария Демирова. Използвайки епидемиологични, клинични, лабораторни, функционални, рентгенологични и специфични алергологични и имунологични тестове, тя разработва направление „Професионални алергични заболявания“. Д-р Лидия Боева защитава дисертация на тема „Латентни и манифестни форми на алергични заболявания в химико-фармацевтичната промишленост (1971). Тази дейност е продължена от д-р Марияна Стойновска, зав. алергологичен кабинет през периода 1987–2006 г. и внедрила съвременни методи за диагностика на алергичните професионални заболявания.

През 70-те години са разкрити кабинети в няколко нови направления: професионални кожни, АГ, УНГ и стоматологични заболявания, ръководени съответно от д-р Петър Чуролинов, д-р Златка Панова, д-р Тропчев и д-р Ив. Гроздев.

През 1973 г. е създадено направлението „Професионална офталмология“ от проф. д-р Валентина Златева. Установени са редица професионални очни заболявания в резултат от действието на неблагоприятните фактори в работната среда – физически, токсични и фактори при работа с видеотерминали), разработени са и промени в нормативните документи, създадена е класификация на професионалните очни заболявания, нови средства за защита на очите от вредни професионални въздействия и са установени и някои специфични очни симптомокомплекси и заболявания с професионална и свързана с труда етиология.

През 1977 г. Клиниката по професионални заболявания (КПЗ) е обединена териториално на 170 легла в новопостроената сграда на бул. „Акад. Ив. Гешов“ № 15 като секция към Научния институт по хигиена и професионални заболявания (НИХПЗ) към Медицинската академия в София. Секцията се състои от поликлиника с ръководител доц. д-р Мария Димитрова с консултативни кабинети по: токсикология, неврология, ортопедия и травматология, акушерство и гинекология, алергология, очни болести, кардиология, ендокринология, белодробни болести, Център за борба със силикозата, функционални кабинети за изследване на дишането, сърдечно-съдовата система, ЕЕГ и 4 клиници: Клиника по професионални белодробни болести с 50 легла с ръководител доц. д-р Хр. Цолов, Клиника по хронични професионални интоксикации с 25 легла и завеждащ доц. д-р Радка Страшимирова, Клиника по професионални нервни и заболявания на опорно-двигателния апарат с 52 легла и начал-

ник доц. д-р Костадин Пернов и Клиника по УНГ с отоневрология с 25 легла ръководена от проф. д-р Атанас Кехайов. Към КПЗ е разкрито и специализирано отделение за лабораторна диагностика на професионалните болести с ръководител проф. д-р Д. Чаръкчиев, състоящо се от 3 лаборатории (токсикологична, биохимична и хематологична). В Секцията с клиники работят общо 35 лекари, от които 22 са научно-преподавателски кадри. Снимка на началник клиники и отделения от 80-те години от История на медицинските науки в България п/р М. Георгиев, В. Митев, 2013 г., стр. 465

От 1977 г. до 1986 г. завеждащ Секция с клиники е проф. д-р Цветана Алексиева, която има изключителни заслуги за утвърждаването и развитието на профпатологията у нас. През следващите години последователно ръководители на КПЗ са проф. д-р Ат. Кехайов (1986–1989), проф. Йорданка Хаджиева (1990–1994), проф. Венцеслав Боснев (1994–1996), доц. М. Демирова (1996–2002), проф. Елисавета Петрова (2002–2010), проф. Таня Кунева (от 2010).

От 1978 г. проф. Ат. Кехайов е основоположник на професионалните ото-рино-ларингологични и отоневрологични увреждания с проучвания на комбинираните въздействия на шум, вибрации, ускорения, високи скорости, опто-кинетични въздействия и др. върху слухово-вестибуларния анализатор. Той е автор на над 100 научни публикации, 3 монографии и 2 учебника в областта на отоневрологията и космическата медицина. Съвременното оборудване с високоспециализирана апаратура и ентусиазъм на лекарския екип от проф. д-р А. Кехайов, доц. д-р Антон Савов, д-р Христо Христов, д-р Даниела Меджидиева и д-р Анелия Каменова дават възможност за въвеждане на оригинални методи за изследване на сензорни системи (обективна аудиометрия, електро- и купулониостагмография, краниокорпография, олфактометрия, ринометрия и др.) и за разработване на диагностични, лечебни и експертни алгоритми за доказване професионалния характер на заболяванията.

Ръководител на направлението „Професионални кожни болести“ е с дисертация на тема „Проучвания на професионалните кожни заболявания при работници в производства на химическата промишленост“ (1986).

Обогатява се дейността по направлението „Диагностика, лечение и експертиза на заболява-

нията на нервната и мускулно-скелетната система от физически и химически рискови фактори на работната среда и трудовия процес“. През периода 1975–2000 г. в едноименната клиника работят д-р Венета Костова, д-р Латинка Накова, д-р Красимир Недев, д-р Златка Стойнева, д-р Гергина Ончева, д-р Ели Мишкова и д-р Зоя Мушекoва. Разработват и се внедряват палестезиометрични, невровегетологични, микроциркулаторни, електрофизиологични, отоневрологични, аудиометрични, имунологични и други методи за оценка на патогенното действие на шума, вибрациите и

От ляво на дясно: д-р Р. Тончева, д-р Г. Ончева, д-р М. Антонов, проф. Т. Кунева, д-р Ш. Кузмов, проф. Зл. Стойнева, д-р Д. Меджидиева, д-р Д. Апостолова, д-р В. Джамбазова

биомеханичните рискови фактори на работната среда и трудовия процес. Проучват се особеностите в клиничните прояви и динамиката на уврежданията от пренапрежение на горните крайници в професии с предимно ръчен труд, от общи и/или локални вибрации, от студово въздействие, от електромагнитни вълни. Определят се критерии за ранна клинично-функционална диагностика чрез въвеждане в рутинната практика на съвременни високоспециализирани диагностични методи като реодермометрия, хидродермометрия, ЕМГ, дистална доплерова сонография, инфрачервена, течнокристална и термисторна термография, палестезиометрия, капиляроскопия, видеокапиляроскопия и графия, лазерна доплерова флоуметрия, ЕЕГ, алтернираща динамометрия, наред с функционални автономни терморегулаторни, невровакуларни, кардио-циркулаторни и вазомоторни тестове за диагностика на автономната нервна система (студов, топлинен, вено-артериален ортостатичен, клинестатичен, на изометрично мускулно съкращение, на Valsalva, на дълбоко дишане, на респираторен арест, на аритметичен стрес, и

други). Разкрива се кабинет по електромиография (доц. В. Костова и д-р Г. Ончева).

За развитието и разширяването на диагностичните възможности на КПЗ при Университетска болница „Св. Иван Рилски“ допринасят значително проф. д-р Венцислав Боснев, доц. д-р Венета Костова, проф. д-р Златка Стойнева, гл. асистент д-р Г. Ончева. Проф. Боснев е почетен член на Научния съвет на Европейската асоциация по паркинсонизъм, основател и президент на Атланто-Евро-Средиземноморската академия на медицинските науки, визитиращ професор в Университета по професионални болести и околна среда в японския град Китакиушу. Сътрудниците на клиниката по нервни болести към КПЗ членуват в американски, европейски, български научни общества и редакционни колегии. Носители са на български и международни награди за научна и творческа дейност. За обмяна на опит и специализация в Неврологичното отделение на КПЗ гостуват колеги от Русия, Япония, Куба, Полша, САЩ, Италия, с които се разработват съвместни научни проекти. За първи път у нас се използва в научните изследвания съвременния уникален за нашата страна метод за микроциркулаторна диагностика „Лазерна доплерова флоуметрия“. Правят се задълбочени проучвания на често срещаните в клиничната практика парaprofесионални или свързани с труда заболявания, като се определя спецификата им и се извеждат клинично-функционални алгоритми и критерии за професионална диагноза и диференциална диагноза с костно-дегенеративни, мускулно-скелетни, ендокринни, съединителнотъканни увреждания. Изработват се критерии за диагностика, диференциална диагноза и количествена оценка на риска от развитие на кожно-дистрофични нарушения при синдрома на Рейно с професионална и непрофесионална генеза. Акцентира се върху сходните, но не идентични прояви при професионални и непрофесионални обменно-ендокринно и съединителнотъканно обусловени невропатии, микроангиопатии и дистални акрални дизавтономии. Проучва се кардиалната автономна невропатия при вибрационна болест чрез анализ на вариабилността на локалните микроциркулаторни лазер-доплерови вазомоции и R-R интервалите от ЕКГ запис. Проучват се детайлно характерните функционални и органични структурни промени и особености в морфологията на капилярите при вибрационна болест, професионално обусловена дистална автономна невропатия, вертеброгенни радикулопатии, периферни невропатии и отдиференцирането им от тези при системна склеродермия, лупус еритематозен и други колагенози. Изработва се съвременна мултифакторна патофизиологична хипотеза за вторичния феномен на Рейно при ви-

брационна болест, широко цитирана в международната научна литература.

Чрез епидемиологична и клинично-диагностична оценка са направени тематични анализи и проучвания върху професионалната патология от пренапрежение и микротравматизация, крио- и термopatологията, върху професионалната патология от шум и вибрации, върху здравните ефекти на електромагнитните вълни в условията на труда. Анализирани са професионалната заболяемост сред работници в топлинните електроцентрали, добива на цветни метали и чугунолеенето, минната, шивашката, хранително-вкусовата и тютюневата промишленост, металургията, селското стопанство. Обобщават се познанията върху рамо-ръка синдрома (рефлексна симпатикова дистрофия, комплексен регионален болков синдром), компресионните и невровакуларните синдроми, професионалните фокални дистонии, токсичните невропатии, крио- и термopatологията с професионална генеза, на професионалните мускулно-скелетни увреждания. Анализират се рисковите фактори на работната среда и трудовия процес, които допринасят за проявяване на професионални увреждания и се дефинират критерии за диагноза и диференциална диагноза чрез прилагане на различни съвременни количествени диагностични методи и функционални тестове. Доразработва се клиничната характеристика на професионално обусловени радикулопатии и вертеброгенни перифернонервни и съдови нарушения като се извеждат критерии за етиологичното им детерминиране и прецизиране на генезата. Подобрява се ранната диагностика на шумово-вибрационната патология, снижава се заболяемостта от експозицията на шум и вибрации.

Плод на научно-творческите усилия от периода на създаването на направлението по професионални нервни и мускулно-скелетни увреждания в профпатологията са разработените дисертационни трудове на Вл. Кирков (1975) и В. Костова (1980) върху вибрационната болест, на Зл. Стойнева-Паскалева върху уврежданията на горните крайници от студово въздействие (1983), на Г. Батинова върху периферния съдов синдром сред миньорите от Родопския минен басейн (1983), на Ст. Кюркчиев върху вегетативна полиневропатия (1986), на Г. Ончева върху увреждания от пренапрежение на горния крайник (1991), на Е. Мишкова върху професионални увреждания от вибрации и пренапрежение на периферната съдова система на горните крайници (1991).

През периода 1985–2005 г. в областта на праховата патология е изучено биологичното действие на азбеста и на други иглести материали, разработени са критерии за диагностика на белодробните плеврални и неопластични форми, систе-

матизиран е цялостният опит за увреждания от минерални прахове в работната среда, уточнена е клиничната характеристика и промените в динамиката на късната силикоза (проф. Т. Бурилков, проф. Елисавета Петрова, доц. М. Демирова, д-р Красимира Динкова, д-р Шибой Кузмов, д-р Екатерина Стойнова).

Направени са приноси в ранната диагностика на отравянията с тежки метали, пестициди, органични разтворители, токсични газове (проф. Цв. Алексиева, доц. д-р Станка Иванова, проф. д-р Йорданка Хаджиева, проф. д-р Д. Чаръкчиев, доц. д-р Ружа Стефанова, доц. д-р Вера Петкова, проф. д-р Таня Кунева, доц. Соня Павлова). Чрез клинични и експериментални наблюдения са изяснени редица патогенетични механизми при хроничните интоксикации, проведени са изследвания в оловнодобивното и акумулаторните производства, установени са разпространението и характеристиката на оловните интоксикации в България (проф. д-р Цв. Алексиева, доц. д-р Ст. Иванова, проф. д-р Й. Хаджиева). Значително място в научноизследователската дейност заемат въпросите за професионални отравяния в производствата, отделящи серни, азотни и флуорни газове, установени са промени в белите дробове, създадена е класификация на токсичните пневмосклерози.

Основни постижения в професионалната токсикология са изучаването на епидемиологията и клиниката при интоксикации с олово, живак, манган, кадмий, арсен, селен и други (проф. Цв. Алексиева, проф. д-р Д. Чаръкчиев, проф. д-р Й. Хаджиева, доц. д-р Ст. Иванова, доц. д-р Вера Петкова, проф. д-р Т. Кунева, д-р Диана Апостолова, доц. д-р Ружа Стефанова, доц. С. Павлова). С теоретична и практическа стойност са резултатите за допустимите нива на олово и кадмий за здравето на експонираните лица. На базата на доказани зависимости доза-ефект и доза-отговор е изяснен професионалният риск при различни професии в контакт с кадмий, олово, селен, хром (проф. д-р Т. Кунева). Внедрени са атомноабсорбционни методи за определяне на тежки метали в биологични течности (доц. С. Павлова). Разработени са биомаркери за експозиция и ефект при интоксикации с кадмий и олово (проф. д-р Т. Кунева, доц. С. Павлова). Съществен принос в диагностиката и лечението на интоксикациите е изясняването на лечебния ефект на различни лекарствени средства. Въведени са антидотни схеми на лечение с CaNa_2EDTA , *Cuprenil*, *Dimercaprol* (проф. д-р Т. Кунева, доц. С. Павлова). Уточнени са критерии за диагностика на професионалните интоксикации от олово, живак, манган, етилиран бензин, бензен, бензин, фосфорорганични и хлорорганични съединения, серовъглерод, въглекис и други.

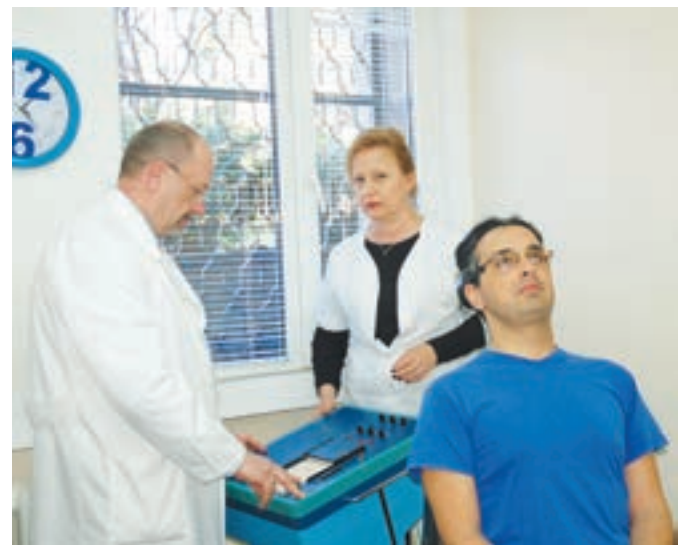
Основен проблем в областта на професионалните

отравяния е изучаване въздействието на химическите вещества с малка интензивност, комбинирано действие на различни химически и физически фактори (доц. д-р В. Петкова, дм).

През периода 1987–1995 г. в КПЗ са разработени и защитени дисертациите на трима чуждестранни докторанти от Франция и Виетнам.

В много райони на страната по подземен метод се извличаше уранова руда и се обогатяваше в уранообогатителните заводи, като дейността е прекратена през 1991 г. В работната среда са били установени високи концентрации на радиоактивни газове, високо съдържание на рудничен прах и свободен силициев диоксид, токсични газове и други вредни фактори на работната среда.

Проучванията на здравните ефекти от уранодобива у нас са проведени за първи път в Клиниката по професионални заболявания през периода 1991–2000 г. от д-р Д. Апостолова. Те са финансирани от Агенцията по ядрено регулиране и от Международната агенция по атомна енергия, Виена.

Д-р Меджидиева, началник на УНГ отделение и д-р М. Антонов провеждат купулометрично изследване за диагностика на сензорни системи

Д-р Корнелия Коцева (кардиолог и профпатолог в КПЗ) осъществява епидемиологично проучване относно разпространението на артериална хипертония и исхемичната болест на сърцето и сърдечно-съдовия риск при работници, експонирани на ненаситени въглеводороди и техни производни (1991).

Доц. д-р Лилянда Еленкова има приноси в разработването на правната регламентация на професионалните болести и трудовите злополуки и е автор на дисертация и на монография върху правното регулиране в здравеопазването.

В областта на профпатологията са разработени и защитени над 130 дисертации. На базата на прове-

дени научни разработки са внедрени в практиката над 10 методични указания на МЗ относно профилактиката, диагностиката и експертизата на професионалните увреждания.

От 1992 г. Катедрата по хигиена и КПЗ са обединени в общо структурно звено, а от 1996 г. Клиниката по професионални болести се обособява като самостоятелен Център по професионални болести (ЦПБ) към Медицинския факултет – София. Ръководители на ЦПБ през периода са доц. д-р М. Демирова (1996–1999), доц. д-р А. Савов (2000–2004) и проф. д-р Т. Кунева (от 2004 г.).

През 2000 г. броят на леглата в ЦПБ са съкратени на 40. Научноизследователската дейност през последните години е насочена към ранната диагностика на професионалните болести чрез въвеждане на високоспециализирани методики, създаване на образно-функционални констелации и нови диагностични критерии при определяне на професионалния характер, имунологични изследвания, нови схеми на антидотна терапия и лечение, проучвания на професионалната заболяемост в условията на съвременните производства.

Преподавателите от ЦПБ са автори на редица учебници, запазили своята актуалност, като „Професионална патология“ п/р на проф. Цв. Алексиева и проф. К. Киряков (1982), „Практически подходи в лечението на професионалните болести“ п/р на доц. М. Демирова (1995), „Професионални болести“ п/р на доц. А. Савов (2003), „Професионални блести“ п/р на доц. В. Костова и доц. В. Петкова (2007), „Хигиена на труда и професионални болести“ п/р на проф. Д. Цветков (2006, 2014), „Хигиена, хранене и професионални болести“ п/р на проф. д-р Б. Попов (2009), „Occupational diseases“ (учебник по професионални болести на английски език за чуждестранни студенти) от Е. Петрова, Зл. Стойнева, В. Петкова Вл. Захов, С. Павлова (2010).

От сътрудниците на Центъра по професионални болести са издадени над 20 монографии: „Бронхоалергопатии от органичен прах“ (М. Демирова, 1980), „Токсични професионални увреждания на черния дроб“ (И. Хаджиева, Ст. Иванова, 1982), „Neurovegetative Pathologie der Oberen Extremitäten“ (W. Bossnew, Leipzig, George Thieme Verlag, 1986), „Професионална бронхиална астма“ (М. Демирова, Б. Петрунов, 1988); „Болести на ръката“ (п/р В. Боснев, Ив. Матев, 1989), „Отравяния с тежки метали“ (п/р на Вл. Бояджиев и Цв. Алексиева, 1990), „Професионални белодробни болести“ (Т. Бурилков, 1990), „Практически подходи при лечението на болести на вегетативната нервна система“ (В. Боснев, М. Даскалов, Кр. Събев, Д. Попова, Л. Запряннова, Зл. Стойнева,

Е. Мишкова, 1995), „Периферни невропатии в професионалната патология“ (В. Костова, 1996), „Силикоза и силикотуберкулоза“ (Е. Петрова, 1993), „Флуорографски прегледи в Република България“ (Л. Бабаджов, Т. Бурилков, М. Димитров, 2000), „Невровегетативна патология от професионално пренапрежение“ (В. Боснев, Г. Ончева, Зл. Стойнева, 2001), „Диабетна периферна невропатия“ (Зл. Стойнева, 2004), „Ръководство по прахови професионални белодробни болести“ (Е. Петрова, 2004), „Професионални болести от неорганични прахове“ (Е. Петрова, 2005, „Болест на Паркинсон“ (Зл. Стойнева, М. Даскалов, В. Боснев, 2005), „Лабораторна диагностика на професионалните болести и екопатология“ (п/р на Д. Чаръкчиев, 2006); „Феномен на Рейно“ (Зл. Стойнева, 2006), „Професионални нервни и алергични болести“ (п/р Зл. Стойнева, 2015), „Вертеброгенни болки“ (Г. Ончева, 2016) и други.

Към 2017 г. в ЦПБ работят проф. д-р Таня Пенева Кунева – ръководител на катедрата, проф. д-р Златка Борисова Паскалева, гл. ас. д-р Даниела Георгиева Меджидиева, гл. ас. д-р Диана Бориславова Апостолова, гл. ас. д-р Шибой Николаев Кузмов, гл. ас. д-р Гергина Нейчева Ончева, гл. ас. д-р Рени Теодосиева Тончева, ас. д-р Марийо Бориславов Антонов и ас. д-р Веселка Стефанова Джамбазова.

Центърът по професионални болести е основна структура за съвременно обучение, диагностика и лечение на професионалните заболявания в страната, както и за управление на националната здравна политика в тази област. Ежегодно в катедрата се обучават над 500 студенти по медицина, от които 300 с преподаване на български език и 200 с англоезично обучение, както и 300 стажант-лекари и специализанти. ЦПБ разполага с водещи специалисти в областта на професионалните болести с богат практически опит в диагностиката, лечението и експертизата. Има отлична материална база за обучение на студенти и специализанти: стационар с 30 легла, съвременна диагностична апаратура, възможност за практически демонстрации на болни, библиотечен фонд.

ВЦПБ се извършва ежедневно диагностична, лечебна, научна и експертна дейност. Преподавателите участват активно в изготвяне на законови и подзаконови нормативни актове на МЗ, МТСП, НОИ и други, в разработването на научно-практически проекти в различни области на професионалните болести, вкл. и участие в редица международни научни проекти (през периода 2003–2017 г. са осъществени над 25 проекта по линия на Фонд „Условия на труд“ към Министерството на труда и социалната политика на РБългария).

Клиничният център по спешна медицина (КЦСМ) при Университетска болница „Царица Йоанна“, ул. „Бяло море“ №8, е създаден на функционален принцип през август 1985 г. след преместването на Катедрата по спешна хирургия от НИСМ „Пирогов“. От април 1987 г. е вече Център по спешна медицинска помощ (ЦСМП) със следните звена: Катедра по спешна неврология и неврохирургия, Клиника по спешна кардиология, Клиника по спешна офталмология, Секция по спешна рентгенология, Секция по анестезиология, реанимация и интензивно лечение и Лаборатория по имунохематология.

Центърът е създаден, с цел да обслужва четири района в София с общо население 400 000 души по всяко време на денонощието, както и да осигурява студентско и следдипломно обучение. Директор на центъра е проф. Елена Панева, а проф. Ангел Бояновски и ст.н.с. II ст. Светла Ангелова са зам.-директори. От октомври 1989 г. има ново ръководство в състав проф. Иван Вячки – директор, проф. П. Стаменова, проф. Л. Величков и доц. П. Тичева – зам.-директори. Следващи ръководители на центъра са проф. М. Харизанов, проф. А. Митов, от 2000 г. – проф. Н. Яръмов и от 2005 г. – проф. Асен Гудев. През 1994 г. от центъра отпадат Секцията по спешна рентгенология (прехвърлена към Катедрата по рентгенология) и Отделението по спешна неврохирургия (към Клиничния център по неврохирургия), а през 2002 г. Клиниката по спешна хирургия се обединява с Клиниката по коремна хирургия в същата болница. През 2011 г. клиничният център е трансформиран в Катедра по спешна медицина.

Клиника по спешна хирургия

Катедрата по спешна хирургия е създадена през октомври 1958 г. като филиал на Катедрата по болнична хирургия при ИСУЛ с ръководител проф. д-р Коста Стоянов. Тогава тя е базирана на територията на РНСИМП „Пирогов“ с ръководител проф. д-р Алберт Луканов. През 1961 г. е назначен първият асистент в катедрата (впоследствие доцент) – д-р Атанас Стоянов, а през 1962 г. – вторият асистент д-р Георги Цеков (впоследствие доцент). На територията на института „Пирогов“ се осъществява в пълен обем диагностично-лечебна дейност при спешна коремно-гърдна патология на населението от София: легловият фонд е от 200 болнични легла, разположени в четири хирургични клиници. От август 1985 г. катедрата е базирана на сегашното си място в болница „Царица Йоанна“ под името Клиника по спешна хирургия с пет хабилитирани лица (проф. Ив. Вячки, доц. Антон Митов, доц. Ив. Коларов, проф. д-р Н. Яръмов, проф. д-р Хайрабед Дереджан), 23 асистенти и двама ординатори. От 1962 г. към Катедрата по спешна хирургия е създаден кръжок по спешна

хирургия, който съществува и до днес се ръководи от първата година на създаването си от доц. д-р Антон Митов. Негови представители ежегодно са носители на призови награди на студентското научно творчество и на международни младежки награди. Катедрата е съорганизатор на всички национални форуми по хирургия, води основен курс по хирургия, тематични курсове по усложнена жлъчно-каменна болест, усложнен колоректален рак, гърдна травма и оперативна ендоскопия и факултативен лекционен курс по спешна медицина.

Клиниката има значителни научни постижения: разработване на хирургичната тактика в жлъчно-чернодробната и панкреатичната хирургия; тактика при усложнения колоректален карцином; съвременни реанимационни и хирургични тактики при контузии на белия дроб, травмите на сърцето и магистралните кръвоносни съдове; спешна торакоскопия при остра гърдна травма; диагностична и лечебна ендоскопия при горна дигестивна хеморагия и в дудено-панкреатичната зона; хирургично лечение на острия панкреатит; разширяване показанията за широка торакотомия при проникващи гърдни наранявания; разширяване показанията за внедряване остеопентезата при множествени фрактури на ребрата и гърдните капацити; хирургична тактика при хирургичните заболявания в старческа възраст, внедряване на ехографията на компютърната и радиоизотопната диагностика и на ангиографската диагностика в спешната хирургия.

Сред приносите на клиниката за практическото здравеопазване са оригиналните методи за външна електростимулация на чревната перисталтика, мезопликация на тънките черва, провизорен двуцевен илиачен анус, тотално протезно заместване на големи дефекти на предната коремна стена и други оперативни и диагностични методи, регистрирани и като изобретения и рационализации. В клиниката са защитени 11 кандидатски и 4 докторски дисертации.

Ръководителят на клиниката до закриването ѝ през 2002 г. проф. Николай Яръмов е гл. редактор на сп. „Хирургия“, член е на Световната организация по хепато-панкреато-билиарна хирургия, на Международния колеж на хирурзите в Чикаго, на Европейската асоциация по колопроктология и др.

Проф. д-р Асен Гудев

Надяваме се, че в бъдеще Клиниката по спешна хирургия ще бъде възстановена в състава на Клиничния център по спешна медицина, защото тя винаги е била сърцето и мозъкът на неговата дейност.

обучават студенти и специализиращи лекари в тематични курсове, индивидуално обучение и специализации. Лечебната работа заема централно място – годишно в клиниката се лекуват над 1200

I ред, седнали, от ляво на дясно: проф. Йорданка Узунова, проф. Росен Дребов, проф. Асен Гудев, доц. Мая Аргирова, доц. Борислав Кючуков, доц. Елена Кинова

II ред, прави, от ляво на дясно: д-р Симеон Рангелов, доц. Олег Чолаков, д-р Нина Симеонова, д-р Йонка Лазарова, д-р Димитър Марков, д-р Нели Георгиева, д-р Елена Богушева, д-р Ани Янева, д-р Наталия Боцевска.

III ред, от ляво на дясно: д-р Божидар Кръстев, д-р Златин Пенев, доц. д-р Валентин Владимиров, доц. Маргарита Гешева, д-р Стефан Колев, д-р Наталия Спасова, д-р Радостина Илиева, д-р Йорданка Тимова, Боряна Тодорова, д-р Николай Поройлиев, д-р Стоян Стоянов

Клиника по кардиология с интензивно отделение

Клиниката по кардиология с интензивно отделение е създадена първоначално като Клиника по спешна кардиология през 1986 г. с ръководител проф. Илия Попилиев, а след него проф. Христо Кожухаров и проф. Асен Гудев. Първоначално клиниката е в състава на Научния институт по вътрешни болести на Медицинска академия, а от 1988 г. – към новосформирания Център по спешна медицина към МА – база II. От 1987 г. към Клиниката по спешна кардиология работи консултативно звено (дотогава включено към Клиника по спешна хирургия) в състав 2 асистенти, 1 научен сътрудник и 3 ординатори, осигуряващи денонощно спешни кардиологични консултации на цялата болница. От 1995 г. тази дейност е поета от всички лекари в клиниката по график. Клиниката има интензивно отделение с 10 легла и слединтензивно отделение с 20 легла. От 1995г. са разкрити още спешен медицински и кабинет за неинвазивна диагностика (ехокардиография, велоергометрия, холтермониторирание).

Сътрудниците на клиниката участват в множество научни форуми у нас и в чужбина и имат значителен брой научни публикации. Те са автори и съавтори на научни монографии и учебници и

пациенти, осигурява се спешна денонощна помощ за определен район на София, а също и за всички клиники на университетска болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“.

Клиника по офталмология

Обособяването на спешната клиника става на 01.01.1986 г. като част от Научния институт по очни болести при тогавашната Медицинска академия, но на територията на болница „Царица Йоанна“ (бивш ИСУЛ), с ръководител доц. д-р Стойна Баналиева. В известен смисъл тази клиника е приемник на Катедрата по очни болести при ИСУЛ с ръководител проф. д-р Иван Василев (по-късно Детска очна клиника с ръководители доц. д-р Васка Василева и доц. д-р Иван Иванов). Целта на тази новосъздадена клиника е да извършва диагностика и лечение на пациенти със спешна очна патология на територията на София и най-тежките случаи от страната. През 1987 г. очната клиника преминава в състава на новосформирания Център за спешна помощ с ръководители доц. Баналиева, доц. д-р Б. Петровски (през 1988 г.), доц. д-р Пенка Сучкова (от 1988 г.), доц. Д-р Руска Христова (от 1991 г.).

Клиниката по офталмология е оборудвана със съвременна диагностично-лечебна апаратура, осигурява възможност за ефективно лечение на пациентите, за обучение на студенти и специализанти

и за осъществяване на научни проекти. Основни направления в лечебно-диагностичната работа на клиниката са реконструктивна хирургия на преден

очен сегмент, възстановителна и пластична хирургия на клепача и конюнктивата, керато-, склеро-, иридопластика, контузионни травми, изгаряния на очите, лазерна микрохирургия, лазерно лечение на болести на заден очен сегмент, катарактална хирургия с имплантация на изкуствени лещи. Сред основните направления в научноизследователската дейност на клиниката са епидемиологията на очните заболявания, травматичната аниридия, реконструкцията на преден очен сегмент, иридо- и склеропластиката, пластично – възстановителната хирургия при травми, ендотелна микроскопия на роговицата, лазерна микрохирургия, компютърната томография в

спешната диагностика на очната патология. След 1986 г. в клиниката са защитени над 10 дисертации и са осъществени специализации на лекари от над 10 чужди страни. Научно-преподавателските кадри в клиниката непрекъснато повишават своята квалификация чрез специализации (в САЩ, Израел, Германия, Белгия, Чехия, бившия СССР) и участват в национални и международни научни форуми.

Централна клинична лаборатория

Централната клинична лаборатория е самостоятелно звено в Центъра по спешна медицинска помощ от 1986 г. В нея се извършват всички биохимични анализи и спешни цитологични и други изследвания на територията на Университетска болница „Царица Йоанна“. Лабораторията води самостоятелни курсове по следдипломно обучение и участва в студентското обучение на 3 курс по клинична лаборатория. Извънаудиторната работа със студентите включва участие във факултативен курс по спешна медицина и ръководство на дипломанти от Биологичния факултет на Софийския университет. Лабораторията провежда самостоятелни курсове по патобиохимия и лабораторна диагностика на спешните състояния в медицината и патобиохимия и лабораторна диагностика на липопротеиновата обмяна.

Лабораторията се състои от три клинични отделения: клинично-химично, поликлинично и спешно звено. Тя осигурява със спешна лабораторна диаг-

ностика цялата болница и извършва всички биохимични анализи в нея.

Доц. Елена Кинова, 3D ехокардиограф

Преподаватели и научни сътрудници

По спешна хирургия: гл. ас. д-р С. Стоянов
По спешна кардиология: проф. д-р Асен Рачев Гудев,
дмн – ръководител на Клиниката
Доц. д-р Елена Кинова
Гл. асистент д-р Божидар Кръстев
Ас. д-р Димитър Марков
Ас. д-р Наталия Спасова
Ас. д-р Радостина Илиева
Ас. д-р Десислава Сомлева
Ас. д-р Нина Симеонова
Ас. д-р Галина Стоянова
Ас. д-р Стефан Колев
Ас. д-р Емилия Антова
По спешна офталмология: ас. д-р Йонка Лазарова
Доц. Борислав Кючуков
Ас. д-р Антоанета Янева
Ас. д-р Иренна Демирчева
По клинична лаборатория: Ас. д-р Йонка Лазарова

От УМБАЛСМ “Н. И. Пирогов”: Проф. Димитър Раденовски

Доц. Мая Аргирова
Доц. Росен Дребов
Доц. Стоян Миланов
Доц. Иван Поромански
Доц. Маргарита Бояджиева
Доц. Николай Габровски
Доц. Олег Чолаков

Учебници и монографии

Кожухаров, Х. Реанимационна помощ при внезапно спиране на сърдечната дейност и клинична смърт. В:

Интензивно лечение и реанимация в неврологията. Мед. и физк., София 1977, 56-61.

Кожухаров Х. Реанимационна помощ при внезапно спиране на сърдечната дейност и клинична смърт. В: Интензивно лечение и реанимация в неврологията II преработено издание. Мед. и физк., София 1983, 55-60.

Попилиев, И. Повторен инфаркт на миокарда. Мед. и физк., София, 1990.

Попилиев, И. Неотложна диагностика и лечение на вътрешните заболявания. В: Ръководство по обща медицина, т. I (под редакцията на Й. Йорданов). Мед. и физк. София, 1988, 13-39.

Попилиев, И. (ред.) Основи на биологията и клиничната медицина. Мед. и физк., София, 1992.

Попилиев, И., И. Ангелова. Клиника и терапия на спешните сърдечно - съдови заболявания и синдроми. (Наръчник). Знание, София, 1996.

Попилиев, И., В. Боснев, М. Даскалов. Диагностика и лечение на синкопалните състояния. (Наръчник). Знание, София, 1996.

Пелов, Р. Болести на сърдечно-съдовата система. В: Наръчник на общопрактикуващият лекар (под ред. Г. Хашеб). София, 2000.

Груев, Л. Наръчник по ехокардиография. София, 2001.

Буков, А., Ст. Баналиева, Р. Христов, К. Георгиев. Очен травматизъм. Мед. и физк., София, 1986.

Константинов, Н., Ст. Дъбов, Ст. Баналиева, Р. Христова. Офтальмохирургия. Мед. и физк., София, 1984.

Вангелова, А ND-YAG лазер за лечение на заболявания и следтравматични състояния в областта на предния очен сегмент. Еъргруп, София, 2000.

Представителни научни статии
Zacharieva, S., N. Zlatareva. Wirkung des Nifedipins auf das Renin - Angiotensin-Aldosteron System / RAAS/ und der renalen Prostaglandin excretion bei Probanden zweier alttragersgruppen. Z. Alternsfoesh, 45, 1990, 1, 41-45.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров, Клиникоехографическа оценка гигантско ляво предсердие, Кардиология, 1996, 9, 64-66.

Златарева, Н., М. Андреева, Х. Кужохаров. Ехокардиографска оценка на левокамерната функция при болни с акромегалия. Ендокринология, 5, 2000, 2, 22-26.

Попилиев, И., Н. Симеонова, И. Ангелова. Проучвания на някои характеристики на поторните инфаркти на миокарда при мъже и жени. Вътрешни болести, 30, 1991, 1, 35-40.

Попилиев, И., И. Ангелова, Н. Симеонова. Проучвания на някои характеристики на починали с първи и повторен инфаркт на миокарда. Вътрешни болести, 30, 1991, 2, 41-46.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров. Кардио-доплер ехокардиографска оценка на митралната инсуфициенция. Българска медицина, 1995, 5/6, 13-18.

Иванов, И., А. Кисьов, Т. Тихчев, Л. Груев. Вариабилност на сърдечния ритъм при болни с миокарден инфаркт със или без тромболитично лечение. Сърце - бял дроб, 1, 1995, 2, 28-30.

Кисьов, А., И. Иванов, Т. Тихчев, Л. Груев. Вариабилност на сърдечната честота - основи и методика, клинично и прогностично значение при исхемична болест на сърцето. Сърце - бял дроб, 2, 1996, 1 / 2, 48-50.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров, Л. Пенева, С. Колев, Р.

Пелов. Клинико-ехокардиографска оценка на болни с перикарен излив. Диагностичен и терапевтичен ултразвук, 5, 1997, 2, 76-79.

Кожухаров, Х. Проблеми на кардиocereбралните отношения при болни с предсърдно мъждене и мозъчно-съдова болест. Българска кардиология, 1998, 2, 5-9.

Кожухаров, Х., Н. Хаджипетров, Л. Груев, С. Колев, Л. Пенева, Д. Кожухаров. Върху камерното remodelиране при болни с исхемична болест на сърцето. Българска кардиология, 1998, 4, 5-9.

Златаева, Н. Оценка на левокамерната функция при болни с остър миокарден инфаркт чрез нов Доплер - индекс. Българска кардиология, 1998, 4, 14-17.

Иванов, И., Н. Хаджипетров, Н. Симеонова, И. Ангелова, А. Кисьов, Х. Кожухаров. Влияние на Enpril (Inbitech) върху помпената функция на лява камера при болни с остър миокарден инфаркт. Българска кардиология, 1999, 1, 5-10.

Иванов, И., А. Кисьов, И. Ангелова, Н. Симеонова, Н. Хаджипетров, Х. Кожухаров. Влияние на Enpril (Inbitech) върху честотата на абнормните късни потенциали при болни с остър инфаркт на миокарда. Българска кардиология, 1999, 2, 5-11.

Симеонова, Н., И. Иванов, И. Ангелова, А. Кисьов, Н. Хаджипетров, Х. Кожухаров. Enpril (Inbitech) при остър инфаркт на миокарда - електрокардиографска динамика и ектопична активност. Българска кардиология, 1999, 3-4, 30-36.

Пелов, Р., Ил. Томов, Ал. Чирков, Н. Цанов, Ст. Халачев, Ст. Денчев. Предоперативна клинична и хемодинамична характеристика на болни с митрален клапен порок, подлежащи на клапно протезиране. Вътрешни болести, 26, 1987, 3, 27-33.

Пелов, Р., Ил. Томов, Ил. Попилиев, В. Топалов. Прогностическо знание изменений волнь Р при различных формах ишемической болезни сердца. Кардиология, 27, 1987, 7, 86-88.

Пелов, Р., Н. Хаджиева, Е. Барьмова. Инфекции, причинени от *Corynebacterium urealyticum*. Разочарования и успехи. Съвременна медицина, 46, 1995, 3, 51-54.

Златарева, Н. Оценка на левокамерната функция при болни с първи тип захарен диабет чрез Доплер - произволен индекс. Диагностичен и терапевтичен ултразвук, 1, 1999, 2, 22-24.

Златарева, Н., И. Ангелова, Р. Пелов, Х. Кожухаров. Диагностичната роля на трансторакалната ехокардиография при аортна дисекация. Диагностичен и терапевтичен ултразвук, 7, 1999, 2, 45-47.

Кинова, Е., Х. Кужохаров. Диастолна дисфункция на лява камера и Доплер - ехокардиографски методи за оценка. Българска кардиология, 2002, 1, 13-21.

Кинова, Е., Х. Кужохаров. Нови Доплер - ехокардиографски методи за оценка на диастолна дисфункция при нестабилна ангина пекторис. Българска кардиология, 1, 22-27.

Кинова, Е., Х. Кужохаров. Новопоявила се ангина пекторис, предшестваща миокарден инфаркт, влияе върху левокамерната функция и прогнозата на пациентите. Българска кардиология, 2002, 3, 18-23.

Hristova, R., S. Belcheva. A three months, open-label study of Nyolol gel 0.1 % in patients with primary open angle glaucoma or ocular hypertension. Ophtha 5:44-46 (2002).

-
- Hristova, R., A. Vangelova, M. Cholevich, I. Demircheva, P. Nikov, T. Pancheva. Clinical experience with Endotelon in the Ophthalmological practice. *Bulgarian Ophthalmological Review* 3:15 – 22 (2001).
- Yaneva, A., R. Christova. Scleral defects in ocular traumas and respective behaviour. *Bulgaria Ophthalmological Review* 2:47-53 (2000).
- Hristova, R., C. Mechkarsky, I. Kamenova, A. Vangelova, L. Aleksandrov, E. Talazka. Experimental investigations of the Bulgaria methylcellulose. *Referance Bulletin in Ophthalmology* 3:27 (1995).
- Hristova, R., P. Nikov, I. Demircheva. Eye-lid and fornix reconstruction on following combined trauma. *Referance Bulletin in Ophthalmology* 2:29-30 (1995).
- Rankov, G. Square shaped capsulotomy for white cataracts. *Ocular surgery news*, vol. 15, №4.
- Дъбов, Д., Р. Христова, Е. Чавушян. Компютърно-томографска диагностика при спешни заболявания. *Реф. Бюлетин по офталмология*, 1996, 5, 30-31.
- Янева, А., Р. Христова, П. Ниов, К. Терзиев, Е. Чавушян, Д. Механджиев. Приложение на колагенов материал при склерални рани в експеримент. *Български офталмологичен преглед*, 1999, 3, 45–48.
- Ранков, Г. Вископродукти – Основни познания и клинично приложение. *Български офталмологичен преглед*, 2000, 2.
- Христова, Р. Експериментално изследване върху регенеративната способност на ириса и поносимостта му към различен шевен материал. *Офталмология*, 1987, 3, 7-11.
- Христова, Р., И. Панайотов, И. Л. Рашков, Ст. Баналиева, И. К. Георгиев. Приложение на водноразтворими полимери в офталмологичната практика. *Офталмология*, 1987, 3.
- Баналиева, Ст., Р. Христова, В. Танев, М. Холевич. Ултразвуковата диагностика като помощен метод при локализация на чужди интрабулбарни тела при пресни травми на окото. *Офталмология*, 1987, 3, 34–35.
- Христова, Р. Клинично наблюдение на зарастване на ирис без шев на адаптация. *Офталмология*, 1988, 1, 51–54.
- Христова, Р. Ролята на пигментния епител в зарастването на ирисовите рани. *Офталмология*, 1988, 2, 15–16.
- Сучкова, П., Р. Христова, А. Драганска. Реконструктивна склеропластика при тежки травми на окото със загуба на тъкан. *Офталмология*, 1990, 53–55.
- Христова, Р. Проблеми на хирургията на ириса по време на първичната хирургична обработка. *Офталмология*, 1990, 2, 39–41.
- Христова, Р., П. Сучкова. Опит за класификация на детски очен травматизъм в зависимост от условията на възникването му. *Офталмология*. 1990, 3, 16–18.
- Сучкова, П., Н. Костадинов, Р. Христова, Б. Маджаров, Пл. Димова, Б. Дъбов. Диагностична информированост на БЕ-ехографията при интрабулбарни чужди тела. *Офталмология*, 1999, 1, 13–17.
- Христова, Р. Оперативно поведение при травматична мидриаза. *Офталмология*, 1991, 1, 36–38.
- Христова, Р., В. Даскалов. Двойно пробивна травма на очната ябълка с ретробулбарно чуждо тяло. *Офталмология*. 1991, 1, 46–49.
- Накова, А., Р. Христова. Показания за електрорентгенографско изследване и електроретинографски находки при посттравматични състояния на очите. *Офталмология*, 1983, 1, 27–29.
- Баналиева, Ст., Р. Христова. Конкретни диагностични и лечебни грешки при болни с интрабулбарно чуждо тяло в окото. *Офталмология*, 1983, 3, 90–94.

Центърът за езиково обучение, физическо възпитание и спорт е най-младото звено на Медицински университет – София, което осигурява подготвителна учебна година по български и английски език и спорт за чуждестранни студенти; изнесено обучение по език и спорт за социализация; латински език за български и чуждестранни студенти; чужди езици (английски, френски, немски, руски) за редовни студенти, докто-

Константин Василев

ранти и специализанти; спорт – начално обучение и усъвършенстване по избран спорт; спортно-тренировъчна и състезателна дейност с представител-

ните отбори; курсове по летни и зимни спортове във ваканционно време.

Ръководител на Центъра за езиково обучение, физическо възпитание и спорт е Константин Крумов Василев – майстор на спорта по баскетбол.

Преподаватели и сътрудници:

ст. пр. Константин Василев – ръководител
доц. Бистра Дудева, доктор
ст. пр. Ирен Александрова
ст. пр. Ивелина Колева
доц. Павлина Кънчева, доктор
ст. пр. Светлана Танева
ст. пр. Ивайло Томов
пр. Анета Атанасова, доктор
ст. пр. Василка Георгиева, доктор
ст. пр. Мина Петрова
ст. пр. Бойка Петкова
ст. пр. Мариана Бонева
ст. пр. Петя Стоянова
доц. Ирена Станкова, доктор
ст. пр. Екатерина Георгиева
ст. пр. Светлана Годорова
ст. пр. Петя Славчева-Хинкова, доктор
ст. пр. Ивет Дойнова
ст. пр. Светослав Гайдаров
ст. пр. Жасмин Цанкова, доктор
доц. Анна Божкова, ДН
ст. пр. Кирил Бозов, доктор
ст. пр. Владимир Иванов, доктор

*І ред, от ляво на дясно: ст. пр. Петя Стоянова, доц. Ирена Станкова,
ст. пр. Ивет Дойнова, ст. пр. Жасмин Цанкова, ст. пр. Петя Славчева,
ст. пр. Василка Георгиева, ст. пр. Бойка Петкова, ст. пр. Мина Петрова,
ст. пр. Ивелина Колева, ст. пр. Ивана Табакова*

*ІІ ред: доц. Анна Бажкова, ст. пр. Светослав Гайдаров, ст. пр. Владимир Иванов,
м. с. Константин Василев, ст. пр. Ивайло Томов, ст. пр. Светлана Танева,
пр. Анета Стоянова*

The beginning of higher medical education in Bulgaria was in 1917 with the establishment of the Medical Faculty at Sofia University "St. Kliment Ohridski". In 1942 the Dental and Pharmacy divisions (faculties) at the university were created.

In 1950 these three faculties formed an independent higher medical school which was given different names over the years: Medical Academy / 1950-1954/, Higher Medical Institute / 1954-1972 /, Medical Academy / 1972-1992 /, Higher Medical Institute / 1992-1995 / and Medical University / since 1995 /. Later its structure included the Faculty of Nursing / 1995-2001 /, which in 2001 was transformed into the Faculty of Public Health, Medical College "Yordanka Filaretova" / 1997 / and Medical College "Prof. Dr. Ivan Mitev" - Vratsa / 1997 /.

Initiatives and plans for the establishment of a Bulgarian University and a Medical Faculty as part of it had existed before 1878. **The First Medical Faculty** in Bulgaria was opened in 1917 at Sofia University "St. Kliment Ohridski". The project for it had been developed on the basis of the experience of medical faculties in Berlin, Halle, Jena, Munich, Prague, Vienna, Budapest, Pressburg and Bucharest. From 1950 the faculty became part of the independent higher medical school Medical Academy (now the Medical University - Sofia).

Deans of the faculty over the years were Prof. Stefan Petkov (1917-1919), Prof. Ivan Kiprova (1919-1920), Prof. Toshko Petrov (1920-1921, 1924-1925), Prof. Vladimir Alexiev (1921-1922), Prof. Vasil Mollov (1922-1923, 1936-1937), Prof. Konstantin Pashev (1923-1924), Prof. Atanas Teodorov (1925-1926), Prof. Bogomil Beron (1926-1927), Prof. Stefan Vatev (1927 -1928), Prof. Andrea Sahatchiev (1928-1929, 1935-1936, 1938-1939), Prof. Stoyan Kirkovich (1929-1930), Prof. Alexander Stanishev (1930-1931, 1937-1938), Prof. Dimitar Stamatov (1931-1932), Prof. Dimitar Orahovac (1932-1934, 1939-1941, 1943 -1945), Prof. Stoyan Belinov (1934-1935), Prof. Metodii Popov (1941-1942), Prof. Anastas Klisurov (1942 -1943), Prof. Ivan Ivanov (1945-1946), Prof. Luben Popov (1946-1947), Prof. Marko Markov (1947-1950), Prof. Georgi Uzunov (1950-1952), Prof. Boris Slavkov (1952 -1956), Prof. Georgi Yankov (1956-1958), Prof. Rayko Raynov (1958-1960), Prof. Radan Radanov (1960-1962), Prof. Georgi Mihailov (1962-1964), Prof. Lyubomir Tomov (1964 -1968), Prof. Nikolay Popov (1968-1970), Prof. Sasho Bojinov (1970-1971), Prof. Yanaki Holvevich (1971-1973), Prof. Ivan Ushev (1973-1976), Prof. Nikola Uzunov (1976 -1978), Prof. Maria Zlateva (1978-

1983), Prof. Peyo Uzunov (1983-1985), Prof. Emil Stoyanov (1985-1987), Prof. Ivan Mikhailov (1987-1988), Assoc. Prof. Neno Slavkov (1988 -1989), Assoc. Prof. Alexander Georgiev (1989-1992), Prof. Ivan Smilov (1992-1999), Prof. Nikolay Tsankov (1999-2008), Prof. Marin Marinov (2008-2016) and Prof. Ivan Mitov (2016- at present).

After the permanent conversion of Alexandrovska Hospital into a clinical basis of the Medical Faculty, its development was carried out with regard to the needs of the treatment, teaching and research activities of the faculty: in the 30s and 40s of the twentieth century new hospital bases such as Dermatology and venereology clinic (1936) Biology institute (1936), Second surgery (1938), the building of the "corpse institutes" (1946) and in more recent times, First surgery (1952), Hospital for gynecology and obstetrics "Maichin dom" (1976), Cardiology hospital "Sv. Ekaterina" were built and more than half of the buildings on the territory of Aleksandrovska Hospital were reconstructed.

In 1919 the Student Medical Society was founded, which has published the student journal "Praemedicus" for 90 years since 1925.

A large contribution to the successful launch of the faculty was made by the Russian medical scientists, driven away by the civil war in Soviet Russia after 1917: V.P. Vorobyov was elected professor of anatomy, A. F. Mankyovskiy - of histology and embryology, V.V .Zavyalov - of physiology, G. E. Rein - of obstetrics and gynecology, A.K. Medvedev - of physiological chemistry. At different periods of time in the 20s the professors I. Shapshal, S.S. Abramov, D.D. Krylov, N.M. Popov, A. E. Janiszewski and other teachers worked at the faculty. As an expression of gratitude for the contribution of Russian professors to the construction of the faculty, long after its foundation a quota for admission of students of immigrant Russian origin was supported.

In 1921 the Sofia Medical Faculty was presented at the celebration of the 700th anniversary of the Faculty of Medicine in Montpellier by Prof. T. Petrov and Prof. K. Pashev. The first foreign guests to the faculty were Dr. Everson from the Rockefeller Foundation (1921), Prof. Bauer (1926) and Prof. Shertsel (1928) from Zagreb. The first doctors to be awarded the title "Doctor Honoris Causa" of the University were Prof. Paul Mullens from Hamburg (1929) for organizing the fight against malaria in our country, Dr. Marin Rusev (1930) for the establishment of the Medical Faculty and Dr. Dimo Tyanev (1939) for the organization of the Medical service during the First World War.

In 1921 the Faculty council encouraged the creation of scientific medical societies in Bulgaria and the first of them was the Dermatology and venereology society under the guidance of Prof. Bogomil Beron (1923).

The Medical Faculty has taken its rightful place in the university and over the years it has acquired a growing reputation as five of the most prominent faculty professors in the country and abroad were Rectors of Sofia University "St. Kliment Ohridski": Prof. Metodii Popov (1920-1921), Prof. Vasil Mollov (1923-1924, 1934-1935), Prof. Vladimir Alexiev (1926-1927), Prof. Stoyan Kirkovich (1930-1931), Prof. Alexander Stanishev (1938-1939).

The faculty is not only a training site but also a center of scientific creativity. The years 1933-1943 were years of progress. A number of professors from the faculty who are considered today as giants of Bulgarian medicine made their names famous not only at home but also abroad. Basic scientific research and writings were created by Prof. Assen Zlatarov, Acad. Assen Hadzhiolov, Acad. Metodii Popov, Acad. Dimitar Orahovac, Acad. Vladimir Markov, Prof. Stefan Vatev, Prof. Vasil Mollov, Prof. Stoyan Kirkovich, Prof. Vladimir Alexiev, Prof. Parashkev Stoyanov, Prof. Alexander Stanishev, Prof. Stoyan Belinov, Acad. Konstantin Pashev, Prof. Bogomil Beron, Prof. Luben Popov, Prof. Nikola Krastnikov, Prof. Toshko Petrov. Then there grew the next talented generation, namely, Prof. Dimitar Kadanov, Prof. Konstantin Chilov, Acad. Alexi Puhlev, Acad. Tasho Tashev, Prof. Boycho Boychev, Prof. Marin Petrov, Acad. Ivan Penchev, Prof. Peter Pophristov, Prof. Nikola Shipkovenski, Acad. Georgi Uzunov. These are people who were greatly respected in Bulgarian society with enviable international reputation. They contributed to the image of Sofia Medical Faculty as a respected European higher education institution.

On January 10, 1944 Alexandrovska hospital was bombed by the allied aircraft, so that in February the same year the Medical Faculty, together with all its clinical bases, was evacuated from the capital. As a result of the bombing, doctors and patients were killed and the archives of the departments, etc. were destroyed.

In the 1944-1945 school year the faculty recorded a huge number of students (over 1000) in the so-called "Cursus Magnus" and in 1945-1946 - an even greater number (5100). That led to tremendous difficulties, including to turning cinemas, theaters and other hospitals into clinical training facilities.

After World War II, Bulgaria fell within the Soviet zone with the ensuing consequences. As

early as 1944 special committees established the control of the communists on the Medical Faculty and Alexandrovska Hospital, the Bulgarian Red Cross and its hospital and the Bulgarian Medical Association. During the 1944-1950 period dozens of teachers were fired, demoted in rank, moved to work elsewhere or suppressed in their career development, while 624 students in medicine, dentistry and pharmacy were expelled and subsequently, more than half of them were restored. Medical scientists were forced to give up their convictions, to publicly criticize their previous beliefs and ideas and to adopt the "dialectic and materialistic method" in special courses for teachers. The scientific views of such scholars as Acad. Metodii Popov, Acad. Assen Hadzhiolov, Acad. Dimitar Orahovac, Prof. Nikola Shipkovenski and others were subjected to primitive guerrilla criticism and were attributed abusive assessments.

Sofia Medical Faculty has been a source of experience, traditions and staff for all teaching and research medical institutions in Bulgaria. A team of professors from the faculty, composed of G. Yankov, T. Gotcev, M. Markov and P. Nikolov, organized the new Medical faculty at Plovdiv University "P. Hilendarski" (1945), and many departments in the newly created Institute for specialization and improvement of doctors (ISUL) (1950) were chaired by university professors of medicine such as G. Tenchov, T. Tashev, Iv. Penchev, Br. Bratanov. The medical research institutes, created later under the Ministry of Health and the Bulgarian Academy of Sciences, as well as the medical faculties in Varna, Pleven, Stara Zagora and Sofia University have also relied on the teaching potential of the Faculty of Medicine at MU-Sofia.

In order to introduce the Soviet model of health and medical education in the country, Soviet instructors, incl. scientists - medical doctors, arrived. Following the Soviet model in the period 1951-1972, there existed a Department of hospital surgery (Third surgery department), led by Prof. Stefan Dimitrov. Our eminent surgeons Bayo Baev, Stefan Popkirov, Lukan Simeonov, Stoycho Tanev and Alfred Avramov worked there. Again following the Soviet model, between 1952 and 1972 there existed a Department of Operative Surgery and Topographical Anatomy (Fourth surgery department) which was headed by Assoc. Prof. A. Brohovich, Assoc. Prof. Georgi Brankov and the professors Stefan Dimitrov, Georgi Kapitanov, Marin Petrov, Rayko Raynov. When following the Soviet model of medical education, the most ambitious was the introduction of specialized training in medicine with a therapeutic, pediatric and hygienic direction during the period 1953-

1957, arguing that there were not enough trained narrow specialists in these areas at that time. The reform failed and students, who had been trained in the specialized programs, graduated as doctors in general medicine.

In the 1947-1948 academic year examination subjects "Introduction to Medicine" and "Philosophy of natural sciences" were introduced, aiming to increase the elements of Marxist-Leninist ideology from the Soviet model in medical education. Then, for the first time research work at the faculty was planned in connection with the two-year economic plan in order to connect the themes with the needs of the practice of healthcare. Despite that planning, between 1918 and 1944 two scientists published 156 titles in biology, while between 1944 and 1958 five researchers published 110. That type of ratio was characteristic of many other scientific fields.

Until the 1948-49 academic year the curricula of the faculty were tentative, but since then they became compulsory. In the summer of the same year for the first time production practice for students after the eighth semester (along with that after the sixth semester) was introduced. Continuous control over the compulsory attendance of lectures and practice exercises was introduced, sitting examinations by groups was introduced, the old practice of postponing exams for the following school year was dropped and the autumn examination session remained only as a re-sit. Consultations, pre-examination thematic exercises, repetition of key lectures and extracurricular work with students were introduced.

In the '70s new specialized laboratories, Allergy Clinic, Artificial kidney center at the Urology clinic, Center for respiration at the First surgical clinic were created. Major renovations to the Second and Third internal clinics, to the Children's clinic, to the First and Second surgical clinics, to the Urology and Ophthalmology clinic were made. A large amount of new equipment such as an electron microscope, a pulmonary test with a pulmonary analyser, electrophotometers, a new artificial kidney machine, sterilization equipment, an artificial respiration apparatus, new X-ray machines, electrocardiographs, etc. were delivered.

In 1972 the Faculty of Medicine, along with the entire Higher Medical Institute - Sofia, became part of the newly created Medical Academy. Until 1992, when the Medical Academy was dissolved, countless reorganizations and structural changes had been performed, the most significant of which had been the transformation of the Chairs into Scientific institutes at the Head office of the Medical Academy.

In recent years the main directions in the organization of the training process have been improving the practical training of medical students and the communication with patients. Clinical training, which is conducted on a modular basis, has also been sophisticated. A number of changes in the preclinical studies have been carried out. The number of teaching hours in chemistry, physics, biology and anatomy has been decreased. The programmes themselves have changed to a considerable extent, as a serious medical orientation and a focus on issues, related to the mechanisms of immunity, aging, oncology, have been adopted. Psychology, medical ethics and communication, emergency and general medicine, disaster medicine, pain, pain relief and palliative care, molecular medicine, drug addiction, AIDS, sexual health, virology, geriatrics, etc. have been given a special place in the programmes. More than 30 elective courses, regarding socially important diseases and their mechanisms, diagnostics and treatment, have been introduced since 2005. Elective courses, for which credits are awarded, are aimed at an earlier involvement in the clinical training in conjunction with the bioethical and humanitarian elements of medical education. A credit system of evaluation has been introduced since the 2005-2006 academic year. Credits are being given for students' participation in research projects, scientific congresses and conferences, as well as for publications in Bulgarian and foreign journals.

To stimulate the professional and creative activity of teachers, doctoral students and students, in 2001 the Medical Faculty- Sofia established annual awards for significant contributions to research and teaching activities in the field of fundamental sciences, in surgery, in therapy, for a young scientist up to 35 years of age, for overall contribution to teaching and research, for student research, etc.

Medical students have their own organization (Association of Medical Students in Bulgaria), which was established in 1990 and is a full member of the International Federation of Medical Students' Associations. The Association carries out activities in several areas: professional qualification, students' social status and rights, participation in the international clinical exchange programme of students on agreements for such exchanges with more than 15 countries (Germany, Italy, Spain, the Netherlands, Russia, Brazil, Israel, Egypt, etc.), ensuring the participation of over 300 students in the scientific exchange programmes with these countries, exchange of scientific literature and textbooks, maintenance of databases with the programmes of medical education in different countries and

universities all over the world. It organizes national and international scientific meetings. Its major scientific event is the annual Congress of Medical Sciences for students and young doctors (ICMS) with international participation, which is traditionally held in the first half of May and where teachers (Bulgarian and international) deliver lectures on topical issues of medicine and the science reports and scientific discussions are provided to the students in full. There were 417 people from all over the world, who took part in the Congress in 2015.

The students from the Faculty of Medicine maintain intensive mobility, carry out some of the clinical practice at renowned university hospitals of European countries and participate in international scientific teams and in the work of international organizations. Students from Germany, France, Poland, Turkey and other countries also work on clinical internships in the faculty departments.

Students have access to student dormitories, a canteen, a medical library, computer rooms, including opportunities for work on the internet, opportunities for practicing sports and for organized holidays at seaside and mountain resorts.

Since its foundation in 1917 until World War II, the Sofia Medical Faculty enrolled about 100 students for training every year. During the war years their number increased to 250 people, and in the postwar 1945-1947, the faculty accepted more than 5,000 demobilized soldiers (the so-called "cursus magnus"). In the following years the number of newly accepted students ranged between 400 and 500 people, and after 1990 it dropped to around 200-300 people. In 2006 there were 34,500 Bulgarians and 2,554 foreigners, who were educated at the Faculty of Medicine - Sofia. In some years (1984-1985) the number of foreign students exceeded 1,000 people from 83 countries worldwide. In 1951 / 1952 the number of students was 4,227, in 1985/86 - 3,469, in 2011/2012 - 2,251 and in 2016/17 - 3,380.

The Faculty of Medicine at MU- Sofia attracts students and residents from around the world. For example, in the 1959/1960 academic year the faculty taught students from GDR, Albania, Poland, Hungary, Romania, Algeria, Jordan and other countries. Since the 1999/2000 academic year the Faculty of Medicine has carried out training in English. In these courses students from India, Iran, Lebanon, Morocco, Turkey and Greece predominated. During the 1999/2000 academic year they were 595, in 2010/2011 - 708, in 2011/2012 - 1,017, in 2015/2016 - 1,389, in 2016/17 - 1,824.

Along with the increase in the number of students, the number of teachers also grows: from 363 (69 habilitated and 294 non-habilitated) in 1951 they reached 838 (278 professors and associate professors and 560 assistant professors) in 2017.

The Faculty of Medicine organizes and conducts the continuous qualification training of specialists with higher education in the healthcare system on terms and conditions, specified in the contracts with postgraduate training bases and according to uniform curricula. For example, 60 major and 400 thematic specialization courses were held in 2011/12.

In the period 2002-2007 the number of scientific research studies, based on projects, funded by the Ministry of Education and Science, by the Medical University or joint projects with other scientific organizations in Bulgaria, was significant - 334 project. In the period 2008-2010 research in the departments of the faculty included research, necessary for the proper conduct of teaching and treatment work, research work, selected through competitions, the research, subject to the national and departmental health and research priorities and that, funded purposefully by the National Council "Scientific research" of MES and by funds of MU- Sofia, with budget and own revenues and research, conducted by the faculty staff and teams in connection with international scientific cooperation and European research funds. During the 2008-2010 period teachers, doctoral students and students of MF worked on more than 100 projects under the Sixth and Seventh Framework Programmes of the EU, under other European and non-European programs, on projects of pharmaceutical companies, on projects of the NF "Research", on projects of other universities and of the Council for medical sciences of MU- Sofia. In the period 2010-2012 the scientific projects were 182.

In the period 2002-2007 in the departments and clinical centers of the Faculty of Medicine 378 doctoral students were enrolled and trained. In 2008 they were 224, in 2012 - 321 in more than 50 specialties in the field of biology and medicine. In 2015/2016 only those newly enrolled as doctoral students were 60.

Despite the vicissitudes of history, fruitful contacts between Bulgarian and foreign scientists have never been interrupted completely and exchange of professionals and expertise within the framework of bilateral and multilateral cooperation at national and international scientific meetings and in medical print media, albeit limited during the Cold War, continue and expand nowadays.

Teachers and students have been participating in international cooperation, which has been noticeably lively in recent years. Teachers get involved in research projects of the Framework and other relevant programmes of the European Union. Signing bilateral agreements between related educational and research units has occurred over many years. Based on them, joint research teams to develop relevant topics have been created. Doctoral students conduct part of their research at foreign universities. Foreign scholars and professors are guests of the lecture department of the faculty and Bulgarian teachers give lectures abroad with success.

Teachers and researchers from the Medical Faculty (from the Departments of chemistry and biochemistry, genetics, neurology, pathophysiology, infectious diseases, clinical laboratory and immunology, physiology, etc.) work in international teams of scientists from all over the world (UK, Germany, France, Belgium, Italy, Sweden, Finland,

Poland, Hungary, Slovakia, Switzerland, USA, Japan, Canada, China, etc.).

On the average the teachers at the Faculty of Medicine have 500 publications in Bulgarian and 350 in foreign magazines, over 400 reports at scientific forums, over 100 monographs and more than 15 inventions and patents.

Since 2008 the Medical Faculty has been a member of several international organizations such as the Association for Medical Education in Europe (AMEE), Association for the Study of Medical Education (ASME), Association of the Medical Schools in Europe (AMSE), International Association of Medical Science Educators (IAMSE), Alliance for Continued Medical Education (ACME) for student exchange in EU countries, Norway and Switzerland, in an international project (MEDINE 2) for assessment and comprehensive development of medical education in the European Economic Area, etc.

**МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ - СОФИЯ
100 ГОДИНИ МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
(1917-2017)**

ISBN 978-619-7283-13-6

Издателска къща „Св. Георги Победоносец“ ЕООД